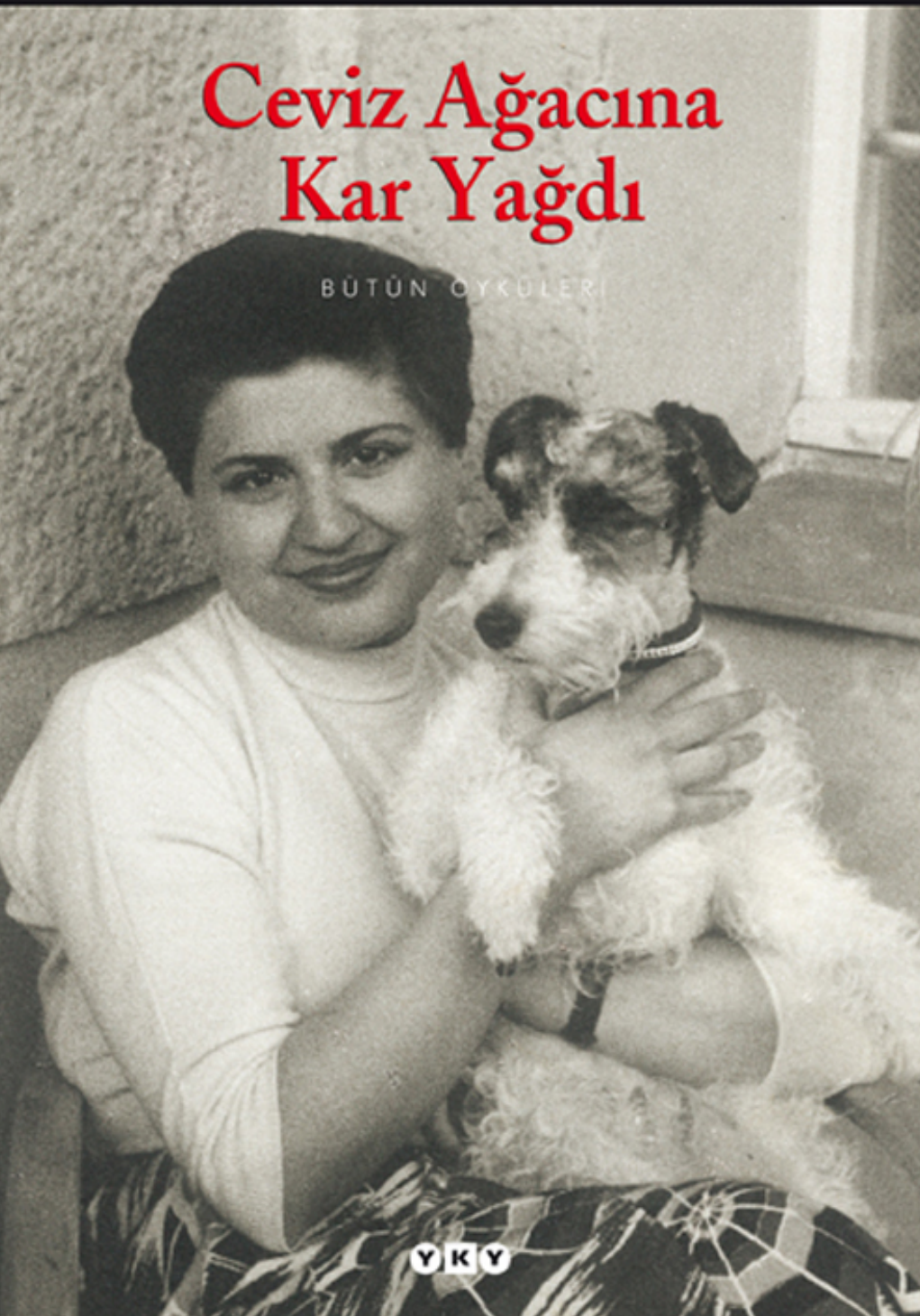
Selçuk Baran

Ceviz Ağacına Kar Yağdı

BÜTÜN ÖYKÜLERİ

YKY

CEVİZ AĞACINA KAR YAĞDI
Bütün Öyküleri

Selçuk Baran (Ankara, 7 Mart 1933 - Ankara, 4 Kasım 1999) Öykücü, romancı. Ankara Kız Lisesi'ni ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni üstün derecelerle bitirdi. Aynı fakültenin Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü'nde kurs müdürlüğü yaptı (1958-68). 1995'ten sonra bu enstitünün yayın müdürüydü. 1987-93 yıllarında TRT İstanbul Radyosu'nda radyo oyunları yazdı. "Türkân Hanım" adlı oyunu Devlet Tiyatrosu'nda sahnelendi.

İlk öyküsü ("Çocuğun Biri") 1968'de *Yeditepe*'de çıktı. Yalnızlık ve umutsuzluk dolu öykülerinde düşsel, şiirli bir hava yaratmakta başarı gösterdiği kabul edildi. Behçet Necatigil onun için "Keskin, belirgin çizgilerden kaçınarak, dikkat isteyen, belirsiz yaşantı parçalarını birleştiriyor; çağrışım ve yorumlara açılma gücü için okuyucudan katkılar bekleyen bir 'iç hayat' görünümleri çiziyor" saptamasında bulundu.

Selçuk Baran, *Haziran* ile 1973 TDK Öykü Ödülü'nü kazandı; *Bir Solgun Adam* ile 1974 Milliyet Yayınları Roman Yarışması'nda mansiyon aldı; *Anaların Hakkı* ile 1978 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı Adnan Özyalçıner'le paylaştı; *Bozkır Çiçekleri* ile de 1979 Milliyet Yayınları Roman Yarışması'nda mansiyon kazandı.

1993'ten ölümüne kadar edebiyat alanında ürün vermeyen Baran'dan kalan günlük, mektup ve yayımlanmamış yazılar, yakın dostu Ülkü Uluırmak tarafından *Haziran'dan Kasım'a* adıyla derlendi (2007).

Yapıtları: **Öykü**: *Haziran* (1972), *Anaların Hakkı* (1977), *Kış Yolculuğu* (1984), *Tortu* (1984), *Yelkovan Yokuşu* (1989), *Arjantin Tangoları* (YKY, 1992), *Porselen Bebek* (YKY, 1996). **Roman**: *Bir Solgun Adam* (1975), *Bozkır Çiçekleri* (1987), *Güz Gelmeden* (YKY, 2000). **Çeviri**: *Çarli'nin Büyük Cam Asansörü* (Roald Dahl'dan çocuk romanı, 1991).

Selçuk Baran'ın
YKY'deki kitapları:

Arjantin Tangoları *(öykü, 1992)*
Güz Gelmeden *(roman, 2000)*
Ceviz Ağacına Kar Yağdı: Bütün Öyküleri *(2008)*
Bozkır Çiçekleri *(roman, 2009)*
Bir Solgun Adam *(roman, 2010)*

Doğan Kardeş
Porselen Bebek *(öykü, 1996)*

SELÇUK BARAN

Ceviz Ağacına Kar Yağdı

Bütün Öyküleri

Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 2757
Edebiyat - 835

Ceviz Ağacına Kar Yağdı: Bütün Öyküleri / Selçuk Baran

Kitap editörü: Selahattin Özpalabıyıklar
Düzelti: Hakan Toker

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Kapak fotoğrafı yazarın aile arşivinden sağlanmıştır.

Baskı: Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

1. baskı: İstanbul, Eylül 2008
2. baskı: İstanbul, Şubat 2012
ISBN 978-975-08-1468-6

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2007
Sertifika No: 12334
Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

İÇİNDEKİLER

HAZİRAN
Odadaki • 9
İhtiyar Adam ve Küçük Kız • 14
Konuk Odaları • 19
Kavak Dölü • 27
Anne • 34
Işıklı Pencereler • 39
Ceviz Ağacına Kar Yağdı • 45
Kent Kırgını • 51
Sokaklarda • 58
Zambaklı Adam • 65
Islık • 72
Göç Zamanı • 81
Oyun • 89
Tuba • 97
Analar ve Oğullar • 103
Porto-Rikolu • 110
Umut • 117
Leylak Dalları • 122
Saatler • 128
Haziran • 132
Bir Yabancı • 140

ANALARIN HAKKI
Çardak • 149
Mısırlar • 156
Dükkânın Önü • 167
Emekli • 173
Bahçede • 181
Kayalık Yoncaları • 194
Sarmaşıklar • 200

Kabuk • 207
Anaların Hakkı • 227

KIŞ YOLCULUĞU
Türkân Hanımın Ölümü • 245
Temmuz, Ağustos, Eylül • 282
Kış Yolculuğu • 313

TORTU
Ablam • 357
Arif Hikmet Bey • 375
Konak • 381
Zekiye • 400
Tortu • 448

YELKOVAN YOKUŞU
Yelkovan Yokuşu • 457
Değirmen • 470
Bozacıda • 489
Öğle Saatleri • 506
Rose Bonbon • 517
Bakırçalığı • 527
Eğrelti Yeşili • 539

ARJANTİN TANGOLARI
Krizantemler • 561
Mor Hikâye • 568
Mektup Yazmak • 574
Ağ • 580
Sıcak, Çok Sıcak Bir Yaz • 594
Miras • 603
Firavun'un Mezarı • 614
Ayak Sesleri • 621
Gorilim ve Ben • 629
Al Küheylan • 638
Karacalar Su İçmeye İndiler (mi?) • 643
Arjantin Tangoları • 647

PORSELEN BEBEK
Porselen Bebek • 669
Arnavutlar • 679
Acı • 686
İnci • 695
Mariya Çelesta • 704

HAZİRAN

1972
1973 Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü

Odadaki

Ellerine bakıyordu adam. Ne de ağırdılar yorganın üzerinde! Etleri iyice erimiş, yalnızca saydam, sedef rengi, ama donuk bir deri kalmıştı. Gene de hantal bir ağırlık içinde güçsüzdüler. Gözlerini kapadı mı daha bir duyuyordu, dirençsiz, kendini koyvermiş ağırlıklarını. Ellerini oynatmaya çalıştı yavaştan. Orada, beyaz çarşaflı pembe yorganın üzerinde kendinin değillermiş gibi kıpırdanıyorlardı. Ellerini, hep kimseler yokken oynatırdı. Başkalarının, bu ellerin artık onun olmadığını bilmelerini istemezdi de ondan. Utanılacak bir şeydi insanın bir zamanlar kendinin olan ellerini yitirmesi. Ayakları ellerinden de uzaktaydı. Ayaklarıyla ilgilenmeyi çoktan unutmuştu. Onları kıpırdatmaya hiç uğraşmazdı. Yatağın ta öbür ucunda iki uzun yabancı şey... Bütün anlamını yitirmiş.

Kadın odaya girdi. Yatağın başucunda duran küçük masadan boş bardağı aldı. Adama bakmadan çıkmak üzereydi. "Otursana biraz," dedi adam. Hep öyleydi. Odaya girenler, yüzüne bile bakmadan, gözle görülür bir aceleyle işlerini bitirir, sonra gene başları önlerinde, çıkar giderlerdi. Unutuluyordu yavaş yavaş. Onun ayaklarını unuttuğu gibi, ötekiler de adamı unutuyorlardı. Kadın bir an duraksadı. Elindeki bardağı tekrar masanın üzerine bıraktı. Yatağın kenarına ilişti. Elleri çaresizlik içinde, ayaları yukarı doğru çevrik duruyordu kucağında. Umutsuz, boynu bükük bir bekleyişti bu. Gene de adam, kadının durgun ellerindeki hafifliği ve kıpırdama gücünü sezdi.

Kadın eğreti bir oturuşla önüne bakıp bekliyordu. Hemen

gidiverecekti sanki. İstediği anda da topuklarına dayandığı gibi fırlardı yerinden. Belki elleriyle yatağın kenarına şöyle bir abanırdı, o kadar. Oysa adam kımıltısız ağırlığıyla bütün bütün döşeğine gömülmüştü.

"Şu üst camlar," dedi birden sızlanarak.

"Ne olmuş?" diye çıkışıverdi kadın. Daha çok kendini savunur gibiydi. "Sonra kokuyor oda. O kadar temizliyorum seni. Ovmaktan derilerin soyuluyor. Gene de buranın eski, yağlı kokusunu gideremiyorum. Varsın camlar açık dursun, ne çıkar? Hava daha öyle ayazlamadı ki..."

"İyi, iyi," dedi adam, kısa kesmek istercesine, "açık dursun!"

Bir süre boş gözlerle karşı duvara baktı. Sonra birden: "Naciye'ye ne oldu?" diye soruverdi. Şaşaladı kadın. Yüzü karıştı. Kirpiklerinin dipleri kızardı. Büyükçe bir yutkundu: "Bu da nereden geldi aklına?" dedi. Sesi titriyordu. "Unuttun mu? Naciye öldü." Üzülmedi adam. Karşı duvara bakmaktan da geri durmadı. "Ben sokakta oynuyor sandımdı," dedi yalnızca. Kadın acısına rağmen güldü. "Sokakta ne işi var?" dedi. "Yaşasaydı gelinlik kız olmuştu şimdi." Kadının gözleri hâlâ kırmızıydı ya, adam Naciye'yi çoktan unutmuştu. Kadın boş bardağı aldı, odadan çıktı.

Günbatımıydı. Üst camdan dışarının sesleri doluyordu odaya. Akşama doğru sokak öyle patırtılı olurdu ki... Okuldan çıkan çocuklar, dükkânlara mal dağıtan kamyonlar, simitçiler, bir de işten dönen adamlar... Sokaktan gelen sesler birbirine karışıp adamın kulağına çarpıyor, sonra onun oda dolusu yaşantısında hiçbir kıpırtı yaratmadan yere düşüyordu. Ayrıntıları, özellikleri, yeni yeni inmeye başlayan sisle birlikte, yüklü akşam havasında eriyip gidiyor, kafasında belirsiz bir uğultu halinde tozlaşıp kalıyordu. Karısı, arada camdan bakıp avunsun diye yatağını pencerenin önüne çekmişti ya, dışarısı adamı hiç ilgilendirmiyordu. Dünya; sesleri, renkleri, acıları, sevinçleriyle çoktan bırakıp gitmişti onu. Oda kapısının gerisinde kalan her şey yabancıydı. Karısı bile. Kapıdan her girişinde, onu yeni baştan tanıyordu. Sonra çıkıp gidince, o da sokak gibi yabancılaşıyordu. Bu yüzden çişi gelince karısına seslenemiyordu. Kapının ardındaki yabancıyla

böyle şeyler konuşulmazdı. Utanıyordu daha doğrusu. Utanıyordu da bırakıveriyordu çişini. Karısı odaya girip fark edinceye dek ıslakta bekliyordu. Sonra kıyamet kopuyordu. Söylenip duruyordu kadın. Hiç susmayacakmış gibi. Ama sonunda nasıl olsa susuyordu. Adam, bunu bildiğinden, karısı kızıp dururken aldırmıyordu.

"Tanrı aşkına dur Naciye!"

Bir çocuk sesi olanca gücüyle odanın boşluğuna düşüverdi ve adamın bütün bilincine yayıldı. Portakal büyüklüğünde, ama her şeyi yerli yerinde bir dünya gibi... Adam ellerini yorganının üzerinde unuttu. Uzak duvarlara baktı. Sevinçsiz bir tohum çatlaması, ardında karanlık esintilerle pırıl pırıl masmavi bir perdenin aralanması gibi bir şeydi bu. Çocuk sesi sustu. Cevap veren olmadı. Sokak, akşam karanlığında eski patırtısıyla karmakarışık, anlamsız, büyüye büyüye uzaklaşıyordu.

"Tanrı aşkına dur Naciye!" Belki kızın Naciye'den isteyeceği şey pek önemsizdi. Odanın yüreğine mavi ışıltılı bir bıçak gibi saplanıveren bu yalın tümce, bağırtının gırtlağa böylesine sürtünmesi, o ince çocuk sesinin genişliğinin, bu yüksek titreşime dayanamayıp çatlamasından başka bir şey değildi. Ama neden bağırmıştı öyle? Kara renkli okul giysisi, kocaman beyaz pike yakasıyla kız beliriverdi karşısında. Örgüleri, tatlı bir umursamazlıkla omuzlarından aşağıya iniyordu. "Gene de üstüne varmaya görün, başının şöyle bir dönüşüyle ilk başkaldıracak onlardır," diye düşündü adam. Sonra da "Naciye sana ne yaptı, Naciye ne yaptı sana?" diye bağırdı. Kadın elinde örgüsüyle kapıda göründü. "Ne var?" diye sordu, "Gene mi Naciye?" Onun ortaya çıkıvermesiyle kız yok olmuştu. Kadın örgüsünü masanın üzerine bıraktı. Yatağın kenarına oturdu. Adamın alnında terler boncuklanmıştı. Güçlükle soluyordu. Yüzünün derinliklerine sığınmış gözleri şimdi iri iriydi. Kadın adamın terini sildi. "Ne var?" diye tekrarladı sorusunu, daha bir tatlılıkla. "Çocuk..." dedi adam. Biraz durulmuştu. "Deminki kız... Duymadın mı? Tanrı aşkına Naciye dur, diye bağırdı."

"Ne çıkar bundan?"

"Ama Naciye durmadı."

Kadın inanmıyordu. Ona inandığı yoktu zaten. Söylediklerini doğru dürüst dinlemezdi bile. Ama Naciye durmamıştı. Belki

de bunu adamdan başka bilen yoktu. Çaresizlik içinde inledi. Elleri, o ağır, hantal elleri iki yanına düşüverdi. Kadın, adamın terden sırsıklam olmuş yanaklarını okşadı. "Hadi, hadi uzatma," dedi sonra da, işe yarar bir şey söylüyormuş gibi, "burada bir başına kötü kötü kurup duracağına, pencereden baksaydın ya. Dur, ışığı açayım. Sonra da yemeğini getireyim. Ispanak böreği yaptım, seversin." Yerinden kalktı. Kapıdan çıkarken "yaşasaydı, gelinlik kız olmuştu şimdi," diye söylendi. Düğmeyi çevirip ışığı yaktı. Tanıdığı eşyalar adamın gözü önünde bir kez daha biçimlendi. Ama kırmızı kurdeleli kız görünmedi. Besbelli gelecek hali yoktu. Yukarılarda, çıplak ampulün çevresinde, halka halka bir uğursuzluk döneniyordu.

Ellerine baktı adam. Ne çağırıştı o? Küçücük, minicik bir insanın son seslenişi, çaresizliği içinde son umudunu koyvermemek için giriştiği son savaştı bu. Ve karısı anlamıyordu. Pencereden bakmakla her şey çözümlenecek sanıyordu. Yatağını pencerenin önüne çekmişti ya, adam ille bütün gün pencereden baksın, dursun istiyordu. O pencereden baksın, kadın da onu rahatça unutsun. Ama bakmıyordu işte. Hınzırlığından filan değil, canı istemiyordu. Tabanlarında taşları, tepesinde güneşi duyamadıktan sonra ona neydi sokaklardan? "Ben kımıldanabilsem bile bir şey fark etmezdi," diye düşündü, acı acı. Olayın karanlık kişisi Naciye'ydi. O çok eski masallardaki kötü kişi. Ama suçsuz... Çocuktu o... Ona suç işletecek anıları bile yoktu. Olsa olsa o körpe damarlarda akan kanda birkaç damla... Atalar kalıntısı. Bunca uzağı kim suçlayabilir?

Kadın yemek tepsisiyle içeri girdi. Adam masanın üzerinde duran saate baktı. İlk kez yemek zamanını unutmuştu. Sokak, sokaktaki küçük kız onu öylesine kendine çekmişti.

Ispanak böreği mis gibi kokuyordu. Ama Naciye, bir de kırmızı kurdeleli kız, yumruk gibi tıkanıp kaldılar boğazına. Ucuna börek takılı çatalı kımıltısız eliyle itti. Kadın şaştı, kaldı. "Hani severdin ıspanak böreğini?" dedi, "İstemiyor musun yoksa? Öğleden kalma çorba var. Isıtayım mı?" Adam cevap vermedi. Küskün gibi duruyordu. "İstersen camı kapatırım," diye yeniden denedi kadın, "bir daha da açmam. Ama yemeğini ye!" Adam sessizliğiyle direniyordu. "Naciye çoktan öldü. Bak, ben

bile unuttum onu. Günahsız gitti yavrucak. Yüreği acılarla burkulmadan... İçine kötülük girmeden... Geldiği gibi tertemiz gitti. Hem ne olacakmış? Herkes ölüyor. Günümüz geldi mi biz de öleceğiz."

Kadın çatalın ucunda börek, bocalıyordu. Sonra adamın çoktan kuruduğunu sandığı gözlerinden inen yaşları gördü. Ağlıyordu adam. Kızmadan, üzülmeden, haykırmadan ağlıyordu. Yaşlar, derileri kabuk kabuk kalkmış, yağlı, kırmızı yüzünden aşağı sanki utanır gibi ağır ağır iniyordu. Bir an çenesi büzüldü kadının. Sonra çabuk toparlandı. Yerinden kalkıp pencerenin üst camlarını kapattı. "Belli olmaz," dedi kendini zorlayarak, "bakarsın, yarın çıkar gelir Naciye... Hadi sen yemeğini ye şimdi."

Adam belli belirsiz gülümsedi. Kadının tepsiyi tutan elini okşamak istedi, beceremedi. Daha bir ağırlaşmıştı elleri. Akşamları öyle olurdu hep. Onun yerine, ağzını çatala doğru uzattı.

1966

İhtiyar Adam ve Küçük Kız

İhtiyar adam, yaz güneşinin ışıl ışıl aydınlattığı kaldırımda, bastonuna dayanarak durdu. Öylesine güçsüzdü ki, çevresindeki her şeyin kendisi gibi dayanıksız olduğunu sanıyordu. Bastonu lastiktendi sanki. Az daha abansa kıvrılıverecekti. Ayaklarının altındaki kaldırımın korku veren bir esnekliği vardı. Şöyle sıkıca basmaya yeltense, dizlerine dek asfalta gömülecekti.

İki elinde öteberi yüklü filelerle, önü sıra geçip giden yaşlı kadına acıyarak baktı. Ve sol kolundaki uyuşukluğu duydu birden. Sabahleyin de vardı uyuşukluk. "Sol yanıma yatmışım demek, kolum uyuşmuş." diye düşünmüştü. Oysa yataktan kalkalı üç saat olduğu halde, hâlâ geçmemişti. Daha da mı artmıştı ne? Sanki koluna, kadının filelerini dolduran saçma sapan ağırlıklar asılıydı; öylesine battaldı.

İki yanında yükselen bahçeli evleri, dükkânları ile güneşin altında sıcacık pırıl pırıl uzanan sokağa baktı, ta ötedeki tramvay yoluna dek. Kendisi sırtında kışlık ceketiyle haziran sıcağında donuyordu. "Bugün sokağa çıkmamalıydım," diye düşündü. Ne var ki, oğluna söz vermişti bir kez. Her sabah evden çıkıp köşedeki kolacıya dek yürüyecekti. Sonra kolacının, kapının önüne koyduğu iskemlede oturup biraz dinlenecek, dükkâna girip çıkanlarla oyalanacak, belki de kolacıyla biraz yarenlik edecekti. Eğer canı çekerse, karşı bakkaldan gazoz aldırıp içecekti.

Daha çok kadınlar gelirdi kolacıya. Ve Pomak kolacı, çekik gözlerini kırpıştıra kırpıştıra bakışlarını tezgâha diker, hiçbirinin yüzüne bakmazdı. Yüzlerine bakmayınca nereden tanırdı ki

onları? Belki bütün yaptığı gösterişti. Gizliden gözlerdi kadınları. Kim bilir, kapıdan çıkarlarken kalçalarını, bacaklarını bile süzerdi bir güzel. Olur ya! Ya da seslerinden tanırdı onları. Çünkü adlarını filan sormadan fişleri doldurur, onlar kapıdan içeri girer girmez, paketlerin durduğu tezgâha yönelirdi. Kimseye yanlış paket verdiği görülmemişti.

Sıcak buhar, sabun, benzin, kızgın demir, az da gaz ocağı kokardı dükkânın içi. Adamın gençliğine, orta yaşlılığına, daha doğrusu tüm yaşamına yabancı bir karışımı vardı bu kokunun. Onun zamanında gömlekler kolacıya filan verilmezdi. Kuru temizlemeyi de kaç yaşından sonra öğrenmişti.

Birden kolacı dükkânını özledi. Sabah çayı gibi onsuz edemeyeceği bir şeydi sanki dükkânın kokusu. Ne var ki, oraya dek yürüyemeyecekti bugün. Oğluna söylerdi artık, "kusura bakma yavrum," derdi, "gidemedim, yürüyemedim ta oralara... Bugünlük bağışla." Hemen oracıktaki bahçe duvarının üzerine çöküverdi. Yaa, yaşlılık bazen iyi bir şeydi. Ayıplanmaktan filan korkmazdı artık insan. Gücünün kesildiği yerde, aklına esen köşeye çökerdi böyle. Gelen geçen ne derse desin, aldırmazdı. Duvarın üzerine oturunca rahatlayıvermişti. Sabah beri; yüreğini basan sıkıntı da dağılmış gibiydi. Ama bu rahatlık pek kısa sürdü. Üstelik kolundaki uyuşukluk, giderek sızıya dönüşüyordu. Tembel, ığıl ığıl bir sızı dirseğinin üstünden omzuna, oradan da göğsüne yürüyordu. Yok, romatizması filan yoktu çok şükür. Üşütmüştü zahir. İnsan sıcak havalarda daha güç koruyordu kendini; aldırmıyordu açık pencereye filan. Duyduğu kesiklik besbelli üşütmedendi.

Arkasında kalan bahçede çocuklar oynuyordu. Kolundaki uyuşukluğu, göğsünün ağrısını, duyduğu kesikliği filan unutup gülümsedi. Sonra gövdesini güçlükle yana döndürüp, yüzünde resim gibi asılı kalmış bir gülümseyişle çocukları gözledi. İçlerinde dokuz, on yaşlarında bir kız çocuğu da vardı. At kuyruğu saçları sırtında hoplayıp duruyordu. Kısacık, kırmızı kareli bir giysi vardı üzerinde. Giysinin açıkta bıraktığı yuvarlacık omuz başlarından aşağıya, parmak uçlarına dek sıcak bir ışık yayılıyor, kız kollarını ileri geri sallayıp durdukça, bahçenin loşluğunda, ağaçlara doğru ışık halkaları dağılıyordu. Kız, adamın kendisine baktığını görünce duraladı. Kabahat yapmış gibi kızardı:

"Saklambaç oynuyoruz," dedi, açıklamak zorundaymış gibi.

"İyi," dedi adam da, "iyi oyun saklambaç. Oynayın."

Basbayağı gülüyordu şimdi. Burnunun deliklerinden kısa nefesler bıraka bıraka, sarsıla sarsıla gülüyordu. "Ben o karanlık yere saklanıyorum hep," diye anlattı kız, bahçenin köşesindeki kömürlüğü göstererek. "Küçükler oraya girmeye korkuyorlar. İçerisi öyle karanlık ki!"

Adam gene: "İyi, iyi," dedi, "karanlığa alışırsın, fena mı?" Yanlarına yaklaşan kızıl saçlı bir oğlan, "Duymadın mı," diye azarladı kızı, "ebe, saymaya başladı bile. Çabuk ol!" İkisi birden adamın yüzüne bile bakmadan kömürlüğe doğru koştular. İçeri girerlerken kız, elini oğlana doğru uzattı. Parmaklarından süzülen ışıklar, oğlanın kirli, kara eline geçmişti şimdi. Sonra karanlığa dalıp kayboldular. İçerden sesler geliyordu:

"Elimi tutarsan böyle, korkmam," diyordu kız, "hiç korkmam. Ama ben korkmak istiyorum."

İhtiyar adam, buz gibi ellerini, duvarın sıcacık taşları üzerine koydu. Ama taşın sıcaklığı, ellerini ısıtmaya bile yetmiyordu. Kalktı. Ağır ağır, nerdeyse ayaklarını sürüyerek evinin yolunu tuttu.

Öğle uykusundan uyandığında, uzun bir süre, nerede olduğunu, hangi uykudan uyandığını bilemedi. Bilinci ile bedeni arasında garip bir boşluk uzanıyordu. Bedeni ondan öyle uzaktı ki... gene de onun ağrıdığını duyuyordu. Uzaktaki küçük bir çocuğun ağladığını duyar gibi. Küçük bir çocuğa acır gibi acıdı bedenine. Onu okşayıp susturmak istedi. Önce en çok ağrıyan yerini, göğsünü yoklamaya çalıştı. Ama bedeni gittikçe uzaklaşıyordu ondan. Büyük bir çaba harcayarak kendi elini, ayağını, omzunu, göğsünü buldu. Kavuştu onlara. Sımsıkı sarıldı. Sarılmasıyla da yüzünün acıyla kasılması bir oldu. Bu yabancı ağrı nereden çıkmıştı? Göğsünü kıskaç gibi kavrayan sancı soluğunu kesince, gene yitirdi bedenini. Kolları, göğsü orada kendinden uzakta acıyla kıvranıp duruyordu. Zamanı hatırlamaya çalıştı. Odada vızıldayan sinekleri duydu. Önceleri, kocaman yoğun bir uğultuydu duyduğu. Sonra o belirsiz uğultu hafifledi. Çevresinde keskin, kısa, kararlı çemberler çiziyordu sesler. Saydı, üçtüler. Üçü birleşip, kendi çizdikleri çemberi yitirmeden bir büyük

küreyi dolduruyorlardı. Ne tuhaf, sinekler sinek değildiler artık; sestiler, sesin çizdiği çemberdiler. Bedeni de ondan uzakta, ığıl ığıl artan bir ağrıydı.

Sonra bahçede oynayan çocukların seslerini duydu. Her şeyin anlamı değişmişti. Çocuk sesleri; acılı, belalı, çığırtkan ve uğursuzdu. Yumuşak macun gibi bir sıcak maddeye batıp batıp çıkıyorlar, yarısı yutulmuş kesik bağırışlar, yarı anlaşılır ilençler olarak duyuluyorlardı. Adam, bedenini kendisine çekmeye uğraştığı gibi, o maddeye dönüşmüş ürkütücü çığlıkların, sevinç dolu çocuk sesleri olduğuna inanmaya çalıştı.

Ağrıları hafiflemişti biraz. Gözlerini açtı. Güneş vurmuş perdelerin odaya saldığı tuğla renginden ürküp hemen kapadı. Güneş vurmadığı zamanlarda, zararsız, kırmızı renkte, güneş vurunca odaya tuğla tozları döken bu perde de... Kimin aklına gelmişti onu oraya asmak! İşte şimdi incecik tuğla tozları yavaş yavaş odayı dolduruyordu. Tozlar birikip birikip yatağına dek ulaşabilirdi.

Alnı soğuk terlerle boncuklanarak yeniden gözlerini açtı. Oda kapısına baktı; kapalıydı. Adam, kapalı kapının bu yanında, uzak çağları dolduran ıssızlık içinde, bir başınaydı. Ve eskiden bütün olan, bütün olduğu için, ona, ancak şimdi algılayabildiği geçmiş bir huzur veren onca şey parçalanıvermişti. Beraberken o denli doğal olan her şey parçalara bölününce yabancılaşıyordu. Bunlar hep kapının kapalı olmasından ötürüydü. Kapı bir açılsa her şey değişecek, bu insafsız yanlışlık düzelecekti. O yaman ağrı bile yalandı kuşkusuz. Kapı bir açılsa... Kapının kapanmasını istemediğini kaç kez söylemişti. Bilmiyor olamazlardı. Yattığı zaman açıktı. Hiçbir zaman kapamazdı kapısını o. Ama gelin, o uyur uyumaz kapardı vakit geçirmeden. Bugün olduğu gibi. Çünkü kapıyı kapatınca, yaşlı adamın evin içindeki varlığını unutuveriyor, rahatlıyordu. Bu yüzden gelinini kınamıyordu. Hiçbir genç kadın, kendisi gibi şaşkın, beceriksiz bir ihtiyarı evinde istemezdi. Ama kapıyı kapamak neyi değiştirirdi ki!

Dışardan, koridorun ötesinden gelen bir tek ses duyabilseydi! Biliyordu, holde oturmuş, dikiş dikiyor, örgü örüyor, dolma sarıyordu kadın. Bir yandan da komşusuyla çene çalarak... Ya da birlikte çay içiyorlardı. Çay içmeden yapamazlardı. Öğleden

sonraları saat dörtte çay içerlerdi. Öğleden sonraları saat dörtte, "Ah, bu çay harika! Ne renk, ne renk!" diye ellerini çırpıp çığrışırlardı, çocuklar gibi. "Çay içmedim mi başım tutuyor," derlerdi, yüzlerini ekşi bir şey yemiş gibi buruşturarak.

Ama nasıl şeydi bu! Hiç ses gelmiyordu dışardan. Ne dikiş makinesinin gürültüsü, ne de şekeri karıştıran kaşığın şıngırtısı. Kimse de konuşmuyor muydu bugün? Bu nasıl gündü böyle? Artık onun olmayan başını güçlükle yastıktan kaldırıp sanki onlarla duyacakmış gibi gözlerini adamakıllı belerterek dinledi. Hiçbir şey duymadı. Belki kimseler yoktu evin içinde. Bugün de gelin komşusuna gitmişti. Olur ya... Kalkıp kapıyı açmayı düşündü. Kapıya dek yürüyebilirdi pekâlâ. Daha o sabah yürüyüşe çıkmamış mıydı? Ama işte her şey gibi zaman da ondan kopmuştu. Sabah öyle uzaklardaydı ki! Düşünemeyeceği kadar uzaklarda.

Çaresizlik içinde her şeyden vazgeçerek gözlerini kapadı. Korkuyordu. Tuğla tozlarının, bütün o çocuk çığlıklarını, sinek uğultularını, o kahrolası ıssızlığı aşarak, usul usul yağan bir yağmur gibi odayı doldurduğunu duyuyordu. Kim bilir ne kadar yükselmişlerdi! Kapıyı açana dek adamın yatağını aşarlardı bile.

İşte, onu, hayatının en önemli anında, kapalı bir kapının ardında unutuvermişlerdi. Hiç kimsenin düşüncesinde değildi. Bütün bilinçlerin ötesinde, odanın boşluğunda bir hiçti şimdi. Aşağıda, odanın tabanında kümelenen tuğla tozu tepelerde sinek delikleri çoğalıyordu. Kendi işini –az sonra görmesi gereken çok önemli bir işi vardı ya– bir başına görecekti. Hiç kimsenin yardımı olmadan, bedenini yatağa mıhlayan güçsüzlüğüyle.

Çaresizliğine bir umut gibi sarıldı. Sonra gözlerini açtı. Artık korkmuyordu. Tuğla tozlarının kırmızı rengine nerdeyse sevinerek baktı. Ve onların fersiz bakışlarının önünde, giderek kararduklarını gördü.

"Korkmak hoşuma gidiyor ama," diyordu kız. Giderek yoğunlaşan karanlığın ortasında çıplak, tombul kolları, iki ışık demeti gibiydi. Adam, uzanıp kızın elini avucuna aldı. Yüreğinden ayak uçlarına doğru serin bir su indi. Bütün gücü bir zevk döküntüsü gibi boşaldı. Avcunda kızın ışıklı eli, karanlığın daha içerlerine doğru daldı.

1969

Konuk Odaları

Cumartesileri ve pazarları saat beşten sonra, kente bakan küçük tepenin üzerindeki çayevine gelirlerdi. Kollarında ağır bir paket gibi taşıdıkları kocaları ve pahalı, eşi bulunmaz süsler gibi gururlandıkları çocuklarıyla. Kalın, yünden paltolarını atınca birden kıvraklaşıverirlerdi... Bütün o üzücü, yorucu çabalara karşın, dolgunluğunu gideremedikleri kalçalarına, karınlarında belirip, kesimlerinin uyumunu bozan tümseğe aldırmadan. Çünkü bahar akşamlarının buğulu sıcağında, o menevişli saatlerin tek sahipleri olduklarını iyi bilirlerdi. Kocalarının, hafta sonunun ezikliğini taşıyan yorgun, perdeli seslerinin yanında, onların belirli zamanlara özgü tasasız, biraz da gösterişli kahkahaları çınlar dururdu. Adamlar olsa olsa ceketlerini omuzlarına atarlardı. Kadınlar sere serpe kollarını, çorapsız bacaklarını, çıplak boyunlarını sunarlarken gülünç bir özentiydi bu!

Çayevinde, kendi seçtikleri masaya doğru yürüdüklerinde, bedenleri, ev işlerini görürken aldıkları eğri, hayvansı, düşkün biçimden sıyrılır, heykel sırtı gibi dikleşir, yaylanırdı. Çay mı, yoksa kahve mi içileceğine onlar karar verirlerdi ancak. "Şekerim, bu üçüncü kahven olacak. Bana kalırsa bir dondurma ye sen," ya da "Ceketini çıkartsan, fazla gelecek," denirdi. Ve bütün bunlar önceden hazırlanmış gibi, hiç teklemeden, büyük bir rahatlıkla söylenirdi. Çünkü çokluk bir aile dostuyla birlikte gelinmiştir. Onlara güçlerini, aile içindeki vazgeçilmez yerlerini göstermek gerekmektedir.

Hepsi de her şeyden önce yetkin birer anneydiler tabii... Şu

oturdukları görünmez taht, büründükleri gizli harmaniye, onlara iyi birer anne olduklarını asla unutturamazdı. Durup dururken, en kıvrak hareketlerle iskemlelerinden kalkarlar, boyunlarını kuğular gibi ileriye doğru uzatarak çocuklarını görmeye çalışırlardı. "Görünürlerde yoklar. Ne dersin, gidip bir baksak mı?" "Evet, evet, iyi olur şekerim. Çocukları başıboş bırakmaya gelmez pek, biliyorsun."

Sonra çocuk bahçesine inen merdivenlere doğru yürürlerdi. Bütün gözler onlara dikilmişçesine, adımlarını dikkatle atarlar, merdivenlerden aşağı ağır ağır, hafiften iki yana salınarak inerlerdi. Yapma bir aldırmazlığın –o iki yana salınarak attıkları gevşek adımlarla belirttiklerini sandıkları aldırmazlığın– arkasına sığınıp, çevrelerine dişiliklerinden cömertçesine armağanlar sunarlardı. Evet, erkeklerin her zamankinden daha yorgun, daha bıkkın oldukları bu akşam saatinde kadınların saltanatı başlardı. Gene de bu hafta sonu sultanlarının giriştikleri özentili çabalamalar yüreğimi sızlatırdı. Yılgın bir umutsuzluğa kapılırdım. Kim kurtaracaktı onca kadını? Hangisinden başlamalıydı?

Parkta oynayan çocuklarımıza bakmak için ayağa kalkmaya yeltenen arkadaşımı kolundan çekip yerine oturttum. Gözlerimin içine bakıp gülümsedi. Anlamıştı. "Buraya, yanına kocanı alıpg elme sakın," dedim. Yavaşça başını salladı. Sonra neden bilmem, yengemi anlatmaya başladım ona. Yirmi yıl önce, şimdi benim bulunduğum yaşlarda, sıcak bir haziran günü ölen yengemi... Ilık bahar akşamları çayevine gelen kadınların hepsi, gözlerinde şaşkın sorularla, vakitsiz ölüp gidivereceklerdi sanki... Tıpkı yengem gibi... Krem rengi keten örtüler serili koltukların gerçek yüzlerini eskitemeden, renk renk işli yastıkların, Çin iğnesi nakışlı örtülerin ipeğini solduracak güneşi o loş konuk odalarına salmak için, ağır kadife perdeleri çekemeden, yükte naftalinlenmiş duran Acem halısı sabırlı ayaklarının altında örselenmeden ölüp gideceklerdi.

On iki yaşlarındaydım. Yengeme tutkuya benzer bir sevgiyle bağlıydım. Çünkü babamız, kardeşimiz, hısımımız olmadıkları sürece erkeklerin dünyası kapalı, karanlık ve korku vericiydi. Onlar, uzak bir tepenin üzerinde, ayıp duygusuna dönüşmüş cinselliğin kalın duvarları ardındaydılar. Erkekleri düşünmek

bile yakışık almazdı. Çünkü her şeyin sırası vardı. Evlenecek çağa gelmeliydi önce. O zaman, ancak o zaman içlerinden birine ilgi duymak, sonra da onunla evlenmek mümkündü. Ama şimdilik... Ben yeni uyanmaya başlayan duygularımı yengemin güzelliğinde ve körpeliğinde yaşıyordum. İçimde kendi baharını bekleyen tohum, onun renkli, ılık kokular içindeki bedeninde yeşeriyordu. Mutsuz, çirkin, arada kalmış gibi olduğum günlerde kendi varlığımı bütün bütün yok eder, onda yaşardım.

Yengem tanıdığım kadınların hiçbirine benzemezdi. Bir kere iyice güzeldi. Sonra çok neşeliydi. Hep güler, şakalaşır, iş görürken durmadan şarkı söylerdi. Yaz kış kolları kısa, göğsü açık giyimlerle dolaşır, dayımın eve gelme saatlerinde saçlarını bir kez daha tarar, boyanır, bir kez daha o çok sevdiği çam kolonyasından dökünürdü. Dayımın kapıyı anahtarla açmasını istemez, ille de zili çalsın diye tuttururdu (mahallede tek zilli kapı onlarındı; ötekilerde ya bir tokmak bulunurdu, ya da hiçbir şey). Dayım, ne diye zili çalması gerektiğini anlayamazdı; sık sık dalar, anahtarla açıverirdi kapıyı. O zaman yengem somurturdu. Sanki beklenen, gene de bilinmeyen biriydi dayım. Nedir, saat yarımda zil sesinin uyandırdığı ürperti çabucak silinirdi. Dayım, sahanlıkta pabuçlarını çıkarır, terliklerini giyer, sonra ayaklarını sürüye sürüye yatak odasına girerdi. Orada ayağına soluk keten pantolonunu geçirir, böylece babamdan ya da orta yaşlı herhangi bir erkekten farkı kalmazdı.

O zaman yengemin yüzü hafifçe gölgelenirdi, ama uzun sürmezdi. Boyuna konuşup ilgiyi üzerine çekmeye çalışır, dayımı gazetesiyle, radyosuyla baş başa bırakmazdı bir türlü.

"Şekerim, köftelerin bu kadar kızarması iyi mi, gelip bir baksan..."

"Salatayı sirkeli mi istersin, limonlu mu?"

"Aman şu fermuar da... Çekemiyorum bir türlü. Yardım eder misin?"

"Fıstık yeşili bu pembenin yanına gitmedi sanırsam, ne dersin?"

Sofrada sık sık sorardı: "Ee, bugün ne yaptın, anlat bakalım!" Ama dayımın anlattıklarına, besbelli onları ilginç bulmadığından olacak, pek kulak vermezdi. Dayım konuşurken o bir

başka ağzın anlattığı gizli masalları dinler gibi, gözleri tabağında, başını hafifçe sağ yanına eğerek gülümserdi.

O sıralarda benim tanıdığım kadınların hepsi küçük memur karılarıydı. Bir dikiş kutuları, bir de konuk odaları bulunurdu. Hemen hepsi başkentin, azıcık aylıklarıyla ancak ev tutabildikleri arka sokaklarına taşranın göreneklerini, başkentte yaşamanın verdiği özentileri, istekleri, doyumsuzlukları getirmişlerdi. Kapı komşusu oldukları esnaf karılarıyla görüşmemek ayrıcalığıyla birlikte, arka sokaklarda oturmanın kırgınlığını da yaşamışlardı. Ama hiçbirinin yengeminkine benzer bir dikiş kutusu yoktu.

Sarı yaldızlı, üzeri resimli, büyücek bir teneke kutuydu bu. Nişanlılarken dayım, İstanbul'dan çikolata getirmiş onunla (daha sonra dayım bir daha böyle pahalı bir armağan vermemişti yengeme), içinde renk renk ibrişimler, hiç el sürülmemiş gibi düzen içinde dururdu. Gümüş bir yüksüğü, üzeri mor menekşe işli mavi satenden bir de iğneliği vardı. Kutu, sadık bir köpek gibi yengemin peşi sıra evi dolanırdı. Yengem her yerde, her saat elinde iğne iplikle olabilirdi çünkü. Köfte kızartırken bir yandan da çorap yamardı sözgelimi.

Kutunun kapağında güzel mi güzel bir bahçe resmi vardı. Solda mermer sütunlu, mermer merdivenli bir ev, orta yerde fıskiyeli bir havuz, çevresinde kızlar... Kızların kimi gergef işliyor, kimi küçük bir ceylanı okşuyor, kimi de tek başına dans ediyordu. Ama hiçbiri gülmüyordu. Güzel yüzlerini varoluş nedenleri olan işlerine çevirmişler, başka hiçbir şey yapmayı akıllarından bile geçirmeden durgun bir önemsemeyle bekliyorlardı. Kızların yüzü, biraz fazla baktınız mı, içinize, değişmezliğin kesin umutsuzluğunu salardı. Ne var ki, bizi asıl kendine çeken, kızlardan çok, ötelerden görünen koyu gölgeli ormanlar, dorukları bulutlu dağlar, bir de bahçe kapısından doğru uzanan ve nereye gittiği belli olmayan dar yoldu. Sonra sonra yengem:

"Neye yarar", demeye başlamıştı, o bahçeden hiç çıkmayacaklar ki! Böyle güzel giyimleri olmak, mermer evlerde oturmak iyi ama, düşün, şu ormana bile gidemedikten sonra..."

"Nereden biliyorsun gidemediklerini?"

"Baksana canım, hepsi havuzun çevresine toplanmışlar. Bahçe kapısının önünde kimsecikler yok. Yol bomboş. Uzakları

görüp de gelmiş olan kimse yok içlerinde. Bu yüzlerinden belli. Kimsenin de onlara geldiği yok."

Yengemin konuk odası da öteki evlerin konuk odalarından daha güzel, daha süslüydü. Koltukların döşemeleri maviydi (kimsenin evinde mavi koltuk yoktu). Bu yüzden solmasınlar diye hep krem rengi ketenden bir kılıfla örtülü dururlardı. Güneşlikler de sıkı sıkıya kapalı olurdu. Bir tuhaf kokardı konuk odası... Eski, insansız... Yalnız odanın bir yerinde belirsiz, canlı, değişik bir koku sezilirdi. Yengemin çam kolonyasından ya da konuk geldiği gecelerde sürdüğü Paris esansından bir şeyler. Sehpaların üzerinde ebruli pembe ipekle çiçekler, yeşil yapraklar işli örtüler vardı. Tam bir yılda işlemişti onları yengem. Uzun uzun bakardım örtülere. Çiçeklerin hepsi eş biçimde, yüreksi beş taçyapraklıydı. Ama büyüklükleri, açıklık koyulukları farklıydı. Kimileri daha bir sabırla, özenilerek işlenmişlerdi. Besbelli hayatın dar geldiği günlerde işlenmiş olanlarsa parmak uçlarında yoğunlaşmış hınçların izlerini taşıyordu. Bunlar düzensiz, rastgeleydi. Pembelerin arasından kumaşın beyazı görünürdü. Sonra divanın üzerine sıralanmış yastıklardaki arabesk büküntüler, onların arasına serpiştirilmiş lâleler, karanfiller, yaban gülleri... Gündüzleri, divanın önüne, halıya diz çöker, dirseklerimi divanın sert kumaşına dayar, ellerim yüzümde bakar, bakardım. O garip uyumlu zikzakların, eğrilerin, renk renk çiçeklerin bir gizli dili olmalıydı. Camilerde, çini süslerin arasında yazılı duran dualar gibi.

Konuk odası pek sık açılmazdı. Komşular genellikle holde kabul edilirdi. "Aman canım, şurada oturuveririz işte..." "Aa vallahi olmaz. İçeri buyurun, gücenirim sonra..." "Biz yabancı mıyız, aşk olsun, içerisini kirletip ne olacak? Oh, ne güzel serin burası..." denirdi.

Konuk odası ancak bayramlarda, bir de arada, geceleri erkekli konuklar geldiğinde açılırdı. Böyle akşamlarda yengem siyah esvabını, siyah süet pabuçlarını giyer, iki sıra yalancı inciden kolyesini takar, çam kolonyasından başka bir şeyler sürünürdü. Öyle de güzel olurdu ki... Siyah renk, sarı saçlarına çok yakışırdı. Konuk odasının son bir kez tozunu alır, yastıkları düzeltir, keten kılıfları kaldırırdı. Sonra orta masasının üzerine şekerliği koyar,

mutfakta çay tepsisine çay bardaklarını dizer, mavi bir porselen tabağı kendi yaptığı tatlı çöreklerle tepeleme doldururdu. O zaman elleri buz gibi olurdu. Kim bilir neler beklerdi bu olağanüstü akşamlardan... Onun coşkusu bana da geçer, ben de onun gibi bilmediğim bir şeyleri beklemeye koyulurdum.

Ne var ki, geceler beklenen, onca istenen değişikliği getirmezdi bir türlü. Belki neşeli biri gelmişse bolca gülünürdü, o kadar. Konuklar gidince, bardakları yıkarken yardım ederdim yengeme. Sımsıkı arkaya çektiği saçları alnına dökülmüş olur, hiç konuşmazdı. Uykusuz ve bitkin görünürdü.

Ölümünden iki yıl kadar önceydi. Dayımın eski bir arkadaşı gelmişti taşradan... Doktor. Sık sık görüşmeye başladılar. Hoş adamdı doktor. Şakakları kırlaşmış, tok sesli, güzel konuşan bir adamdı, iç cebinden çıkardığı kilitli bir defterden şiirler okurdu. Çoğunu da ezbere bilirdi. Okuduğu şiirler garip bir biçimde içimi ürpertirdi. Onlarda şimdiye dek bana öğretilenleri kökünden yıkan, amansız, başkaldıran bir devinim vardı. Şiir okunacağı akşamlar babam da gelirdi. Sesini çıkarmadan dinlerdi doktoru. Doktorun yarattığı havanın dışında kalan tek kişi dayımdı. Zaten oldum olası durgun bir adam sayılan dayım hızla yaşlanıyordu. Her yeni yıl, ona, bir daha giderilemeyecek olan bir başka katılık getiriyordu. Doktora da eski bir alışkanlıkla bağlı olmalıydı. Onunla konuşacak sözü bile yoktu.

Doktorlarla haftanın iki üç günü beraber olmaya başlayınca, yengem siyah esvabıyla yetinmedi. Komşu terzi kadının yardımıyla mor, yeşil yapraklı bir ipekliyle biri şarap, öteki camgöbeği renginde iki de yünlü dikti. Bunları yalnızca akşamları değil, bir türlü geçmeyen bronşitine baktırmak üzere doktora giderken de giyiyordu. Bu arada oldukça zayıflamış, daha da güzelleşmişti. Annem durmadan söyleniyordu:

"Bu giyim kuşam merakı da nereden çıktı, bilmem! Bu yaştan sonra... Paran çoksa o kadar, koy bir köşeye, hastalık var, sağlık var... Hem öksüren insan şöyle kapalı giyinir, göğsünü, boynunu örter. İlaç yutmakla geçmez ki öksürük..."

Daha sonra bilmediğim bir nedenle doktorlarla daha az görüşmeye başladılar. Giderek doktorların sözü bile edilmez oldu. Ben de yengemle eskisi gibi beraber olamıyordum artık. Dersle-

rim çoktu. Öte yandan değişen ben miydim, yengem miydi pek anlamıyordum ya, bir araya geldiğimizde konuşacak söz bulamıyorduk. O kadar sevdiğim örtülerin, yastıkların, boz renkli güllerle süslü kahve fincanlarının, hele artık eğilip bükülmüş olan dikiş kutusunun değişmezliği yüreğimi karartıyordu.

Benim sınavlara girdiğim bir sırada güneşli, sıcak bir haziran akşamı öldü yengem. O yıl hızla zayıflamaya başlamıştı. Gözlerinin, yüreğimize güneş ışığı gibi dolan pırıltısı, kurumuş bir gözyaşını andırıyordu. Eskisi gibi odadan odaya dolanamıyor, sobanın yanındaki sedirin üzerinde, dizlerinde battaniye, sırtında kalın bir hırka ile oturuyor, "üşüyorum, neden bilmem, hep üşüyorum," diyordu, örgüsü, dermansız ellerinden hemencecik düşüveriyordu. Çocuklarından bile sıkılıyor, onları sık sık bize yolluyordu. Sonra iyice hastalandı. Uzun aylar hastanede yattı.

Öylesine gençtim ve ölüm öylesine uzaktaydı ki benden, yengemin hastalığının ölümcül olabileceği aklıma bile gelmiyordu. Hem o sıralarda sınavlardan başka bir düşüncem yoktu. Bu yüzden bir aydır yengemi yoklamaya gidememiştim. Sanırsam, babamın da gayretiyle gerçeği benden saklıyorlar, rahatça çalışmamı sağlamak için uğraşıyorlardı. Bir gün annem:

"Yengen seni istiyor," dedi, "yarın bir ara gidiversen."

"Üç gün sonra sınavlar bitiyor. O zaman giderim." Annem birden ağlamaya başladı:

"O zaman belki de çok geç olur," dedi.

Ertesi gün hastaneye gittim. Hem üzgün, hem de tedirgindim. En çok da suçluluk duygusu içindeydim. Odadan içeri girdiğimde yatağının içinde oturuyordu. Annem saçlarını tarıyordu. O güzel yüzü, bedeninin bütün zayıflığına karşın, kızarmış, şişmişti. Gözleri, bu kocaman yüzde minicik görünüyordu. Çirkinliğinden utanır gibi baktı bana. Sonra hafif bir çığlık atıp elleriyle yüzünü örttü.

"Bakma bana!" dedi. Sesi öyle az çıkıyordu ki... "Yanıma gel. Gözlerini kapa ama. Öyle istiyorum. Anlıyor musun? Gözlerini kapa, seni öyle öpeyim." Dediğini yaptım. İki yanağımda sıcacık avuçlarını duydum, sonra da çatlamış dudaklarını... Uzun uzun öptü beni.

Gözlerimi açtığımda yüzünü duvara dönmüştü. Uzun süre hiç konuşmadan öylece kaldı. Ağlıyordu galiba. Sonra "Git," dedi. Yüzü hâlâ duvara dönüktü.

İki gün sonra da öldü.

"Bizim konuk odalarımız yok neyse," dedi arkadaşım. "Kapalı kapıları açtık hep. Konuk odaları yerine içinde çoluk çocuk oturduğumuz güneşli salonlar döşedik."

"Sonra..."

"Hiiiç... O kadar işte. Böylelikle belki de sığınaklarımızı yok ettik."

"Biz de çalışıyoruz," diye karşı çıktım pek inanmadan, "işimiz, gücümüz var bizim de."

Akşam karanlığı inmeye başlamış, masalar boşalmıştı. Kadınlar omuzlarında hırkaları, kocalarının kollarına asılarak ağır ağır yürüyorlardı. Sahneyi terk edip kulise geçmişlerdi artık. Hantal adımları, başarıyla biten tatsız bir oyunun yorgunluğunu, kırıklığını sürüklüyordu. Çocuklar sıkılmışlar, mızıldanıp duruyorlardı çevremizde. Biz de kalktık. Çocuklarımızın ellerinden tutup, hiç konuşmadan durağa doğru yürüdük.

1970

Kavak Dölü

Emine, bitişik evde oturan komşusu Fatma Hanım'ın ayakları dibinde, çömeldiği yerden seslendi: "Biraz sağa döner misiniz?" Çilek pembesi kumaşlara sarılı yassı silindir ağır ağır döndü. Emine, çilek pembesi kumaşı dört beş parmak kıvırıp, kıvırma yerine birkaç topluiğne soktu. Fatma Hanım'ın çorapsız baldırları, kıştan kalma soğuk beyazlıklarıyla görünüverdiler. Siyah, ince ökçeli süet pabuçların üstünde bütün bütün ak pak, bütün bütün kireçsiydiler. Yalnız kasların boğumlandığı çukurlar gölgeli lekeler halinde görünüyordu. Bacakları, kadının bedenini tamamlamayan, ondan kopmuş, düşünmeyen, görmeyen iki yaban havyanı gibi soluyordu.

"Gecenin yarısında kızının çığlığıyla uyanmış." Emine başını kaldırdı. Kadının yüzü, pembe göğüs çıkıntısının ötesinde kaybolmuştu. Gözlerini tekrar eteklere indirerek bir iğne, bir iğne daha soktu Emine. "Doğrusu kadıncağızın yerinde olmak istemezdim. Siz bir anne olun da... Neyse... Önce uyku sersemi ne olduğunu anlayamamış. Öyle diyordu. Ama çabuk toparlanmış. Ne var ki, odaya girdiğinde iş işten geçmiş."

"Ah!" Emine kanayan parmağını ağzına götürüp emdi. Şu iğneler de... "Ne oluyorsunuz? Yanlış anladınız. Yani kadın odaya vardığında, adam çoktan balkondan atlayıp gitmiş. Kızsa yatağın ucuna oturmuş, tir tir titremekte. Geceliğinin önü de yırtık. Önce adamı içeri almış, sonra da korkmuş anlaşılan. Ne sanıyordu? Adam onu kucağına oturtup masal mı anlatacaktı?.. Etekler böyle iyi. Fazla kısa olmasın."

Emine şimdi ayağa kalkmış, elbisenin sağ kolunu omuza geçiriyordu. Fatma Hanım, bir süre yan gözle kızı süzdü. Hiçbir olay onun kuru, sakin bedenini canlandıramazdı. İşte şimdi de işinden başka bir şey düşünmüyordu. Mavi bir kumaş parçasıyla rastgele arkaya topladığı saçlarından kurtulan birkaç tel, üç derin kırışıkla çizilmiş alnına düşmüştü. Zayıf bileklerinin ucunda bakımsız elleri iyice bir büyük ve sevimsiz görünüyordu.

"Arka dar sanırım. Az açsak mı?"

"Yok, iyi böyle. Bol giydim mi, daha bir şişman görünüyorum. Bela bu şişmanlık."

"Size pek şişman denmez ki! Hem bahar geleli epey kilo verdiniz."

Fatma Hanım biraz utanarak, biraz da inanarak gülümsedi. Göz kapaklarını yarı yarıya indirip soluğunu içine çekerek, aynadan göğsünün abartmalı çıkıntısını, bel çukurunu seyretti.

"Kocam pembeyi sever. Hele dantellere bayılır." dedi şarkı söyler gibi. Birden sevinmişti. "Hâlâ kollara dantel koymayalım mı diyorsunuz?"

"Bilmem ki... Bence fazla olur."

Fatma Hanım, aynaya bakıp kollarının uçlarına hayali dantel parçaları koydu, sonra eteklerine, göğsüne... Giderek bütün bedenini danteller, yumuşak kıvrımlı tüllerle örttü.

"Başka bir isteğiniz var mı?"

"Kol evi çekmesin. Ona dikkat ediverin. Bir de bel yukardan olmasın."

Fatma Hanım gittikten sonra Emine hafifçe içini çekerek kapalı duran perdeleri açtı. Sonra da camları... Aşağıda bahçede oynayan çocukların sesleri sivri uçlu bir bıçak gibi beynine batıyordu. "Hey, bana bakın!" diye seslendi pencereden sarkarak. "Çimenleri eziyorsunuz. Size bahçede oynamak yok, demedim mi?" Çocuklar önce başlarını kaldırıp ilgisiz gözlerle süzdüler Emine'yi. Hemen çekilip gitmeyi yediremediklerinden, kimileri pabuçlarının uçlarıyla toprağa yarım çemberler çizip oyalanıyordu. İçlerinden en yüreklisi başı yerde, "Nerede oynayalım yani?" diye söylendi. Sonra isteksiz isteksiz sokağa doğru yürüdüler. Bahçe duvarının önünde toplandılar. Uygun bir süre sonra tekrar bahçeye gireceklerdi.

"Yumurcaklar," dedi kendi kendine, "hiç söz anlamıyorlar. Analarına da ne demeli bilmem ki! Çilek renkli ketenler üzerine beyaz danteller düşüneceklerine çocuklarıyla ilgilenseler ya..." Masadan kayıp düşmüş olan elbiseye öfkeyle bir tekme savurdu. Ağır kumaş fazla havalanamadan oracığa düşüverdi. "Neyim var?" diye düşündü utanarak. "Ne istedim kumaştan? Gerçi çirkin, ama bana ne? Giyen düşünsün. Çocukları da boş yere azarladım." Yere düşen elbiseyi kaldırıp pencerenin önündeki koltuğa oturdu. Parmakları bir şarkı mırıldanır gibi hafif ve şakrak, topluiğneleri teker teker çıkarıp bir kutuya dolduruyor, iğnelerin çıktığı yerleri beyaz bir iplikle teyelliyordu.

Kart, cızırtılı bir kadın sesi "gitti mi?" diye sordu. Ardından hırıltıyla uzun uzun öksürdü.

"Gitti."

"Köpeğini de getirmiş miydi gene?"

"Bu, o değil hala. Fatma Hanım'dı gelen. Şu bitişikteki..."

"Hıh, köpek!.. Ne anlarlar yollarda köpek gezdirmekten? İçeri almasaydın bari. Biz köpek sevmeyiz, deseydin."

"Halacığım, gelen köpekli kadın değildi, dedim ya..."

"Öyle mi? Neyse... Gene de köpek beslemek hiç iyi bir şey değil. Bir kez bize yakışmaz. Yabancılara özgü bir âdet bu. Sonra evde kalmış kızlar, dullar köpek besledi mi hiç iyiye yorulmaz. Kuş, anlarım. Hele, kanarya olursa... Kanarya temiz hayvandır. Kendi kendine yıkanır her sabah. Yıkanır, kurulanır... Sahi sen neden bir kanarya almıyorsun?"

"Kuş muş istemem ben hala."

"Ne kızıyorsun canım? Kötü bir şey söylemedim ki!.. Kuş deyip geçmemeli, arkadaş olur insana. Hem derler ki, kanarya uğurlu hayvanmış. Çocukluğumda duymuştum. Ne iyi olurdu bir kanaryamız olsaydı... Şakrak şakrak öter, ben de dinlerdim. Öyle yalnızız, bu ev de öyle sessiz ki..."

"Hala, kapıyı kapatabilir miyim? Pencere açık, fazla esiyor."

Yerinden kalkıp, halanın yattığı odanın kapısını kapattı. Dönerken yerdeki kavak tozlarına takıldı gözleri. Güçlükle seçilen pamuksu bin kolla birbirine sarılmış beyaz beneklerdi bunlar. Önce teker teker havalarda, bahçelerin, yolların, evlerin üzerinde uçuşuyor; rüzgâr onları sürükleyip bir araya getirince sarma-

lanıp gittikçe büyüyen kümeler oluyorlar; evlerin açık pencerelerinden içeri girip kapı önlerinde, duvar diplerinde birikiyor; masaların, sandalyelerin, dolapların ayakları arasında sürünüyorlardı. "Kavak dölü..." dedi kendi kendine. Ta içinde, döl yatağının karanlıklarında belirsiz bir şeyler kıpırdandı. Kavak dölü! Utanmaz, saygısız, baş belasıydılar. Süpürmekle bitmiyorlardı. Yaz hiç bunca erken gelmemişti. Kavakların döl mevsimi çokluk yağmurlu zamanlara rastlardı. Ve tohumlar, nemden ağırlaşıp toprağa iniverirlerdi. Şimdi ise açık, rüzgârlı havada, parlak güneşin altında sere serpe dolanıyorlardı.

Elini ağrıyan başına götürdü. Sıcaktı hava... Sıcak, boğucu, öldüresiye sıkıcı. Hele şu dinmek bilmeyen, tozlu esintiler! Sağ kolu dirseğinden koltuğun yan tahtasına dayalı, çenesi yumruk yaptığı elinde, görmediği bir yerlere bakıyordu. Çilek pembesi kumaşın yere, ayaklarının dibine düştüğünü fark etmedi. Esinti artmıştı. Perdenin her havalanışında rüzgâr, birkaç tohum yumağını daha odadan içeri üflüyor, artık iyice bir teklifsizleşen tozlar kollarının üzerine, kucağına iniyor, saçlarına dolanıyor, yerlerde, giderek daha bir uzayan büküntüler halinde oradan oraya sürükleniyordu. Emine, kısır tohumlar gibi, boşa saçılan serpintilerin ortasında yağmur bekleyen bir ağaç gibi kıpırtısız duruyor, boğazından yüreğine, oradan da kasıklarına doğru çağıl çağıl inen karanlık, kabartılı dalgaları dinliyordu.

Sonra camlara vuran sıcak aydınlık gölgelendi. Emine yerinden kalkıp pembe elbiseyi katladı, kaldırdı. Yerlere düşmüş kumaş parçalarını kavak tozlarıyla birlikte süpürdü. Taşları sildi. Akşam olunca da halasının yemeğini götürdü. Yaşlı kadın yemeğini yiyip suyunu içtikten sonra, "Rahmi gelirse uyandır beni," dedi her zamanki gibi, "söyleyeceklerim var ona." Emine elinde tepsiyle odadan çıkarken de "kapıyı kapama," diye denedi usul usul. Emine, duymazlıktan gelip kapıyı kapadı. Tepsiyi öylece mutfağa bıraktı. Canı yemek yemek istemiyordu. Koltuğuna oturup dikişine başladı.

"Her zaman evde bulunduğunu bilmek ne iyi... Teyze kızı dediğin böyle olmalı işte." Diri, genç erkek görünüşü, limon kolonyasının yumuşattığı ter ve tütün kokusuyla canlı, değişik bir rüzgâr gibi odaya girmiş, küçük evi kolundan tuttuğu gibi

şöylece çevirip yerine oturtmuştu. "Aklıma esti mi, çıkıyorum yola. Sonra da seni bir hafta önce giderken bıraktığım yerde, koltuğunda, işinin başında buluyorum." Emine'nin Rahmi'yi görür görmez gözlerinde beliren pırıltı gölgeleniverdi. "Mumyalar gibiyizdir biz," dedi sesini acılaştırmadan, "halayla ben elsiz ayaksız mumyalar gibiyiz. Bir yere gidemeyiz." Rahmi ekşi ekşi güldü. "Sevmedim bu pembeyi," dedi sonra da, "kaldırsana gözümün önünden."

Emine ses etmeden, sabahtan beri bilmem kaçıncı kez, pembe elbiseyi katlayıp sepete koydu, sepeti de yatak odasına götürdü. "Yemek yedin mi?" diye sordu Rahmi'nin yanına geldiğinde. "Yemedim ama tok sayılırım," diye cevap verdi Rahmi, cebinden bir şişe çıkararak. "Yalnız biraz peynirle turşu getirebilirsen sevinirdim... Kızmadın değil mi? Yoksa rakı içiyorum diye gene azarlayacak mısın beni? Ver elini öpeyim." Boynunu bükmüş çocuk gibi yalvarıyordu. Emine, sesini çıkarmadan mutfağa doğru yürüdü. "Şu saçmalıklardan ne zaman vazgeçecek," diye düşündü öfkeyle. "Otuz yaşında... Neden kocaman bir adam gibi davranmıyor? Çocuklaşınca sevimli olduğunu sanıyor. Budala!"

Rahmi tepedeki ışığı söndürüp büfenin üzerindeki küçük lambayı yaktı. Sonra pencerenin yanındaki sedire oturdu. bulunduğu yerden ortadaki yemek masasına, masanın çevresinde sıralanmış iskemlelere, karşısında duran iki koltuğa, duvardaki boy aynasına, resimli takvime, yerdeki yıpranmış halıya baktı bir süre. İlk kez görüyormuş gibi. Dikkatle bakmazsan hiçbirini göremezdin. Bir kez de gördün müydü, artık bakışlarını çevirsen bile, gözlerinin önünde bütün eskilikleri, hantallıklarıyla kıpırdanır dururlardı. Yandaki dolabın üstünde ağzı kırık bir vazoda solgun lâleler unutulmuştu. Sanki binlerce yıldır oradaydılar, daha fazla solamazlardı. Kimse de eli varıp onları çöpe atamazdı. Bütün bu eski, yıpranmış eşyalar, inatçı ihtiyarlar gibi egemenliklerini sürdürüyorlar, birlikte yaşadıkları insanların yaşantısına kendi bildikleri yönü veriyorlardı. Onları bulundukları köşeye yerleştiren çoktan unutulmuş bir elin gizli gücünün temsilcisiydiler sanki. Duvardaki takvim bile yılların bin üç yüz diye başladığı çağlardan kalmış olmalıydı.

"Şu duvarlar arasında sürdürdüğü hayatla, dışarıda akıp gidenin birbirine benzeyip benzemediğini bilmek istemez miydi acaba?" Ani bir elseverlikle kızda bu merakı uyandırmak, sonra da en uygun biçimde gidermek istedi. "Elinden tuttum mu bitiktir işi..." diye düşündü, hınzırca, gene de Emine'ye saygısızlık etmeden. Ne var ki eninde sonunda kıza olurdu olan. Üstelik, bir gün gelip kendi anısının da şu soluk çiçekler gibi bir köşeye yerleştirileceğini, gitgide solarak, yüreği bulandıracak kadar eskimesine rağmen, yerine bir yenisi konamadığından, sonsuza dek kalacağını biliyordu. Kendini kirli, sarımsı duvarın üzerine yapışmış bir böcek ölüsü gibi düşünerek ürperdi.

Emine elinde tepsiyle içeri girdi. Tepsinin içindekileri masaya sıraladı. Yanakları pembeleşmişti... Rahmi ellerini iştahla ovuşturarak masaya yanaştı. Emine'yi, çıplak dirseğinden tutup hafifçe kendine doğru çekti. "Otur bakalım," dedi. "Gidip gelmeye de boş ver. Dedim ya, fazla bir şey yemeyeceğim." Kızın artık ölmeye başlamış sert derisinden bahar kokulu bir ürperti geçti. Gözleri masanın beyaz örtüsünde, Rahmi'nin karşısında oturdu.

"Hani senin bardağın? Hadi hadi bana da mı numara? Gizli gizli çakıştırdığını bilmiyor muyum sanıyorsun?"

Emine isteksiz isteksiz güldü. Bütün bu saçma, gereksiz, boş şakalar... Hep çocukluğa özenmeler... Ne zaman adam olmaya özenecek?

"Neden suratsızsın bugün? İşine engel mi oldum yoksa?.. Acelen varsa, devam et... Hadi!.."

"Bugün fazla sıcaktı. Ondan olacak, başım ağrıyor." Sustu. Rahmi'nin başının ağrısıyla ilgilenmesini bekledi. Rahmi, gözleri tabağında, büyük bir özenle tuzlu sardalyenin kılçıklarını ayıklıyordu.

Saat onda Rahmi kalktı. Emine, "daha erken..." diyecekti, olmadı. "Eh, peki. Gene gel ama, arayı uzatma. Hem biraz erken gel de halayla konuş azıcık. Seni sorup duruyor," sözleri dökülüverdi ağzından. Ayağa kalktı. Kapıya doğru yürürken her adımda duraklar gibi oluyor, son fırsatını kullanıyormuşçasına umutsuzluktan tükenerek bekliyordu. Gene de pek çabuk açtı kapıyı. "İyi geceler!" dedi ve her şeyin bittiğini anladı. Kapı bir alınyazısının kesinliğiyle kapanmıştı Rahmi'nin ardından.

Sofrayı topladı. Rakı şişesini dolaba kaldırdı. Ta içinde yeni farkına vardığı küçük ince, nazlı bir şey kırılıvermişti. Emine'nin onu fark etmesiyle kırılması bir olmuştu. Rakı kadehini musluğa koyarken bir an elinde tuttu. "İncittin beni," dedi yavaşça, "öyle incittin ki..." Yüreği tıkanarak dudaklarını kadehin çevresinde gezdirdi, soğuk camı dudaklarına gömdü.

Sonra yıkanıp yatağına girdi. Yorgun, düşsüz, kaskatı ihtiyar kız uykusuna daldı.

1968

Anne

Annem o akşam eve geç geldi. Her zamankinden tam üç saat sonra... Gerçi sabahleyin evden çıkarken gecikeceğini söylemişti, ama biz gene de meraklanmıştık. Biz dediğim ablamla ben... Babamın yüreğinden ve aklından geçenleri kestirmek kolay değildi. Yattığı yerden iki kez saati sormuştu yalnızca. Biz yedi buçuk sekiz filan dedikçe, olmayacak bir şey söylüyormuşuz gibi ağzı açık, gözleri büyümüş bakıyordu şaşkın şaşkın. Ama "Ananız gecikti. Nerede kaldı?" diye hiç sormadı.

Babam hastaydı. Yatalak... Çalışamıyordu... Belinde bir ağrısı vardı. Yaman bir ağrıydı bu. Bir tuttu mu, gözlerini, dudaklarını sımsıkı yumar, alnından şakır şakır terler akardı. Böyle zamanlarda annem, o evde yokken ablam, ıslak, kolonyalı bir bezle yüzünü silerdi. Yüzü önce kırmızı, giderek bembeyaz olurdu. O zaman terlemezdi artık. Islak bezi tuttuğu gibi karşı duvara fırlatır, sonra konuşur da konuşurdu. Arada soluğunu tutmak zorunda kaldığından sözcükler yarıda bölünür, tek hecelerden kurulu anlaşılmaz sözler dökülürdü ağzından. Öyle zamanlarda evde duramazdınız. Evden kaçıp sokaklara uğramak, koşmak koşmak gelirdi içinizden. Babam uzun aylar hastanede yatmıştı. Sonunda "iflah olmaz," deyip taburcu etmişlerdi. Şimdi evde yatıyordu.

Sahire Hanım Teyze akşam uğradığında ona "Annem bugün geç gelecek," dedik. "İşi varmış," diye ekledi ablam da. Sahire Hanım Teyze "Hım" dedi, başka bir şey demedi. Yuvarlak, duru, gene de insana korku veren bir yüzü vardı. Gözleri öyle küçüktü

ki, şişman yüzüne gömülmüş gibiydi, hiç görünmezdi. Belki bu yüzden hep saklı bir yanı var sanırdınız. Yani şöyle demeye getiriyorum: Örneğin, "Benim güzel oğlum, aslan oğlum" filan diye sırtınızı sıvazladığında sizis ahiden sever mi, pek bilemezdiniz. Gene de iyi bir kadın olmalıydı. Anneme acır, elinden geleni yapardı. Çorbamızı pişirir, çamaşıra, temizliğe yardım ederdi. Hiç yorulmazdı Sahire Hanım Teyze. Oysa altmışını geçkin olmalıydı.

Annem anahtarı sokak kapısının kilidine soktuğunda, ablam, sofra muşambasının üzerindeki ekmek ufaklarını temizliyordu. Kapı yavaş, çok yavaş açıldı. Her günkünden çok daha yavaş, ayak sesi filan da duyulmuyordu. Bana oldukça uzun gelen bir süre sonra annem sofa kapısının eşiğinde beliriverdi. Şaşkın ve çekingen, büyük çantasının aşağıya doğru çektiği kollarıyla sanki annemiz değilmiş gibi duruyordu. Bakışlarını üzerimizden aşırıp, masaya, masadan dolaba, oradan da sedire doğru çevirdi. Çok eskiden tanıdığı bu eşyaları yeniden hatırlamaya çalışıyor gibiydi. Dah abir solgun, daha bir bitik görünüyordu. Yalnız gözleri başkaydı. Gözleri büyümüş büyümüş, kahırdan daralmış yüzünü aşmıştı. Saklamayı beceremediği bir garip alev oynuyordu gözlerinde. Ama ağzı her zamanki gibi ince ve dümdüzdü.

"Yemek yediniz mi?" diye sordu. Kendisi orada kapının eşiğindeydi ya, sesi uzaklardan bir yerlerden geliyordu. Hemen ardından kendi sesinden korkmuş gibi öksürdü. Neden sonra yapışıp kaldığı eşikten ayrılıp odanın ortasına doğru yürüdüğünde dizlerini birbirine sürte sürte, ağır ağır atıyordu adımlarını.

"Çocuklar seni bekleyeceklerdi, ben yiyin ne olacak dedim," diye atıldı Sahire Hanım Teyze. Annem başıyla babamın yattığı odayı işaret etti. "Onunkini de verdim. Hadi, biraz dinlen de ye yemeğini. Yoğurtlu çorba yapıverdimdi. Bol naneli, yorgunluğunu alır. Çocuklar, ananızın çorbasını ısıtın!"

"İstemem," dedi annem. "Ben... aç değilim. Simit yedimdi de, tıkadı." Ardından kuru kuruya burnunu çekti. Canının istemediği ya da gerçeğe uymayan bir şey söylemek zorunda kalınca burnunu çekerdi. Bir arkadaşı öyle demişti.

Babam içerden seslendi: "O bela hayvan bütün gün uludu durdu. Telefon etmeyi unuttun mu gene?" Önce bir irkildi annem. Yutkundu.

"Hayır," dedi sonunda, "unutmadım."

"Ne dediler?"

Annem paltosunun düğmelerini ağır ağır çözdü. Sonra paltosunu çıkarıp babamın odasına girdi.

"İlgileneceklermiş, yalnız biraz sabredin, dediler." Annem babama rahatça yalanlar atardı. O da sahiymiş gibi dinler, sevinirdi.

"İyi, biz de bekleriz. Ama çok uzatmasalar bari. Sen yarın bir telefon daha ediver."

"Olur."

Annemin bir süre yatak odasında gidip geldiğini duyduk. Odayı topluyor olmalıydı. Sonra ışığı söndürüp yanımıza geldi. Yorgunluğu, o yabancı hali kalmamış gibiydi. Aklından güzel bir şeyler geçiyor olmalıydı. Yüzü pembeleşmişti. Sesinde sevinç vardı.

"Bu köpeğe bir çare bulmalı," dedi, "sinirleniyor adamcağız."

"Boşuna yorulma," dedi Sahire Hanım Teyze, "bir şeycikler yapamazsın. Komiserin köpeği o."

"Görürsün sen! Bir tanıdığım var. Yetkili biri. Ona söyledim mi tamam. Komisere filan aldırmaz o."

Başını geriye atıp arkasına yaslandı. O yetkili biri sanki kendisiymiş gibi. "Bu köpeği susturacağım!" dedi güvenle, inanarak. Sonra uzun uzun ellerine baktı. Bir eliyle yavaşça ötekini okşadı. Kollarını uzatıp, ellerini bir süre de uzaktan seyretti. Onları ilk kez görüyormuş, ne denli güzel olduklarının bilincine ilk kez varıyormuş gibi sevinçliydi. Elleri, her gün rastgele bir sürü işe koştuğu kendi elleri değil de, ince, renkli kelebeklerdi sanki. Çantasını açıp mavi beyaz boyalı bir tüp çıkardı. Tüpten sıktığı kremi ellerine sürdü.

"O ne?" diye sordu ablam merakla. Yerinden kalkıp tüpü eline aldı.

"Krem," dedi annem, "ellerim çatlıyor da..."

"Ne güzel kokuyor!"

Ablam biraz da kendi ellerine sürdü. Ben de sürecektim ya, kadın işi diye utandım. Oysa bir güzel kokuyordu ki!

"Çok mu pahalı anne?" diye gene sordu ablam.

"Yoo... İki lira."

Birden aklıma geldi: "Anne," dedim yalvararak, "bana iki lira verir misin? Kalem kutusu alacaktım da..."

"Kalem kutusu da neymiş?" diye çıkışıverdi Sahire Hanım Teyze. "İki lira bir kutuya verilir mi? Yazık!" Benden yüreklenen ablam: "Yarın okuldan çıkınca pastaneye gidecek kızlar," dedi. "Ben de gideyim mi? Geç kalmam. Bir pasta yetmiş beş kuruşmuş."

"İyi ya, git." Sonra çantasını açıp ikimize de birer iki buçuk liralık uzattı.

"Bak hele," dedi Sahire Hanım Teyze, "kadın aklını yitirmiş."

"Bırak be teyze, arada olur böyle şeyler." Sonra hafifçe utanarak önüne baktı. "O istediğin başörtüsünü sana alacaktım ya, çarşılarda dolaşacak zamanım olmuyor pek. Kusura bakma, ben parasını vereyim de sen, bir zahmet, kendin alıver." Sonra çantasından çıkardığı bir beşliği Sahire Hanım Teyze'ye uzattı.

"Zahmet ettin be," dedi Sahire Hanım Teyze kızararak, "ne gereği vardı? Damat alırdı bana o örtüyü." Beş liralığı bir süre okşar gibi elinde tuttuktan sonra koynuna soktu.

Annem dolabın çekmesinden örgüsünü aldı. Örgü örmeyi öyle severdi ki, örgü örerken mutlu olurdu. Şişler o ince, küçük tıkırtılarla ilmeklere girip çıkarken her şeyi unuturdu annem. Yorgunluğunu, yoksulluğunu, onmazlıklarını, her şeyi... her şeyi... Yüzü saydamlaşırdı. Her zaman bildiğimiz çizgilerinin ötesinde koyu renk yapraklarıyla güneşli bir ağaç görür gibi olurduk. Annem o dümdüz yün ipliğiyle, hepimizin bildiği şişlerle aklın alamayacağı kadar güzel, değişik yapraklar, çiçekler yaratırdı. Bir şalda, bir hırkada yüzlercesi bulunan bu küçük, ince oyaların birbiri ardı sıra tekrarı, insanı hiç bıktırmazdı. Çiçeklerle dolu bir bahçede imişsiniz gibi, "keşke daha çok olsa..." diye geçerdi aklınızdan. Mahallede onun gibi yün işleyen yoktu. Ola ki dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir kadın öylesine sabırla, öylesine hünerli örgü öremez, yün ipliğine can veremezdi. Elleri, o ilk kez hayranlıkla

seyrettiği elleri örgü örerken daha da güzelleşir, bir başka anlam kazanırdı. örgü örerken anneme bakmaya doyamazdım. Şimdi de önümde kitabım, ders çalışır gibi yaparak, annemi gözlüyordum.

"Bugün camiye gittim," dedi Sahire Hanım Teyze. O gün başından geçenleri anneme bir bir anlatmadan edemezdi. "Vaaz vardı. Bir de güzel konuştu ki hoca. Arada böyle akıllı adamları dinlemek gerek." Sonra sesini alçaltıp anneme doğru eğilerek: "Zina eden kadınları anlattı," diye devam etti.

Zina da ne demekti ki? Soracaktım, vazgeçtim. Besbelli kötü bir şeydi. Z ile başlayan sözcüklerin hepsi kötüydü. Zehir, zıkkım, zeytin hep Z ile başlar. Zeki adında bir oğlan var mahallede. İlletin biri... Alfabenin en sonunda bir harf bu Z. Olmasa da olurdu. Z yerine, örneğin Y kullanılabilirdi. O zaman zina, yina olurdu. Ben de ürkmeden sorardım anneme, "yina ne demek?" derdim.

"Zincirler, bukağılar, alevli ateşler," diye anlatıyordu Sahire Hanım Teyze. "Karınlarında erimiş bakırlar gibi zakkumlar kaynayacak (Yincirler, Yakkumlar). Her yandan ölüm gelecek ve o günahkâr kadınlar ölmeyecekler."

Annem birden ayağa kalktı, örgüsü kucağından yere düştü: "Saat on olacak nerdeyse," dedi, "yatın artık."

Gece rüyamda annemi gördüm. Babam gibi acılar içinde terleyen, sonra da saçma sapan konuşan bir sürü kadının ortasındaydı. O kendine güvenen hal vardı üzerinde. İki ayağı üstünde dikilip yürüyen kocaman bir köpek, ucu alevli bir odunla geldi. Ateşi annemin ellerine doğru uzattı. Annem bir çığlık atarak ellerini arkasına sakladı. "Dokunmayın ellerime," diye bağırdı, "ellerim güzel benim." Sonra iri, güçlü kuvvetli, besbelli yetkili biri gelip köpeği tekmeledi. Köpek uluya uluya gözden kayboldu. Daha sonra annemi, dibine koyu gölgeler salan bir ağacın altında oturuyor gördüm. Elinde örgüsüyle... Renk renk yünlerle örgü örüyor. Kim bilir hangi uzak ülkenin hangi ağacının yaprakları, ılık ser çiçekleri, o biçim biçim büyülü oyalar çoğaldıkça örgünün dokusundan kopup, annemin ayakları dibine düşüyor, orada yavaş yavaş kümelenerek dizlerine, giderek kucağına, göğsüne doğru yükseliyordu.

1968

Işıklı Pencereler

Selime, Büyük Mısırlı Hanı'nın, basamakları tehlikeli bir biçimde aşınmış merdivenlerinden, demin çıktığı kapının ardında bir ceset bırakmış gibi korku ve tiksintiyle iniyordu. Üstelik, üzeri toz, kurum ve sigara dumanlarının isiyle kaplanmış çıplak ampullerin saldığı ölü ışıkta bastığı yeri pek seçemiyor, kim bilir kimlerin pis elleriyle tutundukları yapışkan lekelerle dolu tırabzanlara da dokunmak istemediğinden, acele edemiyor, adımlarını sakına sakına atıyordu.

Katlarının çoğunda sigorta ve nakliyat şirketlerinin bulunduğu bu korkunç yapıya sinmiş küf, amonyak, tütün ve adı belirsiz kuşku veren kalıntıların yıllanmış kokuları genzini yakıyordu. Her hafta dikip hazırladığı trikoları teslim etmek ve yeni siparişler almak için bu merdivenleri inip çıkardı Selime. Günlerini burada geçirmek zorunda olanlara Tanrı yardım etsindi. Hayır, sigorta şirketlerine genel müdür olmaya, maroken koltuklarda oturup hoş kokulu amerikan sigaraları içmeye bile değmezdi doğrusu. Haftanın altı gününü, sabahtan akşama dek, içinde ancak kaçak mallar saklanabilecek penceresiz odalar, cinayetler işlemeye elverişli karanlık köşelerle dolu böyle bir yapıda geçirecek olduktan sonra...

Dışarının burnuna deniz ve yosun kokuları getiren soğuk havasını içine çekince rahatladı. Gene de tehlikeyi bütün bütün atlatmış sayılmazdı. Lambaların tükenik ışıkları altında sokak, karanlık ve tenha uzanıyordu. Karşıda korku duvarı gibi yükselen depolar vardı. Elindeki paketi göğsüne bastırıp, hızlı hızlı

Büyük Mısırlı Hanı'nın köşesine doğru yürüdü. Köşeyi döndü mü kurtulmuştu. Hanın sağ yanını dolanan yol, ana caddeye varıyordu. Selime, şu dar, kaldırımsız sokağı da aştı mıydı, soğuk rüzgârın yaşlarla doldurduğu gözleriyle buğulu buğulu görünen o renk, ışık, ses dünyasına, insanların dünyasına ulaşacaktı.

Köşeleri dönmek güzel şeydi... O Tanrının belası eski hanın köşesini bile olsa! İşte kulakları sağır eden gürültüleriyle, kalabalığıyla, cıvalı lambalarının, reklam ışıklarının pırıl pırıl aydınlattığı ana cadde şuracıktaydı. Yürüdüğü dar sokağın ana caddeye açıların ağzının bir yanından öteki yanına doğru atlı karıncalara, bayram arabalarına binmiş, güçlük çekmeden kayı kayıveriyordu insanlar. Bir Selime'ye el etmedikleri kalıyordu. Belki Selime'ye "Hadisene, ne duruyorsun? Çabuk ol, atla sen de!" diyorlardı da, o duymuyordu gürültünün arasında. Bir bayram kalabalığıydı bu... Evet! Başları kırmızı, mavi kukuletalı çocuklarının ellerinden tutmuş babalar, alacalı çoraplar giymiş mini etekli kızları kollarına takmış uzun saçlı, çökük omuzlu delikanlılar... Hele tostçunun önü ne kalabalıktı! Girip çıkanlar, kapının ağzında renkli yün yumakları gibi çözülüp birbirlerine dolanıyor, düğüm oluyor, sonra tekrar açılıyorlardı. Bütün yüzler sevinçliydi. Hatta bir yerlerden müzik sesi bile geliyordu. Tabii canım... Müziksiz olmazdı ki! Tostçunun vitrinindeki kırmızı, turuncu, sarı meyve suyu kavanozları akvaryum gibi hava kabarcıkları içinde köpürüp duruyordu. Açık kapıdan, en tok karınları bile baştan çıkaracak nefis kokular, karşı kaldırıma dek yayılmıştı. Yaşamak güzel şeydi. Bütün bu insanlar da öyle güleç yüzlüydüler ki, Selime, hepsini ayrı ayrı seviverdi.

Yüreğinde alabildiğine bir genişleme olmuştu. Delikanlıları sık sık yoklayan, o büyülü uzaklıklara duyulan özleme benzer ağrıdan farklıydı bu duygu. Onları, boş da olsa, güçlü atılımlara zorlayan duygu coşkunluğuna benzemiyordu. Öyle uzaklara gitmek gerekli değildi. Her şey şuracıktaydı. Geri gelmiş gençliğinden bir şeyler saklıydı içinde. Belirsiz bir istek, sarsmayan, gene de zorlu bir tutku, nerdeyse bir nöbet, Selime'nin geleneklerle, alışkanlıklarla dizginlenmiş uslu benliğini kavrayıverdi. Sabahları erken erken kalkıp soba yakmaları, içi kürklü yırtık terliklerini, komşularla içilen sabah kahvelerini, ikindi çaylarını, evde

büyüyen, büyüdükçe de erkek erkek kokmaya başlayan, boyuna kendisinden bir şeyler isteyen iki oğlanı en çok da Büyük Mısırlı Hanı'nın göçük basamaklarını elinin tersiyle şöyle bir iteleyiverdi. Kendini kapıp koyverdiği sıcak bir istekle doluydu: Kaçmak... Analık, komşuluk, mahalle denen kısacık ipleri koparark lacivert ve pırıl pırıl gökyüzünün altında, şu bıçak gibi kesen, soğuk ama tertemiz havada, işleri güçleri koşup eğlenmek, köpüklü biralarla sandviçler yemek olan kalabalığa karışmak, tıpkı onlar gibi dönüşü olmayan bir ırmağa kapılıp sürüklenmek, gidebildiği kadar gitmek... Kısaca insan olduğunu, yaşadığını duymak.

Yüksek setin arkasında duran güler yüzlü, beyaz önlüklü sarışın adama:

"Bir sandviç lütfen," dedi ve çalımla öksürdü.

"Neli olsun?"

Selime hafifçe burnunu çekerek yanı başındaki sivri oğlanın kocaman ağzında yok olan sandviçe baktı.

"Sosisli olsun!"

"Fişiniz?.."

Kızardı Selime. Gereksiz yere bir kez daha öksürdü.

"Kasadan fiş alın lütfen," dedi adam ilgisiz bir sesle. Sonra Selime'nin başının üstünden bakarak bir başkasına gülümsedi ve:

"Emriniz?" diye sordu.

Selime ona buna çarpa çarpa kasaya doğru yürüdü. Bir yandan da tezgâhtaki adama içerleyip duruyordu. Kasanın önünde uzun bir kuyruk vardı. Hep gençler bekliyordu kuyrukta. Birbirleriyle şakalaşan, itişip kakışan gençler... Birden sandviç filan yemek istemediğini fark etti. Üstelik sosisi hiç sevmezdi. Evde çorbayla fasulye pilakisi vardı, mis gibi. Hem çocuklar da beklerlerdi. Tostçudan çıkıp dolmuş durağına doğru yürüdü.

Gece, uykusunun arasında gözlerini açtı. Oda henüz karanlıktı ya, sabah yakın olmalıydı; gecenin koyu karanlığı biraz ağarmıştı; odadaki eşyaları seçebiliyordu. Çevresinde elini uzatsa tutuvereceği bir ılıklık vardı. Bir şeylerden duygulanmış gibi oldu. Gözlerini kapatıp yeniden uyumaya hazırlanırken uykusunu bölen sesi duydu. Gecenin bu saatinde türkü söyleyen de kimdi? Az kulak verince, duyduğu sesin türkü filan olmadığını

anladı. Adamın biri Kuran okuyordu. Öyle ya, ramazan başlamıştı. Yatağından kalkıp perdeleri araladı. Dışarı baktı.

Kuran sesi, karşıdaki tamamlanmamış yapıdan geliyordu, alçalıp yükselmeden bir düzüye sürüp gidiyordu; boş yapının loşluğunda onurlu, tok, büyülü bir tınlaması vardı. İnsan böyle bir sese kulak verip saatlerce dinlese belki de bütün dertlerinden kurtulabilirdi. Sonra yapıdan alev alev yanan uzun bir tahta parçasını meşale gibi yukarı kaldırmış bir adam çıktı. Yapının önündeki geniş beton düzlükteki sobayı tutuşturdu. Borusuz; eski bir kömür sobasıydı bu. İşçiler, akşamları içinde tahta parçaları yakarlar, çevresinde toplanır, bir yandan ısınır, bir yandan da yemeklerini pişirirlerdi.

Yapının karanlık oyukları andıran pencerelerinde titrek mum ışıkları yanıp sönüyordu. Hareketsiz beton kütlesi, küçük, sarı ışıkların kıpırtılarıyla birden canlanmıştı. Şimdi yapının iki yanında yükselen apartmanların pencereleri de birer birer aydınlanmaya başlamıştı. Kent, işçilerinden memurlarına dek, gizli, olağanüstü bir yaşamın içine giriyordu. İnsanlar, gürültü etmeden bir şeylere hazırlanıyorlardı.

Selime'nin tam karşısındaki bir pencereden, başında beyaz başörtüsüyle yemek yiyen yaşlı bir kadın görünüyordu. Ağır, saygılı hareketlerle yiyordu yemeğini... Çatal kullanmadan, öylece, elleriyle... Lokmalarını çiğnerken başını iki yanına oynatıyordu. Yemeğini bitirince bir bardak su içti. Sonra önündeki tepsiyi alıp dışarı çıktı. Çıkarken de ışığı söndürdü.

Işıklardan bazıları görevlerini bitirmiş gibi sönüyor, yenileri de yanıyordu. Sanki bir bütün tamamlanıyor, gizli bir uyum sürdürülüyordu. Hasete benzer bir özlem büyümeye başladı Selime'nin yüreğinde. O da penceresinde bir ışıkla bu bütüne katılmayı isterdi.

Çünkü Selime'nin dünyası birbirinden ayrı, kopuk parçalardan oluşmuştu. Rahmi, uzak bir kente atandığından, kendi de çocuklar yüzünden İstanbul'da oturmak zorunda kaldığından beri çok şey değişmişti. Eski yaşayışları ne güzel, sessiz ve tastamamdı! Karı koca; oğullarıyla birlikte, farkına varmadan, yaşadıkları hayatı birtakım kurallara bağlamışlardı. Yemek saatlerinden, görüşecekleri ailelerden, dünyada ve memlekette olup

bitenlere değgin düşüncelerinden, buna benzer bir sürü ayrıntıdan kurulu bu düzen içinde yaşamak rahat bir şeydi. Neyin iyi, neyin kötü, neyin güzel olduğu gizli bir anlaşma ile kararlaştırılmış gibiydi. Kimse anlaşmayı bozmaya kalkışmazdı.

Ne var ki Rahmi gidince düzen bozulmuştu. Selime önce alışkanlıklarını aramış, bu alışkanlıkların bir parçası olan kocasını özlemişti. Ama bu güçsüz özlem, bütünün parçalanmasına engel olamamıştı. Bir gün nasıl olmuş, o birbirine sımsıkı kenetlenmiş dünya yüzlerce parçaya ayrılmıştı. Sonra onlar da, bölünerek çoğalan yaratıklar gibi, kendi teklikleri içinde ayrılmışlar, çoğaldıkça birbirlerinden uzaklaşmışlardı. Selime, bütün bu kargaşalığın ortasında tek başına, hiçbiriyle bir bağıntı kuramayarak, sonu gelmez ev işlerinin, triko parçalarının ve oğullarının akıl erdiremeden nasılsa çözümlediği sorunlarının arasına gömüyordu başını.

Kuran okuyan ses susmuştu. Adam, sobanın çevresinde sıralanıp sahur yemeğini bölüşen arkadaşlarının arasına katılmış olmalıydı. Yalnızca Tanrı'ya inanması onların arasına katılmasına yetmiyordu Selime'nin. Tanrı'nın varlığı hiçbir şeyi bütünlemiyordu ki... Güçsüzdü Tanrı! O da tıpkı Rahmi gibi, Selime'nin hayatına hiç karışmadan, onu, iki oğlan çocuğu, Büyük Mısırlı Hanı'nın yaşama sevincini solduran tozlu lambaları, pis kokuları; trikoları teslim alırken, ya da parasını öderken, ıslak, soğuk parmaklarını eline değdirmeye uğraşan, bunu yaparken de gök mavisi gözlerine tutkulu bir bakış kondurduğunu sanan köse Yahudi'yle kendi haline bırakıyor, uzaklarda tek başına varlığını sürdürüyordu.

Bir süre daha camdan bakıp ışıklı pencereleri seyretti. Hepsi birer birer sönene dek... Son ışıklı pencere de karardığında apartmanların çatılarından doğru bir pembelik belirmeye başladı... Şafak söküyordu.

Yeniden yatağına dönmek istemedi. Uykusu kaçmıştı zaten. Çocuklarının odasına girdi; bebeklik günlerinden kalma bir alışkanlıkla üstlerini açıp açmadıklarına baktı. Gereksiz yere yorganlarının yanını yönünü çekiştirdi, kenarlarına sıkıştırdı. Hâlâ ana sütünden bir şeyler kalmış ter kokularını duydu. Başları yastığın üzerinde, gözleri kapalıyken küçücük çocuklardan farkları yoktu.

Odadan çıkarken gözü, perdeleri açık balkona vuran ışığa ilişti. Bitişik dairenin penceresinden geliyordu ışık. Balkona çıktı; eğilip baktı: Sönük bir masa lambasının ışığında yaşlı bir adam, oturmuş bir şeyler dikiyordu. Gömlekçiydi bu... İşini yetiştirememiş; hâlâ çalışıyordu. Gömlek dikerek beş çocuğa ve hastalıklı bir kadına bakmak kolay değildi hiç. Adamın seyrelmiş ak saçları, kambur sırtı, kalubeladan kalma siyah çerçeveli çirkin gözlükleri yüreğini acıma ve sevgiyle doldurdu Selime'nin. Tanışmadığı, selam bile vermediği adama karşı içinde bir yakınlık uyandı. Şu saatte ona bir bardak çay götüren olsaydı... Sevinirdi fukara. Şu saatte... sabah mı gece mi olduğu pek belli olmayan ve insanların pek azının yaşantılarına giren bu garip, ölü, renksiz saatte... Selime böyle bir saatte, Eminönü'ndeki kalabalıkta, tostçunun önünde değişik bir yaşama biçimine açılan sevincini yeniden duydu. Bir şarkı mırıldanarak mutfağa girdi. Şarkının, umutsuz bir aşk acısını dile getirmesinin hiç önemi yoktu. Söyledikçe sevinci artıyordu Selime'nin. Çaydanlığı ocağın üzerine koydu. Apartmanların çatılarından doğru yükselen pembelik giderek kızarıyor, saydamlaşıp yayılıyordu. Bacalardan ince dumanlar yükselmeye başlamıştı bile.

"Çayın yanına kurabiye de korum," dedi. Bir gören olsa... Umursamazlıkla, nerdeyse çocuksu bir zevkle omuzlarını silkti. Ve kendini dün akşamkinden daha özgür, daha güçlü ve kararlı hissetti. "Ben bitişik komşunuzum," derim diye düşündü, "siz gömlek dikiyorsunuz, ben de örnek üzerine triko giysiler dikip satıyorum. Görüşelim, derim. Hem bu saatte bir bardak sıcak çay da içilir hani. Sobanız da sönmüş olmalı. Üşümüşsünüzdür." Sonra bir tepsi de börek yapacaktı... Ispanaklı. Akşama bir tencere çorbayla birlikte götürecekti.

Kaynayan suyu demliğe boşalttı. Ve yeni bir şarkıya başladı.

1969

Ceviz Ağacına Kar Yağdı

Komşular kapısının önünde bir arabanın durduğunu gördüler. Sonra da arabadan üç kişinin indiğini... O üç kişinin bahçedeki küçük beyaz eve girip, evdeki kadınla birlikte en çok iki saat kaldıklarını, daha sonra da çıkıp gittiklerini gördüler. Gene üç kişi olarak... İkisi erkek, biri kız olarak ve ikisi genç, biri yaşlı... Dördüncünün onları evinin eşiğinde durup uğurladığını, bir süre arkalarından baktıktan sonra içeri girdiğini gördüler. Görmeyenler de görenlerden duydular. Yolun alt başındaki evde, pencerenin önünde oturmuş etekliğini teyelleyen on altı yaşındaki kız da duydu. Şimdi de cevizli bahçedeki küçük beyaz evin kapısını çalması bundandı. Evin içindeki kadın bir süre duraladı; kapıyı açmamayı düşündü. Sonra kızın merakını bağışladı. Çünkü kız küçüktü. Nerdeyse çocuk... Ve merak ettiği şey kadının yalnızlığıydı, bir de duyduğunu sandığı acı...

Kadın elinde örgüsüyle açtı kapıyı. Kız, hiçbir şey söylemeden içeri girdi. Bir "merhaba" bile diyemeden. Kollarını iki yanına sımsıkı yapıştırmış, gözleriyle kadının bakışlarını kucaklıyordu. Kadın yalnızca "Bana yardım eder misin?" diye sordu. Ve pembe yün çilelerini uzattı. Kız kerevete oturup iki bacağını araladı; çilelerden birini dizlerine geçirip yumak yapmaya koyuldu. İnce parmakları sessizce yumağı sararken kolları da dizlerinin çevresinde düzenli çemberler çiziyordu. Kadın, kızın becerikli ellerinde yumağın hızla büyüyüşünü seyretti bir süre. Sonra da çoğalıp, nerdeyse tipileyen kara baktı. Koltuğunda bir ileri bir

geri sallanarak karın sesini dinledi, arada da yün işlerken şişlerin çıkardığı tıkırtıyı.

Kız saygıyla ve çekinerek susuyordu. Suskunluğunda karanlıkların, uğursuzlukların korkusu gizliydi. Çocuğun taptaze imgelemindeki keskin çizgili görüntüler kadını güldürdü.

"Hayır çocuğum, hayır. Bugün eşiğimden içeri girenler bana acı verecek hiçbir şey bırakmadan gittiler. Geldikleri gibi gittiler. İnan bana. Senden gizlemeye değecek hiçbir şey olmadı.

Biliyordum bir gün geleceklerini. Sana hiç belli etmedim ama biliyordum. Bahçe kapısının önünde, o çamurlu yolda, yağmur yağarken bile olsa, bir arabanın duracağını ve benim -kendimi ola ki yanıldığıma inandırmaya uğraşarak– yerimde oturup kalacağımı biliyordum. Daha önce neler düşlemişsem içimde onlar vardı. Ne daha fazla, ne daha eksik... Sıkıntıma utanç, tedirginliğime korku, suskunluğuma özlem karışmamıştı. Sonra arabanın kapıları açılıp kapandı. Ardından çakıllı bahçe yolunda ürkek ayak sesleri duydum. Ve onlar kapımın önündeydiler. Bir süre öylece durup beklediler. Şaşkındılar. Sözüme inanmayacaksın ama, bunlar üzerinde elektrik zili bulunmayan bir kapıyı çalmamışlardır ömürlerinde. Oysa benim evleninceye dek oturduğum evde, baba evinde, bize gelenler, orta parmaklarını iki kat edip sivrilttikleri mafsal kemikleriyle vururlardı kapıya."

"Şu benim sokak kapısı için küçük bir tokmak hiç de fena olmaz, diyorum. Ne dersin? Hani pirinçten minicik eller vardır ya, işte onlardan. Kente indiğimde bir tane alayım."

"Oturduğum yerde örgümün pembe yünüyle şişlerimin gümüşsü ışığının karışımına bakıp duruyordum. Ayağa kalkarken de bahçemdeki ceviz ağacının çıplak dallarına bir göz attım. 'Sana bir şey yapamazlar,' dedim, kendi kendime. Yünümün pembe rengiyle şişlerim öylesine uyuşurken ve ceviz ağacı o kara çıplaklığıyla bu denli güvenle göğe doğru uzanırken kimse bana bir şey yapamaz. Bunu böylece bilmeni isterim.

Sahanlığın karanlığı ardında, kurşun renkli bir yağmur duvarının önünde duruyorlardı. Hafiften ürpermiş soluk yüzleriyle kapının eşiğinde... İlkin kocamın yeni atkısının parlak sarı çizgilerini gördüm. Üç tane daha vardı ya, dedim içimden. Üç tane yepyeni atkı... Sanki onun öteberisini yerleştirmek hâlâ benim

işimmiş gibi... Öylece bekliyorlardı yağmurun önünde. Yirmi beş yıl kocam, oğlum, kızım olmamışlar gibi. Sonra bir de baktım, isteseler bile içeri girmezler. Gözlerim o sarı çizgili yeni atkıda, önlerine dikilip kalmışım. Kımıldanıp yana çekildim. Onlar da evime girdiler. Tahtadan oyulmuş gibi ve solgundu yüzleri. Paltolarını aldım. Odam tüm yabancılığıyla önlerinde köşelendi. Cilasız, kuru tahtalar çamurlu ayaklarının altında gürültülüydü. Kocam pencerenin önündeki kerevete oturdu, işte şimdi senin bulunduğun yere. Ama ikide bir dönüp ardına bakmasından belliydi; orada hiç rahat değildi. Çocuklar sandalyeye oturdular. Üç çift göz çekingen bakışlarını çıplak duvarlarda gezdirip, beni yeni yaşantıma yerleştirmeye çalışıyordu. Ben karşılarına geçip odamın tek rahat yerine, sallanır koltuğuma oturdum. Koltuk ağırlığımla bir iki gitti geldi altımda.

Onlara 'Bir gün buraya geleceğinizi biliyordum,' dedim. İlk söz söylensin ve bunu da ben söylemiş olayım diye. Kızım dudaklarını ısırıp duruyordu. Ağlayacak gibiydi. 'Neden, neden böyle...' diye başladı kocam, ama sözünü tamamlayamadı. Kızım hıçkırıklarını salıverdi. Boynuma sarılarak, bir anda boşanıveren yaşlarla ıslanmış yüzünü benimkine sürerek... Kendi kendime 'Hiç de çocuk değil artık,' dedim. Ona da dağılmış saçlarını düzeltirken 'Hadi canım, ne oluyor?' dedim yalnızca. 'Git, yerine otur.'"

"Öteki çileyi de sarabilirsin çocuğum. Eğer yorulmadıysan tabii... Pembe evin gelinine örüyorum. Biliyorsun, kız gebe. Bu mu? Hayır bir lizöz bu. Gelinin. Loğusa döşeğinde konuklarını karşılarken giysin diye... Önce anayı düşünmeli. Bebeğe sonra örerim."

"Bu ömrümün biricik serüvenidir, yavrum. Kendi kendime düzenleyip sonuna dek sürdürdüğüm tek başarımdır. Kimseye bir şeycikler sormadan... Danışmadan... Hem de hiç korkmadan... Ne kadar çok şeyden korktuğumu sana hiç söylemiş miydim? Evimin dört duvarının dışında kalan her şey korkutuyordu beni. Giderek odalar ve içindeki eşyalar çoğalmaya başladıkça evimden de korktum. Kocamın arkadaşları, arkadaşlarının da karıları vardı; onların çekinmeden söyleyebildikleri her şey; pırıl pırıl kahkahaları... İçimize sessiz, güleç bir konuk gibi girip sonra teklifsizce yerleşiveren kopuşlarımızdan, bu kopuşların ötekileri ürkütmeyişinden

korktum. Aralarında göz göz yabancı ışıklar parlayan karanlıklardan –ışıklar çoğaldıkça karanlıklar büyüyordu– pencerelerimizin önünde küt bir düzgünlük içinde büyüyen yeni yapılardan korktum. Öyle bir beyazlıkları vardır ki, aradan bir yıl geçmeden lekeli karanlıklara dönüşüverir. Hele durmaksızın yükselen yapıların çevresini gün gün daha bir sıklaşarak saran renksiz, kan ipliği yollar... O yollar üzerinde atılan adımlar... Bir yürümeye başladın mı nerede biterdi o yollar? Ne uzun, ne uzun!

Ama kitaplar çocuğum, en çok onlardan korktum. Önceleri, ben haftada bir renkli kapaklarını teker teker avuçlarımın içinde duyarak tozlarını alırken, salonun köşesindeki küçük kitaplıktan çıkmaya niyetli görünmüyorlardı. Sonra birden çoğalmaya başladılar. Tozlu, yapışkan böcekler gibi duvarları ve yerleri kapladılar. O ilk küçük evimizin, çocuklarımı doğurduğum yatak odasına dek girdiler. Kocam kitaplarını seviyordu. Yatak odasında bile kitap okuyordu. Ben yatarken, o, ikiye bölünen evlilik yatağımızın arasına koyduğu çalışma masasının başına oturup, yüzünün bana doğru olan yanını karanlığa gömen lambanın ışığında okuyor, yazıyor, çiziyordu. Yattığım yerden duvara vuran gölgesini görüyordum. Bin kiloluk bir ağırlık gibi kımıltısız ya da gittikçe irileşen devsi bir böcek gibi kapkara..."

"Çay içer miyiz? Ne dersin? Demin onlarla da içtim. Ama bir şey anlamadım. Ayrıca canım bir de sigara içmek istiyor çayla birlikte. Zahmet olmazsa sen yapar mısın çayı?"

"Kocam, 'Bize kızdın sen' diye tekrarlayıp duruyordu. 'Ne yaptık sana?' diye de soruyordu ardından. İnan bana, başka yol gelmemişti aklıma. On sekiz yaşında bir budala gibi o çirkin, o şaşkın mektubu yazıp yemek masasının üzerine bıraktım. Sonra da çektim kapıyı arkamdan. Aklıma başka yol gelmemişti.

Kocam, 'bize kızdın sen,' diyordu da, başka bir şey demiyordu. Sanki onlara kızmam, yüreğine esenlik veriyordu. Oysa hiçbirine kızmış değildim. Bunu yüzlerine de söyledim. 'Çok kalabalıktınız,' dedim. 'Evde, sokaklarda, dükkânlarda, dolaplarda....' Günün birinde kalabalığı silkelemekten ve tek başıma kalmaktan başka bir isteğim olmadığını anlayıverdim. Herkes bir şeyler istiyordu. Daha çok oda, daha çok kitap, daha iyi dinlenmek, daha temiz gömlek... Bir gün ben de bir şey istesem, dedim. Bu, yaşa-

mımın neresine geldiğimi kendi kendime sorduğum gündü. Fazla da uğraşmadım. Ne istediğimi düşünür düşünmez de yakalayıverdim onu. Güneş ışığında uçuşan o bin renkli toz parçacıklarından birini avucumun içine almış gibi oldum. Yeni emeklemeye başlayan, çevrelerini şaşkın, gene de korkusuz bir hayranlıkla gözleyen bebeklerin yaptıkları gibi... Sonra da kendi kendime 'Tut onu,' dedim. 'Sımsıkı... Sakın bırakma.' Ve öyle yaptım.

Ben bunları söylerken, kocam dirsekleri dizlerine dayalı, başı iki elinin arasında, gözlerini kapamış şakaklarını sıkıyordu. Avcumun içindeki ağırlıksız pırıltı, anlamsız bir gürültü yapıyordu kulaklarının dibinde. Pencereden öteye, ceviz ağacına doğru baktım. Dışarısı, pencerenin camına esmer bir yüz gibi abanmıştı. Ve yağmur ceviz ağacını uzaklara götürmüştü.

Kocam o hiç sevmediğim çayı içerken, 'seni almadan bir yere kıpırdamam,' dedi sertlikle. Ben de, 'günün birinde geri dönecek olsaydım evi terk etmezdim,' diye cevap verdim. Sonra 'söyle ne yapmamızı istiyorsun?' dedi. 'Bir duvar gibi sert ve suskunsun. Konuştuğun zaman da hiçbir şey anlatmış olmuyorsun.' Odanın içinde dönenip duruyordu. Yapması gereken şeyi yapamadığından dönenip duruyordu. Oysa yapması gereken değildi yapamadığı. Nereden bilsin?

Onlara 'bana uğrayabilirsiniz,' dedim. 'Ne zaman istersenız. Önceden bildirmeniz gerekmez. Çoğu zaman dışarı çıkmıyorum. Evde yoksam bile anahtar kapının sağ yanındaki taşın altındadır. Ya da komşulara soruverin, onlardayımdır.' 'Ya sen... Hiç eve, bize gelmeyecek misin?' diye sordu kızım burnunu çekerek. 'Kente indiğim yok, kalabalık oluyor aşağıları. Yoruluyorum. Sen neden çayını içmiyorsun? Çayınızı içsenize. Yoksa beğenmediniz mi?' Sonunda susup kaldık. Böyle olacağı belliydi. Karşılıklı oturup konuşmayı çoktan unutmuştuk. Ağızlarımızdan çıkan sözcükler, aramızdaki suskunluk duvarını güçlükle aşardı. 'Evin kalabalık olduğunu söylemiştin,' diye yeniden denemeye girişti kızım. Sessizliğimizin üzerine bir köprü kuracağını sanarak. 'Eğer öyleyse, biz zaten gününün birinde çıkıp gideceğiz, ben şimdiden giderim.' Bir kez daha gürültüyle çekti burnunu. Görüyorsun ya, onu hiç de iyi terbiye edememişim. Başkaları çay içerken burnunu çekmemesi gerektiğini bile bilmiyor.

Kapıdan çıkarken kocam ve oğlum yanağımdan öptüler. Kızım bir kez daha ağlayarak boynuma sarıldı. 'Ne oluyor?' dedim. 'Ölmedim daha... Siz çıkıp gidince de birden düşüp ölecek değilim. Özledikçe gelirsin. Hem hava da almış olursun. Güzeldir buraları...' Oysa o kolay kolay bana gelemeyeceğini biliyordu. Ağlaması bundandı. Karşılıklı susup kalmamızdan korkacak, gelmeyecek.

Araba uzaklaşırken arkalarından baktım. Bir süre öylece kapıda dikelip kalmışım. Yağmur sulu kara çevirmişti, iri kar parçaları yumuşak, esnek bir hışırtıyla ellerime, saçlarıma konuyor, sulu toprağın üzerinde saydam bir kalınlık halinde birikiyordu. 'İlk kar,' dedim birden sevinerek. 'Yabanıl, hoyrat bahçeme ilk kar...' Sonra içeri girdim.

Demin başarımın sözünü ettim sana. Öyle başarı olmaz. Daha çok küçüksün, aklında olsun. Kaçmak; zavallı, önemsiz bir şeydir. Buna başarı denmez. Ben kaçtım. İşte bu kadar. Sen daha hiçbir şey bilmiyorsun. Çocuk doğurmak nedir bilmiyorsun. Ben onları doğurdum, oğlumu ve kızımı... Küçücük aç dudaklarının acıyan memelerime uzandığını gördüm. Kendi bedenimden sızan ılık sütün kendi doğurduğum çocuklara can verdiğini gördüm. Bensiz yaşayamazlardı. Öylesine küçük, zavallı ve açtılar. Sonra büyüdüler. Kocaman, yabancı adamlar oldular. Buna engel olmalıydım. Kocamın yatağımızı ikiye bölüp ortasına çalışma masasını koymasına engel olmalıydım. Kitaplarını yatak odamıza sokmasına engel olmalıydım."

O gece kar durmaksızın yağdı. Kar, karanlık göğün tepesinden, karanlık, sulu topraklara doğru, iri iri, beyaz beyaz ve ağır, uzayan düşüşlerle yağdı. Önce parça parça düşüyorlardı; sonra bölündüler; tane tane ve daha sessiz, düşsü bir mırıltıyla indiler. Çukurları doldurdular, karanlığı ağdırdılar. Toprak ve geceyle birlikte yolların, ağaçların, beyaz evlerin kırmızı damlarını, sokak fenerlerinin külahlarını, elektrik tellerini kapladılar.

Cevizli bahçedeki küçük evin kadını, sabahın ak aydınlığında uyandı. Pencereden baktı. Ceviz ağacının dalları kara kara değil, bembeyazdı şimdi. Ve kadın onun, kocaman bir ıslak çarşaf gibi uzanan göğün altında yavaş yavaş yok olduğunu gördü.

1966

Kent Kırgını

Çok, çok eskidendi. Şimdi hatırlamıyorum ne zaman olduğunu. Daha önce bir kez daha dünyaya gelmişim de bütün bunlar o zaman başımdan geçmiş sanki... Öylesine uzak, öylesine yaşamımın dışında olup bitenler... Bunca uzağı nasıl oldu da birden hatırlayıverdin diyeceksiniz. Kimileyin olur böyle şeyler. Geçmişte, bir sokak köşesinde, güneşli bir sıra üzerinde ya da yatağa şöylece uzanıvermiş cıgarasını içerken koyup gittiğiniz solgun delikanlı, yıllar sonra bütün takım taklavatıyla çıkar gelir. Şaşarsınız. Belki sevinirsiniz de. Bu sabah elimden düşürdüm, bir tabak kırdım. Kırıkları toplarken gözüm parçalardan birine takıldı kaldı. Üzerindeki çiçekten ötürü. Bildiğimiz çiçeklerden hiçbirine benzemiyordu. Sarıya çalan boz rengi, püsküllü çiçekliğiyle ilk bakışta uydurma bir görünüşü vardı. Bir adı olabileceğini bile düşünemezdiniz. Oysa giderek gözümü ayıramaz oldum ve yaban gülü deyiverdim adına.

İyi ama yıllardır kullanırım bu tabağı. Anam vermişti bir zamanlar, tektir. Her sabah içine zeytinimi, peynirimi kor, kahvaltı ederim. Bu güzelim yaban gülü nerelere saklanmış da görememiştim onca zamandır. Belki kalabalığın arasında gözüme çarpmadı. Aklımda kaldığına göre, tabağın bir yanı silme konca, yaprak ve daha bir sürü ıvır zıvırla doluydu. Üstüne üstlük bir de çepeçevre yeşil su çekilmiş kıyısına. Yaban gülüne boz rengi yakıştıran ustanın bir bildiği olmalıydı. Hem onu inadına gizleyip örtmediğini kim söyleyebilir? Yok, yok. Her şeyin inceden inceye düşünülerek, tarifsiz bir titizlikle hesaplanarak çizildiği,

boyandığı besbelli. Nedir, gülü gönlünce çizip boyayınca bir hal olmuş ustaya... İstemiş ki, yalnız kendinin olsun yapıtı... Bütün gözlerden gizlensin. Bu kez tutmuş bir sürü yaprağın, dalın, koncanın arasına saklayıvermiş. Ona kendisi gibi gönül verecek biri çıkıncaya dek el sürülmeden beklesin diye.

Sonra yaban gülümü alıp mutfaktan çıktım, masanın üzerine koydum. Örtünün kırmızısında daha bir ortaya çıkan, canlanan yüzünü seyrettim uzun uzun. Ceketimin, yorganımın, en sonunda da yeşil bir kumaş parçasının üzerine koydum. İşte o zaman, tam o zaman geçmiş zamanlardan bir ilk yaz, eski tanıdık yüzüyle, köşeyi dönüverdi.

Ankara'da iki katlı evlerin ve o evler arasına sıkışmış boş arsaların çokça olduğu zamanlardaydı. Bunu iyi biliyorum. Çünkü ben de böyle bir evde oturuyordum. Hatta zemin katı topraktı. Soldaki bölmeyi kömürlük olarak kullanırdım. Sağda, mutfak olması gereken yerde de bisikletim dururdu. Sekiz on basamakla çıkılan birinci katta iki oda ve banyo vardı. Evimin karşısında da kocaman boş bir arsa. Kirli çocukların oyunlarına, yaban otlarına, sokağın çöplerine ve onların arasında eşinen tavuklara cömertçesine açık, boş bir arsa.

O zamanlar naylon torbalar yoktu ki, boyu biraz uzamış otlara, komşu bahçelerin çitlerine takılıp herhangi bir esintiyle tıpkı bir yelken döküntüsü gibi çirkin çirkin şişkin kabarsın. Gazete, dergi filan derseniz, şimdiki gibi çok okunmazdı öyle. Bu yüzden gazete kâğıdı bile değerliydi. Her işte kullanılırdı. Daha olmadı kiloyla satardınız. İşte bütün bunlardan ötürü rengi bozulmuş, üzeri gönül bulandıran lekelerle dolu kâğıt parçaları savrulmazdı oradan oraya. Yiyecek artıklarının hakkından da tavuklar geldiğinden, geriye çöp diye cam kırıklarından başka bir şey kalmazdı. Bu yüzden boş bir arsa denince insanın aklına dinlendirici bir genişlik ya da gürültülü bir şenlik yeri gelirdi.

Bir kent kırgınıydım o zamanlar. Bu ne demeye gelir, dünyada anlatamam. Aradan onca zaman geçmiş, nereden bileyim. Ben kent kırgını diyeyim, siz ne anlarsanız anlayın artık.

Bir kent kırgını için yapılacak en akıllıca şey başkentin göbeğinde oturacak yerde, kırlara, köylere, uzaklara gidip oralara yerleşmektir. Ama o zaman da bir kent kırgını olmaktan çıkar-

dım. Oysa ben kent kırgınıydım ve öylece de kalmak zorundaydım. Başka bir şey olmak elimde değildi. Çünkü bu sözünü ettiğim günlerde yalnızca naylon torbalar, temel çukurları kazan greyderler ve sekiz on katlı blok apartmanlar değildi bilmediklerimiz. Yeryüzünde işlerin iyi gitmediğini sezip de insanların ve yaşamın böyle olmaması gerektiğini düşünmeye başlar, filozofluğu da edilgin bir durum saydığınızdan küçümseyecek olursanız, size başvuracağınız bir tek yol kalırdı: Kent kırgını olmak. Çünkü daha önce de anlattığım gibi, birçok şeyden haberimiz yoktu. Camus'nün kitapları bile dilimize çevrilmemişti daha. Başkaldırmayı olsun nereden bilecektik.

Bir kent kırgını olarak ne mi yapardım? Pek bir şey değil. Orhan Veli'yi, Sait Faik'i, İstrati'yi (kim ne derse desin bence onlar da birer kent kırgınıydı) okur, karşı arsada eşinen tavukları, oynayan çocukları seyrederdim. Daha başka neler yapardım, pek hatırlamıyorum ya, gün zaten çabuk geçerdi. Günün en önemli saatlerinin öğle zamanı olduğunu söylemeliyim. Daha doğrusu tam öğleden biraz sonra... Bir buçuk, iki, hatta üç suları... Yani çocukların yemekte ya da öğle uykusunda oldukları sessiz, ölü saatler. Hiçbir güç bu saatlerde pencerenin önünde olmaktan alıkoyamazdı beni. Öylece tenhama çekilir, beklerdim. Ve artık ne Orhan Veli, ne Sait Faik, ne bir başkası...

Çok beklemezdim ama... Önce solgun bir gölge düşerdi kaldırıma. Ağır ağır ve çevresini yoklayarak gelirdi. Önce gölgesi gelirdi. Biraz durakladıktan sonra da kendisi. Kucağındaki kolu kopuk bebeği, soluk giysileri, küçük küçücük adımlarıyla öyle ürkekti ki! Ürkek ve nerdeyse zavallı. Saçları hariç! Omuzlarından aşağı inen kalın örgülerinde başkaldıran bir dirilik vardı. Hele boynunun önemsiz bir kıpırdanışıyla onları geriye doğru savurduğu zaman o iki yumuşak saç örgüsü birden canlanır, hışımla coşkun bir sel gibi kabarır, sonra tarifsiz bir alçakgönüllükle aşağılara doğru süzülüverirdi.

Nedime'ydi adı... Ben koymuştum. Nerede oturduğunu, anasını, babasını sorup soruşturmadım hiç. Böyle gayretkeşlikler bir kent kırgınına yakışmaz; gerçek bir kent kırgını, kafasını fazla yormadan düşünmeye çalışır, o kadar. Ben de öyle yaptım. Ve bizim sokağın sonundaki apartmanın bodrumunda, bir göz

odada oturduklarını öğrendim. Anasını biliyordum. Her sabah erkenden kapının önünden geçerdi. Yeşil etekli, pembe hırkalı bir kadıncağız. Soluk, külrengi ipekten bir de başörtüsü vardı. Evlere temizliğe, çamaşıra gider, gece oldu mu oturdukları apartmanın kapıcısıyla kırıştırırdı. Kapıcının bir de karısı vardı tabii ama olanlara ses çıkarmaz, "hiç değilse gözümün önündeler ya," diye kendini avuturdu.

Nedime arsaya gelir gelmez, toprağın, köşede, karşı bahçenin çitiyle bitişik evin duvarı arasında çukurlaştığı yere varır, duvarın gölgesine mendilini serer, bebeğini de incitmeden üzerine yatırırdı. Yalnız kolsuz değil, üstelik hasta bir bebekti bu. Oturamazdı bile. Ancak yatardı. Sessizdi. Ağladığı görülmemişti. Nedime büyük bir özenle bakardı bebeğine. Hırpalamamak için fazla sevip okşamaz, altını kirlettiğinde bile azarlamazdı. Bebeğinin yattığı yerde rahat olduğuna aklı kesince gönül huzuruyla yanından ayrılır, arsayı dolaşmaya başlardı. Otları aralayıp bakar, taşların altını araştırırdı. Sonra yerden bir şeyler alır, kolundaki sepete kordu. Yalnız daha önce onları iyice bir gözden geçirir, gerekirse hohlayıp eteğine siler, sonra bir daha, bir daha bakardı.

Bunlar çiçekli porselen parçacıkları, renkli cam kırıklarıydı. Cam parçalarında gizlenen sevinci anlar anlamaz, vakit geçirmeden kenti dolaşıp boş arsalar, arsalara boşaltılmış çöpler aramaya başladım. Bir altın arayıcısının tutkusu, coşkunluğu, gözü pekliği vardı içimde. Ve tıpkı bir altın arayıcısı gibi genç, dipdiri bir umutla doluydum. Yalnız asfalt yollar boyunca sıralanan arsaların değil, eski Ankara'nın kurulduğu tepelerin boş yamaçlarını da dolandım. Yukarı mahallelerin çöpleri buralara boşaltılırdı kestirmeden. Oralara yığılmış on yıllık, yirmi yıllık çöpleri eşeledim.

Bulduklarımı kocaman bir kesekâğıdına doldurup eve getirir, güzelce yıkadıktan sonra yatağımın, masamın ya da renkli kumaş parçalarının üzerine serer, çeşitli ışıklar altında seyrederdim. Kırmızı, mavi, sarı, yeşil billurlar; üzerinde güller, kasımpatıları, karanfiller, çeşitli biçimlerde yapraklar çizili porselenler, akla gelebilen her türlü rengin iç içe geçtiği çiniler, neler neler yoktu ki! Sonra onları sırayla birer ikişer, ancak Nedime'nin

bulabileceği yerlere, bir ot kümesinin dibine, bir taşın altına bırakırdım. Evet, iki dosttuk artık. Bizi sevindiren, coşturan ortak bir uğraşımız vardı. Benim sevdiğim renklerin, çiçeklerin, pırıltıların onu da coşturması akıl almaz bir şeydi... Mavi bir Çin porselenini hatırlıyorum. Bulunca nasıl sevinmiştim. Nedime iki gün sonra bir teneke kutuyu kaldırıp da altında mavi çiçekli Çin porselenini görünce durgunlaşıverdi birden, önce saygıyla elinde tuttu. Sonra ellerini, kollarının olanca uzunluğuyla gökyüzüne kaldırdı. Ayak parmaklarının ucunda yükselmiş, kollarını alabildiğine uzatmıştı. Olağanüstü bir güçle gerilmiş ince bedeni o garip bataklık kuşlarını andırıyordu. Çok değil, az sonra küçük kumru göğsünü titreten bir çığlıkla fırlayacak, gökyüzünün derinliklerine doğru yitip gidecekti. O anda nasıl olduysa oldu, başını çevirdi ve penceremi gördü. Beni görüp görmediğini bilmiyorum, ama bakışlarımın farkındaydı. Bir süre katlandı onlara, sonra yavaş yavaş kollarını indirdi. Bütün bedeni gevşeyiverdi.

Toprak zeminli mutfağın serinliğine sığındığım çok sıcak bir ağustos günüydü. Toprak serin, badanası silinmiş duvarların çevrelediği oda iyice loştu ya, dışarıdaki kızgın güneş içimdeydi gene de. Onun sıcağında bir kötülük çiçeği boy atıverdi birden. Bir türlü söküp atamadığım bir kötülük çiçeği. Bir kent kırgınının solgunluğuna, silikliğine yaraşmayacak denli cırlak, kışkırtıcı renklerle alev alev. Durmaksızın belli ediyordu kendini. Fışkırıp sürmek, dışarılara ta arsaya doğru taşmak, zehirli damlalarını saçmak istiyordu.

Dayanamadım, kalktım; pantolonumun ceplerini cam parçalarıyla doldurdum. Hepsini avuç avuç arsaya serptim, güneşin çıplak, beyaz, kör eden ışığında renklere bulandı toprak, ölü bir ejderhanın derisi gibi ışıl ışıl yandı. Sonra odama çıktım. Eskisi gibi çocuksu bir coşkunlukla değil -ne gezer!– bir türlü önleyemediğim şeytanca bir gülümsemeyle beklemeye koyuldum. Önce çılgına döndü Nedime, oradan oraya koştu, sıçradı, bütün cam kırıklarını eteğine doldurup arsanın gölgeli köşesine çekildi. Nedir, yoksulluk çocukları zamanından önce olgunlaştırır. Çocuklara özgü, her fırsatta açılmaya hazır merak tomurcuğu, onlarda kuşkunun terli, sıcak soluğuyla kapanıverir. Az sonra Nedime'nin çocuksu sevinci de sönüverdi. Kuşku dalgınlaştır-

dı onu. Ağır ağır cicilerini topladı, sepetine doldurdu ve yorgun adımlarla vaktinden önce arsadan ayrıldı.

Bu kötü oyunu tekrarlamadım bir daha. Ama olan olmuştu. Arsaya zorla gelir gibi hali vardı Nedime'nin. Kesinlikle anlayamadığı yalnızca belli belirsiz varlığını duyuran bir sırrın ağırlığı altında yorgun görünüyordu. Onunla birlikte benim de şen, tasasız gönlümü bir keder bürüyüverdi. Öfkeli, hırçın, tedirgin bir adam oldum ben de.

Derken sonbahar geldi. Otlar sarardı, kurudu, giderek inceldi. Sert rüzgârlarda öfkeyle, hınçla sallandılar; kimileri köklerinden kurtulup oradan oraya sızlana sızlana sürüklendiler. Yağmurlar başladı. Arsa, yer yer su birikintileriyle doldu. Sokağın çocukları çamurlu sularda kâğıt sandallar yüzdürdüler. Bu arada okullar da açılmıştı. Nedime'yi ancak okula giderken görüyordum. Kül renkli okul giysisi, ince yüzünü bütün bütün ufaltan kocaman beyaz yakasıyla önü sıra zıplayan, didişen, çığrışan çocukların beş on adım gerisinden, çantasını sonsuz bir yük gibi taşıyarak isteksiz isteksiz yürüyordu.

Arsaya uğramıyordu artık. Önünden geçerken başını çevirip bakmıyordu bile oraya. Daha ilk kar düşmemişti, yolumdan da geçmez oldu. Yolunu değiştirmiş olmalıydı. Ta ötelerden dolanıp gidiyordu besbelli okula. Ama adım gibi biliyordum, havalar düzelsin arsa eski şenliğine kavuşsun, Nedime gene gelecekti.

Kış geçti, bahar geldi, nisan yağmurlarının ardından arsayı yemyeşil taze otlar bürüdü. Mayıs güneşinde diz boyu yükseldiler. Ama Nedime gelmedi. Yağmurlar dindi. Arsada kırmızı gelincikler, sarılı beyazlı papatyalar açtı. Nedime hâlâ görünmüyordu. Sonunda her şeyi anladım: Babası gelip götürmüştü Nedime'yi. Tabii bir de babası vardı Nedime'nin. Daha önce söylemeyi unutmuşum ama vardı. Hem her çocuğun bir babası olur. Yalnız bu karısından ayrı yaşıyordu. Nasıl derler, bozuşmuşlardı. Çok eskiden... Daha doğrusu adam şeydi... evet hapisteydi bir süredir. İşte şimdi, yani kışın, hapistan çıkmıştı. İş tutmuştu bir Anadolu kasabasında. Terzilik yapıyordu. Kendisine küçük bir ev döşeyecek hale gelince kızını yanına almak istemişti. Nedime'nin anası da olmaz dememişti. Öyle kızını başından atmak istediğinden ötürü sanmayın. Ana değil mi, elbette severdi

kızını. Ama göz açıp kapayıncaya dek bir genç kız olacaktı Nedime. İnce, uzun, alımlı... O zaman bir erkek gerekli değil miydi yanına?

Yaz başlangıcıydı. Birtakım yabancı adamlar geldiler arabayla. Arsayı ölçtüler, biçtiler. Enini, boyunu adımladılar. Kafa kafaya verip uzun boylu konuştular. Üç dört gün sonra art arda gelen kamyonlar kum, çakıl, taş kereste ve demir çubuklar yığdılar bir köşeye.

Sonunu bekleyemedim. Oralarda duramazdım artık. Çıktım küçük evimden. İçi cam kırıklarıyla dolu kesekâğıdını, bisikletimi bıraktım. Üniversiteli arkadaşlarımın oturdukları iki odalı bir daireye taşındım. Yarıda bıraktığım fakülteye devama başladım.

İşte böyle... Bir kent kırgınıydım ben o zamanlar. Uzun örgüleri omuzlarından aşağı sallanan bir de kız çocuğu vardı. Üzeri çiçekli porselen parçacıkları, renkli camlar toplardık beraberce, işimiz buydu. Ve iki dosttuk biz. Sessizce sevişen iki sadık dost... Sonra gitti. Beni insanlara, taşıt gürültülerine, kitaplara, üzerinde sınırsız kâğıt yığılı masalara bıraktı, gitti.

Sonra hepsi üşüşüverdi. İnsanlar gülücükleri, silahları, oyuncakları ve her şeyleriyle geldiler. Tanıştık, seviştik, kavga ettik, kimi zaman birlikte, kimi zaman karşı karşıya.

Yıllar var, o eski sokaktan geçmedim.

1970

Sokaklarda

Günayla'nın da aralarında olduğu üç beş konuk, ev sahibine veda etmek üzere ayağa kalkınca, gözle görülür bir telaşla yerimden fırladım: "İzin verin de sizi ben bırakayım evinize," dedim Günayla'ya. Biraz tez davranmıştım; sesim de pek dik ve yüksek çıkmıştı. Birkaç kişi şaşkın bakışlarını üzerime dikiverdiler. Bu davranışım biraz uygunsuz bile olsa, gene de gecikmeden iyidir, diye düşündüm. Belki bir anlık duraksamam yüzünden bir başkası aynı öneride bulunabilirdi. O zaman vay benim başıma gelenlere. Günayla hemen ertesi günü en aşağı dört sayfalık bir mektup yollardı. Hem de vuruşunu tam zamanında yapabilmek için daktilo bile etmeden, olduğu gibi, el yazısıyla yollardı. Oysa yazısı çirkin ve rastgeleydi. Arada sesli harfleri atlar, sözcüklerin sonuna hiçbir anlamı olmayan tumturaklı kuyruklar eklerdi. Anlattıkları zaten pek kolay anlaşılır şeyler değildi. Daha doğrusu bana mektup yazmasından hiç hoşlanmıyorum. Ağzından çıkan sözcükler ne denli acı, kırıcı da olsa havaya karışır gider. Ama kâğıda yazdıkları masamın çekmesinde hiç gücünü yitirmeden duruyor, çekmeyi her aralayışta, yüzüme uğursuz cehennem soluğunu üflüyor. Ona kalırsa, bana yazıp durdukları genel anlamdaki isteklerinin, kaygılarının, kırgınlıklarının ve sevinçlerinin kişisel dünya görüşü açısından masum bir anlatımıydı. Bunları söylerken pembe bir utanç kaplıyordu yüzünü. Ne var ki, ben amacının beni şaşkına çevirmek, sarsmak, iğnelemek olduğunu pekâlâ biliyordum. İşte bu yüzden o kuşkulu, yargılayıcı kalabalığa aldırmadan yerimden fırladım:

"İzin verin de sizi ben bırakayım evinize!" dedim.

Gözlerini yavaşça yere indirip "Teşekkür ederim," dedi, "zahmet olacak." Davranışlarında, tam zamanında araya girmemi öven belirtiler bulur muyum diye boşuna uğraştım. Ben beyaz tavşan kürkü yakalı paltosunu tutarken o gene alçak sesle teşekkür etti. Sonra bizimle birlikte kapıdan çıkan orta yaşlı, zayıf, uzun boylu tanışıyla önüm sıra yürüyüp merdivenlerden inmeye başladı. Bir yandan da onunla konuşarak. "Yok, yok... Yanlış bütün bunlar," diyordu adam ağzının bütün tükürüğüyle, "saydığınız taşların hepsi üçüncü zamandan kalmadır. Bir neozoik püskürtmedir bunlar. Taşlarla ilgilenmeniz ne güzel? Tabii bütün genç bayanlar meraklıdırlar taşlara. Ama böyle yontulmamışlarına değil..." Jeolog olduğunu sandığım adam bu ince buluşuna uzun uzun güldü. Bir yandan da teklifsizce Günayla'nın omzunu sıkıştırıyordu. Hani paltosunun kalın kumaşı olmasa çoktan çimdiklemişti kızı. Günayla benimle olduğu gibi, onunla da usul usul konuştuğundan ne dediğini anlamıyordum. Jeolog, "Ah, siz kadınlar!" diyordu elinden geldiğince çapkın ve daha az tükürüklü bir sesle. "Evet granit güzel taştır, bir taşa güzel demek uygun düşerse... Bana kalırsa granit soylu bir taştır. Bu yüzden işlenmesi de zordur. Hayır kesinlikle söylüyorum bunu; zamanımızda granitten heykel yontacak babayiğit pek yok. Sonra kumtaşı, kuvarsit, kireçtaşı var. Eski uygarlıklarda da çok kullanılmıştır bu taşlar, özellikle heykel yapımında... Hem o devirlerde granite çekiç vurabilecek yürekli kişiler de vardı. Siz ille de güzel diyebileceğiniz bir taş istiyorsanız, trakiti salık veririm. Kadınların beğeneceği taştır trakit. Morumsu bir pembeliği vardır, içinde boz pırıltılar seçilir."

Kapıdan çıkınca taksi durağına doğru yürüdük. Dışarıda ayaz vardı. Paltomun yakasını kaldırıp omuzlarımı kıstım. Ellerimi de cebime soktum. Bizim jeolog benden genç sayılmazdı ama soğuğa aldırdığı yoktu. Paltosunun düğmeleri çözük, ön etekleri iki yanında savrula savrula gidiyor, ellerini kollarını havaya fırlatarak bıkıp usanmadan konuşuyordu. Ve o görkemli taş isimleri şekilsiz dumanlar halinde ağzından çıkıp soğuk havaya karışıyordu. İnsan dışı bir kokusu vardı jeologun... Yosunsu ve taşsı. Günayla'nın taşlarla ilgilendiğini hiç bilmezdim,

özellikle, garip adları bulunan ve ne işe yaradığını kestiremediğim taşlarla.

Durakta bir tek araba vardı. Gideceğimiz yönler ayrı olduğundan, jeolog dostumuz, soğukta bir süre daha beklemeyi göze alarak arabayı bize bağışladı. Bu yüce gönüllüğünden ötürü teşekkür ettik ona ve arabaya bindik.

Susuyorduk arabada. Susuyorduk ya, ben tedirgindim. Bir yandan da Günayla'nın suskunluğuma başka anlamlar vermesinden korkuyordum. O geveze jeologdan ötürü... Oysa şu sırada söyleyecek hiçbir sözüm yoktu. Daha doğrusu üşümem geçmemişti ve uykum vardı.

Beş dakika gittik gitmedik, araba anayoldan dar bir sokağa sapınca, Günayla, "Durun!" diye seslendi şoföre, "tamam, burada iniyoruz." Ağzımı açacak halim yoktu. Kaldı ki, o çoktan arabadan atlayıp yürümeye başlamıştı bile. Çaresiz şoförün parasını ödeyip ben de peşinden gittim. "Neden indiniz arabadan," diye sordum ona yetişince, "sıkıldınız mı?" "Gece ne güzel! Biraz temiz hava almak istemez miydiniz? Bütün gece sigara dumanlarının, yüksek sesle konuşan insanların içinde bunaldım kaldım. Ne diye böyle toplanır dururlar, anlamam. Bir gün, bu kalabalığı seveceğimi, kendimi de onlardan sayacağımı sanıyorsam düpedüz aldanıyorum işte. Bakın, ne güzel bir sokak! Hadi canım somurtup durmasanıza. Sizi sevindirmek de ne zor!" Böyle diyerek koluma girdi. Eldivenini çıkararak çıplak elini cebime soktu ve avucumun içine bıraktı.

"Bu gece benimle ilgilenmediniz," dedi. "Sanki siz ya da ben, ikimizden biri orada değildi."

"Pekâlâ biliyorsunuz işte..." diye karşı çıkmaya yeltendim. Nedir, cümlemi tamamlayamadan sustum. "Ben hiçbir şey bilmiyorum. Bileceğim de yok bu gidişle. Bir kezcik beni içinizden düşünmüş olsaydınız, duyardım. Hem söyleyin bakalım, ne geri kafalılıktır bu? Bütün gece o jeologla konuştum. Sizce, şimdi bütün konuklar bizden mi söz ediyorlar?"

"Siz de pek meşguldünüz canım. Beni aradığınızı nerden bilebilirdim?" Pek yakışıksız bir laf etmiş olduğumu sezip birden sustum. O hiç duymamış gibi devam etti: "İnatçının birisiniz. Koskoca, inatçı bir kafanız var."

Karanlıktı sokaklar. Karanlık ve soğuk. Evlerin pencereleri ölü gözleri gibi sessiz, yaşantısız boşluklara doğru açılıyordu. Adımlarımız, taşların üzerinde çirkin, takırtılı sesler bırakıyordu. Ötede bir fenerin soluk ışığı sokağın yarısına dek yayılıyor, evlerin diplerine kederli gölgeler seriyordu. Günayla feneri görünce elini kolumdan çekip adımlarını hızlandırdı. Fenerin yanına varınca durdu. Eldivensiz elini demir direğin çevresinde dolaştırdı, okşar gibi. Ben yanına varınca "Bakın, " dedi, "eski bir fener bu. Eskilerden kalma bir havagazı feneri. Böyle güzel şeyleri korumayı pek bilmezler, ama nasılsa bunu söküp yerine çirkin, kupkuru bir beton sopa dikmemişler. Arka sokakları iyi bilirim ben. Çeşmeleri ve fenerleri yüzünden..."

Yuvarlak fener direği yarım döngü biçiminde boğumlardan meydana gelmişti ve yukarı doğru inceliyordu. Tepede hilal gibi kıvrılmış iç içe halkalardan yapraksı, çiçeksi süslerden bir üçgenin ucunda altı köşeli fener başlığı yükseliyordu. Günayla fenere baktı bir süre. Baktı, okşadı, çevresinde döndü. Sonra çantasından aynasını çıkarıp o ölgün, iç geçiren, sessiz aydınlıkta yüzünü seyretti. Uzak bir güzellik inmişti yüzüne. Saydam bir leke gibi. Aynayı çantasına yerleştirirken başka bir şey söylüyormuşçasına örtülü, yumuşak bir sesle, "Fenerimi nasıl buldunuz?" diye sordu. Sonra vereceğim cevap duyulmaması gereken, uğursuz bir şeymiş gibi birden koluma girip hızla yürümeye başladı. Yalnız kendi bildiği bir öyküyü yaşıyordu, suskundu. Belki eve vardığında bana yazacaklarını tasarlayıp duruyordu. Hiçbir duygusunun, hiçbir düşüncesinin yitip gitmesine razı olmazdı Günayla. Elinden gelse kâğıtlara yazmaz, taşlara kazırdı bütün yaşamını. Sanki işi yaşamak değil de, uzak geleceklere yazıtlar bırakmaktı.

Aramızdaki uzaklığı yavaş yavaş açarak yanım sıra yürüyordu. Adımlarımızın uyumsuz takırtılarını işitiyorduk. Eğri büğrü taşların daha bir biçimlisini bulmaya çalışarak attığımız adımların kesik duraklamalarla, sıçramalarla düzenini bozduğu sesleri... Ve yan yana susuyorduk. Birden dayanılmaz bir yük gibi duymaya başladım varlığını. Yürüdüğümüz yola karanlık yokuşlu, dar sokaklar açılıyordu. O böyle dalgın, hatta beni bile unutmuş yürürken hiç sezdirmeden, parmaklarının ucuna basa

basa o yan sokaklardan birine sapıversem, dedim içimden. Önce evlerden birinin gölgeli sundurmasına büzülür, ses etmeden, soluk bile almadan beklerdim bir süre. Sonra kendimi yokuş aşağı koyverir, olanca gücümle anayola doğru koşar, oradan da bir taksiye atladığım gibi evime gelirdim. İyice üşümüştüm. Sıcak bir banyo alırdım. Sonra koltuğuma gömülür, lambamın dünyamı küçültüp yoğunlaştıran dost aydınlığında kitabımı ya da gazetemi okurdum. Bu yollar hiç de bitip tükeneceğe benzemiyordu. Sabahleyin aynı büroda buluşmayacak olsak, düşündüğümü yapardım. Onu gecenin bu vaktinde karanlık, kimsesiz sokaklarda hiç acımadan tek başına bırakırdım. Kırk yaşındaydım. Ve sıcak banyomun, lambamın görünümü daha çekici geliyordu bana. O zaman Günayla artık mektup filan da yazmazdı. Gerçi konuşurdu benimle. "Müdür Bey sizi istiyor," derdi. "Ben işimi bitirdim. İsterseniz, o karşılaştırmaları birlikte yapalım," derdi. Ama hiç sitem etmezdi. Ve mektup da yazmazdı.

Yürüdüğümüz yol, önümüzden enlemesine geçen bir başka sokağa kavuşmuştu. Sokağın iki yanında yüksek ve yeni yapılar uzanıyordu. Günayla elimden tuttu. "Gelin," dedi. Sola döndük. Birkaç adım attıktan sonra, sağda keskin bir yokuşla basamak basamak aşağıya inen daracık bir sokağın önünde durduk. Sokağın iki başında karşılıklı iki eski ev, cumbalarının hizasından eğilmiş, karanlıkta baş başa vermiş dedikodu eden kocakarılar gibi harap ve uğursuz dikeliyordu. Günayla kaldırıma çömeldi. Yokuşun ilerisinde, alttan vuran buğulu ışıkta -aşağılardan aydınlık bir anayol geçiyor olmalıydı– iyice bir seçilen kuru dalların, manolya yapraklarının, bahçe parmaklıklarının arasından, zaman ötesi bir dere dibinde kımıldanan, sallanan, dönen yosun kümelerinin kırmızılı, siyahlı, yeşilli loşluğunda deniz görünüyordu. Sularına vuran iğne iğne ışıklarıyla. Ta oralardan tuzlu bir koku, ıslak bir serinlik yükseldi yüzüme doğru. İğne iğne ışıklar yüreğimi deldi sandım. Günayla'yı elinden tutup kaldırdım. O beli bükük evlerden birinin karanlığına çektim. Sonra kollarımın arasına alıp öptüm. Dudaklarını, buz gibi yanaklarını, yumulu gözlerini... Kollarımın arasında bir tüy yumağı gibi küçük, yumuşak ve ılıktı. Sanki yıllardır bu küçülmeyi bekleyip durmuştu. Yaşa-

mının sonuna dek de öylece kalırdı. Titreyerek, iç çekerek, kim bilir, mutluluktan ya da acıdan ağlayarak...

Sonra onu hangi karanlık ürküttüyse birden hafifçe itti beni ve yavaşça "Gidelim," dedi. Deminki asfalt yola çıkıp sola doğru yürümeye başladık. Adımlarımız asfaltın üzerinde daha bir düzenliydi şimdi. Hava da neredeyse ılınmıştı. Günayla, eli elimde, düşsü bir yorgunluk içinde sessiz yürüyordu.

"Bak, Günayla! Bütün sokak başlarında durup, bildiğim en güzel adları çağırabilirim. Sonra da karanlıkta sessizce beklerim. Ama kimseler gelmez. Sen de biliyorsun Günayla. Gene de kulağına erişmesini istediğin hiçbir söz çıkmayacak ağzımdan. Senden hiçbir zaman yıldızlı bozkır gecelerine sarınıp yanımda öylece uyumanı istemeyeceğim. Sen hep mavilerle çizik çizik inen bahar yağmurları beklersin. Eğri büğrü yollarda su birikintilerine rastladıkça çıplak ayakların serinliğini duysun diye. Ne çok seviyorsun suları Günayla? Islak, ılık, en ufak kıpırtılarla ürperen suları... Benimse her sabah bir çift kuş gözü ışıyor yüreğime. İlk gülüşün Günayla! Günüm, gülüşünle başlıyor. Bütün bunları yazmasını bilmiyorum. Yazamadığım için de unutuveriyorum. Ama her sabah gülüşünü görüyorum yeniden. Gece unutmuş olsam bile.

Neler söylüyorsun? Duyayım onları, duyayım. Ne demişti o kalın gözlük camlarının ardında, gözleri bayatlamış bir balığınki gibi sönük sönük titreyen jeolog? Trakit miydi, o en güzel, en renkli, en parıltılı taşın adı? Yaşantılarını trakit direkler üzerine kazımaktan vazgeç Günayla! Bizden sonra gelecekler serüvenimizi okuyacak değiller. Başkalarına bırakacak hiçbir şeyimiz yok. Olmayacak da. Yazma onları. Sen de okuyacak değilsin. Okuma sakın! Bütün bunlar insanoğlunun can sıkıntısı kadar eskidir. Bırak.

Demin yüzünü, gözlerini, dudaklarını öptüm Günayla. Deniz kokuyordu onlar. Eteklerimiz deniz rüzgârlarında uçuşuyordu. Bütün bunları ne granite, ne de trakite kazamazsın. En sivri keskilerle bile. Ama ben seni öptüm ve ağzının içinde denizlerin uğultusunu duydum. Bunu biliyorum. Sen de biliyorsun Günayla..."

Kocaman kocaman atıyormuşum adımlarımı. O da yanımda bana yetişmeye uğraşıyordu. Soluk soluğa. O sırada anayola

varmıştık. Günayla elini yoldan geçen bir taksiye salladı. Araba durdu. Bindik. Evimin adresini verdim şoföre, kısık sesle, biraz utanarak. Günayla yorgun ve uykulu arkasına yaslanmıştı. Dizimin üstünde duran elimi avuçlarına aldı. Sıcacıktı avuçları. Ve usul usul okşuyordu elimi. Yüzünden tedirginliği, bir isyan gibi amansız gözü pekliği, esintili coşkuları silinip gitmişti. Yalnızca yorgundu. Belki mutluydu da. Kafasında duygularını yoran hiçbir düşünce yoktu. Yanımda sessiz, küçük ve güleç oturuyordu.

"Bu gece mektup yazmak yok!" dedim içimden.

1966

Zambaklı Adam

Hayır, baharla gelen bir ruh zayıflığı filan değildi! Ne münasebet! Gerçi gözlerimin hafifçe dolduğunu yadsımıyorum. Bekâr bir kızın çiçek alması dokunur bana. Hepsi bu işte! Bekleyişin umutsuzluğa dönüşüverdiği, sezilemeyecek denli kısa bir an gelir. Geçkin kızın solgun, yaşlanmış eli –o çok bakımlı ellerin ihtiyarlamaya yüz tuttuğunu hemen anlarım ben– köşe başlarında, sepetler içinde ucuza satılan çiçeklere doğru uzanıverir. Onca baharlar gelip geçmiş, kendisine çiçek uzatan güvenilir bir el çıkmamıştır karşısına. Böyle zamanlarda, otuzunu geçmiş bir bekâr erkek olarak, bütün bunların sorumlusu benmişim gibi bir duyguya kapılmaktan kendimi alamam nedense.

Bizim sekreter kız da bahar kıpırtılarını kaldırımlarda satılan ucuz çiçeklerle yatıştırır. Bu sabah beyaz zambaklar oturtmuştu vazosuna... Üç tane... Oda baygın baygın kokuyordu. Hiç sevmem zambak kokusunu! Koku şişesini görgüsüzce boynuna, avuçlarına boşaltmış hırslı kadınları anımsatır bana. Zambakların hafifçe büyük boyunlarına karşın, dimdik duruşlarında bir başkaldırma da yok değildi ya, kokuları, servisi bırakıp sokaklara fırlama isteği uyandırdı bende.

Saat dokuzda gelip beşte çıkan bir memur, bir tutuklu olmaktan bıktığım, gene de insanlığımdan yorulduğumu sandığım eşsiz anlardan biriydi. "Bu fırsatı kaçırma dostum," dedim kendi kendime, "bütün iş onu değerlendirebilmekte..." Ve kararlı adımlarla sekreterin masasına yaklaştım. "İzninizle," dedim, kızın cevabını beklemek gereğini duymadan, zambaklardan birini

çektim aldım, uzun sapını kırıp yakamdaki deliğe yerleştirdim.

Deli kız! Avcuyla ağzını kapayıp küçük bir çığlık atmasınmı? Arkasından da "hi, hi..." diye çirkin çirkin güldü. Bütün servis bize bakıyordu. Kızmadım desem yalan olur.

"Ayol, zambak takılmaz ki göğse... Ne yaptınız siz! Yazık oldu çiçeklerime! Ne güzel tam üç taneydiler!"

"Neden böyle şaşırdınız anlayamadım doğrusu!"

"Karanfil olsaydı... Bakın o zaman belki... Hem canım, güpegündüz çiçek takmak da nereden geldi aklınıza! Görülmüş şey mi? Hadi, Tanrı aşkına çıkarın şunu! Gülünç olacaksınız!"

"Zambağı çıkardım mı hiçbir şeyin anlamı kalmaz ki!.."

"Ne anlamı? Aman nasıl da güldürüyorsunuz beni! Ne anlamı söylesenize!"

"Zambaklı bir geziye çıkıyorum. Daha doğrusu ufak bir gezinti... Bilmem anlatabildim mi? İsterseniz siz de gelin. Bir zambak da siz takarsınız."

"Aaa, şuna bak, neler söylüyor! Sanki işsizin biriyim de... Hem göğsünde zambak taşıyan bir erkeğin yanında ne işim var? Gülerler insana."

Müdüre çıktım, izin istedim. Zambağı görünce bir hoş oldu; ağzı kulaklarına gidiverdi.

"Anlaşılıyor," dedi, "kararlısınız. Halinize bakılırsa... Gidin, peki, ne yapalım! İyi eğlenceler!"

Anladığını sanıyordu ya, bakmayın siz. Anlasaydı kendi de gelirdi benimle. Yalnızca korktu. O kadar. Şaşırmayın, bir zambak koskoca bir müdürü korkutabilir pekâlâ. Bir zambakla banka soyulabilir. İhtilal bile yapılır. Bütün iş edada. Bilmem anlatabildim mi? Çünkü çiçek de bir silahtır aslında. Böyle olunca hiç de eğlenceli bir geziye çıkmadığımı anlamanız gerekir. Başlangıçta gözyaşlarından filan söz etmedim miydi? Sevince de sıra gelecek kuşkusuz. Ne zaman, bilmiyorum. Hem şimdi biz işimize bakalım.

Gelincik kırmızısı bir lastik top gibi fırlayıverdim güneşli kaldırımlara. Geniş yoldan aşağıya doğru hızla indim. Sonra sola kıvrıldım, işyerlerinden, hani şu saat dokuzdan sonra kapıları tutukluların ardından gürültüsüzce kapanan günlük hapishanelerden bir an önce kurtulmak istiyordum. Ayağımı bastık-

ça göçü göçüveren, yeşil otlarla kaplı ıslak topraklar olmalıydı yürümek için... Geniş, bölüntüsüz bir gökyüzü, tarla kuşlarının cıvıltıları... Bunların hiçbiri yoktu tabii. Allah'tan ki yollar vardı. Bitmez tükenmez, iç içe, birbirini kesen, kesmeyen yollar.

Elinde güçlükle taşıdığı bir fileyle manavdan çıkarken rastladım ona. Daha önce tanışmıştık. Bir arkadaşın evinde. Sarı saçlarına pek yakışan siyah bir kazak giymiş, boynuna iki sıra inci takmıştı o gece. Siyah kazağının üstünde dimdik yükselen bir Modigliani boynu vardi ki, salt incileri değerlendirsin diye seçilmiş gibiydi. Susuyordu hep (ismini unutmuşum). Bir yandan örgüsünü örerek. Nedir, örgüye vakit öldürmek için sarılmıştı sanki. Bir işlevi vardı da, onu yerine getireceği zamanı bekliyordu. Sırası gelince yerinden kalkıp masanın çevresinde şöyle bir dolanacak ya da bir bardak su içecekti.

Derken biri bir soru sordu ona. Ne sordu duymadım. Önemsiz bir şey olmalıydı. O (ismi Lâle'ydi sanırsam), şöyle bir dikleşti. Örgüsünü kucağına bıraktı:

"Ben tam o sırada naneleri suya koyuyordum," dedi. Ve sustu. Bir daha da konuşmadı. Yukarıdaki tümceyi söylerken içinde tutmak zorunda kaldığı soluğunu rahatça bırakıp arkasına yaslandı ve örgüsünü örmeye devam etti. Bu kez daha hızlı ve hiç başını kaldırmadan. Rolünü oynayıp bitirmiş, kulise çekilmişti şimdi. Bir replikten ibaretti rolü. Ve kusursuz oynamıştı. Sahnede başroller değil de üçüncü, dördüncü derecedeki roller ilgimi çeker hep. Bana sorarsanız onların üstesinden gelmek kocaman bir başrolü hakkıyla oynamaktan daha zordur. Hem de insanın bütün ömründe işe yarar bir şeyler yapabilmek için bir tek saatinin olması gibi korkunç ve güzel bir yanı da vardır.

İşte böylesi yiğit bir kadına rastlamıştım manavın önünde. Bir tek replikle yapacağını yapmıştı. Şimdi artık aşağılık işlerle uğraşabilir; sözgelimi, lavaboları vimle ovar, zerzevat yüklü bir fileyi taşırdı.

Beni görünce yüzü pembeleşti:

"Gezintiye mi çıktınız?" diye sordu.

"Naneler nasıl?" diye soracaktım, vazgeçtim. Onun yerine:

"Hadi, siz de gelin," deyiverdim birden nasıl olduysa. Bu rastlantıyı değerlendirmek gerektiğini düşünmüştüm besbelli.

"Filenizi bırakın. Ne olur sanki! Şöyle şuraya dayayıverin. Otuz liralık bir alışveriş alt tarafı. Koyuverin şuracığa."

Duraksıyordu. Sert bir çıkış yapmam gerekti:

"Bakın," dedim, "o geceyi unutmuyorum ben. Şöylesine bir diklenerek zamanı durdurmuş ve o yorgun yüzlü tanışınıza bir yanıt vermiştiniz. Sonra da hiçbir şey olmamış gibi, dünyayı eski patırtısı içinde dönmeye terk etmiştiniz. Yaptığınız işin öneminin ve ondan sonraki şahane umursamazlığınızın farkında olan tek kişiyim ben. Bunu yeterince heyecan verici bulmuyor musunuz?"

Hiçbir şey söylemeden filesini bana uzattı. Fileyi götürüp bir apartmanın duvarına dayadım. Sonra sol elini sağ avcuma aldım. Ve avcumun içine bir sevinç konmuş sandım. Çünkü ne toy eller bilirim ben. Yirmi, otuz, kırk yaşında... Gene de toy. Bu onlardan değildi. Evet, yaşamak hiç de yabancısı değildi ellerinin.

İşte o yaşamasını bilen elleri ellerimde, yürüdük. Çok yürüdük. İlle de bir dört duvar bulup, arasına tıkılmaya can atan zibidilerden değilimdir ben. "Yahu, bir kahvemi içsene," deyip tozlu işyerlerine tıkarlar adamı. Ya da, "Gel oturalım şöyle," diyerek koltuk, kanepe bolluğundan morarmış elverine sokarlar. En babayiğit, "Vaktin varsa iki tek atalım şurada," der de kalabalık, gürültülü kokteyl salonlarına, sazlı, sözlü meyhanelere sürükler insanı.

Çünkü dört duvarın arası güven vericidir. Dört duvar, titremeyen bir yer, su sızdırmayan tavan... Az şey mi? Odaların kapıları vardır hem. İçeri birileri girebilir. Can sıkıntısına karşı. Postacı mektup getirir. Çiçekçi kadın bir çift karanfil uzatır. Ama sokakların kapısı yoktur. Ve işte duvarsız, kapısız, öyle olduğu için de insana kısır bir sonsuzluk duygusu veren sokaklarda, bir başkaldırmayı sürdürür gibi yan yanayız. Kahverengi, yırtıcı bakışlar görüyoruz bize doğru. Ya da zehirli hançerlerin soğuk ışıltısında gülümseyişler...

"Bir kahramansın sen," diyorum ona (Lâle miydi adı?). "Yumuşacık bir kahraman. Bakalım ne olacak?"

İkinci kat balkonlarından birinde bir çift genç kız... Kucaklarında ders kitapları, çay içiyorlar. Arada sokağa şöyle bir göz ata-

rak ve konuşarak. Bunca işi bir arada görebilmek için böylesine genç olmak gerek. Beni görünce kikirdiyorlar. Yani göğsümdeki zambağı. Dostça bir selam gönderiyorum. Arsızlaşmadan. Ve yol arkadaşımın elini daha bir sıkı kavrıyorum.

On üç on dört yaşlarında bir oğlan çocuğu, üzerinde kirli bir beyaz önlük, berber dükkânının önünü, kaldırımı yıkıyor. Yarısına dek tül perde örtülü camda bir tabela: "Sıhhat Berberi". Ayakları ıslanan bir müşteri, dükkândan içeri girerken oğlanı azarlıyor. Oğlanın ay değirmisi canım yüzü sararıveriyor. Hortumu ayaklarının dibinde bir yerlerde unutuyor. Dizlerine dek su sıçrıyor hortumdan. Besbelli, bu azar yüreğinin bir yerlerine yerleşti. Artık yirmisinde mi olur, otuzunda mı, bilemedin ellisinde depreşir de börtleyiverir en olmadık bir günde. Ve ayakları ıslanan öfkeli adamı kimsecikler aklına getirmez o zaman.

Hâlâ yürüyoruz. Ve ben boyuna konuşuyorum. Onu buldum ya bir kez, her şeyi söylemem gerek sanıyorum. "Bak, bu at," diyorum, "bunlar otomobiller... Sarmaşıkları gördün mü? Bunlar serçeler... Şu da ağaç... Çınar yapraklı ağaç diyorlar. Ötedeki ihtiyar adam da torununu gezdiriyor..."

Her şey yeniden biçimleniyordu. Hızımı hiç kesmeden, aralıksız yeni baştan deniyordum her şeyi. O susuyordu. Susması gereken bir kadın gibi, sususları anlamlandıran bir kadın gibi... Ortakaldırım boyunca ekili menekşeleri görünce, "Menekşe sever misiniz?" diye sordu nedense Lâle (Lâle olmalıydı adı, bu boyun onda varken, sürüp giden bu boyun). Ama herhangi bir yanıt beklemediğinden menekşelerin arsız yüzlerinden hoşlanmadığımı söylemedim ona.

Kentin soylu caddelerini geride bıraktık. Arka sokaklardayız. Şişman bir kadın bir tas bulaşık suyunu üçüncü kattan bahçeye boşalttı. Evin dibinde sıralanmış kırmızı aslanağızları boyunlarını büküverdiler o saat.

Sonra bir dolmuşa atladık. Arabanın önünde kafasını sallayıp duran sarı bir kaplan vardı. Dikiz aynasının tutamağına asılmış dantel giysili bir kız da hopluyordu ha bire. İkisi de toz içinde, renkleri solmuş, süprüntü şeyler... Ön camın sağ dibinde naylon dantellerle süslü bir kutu. Kutunun üzerinde plastik harflerle bir yazı: "Aşkım hayatımdır."

Lâle (ben Lâle diyorum ya, Lâle'dir artık) yaşamaya alışmış bakışlarıyla severek gözlüyordu her şeyi. İsteklerini, çabalarını tek şey üzerinde yoğunlaştırmasını bilenlerin pırıl pırıl bilinci vardı onda. Bu bilinç, yaşama duyulan yabancılığı kaldırır ortadan. Lâle (adı Lâle'ydi evet) yaşamaya alışık kulaklarıyla dolmuşun pikabındaki cızırtılı bir şarkıyı dinliyordu. Ve onun yanında her şey doğal, kendiliğinden, süssüz bir güzelliğe bürünüyordu.

Sonra bir büyük kalabalığın içine girdik. Görseniz miting filan var sanırdınız ya herkes bir başka yana koşuşturuyordu. Daha doğrusu bütün bu insanlar koşuşturur gibi görünüyorlardı da ağır ağır ilerliyorlardı aslında; gene de ona buna çarpmaktan geri durmuyorlardı. Bir gürültü, bir gürültü... Toprağın diplerinde gelişen bir tutkunun ağır ağır yeryüzüne sızışı gibi önemli bir şeyler oluyordu da ben anlamıyordum belki. Yalnız kocaman yapıların karanlık ağızları önünde itişe kakışa içeri doluşan insanlar görüyordum. Yapılar insanları sindiriyor ve büyüklü küçüklü paketler halinde tekrar dışarı veriyordu. Her şey berbat olacak gibiydi nerdeyse. Adımlarımızı, bilmediğimiz bir tenhalığa doğru sıklaştırdık.

Bir uzun, dar yokuşu çıktık. İki yanımızda serin, kuytu, gürültüsüz dükkânlar vardı. İçleri tıklım tıklım kumaş dolu... Bir yağmayı bekler gibi. Oralardan tınısız, gevşek sesler dökülüyordu yokuşa. Bir de nemli orman ya da bataklık kokusu.

Yokuş giderek daralıyor, dükkânlar da baraka görünüşünü alıyor. Sağlı sollu dizilen dükkânların üzerlerine gerilmiş tenteler birbirlerine öyle yakın ki, gök, soluk ince bir çizgi gibi görünüyor ancak. Bir dehlizde yeni bir dünyaya tırmanır gibiyiz.

Avcumdaki eli yavaş yavaş bana alışıyor Lâle'nin. Yaşamının bir parçası oluyorum böylece. Mutluluk denir mi buna?.. Bu göz yaşartıcı çılgın, ürkütücü duyguya... Bir şeylerin doruğuna doğru hızla yükselmekteyiz. Aklınıza gelebilecek her türlü güzel şeyin. "En sonunda," diyorum, "dilemek yürürlüğe giriyor işte. Dilemek, ummak ve sıkılmadan beklemek..."

Böyle ne kadar yürüdük bilmiyorum. Birden durdu Lâle:

"Bırakın, gideyim," dedi, nerdeyse bağırarak ve elini elimden çekti. Dükkânların kapılarına dikilmiş duran satıcılar şaş-

kın şaşkın bakakaldılar. "Yanıldık işte... Yanılttık birbirimizi. İçim öyle sessiz ki! Bu durgunluktan ne doğabilir? Tükendim ben. Hep biliyordum öyle olduğumu ya, göğsünüzdeki zambak umutlandırdı beni. Ama kent sokaklarında dolaşmak çare değil. Bu yokuş... Daha ne kadar sürer ki! Şimdiden yoruldum. Yaşlandım nerdeyse. Oysa ıspanakları ayıklamadım daha. Perdelerin uçlarına dikilecek ipek püsküller de var öte yandan."

Baktım, boynu eskisi gibi dimdik değildi. Gözle görülür biçimde eğrilmişti. Saçları da yitirmişti ışığını. Bir hareket yapmama meydan vermeden hızla yokuş aşağı inmeye başladı. Ensesi omuzları ile kafası arasında ışıklı bir yol gibi uzanıyordu.

O sırada ceketimin yakasına ilişti gözüm; zambağım solmuştu. Çıkarıp attım. Sonra bir taksiye bindim.

Siz söylemiştiniz; uyarmıştınız beni: "Bir zambak yetmez," demeye getirmiştiniz. Peki, ben ne demiştim? "İş edada, " diye böbürlenmiştim, şöylece göğsümü ileri doğru uzatarak. "Sıra sevince de gelecek," demiştim. Ve hepinize, her şeye meydan okumuştum. Siz şimdi yenildiğimi görüp sevinebilirsiniz. Ben de diyorum ki, zambaklı savaşçı küçük bir çatışmada yenik düştü yalnızca. Bu, böylece bilinmeli.

Bulvar lokantalarından birinin önünde taksiden indim. Lokantaya girip pencerenin önünde güneşli bir masaya oturdum. Sigaramı yaktım ve garsona soğuk birayla bir porsiyon şiş söyledim.

1970

Islık

Yusuf pencerenin önünde oturuyordu. Sokaktan geçen adamlara bakıyordu. Önünde büyük boyda, kâğıtları yıpranmış ince defterler duruyordu. Genel nüfus sayımıyla ilintili defterler... Her sayfada bir ad vardı. Ve bölümler, çizgiler, yazılar... Adı, soyadı, uyrukluğu, cinsiyeti, yaşı, medeni durumu... Erkeklerin karşısına 1 yazıyordu Yusuf. Kadınların 2, topalların 2, bir gözü kör olanların 3, iki gözü kör olanların da 4. Sayfanın sonuna geldi mi okunmaz sayılara dönüşüyordu insanlar.

Yusuf pencerenin önünde oturuyordu. Sokaktan adamlar geçiyordu. Alınlarında belki de geçen hafta batmış bir güneşten arta kalan yarım aydınlık... Ve çevrelerini saran akşam sisine doğru yok olan sahipsiz gövdeler. Bir sahipleri olması gerekmez miydi ama? Bu kadar acının bir sahibi olmalıydı hiç değilse... Çünkü yürürlerken bir yerlerinde, bir kemik sızlıyor gibiydi.

Biraz sonra odada bulunan sekiz erkek, iki kadın defterlerini toplayacaklar, öteberilerini çekmelerine kilitleyip kalkacaklardı. O zaman sokaklardan daha çok insan geçecekti. 123110000451'lerle defterlere geçirilebilen daha çok insan. O silik, yorgun, eğri kalabalık binlerce olacaktı. Otobüslere, dolmuşlara üşüşeceklerdi. Eski, acıklı bir şarkının akıllarında kalan yavan nakaratını sürdürür gibi, tatsız alışılmış bir şeyleri tekrarlamak üzere acele ederek evlerine koşacaklardı. Kapılarını hiç değilse aralık tutmaları gerektiğini bile bilmeden. Çünkü akşamın en kahverengi saatidir. Duman nasıl olsa sızar bir yerlerden. Aralık kapılarsa

bir umuda açılabilir. Umuda, yani bir yabancılığa, alışılmamışa, korku dolu yadırgayışlara.

Ama eve varmadan önce yollar vardır. Işıklı bir vitrin, sık sık açılan kapısından şarkı sesleri dağılan bir içkievi, nasılsa yeni kalabilmiş bir yüzü hızla uzaklaştıran adımlar, dükkânlardan kaldırımlara taşan yuvarlak teneke kutulara çok düzgün yerleştirilmiş renk renk çiçekler bir kurtuluş olabilir. Bir köşeyi dönebilirler ve kuş çığlıklarının yayıldığı yüksek ağaçlarla karşılaşırlar. Nasılsa bir an başlarını kaldırırlar; çıplak dallardan yapraklar gibi sarkan kuşları, akşamın, damlar üzerinden yayılan kızıllığını görürler, o kadar. Korku çığlıkları mıdır duydukları, yoksa sevinç şarkıları mı, hiç bilmeyeceklerdir. Çünkü durup beklemek, uzun uzun düşünmek gerekmektedir. Öyleyse başka bir gün... Beyaz karanfiller, kapılardan sokaklara dökülen şarkılar, bir çocuğun yüzünde yeni açmış bir çiçeğin coşkunluğunu taşıyan gülümseyişler için başka bir gün. Çünkü zamanları yoktur. Ama bir başka gün olabilir. Kim bilir, çok sonra... Belki bir gün sevineceklerdi. Yaşamı bir yük gibi omuzlarından atıp, adı gene yaşam olan bir başka şeye, bir sevince doğru koşacaklardı. Ama daha sonra... Kış geçip bahar gelince... Olmazsa yazın, tatilde, bir deniz kıyısında... Oğlanı evlendirince... Babadan kalma arsa satılınca... Elbette sevineceklerdi. Daha vakit vardı.

Nedir ki, Yusuf on sekizindeydi (askerliğini bile yapmamıştı). Gençliğine özgü sabırsızlığı vardı... Sabırsızlığını destekleyen bitimsiz gücü. Biliyordu ki, vakit dardı. Düşünceleri saftı daha; kısır yaşantıların ürünü olan yavan gerçeklerle bozulmamıştı. O gerçekler ki, ancak zayıfların korunma aracı olan kuşkuya benzer, hiçbir yolu aydınlatmaz; kişiyi körün değneği gibi peşinden sürükler durur.

Gene de kimi zaman, paydos zilinden sonra, alacakaranlığa karışıp silinmenin, direnmekten daha kolay olduğu aklına gelmiyor değildi Yusuf'un. Çünkü kalabalığın bir gücü vardı. Bir örnekliğin bir gücü vardı. Bir çaresizliğe sığınmak, kaçınılmazlığı kabul etmek kolaydı. Ne var ki on sekizindeydi Yusuf. Kemikleri fırlamış düşük omuzlarına gömülü sıska boynunun, kollarını dayayıp yazı yazdığı cilasız masanın yalnızca bir bahane olduğunu düşünecek denli genç yani. Bir işlevi vardı yeryü-

zünde. Bir başkasınınkine benzemeyen ancak kendisinin yerine getirebileceği özel bir görevi... Yusuf kotlamayı beceremiyordu. Ötekiler günde yüz defter kotluyorlardı. Yusuf elliye varamıyordu. Ama bu demek değildi ki... Evet, daha hiç kimsenin el atmadığı bir şey yapabilirdi Yusuf. Çünkü masa bir bahaneydi. İstatistik Genel Müdürlüğü'nün Yayın Şubesi de bir bahaneydi (belki kendi de bir bahaneydi, önemi var mıydı bunun). Her şey bir rastlantı gibi gelişiyordu ilkin.

Bu insanları aldatıyordu. Hatta rastlantıların kesinliğine boyun eğip, ona alınyazısı demeye kalkışanlar çoğunluktaydı. Oysa yaşam uçsuz bucaksız, sonsuz da olsa, onun içinde yer alan her devinim önemliydi, omuz silkip geçemezdiniz. Rastlantı ya da alınyazısı demek; onları küçümsemek, geçiştirmek oluyordu. Çünkü bütün ayrıntıların bir yeri vardı. Bunların üzerinde durup düşünmeliydi. Bıkıp usanmadan düşünmeliydi.

İnsan ancak düşünerek onurunu kurtarabilirdi.

Buna inanıyordu Yusuf.

Bir el düğmeyi çevirdi, lambalar yandı. Yoksulluktan, tükenmez kaygılardan titrer gibi sönük, için için yanan lambalar... Sigara dumanları sarardı. Yüzler iyice seçiliyordu artık. Ve Yusuf onların daha yorgun, daha umutsuz olduklarını gördü. Çünkü çıplak ışık derin oyuklar çiziyordu yüzlerine. Kendi halinde bir kırışık, dipsiz karanlıklara açılıyordu. İnsanlar çoğalmışlardı şimdi. Acıları, can sıkıntıları ve tütün dumanlarıyla perdesiz camın saydam aynasında, karşıdaki parkın ağaçlarına doğru çoğalıyorlardı. Beklemek... Paydos zilini beklemek... Hiç yoktan biri bağıracak, dudakları hep kiraz kırmızısına boyalı Samiye Hanım bayılıp masasının üzerine yığılıverecekti. Ya da dışarıda bir silah sesi... Parkta koşuşmalar. Ah, bu hırçın akşamüstleri yok mu? Kabahat onlarındı ama... İnsanların. Çünkü bir çaresizlik değildi akşamüstleri. Alışılmış, kabul edilmiş bir durumdu. Bir anlaşmaydı. Bozulabilirdi.

"Gene daldın," diye seslendi şef yardımcısı. "Azıcık çalışsan ha, ne dersin? En iyi yeri sana verdik. Pencere önü. Oturuyorsun oraya camın önüne, bey gibi, istediğin kadar dışarıya bak, kızları seyret. Gel keyfim gel. Çalışmak aklının köşesinden bile geçmiyor."

Bir sabah gene defterlere baktı Yusuf. Ve canı hiçbir şey istemedi. 1,0,5,4, o gene 0 yazmak istemedi. Kim çıkarmıştı böyle her şeyleri sayılara dönüştürmeyi? Kim bulmuştu? Hakkı var mıydı buna? Bir insan nasıl durup dururken 001511367013 olabilirdi? Bunca yalınlaşır, yavanlaşırdı.

Sonra tekrar dışarıya baktı Yusuf. Dışarıda güneş vardı. Çimenleri sararmış, ağaçları yapraklarını dökmüş, içinde kimselerin gezinmediği bir de park vardı. Gündüzleri böyle sessiz dururdu ama akşamları ağaçların üzerini dolduran kuşların çığlıklarıyla birden canlanır, insanların kimsesizliklerine aldırmadan kendi dünyasını yaşardı.

"Bakın, şuna bakın hele! Şimdi ona budala diyeceğim, istersе kızsın. Yaşımı başımı almışım, istediğimi söylerim. Kocaman bir adam değilse bile çocuk da sayılmaz artık. Ama o ne yapıyor? Tutmuş, kuru ağaç dallarını seyrediyor. Buyurun bakalım."

İyi adamdı şef yardımcısı. Yusuf onu üzmek istemezdi. Ama başını yarı döndürüp şef yardımcısına baktığında, onu şaşırttı. Sivri burnu, garip bir gölge düşürüyordu sağ yanağına. Uzun sıska boynu, kemikli omuzlarına iyice gömülmüştü. Yüzünde alaycı, küçümseyen, nerdeyse cakalı bir gülümseme vardı. Caka satamayacak denli kılıksızdı oysa. Eski kazağının karası yıkana yıkana, bozarmıştı. Taşra panayırlarında yarı aç yarı tok gezen beceriksiz hokkabazlara benziyordu. Şef yardımcısı, iyi tanıdığın ısandığı bu yüzdeki değişikliğin gerçek olup olmadığını anlamak için masasının üzerinden eğilip Yusuf'a baktı. Bunu yaparken de gözlüklerini çıkardı. Çünkü güneş gözlerini alıyordu.

Yusuf kendisine doğru merakla bakan gözlerin mavi rengini ilk kez gördü. Şaşırdı, bir ıslık salıverdi. Karşısındaki adam yıllardır bilmeden taşıyordu bu maviyi. Dünyayı yıllardır bu mavinin arkasından tanıyordu da farkında bile değildi. Sonra Yusuf mavinin akıl almaz solgunluğunu gördü. Ve gözbebeklerinin çevresinde eski canlı mavinin bozulmadan kaldığı parlak halkaları... Şef yardımcısının gözlerindeki ışıklı mavi hangi uğursuz görüntülerin etkisiyle böylesine bulanmış olabilirdi...

İki ses değişimi arasındaki uzunluğun derin bir umutsuzluğu belirttiği, gene de araya serpiştirilen trillerle mavi renkteki kaybolan ışığın yansıdığı bir ezgiye başladı ıslığıyla. Önceleri çe-

kingendi. Bir şeyler arıyor gibiydi. Aradığını bulunca rahatladı. Şimdi ıslığı bütün odayı dolduruyordu. Sonra Ayşe'nin kalem tutan parmaklarını gördü. Kar beyazlığında, çiçek sapları gibi ince, dokunaklı. Ayşe bileklerini, onların böylesine korunmasız, dayanıksız olduklarını bilmeden taşıyordu yıllardır. Arada, üzerinde erkek gözlerinin gezindiğini duyduğu zaman, sağ bileğindeki morumsu bir ince damarın nasıl sevinçle oynadığından da haberi yoktu. Yusuf, iniltili bir pes notadan dalgalana dalgalana inerek daha da pesleştirdi ıslığını. Vurulan bir kuşun göklerden düşüşü gibi. Sonra beğendiği bir noktada karar kılıp yavaş yavaş öldürdü ezgiyi ve sustu. Ayşe gençliğinin son günlerini yaşıyordu ve hâlâ evlenmemişti.

Şef yardımcısı yeniden gözlüklerini taktı. Yusuf sayım defterlerine eğildi. Cinsiyet hanesine 1 yazdı, uyurkluğa 0, sonra gene 0, gene 0 ve 2 yazdı, adam topaldı. Islığıyla iki 'do' üzerinde sekti durdu. Belki topal değildi de, yalnızca aksıyordu adamın ayağı. Böyle ayrıntılarla uğraşmıyordu istatistik denen bilim dalı. Tempoyu hızlandırdı, ikinciyi 'do'yu 'sol'le değiştirdi, önemsiz bir ezgi yakalayıp vals temposuna geçti. Ağaçlıklı bir yolda üç adımda bir seken sarışın bir kız çocuğu düşündü. Böyle şakrak ezgilerle daha çabuk kotluyordu. Kalemi hızlandıkça ıslığı kıvraklaşıyor, ezgiler oyun havasına dönüştükçe daha bir hevesle 1,2,0, 5 diye yazıyordu.

Şef yardımcısı bir kez daha gözlüğünü çıkardı. Bir kez daha masasının üzerinden eğildi. Şaşkınlığı yeni tadan bir adamın bilinçsizliği içindeydi:

"Bak hele şundaki sevince... Ne diye ıslık çalıp duruyorsun, sorabilir miyim? Islık değil, düdük. Ne düdüğü, zurna âdeta. Kafam şişti."

"Islık da ıslık ha," dedi Abdullah Bey. Bununla söylemek istediği her şeyi söylemişti besbelli, rahatça defterlerine döndü. 1 yazdı, 5 yazdı, 0 yazdı. Bir daha da başını kaldırmadı.

Samiye Hanım, bir demli çay söyledi. Çayı gelince de sigarasını yaktı, rahatça arkasına yaslandı.

"Oh," dedi, "dünya varmış, ıslık da olsa bir parça müzik hiç fena değil. Değişiklik canım. O ne o, 1,2,3,5... Yaz babam yaz. Yeter artık!"

Ayşe biraz utanarak:

"Sonbahar güllerini çalsanıza," dedi, "acıklı bir şarkıdır, ama güzeldir. Ben pek severim."

Yusuf'un yüzündeki cakalı gülümseyiş dondu kaldı. Bir an bocaladı. Kendisinden önemsiz bir şey istenmemişti de, şimdiye dek farkında bile olmadığı bir çaresizliği acımasızca yüzüne vurulmuştu sanki. Alnı gülünç bir biçimde kırıştı. Sonra aldırmadan güldü. Çünkü on sekizindeydi daha. Hiçbir yenilginin önemi yoktu.

"O dediğiniz şarkıyı hiç duymadım," dedi. "Hem ben şarkı filan da bilmem."

Sahi, şimdiye dek doğru dürüst ıslık bile çalmamıştı. Bir şaşkınlık belirtisi olarak ya da bir köpeği çağırmak için belki. Hem herkes için öyle değil miydi? Ancak gereksiz ya da belirsiz amaçlar için kullanılmamış mıydı ıslık? Nihayet insan, kafası düşüncelerle doluyken pencerenin önüne dikebilir, bacaklarını iki yana açarak, elleri cebinde bir ezgi tutturabilirdi ıslığıyla. Neyi, niçin çaldığını bilmeden. Islık biterdi kimi, adam bunun farkına bile varmazdı.

Evet hiç denememiş, üzerinde durulmamış bir olanaktı ıslık. Hiç değilse ondan bir sevinç yaratmak düşünülmemişti şimdiye dek. Yusuf inanmamış mıydı bir işlevi bulunduğuna. Onun işlevi de ıslığın ustası olmaktı işte. Denenmemiş bir sevincin yaratıcısı olmak... Gülmek, ağlamak neydi? İnsanlar gülmeye, kahkahalar atmaya hazırdılar hep. Abdullah Bey'in kaba şakalarına, şef yardımcısının beylik öykülerine kolayca gülerlerdi. Hem insanlar güldükleri kadar çok ağlamıyorlardı öyle. Ama yeterli miydi bu? Gülmek, kahkahalar atmak, gözlerinin yaşını silip ağrıyan kasıklarını tutmak... Sonra hepsini unutmak. Neye yarardı? Ama sevinç başkaydı. Gösterişsiz, kendi halinde, gene de derin, anlamlı bir duyguydu sevinç. Bir dost yüzü gibi gelir yerleşirdi insanın yüreğine.

Yusuf bakışlarını odada gezdiriyor, insanların farkında bile olmadıkları gizli isteklerini, eksikliklerini görüyordu. Samiye Hanım'ın çenesinin sağ yanında görünmeyen düşlerin özlemiyle dolu, derin bir çukur vardı. Bir ıslık... Samiye Hanım istediği düşü görüyor, düş onun oluyordu. Kahveci çırağının deniz kıyı-

sında martılara bakmak isteyen gözleri vardı. Bir ıslık... Oğlan deniz kıyısına gidiyor, martıları görüyordu. Abdullah Bey keman çalmak istemişti hep. Şöyle denize karşı bir taksim döktürsün istemişti. Bir ıslık... Abdullah Bey bir pazar sabahı, yalısının balkonunda keman çalıyordu.

Ama her şeyin bir sonu vardı. Her şeyden bıkılırdı günün birinde. Hiç değilse katlanmak zorunda olmadıkları şeylerden bıkmaya hakları bulunduğunu unutmazdı insanlar. Bu hakkı, kendi kahverengi akşamlarının üzerine mavilikler getiren, tozlu halılarına kırmızı gelincikler serpen bir el için bile kullanmaktan çekinmezlerdi. Hem Yusuf'un gündelik bir oyalanmanın dışında, çok derin, bitimsiz, soylu bir sevince yönelmeye çabalayan ıslıkları, giderek anlaşılmaz oluyordu. Evet, bürodaki saatleri biraz müzikle geçirmek hoş bir şeydi. Her ezginin ardından, kendilerince bir şaka yapmaktan da geri durmazlardı. Ha bire takılır dururlardı Yusuf'a. Giderek biraz daha horlayarak. Kendilerini eğlendirmek için uğraşmıyor muydu bu çocuk? Kara kazağı yıkandıkça bozarıyordu. Sağ omuzu bir tuhaf sarkmıştı. Doğaüstü bir yükseliş beklemiyordu ki onlar! Bütün istedikleri bir parça eğlenmekti.

Onları usulca uyarmayı beceremişti Yusuf. Çünkü gençti, sabırsızdı, on sekizindeydi.

Bir sabah şef yardımcısı Yusuf'u köşeye çekti:

"Bak oğlum," dedi, "herkesin içinde söylemedim, hani kırılmayasın diye. İyi ıslık çalıyorsun, bunu hepimiz biliyoruz. Ama her gün, her saat ıslık çalınmaz ki! Burası devlet dairesi. Önemli bir yer. Müdür duyacak diye ödüm kopuyor. Sen bilmezsin, şu hademeler yok mu, hiç güven olmaz onlara. Bir gün birini azarlarım, öç almak için gider doğru müdüre. Efendim, der, bunlar böyle böyle... Her şeyi anlatır... Bak, benden söylemesi."

Yusuf başını eğip masasına döndü. Haklıydı adamcağız. Şef yardımcısı olduğuna göre, kuralları iyi bilirdi. Akşama dek sessizce çalıştı. Islık filan çalmadan. Ne ki, saat dört olup da o hırçın akşamüstü yaklaşmaya, yoldan, kat kat çöken dumanların ağırlığı altında ezilmiş bezgin adamlar geçmeye başlayınca dayanamadı gene. Arada göğüs geçirir gibi küçük yükselmelerle değişen uzun, tekdüze bir hava tutturdu. Havanın üzüncünden

bunalmıştı ki, uzaklarda bir apartman penceresinden görünen kırmızı abajurun yaydığı ışığa takıldı gözü. Islığı, ölgün bir ateşin, hafif bir esintiyle yalazlanması gibi tizleşip coştu. Yusuf paydos zili çalana değin kesmedi ıslığını.

Ertesi gün öğle paydosundan sonra şef yardımcısı merdivenlerde yakaladı Yusuf'u:

"Bak ha, bu son. Yüz kez söyleyecek değiliz ya. Ben ne demiştim? Korktuğum başıma geldi işte. Müdür duymuş, tepesi atmış. Ağzına geleni söylemiş. Şef anlattı. Az anlayışlı ol canım. İş başında ıslık çalmak da ne oluyor, ha? Keyiflenecek çok şey var sanki dünyada. Benim romatizmalarım ayaklandı gene. Abdullah'ın karısı hasta. Öteki, oğluna pabuç alamıyor. Ayşe'nin babasını emekliye çıkarmışlar. Keyfinden ölen bir sen varsın şubede. Vazgeç şu işten. Git ıslığını evinde çal. Bak, herkes yüz defter kotluyor günde. Sen elliye varamıyorsun."

Yusuf yerine oturdu. Kalemini alıp ucunu özenle açtı. Yeterince ince olup olmadığını anlamak için kalemin ucunu hafifçe parmağına batırdı. Sonra defterini açtı. Okudu: Salih Eğilmez. Cinsiyeti: erkek. 1 yazdı Yusuf. Sonra 1'i az kalınlaştırdı. 1'e bir gölge çekti. Daha sonra bir güzel çerçeveledi 1'i. Çerçevenin orasına burasına laleler koydu, lalelerin arasına karanfiller. Ama ince ince, minik minik. Baktı... Beğendi. Salih Eğilmez bekârdı. Bir 1 daha yazdı. Bu kez gölgelemedi. Doğrudan akıtma su çekti çevresine. Yumurta biçiminde. Altına, üstüne, iki yanına çarkıfelekler koydu. Salih Eğilmez T.C. uyrukluydu. 0'ın içine bir hayat ağacı çizdi.

"Bugün pek sessizsin," diye takıldı Abdullah Bey,

"Hani ıslık, ha? Biraz çalsaydın bari canım. Şöyle füt, füt, füt... tamam."

"Bir de ıslık eksikti," diye çıkıştı Samiye Hanım.

"Başım nerdeyse çatlayacak. Nezle mi oluyorum, nedir?"

Yusuf başını kaldırdı. Ayşe'nin mor kazağını gördü. Yeni giyiyordu bu kazağı Ayşe. Yusuf, ömrünün ilk moruymuş gibi yeni bir ezgiyle karşılamak istedi onu. Derin, çok derin, yarım, çeyrek tonlarla bir uzun hava olacaktı bu, gene de mutlu, aydınlık... Dudakları ıslık çalacak gibi büzülüp öne doğru uzandı. Bir süre öylece kaldı. Ayşe harıl harıl yazıyordu. Günde yüz elli

defter kotlardı Ayşe. Kimse ona yetişemezdi. Ara sıra bitirdiği defterlerden Yusuf'a da verirdi. Ama babası emekli olalı vazgeçmişti bundan. Yusuf da şefinden azar işitiyordu hep.

Yusuf bir 3'ün çevresine ejder ayakları doladı. Sonra saatine baktı. Dörde geliyordu. Defterleri kapadı. Çekmecesini açıp havlusunu, sabununu, bir küçük not defterini aldı, ceplerine tıktı. Kalemleri öylece bıraktı. Sonra takvime baktı. Ocağın onuydu. On günlük yevmiyesini de bıraktı. Bütün bunları ayrılma zamanının geldiğini kesinlikle bilenlere özgü sessiz, küçük, abartmasız hareketlerle yaptı. Sanki lavaboya gider gibi çıktı odadan... Kimseyle vedalaşmadan. On dakika sonra dönecekmiş gibi... Arkasına bakmadan merdivenlerden indi. Kaldırımda, karşıya geçmek için bir siyah Mercedes'i bekledi. O anda koyup gitmenin gereksiz ağrısını duydu. Karşıya geçip parkın girişine vardığında ağrı dinmişti.

Parkın sonuna dek yürüdü, sıralardan birine oturdu. Daha erkendi. Kuşlar henüz gelmemişti. Ama ne kalmıştı ki şurada! Az sonra göğü saran çığlıklarla gelirlerdi, öyle telaşlı, öyle coşkulu olurlardı ki, kanat çırpıntıları, çığlıklarını bastırırdı. Yusuf'un zamanı vardı artık. Hem de çok zamanı vardı. Orada oturup kuşların sevinç şarkıları mı söylediklerini, yoksa korku çığlıkları mı attıklarını öğrenip anlayacak kadar çok zamanı vardı.

1971

Göç Zamanı

Bugün gene yağmur yağıyor... on gündür dinemedi bir türlü. Oysa okulda kışlar soğuk ve karlı, yazlar da sıcak ve kurak geçer diye belletmişlerdi bize. Bugün ocağın beşi... Kar filan görmedik daha. Çocukluğumda da ocak ayı böyle yağmurlu mu geçerdi hatırlamıyorum. Belki kışın da bol bol yağmur yağdığını yeni öğrenmişlerdir coğrafya kitaplarını yazanlar. Okullarda da, bundan böyle, kışlar yağmurlu, arada kar yağışlı geçer diye belleniyordur artık. Her şey değişiyor... İnsanlar... dünya... hava... her şey.

Karım yağmuru hiç sevmez. Daha doğrusu kış yağmurunu. Bahar yağmurunaysa bayılır. Kırkikindiler başladı mı, sırtına yarım yamalak bir şey geçirip başı açık sokağa fırlar... Yürür... Yürür... Sonra ıslak bir kedi yavrusu gibi döner gelir eve. İçinin sıcaklığı derisinin gözeneklerinden buram buram tüter; gözbebeklerinde mavi bir alev titrer. Islak tüy kokusu gibi bir şeyler doldurur odayı. Böyle günlerde evden taşınmayı filan düşünmez artık. Sesine bir felaket habercisinin donukluğunu verip "Göç zamanı geldi!" demez. Tersine öyle sevinçlidir ki, komşularına gittiği bile olur. Hatta camdan seslenir onlara: "Cevizli kurabiye yaptım. Buyurun, tadına bakın," der.

Boyuna saatima bakıp duruyorum. Bir beş olsa da çıksam diye... Beşte yağmur da dinmiş olsaydı bari... Eve ıslanmadan varsaydım. Gerçi ıslanıp üşüyerek evden içeri girmenin de bir başka tadı oluyor. Saat beşe doğru karım birkaç kürek kömür atar sobaya; ateş harlanır. Ihlamur da hazırdır. Ben terliklerimi

giyip ceketimi çıkarır çıkarmaz ıhlamur bardağını elime verir. Hava çok soğuk ya da yağışlıysa eğer, ıhlamurun rengi kan kırmızısıdır; içerken tarçın zencefil kokar. Üşüdüğümü bildiğinden böyle şımartmak ister karım beni. Çünkü o kaynamamış, rengi bal sarısı ıhlamuru sever. Burnunu bardağa yaklaştırıp içini çeker:

"Bahar kokuyor," der, "badem çiçeği, ham elma, ıslak toprak kokuyor."

Ama o en çok ıhlamurun çiçeklerini, yapraklarını sever. Kimileyin onları masanın üzerine yayar, dalar gider sonra da.

"Bak, şuna bak," der, çiçeklerden birini eline alarak ve bana doğru uzatarak, "pespembe... İçi de âdeta kırmızı."

Karşı çıkacak olurum.

"Canım, bunlar sarı işte. Hem de kirli sarı. Pembe ıhlamur çiçeği görülmüş şey mi?"

Gücenir, somurtup dudaklarını büzer:

"Pembe değil ha? Demek öyle sanıyorsun? Bence pembe olmaması için hiçbir neden yok. Güneş ışığında açıp güneş ışığında kurumuyor mu bunlar? Elbet güneşin yedi renginden biri kalır üzerlerinde. Pembe, sarı, mavi, artık hangisi olursa... Hem söyle bakalım, kaynatınca suyu neden kırmızı çıkıyor? Ha? Bak, şu da mor işte... Gel de inkâr et!"

Karımı daha fazla üzmemek için sesimi çıkarmam. O devam eder:

"Yaprakları da mavi... Hiç böyle yaprak gördün mü sen? Birçokları düpedüz yeşil tabii... Ama arada öyle çok mavi yaprak var ki!"

"Doğru haklısın," derim sonunda çaresiz, "kimileri gerçekten mavi."

Bütün kapalı havalar boyunca ıhlamur çiçekleriyle, ıhlamur yapraklarıyla oyalanır. Yalnız ıhlamurlar mı? Ya içinde her cinsten kuş resmi bulunan o kocaman kitap! Nereden bulmuşsa bulmuş, bakar da bakar. Kitap beni pek ilgilendirmiyor doğrusu. Yabancı dilde yazılmış. Hem ben kuşları pek sevmem. Kedi, köpek ya da at olsa neyse...

Güneş artık hiç görünmez olunca ne ıhlamur çiçekleri, ne o tanrının cezası kitap oyalar karımı... Ne de sokak satıcılarından

ucuza aldığım beyaz karanfiller... Çoğu akşamlar gözlerinin diplerini kızarmış bulurum. Kapıyı çaldığımda gelip açmaz artık. Kapının çalındığını bile duymaz. Ben içeri girdiğimde pencerenin önündedir. Hep dışarılara bakar. Sanki birilerini, bir şeyi bekler. Çok sordum, cevap alamadım. Neyi beklediğini kendisi bile bilmiyordur belki.

Neyse ki beni görünce birden canlanır. Geveze bir kuş gibi şakır durur. Nedir, son zamanlarda içime bir kuşku da girmedi değil hani. Bütün bunları beni görünce gerçekten sevdiği için mi yapıyor, yoksa âdet yerini bulsun diye mi, bir türlü anlayamıyorum.

O, işte anlattığım gibi, geveze, şakrak bir kuştur; bense tersine suskunun biriyim. Karıma anlatacak hiçbir şeyim olmaz benim. İşim gücüm ağzım kulaklarıma vara vara karımı dinlemektir. Zaten ağzına laf yakışan bir adam değilimdir. Söze başladım mı önce kendi canım sıkılır; anlayın artık. Sesim bile tatsızdır; kulağımın dibinde gevşenir durur. İşte bu yüzden oturup karımı dinlemeyi yeğliyorum. Gerçi ıhlamur çiçeklerinin mor renginden söz etmesi ve bunun gibi bir sürü gariplik fenama gidiyor gitmesine ya, ne yapalım, bu kadarı da olur artık.

Eve varıp zili çaldığımda karım gene açmadı kapıyı. Anahtarımı yelek cebimden çıkarıp kendim açtım. Aralıkta gereksiz gürültüler yapıp oyalandım terliklerimi giyerken. Holün kapısını da pek sert açtım.

Karım gene pencerenin önündeydi. İçeri girdiğimi duymamıştı besbelli. Onu irkiltmemek için elimden geldiğince yumuşak bir sesle:

"Merhaba," dedim.

"Hoş geldin," dedi o da, dalgınlığından güçlükle sıyrılarak.

"Beni mi bekliyordun pencerenin önünde?"

"Yağmura bakıyordum."

Pencereye yaklaştım:

"Yağmur dineli iki saat oluyor," dedim. Sonra ıslak saçlarını gördüm.

"Yürüyüş yaptım biraz."

"Bu havada mı? Bak hele! Üşütüp hastalanacaksın. Kulaklarını çekmeli senin... Eve gelir gelmez ıhlamur içseydin bari. İçtin mi?"

"Birlikte içeriz. Hazır zaten ıhlamur. Sobanın üzerine koydum mu dakikasına ısınır. Sen de ceketini çıkar hadi. Soğuktan geldin, bunalırsın."

Giderek o dalgın halini üzerinden atıp benimle ilgilenmeye başlamıştı. Mutfaktan bardakları, kaşıkları getirdi. Ben de kerevete oturup ıhlamurun kaynamasını beklemeye koyuldum.

Karım demliğin kulpunu renkli bir bez parçasıyla tutup bardaklarımızı doldurdu. Loğusa şerbeti rengindeydi ıhlamur. Burnuma tarçın, zencefil, o uzak ülkelerin kokuları doluverdi. Karım dalgın filandı ama bugünün benim günüm olması gerektiğini unutmamış, ıhlamuru ona göre hazırlamıştı. Sırtımı, karımın eliyle işlediği yumuşak yastıklara dayayıp keyifle ıhlamurumu içmeye koyuldum. Sanki günümü tamamlamıştı; bundan sonra da ilgi çekici hiçbir şey olmayacaktı. Öylece gevşek gevşek oturuyordum. Oturuyordum ya, aslında kendime bile sezdirmemeye çalışarak bekliyordum. Karım sessizce ıhlamurunu içti... Çabuk çabuk, küçük, sessiz yudumlarla. Boşalan bardağımı masanın üzerine koyarken de kendi kendine mırıldanır gibi:

"Bugün ne oldu, biliyor musun?" diye sordu.

Ben heyecanlandığımı belli etmemek için sesimi çıkarmadım; ıhlamurumdan bir yudum daha aldım. O en uygun sözcükleri bulmaya uğraşarak, biraz da yapmacıklı bir sesle anlatıyordu:

"Kaldırımın kenarında durmuş, arabaların geçip gitmesini bekliyordum. Başımın üstünde şemsiyem ve yağmur... Öyle olmalıydı. Ama ben hiçbirinin farkında değildim. Kör gibi, sağır gibiydim."

Değişik bir hava verdiği sesine kaptırmıştı kendini. Onun ardından uzak, dönüşü olmayan bir yerlere gidiyordu. Karımı o uzak yerlerden çekip almak için sözünü kestim:

"Olur böyle şeyler," dedim ilgisizce. Dedim ama bu sözümü kendim de beğenmedim. O, bana aldırmadan, gitgide uzaklaşarak ve tıpkı pamuk yığınları gibi yumuşak bir şeylerin içine gömüle gömüle öyküsünü sürdürdü:

"Ne yağmuru görüyordum, ne de insanların yüzlerini. Kulaklarımda sağır bir uğultu vardı, sesleri duymuyordum. birden tepemde, tam tepemde şemsiyemin hemen üzerinde kanat seslerini andırır bir... bir... evet bir gürültü oldu. Daha doğrusu gü-

rültü denmeyecek denli güzel, gene de güçlü bir şey... irkildim. Hemen ardından da kulak kesildim.

Sonra yağmurun şemsiyemin gergin kumaşı üzerinde çıkarttığı tıpırtıları duydum."

Yerinden kalktı; pencerenin önüne, az önce dikildiği yere gitti; orada durdu. Benim yüzüme değil, pencereden dışarıya, uzaklara bakıyordu.

"Sanki yıllardır ilk kez duyuyordum bu sesi... Ardından kulaklarım açılıverdi. Islak asfaltta sulu sesler çıkararak kayıp giden arabaların, kaldırımın yola bitiştiği yerde derelenip akan suyun sesini duydum. Kadının biri 'Ne zaman geleceksin bize?' diye sesleniyordu, yarı beline dek balkondan sarkmış. Ve kimse cevap vermiyordu. Sarı saçlı kirli bir oğlan kendi kendine 'Keşke salep içseydim elli kuruşla,' diye hayıflanıyordu. Hepsini, hepsini duydum. Sonra bir sürü şey gördüm. Yolun hafifçe tümseklenmiş orta yeri boyunca sürüp giden morumsu parlaklığı... Ağaç kabuklarına sinmiş maviliği... Camdan bakan yaşlı bir kadın gülümsüyordu. Yağmuru da duyuyordum hep. Ama o ilk duyduğum ses, o kanat çırpması tekrarlanmadı bir daha. Şemsiyemi başımın üzerinden çekip gökyüzüne baktım. Hiçbir şey yoktu. Bir o inceden inceden inen yağmur... O kadar."

Sonra sustu. Gelip karşıma, eski yerine oturdu. Düş kırıklığına uğramıştım. Daha doğrusu fena bozulmuştum.

"İki saat yürüdüm," diye anlatıyordu hâlâ, "şemsiyesiz. Saçlarımda damlaları duydum hep. Ama o kanat çırpıntısına benzeyen sesi bir daha hiç duymadım."

"Anlamıyorum," diye bağırdım öfkeyle, "yalan yanlış duyduğun bir ses üzerinde bu denli kafa yorman gereksiz. Anlaşılan yağmur sinirlerini bozmuş."

"Sinirlerim filan bozuk değil benim (o da bağırıyordu şimdi). O kuşu görmek istiyordum. Neden anlamıyorsun?"

Bu kadarı da fazlaydı doğrusu.

"Kuş mu? Ne kuşu? (Dayanamayıp ayağa kalkmıştım.) Nereden belli kuş olduğu? Hem yağmurun altında kuş ne gezer?"

Dudaklarının titrediğini göstermemek için pencereye döndü yeniden.

"Yağmur yağarken de kuşlar uçar," dedi sessizce,

"Özellikle yağmur kuşları... Hem ona böylesine önem vermek hakkım. Çünkü başımın üstünde uçmasaydı yağmur damlalarını duymayacaktım. Pencereden sarkan kadını görmeyecektim. Düşün, bir soru soruyordu da kimse cevap vermiyordu. Her şey o denli birbirine bağlı ki!"

"İyi ya," dedim, "senin dediğin olsun," her zamanki gibi teslim olmuştum sonunda. "Madem ki kuş diyorsun peki öyle olsun. Yarın çıkar ararsın yeniden. Bu tanrının cezası kentte yağmurun dineceği yok nasıl olsa. Senin de sokak sokak dolaşmaktan başka yapacak işin olmadığına göre... Ben de çıkıp biraz dolaşsam fena olmayacak, diyorum. Gelirken bir şişe şarap alırım. Hazır bir şeyler de getiririm yemek için. Sen yalnız patates kızart, yeter. Bir de güzelce giyin, süslen, tak takıştır. Göreyim seni."

O kahrolası yağmur kuşunu unutmaya çalışarak bir saat kadar dolaştım ıslak, soğuk sokaklarda. Eve döndüğümde karım yorgun bir yüzle karşıladı beni. "Süslen, tak, takıştır," diyen olmamıştı sanki ona. Kareli pazenden ev giysisi hâlâ sırtındaydı. Saçı başı da darmadağın.

"Gene ne var?" diye sordum pek önemsemiyormuşum gibi. "Hani giyinmemişsin!"

"Yok bir şey," deyip önüne baktı. Sonra fileyi aldı elimden. "Kızma ne olur," diye aceleyle ekledi, "hemen giyinirim."

Ev nem içindeydi. Keskin bir kireç kaymağı kokusu duydum. Her yer silinip temizlenmişti. Duvarlar bile ıslaktı. Sofrayı kurdum; paketleri açıp içindekileri tabaklara yerleştirdim. Gerçi kızarmış patates yoktu ama gene fena bir sofra olmamıştı. Bu arada karım da hazırlanmıştı. Yeşil bir kazak vardı sırtında; boynunda da yalancı inciden kolye. Doğrusu pek güzel olmuştu. Durup dururken ortalığı ne diye suya boğduğunu sormadım, keyfimi kaçırmak istemiyordum.

Sonra karşılıklı sofraya oturduk. Karım, bir yudum şarap içtikten sonra:

"Yağmur kuşlarının göçmen kuşlardan olduklarını unutmuşum," dedi. "Sen de hatırlatmadın. Onlar şimdi çoktan sıcak ülkelere uçmuşlardır. Benim kuşumsa herhangi bir nedenle geç kalmıştı besbelli. Şimdi bilemeyeceğimiz kadar uzaklarda olmalı. Öyle hızlı uçar ki onlar!"

Acele sözünü kestim:

"Senin kuşun yolculuğu şerefine," deyip kaldırdım kadehimi.

Sonra kendimi toplayıp bildiğim bir iki gülünç öykü anlattım. Elimden geldiğince ilgisini çekmeye çalışıyordum. Tatlı bir hava içinde yedik, içtik, gülüp söyledik. Derken yukarda bir kıyamettir koptu. Çalgı sesleri, tepinmeler, gülüşmeler... Karımın sevinci söndü, beti benzi soldu.

"Bak gene başladılar. Görüyor musun?"

"Canım, onlar da eğleniyorlar, ne var bunda kızacak! Herkes bizim gibi kabuğuna çekilip yaşamaz ya... Eşiyle dostuyla bir arada olmak ister. Eğlenmek, şarkı söyleyip dans etmek ayıp değil. Ben asıl somurtkan, hareketsiz insanlardan hoşlanmam. Hani vardır ya, dünya başlarına yıkılmış gibi dururlar..."

"Ama onlar bile bile yapıyorlar. O kadar da söyledim."

"Ne söyledin?"

"Geçen gün merdivende yukarıdaki kadına rastladım. Evin içinde yürürken dikkatli olmalarını, dans filan etmemelerini rica ettim. Tavandan sıvalar dökülüyor, dedim."

"Tavandan sıvalar mı dökülüyor? Yok canım, daha neler..."

"Dökülüyor tabii. Sen bilmiyorsun. Hele o kazık kadar oğlan top oynamaya başladı mı tavan yere iniyor. Bütün gün yer siliyorum, toz alıyorum, kürek kürek kum, kireç topluyorum. Demin sen yokken de dans ettiler; her yan toz içinde kaldı. Görmeyesin diye hemen temizledim. Borular da tıkanıyor; oradan buradan sular sızıyor. Bir şeyler kaçırıyor olmalılar deliklere... Bez, paçavra filan."

Gözleri kocaman kocaman olmuştu. Kafamın çok ötesinde bir yerlere bakıyordu:

"Görüyorsun işte," dedi çoktandır unuttuğum karanlık, yabancı sesiyle "göç zamanı geldi."

"Anlıyorum," diye mırıldandım.

"Göç zamanının geldiğini çoktan biliyordum ben. Sıvalar kaç aydır dökülüyordu ama hiç yakınmadan sessizce temizledim onları... Sana göstermeden. Sonra karafatmalar... Hamamböcekleri... Öldürdüğüm böceklerin, farelerin sayısını çoktan unuttum.

"Karafatmalar, fareler mi? Ama ben hiç görmedim."

"Sen hiçbir şey görmezsin ki! Zaten, kimselerin doğru dürüst gördüğü yok. Ne yıkıntıların farkındalar, ne de kanat seslerinin."

Birden yağmuru duydum. Köşe başlarını sızlana sızlana dönen rüzgârı da. Camlar şangırdadı. Yağmur damlaları karanlığı örttü. "Lodos olmalı," diye geçirdim aklımdan, "yarın gene başım ağrıyacak," elektrikler kısa, çok kısa bir süre için söndü, yandı. Karım "Göç zamanı geldi," dedi bir kez daha.

1970

Oyun

Şu greyder meselesi yüzünden kayınbabamla anlaşamıyoruz, ikide bir bu konuyu açıyor. Sesimi çıkarmıyorum gerçi. O konuşuyor, ben saygıyla dinliyorum. Dediklerine karşı çıktığım yok hiç. Gene de suskunluğum kesin bir kabullenme anlamına gelmediğinden olacak, ne zaman buluşsak, bir yolunu buluyor, konuyu deşiyor yeniden. Bizim genel müdür yardımcısına karşı sorumluluk duyuyor besbelli. Genel müdür yardımcısı dostudur. Bu yüzden hemen alıverdilerdi beni işe. Beş yıl oluyor. İşimi sevmemem için hiçbir neden yok. Seviyorum da. Zaten kısım şefliğinde bir sekreterin tedirgin edici büyük istekleri, küçük de olsa çılgınlıkları bulunmamalı. Olağanüstünün yakınından bile geçmeye kalkışmamalı. Benim gibi önemsiz bir memursanız eğer, onuncu dereceden, renklerden karanlığı sevdiğinizi söyleyemezsiniz. İşinize yarayacak bir sinek onlusunu aklınıza öyle esiverdiği için kullanmaktan vazgeçemezsiniz. Şaşırtıcı bir sağanağın altında, iliklerinize dek ıslanmayı göze alıp papatya tarlalarını seyredemezsiniz. Ancak maçlarda ıslanmaya hakkınız vardır. Kâğıt oynarken küçük, aşağılık hilelere başvurabilirsiniz. Pek aldıran olmaz. Ve canınız çok istiyorsa mor bir boyunbağı takabilirsiniz.

Bütün bunları biliyorum... Biliyorum da ona göre davranıyorum. Gene de beni yeterince doygun, yeterince sessiz bulamadığı için kızıyor kayınbabam.

"Huzursuz ve hırçınsın," diyor, "dik başlısın da. Çocuk istememen de bunu gösterir. Gerçi bana göre hava hoş. İki torunum

var nasıl olsa. Karın da tembelin biridir. Uykularının çocuk viyaklamalarıyla bölünmesine gelemez. Ama sen rahatın için filan değil, düpedüz hırçınlığın yüzünden çocuk istemiyorsun. Başkaldırma derim ben buna. Ya da ne bileyim ben, şey işte... Daha kötü bir şey açıkçası."

Böyle başlıyor söze. Sonra devam ediyor.

"Bir greyderin nerede kullanılacağı seni ilgilendirmez, ister yol açarlar, ister tarla. Şef var, müdür var, müdür yardımcısı var. Onlar düşünürler. Çünkü sen mühendis değilsin ki, ne anlarsın makineden... Ama nedense kendini karar vermeye yetkili biri gibi görüyorsun. Hep inatçılığın, huzursuzluğun yüzünden."

İkinci kadeh rakısını bir dikişte bitiriyor. Çatalını tanesini üç liraya aldığı salatalığa batırırken gözleri süzülüyor, kirpikleri oynaşıp duruyor zevkten. Çatalın, uçlarının çevresinde özsularını taşıra taşıra salatalıktan içeri girişini seyrediyor. Çiğnerken gözlerini bütün bütün yumuyor. Sulu bir kütürtüdür gidiyor ağzının içinde. Başımı önüme eğiyorum. Kimselerin ilgilenmemesi gereken kösnül bir törenin ayrıntıları bunlar. Pahalı yiyeceklere bayılır kayınbabam. Sonra sofrada onları önüne dizip birer birer tatlarına bakarken harcadığı her liranın hakkını verir. Kimselere aldırmadan etleri, meyveleri, peynirleri parmaklarıyla yoklar. Mutfakta tencerelerden çıkan buğulara doğru eğilir, çorbalara, sulu yemeklere kocaman bir kaşık daldırıp tatlarına bakar.

"Yolları düşün," diye devam ediyor, salatalığını çiğneyip yuttuktan sonra. Gözleri kapalı ve biraz esrik. Kocaman burnu şimdiden kızarmış. "Kuytu ormanların, dolgun başaklarla yüklü tarlaların arasından geçen ya da yeşil bir suyun tam kıyısından doludizgin akıp giden yolları... Atardamarlarımız onlar... Şimdi söyle bakalım, bu güzel yollar neyle açılıyor? Tabii en başta greyderlerle. Öyle değil mi? Ah, bu makineler! Nasıl saygım vardır makinelere... Bence onlar da tıpkı insanlar gibi soluk alıp verirler. Tıpkı insanlar gibi onurludurlar."

Karım nedense gönlümü almak istiyor birden ve özenle soyduğu kocaman bir elmayı bana doğru uzatırken babasının sözünü kesiyor.

"Yeter artık," diyor, "bıktık şu greyderden. İçince hep bir şeyler tutturursun nedense. Eskiden sana benzeyen bir adamla

evlenmek isterdim. Erkek dediğin içki içmesini bilmeli derdim. Babam gibi konuşkan olmalı derdim. Ama kocam da iki kadeh içince böyle greyderdi, yoldu tutturacaksa yandık. İçmesin daha iyi. Tabii arada gazete okumalı." Sonra bana dönüyor: "Bak," diye devam ediyor, "gazetelerle ilgilenmemen hiç hoşuma gitmiyor. İşteyken okuduğunu söylüyorsun gerçi, ama inanmıyorum. Radyo dinlediğin de yok."

Benim için soyduğu elmayı önümden alıp hırsla kocaman bir parça ısırıyor. Babası gibi sularını dudaklarının iki yanından taşıra taşıra çiğniyor.

Üçüncü kadeh rakıdan sonra çevresine daha bir uzaktan bakmaya başlıyor kayınbabam. Duyduğu coşkunluğu ha bire çoğaltacak bir uzaklıktan.

"Yollar," diyor, "ne demiştim, atardamarlarımız... Gerçekten de öyle... İnan bana soylu bir kuruluşta çalışıyorsun. Övünmelisin doğrusu. Ben de çalıştığım kuruluşla övünürdüm. Biz demir köprüler yapmıştık. Mühendis değilim gerçi. Proje filan çizmedim. Ama köprülerle ilgili bir sürü belge benim masama gelirdi. Onları kendi elimle dosyalardım. Ne zaman trenle bir demir köprüden geçecek olsam, 'Hey gidi' derdim, kendi kendime, 'inanılacak gibi değil, ama biz yaptık bunu...' Sen de benim gibi ol. Üstlerini eleştirmekten vazgeç. Yoksa işinin kutsallığı kalmaz. Önemli olan sonuçtur. Yollar yapılıyor mu, yapılmıyor mu, ona bak sen!"

Yemekten sonra yirmibir oynamak üzere masanın çevresine sıralandılar. Bir süredir benim de kendilerine katılmamı istemekten vazgeçtiler neyse ki! Oturduğum köşeden onları seyrediyorum. Bedenlerini gevşek bir ölüme terk etmişler. Ne varsa parmaklarında? Avlarının üzerine atılmaya hazır atmacalar gibi sabırsız, çalımlı parmakları... Ya da doygun bir keyifle sırtlarını kâğıtlara vermişler, dinleniyorlar... Bir iki damla cesaret kalmıştır her kâğıt oyuncusunun yüreğinin bir köşeciğinde. Bir parça yitirmeyi, önemsiz bir para kaybını göze alabilirler daha. Böyleleri aile arasında potu beş kuruştan poker oynarlar. Televizyon başında dünya yolculuğuna çıkanlar gibi cesaret, gözü peklik, buruk bir başkaldırışa oynarlar.

Beni iyice unuttuklarına emin olunca sırtımı koltuğun arka-

sına yaslayıp düşüncelerime dalıyorum. Ben de oyun oynardım. Bizim de oyunlarımız vardı. Eskiden, çok eskiden. Çocukluğumuzda... Yargıcın oğlu Sadık haber salardı. "Balığa çıkıyoruz," derdi. Sadık bizim oğlanlardan birine söylerdi, o da bir başkasına. Herkes birbirine iletirdi. Ama usul usul, kimselere duyurmadan. Balığa çıkacağımız gizli tutulurdu. Sırdı. Gereksiz açıklamalara girişilmez, Sadık'ın ağzından çıkan bu iki sözcüğe bir başkası eklenmezdi. Sözün uluorta uzatılması büyüyü bozabilirdi. "Balığa çıkıyoruz," denirdi yalnızca ve masallardaki görkemli mağaralardan birinin kapısı, sessiz güzellikleri gizleyen karanlığıyla açılıverirdi.

Balığa gidilecek günü seçmek yalnızca yargıcın oğlunun hakkıydı. Çünkü göllükte balık tutmayı o akıl etmişti. Suların dibinde yaşayan canavarın sözünü eden de oydu. Sadık olmasaydı boşu boşuna yaşayacak ve her şeyden habersiz ölüp gidecektik. Bunu düşündük mü ağlamaklı olurduk. Kocaman bir ateş yutmuştuk, acısı boğazımızı yakan. Ve acıyı gerçek kahramanlar gibi onurla taşımasını biliyorduk.

Her mahallede böyle bir oğlan bulunur. Yüz çizgilerinin açığa vurduğu şaşırtıcı üzüncün, uzun, ince boyunun etkisiyle yaşından büyük gösteren, sıska kolları inanılmaz biçimde güçlü bir oğlan... Tozlu bir taşra kasabasının uykulu, sert gerçeklerinden oynak alevler saçan bir top yaratabilir. Ve o ışığı görmesini bilen, kamaşmış gözlerindeki bütün soruları tüketen bir sürü çocuk toplar çevresine. Gömlek düğmeleri eksik, pantolon askılarından biri ille de kopuktur çocukların. Ama hiçbir yenilgiyi tatmamışlardır daha. Ezilmemişlerdir.

Balığa gideceğimiz günler kahvaltı bile etmezdik. Kimseler uyanmadan yola çıkmamız gerekirdi. İçine zeytin ya da peynir tıkıştırdığımız çeyrek bir ekmeği kemirirdik yürürken. Göllük kasabaya bir saatten fazla çekerdi. Bir elimizde ekmeğimiz, ötekinde oltamız bulunurdu. Kuru bir dalın ucuna bağlı uzun bir ipten oluşurdu oltalarımız, ipin ucunda da eğri büğrü bir çivi bulunurdu zoka niyetine. Göllüğe giden uzun, tozlu yolu pek konuşmadan yürürdük. ellerimiz ceplerimizde ve kamburumuzu elimizden geldiğince çıkarmış olarak. Ciddi işlerle uğraşan önemli kişiler olduğumuz nereden bilinecekti yoksa.

Göllüğe doğru dikçe bir bayırı tırmanır, sonra çevresini kaplayan çınarların gölgelerine koyunların yayıldığı ince bir derenin kenarından yürürdük; ayaklarımıza koyun pislikleri yapışırdı. Derenin büküldüğü yerde kocaman, ilkel bir yontu gibi dikilen sivri kayayı döndük mü, göllüğü iki yandan çevreleyen dağları görürdük. Kapkara kayaların dar bir açıyla birleştiği yerden ince bir su dökülürdü. Suyun sesi kayalara çarpıp yankılanır, dar boğazda kocaman bir çağlayan gibi uğuldar dururdu. Çok istemiştik suyun geldiği yeri görmeyi. Ama kayalar dimdik, çıkıntısız, cam gibi de kaygandı. Tırmanmak olanaksızdı. Kayalar bir bakıma bilinmeyenin başlangıcıydı bizim için.

Suyun döküldüğü yerde, bizim balık tuttuğumuz göllük bulunurdu. Göllüğün yeşile çalan kapkara suları, bakınca korku verirdi. Çevresi bildiğimiz öteki sular gibi yosun değil, tıpkı eski bir mahzen gibi küf küf kokardı. Göllüğe vardık mı çevresine dizilir, oltalarımızı suya daldırıp beklerdik. Balık tutmaya geldiğimizi unutarak... Çünkü asıl beklediğimiz başka şeydi. Göllüğün dibinde yaşayan lokomotif büyüklüğündeki balığı tutmaktı amacımız. Gerçi ödümüz kopuyordu canavardan. Sesimizi duyup huylanmasın diye konuşmuyorduk bile. Gene de hepimizin içine kök salmış güçlü bir özlem, vazgeçilmez bir tutkuydu canavarı yakalamak. Onu yakalayınca ne olacaktı, ne yapacaktık canavarı; canavar sudan çıkınca bizi yutmaz mıydı, bunları hiç düşünmüyorduk.

"Canın sıkılmıyor ya?" diye sordu karım. "İnan bana garibime gidiyorsun. İnsan hiçbir şey yapmadan saatlerce nasıl oturabilir böyle? Yirmibir sevmiyorsan başka oyun oynayalım. İstersen babamla tavla oyna. Biz annemle örgü öreriz. Arada da dertleşiriz."

"İşini sevmiyorsun," diye başladı gene kayınbabam, kâğıtları dağıtırken. "Hiçbir şey sevmiyorsun. Hayatın küçük, tatlı ayrıntılarını sevmeye alışmalısın. Oysa hep büyük şeyler peşindesin. Hele şu dürüst olmaya kalkışman yok mu? Küçük memurlarda aranmayan, önem verilmeyen bir niteliktir dürüstlük. Büyük memurlara, sözgelimi bir genel müdüre, hiç değilse bir şube şefine soyluluk verir tabii. Büyük ve dürüst bir memur görkemli bir anıt gibidir; insan coşkunluk duyar karşısında, önünde şapkasını

çıkarır ve eğilir. Ama sen... Kısım şefliğinde bir sekreter... Yoo, küçümsediğimi sanma sakın! Ama bu halinle dürüstlük taslamaya kalkışınca mahzun, çekilmez bir arkadaş, tatsız bir koca oluyorsun ancak."

Sonraları yalnız gittim balık tutmaya. Çünkü kimse korkularıma sahip çıkmamalıydı. Artık büyümüştüm. On iki yaşımı sürüyordum. Yargıcın oğlu Sadık'ın buyruğunda olmak istemiyordum. Hem yargıç ölmüştü. Sadık, dedesiyle oturuyordu. Dedesinin evine taşınalı ilginç bir çocuk değildi artık Sadık. Dalgın ve üzüntülü görünüyordu. Annesi o güzelim sarı saçlarını koyu renkli bir örtünün altına gizliyordu bütün kasabalı kadınlar gibi. Dedesiyle oturalı beri belki de güvensiz bir çocuk olmuştu Sadık. Beni çeteden attı. Aldırmadım. Nasıl olsa yol da, göllük de, balık da benimdi. Korkum da. Çünkü ötekiler balığa gitmiyorlardı artık.

Kendimi yetişkin bir adam saydığımdan oltasız gidiyordum göllüğe. Böyle oyunlar bana yakışmazdı bundan böyle. Yeşile çalan karanlık suların başına çöküp bekliyordum. Eskisinden daha da çok korkarak. Tek başıma olduğumdan daha bir rahat ve uçsuz bucaksız düşünebiliyordum lokomotif kadar büyük olan balığı. Sulardan çıktığında kuyruğu dipsiz suların derininde oluyordu. Başı da kayaların en sivri ucuna varıyordu. Pulları yumruğum büyüklüğünde yakutlar, zümrütler, zebercetlerle kaplıydı. Bu görkemli pulların arasından yılanlar, çıyanlar, akrepler sarkıyordu. Ağzından alevler, solungaçlarından yakıcı pis kokulu dumanlar fışkırmadaydı. O göllüğün sularından büyük hışırtıyla çıkarak iğrenç, korku verici ve görkemli görünüşüyle yükseldiği zaman ayağa kalkıp kaçmak istiyordum. Ama ayaklarım kumlara gömülüyor, olduğum yerde çakılıp kalıyordum... Kaçamıyordum. Öldürücü korkumun etkisiyle dayanamayıp bağırıyordum. Sesim korkunç uğultular yapıyordu boğazda. O zaman duyduğum korku mu, yoksa zevk mi anlayamıyordum.

"Babacığım, kocam için tatsız diyemezsin. Üzgün, evet, öyle olduğunu ben de biliyorum. Onu neşelendirmek için elimden hiçbir şey gelmiyor. Oysa akıllı bir kadın kocasını sevindirmenin yollarını bilir... Söyle neyin var? Bir bilebilseydim..."

Korkmasını unuttum. Hiçbiriniz farkında değilsiniz, tavşan ölüleri... Korkmasını unuttum. Hiçbir şey dehşet verici gelmiyor bana. Mahzen kokan göl suları yok artık. Oltam yok. Lokomotif büyüklüğündeki balık, karanlık suların dibinde ölü yatmakta. Kimseler görmeyecek onu... Her şey tekdüze, solgun ve miskin. Heyecan verici hiçbir şey yok. Korkularım yok. Oysa insanlar ne yapıp edip korkacak bir şeyler bulmakta öyle ustadırlar ki! Karım berberini değiştirmekten ve koleradan korkar sözgelimi. Kaynanam pahalılıktan, hırsızlardan. Kayınbabam da düzenbozanlardan. Sonra bir çırpıda korunma tedbirlerini alırlar. Önce zehirli gazlar bulunur, ardından sığınaklar, maskeler...

(Sadık, marangozluk yapıyormuş. Bugün memleketten birine rastladım yolda. Birlikte bira içip konuştuk. Dedesinin dükkânı Sadık'a kalmış. Babası ölünce duyduğu güvensizlik çoktan yok olmuş. Güçlü, neşeli bir adammış artık. Seviliyormuş çarşı içinde, sayılıyormuş. Öyle dedi memleketlim. Görür gibi oluyorum Sadık'ı. Kumral saçları talaş tozlarından bütün bütün sarı görünüyordur. Eskisi gibi cılız değildir kuşkusuz. Göğüs kasları gelişmiş, pazıları kabarmıştır. Arada gür bir kahkaha patlatır, o kocaman göğsüne ancak sığdırdığı. Çarşının soluğu canlanır birden. Körükler daha bir güçlü üfürür. Kollar hızla inip kalkar. Çınarın dibindeki çeşme çağıltısını artırır.

Belki de pazarları çoluğunu çocuğunu alıp göllüğe gidiyordur Sadık. Rakısını soğutuyordur göllüğün sularında. Radyodan yayılan dertli bir şarkı kayaların kaygan yüzeyine çarpıp yankılanıyordur. Ama hiçbir şarkı hüzünlendirmiyordur Sadık'ı. Mutlaka afacan mı afacan üç oğlu vardır. İtişip kakışırlarken ikide bir suya düştüklerinden göllüğün dipsiz olmadığı ve içinde lokomotif büyüklüğünde bir canavarın yaşamadığı çoktan anlaşılmıştır.)

"Bu denli çok düşünüyorsun madem, düşündüklerini bana da anlatmalısın. Gazete okumuyorsun, radyo dinlemiyorsun ama düşünüyorsun. Bu da önemli tabii. Ama düşündüklerini neden bana söylemiyorsun? Bak, örnek bir kocadır babam. Sor istersen. Annemden hiçbir şey saklamamıştır. Öyle değil mi?"

Balığın ölümü Sadık'ı ilgilendirmiyordur, diyorum. Neden bilmem ama aldırmıyordur. Babası öldüğünde, dedesinin evine

sığınmak zorunda kaldığı zaman duyduğu güvensizliğe bakmayın siz. Bana hiç benzemez o.

"Mızıkçı," diye karımı azarladı kayınbabam. "Küçük bir çocuk gibi mızıkçısın. Seninle oynamanın hiç tadı yok!"

Ayağa kalktım birden:

"Ben yatıyorum," dedim. "Yarın erken kalkmam gerek. Balığa çıkıyorum da..."

1971

Tuba

İşte bugün Cumartesi ve biz gene koya bakan gazinolardan birinde (her cumartesi geldiğimiz gazinoda ve aynı masada, çünkü sen bir masaya bile sahip çıkmak istersin) oturmuş biralarımızı içiyoruz. Çocuklarımız aşağıda, kayalıkların önündeler. Ötekilerle birlikte denize çakıl taşları savuruyorlar. Bizim oğlan, taşların en yuvarlaklarını seçip, benim yaptığım gibi suyun üzerinde sektirmeye çalışıyordur şimdi ve beceremiyordur. Küçük daha...

Günbatımı yakın. Denizden gelen esinti dindi. Diner dinmez de, koyun üzerine sessizliğin güçlü, keskin kokusu ağıverdi birden. Küçük kahkahalar, önemsiz fısıltılar, kaygan bir yüzey üzerinde pırıltılar bırakarak sekiyor, sessizliği hiç bozmadan boşluğa düşüveriyor. Sağ elim, çevresi buğulu bira bardağımda, sana bakıyordum. Yeryüzünün renkleri birbiri ardı sıra sarıdan turuncuya, turuncudan pembeye, mora, maviye doğru küçük belirsiz geçişler, çeşitli tonlar ve karışımlarla değişmeye başladı mı, her zaman durgun, beyaz yüzün birden canlanır. Bu önemsiz değişimleri yakalamaktan duyduğun coşkuyla dudakların titrer, burun deliklerin kıpırdanır durur. Oturduğun yerden hemen kalkıverecekmişsin gibi dikleşir bedenin. Böyle zamanlarda sana âşık olmayı denemekten kendimi alamam.

Karım, kendisini gözetlediğimi görünce gülümsedi ve aramızdaki ilişkinin rahat döşeğine uzanıverdi tembelce. Bir daha dirilmemek üzere. Hep böyle olur ve ben çaresiz bira bardağıma dikerim gözlerimi.

Gene de yanılmış olabilirim, diyorum. Sana karşı haksızlık etmek istemem doğrusu. Dedim ya yanılabilirim. Yaşamı sessizce kabullendiğini böylesine kesinlikle nasıl ileri sürebilirim? Bir şeyler değişsin diye beklemediğini, hatta bunun için çabalamadığını... Bir kelebek soluğunu, yanı başındaki bir ağaç gövdesinin -şu görkemli sakız ağaçlarından birinin sözgelimi– çatırdayarak ikiye ayrılmasını, günün birinde, güneşin apansız yeşil bir alev olup batmasını bekleyebilirsin pekâlâ. Göğü solumak isteyebilirsin. Bir daha dönmemecesine başını alıp gitmeler kurar, sonra koltukların yerlerini değiştirmekle yetinirsin. Beklemekten yorulunca da ancak doludizgin yaşamaların getireceği baş dönmelerini; vitrinlerin bütün bir kalabalığı sindiren camlarına, sabırlı gövdenin soluk görüntüsünü çizmekle karşıladığını sanırsın. Ama hepsi budur işte... Sen sanırsın, yetinirsin, avunursun. Oysa bankadaki üzeri camla kaplı masam beni korumaya yetmiyor. Çoktandır farkındayım bunun. Sana anlatamam. Anlayamazsın. Ölüsün sen. Çoktan susmuş. Suskunluğun eziyor beni. Suskunluğunun, göremediğim bir derinliği gizlediğine inanmam düpedüz yanılgı. Boyuna ödediğim bir şey suskunluğun... Suskunluğumuz. Bütün vazgeçişlerimizle, gereksiz katlanışlarımızla pahalıya ödediğimiz yorumlanmaz bir ağırlık.

Bir duble votka istedim, limonlu. Üst üste üç yudum içtim sonra da. Ansızın bastıran bir diriliş. Alkolün kanımıza ilk yayılışı hep tekrarlanan bir başlangıçtır, hızını hiç yitirmeyen sürekli bir yenilenme... Bir cıgara yakıp çevreme bakıyorum: Yazık, her şey yerli yerinde. Durgun ve yaşamasız, sanki dünya binlerce yıl önce yaratılmış gibi... Sakız ağaçları, bulutları, masaları, masaların üzerine sıralanmış bardakları, şişeleri... ve benzerleriyle tuhaf bir biçimde çizilmiş. Açık bir geçitte yaşıyoruz biz ve bu geçit boyunca alabildiğine yürümek özgürlüğümüz var. Ama ister yavaş yürüyelim, ister hızlı, görünüm hiç değişmeyecektir. Tahta masalar, damalı örtüler, şişeler, bardaklar, saksılar, balkonlar, arabalar... Kimse yerinden oynatamaz onları. Evet bir geçit... Hiçbir yere ulaşmayan... Benim için öyle...

Beşinci, altıncı yudum eskiyor biraz. İlk dirilik, yerini, kırgınlığın güçsüz durallığına bırakıyor.

Koyun üzerinde bir patlama oldu birden. Göğün alabildiği-

ne gergin duran yüzü yırtılıverdi. Kısa süren bir korku anının ardından, koyun üzerinde alçak uçuş yapan iki jet uçağının yeniden yükseldiğini ve uzaklaştıkça sivri gagalı, eğik boyunlu bir çeşit yırtıcı kuş görünüşünü alarak, uçları turunculaşmış bulut kümelerine doğru yollandığını gördük. Pembe ışıltıların ortasında, küçük gümüşten alevler gibi titreyip durdular bir süre... Sesleri duyulmuyordu artık. Şimşeklerini, göğün uzaklarındaki sessiz, durgun bulut kümelerine gömüyorlardı.

Karım ölümünden uyanarak:

"Çok alçaktan geçtiler," dedi. Sesi pürüzsüz, sakindi. "Bu kadar alçaktan uçmaları bilmem ki doğru mu?"

Artık gülümsemiyordu. Sesimi çıkarmadım. Yüreğimin gürültülü vuruşlarına bıraktım kendimi. Kalan votkayı da içtim bir dikişte. Artık ne olacaksa olmalı... Uçaklar iki tane değil, filolarla gelmeli... İnanılmaz gürültüler çıkararak evlerin damları boyunca uçmalı... Kenti yıkımlara, çığlıklara salan çirkin, kara bombalar bırakmalı. İşte duyuyorum onları: Patlamaları, düşen bombaların, alçaktan geçen uçakların çıkardıkları gürültüleri. Demirden bir top yerleşiyor kafamın içine. Binlerce yıllık sessiz dünyamızın değiştiğini görüyorum. Değişmesi gerektiği gibi değişiyor dünya. Hızla. Masalar, şişeler, bardaklar yok artık. Hiçbir şey yok. Bundan sonra yeniden başlanabilir. En baştan...

"Öyle değil mi, bu kadar alçaktan uçmamalılar. Çocuklar korkmuşlardır şimdi."

Karımın sözlerinin ardından, göğe boydan boya yayılan sessizliği duydum yeniden. Sessizliğin gene yürürlüğe girdiğini duydum.

Bir duble votka daha istedim.

Sana hiç anlatmadım mı parkı? Ninemle gittiğimiz parkı... Şehir bandosunu, marşları... Nasıl olur? Belki de anlatmadım. Sana bir şeyleri anlatmaktan vazgeçeli çok oldu. Aynı şey senin için de söz konusu. Hiçbir şey söylememek üzere kıpırdanır dudakların. Hâlâ diri olan dudakların.

Gölge veren ulu atkestaneleri, renk renk çiçekler, kocaman bir havuz ve fıskiyeler vardı parkta. Biz gittiğimizde çiçekler, çimenler yeni sulanmış olurdu. Hemen öteden bahçıvanın hor-

tumundan fışkıran suyun sesi duyulurdu. Ama bahçıvan hiç görünmezdi. Su sesi, kokuları öğle uykusundan uyandırırdı; bir kucak çılgınlık dönenirdi havada. Ama kokular hangi çiçeklerden gelir, kestirilemezdi.

Kent, sabahtan beri alev alev bir bozkır güneşiyle kavrulmuş olurdu. Ta ötelerdeki düzlükleri çevreleyen tepelerden kopup gelen rüzgârlar her şeyi bir ince toz tabakasıyla kaplardı. Ama biz saat beşten sonra parkın hep pırıl pırıl, temiz, tozsuz ve serin olacağını bilirdik. Bunu bilmek güzeldi; güven duyardı insan. Ağaçların, çiçeklerin, yeşilliklerin diplerine tutunmuş olan sessiz mutluluk, güneşin batıya yaklaşmasıyla yayılır, ağırbaşlı büyüklere kolay yanaşmasa da, çocukların taze gırtlaklarına tiz, coşkulu çığlıklar yerleştirirdi.

Bandocular tam saat altıda gelirlerdi. Yarım küre biçimindeki mavi sahnede olurlardı. Kırmızı şeritli pantolonları, beyaz ceketleri vardı. Düğmeleri, apoletleri, giysilerinin orasına burasına dikilmiş sırmaları pırıl pırıldı. Ama en çok sazlardı parlayan. Büyük sesler çıkaran önemsiz kıpırdanmaları, güneş ışığında sahneye altından küçük toplar serperdi.

Onlar çalmaya başlayınca, mavi sahnenin dibine sokulurdum. Kimselerin benimle ilgilenmediğini görünce de toprağa oturuverirdim. Davulun, timbalin sesi güm güm öterdi kulaklarımda. Ama ille de tuba! O kocaman dev sümüklüböcek yani, altından... Tanrısal çalgı... Dudaklarınızı şöylece uzatıp "tuba" demeyi deneyin bir, anlarsınız, ilerde kocaman bir adam olunca, başkent bandosunda tuba çalacaktım ben de... Yangınları, yıkıntıları, ölümleri unutturan zaferleri taçlandıracaktım; beyaz kulelerin tepesine sonsuz bir çan oturtacaktım.

Çünkü, nasıl anlatsam, son ve kesin söz, binlerce küçük devinimi anlamlandıran tek vuruş, tubanındı. Müzikle birlikte söylenebilen her şey, o olmadan eksik kalırdı. Durmaksızın bir şeylerin altını çizer, noktalar koyardı.

Sonra büyüdüm. Bando dinlemedim bir daha. İyi etmedim ama. Gerçi bayramlarda, geçit törenlerinde mızıka çalan askerlere rastlayınca şöyle bir kulak verdiğim oldu. Ama hepsi bu. O kadar... Bando müziğini unuta unuta ortaokula gittim, ardından delikanlılık çağına girdim. Biraz daha unutarak, hayata atılmak

denen şeyi yaptım. Ve çevremi giderek daha bir koyulaşan bu ıssızlık sardı işte.

Karım:

"Çocuklar gürültü ediyorlar," dedi, "oysa demin ne güzel, ne sessizdi ortalık."

Hayır, yanılıyor. Sessizlik hep var. Yollar motor gürültüleri, klakson sesleri, satıcıların, çocukların bağırtılarıyla dolu olabilir. Ben gene duyarım sessizliği. Çevremi saran havada, koyu çevreleyen sakız ağaçlarının altında, karımın yüzünde, reçel çanağında, sokaktan geçenlerin adımlarında, bankada vınlayan hesap makinelerinde...

Gerisinde bir türlü gelmeyen bir patlamayı pisi pisine, hınzırca ve zorla tutarak hep var. Her yerde o, sessizlik. Kışsa, soğuk, karanlık, üşüten bir rüzgâr... Yazsa bunaltan bir sıcak, kör eden güneş ışığı, yapış yapış ter... Sırasına göre iliklerime dek sızan bir yağmur, genzimi tıkayan duman.

Bando dinleyen çocuğu okşamaktan yoruldu ellerim. Okşamakla yeniden hayata başlatacak değilim ya onu! Umut dolu başlangıçları muştulayan o büyük patlamalar, yıkımlar olmayacak hiçbir zaman. Sessizlik, günlerime karanlık bir gölge düşürerek sürüp gidecek. Düşünüyorum, şehir bandosunun tubacısı sessizliği duymaz mı acaba? Kollarında o koca çalgısıyla odadan odaya yürüyüp de kıyametler koparınca, yaratıldığı günden beri taş kesilmiş bir dünyada yaşadığını unutur mu?

Bu sabah yetmiş altı dekonta imza koydum bankada. Eskisi gibi mavi tükenmezle değil, ne münasebet! Kırmızı kalemle çiziktiriverdim şöylece. Çünkü şef oldum karıcığım. Genel müdürlükten gelen yazı, bütün gün masamın üzerinde gerindi durdu. Arkadaşlarım kutladılar beni. Ben de onlara meyve suyu ısmarladım. Sen de sevindin mi? Bilirim sevinmişsindir. Âdettir çünkü. Uluorta bir sevinci bölüşmenin yoksulluğunu duymazsın ki sen! Nereden bileceksin! Ancak töresel titreşimler canlandırır yorgun yüreğini. Hadi sevin. Sevin boylu boyunca.

Oysa tuba çalacaktım ben. Kucağımda tutacaktım onu. Sarı madenin kollarıma güç veren katılığını, yalnızlıklara baş eğmeyen serinliğini duyarak. Tıpkı böyle... Sen de görüyorsun ya, tutuyorum onu kollarımda. Doruklara, bulutlar göndermenin,

noktaları yerli yerine koymanın, yaşamaların altını çizmenin tam sırasıdır. Ciğerlerimin bütün gücüyle üflüyorum. Çıkardığı sesin titreşiminden paramparça oluyor tuba. Milyonlarca yıldız, sarı ışıltılarla büyüyerek sonsuz uzaklıklara dağılıyor.

"Rüzgâr çıktı," diyor karım, "artık gitsek. Çocuklar üşürler."

1971

Analar ve Oğullar

Önce posta müdürünün Zehra Hanım'la, emekli orman memurunun Necmiye Hanım geldiler. Karşı evden komşuydular. Sonra bitişikteki Leman Hanım geldi. Yaş sırasıyla geldiler; önden yaşlılar, arkadan gençler, Sabire Hanım'ın kiracılarından öğretmenle alt kattaki beş aylık gebe Vasfiye en son geldiler. Konuk odasının keten kılıflı kadife koltuklarına şöylece ilişiverdiler. Böyle günde yayıla yayıla oturmaları, hiç kalkmayacakmış gibi arkalarına yaslanmaları yakışık almazdı doğrusu.

Bütün bir sabah ne diyeceklerini, nasıl davranacaklarını düşünüp durmuşlar, ocakta yemeklerini, leğende çamaşırlarını yüzüstü koyup kafa kafaya vererek fısıldaşmışlardı. İçeri girer girmez Sabire Hanım'ın boynuna sarılıp, eğer durum öyle gerektiriyorsa, birkaç damla gözyaşı mı akıtmalıydı? Yoksa ağırbaşlı bir sessizlik içinde oturup, önce onun konuşmasını mı beklemeliydi? Acaba bilmezlikten gelip işi şakaya, eğleniye, dedikoduya vurmak mı en akıllıca davranış olurdu?.. Uzun sözün kısası şaşkındılar. Gerçi doğum, ölüm, hastalık, yolculuğa çıkma, yolcusu gelme gibi durumlarda nasıl davranılacağını, ne gibi sözler söyleneceğini hepsi iyi bilirlerdi. Yaşam, bu biçim olayların birleşimiydi; Fatma için de, Ayşe için de önemsiz değişikliklerle tekrarlanır dururdu. Sırayla. Bugün banaysa, yarın da sanaydı. Çocukluklarından beri göre göre öğrenmişler, evcilik oyunu filan derken, rollerini kolayca ezberleyivermişlerdi. Bu yüzden görevlerini hiç aksatmadan yerine getirirlerdi. İçleri rahattı bu yüzden. Şimdiye dek tedirginlik duymalarını gerektirecek hiç-

bir yanlış davranışta bulunmamışlardı. En çaresiz oldukları zamanlarda bile, komşuluk görevlerini savsaklamaya kalkıştıkları görülmemişti. Ne var ki bugüne değin kimsenin oğlu evini bırakıp kaçmamıştı. Böylesi bir olayla ilk kez karşılaşıyorlardı. Kızı evet... Kızı kaçan olmuştu. Örnekse, aşağı bakkalın kızı Saadet üç yıl önce kocaya kaçmıştı. Ama ne denli uğraşsanız iki olay arasında bir benzetme yapamazdınız. Sözgelimi, bir kadının oğlu, hangi nedenle olursa olsun kaçarsa, ortada namus meselesi filan söz konusu olmazdı ki!

Sabire Hanım'ın oğlu –sarışın, inadına yakışıklı, otuzunda ve hâlâ bekâr– o sabah yeşil boyalı bir kamyonete beş kitap sandığı, bir karyola, dolap, üç iskemle ve iki bavul yüklemiş, kendi de şoförün yanına oturmuş çekip gitmişti. Bu gidişe bir başka anlam vermek olanaksızdı. Komşular, Sabire Hanım'la oğlu arasındaki geçimsizliği elbette biliyorlardı. Gerçi onurlu kadındı Sabire Hanım. Rahmetli kocası da müfettişti; yüksek öğrenim görmüş biriydi yani. Kolay kolay sır vermezdi Sabire Hanım. Vermezdi ama kim bilir bu çekişmeler nasıl zorlu oluyordu. Oluyordu da kadıncağız onuru monuru bir yana koyup komşularına dert yanmadan edemiyordu.

İşte şimdi de koyup gitmişti oğlan. Anasının tek çocuğu olduğuna bakmadan. Anası sokağa bakan pencerelerin tül perdeleri arkasından uğurlamıştı oğlunu. Gizli gizli sokağı gözleyen komşular, tül perdenin hafifçe sallanmasından anlamışlardı Sabire Hanım'ın orada olduğunu. O arada, kocası öleli beri elinden düşürmediği kenarları oyalı ipek mendillerden birkaçını da bol bol ıslatmak fırsatını bulmuştu kuşkusuz. Taşra illerinden birinde bulundukları sırada, evlerinde çalışan kadının işlemiş olduğu düzinelerle oyalı mendil, nicedir Sabire Hanım'ın tek süsüydü. Çünkü Hamdi Bey rahmetli olalı, göreneklere uyarak, kendisine gençliğini ansıtan her şeyden elini eteğini çekmişti. Artık sokağa çıkarken başını örtüyor, dudaklarına filan boya sürmüyordu. Giysilerinin eteklerini ikişer santim uzatmıştı. Sanki yaşlılık çoktandır özlediği bir şeydi de ona kavuşmasına engel olan kocasıydı. Adamcağız ölür ölmez –deyim yerindeyse eğer– keyfini sürmeye başlamıştı yaşlılığının. Hem de vakit geçirmeden. Gençlere, tazelere fırsat düştükçe öğütler vererek, sık sık içini çekip o güze-

lim mendillerle kupkuru gözlerini ovuşturarak... Öyle ki, ipekli kumaşın sürtüne sürtüne hırpaladığı gözaltlarında mor lekeler oluştu sonunda ve hiç geçmedi. Böylece Sabire Hanım yaşlı, acılı dul kadın yaşamının bütün gereklerini doyasıya yerine getirdi. Kimse engel olamadı ona. Huysuz oğlu bile.

Hal hatır sorulduktan, konuklar kadife koltukların üzerinde biraz daha geriye gidip iyice yerleştikten sonra kısa bir sessizlik oldu. Sabire Hanım kucağına yaydığı eflatun şifondan mendilini, oyaları kırıştırmamaya çalışarak önce ikiye, sonra dörde katladı.

Titreyen parmaklarıyla oyaları düzelte düzelte bir daha bir daha katladı. Sonsuz bir katlanma olanağı vardı mendilin. Sabire Hanım onu küçülte küçülte yok edemeyeceğini anlayınca içini çekti derin derin ve:

"Ah, ne bileyim ben," dedi başını kaldırmadan.

Konukların en yaşlısı Necmiye Hanım da içini çekti arkadan. Evet, söze başlamak, topluluğa kesin bir davranış biçimi çizmek ancak ona düşerdi doğrusu.

"Aman vallahi komşum," diye söze başladı. "Hayat tatsız!"

"Öyle," dedi Sabire Hanım, konuşmaya başlayabildiği için sevinerek. "Rahmetli teyzem de hep böyle söylerdi. Şu sürüyle kanarya besleyen. O zamanlar gençtim ne de olsa. Dünyayı nerden bilecektim? Ben sanıyordum ki, her şey kolay, dümdüz. Aklım başımda mıydı sanki? Havalarda. Şaşardım teyzeme. Kanarya filan anladık ama, ne oluyor, neden böyle derdim. Rahmetli hep söylenirdi. Kanaryalara ağzıyla çikolata, fıstık yedirir, sevinir, sonra kerevetteki köşesine oturdu mu, 'Ah, tatsız dünya, ah!' diye başlardı. Bir yandan da sel gibi yaş akıtarak gözlerinden. Haklıymış kadıncağız. O yaşa gelinceye dek kim bilir neler gördü! Bilir miyiz? Biz sanıyoruz ki, yalnız üç çocuk, biri erkek ikisi kız, bir de hoşsohbet koca, sonra da kanaryalar... Kimsenin içyüzü bilinmez."

Vasfiye kabarık karnına bakıp gülümsedi. Örgüsünü bırakttı. Kimselere belli etmeden sağ elini kucağını dolduran büyülü tümseğe koydu hafifçe. Haydi canım! O kadar da değil! Kanarya filan ne demeye geliyor? Hem kimin umurunda!

Gelinden, damattan çok çekmiş olan Leman Hanım:

"Sen de o kadar üzerinde durma komşum," dedi, "ne olmuş yani? Say ki, everdin oğlunu. Çocuğunu bir kez evlendirdin mi elinden çıkmış, gitmiş bil. Kızı da bir, oğlanı da... Hele oğlan!.. Kendileri bırakıp gidiyorlar ya, bu kez dertleri geliyor ardından. Hem de hiç vakit geçirmeden. Şuydu, buydu, gelin pis, damat hovarda... İşte her türlüsü. Taşı taşıyabildiğin kadar. Evlenmez, başında kalır, bir dert; evlenir, iki dert... Ne yapacaksın? Sağ olsunlar, yeter deyip oturacaksın. Yoksa gönlümü şenlendirsinler, elimden tutsunlar diye beklersen, yandın."

Sabire Hanım kendi düşüncelerine gömülmüştü. Söylenenleri duymadı bile. "Ne bileyim," diye tekrarladı ve güç duyulan bir sesle ekledi: "Başka çocuğum da olmadı ki!" Kabahatini açıklar gibiydi. Kızardı. Önüne baktı. "Buna da ne yaptımsa yaranamadım. Beğenmiyor beni. Geceleri geç geliyor. Sorulmaz mı? Neredeydin, diyorum. Kabahat oluyor. Ana değil miyim ben? Şunca zamandır beraberiz, beni karşısına alıp iki laf ettiğini görmedim. Hoş, konuşsa da anlamam dediklerini. Sanki başka dil konuşuyor. Zaten hiçbir hali kimselere benzemez."

"Öyle," dedi öğretmen. "Başkadır Erol Bey. Bizim kız da söylüyor. Erol ağabeyim gibisi yok fakültede, diyor. Öğrenciler pek severlermiş onu. Hayranmışlar. Profesörlerin topunu cebinden çıkarır, diyor."

Sabire Hanım, bir ceviz kadar küçülttüğü mendilini önce sağ gözüne, sonra sol gözüne götürdü. Kıyasıya ovuşturdu. Mendili çektiğinde, kan oturmuş gibiydi gözaltları.

"Her akıllı olan anasını koyup gitmez ya", diye söylendi.

"O kimselere benzemez, diyor bizimki. Sor istersen."

"Kimseye benzemeyen oğlu olan anaların vay haline." Coşmuştu. "Bana ne kimseye benzememesinden. Ben benzesin isterdim. Keşke daha az okuyaydı. Şöyle orta halli bir memur olaydı. Evini geçindirecek kadar. Namuslu, efendi biri. Ne yaptığını, ne ettiğini, kafasından neler geçirdiğini bileydim. Derdinden dilinden anlayaydım. Herkes gibi olaydı da, anamdır deyip karşısına alaydı beni. İki çift laf edeydi. Nedir bu? İşte koydu gitti. Bir kötü kamyon dayadı kapıya. Sonra çekti gitti. Sanki kendi hiç evlenmeyecek, çocuğu olmayacak, günün birinde ona da kafa tutan bulunmayacak."

"Ne dedi demin Leman Hanım? Sağ olsunlar da... dedi. Sen de öyle yap. Oğlunu beğeniyorlarmış, dedik. Sevinsene! Sen tutmuş, okumayaydı, bilmem ne diyorsun. Övüneceğine... Bak, daha neler diyor bizimki... Kimseninkine benzemeyen fikirleri varmış. Öğrenciler hep onun çevresinde toplanır, konuşurlarmış; hocalar da çatlarlarmış kıskançlıktan. Bereket çok değerli, yetenekli de diyor, bizim kız, yoksa böyle fikirlerle tutmazlardı onu fakültede, diyor."

Sabire Hanım sarardı. Mendilini sol dizinin üzerinde unuttu.

"Yok canım, kim demiş!" diye kekeledi. "Yanlışınız olacak. Ne fikri? Yalan! Fikri filan yoktur onun. Çekemeyenler söylemiştir. Öyle çok çekemeyeni vardır ki! Ya, gördün mü bak! Dert bitmiyor ki! Al sana bir üzüntü daha. İşleri güçleri yok bu öğrencilerin. Derslerini çalışacak yerde... Uydursunlar bakalım. Ne isterler oğlandan?"

Öğretmen utandı, şaşaladı, kızardı:

"Kötü bir şey demedim ki Sabire Hanım! Kız söyledi. Ne bileyim, yanlış anlamışımdır belki. Sen de dedindi ya demincek, bu gençlerin dillerinden anlamak güç. Yanlış anlamış, bir biçimsiz laf etmişsem kusura bakma. Demek istediğim, herkes seviyormuş Erol Bey'i... Ne var bunda gücenecek? Öyle değil mi?"

Yardım ister gibi komşularının yüzüne baktı. Vasfiye, dudaklarına demin takılıp kalan tasasız gülümseme ile örgüsüne eğilmişti, ötekilerin hepsi aynı şeyi düşünüyorlardı şimdi. Askerlikten sonra Erol'un fakülteye alınışı kolay olmamıştı. Kim bilir neden? Öğretmenin, aklı başından bir karış havada gezen kızının söylediklerine kim kulak asar ki! Sabire Hanım'ın oğlu doğru duran bir adam değildi besbelli. Sanki dünyayı düzeltmek ona kaldıydı. Beyinsiz. Sen önce ananla ilgilen... Öyle değil mi ama?

Sabire Hanım bütün bunları duydu. Duydu da oturduğu yerde ateş bastı her yanını. Gözlerinin moru kızarıverdi o saat. Çaresizlik içinde çevresine bakındı. Aşılmaz bir çember gördü. Güçlükle başını kaldırdı; pencereden öteye akıp giden bulutlara doğru çevirdi kaygılı bakışlarını.

"Şimdiki gençler de," diyordu Zehra Hanım. Söz sırası onundu. "Her biri bir havada. Ne yaptıklarını bilselerdi bari."

Sonra da, "Çok şükür benimkiler..." diye düşünüp sevindi. "Hem kimin haddine? Sıkı tuttum onları, bırakmadım. Enişteleri de milletvekili. Ne hadlerine..."

Sabire Hanım mendilini şöylece silkeleyip kararlı bir el hareketiyle dizlerinin üzerine yayıverdi. Eflatun ipekli kumaş, bir savaş alanı gibi açılmıştı. Sonra oğlunun uzaklardaki görüntüsünü çekip yanına getirdi. Düşman karşılarındaydı şimdi. Birlikte savaşacaklardı.

"Miskin kocakarılar!" diyordu Erol kulaklarının dibinde. Sıcak soluğu kulağının arkasını okşadı. Tatlı tatlı ürperdi, gevşedi Sabire Hanım. Kendini geçici bir mutluluğa doludizgin bırakıverdi. Yüreği titreyerek oğlunun sarışın başını okşadı.

"Bunların hepsini çalışma kampına sokup eşekler gibi çalıştıracaksın! Toprağı sürecekler, odun kıracaklar!"

Zehra Hanım'ı yüzüklü parmakları, boyalı saçlarıyla odun taşırken düşündü. Çoktan unuttuğu gençlik kahkahalarıyla güldü.

Sonra koltuğundan kalktı.

"Nereye Sabire Hanım? Tanrı aşkına çay, kahve filan yapayım deme! İstemez! Otur oturduğun yerde. Zaten kalkacaktık."

Bu da ne demek oluyor? Elbette çay yapılacak. Burası onun evi değil mi? Kim karışır? Hem konukları buyruğu altına almanın tek yolu, onlara alabildiğine bir şeyler sunmaktır. Un kurabiyesi de var. Erol sever diye yaptımdı.

Koridorun kapısını çekip mutfağa girdi. Mutfağın kapısını da sıkı sıkıya örttü ardından. Güneş içindeydi mutfak. Kırmızı çiçekli perdeden, sarımsı tozlarla yaldızlanmış pembe, iç açıcı bir aydınlık doluyordu içeri. Yüreği ılınıverdi birden. Gözlerini raflara doğru kaldırdı. Perdeyle aynı kumaştan kırmalarla süslü raflarda yenice vimlenmiş kaplar diziliydi. Pırıl pırıl. Sabunlu sularla siline siline ayna gibi parlayan mozaik tabanda ince bir yolluk... Köşede gene kırmızı çiçekli basmayla örtülü sedir, önünde beyaz muşambalı küçük bir masa. Her şey pembe, beyaz ve ışıl ışıl.

Sabire Hanım çaydanlığa su doldurup ateşe koydu, demliğe de üç kaşık çay attı. Oğluyla komşular arasındaki çarpışmada silahların sustuğu sessiz, dingin bir sığınaktı burası. Mutfak ca-

mına dalları değen büyük dutun üzerine konup konup kalkan serçelerin cıvıltısından başka bir ses duyulmuyordu. Bir de havagazının alışılmış, tekdüze soluğu. Oğlunun balkon kapısından eğilip bakan sarı kafasını gördü. Dokunaklı bir merakla bilinmeyenin gizemli derinliklerine eğilen ince bir boynun çocuksu, ana yüreğini ağrılı bir tatla yırtılasıya dolduran büyüsü... Oğlan gideli beş saat değil de, ay olmuştu sanki. Duyduğu özlemle sızlayan göğsüne götürdü elini. Konuk odasının kadife koltuklarına bardak gibi dizilmiş kadınlara karşı koruması gerekti onu. Sonsuz bir araştırma tutkusuyla her şeye eğilen o sarışın başın derinliklerindeki çocukluğu nereden bileceklerdi? Şu ılık, altınsı renklere bürünmüş, sessiz mutfağın ötesinde, dış dünyanın tüm fırtınaları boğuk çığlıklarla dört bir yandan saldırıyordu. Oğlan bu sıcağı, dinginliği, şu sabun kokusunu bırakıp gitmişti işte. Anasının gücünün yetmeyeceği kadar uzaklara... Kırmızı çiçekli sedire bırakıverdi kendini. Düşünmek yormuştu onu. Korkuları düşünme gücünün ötesinde kalıyordu. Onlara hiçbir zaman erişemeyecekti. Alt tarafı yalnız, yapayalnız bir kadındı. Mendilini aradı. İçerde, koltuğun üzerinde unutmuş olmalıydı. Kendini tüm silahsız, gelecek tehlikelere karşı savunmasız hissetti. Erol'un balkon kapısından doğru eğilen başı dikleşmişti şimdi. Yüz çizgileri alabildiğine gerilmişti. "Anne, rica ederim karışma!" diyen sert, kırıcı, soğuk erkek sesini duydu. Boyuna yineliyordu acımasızca, "Bana karışma!"

Sabire Hanım mutfak kapısına seğirtti. Düşünmeden işlenmiş bir hatayı, vakit geçirmeksizin onarmak istercesine, yüreği umutsuzluk ve kuşkuyla sıkışarak demin düşman bellediği komşularının alıştığı, bildiği, bu yüzden içinde güven duyduğu dar çemberine doğru telaşla yürüdü.

1970

Porto-Rikolu

Sezer, evin pencerelerini, kapılarını boyamaya kalkıştı. Böyle erkek işlerine bayılır. Boya almak için kasabaya indik. Arabayı boyacının önüne park ederken alaycı bir ses usulca: "Park etmek yasaktır!" dedi. Baktım; beş altı delikanlı dükkânın hemen yanında, kaldırıma sıralanmışlar, bize bakıyorlar. Arabadan inerken, yere, taşların üstüne bağdaş kurup oturmuş esmer delikanlıya ilişti gözüm: Güzeldi, Porto-Rikolu ya da Meksikalı bir yüzü vardı. Oysa buralılar sarışın, mavi gözlü olurlar çokluk. Göz göze geldik. Aşağılayan, nerdeyse kin dolu bakışlarını çekmedi üzerimden. Dudaklarını uçlarından doğru aşağıya çeken alaylı bir de gülümseme vardı yüzünde.

İki kutu boya alıp tekrar arabaya bindiğimizde Sezer:

"Yerde oturanın yüzünü gördün mü," diye sordu.

"Gördüm."

"Bütün becerebildikleri bu işte! Oğlanın kabahati yok. Daha çok genç. Suç, sorumsuzca bu duyguları onlara aşılayanlarda... Sanki vatan hainiyiz. Öyle bakıyordu bize. Neymiş, altımızda uyduruk bir araba, buraya tatil yapmaya gelmişiz, bir de evimiz var. Bütün bunların neler pahasına sağlandığını bilmek, araştırmak gereğini duymuyorlar bile. Kinlenmek, horlamak kolaylarına geliyor... Neden susuyorsun? Bilirim, romantiksindir sen. Oğlanın böyle davranması hoşuna bile gitmiştir."

Öğretmen filandır ya, âdetidir; sözcükleri rastgele, kimileyin de yanlış kullanır, özellikle yabancı sözcükleri. Romantikmişim, hıh!

"Güzel çocuktu," dedim kısaca.

"Güzel mi? Nesi güzel ayol? Haydut suratlının biri! Hem koskoca kadın oldun, delikanlılara başka gözle bakmaktan vazgeçmedin bir türlü!"

Şu Sezer de yaşımı hatırlatmasa olmaz! İkide bir, kırkımıza merdiven dayadığımızı söyler durur. Merdivenin son basamağına gelip o "kırk" denen şeye adımımızı atarak bir güzel yerleştik mi, bütün sıkıntılardan, belalardan kurtulacağız sanki. Aklı sıra kırkına geldi mi, zayıflama diyetlerinden, giyim kuşam düşünmekten, saçını boyatmaktan vazgeçip rahat edecek. Ve kırk yaş, her konuda fikir yürütmek, görmüş geçirmiş bir kadın rolü oynamak hakkını verecek ona. Ulan Sezer, görürüm seni! Kırkına gelince saçını sarıya boyatıp korse giymez, erkeklere göz süzmezsen ben de neyim!

Hâlâ konuşuyor:

"Bu çocuklara anlatmalı. Yaşamımızın hiç de kolay olmadığını filan. Araba, ev almışsak ne olmuş? Kıçüstü oturup rahatımıza bakmadık ya... Hem evimizin işini gördük, çocuklarımızı büyüttük, hem de eşekler gibi çalışıp para kazandık. Kolay sanıyorlar. Kaldırımlara oturup onu bunu küçümsemek, pis pis gülmek iş sanki."

Ben çocuğun Porto-Rikolu ya da Meksikalı esmer yüzünü, o yüze çok yaraşan alaycı gülümsemeyi, kapkara gözlerindeki uydurma kini düşünüyorum. Eskiden böyle değillerdi. Büyük kentlerden gelenlere her şeyi yakıştırırlardı. Saygılıydılar, başları eğikti. Değil mi ki Tanrı öyle uygun görmüş, bunca varlığı nasip kılmıştı, onlara da bizi yüceltmek düşerdi.

"Gençlerle konuşmaya alışığım ben," diyor Sezer, "sözümü dinlerler. Keşke onunla konuşuverseydim. Şöyle yanına oturup 'bak, oğlum...' deseydim."

Porto-Rikolu daha çok gülüyor şimdi, başını biraz daha dikleştirerek. Kara gözlerinde minik yıldızlar yanıp sönüyor.

On gün sonra parkta gördük onu. Güzel bir parkı var buranın. Ulu çitlembik ağaçlarının gölgesinde içinde üç kuğu yüzen bir havuz, havuzun çevresinde masalar, iskemleler... Serin bir rüzgâr kimileyin gül, kimileyin de hanımeli kokuları getirir.

Sezer kolumdan çekti: "Bak, o," dedi, "sokağın ortasına bağ-

daş kuran oğlan!" Benim Porto-Rikolu havuzun az berisindeki gölgeli bir masaya tek başına oturmuş kocaman bir kitap okuyor ya da ders çalışıyordu. Sezer gitti, koca kahvede yer kalmamış gibi, onun tam burnunun dibindeki masaya oturdu. Çantasından sigarasını, çakmağını çıkardı. Sonra oğlana seslendi:

"Bakar mısın çocuğum! Acaba kibritin var mı?"

Delikanlı kitabından başını kaldırdı, şöyle bir baktı. Tanımış olabilir miydi? Hiç renk vermedi. Yerinden kalkıp Sezer'in sigarasını yaktı. Sonra elinde yanık duran kibritle bana yöneldi. Bir sigara da ben aldım.

"Oturmaz mısın," diye sordu Sezer, her zamanki pişkinliğiyle. "Biz konuğunuz sayılırız. Yazlığa geldik de. Sahilde evimiz var. Sen buralı olmalısın. Otur da ev sahipliği yap bakalım, konuş bizimle!"

O küstah oğlan bu değildi sanki. Yarım kilo çeken kitabının öteki masada kalmasına aldırmadı, kuzu kuzu karşımıza oturuverdi. Üzerinde esmer tenine yaraşan mavi bir gömlek vardı. Bize ne gözle bakacağını henüz kestirememiş olmalı ki, başını eğmiş kibrit kutusuyla oynuyordu.

O sırada yanımıza gelmiş olan garsona iki az şekerli kahve söyledik. O da nazlanmadı: "Bana da bol şekerli bir kahve!" dedi biraz fazla çalımlı. Söyleyiş biçiminden aslında az şekerli kahve sevdiğini, ama bilmediğim bir nedenden ötürü bu kez çok şekerli kahve içeceğini anladım. Bu arada bize nasıl davranacağını da kararlaştırmış olmalıydı ki, kibrit kutusuyla oynamaktan vazgeçip doğrudan yüzüme baktı. Gözlerinde, yeni bir oyuna hazırlanan çocukların sevinçli sabırsızlığını yakalayıverdim.

"Görüyorsun, çakmağım var," diye söze başladı Sezer, açıksözlülükte üstüne yoktur. "Kibrit bahaneydi. Seninle konuşmak için."

"Eyvah!" dedim içimden. Şuradan sıvışıvermenin yolu yok muydu acaba? Öğretmenliği tuttu gene. Bir de ağzını açtı mıydı... Oysa sosyal adalet konusundaki düşüncelerini on gün önce hem arabada, hem de aynı günün akşamı yemekte dinlemiştim yeterince. Gerçekten de o ciddi öğretmen yüzünü takınıp en azından on beş dakika konuştu; birimizin araba, diğerimizin de yazlık ev sahibi olmayı nasıl hak ettiğimizi, karşı konulmaz bir şekil-

de kanıtladı. Aklı sıra da oğlanın inanç dünyasının orta direğini çökertiverdi.

O arada delikanlı çok şekerli kahvesini yudumlamaktaydı tiksine tiksine. Her yudumdan sonra bolca su içiyordu. Kahveyi de bir höpürdetmekteydi ki, ara ara Sezer'in sesi duyulmaz oluyordu. Nedir, kahve höpürdetmeye alışkın olmadığı, eğer bir oyun oynamaya kalkıştıysa, bunu da pek beceremediği hemen anlaşılıyordu. İşte yakaladım seni Porto-Rikolu! Aklın sıra görgüsüz bir taşralı gibi davranıp bizi aldatacak, arkamızdan da güleceksin bol bol! Şu anda başka çaren de yok gibi.

On gün önce kaldırıma oturup kapalı bir arabanın içindekilere küçümseyen, kin dolu gülücükler yağdırıyordun. Nedir, anayoldan geçen arabalara taş atan ya da pantolonlarının önlerini açan oğlan çocukları da yapıyor senin yaptığını. Şimdi bocalamaktasın. Çünkü çaçaron bir kadına karşı çıkacak, onun şirret şirret savunduğu kaleleri yıkacak denli bilgili değilsin, belli. İşin kolayına kaçıp saldırgan da olamazsın böyle karşı karşıya otururken! Kadınla arana konan geleneksel uzaklık bir çeşit saygı duvarı yaratıyor; aşamazsın onu. Tek çaren, bizim görgülü, kentsoylu görünüşümüze kendi taşralılığınla, yapma kabalığınla karşı koymaktır. Gelgelelim zararlı çıkıyorsun bu işten. İç bakalım bal gibi kahveyi de aklın başına gelsin! Bak, suyun da bitti!

O ara sigara içmeyi düşündü. Sigara dumanı kahvenin şekerini hafifletirdi biraz. Eli cebine gitti, şöyle bir duraladı, duraladı ya iş işten geçmişti. O anda cebinde Harman yerine Birinci, hiç değilse bir Bafra bulunması için neler vermezdi ki!

Hayır delikanlı, böyle geçkin, böyle kentsoylu kadınlar önünde yenik düşmene gönlüm razı değil! Yardım edeceğim sana. Ne olursa olsun senin haklı olman gerekir çünkü. Önce şu sürdürdüğün başarısız oyuna katılmalı. Dudaklarımı uzatıp gürültüyle yudumluyorum kahvemi. Olan oluyor! Ben ondan da acemiyim bu konuda. Kahveyi boğazıma kaçırıyorum. Öksürüyorum, bir yandan da gülüyorum. O da gülmeye başlıyor. Ön dişlerinde iki siyah kahve telvesi...

Sezer kötü kötü bakıyor. Durumu kurtarmak için inadına zarifleşiyor. Fincanı tutan elinin küçük parmağını ince bir biçimde havada tutarak filan. Biterim böyle numaralara.

"Biraz da sen konuş," diyor Porto-Rikolu bakışlarıyla.

Bir taşralı, bir kadına böyle bakabilir mi? Neden...

"Porto–Riko'da buluşalım," diyorum birden. "Olmazsa Meksika'da."

Öyle sevinçliyim ki! Sezer oralı değil. Kocaman çantasını açmış, içindekileri masanın üzerine diziyor bir bir. Varını yoğunu böyle acayip, kocaman çantalara tıkıştırır, yanında taşır Sezer. Yemek tarifleri, leke ilaçları, örgü örnekleri yazılı kocaman bir eski defter, kâğıt mendiller, renk renk yumaklar, şişler, tığlar, naylon torbalar içinde elbezleri, küçük havlular, bir bardak, sabun, orta büyüklükte bir kolonya şişesi çıkarıyor çantasından. Cinselliğini de çantasının gizli bir köşesinde saklıyor olmalı. Bir gün lazım olursa diye... Ama ben kullandığını görmedim hiç.

"Meksika'da Jaguar bir arabam var," diyorum, "beyaz!"

Hiç böyle özgür, böyle coşkun hissetmemiştim kendimi. Jaguar arabamla saatte yüz seksen kilometre yapıyorum sanki.

"Yabancıların otolarını yakmakla görevli bir çeteye komuta ediyorum," diyor o da. "Jaguarları ters çevirip öyle yakıyoruz."

"O neden o?"

"Fiyakası bozuluyor o zaman. Çaresiz kalmış bir böcek gibi çırpına çırpına öldüğünü görmek hoş oluyor."

"Porto-Riko'da da şekerkamışı tarlalarım var. On bin dönüm mü, yirmi bin dönüm mü, unutmuşum."

"İyi! Şeker kamışı tarlalarını da ateşe veririz."

Bu oğlanda iş var. Her şey yapılabilir onunla. Her şeye başlanabilir, önce...

Önce o başladı gülmeye. Bütün yüzü bembeyaz diş oldu. Bu kez ön dişlerinde kahve telvesi yok. O omuzlarını oynatarak sessizce gülüyor. Bense kahkahalar atıyorum. Öyle çok gülüyorum ki gözlerimden yaşlar akıyor. Yanaklarım ıpıslak. Uzun zamandır -kırkıma merdiven dayadığım söyleneli– böyle gözlerimden yaş gelmecesine gülmemiştim.

Ben bir daha böyle gülerim, gülmem, önemli değil! Sen hep gül delikanlı! Sana gülmek yaraşır. Bu iş böyle de yapılır. O tasarladığın iş neyse onu demek istiyorum. Tabii benim aklım ermez. Sen kendin bilirsin. Ama ne yaparsan yap, böyle gülmeyi, yüzünü aydınlık, sıcak bir güneş gibi açıvermeyi unutma! Olmaz mı?

Yolda Sezer bir süre konuşmadı benimle. Kızgındı, biliyorum.

"Beni utandırıyorsun," dedi neden sonra. "Kırkına geldin, hâlâ fingirdek kızlar gibi davranıyorsun. Rezil olduk! Üstelik tam kıvamına getirmiştim oğlanı. Beni ne güzel dinlemişti. Zevzeklik edip işi bozdun. Yirmi beş yıllık arkadaşımsın güya. Ne biçim bir şey olduğunu bir gün bile anlamış değilim. Karşında tanımadığın bir oğlan. Ne de olsa bir erkek. Böyle sokak kadınları gibi davranacak ne vardı!"

"Seviyorum onu," dedim.

İyi ki direksiyonda ben vardım, yoksa bir yere toslardık.

"Bana bak," dedi öfkeyle, "yirmi beş yıllık arkadaşınım. Benimle alay etmek sana yakışmaz. Hem bugün yeterince sululuk ettin. Ciddi olsana birazcık!"

"Alay etmiyorum. Yüzü hoşuma gitti. Kısacası tutuldum ona. Gerçekten. Ama bunu sana söylemekle iyi etmedim sanırım."

Kötü bir huyum vardır. Gözümü kırpmadan yalan söylerim. Herkes de inanır. Huy demeyeyim, çünkü çocukluğumda, genç kızlığımda filan hiç yalan söylememişimdir. Sonra sonra amatör bir yalancı oldum çıktım. Zevkim için utanmadan yalan söylerim. Kimileyin çok zor durumlarda kaldığım oluyor olmasına ya, fırsat düştükçe yalan söylemekten vazgeçemiyorum bir türlü.

"Sen çıldırmışsın! Sokakta gördüğün herhangi bir oğlana..."

"Ne dedin, ne dedin? Herhangi bir oğlan mı? Daha neler? Herhangi birine benzer yeri var mı onun?"

İyi ki yüzünü görmüyordum. Yoksa kahkahayı attığım gibi işleri berbat edebilirdim.

"Eee şimdi ne olacak? Aman Tanrım! Ne olacak şimdi? Umarım, bir budalalık yapmazsın!"

Bu kez nasılsa yaşımı hatırlatmıyor bana. Oğlu yaşında bir delikanlıya tutulmuş bir kadına yaşını hatırlatmanın zalimlik olduğunu bilecek denli incedir Sezer. Artık konuşmuyor da. Kocaman çantasına sarılıyor sımsıkı. Dalgın dalgın çantanın saplarını çiğniyor.

Bundan sonra benimle Porto-Rikolu'dan söz etmek için deli olacak. Bende var sandığı yürek çırpıntılarını kendinde duyacak.

Aylı gecelerde uyuyamaz artık. Terasa çıkar, gezinir, şezlonglardan birine uzanıp kırk yaşına merdiven dayamakta olduğunu unutur. Bir karanfil, usul usul yağan yaz yağmurları, bir şarkının sözleri yüreğini ağrıtır. Sonra bütün bu coşkunluklar geçer. Bende yasak bir aşkın belirtilerini arar boşuna... Bir dalgınlık, anlamlı bir sözcük yakalamaya uğraşır. Ufak bir hüzün de olsa yeter! Bakar ki olmuyor, o kocaman çantasından boya kutuları, fırçalar çıkarır, sıvar kollarını...

Bana gelince... Haydi canım! Porto-Rikolu kuğulu parkta kaldı. Bana ne ondan? Geleceğe ait o. Benim gerçekten yaşlandığımı duyacağım, gene de mutlu bir geleceğe...

1970

Umut

Yıllardır gördüğüm en tatlı şey gibime geliyordu. Sanki kısa bir süre sonra onu, bu haliyle bir daha hiç göremeyeceğimi biliyordum da, öyle, bir türlü doyamadan bakıyordum. Merdivenlerde rastlıyordum en çok. Sık sık geliyordu. Kimi yalnız, kimi nişanlısıyla, el ele, kol kola. Onun nişanlısıgillerde olduğunu bilince bir bahane uydurup yukarı koşuyordum. Varıp hemen kapılarını çalışım yakışık almıyordu gerçi. Orada pek istenmediğimi de biliyordum. Ama elimde değildi. Aralarında fazla oluşuma bir süre katlanıyor, sonra aşağı iniyordum.

Elimde değildi, evet. Önemsiz, acı çekmiş, herhangi bir kadınım ben. Hoş, ne diye abartmalı, herkes kadar acı çektim ancak. Komşularım, tanışlarım, hısımlarım kadar. Ne bir fazla, ne bir eksik. Tartıya vurursanız, beş aşağı, beş yukarı aynıdır. Cahil de sayılırım. Bu yüzden gençlerin yanında ne işim var, ne konuşabilirim onlarla diye düşünmekten kendimi alamıyordum. Sözgelimi, bütün yapabildiğim "Eee, düğün ne zaman?" diye sormak oluyordu ancak.

Meraklıyız işte. Elimizde değil. Hepimiz öyleyiz. Bir kız serpilmeye görsün, "Ne zaman everecekler seni bakalım?" diye takılırız. O da pembe pembe olmuş yüzünü saklayacak yer bulamaz; şaşırır, gülümser. Derken kısmeti çıkar, nişanlanır; "düğün ne zaman?" diye başlarız. Evlenir, bu kez bebekten haber sorarız. Bebek doğar, ilk adımlarını atar, ikinciyi merak ederiz o zaman da. Sanki her şeylerin bir an önce olup bitmesi gerekliymiş, bir yerlere geç kalınıyormuş gibi. İkinci bebekten sonra da

susmayız. "Yeter artık," diye öğüt veririz, "bu zamanda iki bebe yeter. Tanrı onları analı babalı büyütsün de..." Ara ara sorumuzu tekrarlarız: "Yok değil mi bir şey? Haa?.. iyi, iyi. Aman olmasın!" Yıllar geçer, gelin kız, kadınlığını giz dolu bir yük gibi taşımaktan usanır. Eskiden utanıp kızarırken, şimdi yavaş yavaş rahatlar, açılır. Anası yerindekilerle çene yarıştırmaktan sıkılmaz olur. Giderek kaç çocuk aldırdığını, nasıl korunduğunu filan anlatmaya başlar o da.

Bir gün artık sorular sorulmaz olur. Gelin kız önemini yitirir, unutulur nerdeyse. Tüm unutulmamak için çabalamak zorundadır. Loğusaların, hastaların başını bekler; ölü evlerine yemek taşır; konu komşunun çamaşırına, dikişine yardım eder; çocuklarını filan hastaneye götürür gerekirse. Ve taze kızlara, yeni gelinlere rastladıkça vaktiyle kendisine sorulan soruları tekrarlar durur.

Bana gençliğimi hatırlattıklarından mıdır nedir, nişanlı kızlara, gelin kızlara düşkünümdür. Onları gördüm mü, içimde bir şeyler kıpırdanır; kurudu sandığım bir fidan göğerir birden. Bir umut uyanır.

Kendim için mi, kim için, ne için pek bilemem. İşte yukarıdaki Memet'in nişanlısı Filiz'i görünce de öyle oldumdu. Memetler bizim üstümüzde otururlar. Nişanı kendi aralarında yapmak istemiş gençler. Bu yüzden biz apartman halkını çağırmadılar. Ama ben dayanamadım, gittim, kapılarını çaldım. "Çağırmadınız gerçi ama," dedim, "ben nişan, düğün duydum mu yerimde duramam, gelirim." Onlar da sağ olsunlar, hemen buyur edip başköşeye oturttular. Gençler genç olmasına ya, sırayı saygıyı biliyorlar. Hoşuma gitti.

Filiz de pek güzeldi hani. Sarı simli giysisi, topuz yaptırdığı saçlarıyla melekler gibiydi. Memet de efendi çocuktur. Gelecek yıl bitiriyor fakülteyi. Kız sınıf arkadaşı. Nişan yüzükleri takılırken dayanamadım, herkesi iteleyip öne geçtim, oğlanın anasının yanında durdum. Yüzükler takılsın diye ellerini uzattıklarında, hafifçe titriyordu parmacıkları. Elleri küçücük, minicik göründü bana. Hiçbir kötülüğe bulaşmamış, temiz, taptaze çocuk elleri... Tıpkı tatlı bir yemişe, bir oyuncağa doğru uzanır gibi... Başladım ağlamaya.

Nişanlı kız, gelin kız görmeyi severim dedim ya, hayır işlemişim, sevaba girmişim gibi yüreğim serinler. Yüzlerinde bir başka sıcaklık, bir eşi bulunmaz güzellik vardır onların. Sonunda bir gün gelir, hayat, bu hevesli, bu pırıl pırıl iyi yüzden o geçici aydınlığı alıverir; yerine ince, derin çizgilerle şaşkın, donuk, kanıksanmış bir acı oyar yavaştan. Biraz da dargınlık... O zaman umut, bir başka nişanlı kızın, gelin kızın yüzüne göçer. Yavaşça, kimselere sezdirmeden. Böylece belki de hiçbir şey yitirilmez aslında.

Öyle düşünüyordum, buna inanıyordum ben. Filiz'e boyasız yüzü, topuksuz pabuçları, omuzlarından aşağı dümdüz inen kumral saçlarıyla merdivenlerde rastladıkça, yıllardır gördüğüm en güzel şeymiş gibi bakıyordum. Ancak ramazanlarda, iftar zamanı radyoda okunan duaları dinlerken yüreğimde büyüyen kabartı, ilk kez bütün onmazlıkları örten bir sevinç oluyordu. Geleceğe bakabilmek ne güzeldi!

Dün gece Memetlerdeydim. Eksik olmasın Rana Hanım (Memet'in anası) televizyonda şarkı, türkü oldu mu çağırır beni. Yalnız bir kadın olduğumu, eğlenceye, saza, söze gidemeyeceğimi bilir. Memet de Filiz de yoklardı evde. "Kim bilir nereye gitmişlerdir, eğlensinler varsın," diye düşündüğümü hatırlıyorum. Şarkılar daha başlamamıştı. Adamın biri ha bire konuşup duruyordu. Rana Hanım, Osman Bey'e "Aman," dedi, "kısıver sesini. Bunu mu dinleyeceğiz! İyi bir şey başlasın, açarız gene." Osman Bey televizyonun sesini kıstı. Sonra radyoyu karıştırdı, orada da doğru dürüst bir program yoktu. Başladı gazeteden bilmece çözmeye. biz örgülerimizi ördük. Rana Hanım yenice portakal reçeli kaynatmış, pek güzel olmuş; nasıl yaptığını anlattı bana.

Derken kapı çalındı. Evin küçüğü Sevgi açtı kapıyı. Gelen Filiz'di. Yalnızdı. Bir tuhaf durdu kapının önünde. Görünüşü de bir tuhaftı. Saçları karmakarışık, yüzü kirli gibi. Yağmurluğunun bir yakası içe dönmüş, öteki dışarıda. Kış kıyamette çorapsız. Bir yabancı gibi durdu, bir yabancı gibi baktı. Ayıp bir şey yapıyorduk da suçüstü yakalamıştı bizi sanki. Ve bunun utancını duymayı doğrudan bize bırakmıştı. Kendi aldırmıyor, ayıplamayı bile gereksiz buluyordu.

Bacaklarını birbirine sürte sürte sessizce girdi içeri neden sonra. Masanın yanında durdu.

"Memet tutuklandı," dedi birden.

Rana Hanım kesik bir çığlık atacak oldu, Osman Bey susturdu hemen. Yerinden kalkıp kıza yanaştı.

"Yarın gidip görmeye çalışın," diye devam etti Filiz.

"Sen nereden geliyorsun şimdi?" diye sordu Osman Bey ve Filiz'in çorapsız bacaklarına, baktı.

"Ben..." Çok eskiyi hatırlamaya çalışır gibi alnını kırıştırdı. "Ben de oradaydım. Öğleden beri oradaydık. Bıraktılar sonra... Memet kaldı. Ötekiler de kaldı... Siz yarın Memet'i görün... Ben gideyim artık, evden merak ederler."

Sesi varamayacağımız bir uzaklığın ötesinden güçlükle geliyordu.

"Seni eve götüreyim," dedi Osman Bey, "geç oldu."

"İstemez," dedi Filiz, karşı konmaz bir kesinlikle. Ve birden çıkıp gitti odadan. Sokak kapısını ne yavaşça kapadı arkasından, ne de çok sert.

Televizyonun ışıklı ekranında pullu giysiler içinde şişman bir kadın ha bire ağzını açıp kapıyordu. Hiç ses yoktu.

Gece uyuyamadım. Gözleri geliyordu aklıma. Hani benim sevincim, umudum olan gözleri nerdeydi? O dokunulmamış, taptaze pırıltının yerinde, uğursuz karanlıklara açılan iki boşluk vardı şimdi. "Kim yaptı? Neden tanrım, neden?" diye haykırasım geliyordu. Işık sönmüştü işte. Zincirin, benim umut zincirimin halkası kopmuştu. Bir daha yerine konamazdı. Yaşama nedenimin, beni çektiğim onca acıda haklı çıkaracak tek şeyin iki ucu boşlukta sallanıyordu. Filiz'e ne olmuştu? Bütün kızlara, kendi kızım olmayan, gene de benim sayılan, bilmediğim sonsuz geleceklere beni bağlayan onca kıza, onların gözlerine ne olmuştu?

Yoksa onlar, kendileri, buna aldırmıyorlar mıydı? Aldırsalardı eğer, Filiz o ince duruşuyla, sorularımızı, daha dudaklarımızda biçimlenmeden susturamazdı. Aldırsalardı eğer, Filiz'i sessizce çıkıp gitmeye bırakamazdık. Kuşkularımızı, kaygılarımızı, duyduğumuz acıyı aşan bir dokunulmazlık vardı onda.

Sonra kapıdan çıkarken bize dönük olan sırtı geldi aklıma. O zaman dikkatimi çekmemiş olan bir şey gördüm. Filiz'in korunmasız, çocuk omuzlarına ağırlığını vermiş, inanılmaz derecede büyük, ürkütücü, soluk kesen şeyi, kimin olduğunu bilmediğim

bir geleceği gördüm. Yılmadan, bükülmeden onu taşıyışını gördüm. Başlangıçtayken bile, uğursuz bir bitişin son kesin anını yaşıyordu da, gözlerindeki o korkunç karanlıkla dünyayı umursamadan kapıyı çekip gidebiliyordu.

Bilmiyorum, anlamıyorum. Ben de mi değiştim yoksa? Umudum tükendi, bitti. Onun yerine bir türlü kavrayamayacağım yabancı, semsert bir acı geldi, yerleşti. Ama ağlamıyorum. İnsafsız, mor lekelerle dolu, çıplak, üşümüş bacakları geliyor aklıma. Utanıyorum, ağlayamıyorum. Korkmuyorum da. Filiz'in incecik omuzları kadar güçlendi mi yoksa yorgun, yaşlı yüreğim? Bitimini göremediğim karanlıklara aynı umursamazlıkla bakabilecek miyim?

1971

Leylak Dalları

Annem biz evde yokken bir şeyleri yeniliyor durmaksızın. Bir duvar birden pembe oluveriyor. Bakıyorsunuz, bardakların durduğu rafta begonyalar... Begonyalar önemlidir. Bir kadın sardunyayla başlar. Begonya sonradan gelir. Ve birtakım çiçekler belki de yalnız adlarından ötürü büyütülür. Olağan'ın, tekdüze'nin aşılmasıdır çiçek adları. Yaşam aşılamıyorsa eğer, adlar değişmeli... Odalar dar geliyorsa, on yıldır aynı duraktan otobüse biniliyorsa, kışlıklar her bahar aynı sandığa kaldırılıyorsa naftalinlenip... Adlar görkemle tınlamalı ve hiçbir şey söylememeli. (Bir kadın neden durup dururken aksesuar, trotuar, şesuvar der?)

Dün radyonun üzerindeki resmi kaldırmıştı annem. Erol'un bir duvar takviminden kesip astığı... Dalgalı denizin ortasında çalkalanıp duran küçük bir tekne. Kimseler görünmüyor. Sankidünya bile terkedilmiş. Gökyüzünün dumanları arasında beyaz martılar... "Umutsuzluk bu," demiştim Erol'a, benden dört yaş küçük kardeşime. "Annem sevmeyecek bu resmi."

"Hayır," diye yanıtlamıştı o da, "tekne limana ulaşacak nasıl olsa. Martılar var ya... Martılar bir yerlere götürür hep."

Annem, bu uyduruk geminin sonsuz ufuklara doğru yol alışından ürküyor tabii. Buncacık teknenin, düşünceleri insafsızca uzaklara taşıdığını çoktan sezinlemiştir. "İnsan uzağında olup bitenleri yaşantısına sokmamalı," der durur annem. Dağılıp gitmemizden korkar hep. Çözülmemizden. Onun bitmez tükenmez çabaları olmasaydı biz çoktan dağılır, toz olur, havaya karışırdık.

Bu yüzden deniz resmini kaldırmış, yerine sevimsiz bir ibrik koymuş. Padişahların aptes alırken kullandıkları zümrüt, yakut, daha bilmem ne kakmalı bir altın ibrik. Eski zenginliklerimiz öylesine gönendirir ki onu!

Evet hep bir şeyleri yeniliyor durmaksızın. Bugün de yeşil çiçekli, yeşil yapraklı perdeler asmış boydan boya. Saat beşti eve girdiğimde. Ama perdeler örtülüydü. Perdeler, dışardan vuran güneş ışığında dikine uzanan garip bir otlak gibi. Ve evin içinde her şey biraz yeşil. Annemin gözünün akı safra renginde; elleri donuk yeşil ışıklar büyütüyor. Sanki bir adsız hastalığa uğramış.

Bir öğleden sonra bunca perdeyi dikmek kolay olmasa gerek. Gene de annem yorgunluğunu unutmuş görünüyor. Önemsemeden soruyor:

"Güzel değil mi?"

Durup dururken salona yeni perdeler asmasının, yalnızca kendisinin bildiği önemli bir nedeni olmalı. Begonya saksılarının, ibrik resimlerinin, pembe boyalı duvarların bir nedeni olmalı.

"Sarınıp sarmalanmak için bir yeşil sonsuzluk," dedim. "Ayıplarımızın üzerine çekilmiş görkemli bir örtü."

"Saçmalamasana! Bu tür konuşmalardan ne zaman vazgeçeceksin bilmem."

"Bir ayıbımız olmasa örtünmeyiz böylesine. Kapılar kilitleniyor. Zincirler çekiliyor. Şimdi de kat kat perdeler..."

"Siz istedinizdi," dedi biraz kırgın. "Çiçekli perdeler istemiştiniz."

Biz istemiştik tabii. Ağırbaşlı evimize, suskunluğumuza, kahrolası erincimize biraz çılgınlık katılsın demiştik. Ama bugünlerde annem bizi sevindirmek istiyorsa, bu, mutlaka sevincimizi kendi yararına kullanmak içindir. Hem perdeler lizollenmiştir, her türlü mikrop öldürücü sıvıya batırılmıştır. Ses geçirmez bir "tecrit maddesi"yle astarlanmıştır. Görmüş gibi biliyorum.

Benden sonra babam geldi eve. En sonra da Erol. Annem, eve başka kimse gelmeyeceği için kapının zincirini takmak üzere seyirtince Erol sordu:

"Bu akşam ne çorbası var valide sultan?"

"Mercimek çorbası..."

"Aman ne iyi, ne iyi! Nane de koydun mu?"

"Deli sen de! Naneli mercimek çorbası nerede görülmüş!"

"Nanenin önemini bilmek gerekir anneciğim. Bence bir ev, özellikle akşamları, yağda kavrulmuş nane kokmalı. Her türlü kışkırtmaya, saptırmalara, baştan çıkarmaya birebirdir nane kokusu."

Bu çorbalarda var bir iş... Kırışıksız, temiz bir masa örtüsü üzerinde bir kâse dumanı tüten çorba... Durup dururken gecenin karanlık, çok karanlık ve soğuk olduğunu, dışarıda canavarların uluduğunu, kötülüğün insafsızca kol gezdiğini düşünüp ürpermekten ve kaşığınızı çorbanıza daldırmaktan kendinizi alamazsınız. Bir süredir her akşam çorba oluyor akşam yemeklerinde. Ve çorba eskisi gibi tencereyle değil de, konuklar için kullanılan porselen kâseyle geliyor. Masanın ortasında çok büyük bir mücevher gibi parlıyor. Bu değerli nesne güvencemiz bizim. Çorba kâsesiyle korunur aile mutluluğu. Anamız da korur bizi. Dokunulmazlığımızı, kutsallığımızı... Öyle ya, kutsal bir aileyiz biz. Değil mi ki başımızın üstünde nane kokulu dumanlardan bir hâle.

Perdenin yeşili koyulaştı çoktan. Bir durgun suyun dibine dönüştü. Derinlerde yaşayan bataklık kurbağalarıyız biz. Perdeler çekili durmalı, kapılar kapalı. Annem aralıklara dayanamaz, sızıntılardan ürker, dar yerlere tıkılmayı, kilitlenmeyi sever. Yaşam sonsuzdur çünkü. Onu küçültmek gerekir. Sınırlar çekerek, kilitleyerek, örterek... Avcumuzda kalan kırıntıları didikleyip bin parçaya bölerek... Bölüp küçülttükçe zenginliğimizi çoğalttığımızı sanarak.

"Seni çağırdılar da gitmedin ha," diye soruyor Erol. Yineliyor boyuna. Sonunda bir şarkıya, dönüşüyor sözcükler. Kargışlı bir şarkıya. "Gitmedin, gitmedin ha? Ha, ha, ha, ha..." Elektronik bir hoparlörde geniş titreşimlerle büyüyor ha'lar.

"Kes sesini," diye azarlıyorum onu.

"Kes, kes, kes..." diye yankılanıyor benim sesim de.

"Bırakın üstüne yeşil perdeler çekilsin. Bir türbe kondursunlar gençliğinin küllerine."

Ona anlatamam. Onun yaşında her şey olağandır. Dört yıl

geçince yaşlanır insan. Yirmi birindeyim ve yaşlıyım ben. İçimde yosun tutmuş yıkıntılar.

"Fasulyeyi üçten aldım," diye anlatıyor annem.

"Hiç salça koymamışsın ama," diyor babam da.

"Salça tadını bozuyor fasulyenin. Bir dahaya domates ucuzlar, domatesli yaparım."

Rahatlıyor babam ve domatessiz fasulyeye severek katlanıyor.

Annem çatalını bırakıyor. Yüzü gergin. Telaşla sayıyor bizi. Bir, iki üç, dört. Dört deyince seviniyor. Sevincinden yüzü pembe pembe oluyor. Hayır, eksilmedik. Tam dört kişiyiz... Bulaşık yıkarken aklına geliyor, ellerini önlüğüne kurulayıp mutfak kapısından başını uzatıyor. Gene sayıyor. On dakikada bir sayıyor bizi. İyi niyetinin pembe tüylü ürkek tavşancığını nasıl edip de kaçırtmalı.

Yemekten sonra oyunu sürdürecek gücümüz kalmıyor. Hiçbir şey yardım etmiyor bize. Kahverengi bir duman sızıyor damarlarımıza. Usul usul yerleşiyor. Bir şey, biri durmaksızın soruyor. Gergefini işliyor annem. Gergefinin başında, ayaklı lambanın ışığında nerdeyse güzel. Sonsuz bir inceliği var iğne tutan parmaklarının. Oysa tokuz inceliklere. Öyle hantal, kocaman ki ellerimiz, ayaklarımız... Bir gergefin, yeşilli perdelerin arkasına saklanılmıyor. Biz o mutlu günlere yetişemedik. Sakız sarısı güllerin, pembe karanfillerin işlendiği günlere yetişemedik. Hiçbir şeye yetişemedik. Hep geç kaldık. Ya da erken mi başlanıldı koşmaya nedir? İkisi arasındaki farkı bulamıyorum. Güzelim tutkular yaşanmaya başlanmadan yorgun düşüyor ve bu arada bir ömür geçmiş oluyor. Bir tek konsol örtüsüne altı ay geceli gündüzlü göz nuru döküldüğü, elde silah otuz yıl doyasıya savaşıldığı günlere yetişemedik.

"Sınavlar ne zaman başlıyor," diye soruyor annem. Aynı soruyu günlerdir sormuyormuş gibi.

"Bilmiyorum."

"Hiç çalışmadın. Şöyle bir bakaydın bari kitaplarına. Belli olmaz, ilan ediverirler sınav günlerini."

Omuzlarımı silkiyorum. Annem daha fazla konuşmaması gerektiğini nasılsa sezinleyip susuyor.

Başarısız bir insan olacağım ben. Hiçbir şey yapmayan. Krem renkli ketenler üzerine sakız sarısı güller bile işleyemeyen. Benden geriye hiçbir şey kalmayacak.

(Seni çağırdılar da gitmedin ha?)

Benden geriye hiçbir şey kalmayacak. Ne sakız sarısı güller, ne beyaz, lekesiz, düzgün duvarlarda bir kurşun izi... Hiçbir şey.

Tam o sırada babam tükenmez kalemini çıkarmıştı cebinden; bulmaca çözecekti. Annem acı sarı bir ipliği, iğnenin deliğinden geçirmeye uğraşıyordu. Tam o sırada ben de kibrit kutusuna uzanmıştım, ağzımda cıgara. O zaman, "oldu," dedim içimden, "tamam." Neden böyle söyledim, bilmiyorum. Cıgarayı usulca masanın üzerine bıraktım. Sonra yerimden kalktım.

Annem:

"Oturun oturduğunuz yerde," dedi. Gergefi, iğnesi, iplik kutusu halının üzerindeydi şimdi. "Erol, otur diyorum. Pencereyi açmaya da kalkışma. Şurada sessizce oturuyoruz. Onun bunun işine burnumuzu sokmanın gereği yok."

Oysa biz çoktan pencerenin önündeydik. Erol perdeleri iki yana çekti. Ben pencereyi açtım. İki kanadı da açtık. Sarkıp sokağa baktık. Bomboştu sokak. Kimseler yoktu.Yalnızca hızla uzaklaşan ayak sesleri vardı. Bir de tek çivisi düşmüş bir taban demirinin asfalt üzerindeki tedirgin sekişleri...

"Gördünüz ya, kimseler yok," dedi annem yanımıza gelince. "Hadi kapatın pencereyi. Baksanıza karşı apartmanlarda oturanlar çoktan yatmışlar. Koca sokakta bir tek ışıklı pencere yok. Hadi girin artık içeri. Geç oldu, yatalım."

Daha çok sarktık pencereden. İki metre aşağımızda çimenler vardı. Ve çiçekleri, karanlığı alçakgönüllü bir ışıkla delen leylak fidanı. Dünyaya bakan, karanlığı bekleyen bir leylak fidanı. Nemli toprağın vurgusuyla yükselen leylak kokusunu içime çektim. Dünya; çiçekleri, dolgun sarı başakları, acılarıyla içime doldu. Bir şarkı söylemek istiyordum. Bir dilim ekmeğe, söğütlü derelere, silah namlularına dair bir şarkı. Şarkı yüreğimde büyüyor, göğsümü acıtıyordu.

Erol sağ elini pencerenin pervazına dayayıp bir sıçrayışta aşağıya atlayıverdi.

"Hadi sen de," diye seslendi.

(Çağırdılar da gitmedin ha, ha, ha, ha...)

"Geliyorum," dedim.

Onun gibi karanlığı aşarcasına atlayamadım ne yazık, ama işte, ben de dışardaydım sonunda. Çimenlerin üzerinde birbirimize sarıldık. Erol bir leylak dalı koparıp uzattı; kokusu geceyi dolduruyordu. Duydum. Sonra el ele tutuştuk; ayak seslerinin yitip gittiği köşeye doğru koşmaya başladık.

1971

Saatler

"Saat kaç?"

Günlerdir bu böyle. Oturduğu yerden saati soruyor. Oysa boynunu şöyle bir uzatsa büfenin üzerinde asılı duran duvar saatini görebilir.

"Dördü on geçiyor," dedim, "az önce gene sormuştun, henüz üç buçuk iken."

Suha koltuğundan kalkıp masanın çevresindeki iskemlelerden birini çekti, oturdu.

"Canım sigara bile içmek istemiyor. Sigara içseydim vakit çabuk geçerdi. Yarın çabuk olurdu."

İnadına kendim bir sigara yaktım. Yarının artık geçerli olmadığını neden anlamıyor? Yarın çoktan yürürlükten kalktı. Bilmiyor mu? Yedi sekiz saat sonra yatacağız. Çokça içip sızacağız açıkçası. Gözümüzü açtığımızda yarın olmuş olacak. Yarın, yani bir başka bugün. Düne, önceki güne, salıya, çarşambaya, perşembeye çok benzeyen, onların tıpkısı olan, kirli, kokuşmuş su birikintileri ağırlığında bir gün, geçmek bilmeyen.

Çok çok geç olmalı ki yarın, bir anlamı bulunsun. Çok geç gelen bir yarın belki de... Kim bilir?

"Yarın işe gitmelisin artık," diye konuştum elimde olmadan. Çünkü sözcüklerin anlamlarıyla birlikte eskidiğine alışamadık daha. Başka biçimde konuşmak, başka sözcükler bulmak da öyle zor ki! Şimdilik eskileri kullanıyoruz. Uymuyor, dar geliyor eski sözcükler. Gene de sürdürdüm konuşmamı: "Daha kaç gün koltuğunda oturup saati soracaksın? Bir şeyler yapmak zorundasın.

Kendin de biliyorsun. Hadi, yarın başla işine. Korkma, kimse bir şey sormaya kalkışmaz. Çalışkan bir kadın, iyi bir memursun çünkü."

"Sen de kocana git öyleyse... Nasıl olsa evine döneceksin. Sana da fazla soru soran olmaz. Belki bir ruh doktoruna görünmeni öğütlerler, o kadar."

Eve dönebileceğimi hiç sanmıyorum. Çocukları yeniden kucağıma alıp onların hesabına mutlu yarınlar düşüneceğimi, bir çay saatini komşularımla paylaşacağımı, iyi bir ev kadınına yaraşır cömert sofralar kuracağımı, pembe bir gömleği kurusun diye rüzgârlara karşı asacağımı... Hiç sanmıyorum. Geçmişte kalanlar tekrarlanamaz bundan böyle. (Sözgelimi Suha ile sofra kurup yemek yiyemiyoruz artık. Mutfakta ayak üstü bir şeyler atıştırıveriyoruz. İlk gün masada yiyelim dedikti de birbirimizin suratına bardakları, tabakları fırlatacak gibi olduyduk.) Hiçbir hareket tekrarlanmamalı. Sözgelimi yolda rastladığımız aile dostları selamlanmamalı. Hele "aldırma canım, bu da geçer," hiç ama hiç ağza alınmamalı. Direnmeli, dayatmalı, herkes isterse bunu anlamsız bir suskunluk sanmalı. Herkes mi? Yok ki kimseler... Çevremiz bomboş, ıssız.

Bir ölüler kaldı.

"Saat kaç?"

"Beş buçuk."

"İyi... Akşama iki saat kaldı demektir. İki saat sonra votkalarımızı içebiliriz hiç değilse."

"Votka bitti, unuttun mu? Çıkıp almamız gerekiyor."

"Öyleyse sen bir zahmet..."

"Yoo, beni kalabalığın içinde tek başıma bırakma! Birlikte gideriz. Hem günlerdir otura otura belin kalınlaştı zaten. Biraz yürüyüş iyi gelir. Hadi, durma!"

Bir süre diretti Suha. Ama korkumuzu yenmemiz gerekiyordu. Yalnızlığımızdan ürkmediğimizi, bizi bu denli yalnız bırakmalarına aldırmadığımızı göstermemiz gerekiyordu.

(O beyaz duvarı ansıdım birden. Bir adres arıyordum. Bir köşeyi döndüm ve duvarı gördüm. Dar sokağın sağ yanı boyunca görülmedik bir yükseklikte uzanıyordu, öyle ki, insanı ürküten bir eğilim verilmek zorunda kalınmıştı. Gene de bulutlardan sarkmış gibi doğal bir görünüşü vardı. Bir bahçeyi çevirmek, ay-

rıcalıkları olan bir yapıyı gizlemek için değil de, uğursuz, sinsi bir amacı gerçekleştirmek için az önce oraya dikilivermişti sanki. Göz kamaştıran, iç bayıltan bir aklıkta sokağın kıvrıntısı boyunca bitimsiz uzanıyordu. Üzerinde ne bir sıva döküntüsü, ne bir sarmaşık izi olmadan... Sanki tam dibinden bir gölge gibi sessizce geçilip gidilsin diye... Önünde gözleri bağlı birtakım adamlar kurşunlansın ya da cehennem gürültüleriyle bir anda ufalanıp tepemize insin diye...

Oradan kaçtığımı da ansıyorum. Ve anayola gelince bütün bir kalabalığın beni duvarın dibinden kaçmış biri olarak görüp horladığını da... Eve döndüğümde kocam arkadaşının İngiltere'den getirdiği boyunbağını gösterdi. Sevinçliydi. Enişteminse suratı asıktı. İthal kotaları çıkmıyormuş bir türlü. "Bu böyle sürüp gidemez," diyordu. Görümcem bir ay önce ölen dayıları için yastaydı hâlâ. Radyo çaldığımız için bizi kınadığını elinden geldiğince belli ediyordu.

Garip garip yüzlerine baktığımı, konuşulanlardan hiçbir şey anlamadığım için yatak odama girip ışığı söndürdüğümü de ansıyorum.)

Suha söyleniyordu boyuna:

"Neden sokağa çıkardın beni? Ayaklarım birbirine dolanıyor. Öyle halsizim ki, şimdi düşeceğim."

"Düş!.."

"Sıkılıyorum. Avazım çıktığı kadar bağırırsam görürsün."

"Azıcık sabret. Bak, sana kocaman bir saat alacağım, boynuna asar, sıkıldıkça bakarsın."

Işıklar yandı. Kalabalık yollara neon ve flüoresan lambalarının ölü beyazlığı yayıldı. Işıklı bir çemberin içinde maviden bir oğlan durmaksızın koşuyor, kırmızı topa yetişemiyordu bir türlü. Gazete satan çocuklar fazla çığırtkandılar. İlk kez rastladıkları sözcüklerle yüklü manşetleri yanlış okuyorlardı. Sonra bir sürü banka geçtik.

"Var mısın bir meyhaneye girip kafaları çekelim."

Tabii önce karşı koydu Suha. Canı hiçbir şey istemiyordu. Hem sonra nasıl olur iki kadın...

"Geçti o günler," dedim, "iki kadın filan değiliz. Hiçbir bok değiliz daha doğrusu. Yürü!"

Bir duble rakıyı bitirdikten sonra çevreme bakındım. İnsanlar bütün içkili akşamlarında oldukları gibi biraz hüzünlü, biraz sevinçli, biraz iş adamı, biraz da bilgiçtiler.

"Hiçbir şeyin farkında değiller," dedim.

"Ne mutlu onlara..."

Bir süre bıçağımla sofra örtüsünün üzerine rastgele çizgiler çektim:

"Yarın eve dönüyorum," dedim yavaşça. Suha inanmadı. "Sahi söylüyorum," diye tekrarladım.

Çünkü birden anlamıştım. Bundan sonra hiçbir şey dokunmazdı bana. Karşı komşuya sabah kahvesine gidebilirdim. Sabah kahvesine diye gider, bir güzel benzetirdim kadını. Ya da sessizce örgümü örerdim. Fark etmezdi. Mantarlı tavuk, güveçte kuru fasulye pişirirdim. Votka içerek kocamın arkadaşlarıyla Agnes Varda'nın filmlerinden konuşurdum. Bütün bunları yaparken içimde korkumu ya da kavgamı büyütürdüm. Hiç fark etmezdi.

Birden ağlamaya başladım:

"Çişlerini akıtma," diye azarladı beni Suha. "At gibi işiyorsun pis mahluk! Tabağındaki peyniri de rezil ettin durup dururken. Ne olmuş, ben de yarın işe başlıyorum. Ama senin gibi gösteri yaptığım yok. Bak, ben ağlıyor muyum?"

Oysa ağlıyordu. Yuvarlak, etli yüzü haksız yere dayak yemiş bir çocuğunki gibi acınaklı, ağlıyordu.

Belki kalabalıktı meyhane. Belki bizden başka tek başına içmeye gelmiş kadınlar yoktu. Belki herkes bize bakıyordu. Aldırmadık. Doya doya ağladık. Ellerimizi yüzümüze kapamadan, sırsıklam olmuş yanaklarımızı, burnumuzu silmek gereğini duymadan, öylece, gözlerimizin içine baka baka ağladık.

Sonra birer duble daha rakı istedik. Çiroz salatası da istedik. Garson güldü: "Uskumru nerde..." dedi. Ve çiroz salatası yerine midye dolması getirdi.

O sırada meyhanenin eski duvar saati ağır ağır, hiç acele etmeden vurmaya başladı. Sonra büyük bir sessizlik oldu. Ya da bize öyle geldi.

1971

Haziran

Nuri, bütün kış boyunca soğuktan yakındı durdu. Kaç yıldır böylesine soğuk bir kış olmamıştı. Bu yüzden geçen yıl diktirdiği paltosunu kalın bir kumaştan yaptırmak hiç aklına gelmemişti. İşte şimdi de sıfırın altında on beş derece soğukta titreyip duruyordu. Hem soğuk olan yalnız dışarısı mıydı? Zaman zaman kömür bittiğinden kaloriferler de yanmayıveriyordu. Apartman yöneticisi "kömür yok, para da yok," deyip çıkıyordu işin içinden. Anlaşılan kimse böylesi bir kışa hazırlıklı değildi. Çalıştığı yer bile soğuktu Nuri'nin. Memurlar masalarının başında paltolarını çıkartmadan oturuyorlardı. Kısacası günün her saatinde, yatağında bile üşüyordu Nuri. Bu yüzden kış boyunca somurttu. Karısıyla konuşmadı. Isınmak için olacak, cıgara üstüne cıgara içti. Karı koca sık sık sinemaya gittiler. Sinemalar sıcak oluyordu hep. Sevim (karısı), onun somurtkanlığından yakındıkça, Nuri: "Ne yapalım," diye karşı çıkıyordu, "belki sen benim kadar çok üşümüyorsundur. Her insanın dayanıklılığı bir olmaz ki! Sen de sıcağa gelemezsin sözgelimi. Yazın güneşin altında beş dakika yürüsen bayılacak hale gelirsin. Bense hiç yakınmam sıcaktan. Hem senin hiç değilse çalıştığın yer soğuk değil. Okulları kömürsüz bırakmıyorlar. Keşke ben de öğretmen olsaydım!"

"İnsan bir kez yakınmaya başlamasın," dedi Sevim de, "hiç susmaz artık. Soğuk der, yakınır. Sıcak der, yakınır. Gazete geç geldi, çorba tuzlu olmuş... Söylenir de söylenir. Kırk yılda bir azıcık üşüyecek oldun, kıyameti koparıyorsun. Suratından düşen bin parça... Ne yapalım, herkes üşüyor."

"Bir çay yap da bari konyakla içeyim. İçim ısınsın."

Mart ayı gelince Nuri'nin üşümesi geçti. Kömür boldu. Soğuklar azalmıştı. Paltosu da, kendisini ısıtmaya yetiyordu. Bu yüzden eve döndüğünde merdivenleri ıslık çalarak çıkıyordu. Kapıyı açıp koridorda terliklerini giyerken de bir şarkı mırıldanıyordu. Gerçi bütün bunları yapmak pek içinden gelmiyordu ama sırasında pekâlâ yakınmayan biri olabileceğini karısına göstermek istiyordu. Nedir, "gönlüm hep seni arıyor, neredesin sen," diye mırıldanarak yapmacık bir taşkınlıkla içeri girdiği akşam Sevim onu azarlayıverdi:

"Şarkı, türkü söylemenin de tam sırası hani," dedi. "Üstelik yanlış da söylüyorsun. Hiç kulağın yok senin. Şimdiye dek bir tek şarkıyı doğru dürüst söylediğini duymadım."

"Canım şarkı söylemek istiyorsa, doğru yanlış aldırmaz söylerim. İçimden geliyor, sevinçliyim, türkü söylüyorum. Ne var bunda kızacak, anlamıyorum doğrusu. Yoksa bir engel mi var? Sözgelimi biri filan mı öldü? Yas mı tutmak zorundayız?"

"Kimse ölmedi canım. Niye ölsün ki! Ama ne denli sıkıntılı olduğumu görüyorsun. İnsanın sıkılması için de ille birinin ölmesi gerekmez tabii."

Sonra oturduğu koltuğun yan tarafında, yerde duran gazeteyi eline alarak rastgele birkaç haber başlığı okudu. "KUM OCAĞI ÇÖKTÜ. Beş işçi yaralandı. İşçilerden birinin durumu ağır..." ... "Emirgân Koruluğu'nda mankenler ilkbahar modellerini sundular." ... Sonra "SAMİMİ İSENİZ" başlığını taşıyan bir makaleyi okumaya başladı... Okurken bir ara sesi tarazlandı. Çabuk toparladı kendini. Gene de yazıyı sonuna dek okumadan gazeteyi yere bıraktı. Oysa sıradan bir başmakaleydi okuduğu. "Sinirleri bozuk besbelli," diye düşündü Nuri. Artık canı şarkı söylemek istemiyordu.

"Bahar geliyor," dedi birden Sevim uğursuz bir haber veriyormuş gibi. "Yakında, ağaçlar tomurcuklanır. Erikler, kayısılar çiçeğe durur. Sonra bir de bakarsın, ortalık yemyeşil olmuş. Gökyüzü de güneş ışığında mavi mavi parlıyor, kuşlar ötüşüyor."

Nuri karısının yüzüne baktı. Kadının derinleşip uzayan yüz çizgileri, camdan vuran ışıkta, kalın, boz renkli lekelere dönüşüyordu. Koltuğunda garip bir oturuşu vardı. Nerdeyse kayıp

yere düşecekti. Tekdüze ses tonundaki boğukluk Nuri'yi ürküttü. Sebepsiz yere bahardan korkmaya başladı. Elinden gelse kışa, o soğuk günlere doğru gerisin geri koşup gidecekti.

"Çimenler yeşerecek," dedi o da elinde olmadan aynı hüzün ve bıkkınlık dolu sesle. "Sokaklarda çiçekler satılacak... Laleler, papatyalar..."

"Papatyaları sevmiyorum. Bakımsız, unutulmuş mezarların üzerinde açarlar en çok. Babamın bir arkadaşı vardı; papatya gübresi olmak istemem derdi."

Yemekte çorba içerken:

"Bu evden çıkalım," diye önerdi Sevim birden.

"Hadi canım sen de, iş çıkarma durup dururken."

"Bıktım bu evden... Güneş almıyor. Pencereden bakınca ne gökyüzü görünüyor, ne de bir ağaç. İki çatının arasına sıkışmış bir bulut parçası görebiliyorum ancak. Ya da iki, üç dal... Yalnızca üç dal koskoca bir ağaç demek değildir ki! Bir bulutun da bütün biçimini görmek gerek... Şöyle yukarılara çıksak... Çankaya'ya, Ayrancı'ya doğru... Ne dersin?"

"Oralarda evler pahalı olur. Paramız yetmez."

"Küçük bir daireye taşınırız. Ne olur? Çok istiyorum. Bıktım artık bu evden dedim sana."

"Canın değişiklik istiyorsa neden bir çocuk doğurmuyorsun? Ne biçim kadınsın sen? Kadın dediğin çocuk sahibi olmayı ister."

"Ancak sağlıklı insanların çocuğu olmalı bence. Benim baş ağrılarım var. Senin miden bozuk. Sinirlerimiz de sağlam değil. Bak ellerime, titreyip duruyor. Sonra çok içki içiyorsun sen. Bu yüzden sağlıklı bir çocuğumuz olacağını sanmıyorum. Kışın soğuktan, yazın sıcaktan yakınan, baharda da ağaç, çiçek yüzü görmeyecek olan bir çocuğu ne diye doğurmalı? En iyisi taşınalım buradan... Bir aya varmaz leylaklar açar. Başımı pencereden uzatınca mor çiçekler açmış bir leylak fidanı görmek hakkım doğrusu."

"Bir de bana yakınmamak gerektiğini söyleyip duruyordun. Deminden beri yalnızca yakınıyorsun oysa."

"Ben de şu yakınmalarım bitsin diye taşınmak istiyorum zaten. Geniş ufuklu, bahçeli bir eve taşınınca yakınmam için bir neden kalmayacak ortada."

"İyi öyleyse taşınalım. Hem bu kez fuel oil'li bir apartman bulalım da kömür derdimiz olmasın. Kışın üşümeyelim evimizde."

Uzun uzun aradılar. Tanışları da yardım etti. Ama Sevim'in istediği gibi bir ev bulmak kolay olmadı. Kimi daireler çok yüksekteydi; uzaklarda boy atmış kavaklara, meşelere, geniş bir göğe rahatça yayılan bulutlara bakıyordu da doğru dürüst bir bahçesi yoktu. Oysa Sevim çiçek de görmek istiyordu. Kimilerinin küçük de olsa bakımlı bir bahçesi vardı ama bu kez de göğü, bulutları, yaşını başını almış soylu bir ağacı görmek olanağınız yoktu. Sonunda yatak odasından geniş bir gök görünen, salonu, mutfağı da apartmanın önündeki güllü, leylaklı, hatta çamlı bir bahçeye bakan bir apartman dairesi buldular. Dairenin pek küçük olmasına da aldırmadılar. "Eşyanın bir kısmını atarız olmazsa," dediler.

Bütün ağaçların yaprağa durduğu, güllerin tomurcuklandığı günlerde yeni evlerine taşındılar. Nedir, Sevim, atması gerekli gibi görünen eşyalarından bir türlü vazgeçememişti. "Çocukluğumda içinde yıkandığım leğen... Nasıl olur da atarım," diyordu. "Aaa genç kızlık karyolam... Dünyada vazgeçmem. Evet, iki kahve takımımız daha var ama bunları da en iyi arkadaşım armağan etti... O koltuk babamdan kalma... Rahmetli emekli olduktan sonra bütün gün gazete okurdu üzerinde. Yatak odası çok dar ama gene sığar bir köşeciğe. Modası geçmişse geçmiş, ne olacak, sandığın dibinde durur. İlk buluşmamızda giydiğim etek ceket bu, ne çabuk unuttun..."

Bunun üzerine Nuri bütün kışlıklarını üst üste yığdı (paltosu hariç), kapıcıyı çağırdı. "Götür şunları," dedi. Karısı şaşırdı:

"Deli mi oldun? Gelecek kışa ne yapacaksın?"

"Daha çok var kışa... Gerekirse yenisini alırım. Hem ne bileyim canım, belki de sonbahara dek yaşamayız. Yani ben yaşamam demek istiyorum. Kusura bakma, saçmalıyor muyum, neyim... Daha doğrusu sonbahara varana dek her şey değişebilir. Yalnız bütün bu eşyalar gereğinden çok göründü bana. Bir kısmını atmakla kıyamet kopmaz."

Böylece yeni evlerine taşındılar. Yalnız her şey üst üsteydi. Büfeyi, ayaklarını çıkarıp duvara çakmak zorunda kalmış-

lar, altına da yemek masasını sürmüşlerdi. Yatağa yatmak için önce Sevim'in babasından kalma koltuğun, daha sonra da bir sandığın üzerinden aşmaları gerekiyordu. Sevim'in genç kızlık somyası, naylonla örtülerek banyonun duvarına dayatılmıştı. "Gördün ya, yerleştik işte," diyordu Sevim kocasına. Diyordu ya, aslını sorarsanız evin içinde oraya buraya çarpmadan yürümek olanaksızdı. Tabii önemli olan biri mutfağın, öteki de yatak odasının önünde bulunan iki küçük balkondu.

Yatak odasının balkonundan geniş, boş bir arsa görünüyordu ve arsa şimdilik yemyeşildi. Yağmur yağdı mı, çeşitli genişlikte su birikintileriyle doluyor; çevre apartmanların, ağaçların yansımalarıyla, sular üzerinde birbirine geçmiş renk buğularından garip şekiller oluşuyordu. Hele balkona küçük bir halı serip de üzerine uzandınız mıydı, akıp giden bulutları seyredebilirdiniz. Onlar da cumartesilerini ve pazarlarını balkonda yatarakg eçiriyorlardı. Mutfağın önündeki balkon aşağıdaki bahçeye bakıyordu. Gerçi beşinci katta oturduklarından fidanlar biraz küçük görünüyordu, ama ıslak çimin, güllerin kokuları iyice duyuluyordu. İşten döndüklerinde iki tabure atıyorlardı mutfak balkonuna ve kollarını balkon demirlerine dayayıp aşağıya bakıyorlardı. Karşıda iki blok ötedeki yapının önünde bir askeri cip duruyordu devamlı... Yapının bulunduğu sokağı kesen bir başka sokağın iki başında da sten tabancalı jandarmalar... Gür yeşillikli ağaçların gizlediği bir bahçeden çocuk sesleri geliyordu. Çocuklar belki de saklambaç oynuyorlardı.

"Nasıl, mutlu musun?" diye soruyordu karısına Nuri. Sevim yavaşça başını sallıyor, ama mutlu görünmüyordu. Sonra kalkıyor, içerde, mutfakta kabak kızartıyordu. Nuri sarımsaklı cacık, taze nane kokusu duyuyor; aşağıda, bahçede oynayan kapıcının çocuğuna seslenip bir şişe rakı aldırıyordu.

"Böyle her akşam rakı içersen kirayı nasıl öderiz?"

Hakkı vardı Sevim'in. Nuri paltosunu sattı. "Kışa çok var nasıl olsa," diye düşündü, "hele kış gelsin çaresine bakarız. Şimdilik bu parayla yirmi şişe rakı alınır." İki yüz elli lirayı bir iskemleye çıkıp büfenin üzerinde duran vazonun içine koydu.

Bir gece yağmur yağdığından balkona çıkamamışlardı. Mutfaktaki küçük masaya karşılıklı oturmuş kahve içiyorlardı.

"Ne dersin," diye sordu Sevim. Sesi hafifçe titriyordu. "İyi yapmadık mı? Bu evde de pek mutlu değiliz sanırım. Taşınmamız bir işe yaramadı."

"Yoo," diye yanıtladı Nuri kuru bir sesle. "Ben öyle düşünmüyorum. Bulutları, çimenleri, ağaçları görmek istiyorduk. Hepsini her gün doyasıya görüyoruz işte. Bence bir ömür boyu bütün bu güzelliklerin özlemini çekip durmak iyi bir şey değil... Bak, eskisi gibi sinemaya bile gitmiyoruz artık. Tanışlarımıza da gitmiyoruz."

"İyi değil yalnızlık..."

Sevim hafifçe içini çekip kahve fincanlarını kaldırdı.

"Yasak da değil... Kanunlarda yazıyor mu yasak diye? Kararnamelerde, bildirilerde de böyle bir şey yok..."

Akşamları yağmur yoksa ellerinden geldiğince balkonlardan birinde oturuyorlar, sonra yatıyorlardı. Sevim kitap okuyordu bir süre yatakta. Ve kocasının yatak odasında cıgara içmesine ses çıkarmıyordu. Onun da bir şeylerle oyalanması gerekliydi eninde sonunda. Arada kendisini çok etkileyen bölümleri yüksek sesle kocasına okurdu. Nuri karısının yüksek sesle kitap okumasından hoşlanmazdı. Çünkü okuduklarından fazla etkilendiğinden midir nedir, sesi kırılı kırılıverirdi Sevim'in. Bu da Nuri'yi sinirlendirirdi.

"Keşke sen de kitap okusan... Okumayı sevsen... Böyle yanımda sıkılıp durduğunu görünce üzülüyorum."

"Sıkıldığımı nereden çıkardın? Ne güzel yatıyorum işte. Bilmem neden son günlerde canım hep yatmak istiyor. Yoruluyorum besbelli. Radyo yanı başımda. Cıgara içiyorum... Sonra sen de bir şeyler okuyorsun arada... Neden canım sıkılsın ki!"

Aslında kapalı bir bozkır kentinin bütün yaz görünümlerinden ellerinden geldiğince yararlanıyorlardı. Yağmur haziran boyunca hep yağdığından zaman zaman balkondan ayrılıp mutfak masasının başına oturmak ya da yatağa yatmak zorunda kalıyorlardı, ama ikide bir kapanıp açan gök, değişik kalınlık ve renkteki bulutlardan sızan güneş ışığının ağaçlar, çimenler, su birikintileri üzerine yansıması da ayrıca oyalıyordu onları. Hele yağmur diner dinmez kuşların hep birlikte şakımaları...

Yağmurun yağmak üzere olduğu kapalı bir havada yatakta yatıyordu gene Nuri. Garip bir pembeliğin camdan sızdığını gördü. Işığın nereden geldiğini merak etti. Çünkü kurşun rengindeydi gök. Yangın olabilir miydi? Yerinden kalkıp balkona çıktı. Batıda, kat kat bulut yığınlarının ince bir çatlak boyunca aralandığını, şimşeğin bir anlık görüntüsünü andıran bu çatlaktan günbatımı pembeliğinin gösterişsiz, kendi halinde sızdığını gördü. Pek ölgün, pek kayıtsız bir pembelikti bu ama bulutların yeryüzüne saldığı karamsarlığa başkaldırarak her yanı büyülü bir renge boğuyordu. Nuri, Sevim'i çağırmayı düşündü bir an. Sonra vazgeçti. Ocağın başında, önünde önlüğüyle makarnaya salça hazırlayan karısı öyle uzaklardaydı ki!

Pembelik iyice soluk parlak gümüş rengini alana dek bekledi balkonda Nuri. Pembeliğin yitip gitmesiyle birlikte hafif bir rüzgâr çıktı; yağmur bulutlarını önüne katıp güneye doğru götürdü. Ve Nuri bulutlardan temizlenen doğu yakasında belirmeye başlayan yıldızları gördü. Hiç olmazsa şimdi çağırmalıydı Sevim'i. Çünkü daha dün yıldızları göremediğinden yakınıyordu. "Kentte ışıklar öyle bol ki, yıldızlar seçilmiyor," diyordu. Sanki yaşaması, yıldızların görünmesine bağlıymış gibi konuşmuştu. Ya da iki üç saatlik bir ömrü kalmıştı da yıldızları görmek son dileğiydi. Zaten artık çok yaşamayacak gibi solgun, yorgun, isteksizdi Sevim. İyice de zayıflamıştı. Bütün bunlar gerçekten önemli miydi? Üzülmesi gerekmez miydi Nuri'nin? Bilmiyordu. Ellerini balkonun soğuk demirlerine koyup bekledi. Yıldızlar, sağdaki henüz tamamlanmamış boş yapının karanlığı üzerinden birer birer çıkıyor sonra yok oluveriyordu. Yapının iki yanında ışıklar yanmıştı çünkü. Ve yıldızların, henüz bütün bütün kararmamış gökteki solgun ışıkları, neonlarla, flüoresanlarla, cıvalı lambalarla başa çıkamıyordu. "İşte her şey eskisi gibi," diye düşündü Nuri. "Yani bir çaresizliktir gidiyor. Ya da ben bilmiyorum savaşmayı. Bilenler vardır belki. Olur ya... Ama bana ne onlardan? Birçokları gibi duvarların arasına sığınıp, orada güven içinde yaşamaya alıştım, öyle eğitildim. Esintili kırlar, ıssız dağ başları ürkütürdü beni. Dalgalı denizin ortasında kalsam, ne yapacağımı şaşırıverirdim."

Haziran sonuna doğru yağmurlar dindi. Sıcaklar bastırdı. Küçük bahçede renk renk güller, aslanağızları, filbaharlar, avize

çiçekleri açtı. Nuri, ansızın bastıran bir sağanak yüzünden içeri kaçmak korkusu olmaksızın, rahatça oturuyordu balkonda. Bulunduğu yerden batı yanı pek görünmüyordu ama günbatımının kızıllığı belli belirsiz seziliyordu gene de. Bir aşağıdaki katın balkonuna dek yükselen akasya türünden bir ağacın yapraklarına takıldı gözü. Yapraklar telek damarlarıyla çaprazlama sıralanmışlardı. En üsttekilerden başladı, daha alttakileri, en alttakileri görmeye çalıştı. Her katta yeşilin rengi değişiyordu. Birden, gittikçe koyulaşan, nerdeyse kararan yeşillerin arasında bir pembelik gördü. Yosunlu bir gölün derinliklerinden vuruyor gibiydi. Biraz daha eğildi.

"Şuna bak," diye konuştu kendi kendine, "yaprakların boşluğunda hiç titremeden duran bir ışık... Ya da renk... Karıştırıyorum sanırsam. Ama zararı yok. Çünkü yeniden başlamak mümkün... Kim engel olabilir? Sevim mi? O ütü yapıyor. Bir de türkü tutturmuştur. Ben de doğru ya da yanlış aklıma eseni yapıyorum. İçkili olduğumu söylerler belki. Ama paltomu satmadım mı? Kimse kınayamaz beni. Kınasalar da haberim olmaz. Öldüm çünkü. Evet, böyle de ölünebilir. Kayıtsızlık içinde..."

Pembelik genişledi, genişledi, dağıldı... Dünya kocaman pembe bir top oldu. Ve Nuri'nin avuçlarından sıyrılıp boşluğa doğru fırladı. O sırada Sevim ütünün fişine uzandı, prizden çekti. Evin önündeki sokaktan kocaman bir kamyon geçiyordu.

1972

Bir Yabancı

Gece hiç de parlak başlamamıştı. Önce Şeref'le Selime gelmişlerdi. Şeref, üç tane beyaz karanfil getirmişti her zamanki gibi. Çünkü bilir, gülden çok karanfil severim, hele üç tane olursa. Üç karanfillik nefis bir vazom var da ondan... Fin kristali. Jelatin kâğıdını açarken elimden düşüverdi çiçekler. Karanfiller, kuşkonmaz dalları birbirinden ayrılıp yere, ayaklarımın dibine saçıldılar.

"Çiçekçi iyi bağlamıştı," dedi Şerif üzüntüyle. "İşinin ustasıdır. Benim çiçekçim. Hep ondan alışveriş ederim. Nasıl olur?"

"Biliyorum," dedim. "Adamın suçu yok. Bende oldu sersemlik. Bugünlerde ellerim tutmuyor. Dün iki bardak kırdım durup dururken. Neden bilmem."

Ağlamak üzereydim. Çiçekleri vazoya kızım yerleştirdi. Büfenin üzerine koydu. Konuklardan iki çift gelmedi. Çok bekledik, gelmediler. Yerleri boş kaldı. Çünkü herkesin belli bir yeri vardır bizim evde. Sezer sallanır koltuğa, Füsun masa başına oturur sözgelimi. Doğan iki kadeh içince yere çöküp bağdaş kurar, sırtını duvara dayar.

"Sezer İstanbul'da," dediler. "Faruk da içiyordur şimdi kulüpte. Tezgâhın başındadır."

Başkentin ikinci dereceden bütün memurları oradadır. Savcılar, genel müdür yardımcıları, aylıklı mühendisler, kamu tüzel kişilikleri avukatları... Sırayla gelirler, giderler. Faruk hepsini tanır.

"Peki ya Füsun'la Doğan... onlar neden gelmediler?"

Ayşe ellerine baktı. İnsanın gözlerinin içine bakmayı beceremez. Öğrenemedi gitti. Neyi gizlemek ister? Gizleyecek nesi var? Belki gizleyecek hiçbir şeyi olmamasından utanıyordur.

"Plak çalsanıza..."

"Fransızca şarkılardan bıktık ama. Önce hiç bıkmayız sanıyorduk. Sonunda usandık."

Kocam Strauss'un valslerini koydu pick-up'a. Şeref Ayşe'yi dansa kaldırdı. Oysa odamız vals yapacak denli geniş değildir. Şeref, Ayşe'yi coşkunca oradan oraya savurmak istiyor, bir yandan da eşyaları kolluyordu, ikisinin haline bir süre güldük. Ayşe yerine otururken, "Merak ediyorum, çelik yelek nasıl bir şeydir," dedi. O sırada ben sucuklu kanepeleri getiriyordum. "Aman ne güzel kokuyor," dediler. Tabak dakikada boşaldı. Ötekiler de gelmelilerdi. Sezer neyse, madem İstanbul'daymış. Ama Füsün'la Doğan...

"Şu valsi sustursak artık. İçim bayıldı."

"Peki ama neden gitti Sezer İstanbul'a durup dururken?"

"Çocuklarının büyümesinden korkuyormuş."

Herkes güldü. Ben gülmedim. Çocuklarım onunkilerden iki yaş daha büyüktü.

"Ya Füsun'la Doğan? Onlar da mı çocuklarının büyümesinden korkuyorlar?"

Ayşe gene ellerine baktı. "Çözülüyoruz yavaş yavaş," diye düşündüm, önce Faruk'la Sezer, Füsun'la Doğan... Bundan sonra sıra kimde acaba? Kim daha sonra oyunbozanlık edecek? Belki de ben, biz. Bu yorgunlukla hiçbir şeyi sürdürebileceğimi sanmıyorum.

(Sahi ne kadar yorgundum bugün. Gene de didindim, uğraştım. Başka türlü olmuyor çünkü. Ancak uğraşarak geliniyor her şeyin üstesinden... Domateslerin üzerine haşlanmış, ince yumurta dilimleri koydum. Yumurtaların üzerine de üç parçalı maydanoz yaprakları... Durdum, durdum baktım. Güzel görünüyorlardı.

Bıraksalar olduğum yere yığılıp kalıverecek gibiydim. Toparlanmak için sabah sabah iki fincan kahve içtim, az şekerli. Üç tane de cıgara. Üst üste. Sonra çarşıya çıktım. Apartmanın önündeki küçük bahçe güneş içindeydi. Çiçek fidanlarının, mazıların

gölgeleri, çimenlerin üzerine yayılan aydınlığın, sıcaklığın tekdüze sevincini koyu, serin lekelerle geçiştiriyordu. Buna dikkat ettiğimi ansıyorum. Sarı çiçekler açmış bodur bir çalı duruyordu en ortada. Dallarından biri alıp başını gitmiş, şöyle göğe doğru uzanmıştı. İnceliği, uzunluğu, tek başınalığıyla dimdik! Gözdağı veriyordu çevresine besbelli. Güller de açmıştı. Kimileri pembe, kimileri ak sarmaşık gülleri. Leylaklar çoktan solmuşlardı. Çimenlerin arasında da sarılı pembeli yonca çiçekleri... Bir haziran sabahının aydınlığında –ne yazık!– birbirlerine küskün duruyorlar. Rüzgâr mı gerekli ne? Yok canım, saçmalıyorum. Saçlarımı dağıtan ılık bir esinti iyice hasta eder beni. Domatesler neden bu denli kırmızı? Çocuklar neden bu denli sevinçli? Küçük çocuklar... okulları tatil olan öğrenciler –biliyorum, gülmek haklarıdır artık– ayaklarında patenleri, büyük gürültülerle yokuş aşağı koyuveriyorlar kendilerini. Biraz daha yavaş, biraz daha sessiz. Olmaz mı?

Çarşıdan gelince ceviz dövdüm; biber salçası, rendelenmiş soğan, kimyon, limon suyuyla kardım; küçük ekmeklerin üzerine sürdüm. Tereyağlı, kaşarlı ekmekleri hazır ettim. Daha sonra konuklarımız geldiğinde fırına sürmek için. Kanepelerime, tostlarıma bayılırlar hepsi de. Kocam her şey yakışığınca olsun ister. Konyak geniş karınlı, dar ağızlı kadehlerle içilir. Rakı, votka uzun, düz bardaklarla... Osman "rastgele bir adamsın, ama yetkinliğe özeniyorsun," diye takılmıştı kocama. Yoksa Doğan mıydı öyle diyen? Belki de Şeref'tir. Hep bir aradayız. Bir arada konuşuyoruz, işte bu yüzden olacak, bazen karıştırıyorum. Doğan olabilir.)

"Bu sabah ölmek istedim," diye anlattım. Selime ile Ayşe'ye. Böyle dediğimi Sezer'in de duymasını isterdim. O anlardı. Erkekler vergilerden konuşuyorlardı. "Ben bunlara mali tedbir demem," diye anlatıyordu Osman kendine güvenerek. Ötekiler de Osman'a inanıyordu. "Öylece yatsam, hiç kalkmasam, unutsalar beni diye düşündüm hep. Kısacası ölmek istedim."

"Ben de içimde bir katılıkla uyanıyorum sabahları. Neden bilmem, ağlamak istiyorum. Çoktandır ağlamadım. Kırkımı geçeli daha az ağlıyorum. En son amcamın ölümünde ağlamıştım sanırsam. Şubattı. Kar yağıyordu. Bildiğim bütün gömülme tö-

renlerinde kar yağmıştır. Ne garip değil mi? Ama şimdi haziran, kimsenin öldüğü yok. Yani bizim tanıdıklardan kimse ölmedi demek istiyorum. Dışarıda da güneş var."

"Saçmalama," dedi Selime örgüsünden başını kaldırmadan, "dışarısı karanlık."

"Bırak şu şişlerini Tanrı aşkına! Haziranda örgü örmek de ne oluyor? Kıştan çıkar çıkmaz başlıyorsun örgüye."

"Demiryolları grevi ertelenmeseydi..." diye anlatıyordu erkeklerden biri ve iş hayatı doluyordu salona.

Saat on bire doğru Faruk yanında bir delikanlıyla geldi. Delikanlının çenesinde ince bir sakal, kareli gömleğinin cebinde papatyalar vardı. "En iyi arkadaşım," dedi Faruk. En son tanıştığı en iyi arkadaşıdır hep. Genç yabancı ellerimizi sıkarken yüzümüze bakmadı. Bunu sonradan ansıdım. Faruk'un huyudur; durup dururken yeni tanıştığı birini peşine takar, getirir. Genç arkadaşlar edinmek istiyor. Duyduğu hüznü –evde yalnız bırakılmış köpeklerin hüznünü– dağıtmak için... Ya da gençlerin kavgalarından uzak durmayı, ıssız dağ başındaki bir kalenin sağlam duvarları arasına sığınmayı onuruna yediremiyor. Surlarda gedikler açılsın, kendisi de yaralar alsın istiyor. İş hayatına dalıp gitmiş erkeklere yanaşmadı Faruk. Selime'nin yanına oturdu. Delikanlıya da salondaki koltuğu gösterdi. Delikanlı oturmadı.

"De Gaulle mü? İşte devlet adamı ona derim ben." Böyle diyordu kocam Osman'la Şeref'e. Biz kadınlar kendi aramızda konuşuyorduk.

"Dün geceden beri ikimiz de cıgarayı bıraktık. Farkında değil misiniz? İkimiz de hiç içmedik bugün."

"Bir hizmetçi bulabilseydim... Şöyle istediğim gibi. O zaman sıkılmazdım."

"Ben de... ben de çok sıkılıyorum, iyi bir film olsa da gitsek."

"Bugünlerde herkes sıkılıyor nedense. Tatile de çok var."

Delikanlı uzun boyuyla odanın ortasında dikilip duruyordu. Gölgesini yüreklerimize dek uzatarak. Gözümüz ona ilişince cümlelerimizi yarıda kesmek zorunda kalıyor, bakışlarımızı nereye kaçıracağımızı bilemiyorduk. Aramızda bir yabancıydı. Onunla neye başlanabilirdi ki! Ama odanın içinde gezinmesine,

onu bunu ellemesine aldırmayıp, canımızın istediği gibi davranmayı da başaramıyorduk. Neden oturmuyordu acaba? Gerçi ince çocuktu, utanarak girmişti kapıdan içeri. Boyuna özür diliyor, ellerini kollarını nereye koyacağını bilemiyordu. Böyle kıpırdanıp durdukça, bir koltuğa sığamayacağı besbelliydi. Bu yüzden oturmaya yanaşmıyordu belki de.

"Sizi sıkmıyorum ya," dedi üçüncü kez. "Ben aslında gelmek istememiştim. Ama bu bay üsteledi durdu."

Sonra şaşkınlıktan olacak, kauçuk ağacının yapraklarına doğru üfledi. İncecik tozlar ayaklı lambanın ışığında dağılıp yayıldılar (çok yorgundum bugün, yaprakların tozunu almak nereden aklıma gelecekti).

"Demek kauçuk ağacı kullanıyorsunuz hâlâ," diye sordu ve düzgün beyaz dişlerini göstere göstere gülmeye başladı. Dişlerinin arasındaki ince aralıktan, boğazında patlamaya hazır duran kahkaha tufanı, ince soluklar halinde hafif hafif sızıyordu. Faruk yerinden kalkıp kolunu oğlanın boynuna doladı. Başını da omzuna dayamaya çalıştı ama ondan oldukça kısaydı. Tatlı bir kırmızılığa bürünmüş yüzü mutluluktan parlıyordu. Gözlerini yumdu. Gülmeye yeltendi, beceremedi. Daha doğrusu o sevinç içinde güldüğünü sanıyordu ama yüzü garip bir biçimde kasılmıştı. Ya da bana öyle geldi. Selime:

"Şunlara bakın şunlara," diye bağırdı coşkun kahkahalar atarak. Ayşe de ona uydu. İkisi de at gibi kişniyordu. "Kimse gülmesini bilmiyor," diye düşündüm, "ondan başka... Bir o gerektiği gibi gülebiliyor," Ama bunu saptamam hiçbir şeyi değiştirmedi. Ne tedirgin oldum, ne de oğlana karşı bir yakınlık duydum.

"Karanfilleriniz ne güzel," dedi bir ara. Artık sıkılmayı bırakmış, kendi krallığında gönlünce salınıyordu. "Tabii hep vazoda tutmuyorsunuzdur onları. Evinizde yalnız kalınca bir tanesini elinize alıp dalgın dalgın bakıyor, sonra şöyle boynunuza doğru uzatıyorsunuzdur... Neden öyle başınızı öne eğdiniz? Ağlamıyorsunuz ya... Bakın hüzün hiçbir şeyi çözümlemez. Tıpkı karanfiller gibi. Öyle eskidi ki hüzün, artık kullanmayın. Hüznün yerine öfkeyi salık verebilirim. Ya da gülmeyi deneyin."

"Artık bir şeyler içseniz," dedi kocam delikanlıya.

"Sağ olun, ama gitmek zorundayım." Sonra kibarca eğildi, hepimizi teker teker selamladı. Faruk şaşırmıştı:

"Nasıl olur," diye kekeledi. "Yapma canım, daha yeni geldik. Göreceksin ne tatlı insanlardır bunlar. Doğru dürüst tanışmadınız bile... Hadi otur şuraya, karşılıklı içelim. O küçük içkievindeki gibi." Oğlanın gömleğinin eteklerine asılmış bırakmıyordu. "Ne güzel eğlenecektik, beklemiyorsun ki... Bir kadeh, ne olur bir kadehçik iç. Osman, uzansana şu konyak şişesine."

Delikanlı güçlü parmaklarıyla gömleğini Faruk'un ellerinden kurtardı. Sonra onları birbirine bitiştirip avuçlarının içine alarak: "Gitmeliyim," dedi. Sesi dik ve kaçınılmazdı. "Belki ararlar beni."

Kapının önünde bir süre durdu. Boyu daha da uzamış gibiydi. Faruk'sa masanın yanında nerdeyse iki büklümdü. "Sizi rahatsız ettimse bağışlayın!" Sonra dış kapının kapandığını duyduk. Ama hâlâ orada, koridora açılan kapının ağzında, duvara vuran gölgesi daha bir büyüyerek bekliyordu sanki. Kocaman bir çılgınlık ya da öfke gibi.

Bir süre konuşmadık. Kimse ondan söz etmek istemiyordu çünkü. Faruk üzgün görünüyor, dalgın dalgın içki bardağını döndürüp duruyordu avcunun içinde. Arada başını iki yanına sallayıp "hey gidi hey" diye mırıldanıyordu. Belli, çok içmişti. Kocam buz getirdi. Ben, "biraz daha tost ister miydiniz?" diye sordum; Ayşe:

"Midem ağrıyor," dedi. Keyifsizdi. Sonra: "Selenli harf ne demektir," diye sordu. "Siren, provokatör, yıldırım tatbikatı nedir? Sten tabancayla thomson arasında ne fark vardır?" Sustu. Selime'nin yumağıyla oynamaya başladı. Ardından: "Gazeteleri okumaktan bıktım. Her gün üç gazete giriyor eve. Hemencecik birikiveriyorlar. Koyacak yer bulamıyorum. Kilo ile satmaya kalkmak da ayrı dert... O oğlan bir şeyler biliyor muydu dersiniz? Bizim için gerçekten yeni olan bir şeyler... Yaşamaya yeniden mi başlamamız gerekiyor yoksa? Öyle olsa bile, hani nerede vakit? Halılar yıkatılacak sözgelimi. Çocukların üçüne de yazlık giysiler alınacak. Vitrinleri dolaşmam gerekiyor bir bir... Ucuzunu, iyisini, her birinin gönlüne göre olanını seçmek için... Ne iş, ne iş..."

"Kes artık," dedi kocası.

Herkes oldukça içkiliydi. Kalan sandviçleri bitirip hep birlikte kalktılar. Ben yerimden kıpırdamadım bile. Öylece önüme bakıyordum. Ellerime. Başımı kaldırdığımda gitmişlerdi.

Kocam uzun uzun esnedi, gerindi; sonra yatmaya gitti. Ben kül tablalarını döktüm; bardakları, tabakları yıkadım. İşimi bitirince eğilip pencereden baktım. Çiçek kokuyordu hava. Az da benzin, yanmış motor yağı... Önümde birbirini omuzlamış altı yedi katlı apartman dizileri uzanıyordu. Kimi pencerelerde hâlâ ışık vardı. Apartmanların ötesindeki ana caddeden motor gürültüleri, klakson sesleri geliyordu, iki patlama oldu. Egzozdur, dedim. Patlamaları sert bir fren sesi izledi. Apartman dizileri, o kocaman kör gözlü karanlıklar olup bitenleri inatla gizliyordu. Öyle ki, sonunda merak etmeyi bile unutuyordu insan.

Pencereden çekildim. Arkamı döndüğümde karanfilleri gördüm. Bir de konyak şişesini. Bardağımı konyakla doldurdum. Bir dikişte hepsini içtim. Sonra karanfilleri vazoyla birlikte pencereden fırlattım. Aşağıdan parçalanan camların sesi duyuldu. Büyük bir kötülük yapmışım ve her şeyin sonunu getirmişim gibi rahatladım.

Sonra yatak odama girdim. Yorgundum. Düşünemeyecek denli yorgundum. Bir an önce soyunsam, yıkanıp yatsam... Uyusam, uyusam... Hiç uyanmasam. Çünkü biliyorum, yapacağım hiçbir şey kalmadı artık. Ne kadar yorulsam boş.

Ama yeterince yaşanmadan da ölünmüyor ki!

ANALARIN HAKKI

1977
1978 Sait Faik Hikâye Armağanı

Çardak

Zehra, Osman'ın bir eline takım-taklavat çantasını, ötekine de yarım gaz tenekesinden yapılma maltızı verdi. Tahtası iyice kararmış kapının ağır kol demirini kaldırırken de kirpiklerinin altından belli etmeden Osman'ı süzdü. Gözleri doyuran bir adamdı Osman... Boyu ortanın üstünde, yapısı inceydi. Dik, geniş omuzları, gelişmiş kaslarıyla olduğundan da iri dururdu. Sarı gömleğinin kollarını dirseklerine kadar sıvamıştı. Çıplak kollarında kasları, bileklerine yüklenen ağırlıktan ötürü kıpır kıpırdı. Uzun kara tüyleri, arada, yel vuruyormuş gibi ürperiyordu. Zehra'nın gözleri, Osman'ın sarı gömleğinin açık yakasından görünen göğsüne, boynuna, oradan da ileriye doğru çıkık, güçlü çenesine, biçimli dudaklarına, bıyığına doğru gitti. Osman, ceketinin bir yanını omzuna atmıştı; öteki yanı sırtından aşağıya doğru sallanıyor, boş kolu bacaklarına iniyordu. Öylece, ceketi omzundan kayıp düşmeden, saatlerce yürür, yokuşlar iner çıkar, kalabalık kaldırımlardan geçerdi Osman... Süslü Osman... Adı öyle çıkmıştı mahallede. Gerçekten süslü olduğundan değil... Zavallının parası mı vardı süslenecek? Alt ucu, çatıların çevrelerini saran yağmur oluklarını, eski sobaları falan onarır işte. Ama ne giyse yaraşırdı Osman'a. Zehra'nın elceğiziyle diktiği kötü gömleği sırtına geçirdi miydi, aşağı kentin boyunbağlı memur beylerinden daha alımlı olurdu.

Zehra, kapıyı Osman'ın ardından kapatırken, hafifçe içini çekti. Ağır kapı, ölüm gibi girmişti aralarına. Sanki kapının ardında sabah güneşi içindeki aydınlık sokak değil de, dipsiz

bir kuyunun karanlığı vardı. Osman, o karanlığa dalıp gidecek, bir daha da dönmeyecekti. Kapının ardı hiç böylesine yabancı gelmemişti Zehra'ya. Eşiği aştın mı korku başlıyordu. Korku, Zehra'yı bekliyordu. Yüksek taş duvarların, kapalı kapının sağlam sürgülerinin berisinde bile, ötelerin sırtına sırtına vuran ağırlığını duydu.

Zehra, arkasında bu koca yükle çardağın altındaki masaya doğru yürüdü. Sofra muşambasının üzerine yayılmış zeytin çekirdeklerine, kirli çay bardaklarına iğrenerek baktı. Sofrayı toplamaktan vazgeçip, taşlığın güneşli yerinde boş makaralardan, kibrit kutularından kuleler yapmağa uğraşan çocuklarına yanaştı; çömeldi; kollarını iki yanına açarak çocuklarını kucakladı. Biri dört, öteki altı yaşlarındaki iki kız, oyunlarını bırakıp analarına sokuldular.

— Leblebi tanem... bulgur tanem.... mercimeğim.

Zehra, kızlarının boyunlarına, yanaklarına, tozlu, kuru yapraklar gibi kokan saçlarına yüzünü sürdü. Birbirine karışmış üç gövde, çığlıklar atarak koklaşıyor, öpüşüyordu. Bir ara Zehra dengesini yitirip yere yuvarlanınca, çocuklar üzerine çıkıp oynaşmağa başladılar. Kahkahaları, çığlıkları birbirine karışıyordu. Zehra güçlükle doğruldu. Çocuklarının ardlarına birer şaplak atarak:

— Yetti artık arsızlar, diye şakacıktan azarladı onları. — Yüz vermeğe gelmez sizlere. Yapıştınız mı bırakmazsınız. Elin adamına da böyle yaparsanız vay halinize!

Çocukların ellerine süzgeçli bir teneke vererek kendini kurtarabildi. O, masasının üzerini toparlarken, kızlar, ağır kovayı sürüye sürüye taşlığın üç yanını çeviren sarmaşıkları, teneke kutulara dizili sardunyaları, küpe çiçeklerini, fesleğenleri suladılar. Çardak mis gibi toprak, ekşi sardunya yaprağı, fesleğen koktu. Yüreği hızla çarpmağa başladı Zehra'nın... Bu kokuda ona öz kanı gibi yakın, gene de ne olduğunu kestiremediği, belki de önündeki uzun, hiç bitmeyecek kadar uzun yılların yavaş yavaş sunacağı bir sürü güzel, iyi şey saklıydı. Sanki Zehra, bu kokuyla dünyanın bütün güzelliğini, büyüklüğünü kucaklardı da, gene bomboş kalırdı kolları. Sabırsızlık, bir tıkanıklık yüklerdi yüreğine. Zehra, hiç tatmadığı bir şeye çok, daha çok kanmak

sonra da onu gücü kalmamışçasına tüketmek, son bir gayretle yok etmek isterdi. Deminki korkusu geçmişti. Gündelik yaşantının güven verici tekrarları başlamış, o çok iyi tanıdığı ayrıntılar, bilinmeyen tehlikelere karşı koruyucu duvarlarını örmüştü. Hafiften bir türkü mırıldanarak sofrayı toplamağa başladı. Güneş yükselmişti. Çardağı çevreleyen yapraklar, taşların üzerine koyu gölgeler seriyor, arada kalan güneşli parçalarla gölgelerin kesiştiği yerlerde saydam, zaman zaman renklenen ışık yuvarlakları oynuyordu. Yaprakların arasından sızan güneş ışığının bu garip oyununu seyrederken, bir dere dibinin yosunlu çalkantısına bakıyormuşçasına başı dönerdi Zehra'nın.

Çardağı seviyordu. Çardağın doya doya keyfini sürdüğü ılık, güneşli günleri seviyordu. Kış hiç gelmese... Kışı düşününce durup dururken ağlamaklı oldu. O esintili, ıslak günlerde çardak, çıplak tahta direkleri, artık yaprakların, pembe, mavi çiçeklerin sarılmadığı ipleriyle, perdesiz odalarından kimsesizliğin ve hüznün baktığı yıkılmağa bırakılmış boş evlere benzerdi.

Islanan yanaklarını eteğinin ucuyla sildi. Neden ağlayıverdiğini düşünmeğe korkuyordu. Evet, kış günleri kötü ve berbat olacaktı. Gerçi aylar vardı daha... Ama göz açıp kapayıncaya kadar geçecekti güneşli günler. Sonra kara dumanlar her yanı, güneşli sokakları, Zehraların küçük evlerini örtecekti. Zehra da çocukları da, çardağın çiçekleri gibi kara dumanların altında boğulacaklardı.

Başını örtüp kovaları aldı, dışarı çıktı. Yokuşun alt başındaki çeşmeye doğru yürüdü. Çeşme başında Nuriye ile Fatma'yı görünce canı sıkıldı. Bir süredir kızlar, bir tuhaf olmuşlardı. Zehra'yı görür görmez birbirlerini dürtüp gülüşüyorlar, o yaklaşınca susuveriyorlardı. "Kafalarına kafalarına vurmalı edepsizlerin," diye geçirdi aklından. Ve kızlara yüz vermemek için suratını astı, çeşmenin az berisinde durup ötekilerin işlerini bitirmelerini bekledi. Gene de Nuriye'nin çenesi durmadı:

— Osman abimin sarı gömleği pek güzeldi. Geçerken gördük de... Sen mi diktin? Eline sağlık...

"Bu kaynanam bakışlı, sözü döndürüp dolaştırıp nerelere getirmek ister ki," diye düşündü içinden Zehra. Nuriye yirmi üçündeydi, doğru dürüst kısmeti çıkmamıştı daha.

— Yok, ben dikmedim, dedi Nuriye'nin yüzüne bakmadan.

— Sen dikmedin mi? Bak sen... Ya hazır mı aldı onu Osman abim?

— Hazır almıştır zaar.

— Kaça aldı ki? Bir soruver be Zehra! Kardeşime alacağız da...

— Olur. Osman abin akşama gelsin, sorarım.

Fatma yüzünü çeşmenin yanındaki atkestanesinden yana çevirmiş, ağacı ilk kez görmüş gibi, bakışlarını kestanenin gövdesinden ayırmıyor, gülmemek için dudaklarını ısırıp duruyordu. Nuriye'nin kovaları dolunca, Fatma kendininkileri de aldı, Nuriye ile birlikte çeşmebaşından ayrıldılar. Köşeyi döner dönmez kıkırdamağa başladılar.

Zehra, kovaların dolmasını güçlükle bekledi. Sonra da önündeki dik yokuşa aldırmadan ağır kovalarla hızlı hızlı yürüdü. Küçük önemsiz olaylar, saflıkla ağızdan kaçırılan cümlecikler, ya da inadına sezdirilmeğe uğraşılan gerçekler karanlık, uğursuz bir anlam kazanmağa başlamıştı. Korku, bir adım gerisindeydi Zehra'nın. Pençesini Zehra'nın göğsüne dayamak için Zehra'nın sendelemesini bekliyordu. Can havliyle kapının mandalına asıldı. Kovaları içeri alıp kapıyı kapadı. Demir sürgüyü indirdi. Soluk soluğaydı.

O akşam Osman, kıyma, bir şişe de şarap getirdi eve. Zehra köfte, patates kızarttı, bol soğanlı ekşili bir de salata yaptı. Osman böyle akşamlarda masaya oturmaz, taşlığa kilim serdirir, sırtını kör kuyunun taşına dayar, Zehra'nın özene bezene donattığı sininin üzerinde yerdi yemeğini. Osman'ın demlenmesi uzun sürdüğünden, çocuklar daha önce yiyip yatmışlardı. Zehra, Osman'ın dizinin dibinde oturuyordu. İçince çokluk geveze olurdu Osman. Çocukluğunu, askerliğini, oluklarını onardığı evleri, karşılaştığı insanları, damların üstünden bir başka görünen kenti anlatırdı. Ne garip şeyler geçerdi Osman'ın başından... Hiç biri inanılacak gibi değildi. Besbelli uyduruyordu.

Ama Osman bu akşam suskundu. Arada Zehra'nın dizlerini okşuyor, dalgın dalgın gülümsüyordu. Mutfak camından vuran ışıkta yüzü çocuksu, utangaç ve mutluydu. Zehra, eteğinin ku-

cağındaki kıvrımlarıyla oynadı bir süre. Sonra Osman'a bakarak sordu:

— O sarı gömleği nereden aldın?

Kısa bir susuş... Osman, karısına baktı. Zehra'nın başı gene önüne eğilmişti.

— Neden sordun?

— Hiiiç... Hani gömleklerini hep ben dikerdim de... Çeşme başında Nuriye de sorduydu. Pek beğenmiş Nuriyegiller sarı gömleğini. Memet'e de alacaklarmış... Şu sümüklüye.

— Çeşmebaşında karılarla yarenlik etmek de nereden çıktı?

— Tövbe... Yarenlik neresinde bunun? Kulağımıza tıkaç sokup ağzımıza da kilit vuracak değiliz ya!

— Osman'ın gömleğinden size ne, diyemedin mi? İşiniz gücünüz yok da elin adamını mı gözlüyorsunuz, diye soramadın mı?

— Böyle lâflar bana düşmez artık Osman... Kocasına sahip çıkandan da gel, derler. Arkamdan gülüverirler.

— Kız sende ne var bugün? Bir çuval lâfı ne demeğe getiriyorsun?

— Kim aldı o gömleği sana Osman?

Oyalanmaktan, sözü döndürüp dolaştırmaktan bıkmıştı. Sesi dik ve keskindi. Osman ürker gibi oldu önce ya, belli etmedi. Kafası buğuluydu zaten. Toparlanıp en uygun cevabı verecek hali yoktu. Düşüncelerinin, duygularının bağıntıları kopmuştu. Utancının edepsizliğe dönüştüğünü seçemedi; gülümsedi. Dudaklarında Zehra'ya yabancı gelen kıyıcı, fazla erkeksi bir büküntü vardı. Zehra, birden Osman'ın gülen dudaklarını parçalamak, o hoyrat gülümseyişi yok etmek için dayanılmaz bir istek duydu. Yerinden fırladı. Çıplak ayaklarıyla Osman'ın karşısına dikildi. Elleri belinde, gözleri şimşek şimşekti.

— Seni Süslü Osman seni! diye bağırdı. — Seni karı düşkünü dürzü! Karılardan hediye almak da mı vardı? Al çorapları veren de mi o kahpe yoksa? Sarı gömlek gibi al çoraplar da mı onun? Onları karşımda giymeğe, benim çatımın altına getirmeğe utanmadın mı?

Osman birden davranıp kolunu kaldırdı, Zehra'ya bir tokat attı. Tokat pek hızlı inmemişti yüzüne, ama Zehra boş bulundu-

ğundan sendeledi. Ardından hemen toparlanıp Osman'a saldırdı. Bir yandan Osman'ın göğsünü yumrukluyor, bir yandan da bağırıyordu:

— Sen bana vuracak adam mısın? O tokadı yanına kor muyum sandın?

Osman güçlü elleriyle Zehra'nın bileklerine yapıştı. Kıvırıp sırtına doğru büktü. Zehra'nın acıdan soluğu kesilmişti ya, çırpınıp didinmeyi, usul usul sövmeyi de bırakmamıştı. O çırpındıkça, Osman'ın kollarının çemberi daralıyor, didişirken kopçaları açılan esvabının ortada bıraktığı göğüsleri, Osman'ın bağrına daha bir sokuluyordu. Osman tek eliyle Zehra'nın iki bileğini birden kavrayıp, ötekiyle ensesini tuttu. Zehra, son bir gayretle, "Bırak beni," diye inledi. Arkasını getiremedi. Sesinin güçsüzlüğünden ürkmüştü. Osman'ın çok yakınındaki yüzü, sıcak hamamdan yeni çıkmış gibi buğulu, şiş ve belki de çirkindi. Zehra, çaresizliği içinde kurtulup kaçmak isterken Osman'a daha çok yaslandığını fark etti. Kocasının yüzündeki gevşeme şimdi Zehra'nın bedenine sinmişti. Kendisini sımsıkı saran kollara karşı koymaktan çok, istemine başkaldıran o hain ürpertiye haddini bildirmek ister gibi bedenini Osman'ınkinden ayırmaya çalıştı. Yapamadı.

Zehra, önce Osman'ın şaraplı sıcak soluğunu, sonra da gecenin neminde daha bir keskinleşen gübreli toprak kokusunu duydu.

Ertesi sabah Osman sarı gömleğini giymedi. Zehra onu kapıya kadar geçirip uğurlamadı. İçerde yatakları toplayıp oyalandı. Osman, maltızı ve takım-taklavat çantasını yere bırakıp kapıyı kendi açtı. Sonra tekrar kapadı. Zehra, kapının kapandığını duyunca taşlığa çıktı. Kör kuyunun bileziğine ilişti. Yılgın ve yenikti. Üzerine taşlar yuvarlanmış gibi sızlıyordu her yanı. Hele yüreği... Koca bir kaya abanmıştı göğsüne. Soluğunu kesiyordu. Elleri kucağında, dizleri bedeninin o taşlaşmış ağırlığını taşır gibi bükük, uzun uzun oturdu kaldı.

Güneş yavaş yavaş yükseliyordu. Damın ve çardağın taşlığa serdiği gölgelerin arasında kalan üçgen biçimindeki aydınlık, önce ayaklarının üzerindeydi; giderek dizlerine, kucağına doğru çıktı. Kucağında hiç kıpırdatmadan unuttuğu ellerinin derile-

ri yanmağa başladı... Birden fesleğenlerin, sardunyaların, ıslak toprağın kokusu geldi burnuna. Çocuklar, analarının dalgınlığından yararlanıp çiçekleri sulamışlardı. Zehra, kokuyla birlikte, damarlarında sessizce durulup kalmış kanının yeniden akmağa başladığını duydu. Koku, artık bilinmeyen bir uzaklıkta değil, şuracıkta, çocuklarının sarı kafalarını çevreleyen havanın içindeydi. Sonu gelmeyecek gibi görünen o uzun yıllar, sakladıkları her şeyi Zehra'nın ayakları dibine boşaltmışlar, gizlerini tüketmişlerdi. Şimdi hayat denen o büyülü uzaklığın kendi payına düşen parçasını, bütün açıklığı ve sınırlarıyla görüyordu. Bu sınırların içine sığabilenler pek küçük ve önemsizdiler gerçi. Ama onundular. Düşlere yer bırakmayacak kadar açık ve seçiktiler. Sarı gömleklerin, al çorapların, çeşmebaşındaki arsız kızların, Osman'ın o yabancı, o kıyıcı gülümseyişinin erişemeyeceği bir gizlilikteydiler.

Yerinden kalktı. Solmuş bir-iki çiçeği koparıp attı. Toprağın kuru yerlerine biraz daha su verdi. Fesleğenlerin toparlak kafalarını okşadı.

Sonra sofrayı toplamağa başladı.

1968

Mısırlar

Yazın ortasında –durup dururken– yaz daha işe yarar hiçbir şey, doğru dürüst sıcaklık bile getirmemişken (yağmurlar dineli iki hafta oldu mu?) ortaya çıkıverdi mısırlar. Sarı kaytan bıyıklı, geniş omuzlu bir delikanlı köşe başına mangalını kurdu; mısır közlemeye başladı. Nuran dutun tepesine çıkıp baktığında, surların dibindeki düzlükte mısır kazanlarının kurulduğunu gördü. Yaz güneşinde tembel tembel yükselen ince dumanları da... Közlenmiş mısırın kokusu, yazın bitmek üzere olduğunu (ne zaman başlamıştı ki), nasıl olsa geçip gideceğini, hem de boşu boşuna, alışılmamış bir sevinç, söylenmemiş sözler getirmeden geçip gideceğini duyurmuştu Nuran'a. Çünkü, çocukluğunda mısırlar, kışın ya da –hiç değilse– sonbaharın habercisiydiler. Daha doğrusu bir uyarıcıydılar. O zamanlar ağustosta falan çıkardı mısırlar.

Ağustos da yazın bittiğini gösterecek uygun bir ay sayılabilir pekâlâ. Ama şimdi neden ve nasıl yapıyorlarsa yapıyorlar, mısır mangallarını temmuz ortasında kuruveriyorlardı.

Gerçi Nuran on altısındaydı daha. Geçip giden günlerin sızısını duymayacak kadar genç, nerdeyse çocuktu. Ama aşağılarda, kentin kıpır kıpır renkler, ince buğular, ışıklar içindeki alabildiğine coşkun yaşantısına karşın, üzerinde ömürlerini sürdürdükleri yaşlı tepenin bakımsız, eğri-büğrü, lâğım kokulu sokakları, bütün o canlı, gerçek yaşamdan arta kalan pis bir kabuk, bir kalıntı görünüşünde uzanırken, Nuran'ın günleri –çaresiz– geçip gidenden arta kalan burukluğu taşıyordu.

Ama kestaneleri seviyordu Nuran. Çünkü, kestaneler tam zamanında ortaya çıkıyordu. Ayrıca kestane mangalının, sıcak kestanelerin bir anlamı vardı. İnsanın üşüyen yüzüne, ellerine geçici bir sıcaklık sunarlardı. Hem Nuran, kestaneciyi de severdi. Sıska, yaşlı bir adamdı kestaneci. Yazları aşağıda bir barakada dondurma satardı. İşini mevsimlere göre ayarlamasını bilen, bunda da hiç şaşmayan, anî değişikliklerden, yersiz esintilerden hoşlanmayan ciddî bir adamdı açıkçası. Ama şu mısırcı... Aklına esmiş, tutmuş, köşebaşında mısır satmağa kalkışmıştı. Mahalleden bile değildi. Köksüzün biriydi besbelli. Durup dururken de Nuran'a sevdalanmıştı. Nuran salt bu yüzden onu öldürebilirdi. En çok da delikanlının içine saldığı o gereksiz ürpertiden, düşlerinde gördüğü yakışıksız görüntülerden ötürü... Önemsiz bir mısırcının Nuran'a sevdalanmağa, düşlerine girmeğe, çakır gözlerini üzerine dikip bıyıklarını burmağa hakkı yoktu. Çünkü mevsimler, yaşamındaki hiçbir şeyi değiştirmeden geçip gitseler de, Nuran daha iyi günlerin kendisini beklediğine inanıyordu. Dut ağacının tepesinden seyrettiği şu koskocaman kentte, ona da bir yer bulunurdu nasıl olsa.

Nuran yaz gecelerini de dutun tepesinde geçirirdi. Anası, kocaman bir kız olduğunu, küçük çocuklar gibi ağaçların tepesinde tünemesinin yakışık almayacağını söyleyip duruyordu ya, Nuran aldırmıyordu. Dutun çatal dalları arasında, kalçaları sızlayıp bacakları tutulana kadar oturur, bağrında sürüp giden yaşantının buğularına bürünmüş, kendini ancak yarı yarıya veren kentin alımlı ışıklarına dalardı. Aşağılardaki kocaman parktan yükselen şarkı sesleri duta değin ulaşırdı. Kimileri hüzünlü, kimileri neşeli şarkılar birbirine karışır, ama Nuran'da hep aynı etkiyi bırakırdı: Yaşama isteği. Bu istek neden yüreğini kederle doldurur, zaman zaman ağlatırdı, bilemezdi. (Zaten hiçbir zaman hiçbir şey yeterince açıklanmağa, hiçbir duygu bir başkasından kesinlikle ayırt edilmeğe yatkın değildi.) Belki yaşamağa başladığını bilmiyordu da ondan. Yaşadığının farkında değildi. Bunu kendisine duyuracak *bir şey* gerekliydi. Parmak ucuna dikiş iğnesinin batması gibi... dirseğini hafifçe dolabın köşesine çarpmak gibi... önemsiz, ufak, sonradan kolayca unutuluveren... gene de *bir şey*.

Eylül başında, babasının dayıoğlunun karısı Neclâ, kocaman bir paketle geldi. Bu dayıoğlu Kenanlar, Nuranlar gibi yoksul değillerdi. (Anası duymasındı. O hiçbir zaman yoksul olduklarını kabul etmez. İkide bir, "Tanrı fakir-fukaranın yardımcısı olsun" diye dua eder, mahalledeki dul Fatma kadına yiyecek taşırdı.) Kenan da karısı da *daire*'de çalışıyorlardı. Aşağıda, kentte küçük de olsa kaloriferli bir evleri, güzel eşyaları vardı. Nuran sık sık onlara gitmek, o güzelim eşyalarla dolu evde uzun uzun oturmak isterdi, ama nedense anası-babası ancak bayramlarda gitmeyi uygun buluyorlardı. Kenan ağabeylerse akıllarına esince uğrarlardı, özellikle kışın. Kenan yarım kilo sığır kıyması, bir şişe de Kulüp rakısı alır, öyle gelirdi. Nuran'ın babası Mahmut efendiyle karşılıklı içerlerdi. Neclâ da içerdi arada. Ama kocasının bardağından. Yüzünü falan buruşturmadan, şöyle küçük bir yudum alırdı. Yemeğin sonuna doğru şişenin dibinde iki-üç parmak rakı kalırdı. Kenan, kalan rakıyı Mahmut efendiye bırakırdı; başka bir gün canı çektiğinde içsin diye.

O akşam gene bir şişe Kulüp rakısı, kıyma yerine de koyun ciğeriyle, geldiler. Ayrıca, Neclâ'nın elinde kocaman bir paket vardı.

— Bak, ne getirdim sana, dedi Nuran'a ve paketi açtı. Paketten Neclâ'nın eski yün etek-ceketi ve sivri burunlu rugan pabuçları çıktı, — Bu yıl epey boy attın, kilo da aldın. Benim öteberimi giyebilirsin artık. Bir dene bakalım. Pabuçlar büyük gelirse burunlarına pamuk sokuşturuver. Yepyeniler daha, çok az giydim ya, ne yaparsın modası geçti.

Nuran kırmızı etek-ceketi giydi. Gerçekten ikisi de tam bedenine göreydi. Rugan pabuçların burnuna pamuk falan doldurmak da gerekmiyordu. Babası kırmızı rengi pek gözalıcı buldu. Anası, "Canım, ne gereği vardı şimdi," diye mırıldandı, suratını astı. İncinmişti. Nuran, anasına da babasına da aldırmadı. Sevinçten uçuyordu.

Bir gün bakkaldan dönerken kestane kokusu duydu Nuran. Kestane kokusuyla birlikte ayazın, çıtırdayan kömürlerin, ilk karın kokusunu da duydu. Ama ayaza, kara vakit vardı daha. Önce havalar biraz serinleyecek, Nuran kırmızı etek-ceketini giyecekti. O sevinçle bir külâh kestane aldı. Kestaneler avuçlarını ya-

kacak kadar sıcaktı. Evde kokularını içine çeke çeke kestaneleri soydu. Bir tanesini anasına verdi, bir tanesini babasına sakladı. Kendi yemedi. Kalanları kardeşine verdi.

Çünkü okullar açılmıştı. Okulun ne belâ bir yer olduğunu iyi bilirdi. Bu yüzden okul zamanı kardeşi Hasan'ı elinden geldiğince şımartırdı. Kendisi orta ikiden ayrılmıştı. Ama Hasan'ın okuması gerekiyordu. Anaları öyle istiyordu çünkü. Hasan da anasının sözünden hiç çıkmazdı. Orta ikiden ayrılmayı göze alamazdı. İşte bu yüzden kestane payının hepsini Hasan'a vermişti Nuran. Helva payını da verirdi, hoşaf sevmediğini söylerdi; tek Hasan içsin, içsin de ortaokulu, okulun kül renkli duvarlarını, bir garip, eğri bakan öğretmenleri, memur çocuklarını, onların arasında eski önlükle, eski pabuçlarla, bir türlü kiri, çatlağı giderilemeyen ellerle dolaşmanın acısını unutsun diye.

İlkokul gibi değildi ortaokul. İlkokul başkaydı, kendilerinindi. Ortaokul, yukardan inenlerle aşağıdan çıkanlar arasında bölüşülüyordu. Aşağıdan tırmananların öfkesi, yukardan inenlerin solgun sevincini yok edecek kadar güçlüydü. Üstelik öğretmenler de aşağıdan geliyorlardı.

Mısırların haber verdiği, kestanelerin "işte geldi," dediği kışa herkes kendince hazırlanıyor, belki de karşı koyuyordu. Nuran için kış, kırmızı ceketin giyilebileceği günler demekti. Hasan için sonsuz bir çabalama olmalıydı. Umutsuz, kırgın bir didişme. Ama ev kadınları için kışa hazırlık gerçekten önemliydi. Bu konuda pazarcılar, ev kadınlarıyla birlik oluverirlerdi. Çalışkan, tutumlu ev kadınlarının iyiliğine çalışırlardı sanki. Pazarlarda yeşil biberler, salatalıklar tepelenirdi. Sandıklara çürümek üzere olan ucuz domatesler doldurulurdu. Yeşil domateslerin yeri ayrıydı. Kışa hazırlanıldığı günlerde pazara iki; üç sefer yapılırdı. Dolu, ağır fileler, sepetlerle yokuşları, merdivenleri tırmanırlardı. İki kolunu insafsızca aşağı doğru çeken yüklerle sırtı kamburlaşmış, yanakları al al, sırtı ter içinde yürürken, Nuran, kenti unutmak zorunda kalırdı. Yanıbaşında anası yürürdü çünkü. Yorgunluğunu alt edip gülümsemeyi başararak. Anasının bu mutluluğunun, önüne geçilmez, anlaşılmaz bir gücü vardı. Salatalıkları kilo başına on kuruş daha ucuza almanın, sonunda bütün pazarı dolaşıp domateslerin en az çekirdeklisine rastlamış olmanın

karşı konulmaz, kesin mutluluğu içinde yürüyen anasıyla, kendi düşlerinin belirsizliği, saydamlığı savaşmağa kalkışınca, Nuran mutlaka yenik düşerdi. Bu hep böyleydi. Gerektiğinde biber kızartmasıyla, hatta domates, soğan ekmekle geçiştirilen yaz günlerinde biriktirdiği paraları seve seve harcar, paralı bir kadının cömertliğiyle, paralı kadınlara özgü güzelim umursamazlıkla kilo kilo salatalık, domates, erik, çürük şeftali alırdı anası. Sonra hafta boyu süren bir didinme başlardı. Turşular kurulur, salça, reçel kaynatılır, yeşil biberler, soğanlar, kurutulmak üzere iplere geçirilirdi. Bu işler bittikten sonra da komşuların yardımıyla tarhana karılırdı. Anası:

— Kışa hazırız, derdi, alabildiğine gururla.

Ülkesini uzun sürecek bir kuşatmaya hazırlamış komutanın güvenliği içinde olurdu. Çünkü babalarının eve para getiremediği günler için ekmeklerine katık edecek turşuları, salçaları, çorbaları bulunurdu hiç değilse. Öğleden sonraları ev işlerinin bittiği o çok tatlı saatlerde sobanın başında, ısınmanın sevincini duya duya örgü örmeler, bir tülbentin çevresine oya geçirmeler de vardı. Geceleri dışarıdaki soğuğun, karanlığın arasından nasılsa sıyrılıp çıkabilmiş, giysilerine soğuk ve kar kokusu sinmiş birkaç komşunun, bayram sevinci gibi çıkıp gelmeleri... Sobanın üzerinde demlenen çaylar... Daha sonra gecenin geç bir saatinde onları yeniden ayaza bırakıp kapıyı arkalarından sürgülemek... Başlarının üzerinde kendi koruyucu damlarının bulunduğunu bilmek...

Kışın kent görünmez olurdu. Kalın, çok koyu bir duman, kenti tepedeki evlerden saklardı. İşte Kenan'la Neclâ asıl böyle akşamlarda gelirlerdi. Kenan yemeğini bırakıp sık sık bahçeye çıkar, derin soluklar alıp verir, "hava buna derler," diye bağırırdı. Sevinçten sesinin titrediği, evin içinden duyulurdu. Şişeyi yarıladılar mı yakınmağa başlardı:

— Ah, bu kent yaşamı! Biz aşağılarda boğuluyoruz. Birazcık toprağım olsa durur muydum buralarda? Sonra Mahmut efendiye çıkışırdı:

— Satalım, diye tutturdun şu tarlaları. Ne oldu sattık da, ha?

Mahmut efendi bilgece gülümseyerek başını iki yana sallardı. Tarlalar satılmasaydı şu içinde oturdukları evi alamazlar, kiradan kurtulamazlardı. Evin evlik yanı yoktu gerçi, kümes gi-

biydi. Her yıl bir başka yeri onarılmak isterdi. Ama olsun, kendilerinindi ya. Sokakta kalmaktan kurtulmuşlar, bir göz odayı da kiraya vermişlerdi. Hem tarlalar... O tarlalarda çalışmanın, tarlada dökülen alınteri karşılığı kazanılan paranın ne olduğunu iyi bilirdi Mahmut efendi. Bu Kenan'sa hiç tarlada çalışmamıştı. İlkokulu bile kasabada okumuştu. Nereden bilebilirdi? Ama bütün bunları söylemezdi Kenan'a Mahmut efendi. Güler geçerdi yalnızca. Bırakırdı Kenan konuşsun. Hem konuk, hem de okumuş adamdı o. Canı istiyorsa kenti kötüler, kalorifer bacalarına ilenirdi. Bütün bunlar Kenan'ın hakkıydı.

— Hayır, derdi Kenan karısına. Böyle derken de masaya bir yumruk indirirdi. — Fikret "Sis" şiirini İstanbul için yazmadı. Şu içinde boğulduğumuz kahrolası kent için yazdı.

Bir zulmet-i beyza ki peyapey mütezayid

Bana kalırsa suçluyuz biz. Evet, inanıyorum buna Suçlu, günahkâr, pis yaratıklar olduğumuza inanıyorum. Madem koca ülke buradan idare ediliyor.

Örtün evet ey haile örtün
Ey şehr
Örtün ve müebbed uyu.

Nasıl? Tam bize göre değil mi? Ne yani, inanmıyor musun? O madrabaz heriften komisyon almadın mı şu banka kredisi için? Kredi açılacak adam mıydı o ? Ama ben araya girdim, kredi açtırttım, ayrıca bankadan da yüzdemi aldım. Ya sen? Kim bilir sen ne haltlar karıştırıyorsundur!

Neclâ elini, kocasının demin kocaman bir yumruk olup masanın üzerine inmiş, sonra da yavaş yavaş gevşeyip açılmış olan elinin üzerine koyardı. Kenan da boşta kalan öteki eliyle, sanki ağlıyormuş gibi gözlerini ovuştururdu.

Kenan'ın okuduğu şiirlerden kimse bir şeycikler anlamazdı. Ama onun tantanayla uzayıp giden sesi, şiirin yadırgadıkları uyumu, ardı ardına sıralanan yabancı sözcükler herkesi ürkütürdü. Tanrısal bir kargıyış omuzlarını çökertir, yüreklerine

korku salardı. Kimileyin şiiri onların anlayacakları sözcüklerle okurdu Kenan:

O bin kocadan arta kalan
Tatlı, cana yakın, süzgün mavi gözlü dilber

Nuran, yüreğinin neden çarpmağa başladığını, kasıklarının neden zonkladığını, üst üste yutkunmak zorunda kaldığını anlayamazdı. Anlayamazdı ya, kente gitmek hepten dayanılmaz bir istek olurdu.

Bir Ekim ortası yataktan üşüyerek kalktı Nuran. Oda öyle soğuk ki, yeniden yatağına girdi ve yorganının altına büzüldü. Soğuğu duyar duymaz kırmızı ceketi geliverdi aklına. Evet, gün bugündü. Kırmızı etek-ceketin, daha doğrusu Nuran'ın günü... Ama sevgili giysilerini sırtına geçirebilmesi için öğleden sonrayı beklemesi gerekiyordu. Ancak, annesi komşuya gitmek üzere kapıdan çıkınca giyinmeğe başladı. Neyse ki, saçlarını nasıl tarayacağını daha önceden düşünmüştü. Bunun için vakit kaybetmeyecekti. Saçlarını omuzlarından aşağı öylece bıraktı mı, daha güzel oluyordu Nuran. Bunun farkındaydı. Ama kentin yabancı kaldırımlarında saçlarını sallaya sallaya dolaşmağa pek cesareti yoktu. En iyisi onları arkaya toplayıp siyah bir kurdeleyle sımsıkı bağlamaktı. Aynada kendine son bir kez göz attıktan sonra rugan pabuçlarını da giydi. Kapının önünde kısa bir süre durakladı. Sonra kesin, ne yapacağını çok iyi bilen kararlı adımlarla dışarı çıktı. Başı yukarda, dimdik yürüyordu. Sağına soluna bakmadan. Ve yıllardır iyi dikilmiş giyimlere, topuklu pabuçlara alışkınmış gibi. Hiçbir taşın adımlarını tökezletmesine izin vermeden yürüyordu. Böylece uzun yokuşu indi.

Alt sokakta, dükkânların önünden geçerken hızını kesti. Biraz ötede Salim amcanın dükkânı vardı. Terziydi Salim amca. İki yıl öncesine kadar karısıyla birlikte Nuranların bitişiğindeki evde otururdu. Karısı ölünce evi bırakmış, dükkânın arkasındaki odada yatıp kalkmağa başlamıştı. Karısı ölünce iyice çökmüştü. Gözleri iyi görmüyor, eskisi gibi iş çıkaramıyordu. Halinin pek perişan olduğu söyleniyordu. Nuran'ın onu çiğneyip geçmesi

yakışık almazdı. Hem kırmızı etek-ceketin gerçek değerini olsa olsa Salim amca verebilirdi.

Nuran, dükkânın açık kapısından başını uzattı. Salim efendinin kamburlaşmış sırtı kapıya dönüktü.

— Salim amca, diye seslendi Nuran.

Salim efendi döndü, gözlüklerini çıkarıp baktı. Besbelli tanıyamamıştı Nuran'ı. Neden sonra:

— Vay, sen miydin? diye sordu sesi titreyerek ve kalkıp kapıya doğru yürüdü. — Az kalsın tanıyamayacaktım. Bu genç, güzel hanım da kim, ne işi var benim dükkânda, diyordum. Görmeyeli amma büyümüş, değişmişsin. Gelsene içeri!

Nuran yerlerde kumaş parçaları, tozlara bulanmış iplikler sürünen dükkâna çekinerek girdi.

— Geç otur! Aceleyle bir iskemlenin üzerini boşalttı. — Beni unuttunuz. Baban da uğramıyor hiç. Artık komşu değiliz diye... Yok canım, neler söylüyorum ben de... Takaza etmenin sırası mı şimdi? Anlat bakalım, ne var, ne yok?

— İyilik, dedi Nuran.

— İyi, iyi... İyi olun! Ben de işte gördüğün gibiyim. — Eliyle belirsiz bir hareket yaptı. — Sen nereye gidiyorsun böyle, yalnız başına? Dur bakayım... Pek şıksın. Ceketin de güzel... Yakışmış. Belli iyi bir dikiş. Anlarım ben.

— Kenan abimin karısı var ya, Neclâ, o verdi.

— İyi yapmış. Pek güzel... Demek sen de giydin...

Sonra tek başına çıktın, gidiyorsun.

Bir cigara yaktı.

— Aşağıya mı?

Nuran başını sallamakla yetindi. Nedense müthiş utanmıştı.

— İyi... Güzel! dedi Salim amca ve öksürmeğe başladı. — Rahmetlinin dili keskindi ya, diye sürdürdü konuşmasını güçlükle, –yüreği iyiydi. Kahvemi çayımı hiç eksik etmezdi. Cigara zehir gibi yapıyor ağzımın içini. Bu yüzden içesim gelmiyor. Öksürtüyor da üstelik. Ama insana bir arkadaş gerekli. Çalışırken canım sıkılıveriyor. Neden sıkılıyor, anlamıyorum. Eskiden böyle değildim. Saatlerce başımı kaldırmadan çalışırdım da, biriyle iki çift lâf etmek aklıma gelmezdi. Ne diyordum, işte canım sıkılınca bir cigara yakıyorum. Ama yanında çay, kahve olmayınca

tadını alamıyorum. Hem sıcak çay insanın boğazını temizliyor. Ağzının acısını alıyor. Elin kırılmadı ya, yak ocağını, pişir çayını diyeceksin. Ya da kahveciye ısmarla. Ama olmuyor, yıllardır alışmışım. Şurada birisi oturur, canım isteyince çayımı, kahvemi getirirdi.

— Ben sana çay yaparım Salim amca, dedi Nuran pek de istemeyerek. Çünkü kent bekliyordu onu.

— Yoo, öyle demek istemedim canım. Senin işin var şimdi.

— Hemen olur, sen merak etme. Su ısınana kadar da şuraları süpürüveririm.

— Ne gerek var canım? Bir de ortalık mı süpüreceksin? Vazgeç!

Nuran çabucak gaz ocağını yaktı. Çaydanlığı üstüne koydu. Kırmızı ceketini bir sandalyenin arkalığına geçirip, gömleğinin kollarını sıvadı. Süpürgeyi ıslattı, dükkânı bir güzel süpürdü. Eski bir bez parçasıyla toz aldı. Musluğu vimledi. Muşamba kaplı küçük masayı sabunlu bezle sildi. Kirli tabakları yıkadı. Sonra iki bardağa çay koyup getirdi.

Salim efendinin kamburu düzeldi, yüzüne renk geldi. — Tanrı senden razı olsun, dedi. — Ne zamandır böyle çay içmemiştim. Rahmetlinin dediği gibi, tam tavşan kanı olmuş.

Bir çabukta bitirdi çayını. Nuran, bardağı ikinci kez doldurdu. Salim efendi bir de cıgara yaktı. İkide bir "oh, oh" diyor, Nuran'a dua ediyordu. Nuran, adamcağızın halini içi sızlayarak seyretti.

— Sende de kabahat var Salim amca, dedi, — hiç uğramıyorsun ki! İnsan Pazar sabahları olsun gelir. Salim efendinin elleri titremeğe başladı:

— Bunca zamandır çıkmadım yukarlara, bundan sonra hiç çıkmam. O evde yirmi beş yıl oturmuştuk... Kolay mı? Gelmeyeyim daha iyi.

Elinin tersiyle sulanan gözlerini sildi. Bir sessizlik oldu. Salim efendi yerinden kalktı, boşalan bardağını masanın üzerine koyan Nuran'a yaklaştı.

— Alışkanlıklar, beraberlikler sıkıcı gibi gelir kimi zaman. Tekrarlar bıktırır adamı. Ama çaresizsen eğer... O zaman sevmeğe bakmalı. Elindekine sımsıkı sarılmalı. Böyle derim ben. Hem

merak etme, gözüpeklikleri düzene uydurmanın yolları bulunur. Ödün vermeden. İstenirse bulunur. Bir gün anlarsın. Öyle gençsin ki...

Biraz durdu. Gözlüklerini taktı, sonra çıkardı. Kahverengi bir kumaş parçasıyla camlarını sildi.

— Aşağıya inmek için geç oldu artık, dedi. — Gördün mü boşu boşuna oyaladım seni. Bana kalırsa şimdi eve dön. Anana babana selâm söyle. Onlara de ki, "Salim amcama gittim. Zavallının gönlünü hoş ettim." Aynen böyle söyle. Hiç çekinme..

O eski düşkün hali kalmamıştı. Gözlerini Nuran'dan kaçırmıyor, sert, kararlı bir sesle konuşuyordu. Nuran'ın ceketini aldı, tuttu. Giyinmesine yardım etti.

— Çok mu canın sıkılıyor evde? diye sordu Nuran. — Sıkılıyor değil mi? Saklama, anlarım ben. Eh, sıkılır elbette. Neden sıkılmasın. Herkesin canı sıkılıyor. Ama aşağılara inmek çare değil. Bak, kaynakçılar, mezbaha kesim işçileri, yük taşıyıcılar, yol onarıcılar, temizlikçiler, kadın-erkek, çoluk-çocuk her sabah iniyorlar kente. Akşam olunca gene geliyorlar. Ayrı ayrı yollardan, başka başka saatlerde... birer-ikişer... Üçten, dörtten fazlasının bir araya geldiğini gördün mü? Yorgunluktan başları düşüyor, canları konuşmak bile istemiyor. Hep birlikte gitmeyince neye yarar? İyi giyimler de kurtarmaz insanı.

Sustu. Nuran'ın sırtını sıvazladı. Sonra:

— Demek canın çok sıkılıyor, dedi. — Dikiş sever misin? Şu benim baskıları yapsan, ha? Ne dersin? İlik açmayı da öğretirim sana. Gözlerim yoruluyor, iş çıkmıyor elimden. Sen yardım edersen.. Çünkü bir başkasını istemem yanımda. Yaşlandım, ama insanlara alışamadım daha. Yabancılara demek istiyorum. Bu da bir kusur tabiî... Bir danış bakalım anana babana. Olur mu?

— Olur, dedi Nuran sessizce. Nedense ağlamak istiyordu.

Yokuşu hızla tırmanmağa başladı. Oysa hızlı çıkmağa gelmezdi bu yokuş. Öyle uzundu ki... Hiç sonu gelmeyecekmiş gibi... Ama bir an önce evde olmak istiyordu. Evde olmak... Bir köşede yapayalnız.. Salim amcayı sevdiğini mi, yoksa ona çok kızdığını mı düşünmek... Bir karara varmak... Sonra da gerekirse ağlamak...

Çeşmenin önünden geçerken mısırcıyı gördü. Üzerinde kirli bir işçi tulumu vardı. Çeşmede yüzünü yıkamış, mendiline kuruluyordu. Yorgun görünüyordu. Nuran'a bakarken gülümsedi. Bıyıklarını burmadı. Belki bıyıkları olduğunu bile unutmuştu. (O kadar yorgun muydu?) Mendilini yüzüne bir daha kapadığında gözleri açıkta kaldı. Delikanlının bakışlarında, kendine hiç de yabancı olmayan bir hüzün gördü Nuran Şaşırdı.

Birden yavaşlamıştı. Ağır ağır yürüyordu. Uzaktan gören biri, olduğu yerde durduğunu sanabilirdi. Oysa düşünüyordu Nuran. Düşünmek için eve gidecek, yalnız bir köşe bulacak zamanı yoktu. Sabırsızdı. Bu öğleden sonranın boşa geçtiği, hatta bir fırsat kaçırdığı söylenebilir miydi? Ağlama isteği geçmişe değgin bir duyguyla ilgiliydi belki. Bundan sonra... Hayır, artık ağlamak istemiyordu.

Evet, sevmeğe bakmalı.

Elindekine sımsıkı sarılmalı.

Sımsıkı... Öyle ki, sonunda yaşamak –kendiliğinden– yetinme duygusunu aşsın. Coşkunluklar, ödün vermeden düzene uydurulsun.

Kendi yasası –Nuran'ın yasası– yüreğinin derinliklerinde sessizce beklesin.

1973

Dükkânın Önü

Gençler satımevinin sahibi Mehmet Börtlü, dükkânın önündeki gölgeli kaldırımda bir aşağı bir yukarı gidip gelmekteydi. Böyle dolanıp dururken, dip tarafı üzerinde dönenen sivri bir kavunu andırıyordu. Şişman bir adam sayılmazdı gerçi. Şu var ki, bedeninin bütün eti, yağı sanki belinin çevresinde toplanmıştı. Omuzları da daracık ve iyice düşüktü; başıyla birlikte bir koni meydana getiriyordu.

Bunaltıcı bir sıcak vardı ve Mehmet Börtlü'nün canı sıkılıyordu. İçerisi kaldırımdan daha serindi serin olmasına ya, karanlıkta tek başına kalamıyordu. Çünkü dükkâna kimsenin uğradığı yoktu. Kasabalılar sanki sıcak havada çıplak gezerlermiş gibi, giyecek hiçbir şey satın almıyorlardı. Giyecek bir yana, iplik, don lâstiği, düğme bile istemiyorlardı. Karşı kahvede oturanlarda da hayır yoktu. Hepsi tavlaya, pişpiriğe dalmışlardı. İçlerinden şöyle bir "merhaba" gönderen bile çıkmıyordu. Zaten ağızlarını açtıkları yoktu. Yalnızca pulların ve zarların keskin, cırlak sesleri durgun havayı şöyle bir aralıyordu, o kadar. Çarşıdaki sessizlik hiç de olağan gelmiyordu Mehmet Börtlü'ye. Radyolar, plaklar susmuştu. Sanki kasaba, üzerine bir uğursuzluğun çökmekte olduğunu biliyordu da, farkında değilmiş gibi, gene de isteksizce bekleme anını geçiştirmeğe çalışıyordu.

Gökte tek bulut yoktu. Ama güneş ışığı, kül renkli bir örtüden sızarmışçasına parlaklığını yitirmişti. Kuşlar bile tedirgindi. Belki de bu yüzden şakımıyorlardı. Kahvenin önündeki çınara kümeler halinde konup konup kalkarlarken yalnızca kanat sesleri duyuluyordu. Bir silah patlasa, yoldan geçen bir araba dev-

rilse, bir büyük gürültüyle bütün gerilmiş sinirler boşalıverseydi... Böyle düşünüyordu Mehmet Börtlü.

Dükkânın önünden biri yaşlı, öteki genç iki adam geçti.

— Ölüm geliyorum demez, diye anlatıyordu yaşlı adam, yeni bulduğu önemli bir gerçeği açıklar gibi.

— Genç, ihtiyar da ayırmaz. Tanrı'nın işi... Nereden bileceksin?

İhtiyarın yanındaki delikanlı besbelli bu sözleri dinlemiyordu. O da:

— Canım sıkılıyor diye yakınıyordu. Durmadan sıkılıyorum. İstanbul'a mı gitsem acaba?

Marangoz Salih, Kör Salih dikiliverdi o sırada karşısına. Sırtında yepyeni bir lâcivert file gömlek, yanında oğluyla... Kör Salih'in, bacak kadar oğlunu ne demelere yanında gezdirip durduğunu düşündü tuhafiyeci. Ve fena halde bozuluverdi. Üstelik oğlanın kafası, öteki kasaba çocuklarınınki gibi en azından üç numara tıraşlı bile değildi; sarı yumuşacık kâhkülleri yaz-kış kaşlarına değerdi. Şimdi de bir elinde kocaman bir meşin top, ötekinde bir külâh dondurma tutuyordu.

Marangoz Salih kör falan değildi aslında. Sağ gözünün akında mercimek iriliğinde bir kara leke vardı, o kadar. Kimilerine göre böyle bir lekeyle o gözün görmesi olanaksızdı. Hatta Salih'in başını hep sağa doğru eğmesi de sol gözünün görüş alanını genişletmek içindi. Öyle diyorlardı. Kimilerine göre, -az çok okumuş kişilerdi bunlar– leke gözbebeğinde olmadıkça zarar etmezdi. Ama okumuşlara önem veren yoktu; kestirip atıveriyordu kasabalılar:

— Adaaam, diyorlardı, — bir kez adı köre çıkmamış mı bunun? Sağ gözü görse de bir, görmese de...

Kör Salih gözündeki lekenin, bütün bu sorularla birlikte, önüne geçilmez bir tiksintiyi de uyandırdığını seziyor olmalıydı ki, gözünün biçimsizliğinin yarattığı olumsuz duyguyu gidermek için boyuna gülüp duruyordu. İşte şu Tanrı'nın cezası havada bile gülümsemeyi, hatta terlemeden durmayı becerebiliyordu.

Kör Salih'i severdi Mehmet Börtlü. Onu, gerçek bir dostu karşılar gibi karşıladı, halini hatırını sordu. Elini arkadaşça Salih'in omzuna koyacaktı ki, lâcivert file gömleğe ilişiverdi gözü. "Be-

nim dükkânın malı değil bu, " diye geçirdi aklından. Ve havaya kalkmak üzere olan elini arkasına bağlayıp:

— Eee, Kör Salih, diye söze başladı. — baba-oğul iki dirhem bir çekirdek uğramışsınız sokaklara... Ne o, işler yolunda galiba?

Kör Salih iyi bir haber veriyormuş gibi gülümsemesini daha bir yayarak:

— Yoo, dedi, — bildiğin gibi kesat... Oğlanın bugün doğum günüydü de, şöyle parka gidelim dedik.

Sonra sokağın orta yerinde oğlanın sarı kâhküllerini okşadı.

— Doğum günü mü? İlâhi Kör Salih, o da nereden çıktı? Baban da mı doğum gününü kutlardı senin, hâ?

— Ee, ne yaparsın zaman değişti Mehmet abi, dedi marangoz daha bir tatlılıkla ve dükkânın önündeki çarpık bacaklı masaya oturdu. Sonra tuttu, oğlunu da çekti, yanına aldı. — Eskiden böyle file gömlek falan giymezdik. Ama bak, şimdi giyiyoruz. Öyle değil mi?

— File gömleğe de gömlek mi derim ben? Delik deşik bir şey. Yel esse buz kesersin içinde. Sıcakta dersen, terini çekmez. Kısacası sağlığa uygun değil hiç... Şu seninki sözün gelişi, iyi bir mal mı bakalım? Markası nedir, yıkanmağa gelir mi, sordun mu? Belki de güneşte ağarıverir, hâ?

— Hediye bu be Mehmet abi! Hediyenin markası mı sorulurmuş?

— Hediye ha! Bak sen! Kimin hediyesi ki?

Salih'in yanakları kızardı, önüne baktı:

— Karımın, dedi usulca, — geçende İstanbul'a gittiydi ya hani. Gelirken getirivermiş.

Sanki bir silah patlamış ya da arabanın biri karşı eczanenin vitrinine girmişti. Adama bak sen! "Karım" demeyi de nereden öğrendi? Öfkesini belli etmemek için başını çevirdi. Uygun bir süre geçtikten sonra marangoza döndü. Gene de adamcağıza saldırmaktan geri durmadı:

— Nerdeyse yemek zamanı... Seninkinin elinde dondurma. Bu sıcakta amel edeceksin oğlanı.

Kör Salih'in oğlu, çevredeki çocukların pek çok korktukları tuhafiyecinin kendisinden söz ettiğini duyunca, babasının koltuğunun altına sokuluverdi. Yüreciği öylesine kaygıyla doluydu ki,

bir süre dondurmasını yalamayı bile unuttu. Bu yüzden sıcakta eriyen dondurma bacaklarına damlamaya başladı. Kör Salih'in oğlu şöyle bir baktı tuhafiyeciden yana. Onun artık kendisiyle ilgilenmediğini görünce, dondurmanın kalanını öylece ağzına tıktı. Dili, damağı, boğazı uyuşuverdi. Küçük bir ateş yuvarlağı ya da dikenli bir top yutmuş gibi oldu. Gene de sesini çıkarmadı. Kıpırdayamadı bile. Biraz kendine gelince, bacağındaki dondurma damlalarını silmeğe yeltendi. İşte o sırada çok kötü bir şey oldu. Kırmızı, siyah kareli meşin top, elinden fırladığı gibi yolun ortasına doğru yuvarlandı. Babası topun peşinden gidince çocukcağız, tıpkı dev bir kavunu andıran kızgın tuhafiyeciyle ve onun gözlük camlarının ardından bütün bütün büyümüş gibi görünen öfkeli gözleriyle karşı karşıya kalıverdi.

Kör Salih, topu yakalayıp yerine oturuncaya kadar geçen kısa süre içinde, Mehmet Börtlü, oğlanın gözbebeklerinde yoğunlaşan korkuyu görmüş, bir hoş olmuştu. Yutkundu, önüne baktı, sırtından ter boşandı. İşe yarar bir şey söylediğini sanarak:

— Şimdiki çocuklar talihli, dedi, sesinin bir türlü yumuşatamadığı sert tonuyla. — Kadrini bilseler bari. Biz de çocuk mu olduk sanki. Dondurma, top neymiş... Varsa yoksa sopa... Şu kulaklarıma bak! Rahmetli babam her fırsatta kulaklarıma yapışırdı. Öyle burardı ki, acısından üç gün ovunurdum. İşte bu yüzden kulaklarım uzadı.

Eğilmiş, Salih'e kulaklarını gösteriyordu. Salih'in oğlu da baktı. Gerçekten kocaman kulakları vardı Mehmet Börtlü'nün. Belki de doğuştan öyleydi, ama kendisi, "babam yaptı," diye tutturuyorsa kimsenin bir diyeceği olmazdı. Şu var ki, Salih'in oğlu onları, panayırlarda seyrettiği pehlivanların kulakları gibi şiş şiş, yamru yumru gördü nedense. Giderek tuhafiyecinin başı, gövdesi falan yok oldu da, bir çift adam boyunda kulak kaldı geriye. Çocukcağız, babasının sol yanına iyice yapıştı ve bir daha da yerinden kıpırdamadı.

Şimdi Mehmet Börtlü'nün çenesi açılmış, boyuna konuşuyordu. Marangozun yüzünden hiç eksik etmediği tasasız gülüşü bahar yağmuru gibi doluyordu içine. Öfkesini falan unutmuştu. Ama Kör Salih kalıcı değildi. Oğlunun sarı kafasını bir kez daha okşayarak:

— Hadi, dedi, — annen sofrayı kurmuştur çardağın altına. Ayranı da soğutmuştur. Kim bilir neler neler pişirmiştir sana. Yürü, gidelim de, bekletmeyelim.

— Otur, otur, dedi Mehmet Börtlü telaşla. — Birer gazoz için de öyle gidin. Sıcakta iyi gelir. Kahveciii!

O yaşlı adamla yanında yürüyen delikanlı gelmişti aklına. İhtiyarın "ölüm geliyorum demez ki," diyen sesi kulaklarındaydı. Yüreği gümbürdüyor, kulakları vınlıyordu. Kuşlar ne diye susmuşlardı sanki. Boğazına bir yumruk tıkandı. Kör Salih'le oğlu giderlerse bir sıkıntı, bir onmazlık su yüzüne çıkıverecek. Ne zaman başladığı bilinmeyen... Hayır bugün, bu sabah değil. Ölümden söz eden o ihtiyarla ilgisi yok hiç. Belki de kendisine Mehmet adı konmadan başlayan... çizilen... Yazgı mı? O da değil... İnsanın elinden bir şeyler geliyor pekâlâ canım. Bir dükkânı aklını kullanıp iyi idare etmek, iyi para kazanmak gibi... Başka?

Kör Salih masanın üzerinden inmişti bile... Şimdi de oğlunu indiriyordu. Baba-oğul el ele tutuşmuş köşeyi dönerlerken arkalarından baktı. Az daha otursalardı... Ama mademki çardağın altında kurulu sofra onları bekliyordu, kalamazlardı. İşte belki de bu Mehmet Börtlü'nün yazgısıydı.

Onlarla birlikte bir daha yerine getirilemeyecek bir şey de gidivermişti. Kör Salih'le konuşacakları daha bitmemişti. Bir şey, çok önemli bir şey eksik kalmış, tamamlanmamıştı. Kör Salih azıcık daha otursa bir çözüm yolu bulunabilir miydi acaba? Ona bir soru sorabilir ve bu sorunun kesin, aydınlatıcı, gönendirici yanıtını alabilir miydi?

Kafasında henüz biçimlenmeğe başlayan soruyu bulmak için dükkândan içeri girdi. Dükkânın karanlığına, sessizliğine sığındı. Kasanın yanındaki iskemleye çöktü. Başını avuçlarının arasına aldı.

Didinir dururdu bu Kör Salih. Öyle çok çalışırdı ki! Gene de karısını, çocuğunu sık sık parka, sinemaya götürecek zamanı olurdu. Cambaza, tiyatroya bile giderlerdi. Üstelik durmadan da gülerdi Kör Salih. Tanrı'nın cezası hep gülerdi. Kimseyle atıştığı görülmemişti. Hastalıklı, kendine bir tek oğlandan başka çocuk doğuramayan, doktorlara görünmek için sık sık İstanbul'a giden karısıyla nasıl bir ömür sürerdi ki! Şimdiye kadar kimsenin karısıyla ne yap-

tığını düşünmemişti Mehmet Börtlü. Ona neydi elin karısından? Ama öğlen vakti kocasıyla çocuğu için çardağın altına sofra kuran, ayran soğutan bir kadın merak edilirdi. Hastalıklının biri olsa bile. Kadının yorgun, soluk yüzü, cılız bedeni, adını bilmediği hastalığı kimselerde bulunmayan bir erdem gibi görünmeğe başlamıştı nerdeyse tuhafiyeciye. Kadının ince mavi damarlı, hafifçe titreyen ak elleri vardı. Bir gün dükkâna geldiğinde sağ eli koyu renk bir kumaşın üzerine uzanmış, orada şöyle bir an durmuştu.

Öfkesi, sıkıntısı geçmişti. Ne var ki, şimdi de nasıl doyuracağını, gidereceğini bilmediği, belki de ilk kez duyduğu bir özlemle, tutkuya varan bir istekle doluydu. Kör Salih'e soracağı sorudan vazgeçti. Ürküyordu. "Arılar iyi bal yaptı mı bari?", "Küspeler kaçtan gitti?" demeğe alışmış bir adam için yeterince yalın olmayan konulara dalıp gitmek tekin değildi. Gene kapının önüne çıktı. Çınarın yaprakları pır pır ediyordu şimdi. Gök de birden kapanmıştı. Kuzey yakasında, dağlara doğru bulutların aralandığı yerden ince sık çizgilerle üçgen bir aydınlık iniyordu.

Az sonra yağmur, çarşının üzerine de indi.

"Kör Salihler çardağın altını acele boşaltmışlardır." diye geçirdi aklından tuhafiyeci. Buna sevindi mi, üzüldü mü bilemedi. Yağmur giderek hızlanıyordu. Beş-on dakika içinde sokaklardan seller akmağa başladı. Kaldırımlar bir saçak altı bulmak ya da evine varmak için koşuşanlarla doluydu. Sonra kimsecikler kalmadı dışarıda.

Yağmur hâlâ yağıyor, Mehmet Börtlü üstüne başına sıçrayan damlalara aldırmadan dükkânın önünde gidip geliyordu. Uzaklardan çığlıklar duyuldu birden:

— Çay yükseliyor!

Kahveye ve dükkânlara sığınanlar, sağanağa aldırmadan dışarı fırlayıp kuzeye doğru yöneldiler. Mehmet Börtlü, evinin çay kıyısında olduğunu aklına bile getirmedi. Karısının iri kalçalarını, tıpkı karısı gibi tombul, hareketsiz, koyun gözlü kızlarını, Almanya'ya gitmek için sırasının gelmesini bekleyen ve mor ipek gömlekle dolaşan oğlunu düşündü yalnızca. Omuzlarını silkti.

Dükkânın tentesinin altından çıkıp bedenini sonsuz yağmur damlalarına bıraktı.

1970

Emekli

Sekiz-on katlı apartman bloklarının arasında üçgen bir leke gibi duran yeşil alana yaklaşırken gevşek, yorgun adımlarını hızlandırdı. Oturmayı tasarladığı tahta sıra aklına gelir gelmez, bir yürek çarpıntısıdır alırdı Saffet beyi. Çünkü sabahın bu saatinde güneşli tek sıra oydu parkta. Öteki ikisine ağaçların serin gölgeleri vururdu. Ekim sonunda da, gölgede oturup durmanın tadı yoktu. Hemen üşüyüverirdi insan.

Saffet bey, köşeyi döner dönmez sırayı görürdü. Gerçi, yarısına kadar taflanlar kapattığından, ancak tahta arkalığı seçilirdi sıranın. Ne var ki, taflanların arasından görünen göğün mavisi, taflanların yeşilinin de karışmasıyla koyulaşır, tanımsız bir gülümsemeye dönüşürdü. Ve sanki gökyüzüne, Saffet bey için hâlâ sınırsızlığı sezilebilen tek yere, buradan gidilirdi. Bütün gürültülerden arınmış, sessizliğin, dinginliğin simgesi gibi dikelirdi sıra; başını kaldırmış ve yapyalnız. Dün mü oturmuştu orada Saffet bey, yoksa yaz başında mı? Öylesine el değmemiş, kanıksanmamış bir uzaklığın ardında, Saffet beyin yorgun yüreğini dinlensin diye koyduğu sıcacık bir yerdi işte. Mavi yağlı boya üzerine siyahla yazılı "Denizcilik Bankası" sözlerinin de bir başka anlamı olmalıydı. Çünkü "Denizcilik Bankası" yazısını pek çok yerde görebilirdiniz. Kalabalık sokaklarda, kömür dumanıyla kararmış eski taş yapıların çıplak duvarları boyunca, gecenin lâcivert karanlığında neon lambalarıyla renk renk ışıklandırılmış olarak ve akla gelebilen her yerde... Ama A... semtinde oraya buraya serpiştirilmiş bir sürü yeşil alandan bir

tanesinde, gönül açan, aydınlık mavilerin ortasında dururken, bütün öteki anlamlarını yitiriyor, çaresiz bir ihtiyarın son mutluluğu oluveriyordu.

Saffet bey, yürüdüğü sokağın köşesini döndü ve sırayı gördü. Ama gökyüzüne giden yol kapanmıştı; sırada bir adam vardı, şapkalı, geniş omuzlu bir adam. Zaten Saffet beyin, mavi boyalı sırayı güneşin altında pırıl pırıl ve tek başına gördüğü o sessiz sabahlar bir süredir gittikçe seyrelmeğe başlamıştı. Ne çok insan geliyordu parka... Kendilerini bekleyen, yollarını gözleyen varmış gibi. Gelip oturuyorlar, sıraların üzerine çakılıp kalıyorlardı. Sanki onlar orada oturup dururken *birisi* çıkıp gelecekti. Hiç kimsenin gelmeyeceğini nasıl olur da bilmezlerdi? İnsan ihtiyarlayınca ve oturmaktan başka yapacak işi kalmayınca kimselerin gelmeyeceğini, gelse bile salt kendilerine özgü o garip yalnızlığa engel olamayacağını bilmiyorlar mıydı?

Başı önünde, biraz küskün, biraz kırgın sıraya yaklaştı.

— Vay, vay, vay, Saffet beyciğim, nasılsınız? Hoş geldiniz!

— Hoş bulduk, dedi Saffet bey, düşmanca duygularını gizlemeğe çalışmadan.

Sonra başka çaresi olmadığından, tarım müdürlüğünden emekli Vasfi beyin yanına oturdu.

— Ee, anlatın bakalım, nasılsınız, iyi misiniz? Görüşemedik ne zamandır. Kahveye de uğramıyorsunuz.

— Öyle gelemiyorum. Bilmem neden? Vaktim olmuyor besbelli.

— Vaktiniz mi olmuyor? Amma yaptınız canım! Bizim gibilerde vakitten bol ne var?

— Doğru. Ama ne bileyim, gelemedim işte.

— Havalar bir bozsun, o zaman görüşürüz. Hep böyle günlük güneşlik olacak değil ya! Ne kaldı şunun şurasında? Kasım dedin mi başlar yağmurlar, ardından da kar, soğuk... O zaman bizi ancak kahve paklar.

Saffet bey sesini çıkarmadı. Adam, hem sıranın en iyi yerini kapıp çökmüştü hiç kalkmamacasına, hem de kendisiyle konuşulsun istiyordu.

— Bu sabahki gazeteleri okudunuz mu?

— Okumadım.

— Buğday fiyatlarına yapılacak zamdan söz ediyorlar. Ne dersiniz bu işe?

— Bilmem ki...

— Akıllarına koydularsa yaparlar. Yaparlar ya, işin sonunu düşünen yok. Hükümet buğday fiyatlarını ilk arttırdığında da söylemiştim. Kırklarda mıydı, ellilerde mi?

Vasfi bey buğday denildi mi saatlerce konuşabilirdi ama Saffet bey gibi biri için değmezdi. Zavallı bir ihtiyardı o. Buğday politikasından ne anlardı? Boş bir çuvaldı sanki, yığılıp kalacak yer arıyordu. Bunun böylesi gençliğinde de bir matah olmamıştı kuşkusuz. Yaşı altmış var yok ama yetmişinde gibi... Besbelli işe yaramıyor diye tezkereyi vermişler eline. Oh olsun!

Ayağa kalktı.

— Ben biraz dolaşayım, dedi.

Ve karşı yola doğru yürüdü. Saffet bey, o gözden kayboluncaya kadar arkasından baktı, sonra sıranın öbür başına oturdu.

Vasfi beyle birlikte sekiz emekliydiler çevrede. Ve sayıları her yıl artmaktaydı. Yakında A...'nın yüksek apartman bloklarının aralarındaki küçük parkların sıralarını yalnız onlar dolduracaklar, ağaçlıklı yolların kaldırımlarında yalnız onların bıkkın ve umutsuz adımları duyulacaktı. Emeklilik ikramiyelerine banka kredilerine ekleyerek, varsa karılarının bileziklerini, dededen kalma bir arsayı satarak, biraz da borca girerek, nohut oda, bakla sofa benzeri birer daire almışlardı. Geride bıraktıkları bir elli, bir altmış yılın ağırlığını gereksiz bir safra gibi önce yavaş yavaş sonra daha hızla boşaltarak tüketmişler, göz açıp kapayıncaya kadar ihtiyar adamlar olmuşlardı. Emeklilikten önceki günleri, gençliklerinde gördükleri bir film gibiydi; çoktan unutmuşlardı. Emeklilik denen yıkımın, bedenlerinde ve kafalarında oluşturduğu çöküntüyü sezmektense unutmayı, geçmişin, şimdi çevrelerinde başkalarının tekrarladıkları hayata oldukça benzeyen anılarıyla rahatsız edilmeden çürüyüp gitmeyi yeğlemişlerdi.

Bilinmeyen bir elin kırıp attığı, henüz olmamış yemişlerle yüklü dallardılar. Gövdelerine bağlı kalsalar, daha uzun süre yaşar, meyvelerini oldururlardı. Şimdi özsularından yoksun, kaskatı toprağın üzerinde önce sararmışlar, sonra da çürümeğe bırakılmışlardı.

İlk günler sıcacık bir tembellik duygusunun başıboşluğuna rahatça bırakmışlardı kendilerini. Kavganın bittiğini bilmek, bir yorgun savaşçı olduklarına inanmak, tatile kavuşan çocuklar gibi sevindirmişti onları. Daha sonraları da ev işlerinde karılarına yardımcı olmayı denemişlerdi. Ama bunca yıl küçümsedikleri o yalın, önemsiz işlere hiç de yatkın olmadıklarını anlamaları uzun sürmemişti.

Henüz çalışmakta olan arkadaşlarını görmeğe gitmişlerdi. Sık sık, akıllarına estikçe. Önünde imza edilecek evrak yığılı, telefonu durmadan çalan bir şube müdürü, yeni emekliye küçümser gibi mi bakmıştı bir kez? Neden o oturur oturmaz kahve ısmarlanıyordu? Bir an önce çıkıp gitsin diye mi?.. Kendileri gibi emekli olanları bulup pastanelerde buluşmağa başladılar. Ama pastanenin en tenha köşesine suçlular gibi büzülmüş üç-beş emekli, onca cıvıldayan, hareketli gencin arasında seyirlik bir görünüşe bürünmüyor muydu? Garip bir biçimde gururlu, nerdeyse alıngan, pek çabuk da kalender oluvermişlerdi. Artık iş başındaki arkadaşlarını görmeye gitmiyorlardı. Pastanelerde de buluşmuyorlardı. Boyunbağsız, en eski pabuçlarını bulup ayaklarına geçirerek evlerinin yakınındaki kahveye gidiyorlar, yeni edindikleri arkadaşlarıyla tavla oynuyorlar, ama nedense hep yeniliyorlardı.

Karıları da başkalaşmıştı. İstanbul'un havası, onlara bir hafiflik, ikinci bir gençlik sunmuştu. Öyle ya, çocukların yükleri de kalkmıştı omuzlarından. Kimisi evlenmiş, kimisi bir iş bulmuş çalışıyordu. Kadınlar da yaşamağa yeniden başlamışlardı. Kıvrak adımlar, kıvrak hareketlerle ev arıyorlar, ev buluyorlar, ev satın alıyorlar, perdeler dikip, örtüler işliyorlardı. Kırk yıllık karı-koca arasına giriveren, o büyük yaş farkı da nereden çıkmıştı? Erkekler, ceketlerinin çoğalan lekelerine, pantolonlarının buruşukluğuna aldırmazken, kadınlar saçlarını boyuyorlar, naylon ipliklere boncuklar dizerlerken parasızlıktan yakınıyorlardı. Arada da, bir zamanlar gerçekten kocaları olan yaşlı, derbeder, aylak adamlara kinle bakmaktan kendilerini alamıyorlardı.

Saffet bey, iki elini dizlerinin arasında kavuşturup öne doğru eğilmişti; toprağa bakıyordu. Kamburlaşmış sırtı, kuru, zayıf bedeniyle güneşin altında bir heykel döküntüsü gibi duruyordu. Toprak yolda ayak sesleri duyup başını kaldırdı. Küçük çocu-

ğuyla genç bir kadın geçti önünden, Saffet bey küçük kızı, kızın elinde tuttuğu fırıldağı gülerek seyretti. Sonra yerinden kalkıp ana-kızın ardından yola doğru yürüdü.

Güneşli ekim günleri geride kalmış; yağmurları, kül renkli bulutlarıyla kasım ayı gelmişti. Böyle kapanık bir ikindi üzeri evden çıktı Saffet bey. Biraz parkta oturdu. Tahta sıra güneşli günlerdeki gibi değildi artık. Bir yabancı, nerdeyse somurtkan, huysuz bir düşman olmuştu. Saffet bey fazla oturamadı. Üşüyordu. Yerinden kalktı. Şöyle bir yürüdü. Sonra dolmuşa atlayıp son durağa kadar gitti. Biraz önce inceden inceden inmeğe başlayan yağmurun altında, nereye gideceğini bilmeden rastgele yürümeğe başladı. Önüne gelen sokağa dalıyordu.

Gide gide, iki yanında bahçe içinde eski, alçak evlerin uzandığı tenha bir sokağa vardı. Bakımsız, bahçe duvarı yıkık bir evin avlusunda çalışan oduncuya takıldı gözü. Adamın arkasında koca odun kütükleri duruyordu, önünde de kırıp ufalttıkları... Uzun boylu, sıska, sarışın bir adamdı oduncu. Üzerinde rengi belirsiz, bez bir gömlek vardı. Yaşlıydı da; olaki Saffet beyin yaşında... ama yüzü, kasları şişkin kolları güneş yanığı esmerdi. Balta, adamın başı hizasından aşağıya inerken bir garip ses çıkarıyordu. Hışt, hışt diye... Saffet bey, sesin baltanın havayı yarmasından mı, yoksa oduncunun yarı aralık dudaklarından mı geldiğini bilemedi. Oduncu, inceden inceden inen yağmurun altında durmaksızın sallıyordu baltasını. Bir yandan da hışt, hışt diyerek... Yüzünden akan terler, yağmur damlalarına karışıyor, boynundan göğsüne doğru iniyordu. Saffet beyse ceketinin, yağmurluğunun altında iki büklümdü. Baltanın her vuruşu, Saffet beyin sırılsıklam olmuş onuruna tokat gibi iniyordu. Şu anda oduncunun yerinde olmak için neler vermezdi ki! Yıkık bahçe duvarını aştı. Oduncunun yanına sokuldu. Öyle ki, baltanın fırlattığı yongalar, pantolonunun paçalarına değiyordu. Saffet bey, ıslak odunların kokusunu duydu. İçinde, gençliğinden kalma bir şeyler ürperdi. Yüreği sevinçle doldu.

— Merhaba!

Oduncu baltasını indirip baktı. Koluyla ıslak yüzünü sildi.

— Merhaba, dedi o da.

— Kolay gelsin!

— Sağ ol!

Oduncu durmuş bekliyordu. Saffet beyi evden biri, ya da yeni bir müşteri sanmıştı besbelli. Saffet bey bütün gücünü toplayarak.

— Şu baltayı versene azıcık, dedi, — bir de ben deneyeyim.

— ...

— Yorulmuşsun bak, ter içindesin. Otur dinlen şurada. Sen otururken ben kırıveririm odunları.

Oduncu, onun ev sahibi, müşteri falan olmadığını anlamıştı. Ne müşterisi canım, kaçığın biriydi besbelli...

— Geç yahu, dedi, — gene de biraz sakına sakına, — Eğleniyor musun benimle? Sen kim, odun kırmak kim?

— Kırarım canım, neden kırmayayım? Madem, ver baltayı diyorum. Öyle değil mi? Sen git dinlen, keyfine bak.

— Ömründe eline balta aldın mı ki?

— Hele hele... Sen ne sandın beni? Köyün tüm odununu ben indirmez miydim dağdan? Kocamış gördün de, işim bitmiş mi sandın?

Yalan söylemek hoşuna gidiyordu. Ama odun yarmasını da bilmez değildi hani. Cebinden sigara paketini çıkarıp oduncuya uzattı:

— Git, şu damın siperine otur, bir de sigara tellendir... Uzattın ama... İşini elinden alacak değilim ya.

Oduncu biraz düşündü. Bir Saffet beye, bir evin pencerelerine, bir de elindeki baltaya baktı.

— Eh, dedi sonunda, — var, biraz eğlen bakalım.

Saffet beyin uzattığı paketi aldı, yandaki kömürlüğün açık kapısının önüne çöktü. Bir sigara yaktı.

Saffet bey önce yağmurluğunu, sonra ceketini çıkardı. Odun yığınlarının üzerine koydu. Gömleğinin kollarını sıvadı. Avuçlarına tükürüp baltanın sapını kavradı. Önce, hafifçe yukarı kaldırıp şöyle bir tarttı ağırlığını. Bu küçük önemsiz hareket, onu, çoktan unuttuğu teğmenlik günlerine, giderek daha bile eskiye, baltayla ilk odun yardığı bir ikindi zamanına götürdü. Sanki daha dün gibiydi. Hiçbir şey değişmemiş, kaybolmamıştı. Gençliğine değgin ne varsa hepsi, yerli yerinde ve taptazeydi.

On beş yaşlarında falan olmalıydı o zamanlar... Odun dolu toprak avlunun açık kapısından yeşil çayırlar görünüyor, uzaklardan geçen sürülerin çıngırak sesleri duyuluyordu. Çevre nem-

li toprak, ot ve yonga kokuyordu. Güneş, geçip giden yağmur bulutlarının ardından sevinç dolu ışıklarını saçmaktaydı.

Sonra rüzgârlı bir dağ eteğinden, tepelerdeki çam ormanlarından gelen uğultuları da duydu. Erler, ceketlerini çıkartmışlar, odun yarıyorlardı. Ormanların uğultusu, düzenli aralıklarla inen baltaların hışt hışt diye çıkardıkları seslere karışıyordu.

Baltayı kavrayan elleri, Saffet beye gençliğini geri getirmişti.

Kent göğünden inen o ıslak, ürperti veren yağmurun, emeklilik günlerinin, yaşlılığın, son yılların getirdiği zamansız yorgunluğun belini büken, omuzlarını çökerten baskısı yoktu artık. İçinde dev bir ateş harlamıştı. Gevşemiş kasları nerdeyse kabarmış, kopacak gibi gerilmişti. Topçu teğmeni Saffet gibi kaldırdı baltasını. Kaz dağlarının mis kokulu çamına indirir gibi indirdi. Gür bir türkü döküldü aşağılara... hışt, hışt, hışt... ve üçüncü vuruşta kütük ikiye ayrıldı. Sevindi Saffet bey. Kütüğü nasıl yardığını gördü mü diye oduncuya baktı. Ama oduncu kömürlüğün kapısı önüne çökmüş, damın siperinde, ıslanmadan göğü seyrediyor, sigarasının dumanlarını savuruyordu. Besbelli halinden memnundu, kendi dünyasına dalmıştı.

Sonra bir başka kütük aldı Saffet bey. İçinde öfkeye benzer zorlu bir şeyler kabarıyor, bütün bedeninden sıcak terler boşanıyordu. Baltasını sallayıp terledikçe, bunca zamandır hareketsizlikten eklemlerinde birikmiş kalmış ağulardan arınıyor, tazelenip güçleniyordu. Vurdu... Vurdu... Kütükler çatırdıyor, ayrılıyor; oraya, buraya yonga parçaları savruluyor, yağmurda ıslanan odun kokusu küçük avluyu dulduruyordu.

— Yalan söz söylememişsin baba. Sen sahiden esaslı oduncuymuşsun!

Oduncu sigarasını bitirmiş, Saffet beyin yanına gelmişti.

— Eline sağlık... ama yeter bu kadar canım! Yarın anlarsın, balta sallamak neymiş! Kemiklerin kütürder durur artık. Yataktan kalkabilirsen kalk.

Saffet bey duracak gibi değildi. Habire sallıyordu baltayı.

— Dur yahu... Dur artık, dedik sana! Şuraya yığılır kalırsın da, seni benden sorarlar. Neme lâzım. Paşa gönlün odun kırmak istedi diye başıma belâ mı alayım? Ver baltayı hadi. Ver canım! Benim değil bu balta!

Saffet bey sonunda durdu. Baltayı indirdi ama elinden bı-

rakmadı. Soluk soluğaydı. Kolunun yeniyle alnını sildi, demin oduncunun yaptığı gibi.

— Bir şeycik olmaz bana dedi, — kalbim sağlam. Doktor söyledi. Hadi git, bir sigara daha iç.

— Seni bekleyecek vaktim yok benim. Hava kardı, kararacak. Ben bir ayak önce işimi bitirmeğe bakıyorum, sen keyfindesin. Hem ev sahipleri görseler, neler demezler!.. Var, git biraz da başka yerlerde oyalan.

Uzanıp baltayı Saffet beyin elinden aldı. Odunları kırmağa başladı. Saffet bey ıslanan gömleğine aldırmadan bir süre oduncuyu seyretti. Sonra ceketini, yağmurluğunu giydi.

— Hadi eyvallah, dedi oduncuya.

Oduncu sesini çıkarmadı. Besbelli işine iyice vermişti kendini, Saffet beyi duymamıştı.

Sonra Saffet bey yürüdü, yürüdü. Yağmur hızlanmıştı. Saffet beyse yorgundu, hem de çok yorgun. Bütün gücünü tüketmiş gibiydi. Islanan gömleği tenine yapışıyor, Saffet bey de titriyordu. Oduna vuran baltanın sesi güm güm ötüyordu kulaklarında. Askerlikte talimden döndüğü günleri düşündü. Yaşamak; ölesiye didinmek, yorulmak, sonra da sıcak bir dam altı bulmak demekti. Yorula yorula giderdi insan dinleneceği yere. Oraya bir vardı mıydı da, sıcak bir çorba, kuru bir yatak nasıl olsa bulurdu.

Kapalı otobüs durağındaki tahta sıraya çöktü. Önünden başlarının üzerinde şemsiyeleri ile insanlar geçiyordu hızlı hızlı. Otobüslerin biri gelip, biri gidiyordu. Şemsiyeli, şemsiyesiz insanlar otobüslerin kapılarına doğru koşuşuyorlardı; otobüsün içine bindiklerinde, elektrik ışığının sarı aydınlığında yüzleri mutlu, ısınmış görünüyordu. Sonra çekip gidiyordu otobüs. İçinde artık yağmurdan, yorulmaktan korkmayan, özlemle evlerinin sıcak odalarını düşünen insanları taşıyarak. Ama Saffet bey önünden geçen otobüslerin hiç birine binmiyordu.

Çünkü varacağı yere nasıl olsa varırdı insan. Ama o böyle üşümüş, böyle yorgun, gene de içinde yenice tutuşmuş bir alevin sıcaklığıyla ancak bir kez çıkacaktı yola. Bundan ötürü dönüşü geciktirmek gerekti.

Cebinden sigara paketini çıkardı. Bir sigara yaktı. Sonra derin bir nefes çekti.

1969

Bahçede

Yeşilliği azalmış, orta yeri kaplayan çimenlerin, yoncaların üzerine sarılı, kahverengili kavak yapraklarının döküldüğü bahçede sırt dayayacak yeri hafifçe kalkık açılır-kapanır bir somya dururdu. Sabahları, dokuza doğru kırmızı yün sabahlıklı bir kadın, siyah-beyaz kareli üç küçük şilte yerleştirirdi somyanın üzerine; sonra temiz bir çarşaf serer, beyaz kılıflı bir de yastık kordu.

Daha sonra pijamasının üzerine kol ağızları, yakası koyu kahveden, boz renkli ev ceketi giymiş bir adam gelirdi. Çok ağır yürüyerek... Bedeni ince uzun, saçları ağarmış bir adam. Yüzü, elleri solgundu, kanı çekilmiş gibiydi. Adam yatağa uzanınca, kadın, mavi bir battaniye örterdi üzerine. Sonra ayakta durur, beklerdi. İki-üç dakika beklerdi. Arada solmuş bir çiçeği koparır, yerlerde sürünen kâğıt parçalarını toplardı sessizce. Adam, yüzünü kendisine doğru çevirince gitmesi gerektiğini anlar, uzun kırmızı etekleri kuru yapraklara değerek, küçük bir arka kapıdan eve girerdi.

O gidince adam gözlerini kapatırdı.

Kırlarda, o ıssız dağ başlarında sürüsünü otlatan bir çobanın günleri gibi uzun günler vardı önünde. Koyunlarını ağıla sokmuş ve yıldızların altına uzanmış bir çobanın tasasızlığıyla yattığı sanılabilirdi... Öylesine kımıltısızdı. Ama yorgunluktan kendine belli edemediği bir sabırsızlığı vardı: Hepsini, her şeyi değil, bazı yanlışları olsun düzeltebilmek... Ölmenin, zıbarıvermek olmadığını anlamak gibi...

Bir zamanlar pek içli dışlı olduğu gündelik yaşantısı, ondan kopup gitmişti. Ancak yeni öğrendikleriyle biçimlenebilecek, saydam, ağırlıksız bir maddeydi çevre. Üzerine hiçbir şey çizilmemiş kocaman bir cam parçası.... Arkasındakileri bile göstermeyen. Ama yeni şeyler öğrenmek de öyle zordu ki! Hem güçsüz, çekingen ve uyuşuktu. Korkuyordu da... her yenilik bir bıçak sivriliğiyle dalıyordu bilincine.

Önce sesler vardı. Çünkü, gözleri hep kapalı duruyordu. Yorgunluktan, görmek korkusundan, en çok da yüzüne vuran güneşten ötürü. Gözlerini açtığında, yağmur damlalarıyla kaplı bir camın ardından çok ışıklı bir caddeyi gözlüyormuşçasına mor, turuncu, yeşil, köpüklerle kaplanıyordu kirpiklerinin uçları. Bahçe, ağaçlar, karşıda ve iki yanda yükselen iki katlı evler, boyuna çalkalanıp duran derin bir suyun ardından görünüyordu, renk renk. Ya da garip ışıltılı bir karanlık... Adam bütün bunları sevmeyi öğrenebilirdi. Yadsımayı da... Ama vakti vardı. Ya da öyle sanıyordu. Öyle sanmak istiyordu.

Sesler... Işık ipliklerinin oynaştığı dalların arasından yabancı dilde söylenen şarkılar gibi anlaşılmaz sözcüklerle beliriyor, sonra değişik biçimlerde birtakım nesnelere dönüşerek bahçenin orasına burasına yerleşiyordu. Adam, ertesi gün onları yeniden tanıyor, bir ad bulup koyuyor, gene de kendini inandıramıyordu. Uzaklardan bir kadın sesi, geniş yaylar çizerek atlıyor, bahçede otların arasına gizleniyordu. Bir çocuk bir anlık bağırtısıyla bir direk dikiyordu duvarın dibine.

Adam bahçeyi seviyordu. Her şeyiyle onundu bahçe. İçinde yaşadığı sessizliği, durgunluğu, yenilikleri, adsız korkularını, canlanmaya yeltenemeyen umutlarını tamamlıyor, bütünlüyordu. Önünde sayısız yollar vardı. Bir gün eskiden yürüdüğü yolun sonuna gelmiş ve birden ötekileri de görmüştü. Kırmızılı ışıklar içindeki garip semtlere uzanan yollar... Dibinde derilerinden irinler akan, etleri kokuşmuş varlıkların kaynaştığı geniş bataklık uçurumlarında son bulanlar... doğudan batıya insansız uzanan kızıl bozkırlara varanlar... ulu çamların altında, gezintiye elverişli kokulu patikalar... Erdemin pısırık, korkak ve çalımlı, günahınsa, sessiz, serin ve suçsuz olduğuna inanmak, inanabilmek... Pis kokan hiçbir karanlık köşe bırakmadan sokakları

tanımak... cami avlularında kara giyimli kocakarıları itelemek, kaldırımlarda etekleri uçuşarak koşan kızların uzun, özgür, rüzgârlı saçlarına değebilmek...

En iyisini, en uygununu seçmek zorundaydı. Geçmişe, o ağır hastalığı hazırlayan günlere akıl danışmadan sormadan... Bu fırsat, yaşama fırsatı bir daha eline geçmeyecekti çünkü. Ama güçsüz isteklerdi bunlar. Ancak kımıltısızca yatarak beklemeğe yönelen istekler... Gene de bahçe onu hep destekliyordu. Adam bahçeye güveniyordu.

Ama EV başkaydı... Ev ona durmaksızın bir *şeyler*'i anımsatıyordu. Bahçe kararıp da ortalık serinleyince eve girmek zorundaydı. Bunu da hiç istemiyordu. Korkulu bir düş, her gece tekrarlanan bir karabasandı ev. Yoğun bir kokusu vardı. Daha bahçeye açılan o küçük kapıya varmadan duyuluyordu. Eski, yıpranmış gene de güçlü, eskidikçe, yıprandıkça içine aldıklarını keyfince biçimlendiren, ezen, kıyasıya sindiren bir koku... Adama kısa, çok kısa bir süre sonra gene eski günlere dönmenin eşiğinde olduğunu zalimce tekrarlıyordu.... Bıkıp usanmadan... Yakında banyoda, musluğun önünde dikelip tıraş olacak, yüzünü kestiğinde, karısı kesik yere şap sürecek ve söylenecekti gene:

— Acımıyor musun kanına? Dikkatli olsana biraz!

Sonra gazeteler olacaktı... Kahvaltısını bitirip de ikinci bardak çayını içerken okuduğu o karaltılı sayfalar, iyice kurumamış matbaa mürekkebi kokusuyla birlikte ilgisizliğine aktarılmağa çalışılan yüzlerce insanın kendi sevgileri, acıları, yerine konmaz kayıpları, utançları, öç duyguları... belki yüksek sesle bir iki dakika sürecek olan dehşeti kahvaltı masasına da duyurulan yıkımlar... Ve ölüm ilânları... Vefat'lar... Acı kayıp'lar... Çok acı kayıp'lar... Sonra sokak kapısından çıkış... Kapının arkasından kapanışı... Kilidin yuvasına girerken çıkardığı tıkırtı. Her zamanki aynı tıkırtı... Ne ayrılıklara ne kavuşmalara uzanmayan, anlamsız ve boş.

"Hayır," diyordu adam bütün güçsüzlüğüyle. Sonra bir "eğer", "Hayır"ı –o çok güçsüzce söylenmiş olsa da anlamından ötürü etkisini yitirmeyen hayır'ı– gölgeliyordu.

Eğer güvenmeyi yadsıyabilseydi...

Eğer sevdiklerini sevmemeyi başarabilseydi...

Nasıl olursa olsun yeni öğrendiklerini de sevmeyi.

"Hayır"la "eğer" arasında ağır ağır ilerleyen duyguları sonunda bitkin düşürüyordu adamı.

Bir ikindi üzeri, güneşin çekildiği ve adamın öğle uykusundan yeni uyandığı bir ikindi üzeri, sessizliğe alışkın kulakları, sessizlikteki küçük değişikliği seziverdi. Korkak, saygılı bir sürtünme... Kuru yaprakların az uzaktan çıtırdayışı... Başını çevirdi. Bitişik bahçede dolaşan yirmi yaşlarında bir genç kızla göz göze geldi.

— İyi akşamlar, dedi kız ve iki bahçe arasındaki alçak çite yaklaştı.

Bahçede duymağa alıştığı seslerden farklıydı bu ses. Ne söylenildiği açık-seçik anlaşılıyordu hiç değilse... Şimdiye kadar pek çok kimsenin ona "iyi akşamlar" dediğini unutmuş olsa bile... Yüzlerce yol silindi. Adam, istediği yolu seçmiş gibi oldu.

— İyi akşamlar, dedi o da.

Kız karşılıklı bir konuşmayı sürdürmek ister gibi duruyordu. Ama ikisi arasında nasılsa gelişivermiş bir durum, önemsiz de olsa kurtarılması gereken bir başlangıç sezinleyemediğinden, suskunluğundan sıkılmıyor, yalnızca bir şeyler söylemiş olmak için konuşmağa da yanaşmıyordu.

Adam gerekli bütün başlangıçları –kendisini yatağa bağlayan güçsüzlüğüne karşın– bir sıçrayışta aştı ve:

— Gelsenize yanıma, dedi.

Kız hiçbir şey söylemeden, sanki bahçeye çıktığından beri bu çağrıyı bekliyormuş gibi, kısacık eteklerinin elverdiği rahatlıkla çiti aştı ve adamın yanına geldi. Durdu. Kızıla çalan uzun, sarı saçları omuzlarından aşağı iniyordu. Kararsızdı. Yaşantıları öyle az ve süreksizdi ki, yüzünde kesin bir anlam bulmak güçtü. Herhangi bir durumu kolaylıkla kabullenebilir, yüzü de ona göre herhangi bir anlama bürünebilirdi. Şimdilik kolluyordu belki de. Elinde çiçekli kâğıtla kaplanmış bir kitap vardı.

— Otursanıza, dedi adam, yanıbaşındaki sandalyeyi göstererek. — Adınız neydi? Sizinle hiç tanışmadık değil mi? Oysa kapı komşuyuz. Ama ben sizi şimdiye kadar hiç görmedim.

— Adım Zuhal, dedi kız kısaca.

Adam, ona uzun süren bir bıkkınlığın sonunda ilk kez apa-

çık gördüğü şaşırtıcı bir güzellik gibi, uzun yağmurlardan sonra gelen güneşli havalar gibi, yorucu bir araba yolculuğunda bir dönemecin hemen ardında beliriveren suyun maviliğini seyreder gibi, yorgun bir sevinçle, az sonra yitirivermek korkusunun yarattığı tedirginlikle inanmayarak bakıyordu.

— Benim adım da Ekrem, dedi kısa bir süre sonra ve utanılacak bir söz söylüyormuş gibi. — Tuhaf değil mi?

— Neden?

— Bir ad taşımam ve bunun ille de Ekrem olması. Ölmüş biri sanıyorum ben bu Ekrem'i. Birkaç kez aynı adı tekrarlamağa kalkışsam, hiç yaşamamış gibi olacak. Çünkü zaten öyle çok söylenildi ki!

Zuhal'in yüzünde bir değişiklik olmadı. Yani, kadınların şaşırdıkları, korktukları ya da hiçbir şey anlamadıkları zaman çoğunlukla yaptıkları gibi gereksiz yere gülmedi. Ciddiydi yüzü. Yalnızca bakışlarını karşı bahçenin duvarı üstünden yükselen iğde ağacına dikmişti, o kadar.

Akşam oluyordu. Bahçenin sağ ucuna sığınmış olan üçgen biçimindeki güneş lekesi yok olmuştu. Güneş ışığı karşı evin üst camlarındaydı şimdi. Mavi ışıltılı turuncularla yanıp duruyordu. Sessizlik daha bir yoğunlaşmıştı. Uzaklarda bir tahtanın bir başka tahtaya vurmasından çıkan tekdüze tıkırtılar vardı yalnızca. Bir de alacakaranlıkla başlayan nemin, bahçenin tabanını kaplayan yaprak kümelerini usulca aralamasıyla duyulan çürüksü koku.

İnsan dünyaya yeni gelmişti. Şimdi, şu anda... İlk işi de bir tahtayı ötekine sürtmek olmuştu. Böyle yapınca da varlık nedenini kavrayıvermişti. İlk duyduğu koku çürük yaprak kokusuydu. Sevmişti bu kokuyu. Bahar çiçekleri nasıl kokar, bilmesi gerekmezdi ille de.

Nasıl olsa vakti vardı, öğrenirdi. Şimdilik, mademki çürük yaprakların kokusunu sevmişti, yeterdi.

— Neden susuyorsunuz? Bir şeyler anlatsanıza!

— Ne anlatayım?

— Aklınıza ne gelirse... Eğer anlatacak bir şeyiniz yoksa, şu elinizdeki kitaptan söz edin bari... bilir misiniz, kitaplara çok saygım vardır benim. Kitapçı vitrinlerini seyretmeğe bayılırım.

Ne düzenli dururlar raflarda... Bana sorarsanız, biraz aristokrattır kitaplar. Herhangi biri, kitapçıya gidip kitap satın alamaz sanırım, cebinde ne kadar çok parası olursa olsun. Sözgelişi ben... Bir kitapçıya girdiğimi, "bana falanca kitabı verin," dediğimi düşünüyorum da... Olacak iş değil. Gerçekten bilmediğimiz şeyleri söylerler, yepyeni bir şeyler öğretirler mi bari? Hani, gerçekten işe yarayan, zor durumda kaldığımızda bize yardımcı olan şeyler... Değilse yazık! Ben bazı kitaplar okudum. Birtakım hikâyeler demek istiyorum. Memurları, çay içen kadınları falan anlatıyordu. Nasıl sıkıldım bilemezsiniz. Ben de memurum çünkü. Karımsa komşularıyla çay içmeğe bayılır. Bu hikâyeleri yazan ne diye böyle sıkıcı konulara el attı diye uzun boylu düşündüğümü de anımsıyorum. Belki de hiç memur olmamıştı ömründe. Çünkü, devlet dairelerini bilseydi gerçekten, oturup yazmağa, başkalarına da okutmağa kalkışmazdı. Belki de kendisi aylağın biriydi... Bakın, aylaklardan sözeden bir kitabı severek okuyabileceğimi sanıyorum. İnsana yaşamın böylesine aptal ve sıkıcı olmadığını öğreten kitaplar vardır değil mi? Bir yanlışlığı düzeltmeğe çalışan kitaplar... ama ben hiç aramadım onları. Belki vaktim olmadı. Hem insanın bir yerde denenmemiş bir umudu olmalı bence... Saklı kalmalı.

Birden sustu. Uzun süredir bu denli uzun konuşmamıştı. Soluk soluğaydı şimdi. Yüzü de kızarmıştı. Bir süre bekledi, solukları düzene girip, bedenini ansızın kaplayan sıcaklık geçinceye kadar.

— Çok okuyan biri gibi konuşuyorsunuz ama, dedi kız hafifçe kızararak ve ille de bir şey söylemesi gerektiğini düşünerek. — Hani, nasıl derler, *kitabi* mi?

Adamın cevap vermediğini görünce daha bir kızardı.

— Kötü bir şey söylemedim, değil mi? diye sordu. — Kızmadınız ya bana?

— Yok canım! Kızdığımı da nereden çıkardınız? Demek *kitabi* konuştum. Eskiden kimse konuşmamı *kitabi* bulmazdı. Belki de bir yenilik bu. Demek ki değişmişim. Değişmeyi öyle istiyorum ki... Ama kitabi konuşarak değil. Başka türlü... Sözgelişi, eskiden saygılı adamdım. "Hayır" demesini öğretmemişlerdi bana hiç. Hiç değilse önce "evet" deyip arkadan gelen cümle-

yi bir "ama" ile başlatmalıydı. Birisini reddetmekten utanırdım. Şimdi tanıdıklarımın, hısımlarımın beni görmeğe gelmelerini yasak ettim. Bu hakkı kendimde gördüm. Ölümün eşiğinden dönenlerin bazı ayrıcalıkları olmalı, diye düşünmüş olmalıyım. Yoksa bu yalnızca bir bahane miydi? Hastalığımın arkasına sığınıp sığınmadığımı bilmiyorum.. Yoo, bilmiyorum. Sizi buraya çağırırken de hastalığıma sığındım. Hasta olmasaydım siz de buraya gelmezdiniz, öyle değil mi? Sonra hasta olmasaydım... sizinle böyle açık açık konuşamazdım. Beni gene kitabî mi buluyorsunuz yoksa?

— Yoo, hayır. Demin böyle söylemiş olduğum için gerçekten üzgünüm. Aslında başka bir şey söylemek istemiştim. Daha doğrusu... Hiç... Yok bir şey.

— Söyleyin, susmayın ne olur?

— Sanki, şey gibiydi... Yapay da diyemiyeceğim. Çok uzun süredir belki de kendi kendinize söylediğiniz, söylemek istediğiniz konuları tekrarlar gibiydiniz.

Ekrem sesini çıkarmadı. Hafifçe gülümsüyordu.

— Siz çok okuyorsunuz galiba, dedi. — Bahçeye bile kitapla indiğinize bakılırsa... Öğrenci misiniz?

— Evet.

— Elinizdeki ders kitabı mı yoksa?

— Hayır.

— Görebilir miyim?

Zuhal'in uzattığı kitabı alıp bir-iki sayfasını çevirdi. Gözüne ilişen satırları şöyle bir okudu.

— Bir gün bana da okursunuz, dedi ve kitabı geri verdi.

Kitabı geri verdikten sonra da eli havada kaldı öylece. Bir şey bekler, ister gibi değil de, rastgele uzatılmış ya da unutulmuş gibi açılmıştı avucu. Zuhal elini belirsiz bir çekinmeyle kendisine çok yabancı olan avucun içine koydu. Adamın parmakları kızın elinin üzerine doğru kapandı. Kırılacak bir şeymiş gibi özenle tuttu bir süre onu, sonra bıraktı.

"Küçük, korkak, uçmayı hiç denememiş, gene de uçmaya can atan bir kuş gibi," diye düşündü. Ve avucunu dolduran ağırlıksız, serin, çırpıntılı dokunuşu hep duydu. Gece uykuya dalarken bile sol elinin parmakları bir şeyi tutarcasına bükük duruyordu.

Ondan sonraki günler, her ikindi komşu bahçeye gitti Zuhal. Pek konuşmadan oturuyor, sessizliğin içinden arada bir kopup gelen sesleri dinliyorlardı. Zuhal de alışmıştı seslere kulak vermeğe... Düşen bir yaprak... bakımsızlıktan, biçilmemekten fazla uzamış çimenlere tırmanan böcekler... duvarın üzerinde kedi adımları... çoook uzaklardan bir klakson... çocuğunu çağıran bir kadın sesi... Arada Ekrem, gözkapaklarını aralamak gereğini bile duymadan kolunu uzatıyordu. Zuhal de ilk günkü gibi elini kendisine doğru uzanan ve sessizce bir dilekte bulunan avucun içine koyuyordu. Ne bir görevdi bu Zuhal için, ne de güçlü bir istek... O anda yapılması olağan bir hareketti yalnızca. Zamanla akşam serinliğinde üşüyen ellerinin Ekrem'in avuçlarında ısınmasına alıştı. Belki de o kadar... Belki de...

— Öyle serin ki elleriniz, demişti bir gün Ekrem, — Onları yüzümde de duymak isterdim... İşte böyle... Elleriniz yüzüme yeni bir biçim verdi, farkında mısınız? Yüzümü değiştirdiniz.

Zuhal fakültede dersi olmadığı günler sabahları da uğruyordu. Sabahları güneş sessizliği duymalarını engelliyor, böylelikle küçük sesler önemini yitiriyordu. Onlar da güneşi, güneşin sıcaklığını, aydınlığını, renklere verdiği canlılığı duyuyorlardı. Güneşin altında sevinçli oluyordu Ekrem. Gene konuşmuyordu ama bol ışıkta yüzü pembeleşiyor, arada Zuhal'e baktığında gözleri ışıl ışıl yanıyordu. Kimileyin küçük şakalar yaptığı bile oluyordu.

Arada Ekrem'in karısı geliyordu yanlarına. Oturmağa pek yanaşmıyor, uzun, koyu kırmızı sabahlığı sırtında, ayakta dikiliyordu. Solgun bir yüzü vardı. Aralarında çokça aklar bulunan saçlarını alacalı bir eşarpla arkaya doğru çekiyordu. Donmuş kalmış bir gözyaşı perdesinin altında gözleri rengini yitirmiş gibiydi. Elleri ceplerinde olurdu hep. Durmaksızın kıpırdayan, görünmeyen bir şeyleri teker teker elleyip yoklayan elleri... Arada çıkarırdı onları cebinden. Bu kez de ellerini ceplerinin çevresinde dolaştırırdı. Bir kadının ütü yaparken, yufka açarken, dikiş dikerkenki şaşmazlığıyla tekrarlanır dururdu hareketler. İnsana ürküntü veren bir şaşmazlık... Kim bilir belki de böylece bir şeyleri geçiştiriyor olmalıydı. Zamanı, kocasının hastalığını ve Zuhal'in orada bulunuşunu. Kendisini rahatsız eden her şeyi

kırıntılar haline getirip ceplerine dolduruyor, sonra da teker teker çıkarıp sabahlığının kumaşına sürte sürte yok ediyordu.

Kırık, yorgun, tekdüze bir sesle yavan şeyler anlatırdı. Loş evindeki tatsız yaşantısının hesabını verir gibi:

— İki-üç parça çamaşır vardı, kalkar kalkmaz yıkayıverdim. Kahvaltıdan sonra da dolma sarıp ocağa koydum.

Ya da sızlanırdı:

— Omzumun ağrısı tuttu gene. Sonbahar geldi ya... Bu halle kalktım, bir de cam sildim.

Bu kadar olabilir miydi? Ama ya yanlış yargılıyorsa onu Zuhal? Bu yavan konuşmalar ürkek bir doğa hayvanının tekdüze, yalın ve bilinmeyen tehlikelerle dolu yaşamını saklamak içinse... Korunmak için gizleniyorsa... Belki de, evli kadınların çoğunun, gerekliliği unutulan bir eşya olmayı kabullendikleri durumu yaşadığı bile söylenemezdi. Zuhal'in bir yanıyla ayrı olduğu, Ekrem'in hepten yadsıdığı çevreden kopmalarını kolaylaştıran bahçeyi; tedirgin, kuşkulu, güvensiz hareketleriyle o yaratmamış mıydı? Durmaksızın dökülen yaprakları kimseler süpürmüyordu. Ama bahçenin her köşesinde bir başka renk görülebilirdi. Özenildiği için değil de, salt kendi haline bırakıldığı, önemsenmediği için, kendisine sunulan özgürlükten yararlanarak büyüyen, açan çiçekler vardı. Bunların bir adının bulunduğundan bile emin olamazdı insan. Yalnızca bu bahçeye özgü gibiydiler. Birbirine girmiş çimenlerin, yoncaların arasındaki yosunlu taşlar, belki de dünyanın henüz insansız olduğu zamanlardan kalmaydı. Bütün bunları biliyor muydu? Bilmemesi daha güzel değil miydi?

Tanıştıklarının yedinci günü bir akşamüzeri,

— Bugün kendimi çok iyi hissediyorum, dedi Ekrem. –Tıpkı sabahları olduğu gibi bir hafiflik var üzerimde. Şarkı bile söyleyebilirim. Biraz okumaz mısınız kitabınızdan? Onu her gün taşıdığınızın farkında değilim sanıyordunuz belki. Öyle değil mi?.. O kadar çok tuttunuz ki elinizde, eskidi bile. Biraz daha beklersek yazıları da silinecek. Böylece benim denenmemiş umudum, kaçırılmış bir fırsat olacak nerdeyse. Hadi, okuyun ne olur! Yoo, öyle en baştan değil. Ne gereği var? Bence her şeyin bir başlangıcı olması hiç de gerekli değil. Hatta sonu

olması da... Unutun bütün başlangıçları. Bütün olabilecek sonları da... Ortadan rastgele yakaladığınızla yetinin. Bu güç, bu yürek pekliği var sizde. Yapabilirsiniz. Hadi, şimdi ortadan bir yerden açın kitabınızı. Gözünüze ilişen ilk satırdan okumağa başlayın. Gerçi oldukça karardı ortalık... Gene de okuyabilirsiniz. Çünkü gözleriniz bakmaktan yorulmamış henüz. Öyle genç ki onlar... Çok konuştum gene. İşte susuyorum. Gözlerimi de kapadım, sizi dinliyorum.

Zuhal 114. sayfayı açtı. Bilmeden. Bir raslantı sonucu. Sayfanın ortasından okumağa başladı:

— "Odanın bir tarafında birisi 'Ah, korkak' diye gülüyordu. Wjera'nın sesiydi bu. Ama biz birbirimize sarılı kaldık ve birlikte tahammül ettik."

— Durun, diye Zuhal'in okumasını yarıda kesti Ekrem. — Son cümleyi bir daha okur musunuz?

— "Ama biz birbirimize sarılı kaldık ve birlikte tahammül ettik."

— Teşekkür ederim. Çok teşekkür ederim... Wjera adını taşıyan bir kadın olabilir mi? Beklenmedik bir şey bu. Ne demektir Wjera? Her şey olabilir... Mutlu ırmak, düşünen taş, yağmur çiçeği, güz gözleri... Dolmuş şoförüne yüz elli kuruş öderken, hesap cetvellerini imzalarken düşünebilir miydim? Bir ses durup dururken "Wjera" desin ve bu Wjera... ama bugünlük bu kadar yeter. Hadi gidin artık. Ortalık serinledi. Üstelik sizin battaniyeniz de yok.

Kasımın ortasına doğru yağmurlar başladı. Yağmurlu günler boyunca bahçeye çıkmak söz konusu değildi artık. Ekrem, yatak odasının dar penceresinden ıslak, hüzünlü bahçeyi seyretti durdu. Yağmur üç gün yağdı. Dördüncü gün güneş çıktı. Hava henüz soğuktu ama Ekrem kalın bir kazak giyip bahçeye çıkmak için diretti. Ve gün boyunca Zuhal'i bekledi. Saat dörtte Zuhal geldiğinde onu oldukça zayıflamış, sararmış buldu. Solukları da düzensizdi.

— Sabahtan beri sizi bekliyorum, dedi Ekrem, nerdeyse Zuhal'i azarlayarak. — Bugünün çarşamba olduğunu, öğleden sonra derse gideceğinizi biliyordum gerçi. Gene de bekledim.

Başkaca bir şey konuşmadı. Yorgundu. Kolunu battaniyesi-

nin altından çıkarıp Zuhal'e uzatamayacak kadar yorgun. Gözlerini kapatıp öylece yattı. Bir ara:

— Ben böyle gözlerim kapalı yatarken siz sessizce kalkıp gitmezsiniz değil mi? diye sordu. — Giderken haber verin hiç değilse.

Uzun sürdü sonbahar o yıl. Uzun ve güneşli bir sonbahar oldu. Arada yağmur yağıyordu ama üç günden fazla sürmüyordu. Gene de havalar dışarıda, yatakta kıpırtısız yatılmayacak kadar serinlemişti. Karısı kaygılıydı. Çünkü soğuk dokunuyordu Ekrem'e. Ama o dayanabildiği kadar bahçede kalmak için direniyordu.

Bir gün bahçede otururlarken Ekrem, Zuhal'e sordu:

— Şu sarı çiçeklere ne derler?

— Krizantem.

— Öyle ya, krizantem tabiî. Ne güzel bir ad... Krizantem. Bütün çiçek adlarını öğrenmeliydim. Geç kaldım... Yanılmıyorsam mevsimin son çiçeğidir krizantem. Krizantemler bile solunca artık kış geldi demektir, değil mi? Kışın bu bahçede açan bir çiçek bulabilir miyiz dersiniz?.. Hayır mı? Kışın bütün çiçekler ölür demek ki... Hatta belki kışın bahçe bile kalmaz artık.

Bir süre gözlerini kapayıp hiç kımıltısız yattı.

— Bakın, yüzüm gene eski biçimini aldı. Bıktığım biçimini... aynaya bakmadan biliyorum bunu. Hadi yüzümü gene değiştirin. Siz neyi, ne kadar değiştirebilirsiniz ki! İnsan ne kadar uğraşabilir? Kocaman bir yanlışlığı değiştirmek... Hem de böyle yattığım yerden. Üstelik dünyayı hiç tanımıyorum. Birden fark ettim bunu. Baksanıza çiçek adlarını bile bilmiyorum. Elli beş yaşındayım. Hayatı bana nasıl öğrettilerse öyle tanıyorum. Yani yanlış, saçma ve yüzeyden. Hayatımızı bozan ölümden de kötü bir şey var mı? Var tabiî... Ama bütün bunları öğrenmem için vakit çok geç. Oysa güneşin henüz sıcak olduğu günlerde her şey biraz mümkün gibiydi. Alışılmışın dışına çıktığım o ilk andan sonra her şey mümkün gibiydi. Hadi, gidin artık. Olmuyor... Olmadığını siz de biliyorsunuz.

Aralık ayı, dinmeyen yağmurları, yüklü, kara bulutları ve soğuğuyla geldi. Bahçedeki somya içeri alındı. Artık Zuhal,

Ekrem'i evinde, yatak odasında görüyordu. Ekrem evin içinde solgun ve somurtkandı, Zuhal yanındayken bile. Birlikte, pencereden, yağmurun altında ıslanan bahçeye bakıyorlardı. Hiç konuşmadan. Yağmurun sabahtan beri yağdığı bir günün akşamında, Ekrem, Zuhal'den gene kitap okumasını istedi. Zuhal, her zamanki gibi rastgele bir sayfayı açtı, okudu:

> "Elinde olmaksızın patikadan ayrılıyor ve bu genişliğiyle birçok yönler bir anda kendisinin olabilirmiş gibi, kolları açık, kırlarda koşuyor, koşuyordu. Sonra kendini rastgele bir yerde, bir çalı gerisine atıyor ve ona dikkat eden bulunmuyordu. Bir düdük yontuyor, aldığı taşı ufak bir yırtıcı hayvana fırlatıyor, yere eğilip bir böceğin yolunu değiştiriyordu. Bütün bunlar bir kaderi oluşturmuyor, tabiat üzerinden geçer gibi geçiyordu."

— Demek yere eğilip bir böceğin yolunu değiştirebiliyordu, ha? Bir böceğin yolunu değiştirmek, yırtıcı bir hayvana taş atmak, hatta bir düdük yontmak... Söğüt dalından tabiî. Bakın, bunu ben de becerebilirim... Kolları iki yana açık — nasıldı? — evet, bütün yönler kendisinin olabilirmiş gibi. Kolları iki yana açık koşmak... Amaçsız! Ve amaçsız bir düdük yontmak... Başka şeyler de söylenebilir: Yaşlı bir adamı her gün yoklamak... Amaçsız. Ona amaçsız kitap okumak. Nerdeyse ölecek bir adamın yanında saatlerce oturmak sabrını göstermek... Bütün bunlar bir kaderi oluşturur mu dersiniz?

Tükenmiş gibiydi. Gene de son güçlerini umursamadan harcayıp, yıkıcı, yıpratıcı bir sevinci sürdürmeğe uğraşıyordu. Artık vaktin geç olduğunu, gitmesi gerektiğini düşünüyordu Zuhal, ama Ekrem, kızın her davranışında ellerini tutuyor, bırakmıyordu. Karısı, yukarda çamaşır yıkıyor, çamaşır makinasının uğultusu, arada, yağmurun azaldığı sıralarda duyuluyordu. Kadın bir ara aşağı indiğinde:

— Ne olur, diye yalvardı Zuhal'e, — çamaşırım bitene kadar otursanız. Bu akşam yalnız kalmamalı.

— Olur, dedi Zuhal, beklerim.

Kadın, Zuhal'e teşekkür ederek yukarıya çıktı.

— Yanınızda isteğiniz kadar kalırım, dedi Zuhal Ekrem'e — Ama artık konuşmayın.

— Hadi canım siz de! Sevecen bir hemşire rolü oynamaktan vazgeçin artık. Bu akşam istediğimi yapmaktan kimse alıkoyamaz beni... Susun, karşı koymak yok! Sevincimi bana bırakın. Sonunda bu acı tadı tadabilmekten duyduğum sevincimi. O benimdir. Sizse sessiz bir tanıksınız, öyle değil mi? Sevgili tanığım benim!

O gece yağmur durmaksızın yağdı. Zuhal'in yatak odasının altına rastlayan kömürlüğün teneke damında hüzünle tıpırdayarak yağdı durdu. Ara ara uykudan uyandı Zuhal. Ama komşu evin ışıklarının bütün gece yandığını, kapıların açılıp kapandığını, eve birtakım yabancıların girip çıktığını hiç bilmedi.

1971

Kayalık Yoncaları

Sevim, küçük damlalar halinde yağan yağmurun altında, ihtiyarlar gibi iki büklüm olmuş, ofisin bulunduğu sokağı kıvrıldı. Metin, onu gene sokağın başında bırakmıştı. Nedense Sevim'i ofise kadar götürmeğe üşenirdi hep; yağmurlu havalarda bile. Arabayla arka sokaklarda dönenip durmaktan hoşlanmadığını söylerdi. Sevim sağ elini eldiveninden çıkardı; boru gibi kıvırıp ağzına götürdü; sıcak soluğunu üfledi içine. Sabahları sağ eli ısınmak bilmezdi. Sol eli zararsızdı. Çantasını kolaylıkla taşıyacak kadar ılık olurdu hiç değilse. Ama sağ eli? Üstelik bedeninin sağ yanından aşağıya doğru cansızca sarkmakla yetinmezdi de, ara ara Sevim'in yüreğine doğru da uzanıverirdi. Ve sabahın puslu, boz renkleri arasında kıvılcımlanmağa çalışan yaşama sevinçlerini, önemsiz umutlarını kıyasıya yok etmekten geri durmazdı. "Bu eli ısıtmak gerek..." diye düşündü. Yoksa yün eldiven mi giymeliydi?

Ofisin merdivenlerini çıkarken, iki taş basamağın arasından fışkırmış bir avuç yeşillik, tasasız bir çocuk yüzü gibi ışıyıverdi. Budala bir genç kız değildi artık. Otuz beşinde ağırbaşlı bir kadındı. Gereksiz düşleri, çocuklara özgü inançları sürdürdüğü de söylenemezdi. Gene de, "işaret bu!" diye düşünmekten kendini alamadı. Sanki çoktandır beklediği bir işaret vardı...

Büyülenmiş gibi kıpırdamadan durdu bir süre. İnce, narin saplara dizilmiş, küçük, yuvarlak yapraklardı bunlar. Çevrede baharın henüz hiçbir belirtisi yokken inanılmaz bir şey değil miydi bu? Bir mucize değil miydi? Kaba, morumsu, bin yıllık

taşların neresinden hayat özü bulmuştu da, daha hiçbir tomurcuğun baş vermediği bu soğuk mart ayında canlanıp yeşermişti. Eğildi, çelimsiz yaprakları incitmekten ürkerek usul usul okşadı. Arkasında bıraktığı yağmurlu sokağı, Metin'in, düşgücünden yoksun küçük zalimliğini, üşüyen elini unutmuştu.

— Kayalık yoncalarını sevdiniz demek!

Sevim doğruldu. Adam, parkasının ceplerine ellerini sokmuş, demin konuşan kendisi değilmiş gibi bakıyordu. Öyle ki Sevim, Seyfi'nin çalık dilini tanımasa, bir başkası konuştu sanacaktı. Kuşkusuz gülümsüyordu Seyfi. Gözlerinin hafifçe çıkık şakaklarına doğru çekilmesinden, ağzının her zamankinden daha çok acıyan bir yarayı andırmasından belliydi. Çünkü doğru dürüst güldüğü görülmemişti Seyfi'nin. Garip bir adamdı. Ancak kırkında olmalıydı, ama ellinin üstünde gösterirdi. Tarlalarda çalışan, hep güneşle, rüzgârla haşır neşir olmuş köylülerinkine benzerdi teni... Meşinimsi, parlak, bıçakla yarılmış gibi derin oyuklarla karmakarışık. Bu yaşlı, gamlı, esmer yüzlü küçücük mavi gözlerinin tenha, soğuk, nerdeyse kötü bir bakışı vardı; ürkerdi insan. Şimdi de bu denli yakınında olmak, adamın bakışlarının mavi soluğunu yüzünde duymak tedirgin etmişti Sevim'i. Seyfi, bir şeyler söyleyecek gibi öylece karşısında duruyor, ama "günaydın" bile demiyordu. Yürüyüp geçmiyor, Sevimse, ona arkasını dönmekten nerdeyse çekinerek yerinden kıpırdamıyordu. Sonra adam eğildi, küçük bir sap kopardı:

— Buyurun!

İki soğuk mavi iğne değdi yüreğine. Elini uzattı. Kocaman elleri vardı Seyfi'nin. Tırnakları dibinden kesik, iyice kısa. Parmak uçları küt küt... Yüzlerce çizikle, yarıkla dolu... Güneşi içmiş kocaman avuçları, kendi kımıltısız, üşümüş elini çağırıyor gibiydi. Karşı koymaya çalıştı ama artık onun olmayan başına buyruk parmakları o yabancı sıcaklığa doğru özlemle uzandı. Yeşilliği alırken dokundu Seyfi'nin parmaklarına. Dokunuş uzadı... O iki soğuk pırıltı ısınıp yumuşayıncaya kadar...

— Demek kayalık yoncası diyorlar buna...

— Bizim memlekette öyle derler.

— Bu, yoncaya benzemiyor ama...

— Doğru, benzemez. O bildiğimiz üç yapraklı yoncayla pek ilgisi yoktur. Ad kıtlığında yakıştırmış olacaklar besbelli.

Sevim odasına çıkarken, Seyfi'nin işini düşündü. Mühendislerin arasında oturur, konuşmalarına karışmaz, o garip parkası, ortadan az uzun, güçlü gövdesiyle vazgeçilmez biri gibi koridorlarda dolaşırdı. Bozulan her türlü aracı o onarırdı. Daktilo ve hesap makinaları, fotokopi aygıtları... Çalmayan zillere, işlemeyen kilitlere bile o bakardı. Ama bütün bunlarla yüce gönüllülüğünden ötürü ya da canı öyle istediği için uğraşır gibi bir hali olurdu.

Birden Sevim, herhangi biriyle Seyfi'den konuşmak istedi.

— Siz de bilirsiniz ya, pek kimseyle görüşmez o. Nerede oturduğunu bile bilmeyiz. Ama neme gerek, mert çocuktur, dürüsttür, namusludur. Eh, böylesinin pek üstüne düşmemeli canım. Bırakmalı kendi haline... Kime, ne zararı dokunacak ki!

— Yaşlı anacağıyla birlikte oturur. Uzaklarda, tepelerde bahçeli bir evi vardır. Ona da ev denirse... Ufak, kulübemsi bir şey. Sebze yetiştirirler, tavuk beslerler. Her gün beş, on kilometre yol yürür Seyfi. Yürürken de bir türkü tutturur. Kendi sesini kendine yoldaş eder.

Evet, bütün bunlar söylenebilirdi Seyfi için. Bütün bunlar ve Sevim'in tanıdığı başka erkeklerin bilemeyecekleri, farkına bile varamayacakları daha bir sürü şey... Şu, otobüs biletlerini yitirmemek için büküp büküp yüzüklerinin arasına sokanların, sızısını duymadıkları bir yalnızlığı şık kol düğmeleri satın alarak geçiştirenlerin, şarkılı kalabalıklardan eğilip eğilip yoksul çılgınlıklar toplayanların, o kırpıntı düşkünlerinin, ramazan aylarında saygılı, yetingen yüzler takınıp içki içmeyenlerin hiç bilemeyecekleri bir sürü şey...

Nasıl anlayabilirlerdi ki! Çünkü yalnız ölüler ve yitikler kalırdı akıllarında. Seyfi. İnsanların en yaşayanıydı. Yaşamak ödün tanımaz bir cesaret işiyse eğer hesapsız kitapsız bir Don Kişot kurnazlığıysa... Çünkü "kayalık yoncaları" diye bir bitki yoktur. Bütün ansiklopedileri karıştırabilirsiniz. Masallarda bile geçmez böyle bir ad. Ama işte Sevim'in çalışma masasının üzerinde, vaktiyle hardal kavanozu olan bir cam vazonun içinde gerçekliklerinden hiçbir şey yitirmeden durmaktaydılar.

Metin'e, Seyfi'den söz edebilir miydi? Parkalı, elleri nasırlı, çirkin, garip adamdan... Ya da kayalık yoncalarından? Hayır, böyle şeyleri dinleyemeyecek, bir şaşkınlığın yükünü kaldıramayacak kadar yorgundu Metin. Bütün erkekler neden böyle yorgun, böyle yılgındılar acaba? Gene de "kadın" denen ve hiç tanımadıkları gizemli yaratığı sıcak kokuları, çarpıcı esintileriyle hep avuçlarının içinde tutmak için çıldırırlardı. Ne var ki, ellerinden gelen, vakit geçirmeden bir araba edinmek olurdu ancak. Bir bahar akşamı, en çok özlemlerle dolu oldukları o çılgın saatlerde, yaz programını yaparlardı. "Bu yaz on beş günlük tatille yetinelim," derlerdi, usulca öneriyormuş gibi, ama karşı konulmaz bir kesinlikle, "sabah kahvaltılarını, akşam yemeklerini de idare ederiz artık. Ne yapalım? Araba almak için hesaplı olmak zorundayız!" Ve karılarının cevabını beklemeden o sonsuz gazete yapraklarına gömerlerdi başlarını. Şimdilik güle güle bahar yelleri, ılık kokular, erimiş kızıllığı akşamların. Ve hoş geldin susku, değişmeyen durgunluk! Sonra da direksiyonu kavrarlardı hırslı, aç, beceriksiz elleriyle. Kafalarını bilgince dimdik tutup, çalımla yollara, yollardan geçenlere bakarlardı.

Cam bir bölmeyle ayrılan öteki odada Ayşe, uzun tırnaklarının fiyakasını bozmadan yazı yazmağa uğraşıyordu makinada Seni kendini beğenmiş küçük, tatlı budala seni! Gözleri sık sık kâğıttan, tırnaklarına kayıyordu. Uzun, beyaz, biçimli ellerine böyle hayran olup durdukça, bu kızın yazdığı yazıdan hayır gelmeyecekti. Emel de berberden yenice dönmüş, mahmurluğu geçmemişti daha. Başını ağır, değerli bir taç taşıyormuşçasına dimdik tutuyor, yürürken kayıp düşmesin diye boynunu kıpırdatmıyordu.

Tırnaklarına vişne köpüğü renkli ojeler sürerler, saçlarını yaptırırlar, Sevim bir iş söyledi mi suratlarını asarlar, gene de bebek oynayan kızlara benzerlerdi. Çocuktu bunlar daha. Yıllar geçecek, genç kızlıklarının ince, narin çizgileri bozulacak ama onlar içlerindeki çocukluğu, gelişmeden, meyve vermeden herhangi bir nedenle bodur kalmış yararsız fidanlar gibi saklayacaklardı. Bir erkeğin karısı olmak, ondan çocuklar edinmek neye yarardı! Saçları ağarır, belleri bükülürdü günün birinde. Ama bodur fidan öylece kalırdı. Bir sıra bekleyiş olurdu hayat-

ları. Beklenenler belki gelir ama isteneni getirmezdi ki! Çünkü istenen neydi, bilen var mıydı acaba? Kim, ne öğretmişti onlara? Kendileri gibi yalnız kadınlarla karşılıklı oturup çay içerlerdi. "Tıpkı bana benziyorsunuz." derlerdi, "ne güzel anlaşıyoruz! Pencerenizde sardunya yerine kuşkonmaz büyüttüğünüzü görür görmez anlamıştım bunu..." Bütün bunlar konuşulur, üç bardak, beş bardak çay içilir, tepeleme dolu tabaklardaki pastalar, börekler tüketilir, gene de hiçbir şey değişmezdi.

Öğleye doğru kapı açıldı. Elinde onarım kutusuyla Seyfi girdi içeri. Kızlarla selâmlaştı.

— Kaç para verdin gene berbere? diye takıldı Emel'e. — Söyleseydin ben dağıtıverirdim saçlarını. Para falan da istemezdim. Yazık olmuş on liraya!

— Seyfi ağabey, hani karışmayacaktınız saçlarımıza! Omuzlarımızdan aşağı iki örgü mü sallandıralım yani?

— Tabiî ya! Küçücük kızlarsınız. Üstelik boyunuza bakmadan pahalı oyuncaklarla oynuyorsunuz. Yazı makinası derken şimdi de fotokopi aygıtına el attınız. Sonra da bozdunuz onu.

— Biz bozmadık ki, diye nazlandı Ayşe, — zaten bozuktu. Hem canı çıkmamış olsaydı bize verirler miydi?

— Canı mı çıkmış? Daha neler! Hadi, dönenip durmayın artık! Oturun yerlerinize! Oturun da kafamı karıştırmayın!

Çocukları seven babacan bir amcaydı şimdi de. Az sonra cebinden bonbonlar, çörekler çıkarıp verecekti onlara. Sevim yerinden kalkıp ön odaya geçti. Seyfi sevecen bir kaygıyla eğilmiş, aracın yüreğini dinliyordu. Sevim'in yaklaştığını duyduğu halde işine devam etti.

— Kolay gelsin

Seyfi başını kaldırdı. Hiç de babacan bir amcanın sevgisi yoktu gözlerinde. Sevim, birden, başlangıcını bilmediği bir süreden beri bu bakışların bilincine vardığını algıladı. Ve bugün neden ilk kez karşılaşıyormuş gibi olduğuna şaştı. Çoktandır beklediği, özlediği, umduğu, ama ilk şimdi sezinlediği gibi şeyler vardı bu tutkulu bir merakla dolu, nerdeyse hayasız bakışlarda. Aradığını bulacağından emin, bu yüzden telaşsız, bugün olmazsa yarın, daha olmazsa bin yıl sonra der gibi bakıyordu Sevim'e. Bu sonsuzca umudun bir direnci vardı. Sevim sendeledi. Adam

hiçbir şey söylemeden işine devam etti. Kocaman küt parmakları şaşırtıcı bir duyarlılıkla işliyordu.

— O yonca sapını vazoya koydum ben...

Bu zavallı tümce bir başkası tarafından söylenmiş gibi Sevim'in kulağında tınladı. Ne demekti bu? Tümce, Seyfi ile arasında bütün çiğliği, saçmalığı, aceleciliğiyle duruyordu. Sevim elini uzatıp onu alsa, sonra üstü utanılacak yazılarla dolu bir kâğıt parçasıymış gibi buruşturup çöp sepetine atsaydı... O güzelim sessizlik yoktu artık. Sabırsız, çığırtkan, arsız bir kadın sesi yorulmadan tekrarlıyordu:

— O yonca sapını vazoya koydum ben...

Yüzü yanıyor, elleri terliyordu Sevim'in. Neden sonra Seyfi:

— Dikelip durmayın orada, dedi buyurucasına ve başını kaldırmadan. — Ben işimi bilirim.

Bütün bütün kızardı Sevim. Bir süre yerinden kıpırdayamadı.

— İşim uzun sürebilir, diye ekledi Seyfi yumuşaklıkla, bu kez başını kaldırıp Sevim'in yüzüne şöyle bir bakarak. — Ayakta dura dura yorulursunuz.

Sevim yerine otururken gözleri masanın üzerinde cam vazonun çevresinde kıpırdanan iki ışık yuvarlağına takıldı. Bunlar... evet bunlar... Pencereden dışarı baktı, yağmur dinmişti. Bulutların aralandığı yerden soluk bir gün ışığı iniyordu. Masanın üzerinde oynaşan yuvarlaklara baktı tekrar. Dışardan, o solgun güneşten geliyor olamazlardı; öylesine canlı ve parlaktılar. Daha çok yonca yapraklarından dökülen taptaze, serin çiy tanelerine benziyorlardı.

Sevim gülümsedi. Sonra, artık üşümeyen ellerini dolu fiş kutularına doğru uzattı.

1970

Sarmaşıklar

Sarmaşıklar çoktan ekilmiş. Daha yeni gördüm. Bu sabah.

Sabahın altısında kalktım. Pencereyi açınca güneşin altında şöyle bir silkelenip tozlarından, bir önceki günün yorgunluğundan arınmış sokağı gördüm. Karşı bakkalın çırağı dükkânın önünü süpürüyordu. Hafiften bir hava tutturmuş. Yoldan iki, yok üç adam geçiyordu. Bir de nereden geldiği belirsiz ve sabah serinliğine sinmiş bir koku. Geçip giden gecenin koyuluğundan damla damla inip kenti, belki de yalnızca bizim sokağı sarmış bir koku. İyi ama bu durulukta, bu sessizlikte yüreğimdeki çalkantı da nereden çıktı? Çoktandır bedenimi bir kabuk gibi sardığını, omuzlarıma abandığını duyduğum paltomu çıkarıp yerine etek-ceketimi giysem. İçimdeki kargaşa biraz durulur mu acaba? Ne var ki yeterince renkli değil etek-ceketim. Çivit mavisi ince baharlık paltomda karar kıldım sonunda. Oldukça eski ama zararı yok. Yeni başlayan bir güne –bu gün bir bahar sabahı bile olsa– sevinçsiz uyanan, yorgun yorgun yollara dökülen memurların bezgin gözlerine doyurucu bir renk sunmalı.

Kapıyı arkamdan çektin, çıktım. "Hoşça kalın!" diyecek kimselerim yok evde.

Bugün gencim, çok genç... Liseyi yenice bitirmişim. Bekleyişler içindeyim. Çivit mavisi paltomun etekleri iki yanımda özgürce savruluyor, arada dizlerimi çarpıyor. İsteyen herkesle seve seve bölüşeceğim bir aydınlık, bir umut var içimde. Umut gibisi var mı (neyin umudu)? Bir kahkaha atıyorum. Yaşlı bir bey de şaşırmadan yüzüme bakıyor.

Köşeyi dönünce gördüm sarmaşıkları. Çağla rengindeki taptaze kollarıyla, balkon demirlerinden üst kattakilere bağlanmış iplere tırmanmağa başlamışlardı bile. Şimdilik üç-beş cılız yaprak görülüyordu üzerlerinde. Çok sürmezdi ama, balkonları üç bir yandan duvar gibi örerlerdi. Sabahları mor, pembe, mavi, beyaz çiçekler açtıklarını görürdünüz. Kahkaha çiçekleridir bunlar.

Yıkım görmedi daha bu sokak. Nedense, iki ya da üç katlı, sıvaları çoktan dökülmüş, bahçe duvarları onarım isteyen, son yağmurlarda alabildiğine boy atmış otlar arasında tavukların eşindiği bu evlere, daha kimseler el atmadı. Ama çok değil, az sonra bu köhne yapıları da indirirler yere. Balkonlarda tahta kasalar ya da yağ tenekeleri içinde sarmaşık yetiştiren ev kadınları, artık buralarda barınamaz olurlar. Geniş salon-salamenjeli, parke döşeli, kaloriferli apartmanlarda oturmak hangisinin harcıdır ki! (Peki ama nerelere giderler onlar, nerelerde otururlar? Bir zamanlar, sonunda kurtuldukları için sevindikleri eski, pis kenar mahallelerde mi?) O zaman ne sarmaşıklar kalır, ne sardunyalar. Bakımsızlıktan çöplüğe dönmüş bahçelerin yerini beton avlular, el kadar bir çimenlik alır. O da olursa tabiî... Neden apartmanlarda oturanlar, balkonlarında sardunya, küpe çiçeği, fesleğen yetiştirmezler? Bu güzelim çiçekler onlara yüksek kiralar, pahalı eşya bedelleri ödeyerek kurtulduklarını sandıkları sınıflarını mı hatırlatır yoksa? Oysa bahardayız. Hangi yaşımızın baharı olursa olsun, çiçekleri sevmek gerek. Neden ille de salonların tavanlarına doğru uzanan, yapraklarının tozları bir türlü alınamayan başbelâsı kauçuk ağaçları, deve tabanları... Sahiplerine ısınmayı beceremeyip, vitrin malı olmaktan bir türlü kurtulamayan koltukların, kanepelerin, masaların bir parçası gibi duran tutsaklar...

Benim payıma da masamın üzerinde duran vazodaki çingene pembesi gül düşüyor. Orada, metal masanın, tozlu kâğıtların ortasında ne kadar düzmece, ne kadar gereksiz...

Bir sigara yaktım, kadınların yapabilecekleri işleri düşünmeğe başladım. Asfalttan, betondan, taştan arta kalan her karış toprak ekilmeliydi. Önce kaşın biriktirdiği pislik, şöyle bir kazınıp alınır, altından çıkan serin, yumuşak toprak kabartılıp sarmaşık

tohumları serpilirdi. Çünkü her şeyden önce birer anneydiler bu kadınlar. Tırpanların amansızca biçeceği gök ekinler yetiştirmeden önce, (sabırsızlıktan mıdır, korkudan mıdır, yoksa vakit mi dardır, arada biçilir yok ekinler) neden sarmaşıklar olmasın?

Masallardaki büyülü fasulyalar gibi boy atardı sarmaşıklar göğe değin. Sarmaşıklar, birinci ve ikinci katları, üçüncü ve dördüncü katları, sonra beşinci ve altıncı katları ve daha yüksekleri, bacaları, bacalardan yükselen boğucu dumanları, renkli neon lambalarını, reklâm panolarını, elektrik direklerini ve tellerini, televizyon antenlerini, şu benim çalıştığım sigorta şirketinin bütün duvarlarını, pencerelerini sarar, çirkin bir elin çirkin parmaklarına geçirilmiş çiçekli bir eldiven gibi bütün sevimsizlikleri, sakatlıkları örterdi. Kent göğe doğru elvan elvan çiçek ve yaprak açardı.

Derken sarmaşıkların kılcal sarıcı kolları sıvaya, betona, demire dalar, özsuları milyonlarca, milyarlarca görünmez damla ile güvenliğimizin taştan ve demirden gövdesine işlemeğe başlar. Ve bütün korku etkenleri inceden inceye hesaplanarak kurulan yapıları –büyük hesaplarda bir küçük nokta ile de unutulur ya– bu açık yerden girerek kemirir. Önce ince bir toz bulutu inmeğe başlar kentin üzerine doğru. Madensel zerrelerden geçip kırılan güneş ışığından ötürü pırıl pırıl, renk renk bir toz bulutu.

Gözleri kamaşan kentliler, yaklaşan yıkımı görmezler (üç-dört metre ilerdeki apartman dizilerine bakmaktan, uzağı görmeyi çoktan unutmuşlar, her türlü ucuz pırıltıyla avunmağa alışmışlardır zaten). Giderek duvarlar incelir, incelir... Günün birinde bakarız ki, yaşantımızın bütün saygıdeğer, görkemli kuruluşları sessizce çöküvermiş. Sonra sarmaşıklar, aynı usul girişimleriyle kent ölüsünün üstüne kapanırlar. Toprakla el ele vererek bu ulu (denebilir mi?) kalıntıları sindirirler.

Aradan yıllar geçer ve tarih bu olayı "Sarmaşıkların Çılgınlığı" diye anar. Neden olmasın? İnsanlar çıldırır da, sarmaşıklar çıldırmaz mı? Doğa çıldırmaz mı? Ve doğa bir kez çıldırdı mı, insanlar baş edemez onunla. Öyleyse daha yitirilmemiş bir şeyler var. (Neyin umudu? diye sormuştum az önce.) İyi güzel bir şeyler umabiliriz daha... Doğa bir çıldırırsa...

— Size bir gül getirdim!

Gülerken dişleri görünüyor. Bahardandır. Bu ince uzun, ço-

cuk bakışlı prodüktörün mevsimlik yüzleri, mevsimlik gülüşleri var. Duyargaları öyle uzun, öyle uzun ki, dönencelere değiyordur mutlaka. Belki de bu yüzden mevsim dönüşümlerini bizlerden önce duyup algılıyor. Sonra yüzünü, gülüşünü ona göre ayarlıyor. Bana kalırsa, cemreler havaya, suya, toprağa değil de doğrudan doğruya bu delikanlının yüreğine düşüveriyor. Uzun zamandır dişlerini göstererek güldüğünün farkındayım.

Kurumuş kan renginde bir gül koncası tutuyor elinde. Sonra onu benim çingene pembesi gülün yanına yerleştiriyor. Bakıyorum, hiç de becerikli değil. Doğrulduğunda yüzünün pembeleştiğini görüyorum.

— İkisi anlaşabilirler mi acaba? diye soruyorum.

— Benimkinin soyu sopu belirsiz. Ucuz bir vitrin malı... Sizinki besbelli Aksoylu bahçelerden gelme.

— Emekli bir büyükelçinin bahçesinden kopardım. İzin falan almadan. Öylece bahçe kapısından girdim, gizlenmek gereğini duymadan, en güzel gülü koparıp çıktım.

Nedense bana ninesini anlatmağa başlıyor. Güllere tutkun olan Gül Ninesini. Dördüncü çocuğu memedeyken dul kalmış Gül Nine. Kalan ömrünü çocuklarına, bir de güllere adamış. Ama gülleri mi, yoksa çocuklarını mı daha çok sevmiş, pek anlaşılamamış. Sabahın serinliğinde, tan ağarırken bahçeye iner, güllerle konuşurmuş uzun uzun. Halleşirmiş onlarla. Sonra ellerinin üzerinde, dudaklarında diken çizikleri, bir parça kan sızıntısı, saçları darmadağın, topuzu çözülmüş, kirpiklerinin ucunda çiğ taneleriyle çıkar gelirmiş. Elinde hep bir gül koncasıyla gezermiş (güllerin sevgiyle koparıldıklarında ölmediklerine inanırmış). Gülü göğsüne, saçlarına iliştirmez, kemerine de takmaz, saygıyla yüreğinin yakınında bir yerlerde elinde tutarmış. Gül zamanı tek elle evinin işlerini görürmüş Gül Nine.

Bir yandan anlatıyor, bir yandan at koşturuyor odanın ortasında... Dolu dizgin. Öyle zayıf, öyle uzun ki, kendi rüzgârından kendi sallanıyor. Bir ileri, bir geri. Tıpkı boşta kalmış sarmaşık dalı gibi... Tutunacak yer arıyor.

— Dönenip durmasanıza! Başım sersem oldu. Oturun bari!

— Özür dilerim. Gidecektim zaten. Şey için gelmiştim... Bu akşam birlikte yemek yer miyiz, diye soracaktım.

Masaya abanıp, bana doğru eğilmiş... Kılcal sarıcılarının üzerime uzandığını, o yapışkan özsuyunun kokusunu seziyorum.

— Olur, gelirim.

Kahvemizi içtikten sonra:

— Evimi görmek ister miydiniz? diye sordu. — Aptal bir ev benimki. Dağınık... Tozlu... Ama güzel plaklarım var. Sibelius'un senfonileri de var. Sibelius'un üçüncü senfonisini çalarım size. Belki seversiniz.

Bir kız, bir akşam yemeği çağrısına "evet," demişse, erkek umutlanmakta haklıdır. O kızı, evine çağırmağa da yeltenebilir böylece. Kız kabul ederse, erkeğin farkına vardıkça sevindiği güçleri koncalanır, umut çiçekleriyle. Kız kabul etmezse hiçbir şey olmaz. Demek istediğim, erkeğin o sevindirici güçleri solup, kendi kendini tüketmez bu durumda. Ama erkek, yemekten sonra kızı evine çağırmazsa bu kez kız incinir. Çünkü böyle bir çağrıyı geri çevirerek ne kadar namuslu olduğunu erkeğe ve –nedense– bütün dünyaya kanıtlamak fırsatı elinden alınmış olur. Kızı inciten başka nedenler de vardır tabiî. Ama bunların yazılıp söylenmesi pek âdet olmamıştır.

— İyi, dedim, gizli güçlerinin en doruğunda açan umut çiçeklerine aldırmadan, — gidelim. Gidelim de şu Sibelius'unuzu dinleyelim. Üstelik aptal bir ev nasıl olurmuş, merak ediyorum.

Yemekte, sarmaşığa karşı, hiç değilse, taşın çekiciliğini kazanabilmek için iki bardak limonlu votka içmiştim. Ne var ki, bütün düğümlerimden çözülecek kadar çok içmemiştim. Oysa bir erkek, akşam yemeğinden sonra bir kızı evine çığırır, kız da "evet," derse, erkeğin umut çiçeklerini koparıp koklamaması ne mümkün! Sayın prodüktör, çiçeklerinizi koparıp, koklayın ne yaparsanız yapın! Ama bana karşı sonradan, bir sarmaşık sorumsuzluğuyla davranmamanız için bu gecemizi sigorta ettirmek istiyorum. Şu kent yaşamımız kocaman, düzenli bir sigorta örgütü değil mi? Primi zamanında ödediniz mi, bütün korkulara, bütün can sıkıcı durumlara karşı güvenliğiniz sağlanmıştır. Ve primleri zamanında ödemeğe alışmışızdır. Yasaların önsözlerinde yazılı onurumuzdan, bildirilerde yinelenen özgürlüğümüzden, şarkıların duyurduğu sevinçlerden, durmadan sözü edilen, tanımı yapılan insanlığımızdan, kısacası bir türlü gerçekleşti-

remediğimiz bütünlüğümüzün kırıntılarından kesip öderiz. Çoktan alıştık buna. Ne var ki, Sibelius'u dinlerken başka türlü düşünmekten kendimi alamıyorum. Korkudan öte köy yoktur, diyorum. Korkunun bedelini ödemek, ömür boyu prim ödemekten daha kolaydır. Çünkü korkunun bedeli düpedüz korkmaktır. Ve eğer üçüncü bir bardak votka içmeyi unutmuşsanız buyurun, yüreğinizi tıka basa korkuyla doldurabilirsiniz.!

— İçkiniz var mıydı?

— Eyvah, ne kötü! Tırmandığı yükseklikten hemen düşüveriyor. Salkım salkım yerlerde. — Evde bir damla içki yok. Ama gelirken gördümdü, köşedeki bakkal açık. Bir koşu gider, alır gelirim.

Elimi uzatıp onu düştüğü yerden kaldırıyorum.

— Daha neler, diyorum. — O kadar da önemli değil. Hem iki bardak votka içmiştim.

— Su içer miydiniz? diye soruyor, birden tanrısal bir esinlenişle, — Evde su var.

— İçerim.

Gittikçe coşuyor, yapraklanıp çiçekleniyor.

— İsterseniz limonata yapayım? Limonata yapmasını becerebilirim. Hem ben de içerim sizinle.

— Olur, limonata yapın.

— Ben limonata yaparken siz Sibelius'u dinleyin.

Arkamı divanın yastıklarına dayayıp gözlerimi kapatıyorum.

— Buyurun limonatanızı.

— Teşekkür ederim.

— Yanınıza oturabilir miyim?

Boşalan bardağımı alıp radyonun üzerine koyuyor. Kendisininkini de. Psikatolar şimdi zamanın sesi gibi vurmakta. Psikatoların ardından kornalar duyulunca, elini dizime koyuyor. Eli, bir sarmaşık hafifliği ve kararlılığıyla yukarı doğru çıkıyor. İncitmeden itiyorum elini. Oysa sarmaşıklara kimse engel olamaz. Sarmaşık çıldırmayagörsün! Bu kez elini dizimin daha yukarlarında bir yere koyuyor ve eli daha hızla yürüyor. Sağ eli güçlerinin doruğundaki kan güllerini çoğaltırken, sol eli uzanıp lambayı söndürüyor.

Kemanlar, viyolalar hınzır, küçük, keskin kahkahalarla zıplıyorlar. Gülüyorlar, gülüyorlar. Viyolonseller, fagotlar, kornolar ağırbaşlı ve soğuk, yüzbinlerce yıl önce başladıkları yapıyı sürdürüyorlar. Bıkmadan usanmadan, taş üstüne taş koyarak... Kemanların, viyolaların hafifliklerini küçümsemeği bile gereksiz bularak. Sonra küçük yaylılar oyunlarından usanıyorlar. Yavaş yavaş varoluşun şaşmaz evrimini sürdüren büyük kütleye karışıyorlar. Timballer, trompetler, tubalar avaz avaz, evrenüstü uyumun bilmem kaçıncı yengisini kutluyor.

Sibelius oyun oynadı bana. Yanaklarımdan inen yaşlar ondandır. Kimse aldanmasın. Tohumun serpilip boy atacağı sıcak, bereketli toprak değilim ben. Tohuma kavuşan toprağın yüce sevinci yok içimde. Şimdilik özsuyu, soğuk, kaba, bön güvenliğimi un-ufak edip yele verir ancak. Primleri ödemekten çoktan vazgeçtim. O kocaman güven örgütünün namuslu eldeğmemiş kızlar defterlerinden silsinler adımı. O sağlam duvarların ardında, böyle aptal değil, cici evlerde oturan cici kızlara karşı, onların güvenliğine karşı silin adımı defterden.

Güven duymaktan tiksinmeğe başlamışsanız eğer korku'yu salık veririm. Korkunun bedeli korkudur. Ve korkudan öte köy yoktur.

1969

Kabuk

N. A...'e saygılarımla...

Bir

Reha mutfak kapısının önünde durdu. Uzun, ince ve yakışıklıydı. Bunun farkında olmanın kıvancını da sık sık duyardı. Kıvanan, bu yüzden duyduğu haklı güvenle kimseleri yadırgatmayan bir adam denilebilirdi Reha için. Açık yeşil renkte gömlek giymiş, yeşilli mavili bir boyunbağı takmıştı. Biraz önce duş almış olmalıydı; arkaya doğru taradığı saçları hâlâ nemliydi.

— Neler hazırladın bakalım? diye sordu karısına.

Bir yandan da orta-yaşın çekiciliğini ayrı bir süs gibi taşıyan Nesrin'i zevkle seyrediyordu. Mutfak önlüğünü bile kendisine yakıştırmasını bilirdi Nesrin... Küçük bir bıçakla kalemtraştan çıkmışçasına düzgün ve incecik turp helezonları dilimlemeyi de... Ne var ki, turpları soyarken kaşları çatılmış ve dudakları öne doğru uzamıştı. Böyle yapmakla entelektüelliğine aykırı düşen fazla becerikli bir ev-kadınına benzemişti. Reha bu görünümün, on iki yıldır kendisini bıktırdığını düşünmekten kendini alamadı. Neyse ki Nesrin, az sonra turpları dilimleyip bitirdiğinden ve o kadar dikkat istemeyen bir başka işe başladığından dudaklarını geriye çekmişti. Kaşları da çatık değildi artık. Hatta hafifçe gülümsüyordu. Çünkü şimdi turp helezonlarını zevkle ve özenle marulların üzerine

yerleştirmekteydi. Bu işini de bitirdikten sonra kocasına cevap verebildi ancak:

— Mayonezli beyin, kolaylık olsun diye çeşitli salamlar, salata, mantarlı börek ve *midye-soufflé...*

— O kadarcık mı?

Nesrin sitem etmeden ve gözlerini suyunu çıkarmakta olduğu limondan ayırmadan düz bir sesle:

— Hep o kadarcık mı diye sorarsın, dedi, — sonra da konuklar gidince her şeyin harika olduğunu söylersin.

— Ama zeytinyağlı bir sebze, bir de ızgara et olmalıydı bana kalırsa... Ya da şaraplı biftek sözgelişi.

— Üç çeşit salata yaptım. Ayrıca sebze yemeği gerekmez. Izgara et yok ama *soufflé*'yi unutuyorsun. Peki, şimdi sana gelelim, hani *whisky?*

— Benim hazırladığım dinlendirilmiş içkilerin yanında *whisky*'nin sözü mü olur?

— Gördün mü?.. Aaa, bu çorapları mı giyiyorsun?

Reha sağ dizini hafifçe büküp *fumeê* pantolonunun altından görünen çoraplarına baktı. Bunu yaparken biraz *kadınımsı* göründüğünün farkına varmadı neyse ki.

— Neden? diye sordu, yalnızca çoraplarını düşünerek, — uymamış mı?

— Bordo-gri karışımı o kadar çok kullanıldı ki, bana kalırsa, vazgeçmeli artık. Tarihe karıştı gibi bir şey açıkçası. Hem bence çorabın rengi boyunbağını tamamlar, pantolonu değil. Bunu son günlerde *keşfettim*.

— Peki, sence ne renk çorap giymeliyim?

Sesinde nerdeyse korku vardı.

— Sarı... Boyunbağındaki yeşili ancak sarıyla tamamlayabilirsin. Ayrıca pantolonuna da aykırı düşmez.

— Sarı çorabım yok ki. Ne yapayım şimdi?

Çaresizlikten içini çekti.

— Sarı çorabın var. Çorap çekmeceni aç, bak! Yeni aldım.

— Sen bir harikasın! Her şeyi düşünürsün. Yalnız... Fazla göze batmasın sakın.

— Yok canım... Sen beni dinle. Hem artık mutfaktan çıksan iyi olacak. *Soufflé*'yi hazırlarken yalnız kalmak istiyorum. Sen

başımda durdukça yeterince *concentré* olamıyorum. *Soufflé* de –biliyorsun– aristokrattır oldukça. Bir erkeğin çoraplarıyla uğraşmanı hiç bağışlamaz. Bu yüzden de -bakarsın– kabarmaktan vazgeçiverir.

Reha mutfaktan çıkmayı pek istemiyordu. Kararsızlıkla çevresine bakındı. Mutfağı çevreleyen gri çiçekli fayanslara takıldı gözü.

— Sen haklıymışsın, dedi, — bu fayanslar daha çok yakıştı mutfağa. Pembeden daha çok... Gerçekten. Nesrin, bu sözleri kaçıncı kez duyduğunu anımsamağa çalıştı. Ayda en az bir kez mutfak fayanslarına değinmeden yapamazdı Reha. Oysa bu daireyi alalı altı yıl olmuştu.

— Perdeleri değiştireceğim ama, dedi Nesrin. — Sarı perde griye daha iyi uyacak. Şu raf için de sarı bir örtü düşünüyorum. Tabiî o zaman önlüğümü de değiştirmem gerekecek. Taylan'ın vitrininde kenarları siyah *petit-carré* süslü sarı bir önlük gördüm. Alabilirim, değil mi?

— *Cock-tail*'lerde sarı-gri karışımı moda bizim evde desene.

— Evet, ama sen hâlâ mutfaktasın.

Reha çoraplarını değiştirmek üzere odasına gitti.

Reha mutfakta çocukların yemeklerini yedirirken Nesrin giyiniyordu. Siyah kadife giysisi hiç de fena sayılmazdı. "On yıl oluyor bu kadifeyi diktireli... Üçüncü kez biçimini değiştirttim. Giyimime daha fazla para harcayacak duruma gelinceye kadar *habillé* giysilerde siyahtan vazgeçmemeli. Siyah eskiliğini kolay kolay belli etmiyor. Oysa düpedüz renk olarak hiç de iç açıcı değil... Yasları, üzüntüleri, hatta ölümü akla getiriyor. Gene de fazla parası olmayan kadınların büyük dostu.... İnanılır gibi değil."

Uzun, ince biçimli kollarının çıplak çıplak siyahlardan aşağı doğru süzülmesi hoştu doğrusu. "Kadın teni, siyahla birleşince Rubens'in çıplaklarındaki sedef canlılığını alıyor. Rubens mi? Hayır canım, o fazla renkli... Renoir da... Evet, galiba Cranach'dı o."

Kendini aynada seyrederken Renoir, Rubens ve Cranach'ı birleştiren *batılı* zevk anlaşıyını ya da kısaca *intellect* gururunu okşadı. Yalnız, başını alıp giden şu sol perçem oldukça umut kı-

rıcıydı. Bu konuda ne Rubens ne de Renoir yardım edemezlerdi Nesrin'e. Olsa olsa şu deli Dali... Belki. Başkaldırmış olan sol perçemine bir pens sokup haddini bildirmeğe çalıştı. "Şimdi aklın başına gelir senin," diye konuştu sol perçemiyle. Üşenmeyip beş günde bir *coiffeur*'e gitmeliydi. Haftayı geçirmeğe gelmiyordu hiç.

Gözlerini boyadıktan sonra, önce gözkapaklarını yarı yarıya indirip, daha sonra da iyice açarak baktı. Her iki halde de kusursuz görünüyorlardı.

Nesrin kendisinden hoşnuttu.

"Başarılı bir çiftiz biz," diye düşündü. Reha'nın fayanslara değindiğinden daha sık aklından geçirirdi bunu. Ve durup dururken, aynada, kendisine çok yabancı gelen gülüşünü yakaladı. Bir başkasını suçüstü yakalar gibi. "Övünüyor bu," dedi, "şuna bak! Belki de yalan söylüyor. Gülümsemesi hiç de içten –ya da nasıl söylesem– göründüğü gibi güven dolu değil. Bir şeyleri saklaması mümkün. Belki de yaptıklarından hoşnut değil aslında. İyi ama, kimi kandırmağa uğraşıyor?"

Zil sesini duyunca, aynanın önünden ayrıldı. Kafasında çözümlemeğe çalıştığı bir sorun vardı. Az sonra onu iyice gerilere itecek, gene de yemek boyunca –bilinçsiz olarak– düşünmekten kendini alamayacaktı.

Gelenler üç kişiydi. Reha'nın mühendis arkadaşı Orhan, karısı Ayten, bir de Ayten'in teyze kızı Suzan. Suzan *fazlaydı*. Amaç, özenle ve elden geldiğince kusursuz hazırlanmış bir sofrada *kalite*'li saatler geçirmek değil miydi? Kalabalık, kaliteyi bozuyordu. Fazla olan tek kişi de bozardı. Ve Nesrin için kalite; *eğlence*'den, *güzel*'den önce gelirdi kimi durumlarda. Nesrin bu durumların kesin tanımını yapamadığından, sınırlarını belirleyemediğinden Reha ile aralarında anlaşmazlık çıkardı. Çünkü Reha, *yararlı*'yı ve *gerekli*'yi ön plana almak eğilimindeydi. Karısının kalite konusundaki titizliğine de saygı duymaya hazırdı. Ama kaliteli olmanın ille de gerektiği durumların belirsizliği Reha'yı çileden çıkarıyordu. Kadınca bir sorumsuzlukla suçluyordu Nesrin'i. Reha kesinlikten hoşlanırdı. Belki de mühendis oluşundan ötürü.

Ölçülü bir coşkunlukla el sıkışıldı. Ölçülü bir sevgiyle Nesrin, Ayten'i öptü. Suzan'ı öpmesi gereksizdi. (Hiç değilse Reha

böyle düşünecek ve gece, yatakta buna değinecekti.) *Fazla* kişiydi Suzan. Nesrin, Ayten'in kendisi gibi kalite konusunda titizlik göstermemesini, Suzan'ı da peşi sıra sürükleyip getirmesini anlayamıyordu. Ama Ayten'in biraz rastgele oluşu, Nesrin'in onu sevmesine engel değildi.

— Bu duvarı böyle şahane bir gece mavisine boyamak kimin aklına geldi, diye sordu Suzan, oradaki fazlalığını hemen unutturan içten, sevimli bir coşkunlukla. — Çok, ama çok güzel olmuş. Karşısına oturup uzun uzun bakmak isterdim.

Nesrin, Suzan'ın fazla oluşunu bağışlayan anî bir sevecenlikle:

— Böyle seyredin daha iyi, dedi.

Ve konuklarının getirmiş oldukları eflâtun lâleleri yerleştirdiği siyah vazoyu mavi duvarın önündeki büfenin üzerine koydu.

Suzan ellerini birbirine bitiştirip gözlerini yumdu. Lâlelerle uyuşan, duvarın mavisine katılan mor bir giysi vardı üzerinde, boydan boya sıralanan gümüşsü oymalı düğmeleriyle. Gözleri yumuluyken duvarı ve lâleleri göremezdi, ama kimse buna aldırmadı. Çünkü dua eder gibiydi, nerdeyse kendinden geçmişti. Odadakilerin gözlerine bütünüyle hoş bir görüntü sunuyordu. Mavileri, eflâtunları derin bir solukla içine çekti ve gözlerini açtı.

Ayten yorgun görünüyordu. "Biraz içki onu kendine getirir." diye düşündü Nesrin. Ayten'i seviyordu, onu mutlu görmek isterdi.

— Reha'nın votkasından içmelisin, dedi Orhan, Suzan'a.

— Votka değil, konyak, diye düzeltti Reha. Vişneli konyak... Ama dilerseniz, vişneli, hatta erikli votkamız var. Onları biraz tatlı bulanlar için de biberlisi... Ayrıca portakal kabuğunda dinlendirilmiş rakıyı da salık veririm. Bunu yeni öğrendim.

Değişik biçimlerde kalın camdan şişelere doldurulmuş koyu kırmızı, vişne çürüğü, sarı renkteki içkileri gösterdi.

— Reha'nın yaptığı içkiler müthiştir, dedi Orhan Suzan'a.

Nesrin, Ayten'e bakıyordu. Onun canlanmasını, neşelenmesini, mutlu olmasını öyle istiyordu ki! Derin gece mavisine boyalı duvarın önündeki eflâtun lâlelerin güzelliğini duysun

istiyordu. "Kendini bıraktı nedense." diye düşündü. "Kilo da alıyor durmadan... Bu ördekbaşı yeşili nereden bulmuş bilmem ki... Yeşil çok tehlikeli bir renk. Başka renklerle iyice karışıp kendini unutturmadıkça, alçakgönüllülükle susmadıkça öyle arsız görünüyor ki... Sözgelişi Reha'nın gömleğine yeşil denemez bile..."

— Nefis şeyler hazırlamışsın gene, dedi Ayten, başının ya da dişinin ağrıdığından söz eder gibi üzgün üzgün.

— Nereden aklına geliyor bütün bunlar?

— Bu nedir, bu? diye sordu Orhan bağırarak, iki çatal mayonezli beyin yedikten sonra.

— Beyin.

— Atıyorsun! Ben beyinden tiksinirim, kokusundan ötürü. Oysa bu hiç kokmuyor. Tanrı aşkına söyle, o pis kokuyu nereye sakladın?

— Kereviz yaprağı, havuç, patates ve soğanı yarım saat kadar pişirdim. Sonra süzüp kalan suyun içinde beyini beş dakika kaynattım. Altını söndürüp yarım saat da öylece tuttum.

— Ooo, dedi Ayten.

Suratı asıktı. Gücenmiş görünüyordu. Ağırlığını karnının üzerine vererek, ellerini masadan çekti. Kucağına koydu. Bunca emekle hazırlanan yemekleri yemekten bezmişti.

— Hadi, dedi Nesrin, — biraz daha iç şu ünlü iksirden. Reha, Ayten'e konyak koyar mısın?

— Yok, teşekkür ederim. Yemekte bira içmek istiyorum.

Soğuk birayla buğulanan bardağının çevresine işaret parmağıyla çizgiler çekti. Dalgındı.

"Bu akşam iş yok Ayten'de," diye aklından geçirdi Nesrin. Ve konuşmak için yanında oturan Suzan'a döndü. Suzan çalıştığı yerden söz etti. Bulunduğu oda kalabalıktı, üstelik herkes sigara içiyordu. Bu yüzden Suzan'ın üstü başı bütün gün sigara kokuyordu.

— Plak çalayım mı? diye sordu Nesrin, Suzan'a sigara kokan iş yerini unutturmak için. — Caz sever misiniz?

— Ooo, evet. Çok severim.

Nesrin, cazı sevdiğinden ötürü Suzan'a biraz daha ısındı ve *pick-up*'a bir Louis Armstrong koydu.

— Ya James Brown? James Brown'ı sever misiniz? Yazık ki bizde plağı yok.

Suzan, James Brown'ı tanımıyordu. Hem caz deyince pop müziğini anlamıştı. İki müzik türü arasındaki ayrımı bile bilmiyordu. Plak boyunca "cheesecake" diyen kısık sesli adamdan da hiç hoşlanmamıştı. Gene de sesini çıkarmadı.

Nesrin, içkinin değilse bile cazın Ayten'i canlandırdığını görüp sevindi. Karnının üzerine oturmaktan vazgeçmemişti, ama kendini müziğin havasına kaptırdığı besbelliydi. "Başını hiç de tempoya uygun olarak sallamıyor ama" diye düşündü Nesrin, "gene de önüne bakıp bardağıyla oynamasından daha iyi bu." Yerinden kalkıp "Cheesecake"i baştan koydu.

— Bakın, bakın, dedi yerine otururken. — Ayten'e bakın. Yanakları pembeleşti.

— Karım güzeldir, dedi Orhan kolunu Ayten'in omzuna atarak.

Ayten omzuna pek de ağırlık vermeyen kolu duymadı bile.

— Topuzuyla fazla ciddî ama, dedi Reha, — dağınık saçlar daha yakışacak bana kalırsa... Hadi çöz şu topuzunu da görelim.

Ayten'in aldırmadığını gören Orhan da üsteledi. Ayten biraz daha kızardı, ama saçlarına dokunmadı bile. Bunun üzerine Orhan, karısının topuzunu tutan firketeleri çıkarıverdi. Dalgalı, yer yer de kıvırcık saçlar Ayten'in omuzlarına döküldü. Ayten saçlarından habersiz görünüyordu. Herkesin o anda kendisine baktığını bile bilmiyor gibiydi.

— Ben böyle saç severim işte, dedi Reha ayağa kalkarak. Ve bütün gürlüğüyle Ayten'in omuzlarından aşağı inen sarı saç yığınının önünde eğildi. — Saç dediğin böyle olur. Dalgalı, kıvırcık ve gür.

— Çok eski kafalısın, dedi Nesrin.

— Yok yok, gerçek bir saç bu. Yalnız biraz da kızılımsı olsaydı. Saçlarını boyatıyorsun değil mi Ayten? Bir dahaki sefere boyaya az da kızıl karıştırtsan.

— Vallahi eski kafalısın, dedi gene Nesrin. Saçını kızıla boyatan kadın kaldı mı artık! O eskidendi.

— Biliyorum, dedi Reha üzgün üzgün. Şimdilerde o

Tanrı'nın cezası yeşil, ya da grimsi sarılar var. Saçlarınıza çürük bir görünüş veriyor. Ya da yosun ıslaklığı. Sokaklar, tepelerine kokuşmuş yosunlar, çürük sabun köpükleri oturtmuş kadınlarla dolu... Macbeth'in cadıları gibi. Hiç hoşlanmıyorum. Sen beni dinle Ayten... Kızıla çalan bir sarı yakışır sana. Hem bir daha da topuz yapma. Salıver saçlarını gitsin. Emekli bir öğretmen değilsin ki!

Ayten gülümsedi ve birasını bitirdi.

— Sen canlı kadınsın, dedi Nesrin'e. Daha önce başladığı bir konuşmayı sürdürür gibi. — Her şeyin üstesinden geliyorsun. Ben çabuk yoruluyorum.

Karnının üzerine abanmaktan vazgeçerek arkasına yaslandı. Omuzlarına dökülen saçlarını şöyle bir toparlayıp büktü ve ensesinde topladı. Topuzu tamamlanmıştı. Nesrin, plağın arkasını çevirdi.

— Ben yaşamayı severim, dedi, Ayten'e meydan okuyormuş gibi görünmemeğe çalışarak, — Yakınmaktan da nefret ederim. Kendi kendime bile yakınmam. Yakınmak başarısızlığı kabullenmektir.

— Başarı mı? Ne başarısı?

Ayten kendi kendine konuşur gibiydi, ama Nesrin birden bocaladı, cevap vermesi gerektiğini düşündü:

— Başarı işte, demekle yetindi.

Sorunun cevabını kafasında tamamlamağa uğraştı. Beceremeyince mutfağa gitti. Sondan bir önceki yapıtını (son yapıtı meyveli g*elée* idi) midyeli s*oufflé*'yi getirdi. Ama kendisi bu seçkin yemeğin ancak tadına baktı. Nedense canı yemek yemek istemiyordu.

— Çok didiniyorsun, diye üsteledi Ayten. — Nereye varmak ya da ulaşmak istiyorsun bilmem ki...

O hâlâ iki büklüm oturuyordu iskemlesinde, Nesrin inadına iyice dikleşti.

— Didinmeden, yorulmadan da yaşanmıyor işte. Gün oluyor uyumak bile istemiyorum. Uyurken bir sürü iyi ve güzel şey kaçıyor da, ben onlardan yararlanamıyorum sanki.

Konuşmasını birden kesti. Demin aynanın önünde gülümseyişini yakalarken olduğu gibi ele geçirivermişti kendini. Uy-

duruyordu işte. Pekâlâ uyumak istiyordu. Günlerce uyumak, uyumak istemiyor muydu? İşe gitmek için yataktan hep zorla, isteksiz, yorgun kalkmıyor muydu? Göğsünün üzerinde bir ağırlık duydu. Bir şeyden korkuyordu. Belki de yakalanmaktan. İçinin, kendinin de bilmediği karanlık boşluklarına tıkıştırdığı, sonra işine gelmediği için kolayca unuttuğu gerçeklerden, onların ortaya çıkmasından korkuyordu. Çevresine bakındı. Kimse bilmemeliydi bunu. Hiçbir göz o karanlıklarda saklananları görecek kadar güçlü olmamalıydı. Nesrin'in bile unuttuklarını başkasının (bir yabancının yani, kocası bile olsa) bilmeye hiç hakkı yoktu. İçkisinden bir büyük yudum aldı, bir sigara yaktı. Neyse ki konuşmasını yarıda kestiğini kimse anlamamıştı. Rahatladı.

— Çalışmayı sevmiyorum, dedi Ayten, Nesrin'in susmasından yararlanarak ve bu suskunluğa herhangi bir neden aramak gereğini duymayarak. — Orhan'ın kazancı pekâlâ yeterdi bize. Basit bir hayat yaşamağa razı olsaydık. Ben çalışmasaydım, evde oturup ev işleriyle çocuklarla uğraşsaydım. Basit bir hayat sürmeğe razı olsaydık. Orhan razı olsaydı yani... Ama artık çok geç. Hem kimsenin basite katlandığı yok. Buna hakları yok sanıyorlar çünkü.

— Çalışmak gerekli ama, diye söze karıştı Suzan. — Bir kadının ekonomik özgürlüğü için...

"Tam evlenmemiş kızlara özgü bir düşünce," diye aklından geçirdi Nesrin. "Ondokuzuncu yüzyılın düşüncesi... Çoktan eskidi. Evlenmemiş kızlar neden feminist olurlar hep."

— Basit bir hayat ne demek? diye sordu Orhan.

— Ne bileyim ben... İşte çocukluğumuzdaki gibi... İçkisiz, toplantısız, kokteylsiz, kokteyl elbisesiz, etolsüz, televizyonsuz... ama dediğim gibi, kimse basit bir hayata katlanmağa hakkı yok sanıyor. Şu hak dediğimiz de eskiden iyi, güven verici bir şeyken birden çekilmez oluverdi. Farkında mısınız?

— Sen gericisindir zaten. Hiçbir zaman ilerlemeden yana olmadın. Teknikten falan da anladığın yok. Oysa teknik bana heyecan verir.

— Teknik mi? Bilim desen neyse... Öğrenmenin, bilmenin heyecan vermesini anlıyorum da..

— Ne ayrımı var? Bilim, teknik aynı şey.

— İşin kötüsü bu ya... Hep öyle sanıyorsunuz. Aman neyse.. Önemi yok zaten. Belki de bütün kabahat bende. Tembelin biriyim. Koşuşturmaktan, başkalarının vardığı yerlere yetişememe korkusunu yaşamaktan bıktım. Üstelik onların vardığı yerlere ulaşmak isteyip istemediğimi de kesinlikle bilmiyorum. Nesrinciğim, daha sakin bir müzik koyamaz mısın *pick-up*'a. Şöyle romantik bir şeyler...

— Fransız şarkılarına ne dersin?

— İyi. Hüzün verir hep Fransız şarkıları... Aylakları anlatır. Gerçek içkicileri... Yaşama başka gözle bakanları... Aslında bütün bu aylaklar hiç de hüzünlü değillerdir. Müzik de hüzünlü değildir. Hüzün veren belki de onların dışında oluşumuz. Onların dışında oluşumuzu farketmemiz.

Jacques Brel "Les bourgeois" söylüyordu. Sofradakiler, bağıran bir adamın, hareketli bir müziğin, arada duyulan arsız akordiyonun kendilerine neden hüzün verdiğini anlamadan dinlediler. Meyveli *gelée*'lerini kaşıkladılar.

Les bourgeois, c'est comme les cochons

İçlerinden hiç biri Fransızca bilmiyordu. Nesrin lisede okuduğu Fransızcasıyla bu cümlenin anlamını çözemedi. Bu yüzden susarak ve hüzün duyarak dinlediler Jacques Brel'i. Bu hüznü duymak hepsine sevinç verdi.

Nesrin makyajını temizlerken "başarılı bir geceydi" diye düşündü. Suzan'ın James Brown'ı tanımamasına, hele hele pop müziğiyle caz arasındaki ayrımı bilmemesine karşın başarılı bir geceydi. Ayten'e karşın iyi bir geceydi.

"Ayten'le ilgilenmeli... Karnını içine çekmeyi öğrensin. Yeşil giymesin. Moda değil, ama saçlarını kızıla boyatsın hadi. Bir denesin... Çok şey değişebilir. Hiç belli olmaz."

İki

12 Mayıs gecesi, –o başarılı akşam yemeğinden üç gün sonra yani– Nesrin, düşünde yumurta soydu. Hazır yiyecek satılan

dükkânlarda, pazarlarda görüldüğü gibi kırmızı kabuklu bir yumurtaydı bu. Ne var ki, kırmızı kabukları soyup bitirince altından ikinci bir kabuk, yeşil bir kabuk (belki de mavi) çıktı. Onu da soydu Nesrin üşenmeden. Sonra sarı, mor, bir daha kırmızı, bir daha yeşil, mavi, sarı, hatta daha adını bile bilmediği renklerde kabuklar soydu. Kabuklar bitmek bilmiyordu. Olup olacağı bir tek yumurtaydı. Herhangi bir yumurta... olağan büyüklükte... ne fazla büyük, ne de küçük. Ama Nesrin'in, ortasında ayakta durduğu taş zeminli küçük oda hemen hemen yumurta kabuklarıyla kaplanıvermişti.

Nesrin, uyanınca düşünü hatırlamadı. Düş görüp görmediğini bile bilmiyordu. Bunu düşünecek vakti yoktu, yataktan hemen fırlayıp kalkması gerekiyordu çünkü. Hem eskidendi o. Çocukluğunda, genç kızlığında uyanır uyanmaz, o gece gördüğü düşleri düşünürdü. Bunu yapmak için yeterince zamanı olurdu. Üstelik düşlerini de severdi. İnsan kavuşmak istediği şeyleri görürdü düşünde çünkü. Çocukluğunda saraylar ya da ince güzelliklerle ilgisi bulunmayan şeyler... bol bol çikolata, pasta, oyuncak... Büyüdükçe gür yeşillikli renk renk çiçekli bahçeler, ulu ağaçlı ormanlar, çağlayanlar (kupkuru bir başkentte oturan bir çocuk bunlardan başka ne isteyebilirdi ki), daha sonra da yakışıklı delikanlılar, etkisi altında kaldığı filmler, roman sahneleri, birden önemli, çok önemli bir kadın oluvermeler falan... Gözlerini açıp yatağın ılıklığı içinde bunları yeniden yaşamak hoşuna giderdi. Ama artık hiç de iç açıcı düşler görmüyordu. İlgisiz, anlamsız, saçma sapan, kopuk sapık olaylar... Bunları durup dururken aklından geçirmenin ne gereği vardı! Hem evlilik katı bir gerçekti. Ve evlilikte düşlere yer yoktu. Aradan on iki yıl geçince hayale de... (Sabahları kocasıyla başarılı bir çift olduklarını düşünmezdi nedense.)

İşte bütün bunlardan ötürü gece gördüğü düşü hatırlamadı Nesrin. Bir gün önce çiçek açmış bir leylâk fidanının önündeki sevincini de. Düşlerini ve leylâkları unutup banyoya girdi; yüzünü yıkadı, dişlerini fırçaladı, saçlarını şöyle bir düzene sokup sabahlığını giydi, mutfağa doğru yürüdü.

Sabahları, çevresine uyabilen bir bakışı, uyabilen sözleri bulamamanın çaresizliği, beceriksizliği içinde olurdu hep. (Neden

uygun bakışlar, uygun sözler... Hem kimin için?) Bu yüzden bir süre salonda oyalandı.

Akşam'la sabah arasındaki büyük ayrım... Sanki insan bütün gün bir şeylerden kurtulmayı düşünerek yaşıyordu. Akşam olunca kurtuluşa kavuşuyordu. Öyle sanıyordu. Bütün bir gece kurtuluşu kutluyordu. Daha iyi giyinerek, aynanın önünde daha uzun süre durarak, gölgelenen yüzündeki anlatımı daha bir severek... Kocasına sevgiyle bakarak... Zekâ gösterilerinde bulunarak... Sonra uyku süresince o büyük kurtuluş, güven başını alıp usul usul gidiveriyor, yerini tatsız düşlere, karabasanlara bırakıyordu. İnsan hiç uyumamalı mıydı?

Reha mutfakta çocuklarla birlikte kahvaltı ediyordu. Murat (küçük oğlan) önündeki yumurtayı üzüntüyle süzmekteydi.

— Yumurtanı bitirmeden sofradan kalkmak yok, dedi Reha.

Yumuşak sesle söylenmiş bir cümle... ama aldanmamalı! Reha attığı adımı hiçbir zaman geri almazdı. Murat da bunu bildiğinden dudaklarını büzüvermişti. Tam o sırada içeri giren Nesrin:

— Yumurtası sıcak olmalı, diye usulca denedi. — Onun için yiyemiyordur. Ben şimdi soğuturum.

Yumurtayı eline aldı. O zaman gördüğü düş aklına geliverdi. Yumurtayı yavaşça Murat'ın önüne, yumurtalığa bıraktı ve mutfaktan çıktı. "Ne halleri varsa görsünler," demişti içinden. Beklenmedik bir öfke... nerdeyse korku.... Şey gibi... Üç gün önce, yemekte Ayten'le konuşurken birdenbire olduğu gibi...

Lop yumurtanın kabuklarını soymaktan, durmaksızın soymaktan ibaret bir düşün (yumurtanın kabukları renkli de olsa) o düşü göreni etkileyeceği akla gelmez. Nesrin de etkilenmedi. Yalnız düşün sonunu merak etmekten de kendini alamadı. Kabuklar hiç bitmiyor muydu? Soya soya nereye varılıyordu? Lop yumurta ortaya çıkıyor muydu sonunda? Yoksa salt kabuktu da, hiç içi yok muydu? Soydukça küçülüyor muydu? Belki de büyülü bir yumurtaydı bu, sonsuza kadar soyulabilirdi. Bunu düşününce bir hoş oldu, başı döndü Nesrin'in. Tıpkı çocukluğunda uzay'ı ya da ellerinde kendi resimlerini, aynı kitaba bakan çocuk resimlerini tutan kitap kapağını görünce olduğu gibi... Resimde-

ki, resimli kitaba bakan çocuklar aynı resme, yani kendilerine, ikinci kitaptaki çocuklar aynı resimli kitaba, bir üçüncüsüne, onlar dördüncüsüne bakıyorlardı. Sonunda resimler görünmez oluyordu ama bu, resimlerin ya da çocukların bir yerde bittiğini kanıtlamıyordu hiçbir zaman.

Nesrin, elbise dolabının kapağını açarken biraz dalgındı. Daha doğrusu uzay'ı, kapağı resimli kitabı, hiç bitmeyen kabukları düşünmekten kafası karışmıştı. Duman renginde bir eteklik çıkardı, sonra çekmeceyi açıp baktı; mavi, sarı, kırmızı kazaklar iğne gibi gözlerine batıyordu. Siyah bir tanesini seçip onu giydi. Tuvalet masasının önüne oturdu. Far kutusuna uzandı; saydam kapağın ardından mavi, yeşil, mor, kahverengi farları gördü. Baş dönmesi artmıştı, nerdeyse midesi bulanacaktı. "Keşke kahvaltı etseydim." diye aklından geçirdi, ama canı hiçbir şey yemek istemiyordu. Gözkapaklarını boyamaktan vazgeçti. Ne var ki, dudak boyasının kapağını çekip kırmızıyla karşılaşınca gene aynı şey oldu. Nesrin dudağını boyamaktan da vazgeçti. Tuvalet masasının önünden kalkarken tırnaklarına ilişti gözü. Yoo, bu manikürcü kızın suçuydu. İlle de kırmızı tırnak cilâsı, diye üstelemişti. Oysa Nesrin hep açık renkler kullanırdı. "Bir manikürcü kıza bile hayır demesini beceremiyorum" diye kınadı kendini ve bir parça pamuğa aseton döküp kırmızı cilâyı sildi.

Bitişik odadan çocukların sesleri geliyordu. Demek kahvaltılarını bitirmişlerdi. Mutfağa girdi, masanın üzerine bakmadan:

— Ne olur, dedi Reha'ya, — masanın üzerine temizler misin? Kırıntı görmek istemiyorum da. Midem bulanıyor.

— Masanın üzeri temiz, görmüyor musun? Nen var senin? Yüzün sapsarı.

— Bilmem.

Reha yeterince ilgiyle sormamıştı. Onun eski "yüzün solgun"larından, "nen var"larından değildi bu. Nesrin de bu değişikliğe (ilgi eksikliğine) nedense yeterince üzülmemişti.

— Yumurta ister misin?

— Yoo, hayır, hayır... yumurta istemem. Yalnız çay içeceğim.

Başka bir şey konuşmadılar. Reha eşit boyda ve eşit incelikte dilinmiş iki kızarmış ekmek diliminden birine (ekmekler ne az

ne de çok kızarmıştı, tam kıvamındaydılar yani) tereyağ peynir, ötekine terayağ ve bal sürdü. (Üç yıl önce gazetede balın yararları hakkında bir yazı okumuştu. O günden beri, kahvaltılarda hep bal yiyor, ayrıca herkese bal yemeyi öğütlüyordu.) Nesrin tırnaklarını boyarken bile böyle özen göstermezdi. Öyle ki, bir damla bal ya da ufacık peynir kırıntısı bile dökülmedi Reha'nın tabağına. Sonra çok zarif bir hareketle peynirli ekmekten bir lokma ışırdı.

— Geç kaldım, dedi Nesrin.

Çayını bitirmeden kalktı. Oysa geç falan kalmış değildi. Kocası bunu hatırlatabilirdi kendisine. Ama o ekmeğiyle meşguldü, ekmeğin üzerine sürdüğü balı tabağına dökmemekle.

Nesrin, çantasını almak için yatak odasına girerken çocukların odalarının önünde durdu. Murat ellerini cama dayamıştı gene. Havalar ısınmıştı artık. Cam soluğuyla buğulanmıyor, bu yüzden parmaklarının biçimi ya da parmaklarıyla cama çizdiği çizgiler belli olmuyordu. Bütün kış bu renksiz el kalıpları, kendince mutlaka bir anlam taşıyan çizgilerle oyalanıp durmuştu. Artık havalar ısındığından buğu falan yoktu, ama Murat pencere camıyla oynamaktan vazgeçmiyordu. Şimdi de parmak uçlarındaki çizgiler iz bırakıyordu camda. Başkalarına çirkin lekeler gibi görünen, kendisi içinse kim bilir nasıl bir anlam taşıyan (neler görüyordu ki orada?) karmakarışık parmak izlerine bakmaktan da bıkmıyordu ayrıca. Çarşambaları, cam silme gününde, bütün bir hafta uğraşıp ortaya koyduğu yapıtı ıslak bir bez parçasıyla insafsızca yok ediliyor. Murat da yılmadan bir yenisini çiziyordu.

Ahmet, amcasının Almanya'dan getirdiği kocaman bir kırmızı top tutuyordu elinde. Falcıların cam küreye baktıkları gibi dikkatle topa bakıyor, güneş ışığında saydamlaşan topun içinde bir şeyler görmeğe çalışıyordu... Kimsenin göremediği bir şeyler belki de... annesinin kendisini gözlediğini farkedince başını kaldırıp şöyle bir baktı, sonra gene topa döndü. Bu ışıklı, saydam kırmızılığın içine sokulmak, yitip gitmek istiyordu sanki. Sonra hızla topu döndürmeğe başladı. Nesrin'in gözlerinin önünde kırmızı saydam yuvarlaklar iç içe geçip yayıldı, bütün odayı kapladı.

Nesrin ev halkından kimseye "allahaısmarladık" demeden evden çıktı. Çalıştığı şirketin otobüs durağının bulunduğu yere varıncaya kadar on dakika yürümesi gerekiyordu. Bu on dakikalık yürüyüşü seve seve yapardı Nesrin. Tazelenir, canlanırdı. Sonra bu herhangi bir yürüyüş değildi. Nesrin, sokağına karşı olan görevlerini yerine getirirdi böylelikle. Eski mahalle geleneğini sokağında sürdürmeğe çalışırdı. Bir mahallede yıllarca oturulduğu, mahallenin bir yaşama biçimi, görüş açısı, ne kadar yakınılsa kolayca kopulup ayrılınamayacak bir bütün, bir sığınak olduğu günleri unutmamıştı. Çamaşırları ille de çivitlemek gibi vazgeçemediği, kurtulamadığı bir alışkanlıktı bu. Komşuları, hele şu bilinen entelektüeller vaktiyle birer mahalleli olduklarını çoktan unutmuşlardı. Bu yüzden sokaklarının yaşantısına aldırmazlardı. Nesrin ise kapıcı çocuklarının kafalarını okşamadan, alışveriş ettiği esnafla selâmlaşıp, onlara "hayırlı işler" dilemeden sokağından geçmezdi. Bunu yaparken de fakültedeki öğrenciliği sıralarında dinlediği ve ezberlediği bir şarkıyı aklından geçirirdi: "Ma rue et moi". Jacqueline François söylerdi bu şarkıyı. Tabiî şarkıdaki tozlu sokakla Nesrin'in yürüdüğü asfalt yolun hiçbir ilgisi yoktu. Nesrin de yoksul bir işçi kız değildi. Belki de yalnızca biraz Fransızca bildiğinin bir kez daha farkına varıp sevinirdi, o kadar.

O sabah, kolları kapıcı çocuklarının kafalarına yetişemedi. Çünkü çocuklar bahçenin taa öbür ucunda oynuyorlardı. Kolacı, dükkândan içeri girmek üzere olduğundan Nesrin'i görmedi. Manav marullara su serpiyordu, işine fazlaca dalmıştı, Nesrin'in "günaydın"ını işitmedi. Köşe başındaki taksinin şoförü ise soğuk bir selâmla yetindi. Nesrin'i tanımamıştı sanki. Kasabın önünden geçerken vitrin camındaki görüntüsüne baktı. Bedeninin yandan görünüşü hiç de iç açıcı değildi. Omuzları çökmüş, kamburu çıkmıştı nerdeyse. Kendisinden geriye yaşlı, soluk bir gölge kalmış gibiydi.

— Biz haksızız, diye diretiyordu Nesrin, Hukuk Müşavirinin odasında.

Hukuk Müşaviri ile arasında sözcüklerle açığa vurulmamış, adı konmamış tuhaf bir ilişki, bir yakınlaşma vardı. Bu odaya girmek ya da girmek için fırsatlar yaratmak sevindirirdi Nesrin'i.

Zaman zaman tenini tazelendiren, gözlerini yaşama sevinciyle hep parlak tutan, bedenine ayakları yerden hemen kesiliverecekmiş gibi gerginlik veren şeyin bu duygu olduğunu düşünürdü. Ama şimdi Hukuk Müşavirinin karşısında olduğunu falan unutmuştu. Sinirliydi. Adamın da ona pek aldırdığı yoktu. Nesrin'in yüzüne değil, önündeki kâğıtlara bakıyordu.

— Bu tazminat işi, diye sözlerine devam ediyordu Nesrin, — 244 sayılı yasanın çıkmasından öncesine ait. Biliyorsunuz, eski yasa ile ilgili içtihatları birleştirme kararında...

— O zavallı adamın bu karardan haberi mi vardır sanıyorsunuz? diye Nesrin'in sözünü kesti Hukuk Müşaviri. — Avukatının da zahmet edip eski kararları karıştıracağını hiç sanmam. Yüzde doksan kazanacağımız bir davayı açmamakta neden böyle direniyorsunuz, anlamıyorum.

— Adaletsizlik var burada. Karşı taraf tek bir kişi... Sizin de deyiminizle zavallı bir adam. Kanımca...

— Kişisel düşüncelerinizi kendinize saklayın. Ne olursa olsun, Şirketimizin haklarından başkasını savunmamakla yükümlü bulunduğumuzu size öğretecek değilim. On beş yıllık avukatsınız. Hem eski kitaplarınızı karıştırsanız fena olmayacak. Adalet'den söz ettiniz. Adalet bizden yana... Resimleri, gözleri kapalı olarak çizilse bile... Siz "hak ve nasafet" demek istiyorsunuz. Bu, yasaların ölü bir deyimidir. Okuyunca insana heyecan verir, o kadar. Üstelik de biz avukatları değil, yalnızca yargıçları ilgilendirir. Bilirsiniz, "Yargıç, hak ve nasafetle hükmeder." diye yazar yasalarda.

— Ama bana kalırsa gene de...

— Kanımca... Bana kalırsa... Bırakın bu anlamsız sözleri!.. Bakın, en iyisi evinize gidin, biraz dinlenin. Son günlerde yorulmuş olmalısınız. Fazla çalıştınız. Doktora görünün bir. Ben de ayrıca telefon ederim. Bir haftalık dinlenme iyi gelir size. Öyle eve de kapanmayın. Dışarı çıkın, yürüyün, temiz hava alın. Elinizdeki dosyayı da Mehmet beye verin. Görevini yaparken zavallı adamlara acımaya kalkışmaz o. Adaletin de ne anlama geldiğini iyi bilir.

Nesrin, yatağına uzanmış, gözlerini tavana dikmişti. Çoktandır giymediği, etekleri uzun beyaz geceliğini arayıp bulmuş (etekleri topuklara değen gecelikler çoktandır giyilmiyor), onu

sırtına geçirmişti nedense. Murat yatağının kenarına oturmuş, annesinin uzun eteklerini kıvırıp duruyor, anlaşılan bu işten, camda parmak izlerini bırakmak kadar zevk duyuyordu.

Ahmet şöyle bir kapıdan bakmış ve ilgisizce sormuştu:

— Neden yatıyorsun?

"Beni yatakta görmeğe pek alışkın değil," diye düşündü Nesrin. "Yadırgadı anlaşılan."

Reha içeri girer girmez:

— Hastalık çıkarma başıma, dedi. — Biliyorsun kokteyle gideceğiz bu akşam.

Sesi ilgisiz ve soğuktu.

— Bu beyaz gecelik de nereden çıktı? Hiç yakışmamış. Yüzün... Ya yüzüne ne oldu? Kanın çekilmiş gibi...

Sorduğu soruların cevaplarını beklemeden soyundu, banyoya girdi. Tıraş oldu ve *duş aldı.*

— İlle de beyaz gömlek mi giymeliyim? Pek resmi görüneceğim o zaman da... Ömrümde ilk kez böyle yerlere gidiyormuşum da, özenmişim gibi. Haa, bak sarı olabilir. Sarı gömleğim nerede?

— Gömleklerinin bulunduğu çekmeceyi bir türlü öğrenemedin. En üstteki.

— Boyunbağı için hangi rengi önerirsin?

Nesrin cevap vermedi. Yüzünü duvardan yana döndü. Gözlerini kapadı.

— Boyunbağını sormuştum.

— Efendim? Ha bilmiyorum. Hiç bir şey bilmiyorum. Rahat bırak beni!

— Bana kalırsa sen... İyi ama ne biçim davranış bu? Kokteyle gelmiyorsun anladık. Ama sorularımı cevaplamamak neden? Hasta mısın, nesin?

— Hastayım.

— Nen var? Miden mi ağrıyor gene?

— Hayır, boyunbağlarından, çoraplardan bıktım.

— Garip bir hastalık... Bana da bulaşmasa bari.

Reha odadan çıkınca, Nesrin gözlerini açtı.

Nesrin bir hafta sonra işe gitmek üzere hazırlanırken giyecek bir şey bulamadı. Bütün giysileri bol geliyordu. Oldukça zayıflamıştı, ama bunu pek de önemsemiyordu. Nasıl olsa hasta fa-

lan değildi. Kahverengi yünlüden torba biçimi dikilmiş bir giysinin belini kemerle sıktı. Pekâlâ oluyordu işte. Ne var ki saçları bakımsızdı; iyice yağlanmış, rengi belirsizleşmiş, yüzüne hiçbir değişiklik eklemeden kulaklarının az aşağısına doğru sarkıyordu. Şirkete geldiğinde üzerine dikilen bakışlara aldırmadı. Yüzüne bakanlar, kendisinden daha çok rahatsız oluyorlardı aslında. Masasının üzerine yığılmış olan dosyaları birer birer gözden geçirdi. Daha doğrusu sayfaları okumadan çeviriyordu. Bütün yaptığı buydu.

Üç

Uzun bir süredir (aslında yalnızca on-onbeş gündür) *an*'lar sonsuz gibi görünen bir yaşamın geçiştirilmesi gereken sıkıcı, anlamsız kesitleriydi. Kimileyin kesitler kalınlaşıyordu. Bir hukuk davasının önemsemeler, artan pahalılık karşısında gösterilen tepkiler, kaygılar, yemek saatleri, konuklar... Bir koltuğa oturulur, bir sigara yakılır ve kahve beklenir... İşte bir an! İnsan gideceği yere bir an önce varmalı mı? Bu gidilecek yere bağlı... *Sêchoir*'ların sıcağında, mahkeme koridorlarının karanlığında, "olduğundan... bulunduğundan... binaenaleyh..."lerle uzayıp giden mahkeme ilâmlarında, önce haşlanıp sonra salçalanarak fırına konan etlerde... Bir gâvur ölüsünü süsler gibi zamanı uzatmak... Gerek var mı bunlara?

— Beni, bizi üzüyorsun, dedi Reha, Nesrin'e.

— Şu pembe gömleği çıkartsan... Çok gülünç! (Süslenip Tanrı'nın huzuruna olabildiğince iltimasla çıkartılan gâvur ölüleri...)

— Gülünç mü?.. Hani birlikte almıştık. Ne çabuk unuttun.

— Unutmuşum.

— Bırak şimdi gömleği de... Bizi çok üzdüğünü söylemiştim sana.

— Murat beni seviyor.

— Murat daha çocuk... Hem biz'den söz ediyorum ben... Hepimiz. Arkadaşların da...

Nesrin pembe gömleği görmemek için gözlerini yere indir-

di. Arkadaşları mı? Hangileri? Tanıdığı, hatırlamadığı, unutmak istediği, ve bilmediği bir kentte bıraktıkları...

— Şirkette ne yapıyorsun bilmem? Orada da böyle misin?

— Nasıl?

— Aklın başında değil senin. Kusura bakma böyle söylediğim için. Ama ne kadar değiştiğinin farkında değil misin? Bu halinle nasıl avukatlık yapıyorsun?

— Avukat falan değilim ben.

— Yani?

— İşimi bıraktım. Çünkü, çalıştığım şirketin çıkarlarını neden savunduğumu bilmiyorum. Neyi savunduğumu bile bilmiyorum. Hele üzerimize giydiğimiz o kara cübbeler yok mu? Yıllarca hiç düşünmeden giydiğim çıkardığım o kara cübbe! Şimdi gülesim geliyor. Onları neden giydiğimizi anlatan biri olsaydı bari... uyulması gereken biçim, usul kara bir cübbeye kadar vardırılırsa, gerçeğin ortaya çıkması ille de kara örtülerin varlığına bağlı bulunursa... O zaman belki de bu kara örtüler gerçeğin, doğrunun gizlenmesi içindir aslında.

Reha, Nesrin'in son sözlerini duymamayı yeğlediğinden, gözlerini tabağındaki yağları donmuş sosislere dikti.

— Makarna, yumurta, sosis yemekten bıktım! diye bağırdı. — Canım güzel bir bonfile istiyor. Hadi çocuklar, kalkın lokantaya gidelim! Tabiî sen gelmezsin Nesrin. Beyaz geceliğini giy, gir yatağa! Hadi murat, oyalanma!

— Ben annemle kalacağım, dedi Murat. — Sosisim bitmedi daha.

Nesrin, oğlunun saçlarını okşayarak:

— Sosisini bitirmesen de olur, dedi. — Hadi sen de git.

İçinden de. "Günün birinde nasıl olsa gideceksin," dedi. Murat yerinden kalkmadı. Ötekiler kapıdan çıktıktan sonra:

— Çıkıp dolaşalım mı seninle? diye sordu.

Annesinin yüzündeki yorgunluğu görünce:

— İstersen balkonda otururuz, dedi. — Balkondan aşağıya bakarız.

Balkondaki iskemlelere oturdular. Murat çenesini balkonun demirlerine dayamış, karşıdaki yapı ile kendi apartmanları arasındaki belirsiz aydınlığa bakıyordu.

Nesrin, "ona hiç değilse bir masal anlatmalıyım," diye düşündü. Ama aklına hiçbir şey gelmiyordu. Hem çocuk iki yapı arasındaki boşluğa, dairelerin yanıp sönen ışıklarının oluşturduğu değişikliklere bakarak oyalanıyordu işte. Bir an duyduğu güvensizliği yenmek için, uzandı, Murat'ın balkon parmaklığına dayalı elini tuttu.

İşte tam o sırada on beş gün önce gördüğü düşün sonunu hatırladı.

Renk renk kabukların altından, küçücük bir lop yumurta çıkmıştı sonunda ve Nesrin'in elinden kayıp yere düşmüştü. Yerdeki yumurta kabukları yok olmuşlardı sonunda. Yumurta yere düşünce patlamamış, yalnızca biraz biçimi bozulmuştu ve o haliyle mozayık zemin üzerinde sonsuzca yuvarlanmağa başlamıştı.

Nesrin elini yavaşça Murat'ın elinden çekti.

1973

Anaların Hakkı

I

Dağlar, hemen hemen bir dikaçı yaparak körfezi iki yandan kuşatırlar ve denize doğru hafif bir eğimle inerler. Kent, denizle dağlar arasındaki daracık şeride sıkışmış, uzanır. Kuzey yakasındaki dağdan, Anadolu'nun içerlerinden gelen karayolu iner. Fundalıklarla kaplıdır tepeler. Nane ve kekik kokar. Dağın eteğindeki kaynağın çevresinde meşeler vardır. Oralara pikniğe gidilir. Cumartesileri ve pazarları yanmış yağ, tandır kebabı, duman kokar Pınarbaşı... Bol bol da anason. Doğu yakasındaki tepelerse çam ormanlarıyla kaplıdır. Yazları serin olur. Dağın denize bakan yüzüne büyük turistik oteller yapılmıştır. Çevre kentlerin, özellikle de Ortadoğu zenginlerinin paraları buralara akar.

Geceleri kuzey yakasındaki dağ karanlıktır. Ay olmayınca seçilmez bile. Bir kara, yıldızsız boşluk görünür, o kadar. Ötekinin dorukları ışıklar içindedir. Tepelere tırmanan arabaların farları sabaha kadar dolanır durur dağı. Arabalar, sınırın ötesinden sakallı, bıyıklı, beyaz ipek ceket giymiş adamlar taşırlar. Parmaklarında elmas yüzükler vardır adamların. Sakallarına, bıyıklarına sıcak havalarda boğuntu veren kokular sürmüşlerdir. Pipo ya da puro içerler. Kimileri, boyunlarına, yazın sıcağına aldırmadan pahalı kürkler dolamış çok boyalı kadınlarla gelirler. Yanlarında kadın yoksa da tasalanmazlar. Varacakları yerde, pezevenklerin de bulunduğunu bilirler.

Bir gece kuzey yakasındaki dağda da ışıklar yandı. Soluk, kızılımsı ışıklar... Yandı, söndü, durdu. Ardından silah sesleri

duyuldu. Daha sonra soluk kızılımsı ışıklar görünmez oldu. Dağ karanlığına çekildi.

Sabah, doğu yakasındaki tepelerden doğru hiçbir şey olmamışcasına indi kente; serin, günahsız ve umursamaz. Ezan okundu. Sıcak bir gün başlıyordu. Öğleye doğru üç ölü getirdiler Belediye Hastanesine. Fotoğrafları çekildi. Sonra üstlerini örttüler, morga kaldırdılar.

Sokaklarda, kahvelerde, dükkânların önlerinde ve resmî yerlerde konuşuldu:

— Eşkıya vurmuşlar.

— Ben gördüm ölülerini... Üçü de pek gençti.

— Öğrenci, dedi kimileri de.

İki Cadillac, bir Mustang, bir de kırmızı Thunderbird indi otellerden doğru. Kentin sokaklarını geçip sahil yoluna vurdular, sonra geri döndüler. Görülmeğe değer bir şey bulamamışlardı besbelli. Kaldırımlarda şeftali, salatalık, üzüm satıldı. Çıraklar dükkân kapılarının önüne ikinci kez suladılar. Lokantalarda, evlerde öğle yemeği yendi.

Saat ikide dükkânlar, daireler, lokantalar kapandı. Herkes evine çekildi. Sıcak, dayanılır gibi değildi.

II

Dağdaki otellerden Büyük Çınar'ın sahibi Halil bey, arkasında kahve fincanını taşıyan hizmetçi kızla merdivenleri çıktı. Karısı Saide'nin kapısı önünde durdu. Bir an için kapıyı vurmayı düşündü; kendine yakıştıramadı, vazgeçti. Hep öyle olurdu. Kapıyı vurmazdı ama bir süre beklerdi. Gene öyle yaptı. Sonra yavaşça açtı kapıyı. Arkasından hizmetçi kızla içeri girdi. Saide pencerenin önünde, ayaktaydı. Kocası içeri girince dönüp baktı. Kız, fincanı, duvara dayalı küçük masanın üzerine koyup çekildi. Yukarıya, otele gitmediği günler, kahvesini karısının odasında içerdi Halil bey. Günün öteki saatlerindeyse karısının yüzünü bile göremezdi. Saide dudaklarını kısmış karşısında duruyordu, her zamanki gibi; yer gösterip buyur etmeğe bile kalkışmadan. Halil bey masanın yanındaki sandalyeye ilişip bir sigara yaktı.

— Hüseyin bey bir sepet vişne yollamış, dedi, söze başlamış olmak için. — Yedin mi?

— Yemedim.

— Sen seversin vişneyi... Tadına baksaydın...

— Dağdan silah sesleri geldi gece yarısı. Çarpışma mı ne olmuş – Gülperi bir şeyler anlattı ya, pek kulak vermedim. Bilirsin, ağzı kalabalıktır. Deli deli söylenir durur.

Saide, kocasına hiç soru sormazdı. Kocasının sorularını da ya evet ya da hayır'la cevaplandırırdı hep. Bu kez böylesine uzun konuşunca, Halil bey seviniverdi. Saide'nin gözüne girmek için acele acele:

— Üç kişiyi vurmuşlar, dedi. — Üç genç... Ölülerini de kente getirmişler.

— Demek doğruymuş Gülperi'nin anlattıkları... Üç genç ha?.. Ne istiyorlar çocuklardan?

— Ne çocuğu canım, saçlı sakallı adamlarmış. Yirminin üstünde olmalılar.

— Olsun. Gene de çocuk sayılırlar. Çocukların kolay kolay büyümediklerini sen nereden bileceksin? Neden vurmuşlar ki körpecik civanları?..

— Uzun hikâye... anlatması güç... Hem karıştırma aklını şimdi.

— Kim yollamış ki onları buralara, taa buralara ölmeğe?.. Gülperi, İstanbul'dan gelmişler, dediydi. Taa İstanbul'dan buralara, vurulup öldürülsünler diye kimler, neden yollarlar ki çocukları?

Halil bey kendisini umutlandıran konuşmanın bu yöne dönüşebileceğini hiç hesap etmemişti. Mendiliyle alnında biriken terleri sildi. Kahvesinden bir yudum bile alamadı. Sigarasını da öylece fincan tabağının kenarında unutmuştu.

— Hemen davranıp bir hikâye kurmağa kalkışma kafanda... Herkes eşkıya olduklarını söylüyor. Eşkıya öldürmek yasak değil ya. Bırak bunları dedim sana. Aklın ermez. Boş yere üzme kendini. Bak, sarı güller açmış. Senin güllerin. Sulatayım da bahçe mis gibi koksun.

— Kahveni iç, dedi Saide kocasına, — Soğuyacak!

III

Bahçeden gelen su sesini duyunca kıpırdandı Saide. Hâlâ pencerenin önünde ayakta duruyordu. Oda sigara dumanı ve kahve telvesi kokuyordu. Silkindi. Bahçeye baktı. Gür yeşillikli, bakımlı bir bahçeydi bu. Kayısı gülleri bahardan beri üçüncü kez açıyordu. "İyi ama, ben bu bahçeyi sevmiyorum," diye düşündü Saide, "hiçbir şeyi sevmiyorum."

Uzaklardan gelen ezan sesini duydu. Ezanın okunup bitmesini bekledi. Sonra sedirin üzerinden seccadesini aldı, serdi. Başına beyaz bir örtü örttü. Dizlerinin üzerine oturdu. Bekledi. Namaz kılmasını bilmezdi Saide... namaz surelerini de... Bir zamanlar annesi öğretmişti, ama hepsini unutmuştu. Anlamadığı Arapça sözleri anımsamağa da çalışmamıştı. Arada ezan sesi duyduğunda, seccadesini serer, oturur, beklerdi. Uzun sürmezdi, Tanrı hemen gelir dururdu seccadenin öbür ucuna. Tanrı ya da dayısı... hep karıştırıyordu. Gelen dayısı mıydı, yoksa Tanrı mı, seçemiyordu, ya da Tanrı'nın yüzü, dayısının yüzü gibiydi.

— Tanrım, dedi ve gözlerinden yaşlar boşandı. Sonra: — Çocukları vurdular dayı, diye sürdürdü konuşmasını. — Gene vurdular bak... Hâlâ öldürüyorlar çocukları.

Dayısı üzülmedi. Bu dünyadan değildi artık. Üzülmemeyi, acı çekmeden umut ve sevecenlikle dolu olmayı becerebiliyordu. Yalnızca bal renkli gözleriyle baktı Saide'ye. Saide'nın yüreği serinledi, dili çözüldü.

— Ben sana hep yalan söyledim dayı, hep aldattım seni.

Seccadenin başındaki yüz, iyi bir şey duymuş gibi gülümsedi.

— Annem mektup yazdırtırdı bana... "Saide gene hastalandı. Bu kız neden böyle çürük, bilmem. Doktor, ilaç derken bir sürü para harcadım. Yirmi beş lira yollasan yeter." Utanırdım. Gene de yazardım annemin dediklerini. Yazmazsam döverdi. Yazarsam şeker alırdı. Şekeri çok severdim. Parlak, renkli kâğıtlara sarılı meyveli şekerleri... Çocukların hepsi şeker severler dayı. Tatlı yiyecekleri severler... Helva, baklava... O vurulanlar da severlerdi besbelli... Onlara, analarının en son ne zaman baklava açtıklarını bilmek isterdim... Ya, işte böyle dayı. Evlenirken de yalan söyle-

dim sana. "Beni isteyen adamın bir dükkânı var" diye yazdım. Sen izin vermezsen evlenemezdim. Babam yerindeydin çünkü. Kocamın kaçakçı olduğunu yazsaydım eğer, onunla evlenmeme engel olurdun. Öyle değil mi? Bu yüzden yalan söyledim ben de. Elimde değildi, seviyordum onu. Öyle güzel bir yüzü vardı ki. Böyle, şimdiki gibi şişman da değildi o zamanlar... Tığ gibiydi. Bense çirkindim. Parasızdım. Gene de istedi beni. "Okumuş kızsın," diyordu, "okumuş, akıllı, dürüst." Okumuşluk, dürüstlük bir kaçakçının ne işine yaradı ki dayı? Hâlâ anlayamadım. Ama onu çok sevdim. Öyle çok sevdim ki, yüreğim bin parçaya bölünüp göğsümden taşacak, titreyen ellerimi sakladığım kucağıma akacak sanırdım. Senden bile çok sevdim onu. Doğurduğum çocuklarımdan bile çok sevdimdi sanki. Ama artık sevmiyorum. Hiç sevmiyorum. Oğlum vurulalı kimseleri sevmiyorum. Kızlarımı bile... "Ne hakları var, onlar niye yaşıyorlar, oğlumun yiyemediklerini yiyip, giyemediklerini giyiyorlar?" diyorum. Haksızlık ediyorum belki ama elimde değil. Oğlum öldürüleli yalnız seni seviyorum. Yalnız sen varsın benim için.. Sen, ya da Tanrı.

Saide gözyaşlarını başörtüsüne sildi. Anlaşılmaz sözler mırıldanarak tesbih çekti, iki yanına sallana sallana... Sonra gene konuştu:

— Senin ölüm haberin geldiğinde gebeydim. Öyle üzüldüm, öyle ağladım ki, komşular "kendine gel artık," dediler. "Karnındaki bebeyi düşün. Eksik-meksik doğar da... Tanrım korusun!" Oğlum doğunca senin adını verdim ona. "Hasan" dedim. Sana benzesin istiyordum çünkü. Benzedi de. Hem yüzü, hem huyu sana benzedi. Görecektin oğlumu. Altın yürekli, güleç yüzlüydü. Şakalaşmayı severdi. Gerektiğinde ciddî olmayı da bilirdi. Tıpkı senin gibi... Üstelik güçlüydü, inatçıydı... Senin gibi. Korku nedir bilmezdi... Ölüme de öyle gitti, gözünü bile kırpmadan. Ben odanın ortasında, halının üzerine diz çökmüş ağlıyordum. Kocam yalvarmalarıma aldırmıyordu." Ben gidersem vururlar beni, pusu kurmuşlar," diyordu, "oysa çocukla bir alıp veremedikleri yok. Ona dokunmazlar." Baktım ki, oğlumun gitmesine engel olamıyorum, son anda ağlamayı kestim. Gözlerimi iyice kurulayıp oğluma baktım. Yüzü resim gibi kafama çakılıp kalsın istiyordum besbelli. Hasanımın gözleri dupduruydu. Yedi

yıldır düşünürüm, o duruluğun anlamını çözemedim. Gerçek bir yiğitlik miydi, ya da çocuksu bir aldırmazlık mı? Yoksa akıl erdiremediği dünyada olup biten bunca saçmalığa karşı sessiz bir sitem mi? Belki de hepsi vardı bakışlarında... Ne bileyim? Gene de diyorum ki, herkes dünyaya böylesine yiğitçe bakabilmeli. Yiğitçe ve çalımsız. Oğlumun ölüme baktığı gibi. Zavallı yaratıklarız hepimiz. Pisiz. Bak. Her yanım kokuyor... Yıkanmak neye yarar? Sular kirimi temizlemez ki... Gene de dünyaya öyle bakmayı öğrenmeliydik bana kalırsa... Hasanım daha küçüktü. On beşindeydi. On beş yaşında öldü. On beş yaşında tabanca kurşunuyla vurdular... Tepedeki otel, bu kocaman süslü ev, onun kanı bedelidir. Bak, şimdi de üç delikanlıyı vurmuşlar. Bütün tepelerde çocuk kanları... Neye varacak bu işin sonu?

Dizleri sızladığından soluna doğru kaykıldı, oturdu.

— Ne çok konuştum gene dayı!.. Ortalık kararmış bile. Kafamın içi karmakarışık. Yorgunum. Nedir bu yorgunluk? Odamdan dışarı çıkmıyorum. İş falan gördüğüm de yok. Neden böyle yorgunum?

IV

Bitişik odada Saide'nin anası Fatma hanım geziniyordu. Ayak sesleri bir duyuluyor, bir duyulmuyordu. Mallarını beklerdi Fatma hanım. Çalınmasından korktuğu mallarını. Perdeleri sıkı sıkıya kapalı, tepesinde yirmibeşlik çıplak bir ampul yanan loş odasında beş kocaman sandık vardı. Altıncısını ısmarlamayı düşünüyordu Fatma hanım. Bir yolunu bulup damada söylemeliydi. İlkin kızar, hatta eğlenirdi Halil bey, ama sonunda alırdı gene.

Önce tek sandık vardı Fatma hanımın odasında... Çok eskiden Saide'nin evlendiği o küçük, ahşap, akarsuyu bile bulunmayan evde, Saide'nin çeyiz sandığıydı. Saide postanede çalışırken biriktirdiği paralarla yapmıştı çeyizini. Gene de Fatma hanım, kızı evlendiğinde, birkaç çarşafı, havluyu vermemiş, üstelik sandığı da kendi odasına taşımıştı. O zamanlar sandığın üstüne çıkıp oturmak huyu yoktu. Çünkü evde tek başınaydı. Kızı da,

damadı da işe giderlerdi. Kızından kaptığı sandığı kolayca doldurmuştu Fatma hanım. Damadı iyi kazanıyordu; sürüyle kaçak mal geliyordu eve. Fatma hanım canının istediğini seçebilirdi. Kadifeler, simli işlenmiş ipekli kumaşlar, havlular, yorgan yüzleri, bilezikler, saatler... Sonra bir sandık daha aldı. Üzeri renk renk boyalı, yaldız çemberli güzel bir sandıktı ama kapağı tümsekliydi. O zamanlar üzerine oturmuyordu sandıkların, nereden bilecekti. Şimdi artık ceviz ağacından oymalı, kapakları dümdüz, hem de alçacık boylu sandıklar seçiyordu. Onlara kolayca oturup kalkabiliyordu çünkü.

Bu kocaman evde iyice tedirgin olmuştu Fatma hanım. Evin içinde iki hizmetçi vardı. Kızlar da büyümüşlerdi; arkadaşları gidip geliyordu. Evin içine giren çıkan belirsizdi zaten. Üstelik Saide bir odaya kapanıp, eviyle ilgilenmez olunca, Halil bey Ankara'dan dul ablası Nevin'i getirtmişti. Evin her bir şeyine o karışıyordu şimdi. Ve insana güven vermeyen bakışları vardı kadının. Bu yüzden Fatma hanım artık odasından dışarı çıkmıyordu. Çişini bile oturağa ediyor, Gülperi gelip döküyordu. Camlar da hiç açılmadığından kötü kokuyordu oda. Ama Fatma hanım bu pis kokuyu duymuyordu.

Saide, ikindileri annesini yoklardı; birlikte çay içerlerdi. Odanın kokusu, yirmibeşlik ampülden yayılan cansız ışığın hüzünlü havası yüreğini bulandırır, gene de giderdi anasına. Odaya girince gözleri Fatma hanımın sağ yanağında, burnunun tam dibinde bulunan et benine takılırdı. Ben, büyümüş büyümüş tam karafatma kadar olmuştu. Kadın konuşurken karafatmaya benzeyen ben kıpırdanır, Saide'nin yüreği ezilirdi.

Kızı içeri girince, kapağı tümsekli sandıktan güçlükle indi Fatma hanım. "Hoş geldin," dedi Saide'ye, sonra acele acele öteki sandıklara baktı. Hangisinin üzerine oturması gerektiğine karar veremedi bir süre. Neden sonra birini seçti, gitti oturdu. Saide, odada iskemle bulunmadığından yatağa ilişti her zamanki gibi.

— Kahvaltıda gene o tuzlu zeytinden getirdiler, dedi Fatma hanım sızlanarak. — Bir haftadır yeşil zeytin istiyorum, aldıran yok. O pinti karı, ağabeysinin paralarına iyice sahip çıktı. Her şeyi esirgiyor bizden. Arttırdıkları kendi cebine gidiyor da ondan. Söyle şuna, eve yeşil zeytin aldırsın.

— Olur anne, söylerim.

— Senin canın hiç yeşil zeytin çekmiyor mu? Şöyle ekşi ekşi olanından.

— Hayır.

— Ağzının tadını bilmezsin ki. Ne anlarsın yeşil zeytinden! Çocukluğunda yediğin kara zeytine doyamadın gitti. Sabah akşam zeytin yerdik unuttun mu? Tek katığımız oydu. Şimdi bunca paramız varken neden iyi bir şeyler yemeyelim?

— Camları açsak biraz anne.. Çok sıcak burası.

— Sıcak mı? Yok canım, ben üşüyorum. Kanım çekilmiş besbelli. İhtiyarlık, ne yaparsın? Doğru dürüst yemek pişiren de yok ki, yiyip azıcık canlanayım... Görümcenin nasıl semirdiğinin farkında mısın? Çünkü canı ne isterse onu pişiriyor, doya doya tıkınıyor. Bizi hiç düşünmüyor. Dün uğramıştı. İki saat oturdu uğursuz. Sanki yüzünü görmek istiyorum da... Koca cepli bir esvap vardı üzerinde. Nereden gerekti dersin böyle büyük cepli esvaplar giymek... Ha? Geldiğinde yoktu. Bütün giysileri cepsizdi. İyi biliyorum. Besbelli içlerine bir şeyler tıkıştırıyor... Her gün uğruyor mu sana?

— Uğruyor.

— Belli etmeden bir bakıver, ceplerinde neler var. Hiç değilse ceplerinin sarkık olup olmadıklarına bak. Hemen anlaşılır. Eğer sarkıksa, içine bir şeyler doldurup odasına taşıyor demektir. Nerede kaldı çay... Seslensene şunlara.

V

Halil bey arabasını öfkeyle dağ yoluna doğru sürdü. Kaldırımlardan yola taşmış arabalı sebze, meyve, kuru yemiş satıcılarına küfretti. Salatalık yüklü bir arabayı devirmesine ramak kaldı. Tekerleklerin arasına giren bir plastik topu patlatınca rahatladı. Daha sonra iki yanında ökaliptüslerle pembe çiçekli zakkum ağaçları sıralanan dağ yoluna vurdu. Sert dönemeçlere aldırmadan hızla sürdü arabasını. Kötü bir şevroleydi bu... ikide bir tamir isterdi. Altmış üç model bir tenekeydi açıkçası. Ama boş inançları vardı Halil beyin. Can yoldaşı Abdullah

uyarmıştı onu, "göze gelirsin," demişti, "nene gerek, bırakma eski arabanı." Oysa hiç değilse, az kullanılmış, içi kırmızı döşeli beyaz bir parizyen almak işten bile değildi Halil bey için. Gene de Abdullah'ın sözünü dinlememezlik edememişti. Yokuşları homurdana homurdana tırmanan eski şevrolesiyle uyuşmak zorundaydı.

Tabiî bütün sorun araba değildi. Öfkelenince tekmelerdin hiç değilse. Daha olmadı Abdullah'ı da, boş inançları da siktir eder, çekerdin altına bir parizyen, bir tandırbörd... ama Saide'ye gelince iş değişiyordu. Saide'yi ne tekmeleyebilir ne de başından atabilirdi. Kadın, kendi öz nikâhlı karısı, üç –yok– iki çocuğunun anası karşı koyuyor, Halil de boyun eğiyordu. Evlendiklerinde Saide liseyi bitirmişti, çalışıp para kazanıyordu. Halilse boktan bir kaçakçıydı altı üstü. İlk yıllar Saide türlü sıkıntılara, kocanın sınırı geçerken bir mayın tarlasında parçalanması ya da jandarma kurşunuyla geberip gitmesi olasılıklarına yiğitçe göğüs germiş, bir erkeğin huysuzluklarına, ara ara salt ahmaklıktan savurduğu tokatlara ses çıkarmamıştı. Şimdi kendisine zengin nimetler sunuluyordu. Saide kafasını dikip 'hayır' diyordu, her şeyi elinin tersiyle iteleyiveriyordu. Yalnızca parayı mı, Halil'i de bozuk çıkmış bir mal gibi fırlatıp atmış işte.

Üstelik unutmasını da bilmiyordu. Yedi yıldır unutmayan, bundan sonra hiç unutmazdı. Kaçakçılık yaparken kocasını hor görmemişti Saide. Namuslu bir iş saymıştı kaçakçılığı. Halil'in hep önde gitmesi, arkadaşlarını görüp gözetmesi kaçakçılığı namuslu bir iş olarak kabullenmesine yetiyordu. Halil kaçakçılıktan kazandığı paralarla bar açınca da kızmamıştı. İstanbullara gidip kız getirmesine de. Ama Halil'in gerçekten zengin bir adam olmasını bağışlamıyordu. Kendisini korumak için fedai tutmasını korkaklığına veriyordu. (Burada durdu Halil bey. İşine gelmeyen bir olayı atlayıverdi. Sıkıntısı geçince düşüncelerini sürdürdü.) Hiç de hırslı adam değildi, bunu biliyordu. Karısıyla, çocuklarıyla (burada da bir atlama yaptı) rahatça yaşamaktan başka dileği yoktu. Ne var ki, ancak çok parası olunca güven duyacağını sandığından, bir an önce, ne yolla olursa olsun bol para kazanmak istemiş, bunun için de elinden geleni

yapmıştı. Elinden geleni yapmak demek, Saide gibilerce konulan namus sınırlarını aşmak demekti kuşkusuz. Bu da hiç ırgalamamıştı Halil beyi. Herkesin yaptığını yapmakta ne sakınca olabilirdi ki.

Sonunda yeterince para kazanmıştı. Ama artık duramayacağını da anlamıştı. Çünkü sınır kentlerinde hiçbir şeyin sınırı yoktu. Sınır kentlerinin kendine özgü yasaları acımasızdı. Bir kez başlayınca, artık durulmazdı. Bir tek sınır vardı belki de... Herhangi biçimde yok olmak, kısacası geberip gitmek... Saide bütün bunları bilmezdi. Bilmemesi daha iyiydi. Halil'in canının, malının ancak kaçakçılık günlerindeki kadar güven altında bulunduğunu anlayamazdı. Anlamamalıydı da. Anlamamakta, bilmemekte direndiği için, karısını bu kadar önemsiyordu belki de Halil. Hayatının tek dokunulmamış, temiz kalmış yanıydı o. Gene de "neye yarar?" diye içini çekmekten, hırslanmaktan kendini alamıyordu.

Arabasını bir dönemeçte durdurup, kayaların gölgesine çekti. Arabadan indi. Yolun kıyısına kadar yürüyüp aşağıya baktı. Dönemecin başındaki kayalık, sol yanı kapattığından, aşağıda körfez bir göl gibi görünüyordu. Sular sıcak mavi buğuların altında ışıl ışıldı. Kentin kocaman uğultusu buralara kadar yükseliyordu. Anlaşılmaz garip bir uğultu... Arada, bir klakson sesi, bir çocuk ağlaması, hatta bir eşeğin anırtısı iyice belirgin, açık ve seçik duyuluyor, insan böylece kendine gelir gibi oluyor, ne var ki, çok kısa sürüyordu bu ayılış... Baş dönmesi geçmiyordu. Kente böylesine yukardan bakmak, insanları, evleri küçücük görmek ürküttü onu. "Bu kadar yukardan bakmak benim işim değil," diye söylendi. "Saide yükseklere çıkmayı severdi. Yıldızları görmesine engel oluyor diye penceresinin önündeki güzelim armudu da budatmadı mı? Oysa pencereyi açınca eliyle armut koparıp yesin, diye düşünmüştün ben. Evet, Saide yüksekleri sever... Dipsiz, sonsuz olan şeyleri de sever. Geceleri yıldızlara bakar durur. Ne görür ki oralarda... Ben hemen önümde olana bakarım. Böylesi daha sağlıklı..."

Çömeldi. Önünde kıpkırmızı bir çiçek tarlası uzanıyordu. Çiçeklerden birini koparıp aldı. Kocaman, nasırlı başparmağı-

nın ucunda küçük bir yara gibi duruyordu çiçek. "Budala sen de," diye söylendi ve çiçeği iki parmağının arasında ezdi. Garip bir koku duydu. Sonra bayırdan aşağı akıp giden kırmızı çiçeklere takıldı gözü...Binlerce, milyonlarcaydılar. Bayır, taze taze, sıcak sıcak ama gülümseyerek kanıyordu sanki.

Taa aşağılardan, kentten bir çığlık yükseldi. Ya biri ezilmişti ya da çocuğun biri sevinçle haykırmıştı. Satıcının biri sesleniyordu belki de. Yükseklerde her şey anlamını, önemini yitiriyordu demek. Ama Halil bey önemsememek değil, önemsemek istiyordu. Bir işi vardı örneğin. Kendisine çok para kazandıran bir işi... Hayatını namlu ucunda kazanmak zorunda kalan zavallı bir kaçakçıyı bugün herkesçe sözü dinlenir, saygın kişi haline getiren işi... Her şeyi vardı şimdi Halil beyin. Canının istediklerini, kimsenin gözünün yaşına bakmaz, çeker alırdı gerektiğinde. Parası da, sahip olmak istedikleri de hemen şuracıktaydı, elinin altında... Ama uzaktan bakınca, küçüklüğüne karşın, garip uğultuların ardında büyüyen şu kent, avuç içi kadar görünen deniz, nasıl da yabancı, inanılmaz biçimde ürkütücüydü. Uçurumun önünde böyle tek başına dururken tiz bir çığlıkla sarsıldı. Bağıran kendisi miydi yoksa? Kente tepeden bakarken neden bu kadar küçülüyordu? Kol uçlarından sarkan büyük, güçlü, korkunç elleri hiçbir işe yaramayacak gibiydi. Aşağıda çatıların üzerini örten duman koyulaşıyordu. Duman, kalabalıklardan çıkıyor, yükseliyor, boyuna yükseliyordu. Bayırdan akıp giden kan çiçekleriyle birleşiverecekti sanki. Kalabalıklar, çokluklar, çığlıklar Halil beyi yadsıyordu. Arabasına doğru yürüdü. Arabaya binip hemen motoru çalıştırdı.

VI

Saide yatağının üzerine oturmuş titriyordu. Bir türlü engel olamıyordu titremesine. Kendisini tutmak, bedeninin sarsılmasını engellemek ister gibi kollarını çaprazlamış, elleriyle omuzlarını tutuyor, sıkıyor sıkıyordu ama titremesi geçmiyordu. Çeneleri birbirine vuruyordu. Oysa sıcaktı oda. Yatağına girip örtünmeyi düşündü. Yerinden kalkamıyordu. Yüreği ağrıyordu. Sanki göğsünü yarmışlar, içine bir avuç köz doldurmuşlardı.

Gülperi bir tepsi içinde öğle yemeğini getirdiğinde, onu oturduğu yerde titrerken buldu. Rengi sapsarıydı, gözleri evlerinden uğramış, bir noktaya dikilmişti.

— Nen var hanımcığım, dedi telaşla. — Hasta mısın?

Koşarak öteki hizmetçi Hatice'ye ve Nevin hanıma haber verdi. Onlar hep birlikte odasına girdiklerinde hiç konuşmadı Saide. Gözlerini bakıp durduğu noktadan ayırmadı. Hatice, bir bardak suya kolonya damlatıp içirdi, biraz nane ruhu koklattı. Ötekilere de, "siz gidin," dedi, "yalnız kalsın. Ben şu çorbayı içirtmeğe çalışayım. İyi gelir." Saide, Hatice'nin uzattığı çorba kaşıklarına hiç karşı koymadan ağzını açtı. Yarım kâse içtikten sonra:

— Yeter, dedi, — iyiyim artık. Yatıp uyumak istiyorum. Annemin çayını götürdüğünde gelemeyeceğimi söyle. Kimse de içeri girmesin!

Saide uyandığında akşam olmak üzereydi. Oldukça halsizdi ama titremesi geçmişti. Göğsündeki o dayanılmaz acıyı da duymuyordu artık. Kalktı. Kerevetin üzerinde duran gazeteyi aldı.

Toprağa yan yana uzanmış yatan üç delikanlının resmi vardı gazetede. Bedenlerinin belden yukarısı çıplaktı ve delik deşikti. Yüzleri bile kandan, kurşunların açtığı yaralardan seçilmiyordu. Resimler bulanıktı gerçi, ama içlerinden birinin eli açık seçik görülüyordu. Üzerinde ne kan ne de kurşun izi bulunmayan tertemiz bir eldi bu. Bir yaban nanesinin üzerine konmuş, yaban nanesi elin ağırlığıyla hafifçe eğilmişti. Bir resim daha vardı, ölenlerden birinin vesikalık fotoğrafı... Ciddî, korkusuz, güvenilir bir yüz.

"Herkes dünyaya böylesine yiğitçe bakabilmeli... Oğlumun ölüme baktığı gibi... Yiğitçe ve çalımsız."

Saide gene seccadesini yaydı, başını örttü, oturdu. Beklemeğe başladı. Tanrı geldi. Ama bu kez dayısının yüzüyle değildi. Oğlu Hasan vardı karşısında.

— Hasan, diye fısıldadı, — Hasanım, oğlum benim... Canım yavrum!

Hasan gazetedeki resim gibi kıpırtısızdı. Saide'nin onu son kez, yedi yıl önce gördüğü yüzüyle duruyordu karşısında.

— Hasan, gülsene bana yavrum... Konuşsana... Bak, dayın hep gülerdi; hatta konuşurdu bile. Sen neden susuyorsun?.. Ha-

san, bir tek söz olsun söyle. Azıcık gül bari... Gülsene ciğerimin köşesi... Yoksa bana kırgın mısın? Sen ölünce evi ateşe vermeli, dünyaları mı yakmalıydım? Öyle ya, ne yaptım ben? Sustum. Yalnızca sustum, odama çekildim. Bıraktım, baban, kardeşlerin senin kanının pahasından yararlansınlar... Susmak, küsmek nedir ki! Bir çocuk yok yere öldürülür, sonra öz anası bile susarsa, başka çocuklar da öldürülür artık değil mi? Kötüler, "bak biz haklıymışız," derler, "hesap soran yok çünkü. Analar bile susarsa, meydan bizimdir." Analar hesap sormazsa kim sorar? Ha yavrum?.. Yaşasaydın onlar kadardın şimdi... Dün dağda vurulanlar kadar. Baban öldürtmeseydi seni, belki delik deşik bedeniyle toprağa uzananlardan biri de sen olacaktın. Değil mi Hasan, madem kahpeler hesap sormuyor, korkuyor. Hasanım kahpeyim ben... Ne istersen de. Vur bana... İncit beni... Kır! Ne söylersen söyle... Ama yalvarırım, bir kez gül bana. Gülüşün al bir gül gibi tomurcuklanırdı yüzünde. Bir çocuğun gülmesi nedir, bilir misin Hasanım? Serin suları kucaklamaktır. Tan ağardığında soluyup soluyup göğü yüreğine doldurmaktır. Gül bir kez anana Hasan.

Hasan gülmedi. Dünyaya çalımsız, ama yiğitçe bakan bir gencin fotoğrafı gibi kıpırtısız durdu.

VII

Akşamüzeri olduğundan deniz kıyısındaki gazino kalabalıktı. Esmer yüzlü, kara bıyıklı adamlar iskambil ya da tavla oynuyorlardı. Tavla oynayanlar neşeliydiler; yitirmeleri önemli değildi çünkü. Mahalle kahvelerinin geleneklerine uyularak, çayına ya da kahvesine oynanırdı hep. Akıllarını, becerilerini kullanıp cesurca bir oyun çıkarmanın, çalım satmanın tadına varıyorlar, şen kahkahalar koyuveriyorlardı arada. Bunlar soluk gömlek giyinmiş küçük esnaftan gençler, orta yaşın üstünde olanlar, bir de öğrencilerdi.

İskambil oynayanlar iki ayrı gruptular. Onların bulundukları yerden hiç ses gelmiyordu. Büyük paralar dönüyordu çünkü. Bütün yapabildikleri, hırsla bıyıklarını kemirmek ya da hınzırca şöyle bir gülümsemekti, ama çok kısa bir süre için; öteki oyuncu-

lara hiçbir şey sezdirmemek en iyisiydi. İri parmaklarında altından kalın yüzükler vardı. Pall Mall ya da Kent içiyorlardı.

Denizin tam kıyısındaki masalardan birinde beş genç oturuyordu; iki kız üç erkek. Giyimleri ötekilerinkinden ayrıydı. Belli, dışarlıklıydılar. Kızlar da, oğlanlar da kot pantolonlar, rengi atmış gömlekler giymişlerdi. Oğlanların bıyıkları, sakalları vardı. Kentin yerlileri –ya da kendilerini yerli sayanlar– kızlara da oğlanlara da aldırmadılar. Ne de olsa dışarlıklıydılar.

Gençler konuşmuyorlardı. Önlerindeki meyve suyu bardaklarına da dokunmamışlardı. Bir ara içlerinden biri "ölüm tartışılmaz," dedi. Ötekiler ağır ağır başlarını salladılar.

Güneş batmak üzereydi. Limanın ağzında bir tanker belirmişti. Gövdesi baştan başa pembeydi. "Suların rengi vurmuştur," dedi kızlardan biri. O sırada gazinonun radyosunu açtılar. Bir şarkı duyuldu. "Şarkı gazinoya yakıştı," dedi oğlanlardan biri.

Tanker limana girdi. Rengi hâlâ pembeydi. Radyo haberleri vermeye başladı. O zaman biri gitti, radyonun sesini yükseltti. Duygusuz, ölçülü denenmiş bir ses, bir erkek sesi, öteki sesleri örttü. Kararnamelere uygun olarak seçilmiş sözcükler, insan kafalarının üzerinden aşarak körfeze yayıldı; deniz, duyarlığını yitirdi birden. Tavla oynayanlar, kâğıt oyuncuları, evlerinin balkonunda günbatımına karşı oturmuş nakış işleyen kadınlar aldırmadılar. Güven içinde yaşadıklarını bir kez daha duydular.

VIII

Ertesi gün de ara ara titreme nöbetleri geldi Saide'ye. Öğle yemeğinden sonra küçük kızının gönderdiği hapı içti. Hapı içince, derin derin uyudu. Kalktığında ikindi olmuştu. Seccadesini yaydı, oturdu. Bekledi, uzun uzun tesbih çekti. Gene bekledi. Kimseler gelmedi. Ne oğlu, ne dayısı... Akşam yemeğinde yalnız çorba içti. Gülperi'ye "soğuk bir ayran yap da getir," dedi, "büyük bardakla olsun. En iyi maşrapaya koy. İçim yanıyor." Gülperi ayran getirince, Saide, beyi sordu. "Daha gelmedi," dedi Gülperi. Şaşırmıştı. Çünkü hanımının, beyi arayıp sorması duyulmuş değildi.

Kıskanç bir kocaydı Halil eskiden. Saide o zamanlar içinden gülerdi: "Beni kim, ne yapsın ki! İşte âdettir diye kıskanıyor o da..." derdi. Kaçakçılığa gidip de uzun süre eve uğramadığı günlerde hep kaygılı olurdu Halil. Bu yüzden bir Smith-Wesson alıp geldi günün birinde. Saide'nin silahı görünce ödü kopmuştu. Silah kendi kendine patlarmış gibi çığlıklar atmış, sonra yatak odasına kaçıp kapıyı sürgülemişti. Ama Halil'e göre bir kaçakçının karısı silah kullanmasını bilmeliydi. Hem onun evde olmadığı günlerden birinde, sütü bozukların kapılarına yüklenmeyeceği nereden belliydi.

Bir gün kimselerin bulunmadığı bir meyve bahçesine götürdü karısını. Silahı nasıl tutacağını, emniyeti nasıl boşa alacağını falan bir bir gösterdi. Sonra da "hadi bakalım koca kız," dedi, "çek!" Ağaç gövdelerine nişan alıp ateş etti Saide. Silahı doğrultuyor, nişan aldıktan sonra gözlerini kapatıyor, tetiği öyle çekiyordu. Her atıştan sonra Halil, karısının sırtını sıvazlıyor, kahkahalar atıyordu. Yürümeğe yeni başlayan çocuğunun maskaralıklarını seyreden bir baba gibiydi.

Evet, silah nasıl atılır öğrenmişti Saide, ama onu kullanması gerekmemişti hiç. Hatta o zamandan beri tabancaya elini sürmemişti. Eski yerinde miydi acaba? Odasından çıktı. Bir süre dikeldi kapının önünde... Durdu, dinledi. Evde hiç ses yoktu. Herkes yatmış olmalıydı. Halil bey akşam yemeğinde evde değilse eğer, genellikle ya bire doğru, olmadı sabaha karşı dönerdi otelden. Saide sessizce merdivenlerden indi. Kocasının yatak odasının kapısını açtı yavaşça. Bu odaya ilk kez giriyordu. Elektriği açmadı. Pencereden vuran ölgün ışık odayı az çok aydınlatıyordu. Odaya hiç girmemişti, ama eşyaları hemen tanıdı. Eski takımlardı bunlar, Saide'nin henüz kocasıyla birlikte yattığı günlerden kalmaydı. Halil bey eline para geçer geçmez, önce yatak odalarını düzmüştü. Saide küçük kızı Fatoş'u bu yatakta doğurmuştu.

Sağ yandaki komodinin çekmecesini açtı, baktı. Boştu çekmece. Sol yandakini açtı. Sigara paketlerinin arkasına gizlenmiş silahı buldu. Eline aldı. Artık korkmuyordu tabancadan. Atış talimi yaptığı günlerin üzerinden yirmi yıl geçmiş olmalıydı, ama alışkın, yatkın ellerle kavrayıvermişti Smith-Wesson'u. Gene çok alışkın ellerle silahın topunu çevirdi, baktı, tabanca doluydu. Ra-

hatladı. Yatağın üzerine oturdu. Smith-Wesson'u da yatak örtüsünün üzerine, sağına bıraktı.

Dışarıda bir duvar saati ağır ağır biri, bir buçuğu vurdu. Demek sabaha karşı gelecekti Halil bey. Saide odanın öteki penceresini de açtı. Hafif bir hava akımı oldu. Uykusu yoktu. Öğleden sonra uyumuştu ya... Üstelik çok sakindi. Beklemenin huzursuzluğunu bile duymuyordu. "Hasanımın ölümünden bu yana hiç böyle olmamıştım," diye düşündü. Acı duymuyordu artık. Oğlu ölmemişti sanki. Yaşıyordu. Anasına sevinç, yaşama gücü, gelecek için sonsuz umutlar vererek yaşıyordu. Saide'nin bedeni de hafiflemişti. Ellerini, ayaklarını unutmuştu. Sağ elini kıpırdattı. Tabancanın kabzasını sıktı.

Sonra odanın karanlığı ışıdı. Kuşlar hep birden ötmeğe başladılar. Tül perdeler havalandı. Şafak sökmüştü demek. Bir motor gürültüsü duyuldu. Daha sonra kilide sokulan anahtarın sesi. Hâlâ sakindi Saide. Yüreğinde hiçbir kıpırtı yoktu. Elinde olmadan gülümsedi, neye sevindiğini bilmeden.

Halil bey yatak odasının kapısını açtı. Saide'yi görünce şaşırdı. Daha doğrusu sevindi. Birden umutlanmış mıydı, neydi?

— Aa, ne arıyorsun burada?

Aslında başka şeyler söylemek istiyordu. Karısına doğru yürüdü. Yaklaştı. Saide tabancayı sımsıkı kavradı, kaldırdı, Halil beyin göğsüne doğru tuttu. İki el ateş etti. "Smith-Wesson'lar tutukluk yapmaz hiç." Halil bey şöyle bir kaykıldı önce, sonra toparlandı.

Öyle iki kurşunla devrilecek adamlardan değildi. Besbelli şaşkınlık sarsmıştı onu. Karısına doğru yürüdü. Saide atik davranıp kendini yana attı; Halil bey yatağın üzerine kapaklandı. Saide ayağa kalktı; kalan kurşunları yatakta yatan adamın üzerine boşalttı. Sonra tabancayı komidinin üzerine koyup kapıya doğru yürüdü.

Halil bey yattığı yerde hâlâ çırpınıyor, belki de doğrulmağa çalışıyordu.

1972

KIŞ YOLCULUĞU

1984

Türkân Hanımın Ölümü

"Ruhumda hiç bir düşünce filizlenmiyor
ki, ölümün çehresini taşımasın..."

Michele Angelo
(Vasari'ye yazdığı bir mektuptan)

Öykümüze *Türkân Hanımın Ölümü* değil de, *Türkân Hanımın İntiharı* başlığını koymak belki de gerçeğe daha uygun düşecekti. Ne var ki intihar, ölüm nedenlerinden (kaza, hastalık, cinayet gibi) ancak bir tanesi sayılabileceğinden ve Türkân hanımın kendi seçtiği son'a saygı duyduğumuzdan, *intihar* sözcüğü yerine ölüm'ü yeğ tuttuk. Öykümüz özetlenirse, renkli basın için bile sıradan bir olaydır. Bu önemsiz yarı *zabıta vakası*'nın peşine düşüşümüzün, Türkân hanımı tanıyan kişilerle konuşuşumuzun, kısacası uzun bir araştırmaya girişimizin nedeni sorulabilir. Bizce önemli olan, Türkân hanımın ÖLÜM'e verdiği değerdir. Türkân hanımın ölüme verdiği anlamın, ölüm'e hayatmış gibi sarılışının, ölüm olayında değil ama ölüm olgusunda sığınak ve kurtuluşu arayışının, yeryüzünde bir yabancı oluşunu unutmak için ölümü gereğince algılama çabasının gelişimini incelemek istedik. Yazık ki, yaptığımız araştırmalar onun gerçek duygu ve düşünce dünyasıyla ilintili hiçbir ip ucu vermedi bize. Fahir Paşa'nın içten bulduğu açıklamaları bile yetersizdir, bizce Türkân hanım tarafından paşayı oyalamak için belki de iyi niyetle uy-

durulmuştur. Aradıklarımızı bulamadık; evet, ama çabalarımızın boşuna olduğunu da söyleyemeyiz. Birtakım insanlar tanıdık, onlarla konuştuk. Sonuçsuz kalan girişimimiz, bölük pörçük de olsa bir öykünün dokularını oluşturdu. Bu bitmemiş (Türkân hanımın ölümünü bir son –neyin sonu?– olarak kabul edemediğimizden bitmemiş diyoruz) öyküyü sunmakta sakınca görmedik.

Diş Hekimi Oğuz Karan

Yetenekli bir diş hekimi... Her hekimde bulunması gereken ama nedense arada bir rastlandığından, ancak bir erdem olarak saptanan en büyük özelliği –tabii bir hekim olarak– hastalarını gerçekten pek çok sevmesi, hatta hastalarını olağanüstü, kutsal yaratıklar olarak benimsemesi.. Bu belki de sanata düşkünlüğünden, mesleğini bir iş değil de, sanat olarak kabullenmesinden ileri gelmekte. Gerçekten Oğuz Karan sanatın bütün dallarına ilgi duyar, özellikle edebiyata. Otuzunu geçmiş olmasına karşın, geceleri en az iki saat okumadan uyumamayı alışkanlık edinmiştir. Edebiyat yapıtları dışında felsefe, psikoloji, hatta ekonomi ve sosyoloji kitapları okur. Rilke'ye ve Proust'a hayrandır. Nihilist olduğunu ileri sürer durur ama nihilist olduğunu gösteren herhangi bir davranışına ya da konuşmasına rastlanmamıştır. Belki Rus nihilistlerine duyduğu ilgi, bu sanıya neden olmuştur. Türkân hanım hakkında anlattıklarının tümüne inanmamak doğru olur, kanısındayız. Hastalarına yalnızca hasta, üstelik kutsal yaratıklar olarak baktığından (ve belki de salt bu yüzden) konuklar içinde, Türkân hanımın dişiliğine gerçekten kayıtsız kalabilen tek erkek o olmuştur.

Dr. Oğuz Karan anlatıyor:

Türkân hanımın oturduğu evin sokağa bakan pencereleri, mor salkım desenli ve limon küfü renginde atlas perdelerle örtülüydü. Arada mavi yazmalı güzel bir köylü kızı, perdenin bir

kanadını hafifçe çekip balkonun kapısını aralardı. Bunun dışında perdeler, karşı evlerde oturanları deli eden bir inatla gecegündüz kapalı dururdu. Perdeler atlastan olmasa, üzerinde mor salkımlar bulunmasa bu kadar kızmayacaktı komşular. Ne var ki, gün ortası mor salkımlar basıyordu yüreklerine. Atlas perde, çoktan unutulduğu sanılan köklü bir soyluluğun, imrenmekle kıskanmakla yaklaşılamayan bir durumun simgesiydi.

"Havalandırılmayan, gün görmeyen odalarda oturmak düpedüz cahillik şekerim!" diyenler bulunmaktaydı gene de. Ya da,

"Gün ışığını bırakıp kapalı perdelerin ardında lamba yakan görgüsüzler vardır. Hani yüklü elektrik makbuzlarını soyluluk belirtisi sayanlar.. Bunlar onlardan mıdır, nedir kuzum?"

Bu tür konuşmaları annemin komşularından duymuştum sık sık... Hallerini merak ettikleri, görüp anlayıp bilmek istedikleri bir komşunun kapısını gözetlemek olanağını ellerinden alan şu apartman dedikleri sevimsiz konutların, ancak bir zorunluluk olduğunu daha iyi anlıyor olmalıydılar. Pek pek üç kata varan yükseklikteki evleriyle eski kenar mahallelerini, kentin basit el işleriyle uğraşan insanlarına terk etmişler, kendileri de, büyük, geniş caddelerin iki yanına sıralanan yüksek apartmanlarda, sınırları belirlenen yerlerini alarak, toplumun yeni ve daha saygın bir sınıfına geçmişlerdir. Ne var ki, sıcak suyu, kaloriferi, havagazı fırınlarını kullandıkları kolaylıkla, apartmanların ve üzerinden geçenlerin çiğneye çiğneye kişiliklerini verdikleri o tozlu, dost sokaklara hiç benzemeyen, uzun, geniş asfalt yolların getirdikleri yeniliklere alışamamışlardı. Apartmanlar bir örnek renkleri, derinliği yokmuş duygusunu veren duruşlarıyla salaş tiyatro sahnelerindeki yağlı boya panoları andırıyorlardı. Hele o hiç kişiliği olmayan cümle kapıları... Orta malı, sevimsiz şeylerdi hepsi de. Yedi-sekiz milimlik camlı kapılar ne getiriyordu ki? Arka sokakların, hem sahiplerinin ardından sımsıkı kapanarak belli bir görüntüyü örttüğü, hem de o evin yaşantısından, canı sıkılanlara ilginç ama zararsız sırlar fısıldadıkları kimi oymalı, kimi yeşil boyalı, kimi tek, kimi iki kanatlı tahta kapıları ne kadar başkaydı! Şimdi yalnızca sayısız pencereler vardı. Bunlar arsız bir telaşla, içinde oturanların küçük savsaklamalarını kollamak-

tan geri durmazlar, en yetingen olanların bile hoşlanmayacakları sere serpe yayılışları göz önüne kor, kimi bir erkeğin uzandığı yataktan sarkan çıplak, kıllı bacağını, kimi kirli bir iç gömleğini, bir yatak odasının perişanlığını ortaya çıkarıverirlerdi. Bütün bu görüntüler yüreğinizi bulandırmaktan başka işe yaramazdı. Öyle çok ve öylesine açık seçiktiler ki, düşgücünüzü kullanmanızı, renkli varsayımlarda bulunmanızı kesinlikle önlerlerdi.

Türkân hanımın hiç sır vermeyen perdeleri de bir başka biçimde kırıyordu umutları. Bilememenin uyandırdığı gereksiz saygı, az sonra yaman bir öfkeye dönüşüyordu. İçeri sızabileceğiniz, gözünüzü uyduracağınız tek delik yoktu. Ne kadar uzun konuşmak isterseniz isteyin, yukardaki iki zavallı cümleden başkasını söyleyemezdiniz. Yargılanamaz olmak, Türkân hanımın bu kesin ayrıcalığı, komşuların yüreğindeki öfkeyi daha bir arttırıyordu.

Oysa Türkân hanımın kapısı hiç de perdeleri gibi inatçı değildi. Apartmanın öteki dairelerindekinin tıpkısı, krem rengine boyalı kapının size de açılması için, üç katın merdivenlerini tırmanmayı göze almanız, o mavi başörtülü köylü kızının yüzü ancak bir karış aralanan kapıdan görününce de,

"Hanımefendi için bir ölüm getirdim!"

demeniz yeterdi. O zaman kapının ardına kadar açılıvermesiyle, kızcağız, omuzlarından sarkan sarı örgüleriyle birlikte, karşınızda beliren alacakaranlığın ötesinde kaybolur, siz de bir süre beklerdiniz. Önünüzde açılan ağdalanmış loşluk, içine girdiğinizde oranıza buranıza yapışacakmış, siz de batağa düşmüşçesine nice çabalasanız, gittikçe daha derinlere gömülecekmişsiniz gibi bir duyguyla olduğunuz yerde kala kalırdınız. Sonra o ağır sis, loşluğa alışan gözlerinizin önünde dağılır, biçimleri daha bir beliren eşyalarıyla bir tapınak serinliği vururdu yüzünüze. Kendinizi, nereden doğduğu anlaşılmaz bir sevinç içinde Türkân hanımın salonunda bulurdunuz. O anda da, o gölgeli sessizliğin, o tapınak görünüşünün aldatıcı olduğunu, aslında birtakım garip tıkırtıların sessizliği dalgalandırdığını duyardınız. Türkân hanımın, bildiğiniz evlerdekinin beş-on katı sayıdaki saatlerinin çıkardığı inceli kalınlı, birbirine girmiş seslerdir bunlar... Saatler büyüklü küçüklü, duvarlarda, masalarda, sehpalarda ya da

ayaktadırlar; yuvarlak, dörtköşe, cam fanuslu, gonklu, sarkaçlı, kimi cam bir dolap, kimi avuç içi kadardılar. Sessizlikte, zamanın gerçek sesi gibi mırıldanır durur, giderek sessizliğin kendisi olurlardı.

İçeri girdiğinizde Türkân hanımı, elinde toz beziyle ilk sahipleri belki de yüz-iki yüz yıl önce göçmüş bir sürü değerli eşyanın tozunu alırken görürdünüz. Renkli Sevr porselenleri, mavi ya da pembe çiçekli Salisburyler, tahta oyma heykelcikler, bronzdan melekler, çin ya da japon işi boy boy vazolar, bakır, porselen, kristal, emaye kül tablaları, sedef kakmalı sehpalar, rahleler, duvarlarda fildişi tenli tombul hanım portreleri, kimi mavi, kimi pembe, kimi sarı, mor giysili... Sonra saatler... saatler... saatler.

Türkân hanım çay, kahve ya da kendi hazırladığı vişne şurubu renkli ünlü kokteylini içmiyorsa ve de sofrada değilse, mutlaka toz alırdı. Çünkü onun evinde herhangi bir parlak yüzeye toz konması yasaktı. Oysa Türkân hanım salonu çepeçevre dolanıp son parçayı da temizlediğinde, ilk sildiği Halep işi gümüş tas, çoktan bir ince toz tabakasıyla tüllenmiş olurdu.

Sizi karşısında görünce, elindeki sarı tüylü bezi, herhangi bir paçavra gibi değil de, kenarları oymalı ipek bir mendilmiş gibi tutarak başıyla hafif bir selâm verirdi önce. Sonra bezi tutan elini görkemle ileri doğru uzatarak oturacağınız yeri gösterir ve sizi birkaç dakika için yalnız bırakırdı. Tekrar geldiğinde defne kokulu özel bir sabunla yıkadığı ellerini uzatırdı. Güzel kadındı Türkân hanım, hem de çok güzel! Ensesine topladığı siyah saçları, duru beyaz bir yüzü, koyu renkli kocaman gözleri vardı. Evin içinde biblolarla saatler, masalarla dolaplar arasında dolanmaktan başka işi olmadığından biraz tombuldu, o kadar. Salonun loşluğuna, saatlerin tıkırtılarına alıştığınız gibi, o ince minyatür yüze hiç yakışmayan bu tombulluğa da alışırdınız. Yakasının, iri göğüslerinin yarısını sunan açıklığına, daracık kısa eteklerinin bakışlarınıza verdiği geniş olanaklara da alışırdınız, daha yirmisinde, kanı kaynayan bir delikanlı olsanız bile... Çünkü Türkân hanımın gün görmemiş teninde beyaz mermer cansızlığı vardı: Düş gücünüzün sınırlarında gülümseyen, sorumsuz bir ölüm meleği görüntüsüne bürünüverirdi hemen.

Kendisine öykünüzü anlatmak için uygun bir zaman kollamanız, sesinize, ölüme yaraşan donuk bir hüzün perdesi düşürmeye çalışmanız da gereksizdi. Çünkü güzel ev sahibeniz, anlatacaklarınızı hammadde olarak alır, işler, özüne en uygun biçimi verirdi nasıl olsa.

Günün birinde bir akşam sofrasında, ikinci kadeh rakısını bitirdikten sonra, dirseklerini masaya dayar, çenesi yumruk yaptığı ellerinde, gözleri tabağına çevrik beklerdi. Konuşulan sözlerin birinden çağrışım yapmışçasına birden hatırlardı sanki. Ve başını tabağından kaldırır, sağ elini uzatıp konuşmaları keserdi. İstediği sessizliği yarattıktan sonra bir süre duralardı. O anda yalnız saatlerin tıkırtılarını duyardınız. Türkân hanım hafif miyop gözlerini kısarak, duru bakışlarını teker teker konuklarının yüzlerinde dolaştırır, konuyu yadırgatan şakrak bir sesle anlatmağa başlardı.

Yılgın bekleyişlerin, uzayan korkuların ardından gelen yavaş ölümler; hastane koğuşlarının kimsesiz, umutsuz ölümleri; lekesiz ak çarşaflar örtülü yataklarda ölümle ilgili bütün törenlerin eksiksiz yerine getirildiği o erinçli, tok karınlı geleneksel aile ölümleri; sıraların üzerinde, yol ortasında, kaldırımlarda donup kalan korkusu, hiç bir yana bulaşmayan sessiz ölümler, hepsi hepsi Türkân hanımın ağzında buruk, şaşırtıcı bir şaka biçiminde öyküleşirdi.

Ben böyle tanışmadım Türkân hanımla. Muayenehanem oturduğu evin karşısındaydı. Ağrıyan yirmi yaş dişine şöyle bir bakmam için uğramıştı. Onun hakkındaki ilk izlenimim şu oldu: Gereksiz tek söz söylemiyor, konuşurken ne kaşlarını ne de ellerini oynatıyordu. Oysa bütün hastalarım –yılların geçmesiyle içli dışlı olmamışsak eğer– kararsız, şaşkın ve tabii korkaktırlar. Ötekiler, yani az çok arkadaş olduklarım, alabildiğine gevezelik etmekten, esas dertleriyle ilgisi olmayan sözleri art arda sıralamaktan bir türlü vazgeçmezler.

Türkân hanıma, dişinin çekilmesi gerektiğini söylediğimde, yüzünde hiç bir kıpırtı olmadı. "Peki," dedi yalnızca. Kökü kıvrık olan dişi zorlayarak çıkarttım. Canını çok yakmış, hiç değilse sinirlerini bozmuş olabilirdim; ama o ne sesini çıkardı ne de ufacık bir hareket yaptı. Saygı uyandıran bir soğukkanlılığı vardı. Biraz uzanıp dinlenmesini beklerken konuşmuş olmak için,

"Evinizin konuklarından olmak isterdim," dedim. "Ancak gerekli koşulu yerine getirecek fırsat elime geçmedi daha."

Kaşlarını çatarak yüzüme baktı. Ağzında kocaman bir tampon bulunduğundan konuşamıyordu.

"Bir akşam üzeri uygun bir ölüm olayıyla ziyaretinize geleceğim. İzin verirseniz tabii."

Şöyle bir gülümsedi ve başını "olur" der gibi salladı.

Bir hafta sonra telefon edip beni akşam yemeğine beklediğini söyledi.

Safiye Günel

Altmış yaşlarında dul bir ev kadını. Türkân hanımın apartmanının bodrum katında oturmakta. Ancak geleneklere ve çocukluğunda geçerli bulunan ahlâk kurallarına tutunarak ayakta kalabilen, bu arada zenginliğe, bol paranın zenginlere sunduğu sonsuz olanaklara (araba, kristal ve gümüş eşya, kürk, Avrupa yolculukları, takılar gibi) aşırı saygı duyan bir kadın. Hatta bu durumda (yani zenginlik karşısında) saygının, imrenmeden öteye geçtiği de söylenebilir. Çünkü imrenmenin kolaylıkla kıskançlığa dönüşebileceği, kıskançlığın ise geleneksel ahlâk kuralları ile bağdaşmadığı Safiye Günel'ce bilinmektedir.

Safiye Günel anlatıyor:

Bu Türkân hanım üç kat üstümüzde otururdu. Otururdu ya, yüzünü bizimki rahmetli oluncaya kadar görmedim desem yalan olmaz. Neden derseniz, apartmanda kimseciklerle görüşmezdi. Sokağa da mı hiç çıkmazdı neydi, öyle merdivenlerde filan rastlaşmışlığımız da yoktu. Konu komşudan onu nasılsa görmüş olanlar anlattılar: pek güzel, pek şık, aynı zamanda da kibirliymiş; insanın doğru dürüst yüzüne bile bakmazmış, Kocasının kazancı yerindeymiş. Kocaman bir arabaları vardı. Kocasını görmüştüm bak. İyi yüzlü, efendiden bir adamdı: karısı gibi kibirli değildi hiç.

Önceleri bu Türkân hanımın gerçekten burnu büyük bir kadın olduğuna ben de inanmıştım. Kocam rahmetli öldüğünde başsağlığına gelince pek şaşırdımdı doğrusu. Bir yandan acıma filan bakmayıp seviniyordum. Böyle bir kadın tutup benim evime gelsin... Üstelik sonunda Türkân hanımı görmüştüm işte. Ama –neye yalan söyliyeyim– hiç de ölü evine gelir gibi gelmemişti: Süsü püsü yerindeydi; sanki çaya, baloya gidiyordu. Parmağında bir tektaş pırlanta yüzük vardı ki, bu kadar büyüğünü kuyumcu vitrinlerinde bile görmemiştim. Olsa olsa Filiz Akın, Türkân Şoray filan takarlar böylesini... Böylesini ne demek... yalancısını tabii, o da filimlerde. Bununkisi ise sahiciydi. Anlamaz mıyım? Bir yüzüne baktım Türkân hanımın, bir de tektaş pırlantaya... Sonra döndüm bir de bizim eve, yüzleri eskimiş, solmuş, kirlenmiş koltuklara baktım. Onu nereye oturtabilirdim ki. Ama Türkân hanım benim buyur etmemi beklemeden geçti, en eski koltuğa oturdu; tıpkı bir tahta kurulur gibi.

Sonra da uzun uzun konuştuk. Konuştuk dedimse... Ölü evinde ne konuşulur? Ben rahmetlinin hastalığını, ölümünü filan anlattım, arada ağladım. O da bir güzel dinledi. Arada sorular da sordu. Doğrusu bu ilgisi çok hoşuma gitmişti. "Ne insan kadın," diyordum içimden, "bir de buna burnu büyük diyorlar." Demez olaydım keşke!

Sonra bana neler yaptı, bir bilseniz!

Sen tut, kocamın ölümünü konuklarına anlat. Hem de rakı sofrasında, bire bin katarak. Ne yalanlar ne yalanlar uydurmuş. Güya bizi eskiden beri tanırmış. Tanırmış da kocamın emekli bir müzik öğretmeni olmasından ötürü utandığını bilirmiş. Lâf işte... Neden utansın ki! Sonra müzik öğretmenlerinin, cimnastik öğretmenleri kadar bile saygı görmediklerini, cimnastik öğretmenlerinin hiç değilse, güçlü kuvvetli olduklarını söylemiş. Kocam için "gözlüklerine, sigaraya, karısına ve yeteneksizliklerine alıştığı gibi horlanmaya da alışmıştı," demiş. İşte aynen böyle söylemiş. Sizin anlayacağınız, ben gözlük gibi bir şey oluyorum, kocam da horlanıp duran yeteneksizin biri... İnsan bir ölünün arkasından böyle konuşur mu? Densizin biriymiş demek ki... Sözde rahmetli hastaneye gitmek istememiş de ben zorlamışım. Şişman olduğum, o da zayıf olduğu için benden korkarmış rahmetli. Ya kocamın ölümü-

nü anlatışı, ona ne buyurulur?. "Karısının uzattığı bardaktan bir yudum su içti emekli müzik öğretmeni. Sonra süt boğazına kaçmış gibi hıkladı bir... Başı önüne düşüverdi... Ölmüştü." A mübarek kadın, orada bulundun mu ki? Nereden biliyorsun?

Bütün bunlar bir canımı sıktı, bir canımı sıktı sormayın. Gene de diyorum ki, acaba çekemeyenler mi uydurdu? Öyle güzel, görmüş geçirmiş bir kadın neden bu densizlikleri yapsın. Neden durup dururken benimle uğraşsın. Besbelli uydurdular canım. Türkân hanım kimselerle görüşmezken, rahmetliye ve acıma saygı gösterdi, kalktı evime geldi. Çekememişlerdir, bilmez miyim ben?

Sait Coşkun

Avukat. Kırk beş yaşlarında. Tanrı'ya, hukukun üstünlüğü ve cezanın kişiselliği ilkelerine, toplumu yülcelten üstün ahlâka ve "Tabii Hukuk"a inandığını söyler durur. "Tabii Hukuk" konusundaki bilgileri kıttır. Birkaç tanım, kendisini coşturan birkaç tumturaklı cümle bellemiştir, o kadar. İçki sofralarında bunları tekrarlamak, Sait Coşkun'a büyük zevk verir; kendisini yücelmiş hisseder; çevresindekileri etkisi altına aldığını, dahası topluma olan büyük borcunu böylelikle ödediğini düşünür. Gerçekte Sait Coşkun'un toplum değerlerine uygun bir biçimde mesleğinde ilerlemesini, kısacası bol para kazanmasını ve "piyasada tutunmuş bir avukat" olabilmesini engelleyecek hiç bir inancı yoktur. Kendisi hakkında bilinen tek kesin şey, eğlenceyi sevdiğidir. Çok güzel, edepli ve yerinde anlattığı fıkralardan, yaptığı hoş şakalardan ötürü içkili toplantıların vazgeçilmez kişisidir.

Sait Coşkun anlatıyor:

Birisine karımın ölümünü anlatmalıydım, mutlaka yapmalıydım bunu; yoksa çıldırabilirdim. Aslında herkes karımın nasıl ve neden öldüğünü biliyordu. Kanser olduğunu ve (çok şükür) fazla acı çekmeden öldüğünü yani. Kimilerine ben kendim

anlatmıştım; en baştan başlayarak, hiç bir ayrıntıyı unutmadan ve bıkmadan, usanmadan anlatmıştım. Ama anlatmadığım bir şey vardı. Ve bunu birisine söylemezsem sanki çıldıracaktım. Yanlış anlaşılmasın, karımın ölümünü kolaylaştırmağa kalkışmış değilim. Yukarda Tanrı var, her şeyi görür ve bilir, hem ben kendim hukukçuyum, bir insanı nasıl öldürebilirim?

Sorun başka. Karım öldü diye acı çekmiyorum ben. Acı çekmiyorum diye vicdan azabı da duymuyorum. Ne var ki, insanlar ölüyorlar işte. Yaşamak için öyle kısa bir zaman parçası bırakılıyor ki! Siz yetmişinizde filan öleceğinizi, o güne kadar da çok zamanınız olduğunu düşünürken, daha kırkınıza bile varmadan –tıpkı karım gibi– hop, ölüveriyorsunuz.

Oysa ben yaşamak istiyordum. Dakikalarımı harcamadan yaşamak. Çünkü bir gün geliyor, –uğursuz bir gün– sizi kefenleyip, toprakta önceden kazılmış, çimentolanmış bir çukura koyuveriyorlar. Ardından kürek kürek toprakla artık hiç bir işe yaramayan bedeninizi örtüp unutulmağa bırakıyorlar. Orada, karımın mezarının üzerindeki toprak çiğnenirken ben kendimi düşündüm hep. (Bunu burada utanmadan söylüyorum, çünkü bir kez Türkân hanıma anlatıp rahatlamıştım. Tanrı ondan razı olsun!) Karımın işi bitmişti nasıl olsa; artık yaşamıyor olmanın acısını da duymuyordu. Ama ben mezarlıktan çıkar çıkmaz bir arabaya atlayıp yaşamağa başlamak istiyordum. Hemen, hiç vakit yitirmeden. Bunu kime anlatabilirdim?

Öylesine istediğim halde bir türlü yaşamağa başlayamadım. Nasıl yaşanacağını bilmiyordum, yaşamak nedir hiç öğrenmemişim meğer. Sonra bir arkadaşım bana Türkân hanımdan söz etti. Onun evinde mutlu olacağımı söyledi. Ama oraya kabul olunmanın bir koşulu vardı; o koşulu seve seve yerine getirmeğe hazırdım. Üstelik kimselere söyleyemediğim şeyi, yani karımın ölümüne pek üzülmediğimi, asıl derdimin başka olduğunu ona söyleyip rahatlayacaktım da. Ne var ki Türkân hanım yalnızca karımın hastalığıyla, ölüm biçimiyle, son sözleriyle ve gömülüşüyle ilgilendi.

"Cesetlerin toprağa bırakılmaları çok doğal ve tekdüze bir iştir," dedi. "Herkes aynı biçimde gömülür. Ama nedense anlatılanlar değişik oluyor. Şaşılacak şey."

Türkân hanım, daha sonraki anlattıklarımla, yani korkularımla, tedirginliğimle filan ilgilenmedi. Beni dinlemedi bile. Kısacası yaşama isteğimi hiç de ilginç bulmamıştı. Belki de böylesi daha iyi oldu. Benim için önemli olan yalnızca konuşabilmekti, kendimi ille de dinletmek değil.

O günden sonra yaşamağa başladım mı, bilemiyorum. Ama Türkân hanımın sofralarında çok eğlendiğimi, çok iyi vakit geçirdiğimi itiraf etmeliyim. Yıllanmış evliler ve bekârlar için başkent geceleri korkunçtur. Eğlence yerlerine gidecek para bulamaz çoğu. Ben bile kendi hesabıma pek pek ayda iki-üç kez bir gece kulübüne gidebiliyorum. Sonra da başımda bir ağrı, yüreğimde doldurulmaz bir boşlukla eve dönüyorum. Ama Türkân hanımın sofralarında öyle değişik kişilerle karşılaşıyorsunuz ki! Sonra böylesine güzel bir kadınla, üstelik bütün güzelliğini, inceliğini cömertçe gözlerinizin önüne seren bir kadınla üç dört saat beraber bulunabilmek...

Yalnız her akşam dinlemek zorunda olduğumuz o ölüm öyküleri yok mu? Sofraya oturur oturmaz anlatsaydı da bir an önce kurtulsaydık keşke. Ya da kafalarımızın iyice dumanlandığı, hiçbir şeye aldırmadığımız, hiç değilse ölümün karşısında ürküntü, tiksinti, korku yerine çabucak geçiştiriliveren gözü yaşlı bir üzüntü duyacağımız ayrılma saatlerine saklasaydı öykülerini... Ne gezer? Bu işi tutuyor, en kıvamında olduğumuz, akıllıca bir hayat felsefesi üzerinde konuşmağa başlayacağımız zamana saklıyordu. Ne yapalım? Bu da evinde geçirdiğimiz eşsiz saatlerin bedeli oluyordu işte. Biz de çaresiz seve seve ödüyorduk.

Çoğu kez kurnazlık yaptığımız olurdu. Bu işin ustası bendim galiba. Türkân hanıma o güzelim kahkahalarını attıracak fıkralar anlatır, şakalar yapardım. Kimi konuklar da arkası hiç gelmeyecekmiş gibi görünen konulara dalıyorlar ya da Türkân hanımın istekle dinleyeceğini sandıkları tartışmalara girişiyorlardı. Ama bütün bu çabalar, ancak bekleyişimizi uzatmağa yarıyor ve kırılıveren umutlarımız, bekleyişimizi daha dayanılmaz hale getiriyordu.

Gene de on beş-yirmi dakika için yüreğimize bütün karanlığı ile ölüm korkusunu salması; istekle, tutkuyla ve kendimize öz-

gü bir sürü nedenle Türkân hanım tarafından kabul buyrulmağa can atmamıza, hevesle üç kat merdiveni soluk soluğa tırmanmamıza engel değildi. Başkaları ne düşünüyorlardı bilemem: Ben bir zamanlar yaşamak diye tutturmuştum; ama yaşamanın ne demek olduğunu hâlâ anlamış değildim. Daha doğrusu bunu bana –nedense hep Türkân hanımın yanına oturmak ayrıcalığına sahip bulunan– o bilgiç dişçi söylemişti. Tutmuş, aydın görünüşlü, çok kitap okuyan, ağzı lâf yapan biri diye ona açılacak olmuştum da...

"Toplumsal bir zorunluluk," demişti, kendisini hemen ele veren bilgiçliğiyle. "İçine kapanık midyeler gibi, bir kaya parçasına sımsıkı yapışmışsınız. Siz derken, sizler demek istiyorum, sakın alınmayın; hatta biz demek istiyorum. Hayat acı ya da tatlı, doğal güzelliklerle doludur. Bunlara toplumsal güzellikleri de ekleyebilirsiniz. Güzellik derken valslerin çalındığı bir balo salonu düşünmüyorum. Bir insanı tanımak, geçici bir süre için de olsa onu sevmek, sevilmek, hatta ihanete bile uğramak... Bir çocuğun elinden tutmak, yaşlı bir kadın yolda karşıdan karşıya geçerken ona yardım etmek... Gecenin geç bir saatinde sokağa fırlayıp dondurma ya da köfte yemek... Yağmurda ıslanmak, kar altında yürümek... İnsan bunları tatmak için yaşar. Hep bu tad alma anını bekler. Ama hiç bir zaman gerçekleştiremez. Gerçekleştirme olasılığı zaman geçtikçe daha da azalır. Sonra can sıkıntısı denilen baş belâsından kurtulmak için her çareye başvurduğu kısır dönem gelir çatar. Pek uzun süren, belki de taa ölünceye dek süren o kısır dönem... Politik bir bağlantısı olmayan herkes yalnızdır; güvensiz ve sanki işsiz güçsüz gibidir. Eğlenceyi seviyorsunuz değil mi? Eğlenirken toplumdaki, daha doğrusu evrendeki gerçek yerinizi bilememekten doğan beceriksizliğinizi, şaşkınlığınızı giderdiğinizi sanıyorsunuz da ondan."

Belki haklıydı bu dişçi. Belki de haklı olduğu için bu kadar çok kızmıştım ona. Politik bağlantısı olmayanlar... Belki ama benim bir hukukçu, bir avukat olarak hiç bir yararım dokunmuyor muydu bu ülkeye? "Hukukun Üstünlüğü Derneği"ne ve "Avrupa Hukukçular birliği"ne de üyeyim ayrıca. Bir partiye kayıtlı olmasam bile... Zaten politikadan tiksinirim.

Bütün bunların Türkân hanımla ilgisi yok tabii... Ama onun sofraları hakkında az çok bilgi verebildim sanıyorum. Demek istediğim, onun evinde herkes iyi eğlenir, iyi vakit geçirir ve... yaşardı işte.

Macide Köker

Türkân hanımın gençkızlık günlerini geçirdiği mahalleden bir emekli öğretmen. Bütün emekli öğretmenlerde görülen özellikler onda da var: Noktasız, virgülsüz konuştuğundan, bu yüzden de yutkunmağa vakit bulamadığından, ağzında biriken tükürükler, biraz sonra sesli harfleri tok ve yuvarlak bir şekilde söylemesine yol açar. Bu da insanı pek rahatsız etmez. Hatta konuşmasına hoş bir çeşni verdiği bile söylenebilir. Şu var ki –öğretmenlik günlerinde edindiği dersin sonuna doğru, canı sıkılıp da anlattıklarını izleyip izlemediğinden kuşkulandığı öğrencisini azarlamak alışkanlığından bir türlü kurtulamadığından– konuşması uzadıkça ses tonu giderek yükselir, anlattıkları zararsız bile olsa, azarlar gibi konuşmaktan kendini alamaz.

Macide Köker anlatıyor:

Güzel kızdı Türkân, mahallenin en güzel kızıydı. Ayrıca ortaokulda da bir yıl öğrencim oldu. Dikbaşlının biriydi. Bunu hiç unutmuyorum. Azara filan da aldırmazdı. Kafasını diker, öylece otururdu sırasında. Yalnızca bana değil de, bütün dünyaya kafa tutar gibi. Belki de böylesine gururlu oluşu, güzelliğiyle övünmesinden ileri geliyordu. Ama bana kalırsa güzelliğine bile kafa tutuyordu. Yeni önem verdiği şey güzelliği değildi belki. Gururlu mu demiştim az önce? Yanlış! Söyledim ya, düpedüz kafa tutuyordu o. Kime, neye karşı? Nereden bilebilirdim? Babası küçük bir memurdu. Trenlerde çalışırdı, kondüktör mü, makinist mi neydi? Sizin anlayacağınız, ailenin parasal durumu iyi sayılmazdı. Zaten o mahallede oturan hangi ailenin durumu iyiydi ki. Üstelik savaş yılları... Ama eğri büğrü taş döşeli yokuşları tırmanıp

da asfalta doğru şöyle bir döndünüz mü, her şey başkalaşırdı. Evinize on beş dakika uzaklıktaki şık mağazalarda satılan malların kimin için olduğunu düşünmek hakkınızdı belki. Ankara bir memur kentiydi. Biz hepimiz de az maaşlı memurlardık. Ama vitrinlerde sergilenen malları alacak paramız yoktu.

Bizim bütün bunlardan ötürü yakınmak aklımızın köşesinden geçmezdi gene de. Uslu yaşamağa alıştırılmış, öyle büyümüştük. Ama Türkân başkaldırırdı işte. Nereden öğrenmişti başkaldırmayı? Hepimiz akşam yemeklerinde yalnızca çorba içebilen, gene de devletin maaşlı hizmetlileri olmakla öğünen yetingen kişilerdik. Haa, bakın, o yetingen değildi belki. Asıl kafa tuttuğu kişi de bir kondüktör (ya da makinist, her neyse) olmaktan ileri gidemeyen, elleri ne kadar yıkasa is karasından kurtulamayan zavallı babasıydı. Öyle şaşkın şaşkın bakmayın yüzüme! Bunca yıl öğretmenlik yaptım, çocuk psikolojisini bilirim. Tabii hiç bir zaman babasının yüzüne bir şey söylememiştir. Zaten öyle az görüyordu ki adamcağızı. Ona kafa tutamayınca dünyaya saldırıyordu bu kez... O güzelim on üç yaşıyla!

Bakın, emekli olduktan sonra artık rahatlıkla söyleyebilirim: Güzel öğrencilerimize karşı zayıfızdır biz. Yani güzel bir öğrenciye hak ettiğinden bir-iki numara daha fazla vermekte sakınca görmeyiz.

Bu ayrıcalıktan yalnız Türkân yararlanamamıştır. Dikbaşlılığı, huysuzluğu, daha daha şunu da söyleyeyim: bizleri adam yerine koymaması yüzünden. Çalışkan bir öğrenci sayılmazdı. Gene de –aklımda yanlış kalmadıysa eğer– sınıflarını bütünlemeğe kalmadan geçmiştir, beş'le altı'yla yetinerek tabii.

Türkân liseyi bitirdiğinde biz hâlâ aynı mahallede oturuyorduk. Tam o sıralarda canı sıkılmağa başladı; liseyi bitirdiği yaz yani. Canının sıkıldığını nereden mi anladım? Saçlarının biçimini değiştirip durmasından. Değişecek giyimi olmadığından saçlarıyla oyalanıyordu besbelli. O güne gelinceye değin – bin dokuz yüz kırk beşler filan; öyle ya savaş yeni bitmişti– erkeklerle bir ilişkisi olmamıştı Türkân'ın. Olsaydı duyardık. Mahallenin bütün oğlanları peşindeydi ya, o kimseye yüz vermiyordu. Hatta zengin bir komisyoncu oğluna istedi de, Türkân varmadı. Sonra gitti, o oğlanı buldu: Tarık'tı adı, eğer aklımda yanlış kal-

madıysa tabii. Tarık, bir ayakkabı tamircisinin oğluydu. Babası eskiciydi ama Tarık Hukukta okuyordu, Halk Partisinden burs alarak.

İki yıl gezdiler. Hem ne gezmek... ne görenek tanıyorlardı ne saygı. Üstelik o yılları düşünün. Hani af buyurun, ancak öbür türlü kadınlar yaparlardı Türkân'ın yaptıklarını. Ailesi yerin dibine girdi, kızları dile düştü diye. Sonra da mahalleden taşınmak zorunda kaldılar. Derken bir de ne duyayım? Oğlan fakülteyi bitirince bunu bırakıp, bir sınıf arkadaşıyla nişanlanmamış mı? Kızın babası epey varlıklıymış. E, şimdi Tarık'a da hak vermek gerek. Oğlan avukat olacak, yazıhane açacak. Hani nerede para? Babası eskici... Türkân'ın babası derseniz, o da çulsuzun teki. Oğlan haklıydı haklı olmasına ya, biz gene de Türkân'a acıdık. Türkân'ın tentürdiyot içtiğini söylediler. Demek ki çok seviyormuş oğlanı. Çünkü benim bildiğim tendürdiyot filan içecek kız değildir o. Her güçlüğün altından kalkar. Kafasını dikip saçlarını şöyle bir savurdu mu, tamam. Yani ben kendini öldürmeğe kalkışmamıştır diyorum. Ama iyice yıkılmıştı zavallıcık. Bir gün yolda gördümdü, az kalsın tanıyamayacaktım.

Neyse, gene de Tanrı yardım etmiş, dile düşmesine aldırmayan bir adamla evlenmiş, iki de oğlan doğurmuş. Ama ondan da mı boşanmış sonra ne? Dedim ya, pek dikkafalı, dediği dedik bir kızdı.

Sermet Muhtar Zaralı

Ne iş yaptığı bilinmiyor. Yalnız iki yetişkin oğlunu ve kendisini geçindirecek kadar kazanıyor. Yani parasal durumu fena sayılmaz. Türkân hanımın ilk kocası. Gezginci tiyatrolarda komik rollerine çıktığı sanılan birtakım adamlar vardır; işte Sermet Muhtar bey tıpkı bu adamlara benzer. Biçimsiz görünüşünün (kısa boylu, çok zayıf, gene de göbekli, az kambur, duglas bıyıklı, on numara miyop, dazlağı geniş, bunu örtmek için ensesinde bir yumak kıvırcık saç biriktiren bir adam düşünün) ya da bilinmez hangi nedenlerin uyandırdığı aşağılık kompleksini, adına bir ikincisini ekleyerek (Muhtar) ve önüne geleni bayağı maska-

ralıklar yaparak eğlendirmek yoluyla gidermeğe çalışmaktadır. Aslında bu soytarıca eğilip bükülmeler, gönül bulandıran yerli yersiz şakalar, sırıtmalar, lekesiz, saf, soylu bir yüreği gizlemektedir. Ama onu (yüreği) görebilmek için kim bunca saçmalığı ayıklamak zahmetine katlanır? Türkân hanım da katlanamamış olacak ki, küçük oğulları beş yaşına gelince ayrıldılar.

Gariptir, çocuklar büyüdükçe, hiç bir çaba göstermelerine gerek kalmadan, yanı başlarında çarpan bu iyi yüreğe gerçek değerini vermeyi başardılar.

Sermet Muhtar Zaralı Anlatıyor:

Evet, elbette evliydik biz. Şeyle, onunla demek istiyorum. Adı neydi? Hani demin söylemiştiniz. Unutmuşum da... Evet, Türkân tabii, oydu. Güldüğüme bakmayın çok zor bir ad bu. Yani kafiye düşürmesi zor demek istiyorum. Sizin anlayacağınız, yeni evlendiğimizde şiirler yazardım Türkân için, oradan biliyorum. Durun anlatayım: Sabah kahvaltısını bir tepsiye koyup yatağına götürürdüm. Filimlerde görmüştüm: zengin kadınlar kahvaltılarını yataklarında yaparlardı. Uşak, gümüş bir tepsiyle içeri girer, perdeleri açardı. Bizim uşağımız filan yoktu tabii, gümüş tepsimiz de yoktu. Üstelik zengin de değildik. Bu yüzden Türkân'a kahvaltısını ben götürürdüm. Epey yoksul bir kahvaltıydı bu: çay, ekmek, peynir. Zeytini sevmezdi. Tereyağı pahalıydı. Kahvaltının yoksulluğunu bağışlatmak için bir de çiçek kordum tepsiye. Öyle çiçekçilerden alınma gül, karanfil filan sanmayın; işte bahçelerde ne bulursam o... bazan yalnızca bir yeşil dal. Ben elimde tepsiyle içeri girdiğimde o uykuda olurdu. "Guguk, guguuukçuuk," diye seslenirdim. O da uyanırdı. Ama nedense hiç gülümsemezdi bana. Bir sabah gülüşü... güneşle birlikte... İnsan, yani bir erkek, koca bekler değil mi? Ama o gülmezdi.

Unutmadan söyleyeyim: bu ilk aylardaydı. Yani yoksulluğumuz demek istiyorum. Sonra ona reçelli, tereyağlı kahvaltılar da götürdüm. Gene de gülümsemedi bana.

Neler anlatıyordum? Evet, kafiyelerden söz ediyordum. Ka-

fiye derken nerelere geldik işe bakın. Arada şiir yazardım. Onu da kahvaltı tepsisine kordum. Tabii hep Türkân'dan söz eden şiirler... Çiçek bulamadığım zaman şiir yazmak zorundaydım. Türkân'a kafiye düşürmekse gerçekten pek zordu. Bir keresinde çaresizlikten Emirgân'ı kullanmak zorunda kalmıştım da Türkân okuyunca pek gülmüştü. Düşünsenize bir, Ankara'da oturuyorduk ve ben Emirgân'dan söz ediyordum. Gülmekte haklıydı. Zaten ben de gülmesini istemiyor muydum? Bana sorarsanız, gülmek iyidir.

Valla, pek bir şey gelmiyor aklıma... Ne anlatsam ki? Evlenmemiz çok kolay oldu. O zamanlar üniversiteye gidiyordu. Yolda karşılaşıyorduk. Ben işten dönerken... Öteki kızlar üçer-dörder yürürlerken, bu hep tek başınaydı. Onların yanında erkek arkadaşları da olurdu. Türkân'ın olmazdı. Düşünün, hep tek başınaydı. Tek başına ve üzgün. Herkes hızlı adımlarla kahkahalar atarak Türkân'ın yanından geçip gider, sonunda o gittikçe tenhalaşan kaldırımda tek başına kalıverirdi. Oysa hepsinden güzeldi. Yani güzellik –onunkisi gibi bir güzellik– insana arkadaş kazanmak, gülmek, kahkahalar atmak hakkını verir, demeğe mi getiriyorum? Ne bileyim işte, hali dokunurdu bana. Bir gün bütün cesaretimi topladım, kendisine evlenme teklif ettim. Bir pastaneye gidip konuşmamızı istedi. Bir saat bile oturmadık pastanede. İki pasta yedi (bu iyice aklımda); biri çikolatalı, biri kremalı. Ben heyecandan çayımı bile biterememiştim. Ayrılırken düşünmek için iki gün izin istedi. Bir ay sonra evlendik.

Sekiz yıl evli kaldık. Bu sekiz yıl içinde iki oğlan doğurdu. Çocuklarım annelerine benzerler. Yani yüzleri... Karakterlerine gelince... ne diyeyim, iyi oğlanlardır.

Söyleyeceklerimin hepsi bu kadar. Haa, evlenmemiz kolay oldu demiştim, boşanmamız da öyle oldu. Yani kolayca boşanıverdik.

Halim Mertoğlu

Türkân hanımın ikinci kocası. Müteahhit... Mühendis, tüccar filan da olabilir. Konuklar, hatta Türkân hanımın kendisi bi-

le Halim beyin mesleğiyle hiç ilgilenmediklerinden, biz de bunu sormak gereğini duymadık. İş arkadaşlarınca ve yanında çalıştırdığı tüm işçi ve hizmetlilerce çok sevilip sayıldığı, büyük iş çevrelerinde kesin bir güven uyandırdığı bilinmektedir. Ne var ki, Halim beyin iş arkadaşlarını Türkân hanımın sofralarında gören olmamıştır. Bunu Türkân hanım mı yasaklamıştır, yoksa Halim bey mi böyle istemiştir, bilinmemektedir. Belki de Halim beyin dostlarının hiç birinde ölüm'den ya da ölüler'den söz etmek, bu tür olaylar anlatıp Türkân hanıma hammadde vermek yeteneği yoktur. Belki onlar iş'e önem verdiklerinden ölümden çok hayatla, daha doğrusu hayatın ancak tek yönüyle ilgiliydiler.

Halim Mertoğlu anlatıyor:

Türkân hanımın konukları içinde en çok ayrıcalığı olan bendim. Onun sofralarının değişmez ve vazgeçilmez konuğu olmakla övünebilirdim. Başkaca bir ayrıcalığım, kişi olarak özelliğim ya da özenilecek bir yönüm olduğunu sanmıyorum.

Türkân hanım başka konukları için olduğu kadar, benim için de bir yabancı olagelmiştir. Kendisiyle ilintili çok az şey bilirim. Çünkü kendisinden hiç söz etmezdi. Kimi konuklarla bölüştüğüm bir üstünlüğüm vardı. Türkân hanım benimle hep siz diye konuşmuştur. Onun ancak gençlerle "siz" diye konuştuğunu, orta yaşın üstündeki herkese (kadınlar dışında) "sen" dediğini düşünürseniz, altmış yaşında bir adam için bunun bir üstünlük olduğunu anlarsınız.

Türkân hanımın kocası olmak ve böyle anılmak... Hayır, bu bana hiç sıkıntı vermedi. Olağan bir şeydi öyle anılmak. Hem benim Türkân hanımla ilişkilerim üzerinde kafa yoracak zamanım olmamıştı ki... Çok çalışırım ben, bütün gün... Sabah dokuzdan akşam sekize kadar. Ama karıma düşkün olduğum, onsuz yapamayacağım bir gerçekti. Ankara dışında, çok çekici iş önerileri almış ve hepsini geri çevirmişimdir. Yapılması gerekli kısa yolculuklara bile, kendi yerime bir başkasını göndermişimdir.

Ne anlatayım isterseniz? Birbirimizi o çok uzun süren yemek süresince görüyorduk ancak. Bir sürü konuğun, bana sorar-

sanız, yabancıların arasında yani. Çok yorgun olurdum, gidip hemen yatmak isterdim. Ama ne kadar yorgun olursam olayım, birkaç saat boyunca Türkân hanımın yüzünü seyretmek, sesini duymak güzeldi, iyiydi.

Fahir Duran (General) anlatıyor:

Ben Türkân hanımın konuğu değildim. Halim beylerin konuğu idim. Bunu belirtmekte yarar buluyorum. Türkân hanımı, Halim beyin karısı olarak tanımıştım çünkü. Halim beyi çocukluğumdan beri tanırım. Kardeş torunları olurduk. Bahçeleri birbirine bitişik evlerde büyümüştük. Küçücük yaşlarımızda bile ağırbaşlı bir dostluğumuz vardı. Zaten o zamanlarda ağırbaşlılık, karşılıklı saygı pek kolay ve küçük yaşlarda kazanılan bir nitelikti. Bunu, hemen bütün yaşıtlarımın yaptığı gibi, şimdiki gençleri kınamak için söylemiyorum. Her çağın kendine özgü, çağın iyi-kötü (daha doğrusu anlaşılamamış) özelliklerinin, gereklerinin kişilikler üzerine vurduğu birtakım ortak damgaları vardır. Söylemek istediğim yalnızca bu. Biz ve bizim gibiler, yedi-sekiz, hatta on beş-on altı yaşlarımızla bugün yaşasaydık, belki gülünç bile olurduk. Önleyemediğimiz katılığımız, *kuşak ayrımı* adı altında geçiştiriliveriyor neyse ki.

Ben ayrıca Türkân hanımla Halim beyin evliliklerinde nikâh tanığı olarak da bulunmuşumdur. İkisine de sonsuz sevgi ve saygım vardır. Türkân hanım, benim hep onur konuğu olmamı, yani masada sağ yanında oturmamı isterdi. Ben bir gece onun yanına oturmuşsam, bir başka gece mutlaka Halim beyin yanına otururdum.

Halim bey az konuşurdu. Hatta bir başkası, onun, sofrada konuşulanlarla ilgilenmediğini bile sanabilirdi. Oysa Halim bey hiç bir konuşmayı kaçırmazdı. Dinler, sonra bir tek cümleyle düşüncesini belirtiverirdi; usul usul, ancak benim duyabileceğim bir sesle. Ve tek cümleyle özetlediği yargılarında şaşmaz bir doğruluk bulunurdu.

Kendi aramızda pek konuşmazdık. Ama Halim beyin yanında olmak bana hep güven ve esenlik vermiştir. Dostlukların

en güzeli, insanların yalnızca yan yana oturmaktan bile tad aldıkları, gerektiğinde susuşların da değerlendirilebildiği ilişkilerdir.

Türkân hanım hakkında çok tutarsız şeyler anlatıldığını, davranışlarının –giyiminin bile– eleştirildiğini bilmez değilim. O da farkındaydı dedikoduların. Her şeyin farkında olacak kadar akıllı, hiç bir şeyi umursamayacak kadar güçlüydü. Kendine güvenirdi. Bir gün hayatı boyunca çok hata yaptığını, ama hatalarını sevdiğini söylemişti bana.

Güçlüydü, dedim; bir kadın ne kadar güçlü olabilirse o kadar güçlüydü sizin anlayacağınız. Kadında en çok sevdiğim erdem, onda en güzel biçimiyle yeterince vardı: zayıflık... Belki bu tür zayıflığın kadına gerçekten yaraştığını Türkân hanım da biliyordu. Hatta ona öylesine önem veriyordu ki, ortaya çıkaracağı en uygun anı bekliyordu. Kırkını geçtiği halde umudunu yitirmemişti. Sonunda –bilindiği gibi– zayıflığını sonuna kadar kullanmaktan çekinmedi.

Ama ben hâlâ düşünürüm, zayıflık mı yoksa güçlülük müydü bu? Diyelim, ikisi de...

O ünlü sofralarda çoğunlukla sessiz, nerdeyse kıpırtısız duran Türkân hanımı, Boticelli'nin kadınlarından biri gibi seyrederdim (Roma'daki ataşeliğim sırasında az mı gidip gelmiştim Floransa'ya, Boticelli'nin kadınları için.) Pastel renkler kullanarak yaptığı makyajı, hep açıkta olan boynunun, göğsünün şaşılası aklığı, kendine özgü dünya-dışı (hadi gizemli diyelim) hüzünle birleştirdiği yaşama susuzluğunu yansıtırdı. Ünlü ölüm öyküleri bilinen şey... Onların dışında pek konuşmazdı. Ya konuşulanları dinler miydi? Pek azını. Benimle, Oğuz beyle, Gülây hanımla seve seve konuşurdu. Ama daha çok soru sorar ve cevaplarımıza kulak verirdi. Arada ister istemez öteki konuşmalara da kulak vermek zorunda kalıyordu. Çünkü birbiriyle anlaşamayacak, hatta karşıt fikir uçlarında bulunan, üstelik bunları bağnazca savunan kişileri bir araya getirmekten çekinmezdi. Bu yüzden bazan gereksiz, sıkıcı, hiç bir sonuca ulaştırmayan tartışmalar, daha doğrusu atışmalar olabilir, insan güzelim sofra birbirine girecek diye korkardı. Ama Türkân hanım, daha kavga başlamadan tehlikeyi sezer, hemen gerekli önlemlere başvurur-

du. Sözgelimi, yerinden kalkıp çok sevdiği bir çin heykelciğini alır, sonra onun masada elden ele dolaşmasına izin verirdi. Bu arada heykelle ilgili bilgiler vermekten geri durmazdı. Bazan da kocasına seslenirdi:

"Hayatım, şu son aldığım plağı çalar mısın lütfen! Semih bey Beethoven'in dörtlülerini sevdiğini söylemişti. Bakalım bunu da beğenecek mi?"

Bir avucu bile doldurmayan tahta heykelcik kimsenin ilgisini çekmez, Beethoven'in dörtlülerini sevdiğini söyleyen Semih bey, müziğe pek pek beş dakika kulak verirdi; ama Türkân hanımın canını sıkmağa kimsenin hakkı bulunmadığı, daha doğrusu, bu sofrada çirkinliklere izin verilemeyeceği incelikle hatırlatılmış olduğundan, kavgaya dönüşmeğe hazır tartışmalar hemen kesilir ya da hiç değilse, daha yumuşak ve uygar bir biçimde sürdürülürdü.

Türkân hanımı akşam yemekleri dışında ziyaret etmeğe hakkı olan tek kişi bendim galiba. Bir-iki kez Gülây hanımı çaya çağırmıştı. Oğuz beyin, çok yorulduğu günler, Türkân hanıma uğrayıp, o ünlü vişne renkli kokteylden içmeğe ve yarım saat oturup müzik dinlemeğe hakkı vardı.

Tabii Türkân hanımın oğullarını da unutmamalı. Üniversiteye giden çocuklar, arada annelerini yanaklarından (ellerinden değil!) öpmeğe gelirlerdi. Kanımca, bu ziyaretler iki tarafı da sıkmayacak kadar kısa sürerdi.

Ona çay içmeğe gittiğimde neler konuşurduk? Her şey... Gazeteleri bile doğru dürüst okumazdı. Birbirinden güzel, değişik biçimlerde yüzüklerle doldurduğu ellerinden birini, umursamazlığını anlatırcasına sallar:

"Gazeteler," derdi, "bıkıp usanmadan aynı şeyleri yazar dururlar. Kendi hayatlarını yaşamayı beceremeyen insanların korktukları o boş zamanlar var ya... İşte gazeteler bir sürü basit olayla bu boş zamanları doldururlar. Belki gazeteler olmasaydı, insanlar boş zamanlarından bu kadar korkmayacaklardı."

Gazete okumazdı, kitap okumazdı: eski Mısır, Çin, Japon ve Etrüsk uygarlıklarıyla ilgili olanlar dışında. Bu kitapların hemen hepsi yabancı dilde olduklarından o da oturur, resimlerine bakardı. Bazan merak ettiği bölümleri bana ya da oğullarına çe-

virttirir, bundan da pek çabuk sıkılırdı. Belki asıl aradığını bulamıyordu da ondan. Resimler daha çok şey anlatıyorlardı ona. Evet, okuyan bir kadın değildi; ama çok insan tanıdığından, şaşırtıcı bir belleği, derin duyarlığı olduğundan çok şey bildiği izlenimini uyandırıyordu. Bildiklerine kendini, kişiliğini de kattığından onunla konuşmak gerçekten hoştu. Ama dostluğumuz ne kadar derin olursa olsun, bana bile pek açılmadığının farkındaydım. Kendince –bilmem neden– tehlikeli, hiç değilse sakıncalı bulduğu konulara yaklaştık mı, ustalıkla sözü başka yöne çevirir, olmadığı bir konyak içip içmeyeceğimi sorar ya da Mısır işi küçük çıngırağı çalarak hizmetçisini çağıracak yerde, bir fincan çay almak üzere odadan çıkardı.

Onunla yalnız bir tek gün açıkça konuşabildik. Belki de yağmurun yüzünden oldu bu. Balkonun teneke siperliklerine vuran yağmur damlaları elimizde olmadan bizi susmağa zorlamıştı. Her zamanki gibi on üçüncü Louis stili kanepede yan yanaydık. Siyah yünlüden bir giysi vardı üzerinde. Kolları çıplaktı. Beline sırma püsküllü bir kuşak takmıştı. Güzeldi, her zamanki gibi görkemli bir güzelliği vardı. Onu sessizce seyrederken şöyle düşünmüştüm: Canının istediği her şeye sahip olmuştu. Ayrıca hiçbir şeyden yakındığını da duymamıştım. Mutlu ve güven içindeydi. Acaba yüreğimi –nedense– salt kadın'a duyulan o gereksiz acıma ile dolduran neydi? Hüzünlü yağmur damlaları mı, yoksa aramızdaki sessizlik mi? İyi ama, o da neden tam o sırada, aramızda daha hiç bir sözcük konuşulmadan, kemerinin püsküllerıyle oynayıp bocaladığını belli etmişti?

"Neden ölümün arkasına saklanıyorsun?" diye birden soruverdim.

Şaşırmadı, gülümsemedi bile. Başı hâlâ önüne eğik, sırma püsküllerle oynuyordu. Ne var ki, şimdi elleri titriyordu.

"Saklanmıyorum ki," dedi bir süre sonra başını kaldırmadan. "Saklansam ölümün sözünü eder miydim hiç? Belki ölümü sizlerden daha çok, gerektiği kadar çok düşünüyorum. Hepsi bu."

"Hayatı düşünsen daha iyi olmaz mı?"

"Yeterince içindeyiz hayatın."

"Ölümden de yeterince korkuyoruz."

"Ben korkmaktan söz etmiyorum. İşin içine duyguları karıştırma şimdi. Hayat deyince ne duyuyorsun? Sevinç mi, saygı mı, mutluluk mu? Korkuyu da unutma. İnsanlar yalnızca ölümden değil, yaşamaktan da korkarlar. Hayatı bilmedikleri için korkuyorlar. Ölüm korkusu da bilmemekten ileri gelen bir korku. Prens Hamlet'in söylediği gibi işte. Kısacası yaşamaktan da ölmekten de korkuyor insanlar. Hem ben salt doğal bir olay olarak ölümün kendisiyle ilgiliyim. Doğal bir olay... Şu yağan yağmur gibi"

Sırma püsküllerıyle oynamayı sürdürerek bir süre daha yağmurun tıpırtılarına kulak verdi. Yan yana oturmuş çay içiyorduk. Mutluluğa benzer bir ılıklık duyulabilirdi. Yağmur damlaları, yaşama sevinciyle bağını koparmayan bir hüznü oluşturabilirdi ancak. Ellerine bakıyordum: Küçük parmağında akik taşlı nefis bir altın kakma yüzük vardı. Evlilik halkasının üzerinde de gene eski işçilikle yapıldığı belli olan zümrüt bir yüzük. Bense başka duygular içindeydim.

"Sana bir şey söyliyeyim mi?" dedi, neden sonra, "ben insanları sevmiyorum. Bunu rasgele de söylemiyorum. Uzun uzun düşündüm. Gerçekten sevmiyorum. Yaşayışları ilgilendirmiyor beni. Şimdiye değin tanıdıklarıma ne yapıp ettiklerini sorduğumu gördün mü hiç? Aptalca yakınmalarını, kısır isteklerini, gerçekleştirmeğe uğraştıkları şeylerin zavallığını, küçüklüğünü... Düşündüm, çok düşündüm. Sonunda insanların hiç değilse haklı olmaları gerektiğine karar verdim. Kötülük, budalalık, şımarıklık yaparken, türlü hesaplar, cimriliklerle kendilerinin ve başkalarının hayatlarını kısırlaştırırlarken bile haklı olmaları gerekirdi. Masum bir genç kızın yüreğini incittiklerinde bile. Başkalarını ölüme, açlığa, yalnızlığa, türlü acıları çekmeğe bıraktıklarında da... Hiç değilse haklı olmalıydılar. Evrensel bir haklılıktan söz ediyorum, –ne diyorsunuz adına, gâvurca bir sözcük vardı– evet, metafizik bir haklılıktan... İnsanlar haklı değillerse eğer neden yaşıyorlardı, hem de hiç ceza filan görmeden... İnsanları haklı çıkaran bir tek durum saptadım: *ölüm*. İnsanlar öldüklerine, ölüp gittiklerine göre haklı olmalıydılar. Bu yüzden ölümlerine ilgi gösterdim: Aptallıklarını, kıyıcılıklarını, adam sendeciliklerini, cimriliklerini aklayan tek özürlerine senin anlayacağın..."

Susuyorduk. Ben altüst olmuştum. Çünkü benimle daha önce hiç bu kadar ciddi konuşmamıştı. Bir başka Türkân hanım vardı karşımda şimdi. Onu yıllardır hiç tanımamış olduğumu düşündüm. Gücümü toplayıp cevap verdim:

"Benim sevgili dostum," dedim, "bütün dinlere, ahlâk kurallarına karşı çıkıyorsun sen. Erdemli kişiler şöyle düşünürler: madem ki sonunda ölüm var, insanlar iyi olmak zorundadırlar."

"Sahi mi? Bilmiyordum. Neyse, önemli değil zaten. Ben erdeme saygı duymam. Hem insanlar ölümü düşünüp kötülük yapmaktan çekinmediklerine göre geçersiz bir kural bu senin söylediğin."

Yerinden kalktı. Bir courvasier şişesi ve iki kadehle döndü. Kadehleri doldurdu.

"Peki ya intihara ne dersin?" diye sordu ansızın. "İntihar hayvanlar arasında da varmış, oğullarımdan biri söylemişti. Eski uygarlıklarda ne zaman başladı dersin? Örneğin *harekiri*... Harekiri üzerine bir kitap bulabilmeyi çok isterdim. Acaba dünyada ilk intihar eden kimdi? Kadın mıydı, yoksa erkek mi? Çocuklar tiyatroya götürmüşlerdi beni bir akşam. Hamlet'e de onlar götürmüşlerdi. Zaten topu topu iki kez gittim tiyatroya; o da çocukları kırmamak için. Ama büyük bir zevkle seyrettim ikisini de. İkinci gittiğimiz oyunda Oidipus adında bir kral vardı. Gözlerini oyuyordu."

"Peki, İokaste, karısı ya da annesi, o ne yapmıştı? Kendini öldürmüştü."

"Çünkü kadındı."

"İyi söyledin. Kusura bakma ama ancak korkaklarla güçsüzler intihara kalkışırlar. Oidipus gibi bir trajedi kahramanı ise acıya katlanmayı, kendi kendini cezalandırmayı, bu cezayı ömür boyu çekmeyi yeğler."

"Bence kadın için intihar bir başka anlam taşır: kadınlar yorulunca intihar ederler. Bir kadının yorulması korkunç bir şeydir. Çamurlu alanlarda yapılan talimlere filan benzemez. Bunu sen anlayamazsın, bir erkek anlayamaz. Hoş, benim yorgunluktan söz etmem de şaka gibi gelebilir insana. Bak şimdi..."

Küçük çıngırağını çaldı. Hizmetçi on saniye sonra karşımızdaydı.

"Fincanları toplayıver lütfen. Kadehlerle içki kalsın. Kül tablalarını da değiştir."

Kız odadan çıkıncaya değin konuşmadı. Sonra küçük bir kahkaha attı. "Benim bu durumda yorgunluktan söz etmem seni neden güldürmedi, şaştım doğrusu. Gel dolaşalım biraz. Dolaşalım da yorulalım."

Ayağa kalktık. Koluma girdi. Tıklım tıklım dolu salonda sehpalarla yerde duran yüksek japon vazolarına çarpmadan dolaşmağa çalışmak gerçekten yorucuydu. Bir ara çıngırağı yeniden çaldı ve hizmetçi kızdan toz bezini istedi. Bez gelince, porselen bir eros heykelciğinin tozunu aldı. Sonra gene kızcağızın getirdiği sabunlu bezle ellerini sildi.

"Görüyorsun, ne çok işim var. Seninle kol kola rahatça gezmeğe bile zaman yok. Gel de bu dünyada yaşa!"

Söylediklerine gerçekten inanmış gibi içini çekti. Sonra: "Artık git," dedi. "Gitsen iyi olacak. Çekilmez oluyorum git gide."

Gene Oğuz Karan anlatıyor:

Altuğ'la onu ben tanıştırdım. Bu yüzden kendimi suçluyorum. Yazık ki, kendime verebileceğim hiçbir ceza yok. Acı çekmekten, karşıki evin değişen perdelerine (onlar hep açık duruyorlar artık, balkona mini etekli şımarık kızlar çıkıp, öteki balkonlardaki oğlanlara fıstık kabukları fırlatıyorlar) bakmaktan, böylece yüreğimi daha çok acıyla daha çok pişmanlıkla doldurmaktan başka bir şey gelmiyor elimden.

Bazan durup dururken yumruğumu sıktığımı sezinleyiveriyorum. Bunu hastaların yanında da yapıyorum. Hastama bir bardak su uzatmam gerekirken bakıyorum, elim sımsıkı yumulmuş. Açmak, bardağa uzanmak anlamsız geliyor. Peki, kimin için bu yumruk? Kimin çenesinde patlayacak? Kendimin mi? Altuğ'un mu?

Önce Altuğ'la konuşmak zorundayım elbette. Ama o susuyor. Hiç konuşmuyor.

Altuğ, amcamın oğludur. Tıp Fakültesinde öğrenci Sürmenaj, depresyon –her neyse– bunlara benzer bir şeyler geçiriyor-

du. Tıp Fakültesinde okuyanlarda ara ara görülür bu durum. Kadavralardan iğrenirler, ölü kemikleri onları rahatsız eder. Değişiklik olsun diye bir gece aldım, Türkân hanıma götürdüm.

Türkân hanım ilk andan itibaren ilgilenmişti onunla. Garip bir ilgiyle, nerdeyse hayranlığa varan bir yakınlıkla gözlerini Altuğ'dan ayırmadığını iyi hatırlıyorum.

"Demek adınız Altuğ," demişti. "Hiç böyle bir ad duymamıştım. Tarık da olabilirdi pekâlâ. Bağışlayın, güzel bir adınız var demek istemiştim."

Türkân hanıma Altuğ'un geçirdiği depresyondan söz ettim. O, her şeyin üstüne üstüne gitmenin en doğru tedavi yöntemi olduğu kanısındaydı. İnsan ağrıyan yerini sıkmaz, bütün gücüyle bastırmaz mıydı üzerine? Ne var ki, yemek sofrasında kadavralardan söz etmek hiç de hoş kaçmayacaktı. Altuğ'la öğleden sonraları özel oturumlar yapıldı, kadavralardan, ölü kemiklerinden konuşuldu. Eski Mısırlıların mumyalama konusundaki bilgileriyle bugünkü tahnit yöntemlerinden söz edildi; "Ölüler Kitabı"ndan parçalar okundu.

Yazık ki, Türkân hanım konuğuna karşı, kalabalık bir sofradaki tarafsızlığını takınamadı. Fahir Paşa'yla olan dostluğun kurulması da olanaksızdı. Bundan başka genç bir delikanlının karşısında kırk üç yaşının bütün güvensizliğini de duyuyordu. Kadın güvensiz oldu mu, erkek –hangi yaşta olursa olsun– bütün deneyimsizliğine karşı yaklaşma gücünü kendinde bulur. Bir fırsatı kaçırmanın pişmanlığına dayanamayacağına ya da böyle bir aptallığa hakkı olmadığını sandığı o güzelim çağlardadır çünkü.

Tanıştıklarının üçüncü ayında, Türkân hanım Altuğ'la birlikte *kaçtı* (Bu deyim, yani *kaçmak*, benim değildi: ama ne yapayım ki herkes öyle söylüyordu.).

Atilla ve Ertuğrul Zaralı

Türkân hanımın, Sermet Muhtar Zaralı'dan olma oğulları. Atilla yirmi iki yaşında ve Ankara Tıp Fakültesinde öğrenci. Altuğ'la tanışmıyorlar; çünkü o Hacettepe Tıp Fakültesinde oku-

yor. Ertuğrul ise Orta Doğu Mimarlık Fakültesi öğrencisidir ve yirmi yaşındadır. Çocuklarına Atilla ve Ertuğrul adlarını vermekte Sermet Muhtar bey direnmişti. Türk tarihinin ünlü kahramanlarının adlarının, çocuklarını, daha yaşamlarının ilk günlerinde aşağılık duygusundan kurtaracağını ummuştu da... Atilla, annesine oldukça benzemektedir. Yalnız burnu, onunki gibi çekme değil, kemerlidir. (Osmanlı padişahlarıyla hoş bir benzerlik!). Ertuğrul'da babasınınkileri çok andıran çizgiler bulunmakla birlikte, gerçekte yakışıklı bir delikanlıdır.

Kendileriyle yapılan kısa konuşmadan, davranış biçimlerinin birbirine çok benzediği kolayca anlaşılmıştır. Bu da Sermet beyin, çocuklarının eğitimini rastlantılara bırakmadığını, onlara kesin bir davranış biçimi ve ahlâk görüşü aşıladığını göstermektedir. Gene bu konuşmalar sırasında, zamanımızın gençlerinde sık sık rastlanan durumun tersine, kendilerini gerekli gereksiz ortaya koymağa, herhangi bir konuda ille de haklı çıkmağa çabaladıkları görülmemiştir.

Atilla ve Ertuğrul Zaralı anlatıyor:

"Annemden daha güzel bir kadın görmedim," diye söze başladı Atilla.

Bir oğlun annesinden –özellikle şimdi ölmüş bulunan annesinden– önce güzelliğine değinerek söz etmeğe başlamış olması şaşırtıcı görünebilir. Ayrıca Ertuğrul da ağabeyinin sözünü, başını sallayarak onayladı.

"Onun sürdüğü hayat, beğenileri, düşünceleri bizimkine uymazdı," diye konuşmasını sürdürdü Atilla. "Evini gereksiz ve pahalı bir sürü eşya ile doldurup bütün gün onların tozunu alarak zamanını öldüren, gene bir sürü yararsız kişiye yemek hazırlayan, şık, gösterişli bir kadın... Ama babamın bize öğrettiği en önemli şey, insanlara saygı duymak olmuştur. Bakmayın siz, neşeli, hatta vurdum duymaz biri gibi görünebilir çoklarına... Aslında babam gençliğinde çok acı çekmiş olmalı: hâlâ da çekip çekmediğini biz bile bilmiyoruz. Çünkü hayata ve insanlara içtenlikle gülümsemesini sürdürmekten vazgeçmemiştir hiç. Bel-

ki pek çok konuda onunla anlaşamayız ama bu, akşamları onunla sofra başında sevgi ve neşe dolu saatler geçirmemizi engellemez. Bir kadeh rakının başında bir saat oturur, konuşur. Annem ölümden söz eder; o hayattan, insanlardan, önemsiz gibi görünen ayrıntılardan, günün küçük olaylarından... Böylece biz, fikir sistemleri, ekonomik düzen ve toplum biçimleri üzerindeki görüşlerimizi, tanıdığımız ya da tanımadığımız insanları –yaşayışlarından ötürü– suçlandırmada kullanmamayı öğrendik. Belki bu yüzden arkadaşlarımızın fikir gruplarına giremiyoruz. Bize kızıyorlar, burjuvalıkla suçluyorlar. Doğrusunu isterseniz, marksizme yabancı değiliz; dünyanın tümel olarak açıklanması, bir bakıma insanın uzaydaki yalnızlığını ortadan kaldırıyor. Ama gene de insanlar zedelene zedelene sürdürüyorlar yaşamlarını. Herkes elinden geldiğince az zedelenmek ister. Annem de kendince çareler bulmuştu... Bakın, insana atılımlarını –bu atılım başkalarına ne kadar önemsiz, gereksiz, yersiz görünürse görünsün– kendi öğrendiği biçimde yapmak hakkını tanımak gerekir. Yanlış anlamıyorsunuz değil mi? Küçük şeylerden söz ediyorum ben; atılım derken ticari, sinai girişimleri, toptan çarelere yönelen eylemleri kastetmiyorum. Bazan kardeşimle bir şeyi denediğimizi sanıyorum: zoon politikon olmamayı... Denemek sözcüğü yanlış burada; zoon politikon olmamak için direniyoruz. Çünkü yaşadığımız günde, hayatın doğal akışı içinde her şey insanı öyle olmağa zorluyor. İnsanın insanlar arasındaki, toplum içindeki yalnızlığını kabullenmek gerekir; tıpkı hayatı ölümle birlikte kabullenmeğe benzer bu... Bir hekim insan bedeninin, hayatın kutsallığına inanır; bu inançla hastalıklara karşı savaş açar, ölüme karşı direnir. Bir mühendis insanların tek başlarına ya da gruplar halinde içinde çalışacakları, en önemlisi güvenlik duyacakları yapılar hazırlar. Sonra masa başına oturulur ve tatlı tatlı günün hesabı görülür. Gazete, ajans haberleri, insanların politika konusundaki düşünceleri, bu tatlı söyleşilerin ancak küçük bir bölümünü oluşturur. Yoksa, iletişim ve haberleşme araçlarının, sosyal konulu sloganların milyonlarca insanın belleğinde bıraktığı izler, yazgısal yalnızlığımızı gidermeğe yetmeyecektir.

Gereksiz yere pek çok konuştum. Düşüncelerimi size ilet-

mek, sizde izler bırakmak değildi asıl amacım. Nedense annemin de, babamın da savunmasını yapmak gereğini duydum. Evet, söylediğim gibi annemizi çok sevdik biz; ona, yaşadığı hayata saygı duyduk. Kimseye zararı dokunmadan kendi hayatını yaşadı. İstediği yaşam biçiminin seçmek hakkıydı."

"O, ayrıca ölümünü de kendi seçti," diye söze karıştı Ertuğrul. Ses tonunda açıklanamayan bir şey, hayranlıkla acıma arası bir duygu, belki de sessiz bir meydan okuma vardı.

"Annemizi az tanıdığımızı söylemek zorundayız," diye konuşmasını sürdürdü Atilla. "Birbirimizi arada sırada görüyorduk. Ayrıca bize daha çocukluğumuzda bile yetişkin erkekler gibi davranırdı."

"Annemizi, annemiz olarak sevmedik galiba," dedi Ertuğrul biraz suçluluk duyarak. "Anne gibi değil.. nasıl anlatsam... Zaten annemi herkes severdi, değil mi Atilla?"

"Evet. O çocuk da sevmişti. Tabii kendine göre. Galiba annemi herkes biraz kendine göre sevdi. Bu sevgiden ve ondan bir şeyler umarak... Yoo, yanlış anlamayın sakın, maddi bir şeyden, örneğin annemin sofralarından söz etmiyorum. Herkes hayattan bekleyip de bulamadığını, annemden bekledi belki."

"Bir şey var," dedi Ertuğrul, "onu da anlatmamız gerek size. Biz soğukkanlıyızdır. Hep öyle derler. Ama annemizin öcünü almak istedik. Öç almanın kötü bir şey olduğunu biliyorduk. Gene de bu öç alınmalıydı. Çünkü nasıl anlatsam, annem bir gencin, bir çocuğun hayatını kendisi için harcayacak kadınlardan değildi. Belki sonuç gene aynı olacaktı, ama annem kırgın ölmeyecekti. Bilmem, anlatabildim mi? Altuğ, Ankara'ya, annemin ölümünden bir ay önce döndüğüne göre bir şey geçmişti aralarında. Altuğ annemi kırmıştı. Başka türlü olamazdı. Çünkü annemin insanları kırması söz konusu değildi. Babamla da konuştuk bu konuyu, bize hak verdi. Yalnız bir kişinin karşısına iki kişi olarak çıkmanın yakışık almayacağını söyledi. Biz de kura çektik. Ben kazandım. Fakülteye gidip oğlana –yani Altuğ'a– dövüş teklifinde bulundum. Biraz sarardı ama kabul etti. Yarın sabah Çiftlik Yolunda, dedi. Bu kadar konuştu. Ertesi sabah buluştuk. İki yumruk vurdum çenesine. Kendini savunmadı. "Ne oluyor," dedim, "yoksa dövüşmeğe niyetin yok mu?" "Hayır,"

diye cevap verdi bana. “Sana vuramam.” “Neden dövüşü kabul ettin öyleyse?” Cevap vermedi, önüne baktı yalnızca. Bir süre karşılıklı sustuk. Sonra el sıkışıp ayrıldık.

Altuğ Dural

O da yirmi iki yaşında Tıp Fakültesinde öğrenci. Ama Atilla ile aralarında pek çok fark bulunmaktadır. Atilla Zaralı’nın karakteri belki de daha çocukken, şimdi bilindiği gibi biçimlenmişti. Ve bu sağlam karakteri hiçbir kişisel ya da toplumsal olayın değiştiremeyeceğini ileri sürebiliriz. Oysa aynı yargıya Altuğ için varamayız. Altuğ’un otuz, hatta yirmi beş yaşında nasıl bir karaktere sahip olacağını şimdiden kestirmek oldukça güçtür. Çoklarının düşünce tembelliği yüzünden “iyi” deyip geçtikleri o zayıf karakterli kişilerden biri olacağı kuşkusuz gibidir. Gene de büyük olaylar onu az da olsa değiştirip, karakterine –hiç değilse– bir sağlamlık verebilir.

Çok zeki bir kadın olan Türkân hanım bütün bunları daha başlangıçta sezemez miydi? Yoksa Altuğ’la Tarık arasındaki şaşırtıcı benzerliğe, karaktersizlik diyebileceğimiz nitelik de mi giriyordu? Türkân hanım gençliğinin güzel duygularıyla birlikte acılarını da mı baştan yaşamak istemişti?

Gene de Altuğ konusunda kötümser olmamak gerekir. Onun Ertuğrul’a davranışı da bunu göstermez mi? Çünkü kendisi Ertuğrul’dan daha uzun boylu ve iri olmasına karşın, sevdiği kadının, daha doğrusu kendisini sevmiş bulunan kadının oğluna el kaldırmadığı gibi, onun tarafından dövülmeyi de kabullenmişti.

Bu kabulleniş bir direnmedir aslında. Kötü olduğu öğretilen dünyaya duyduğu haksız hınca, her şeye, herkese karşı duyduğu kuşkuya (bu da ona öğretilmiştir, iyilik olsun diye,.. anası, babası ve bütün kendisini sevenlerce) karşı bir direnme. Yani kötü eğitimin kalınlaştırdığı aldırmazlık kabukları bir yerden çatlamıştır artık. Yakında dökülmeğe de başlar.

Neden umutsuz olmalı?

Altuğ Dural anlatıyor:

Her şeyin başlangıçtaki gibi iyi ve güzel sürmesi olanaksızdı zaten. Başlangıçtaki gibi, dedim. İlk günlerimiz nasıldı? Beraberce o altı ayı nasıl geçirdik? Hayır, o günleri bana bırakın. Hakçası O'na bağışlayın. Madem ki ölmüştür. Çünkü kendi koyduğu yasaları sürdürüyordu. Kendi mutluluğunu yaşıyordu. Ben bir araçtım. Bunu sonradan O da anlamış olmalı. Anlayınca acı çekti mi bilmem.

Ayrılışımızdan önceki son bir ay, yalnız ben değil, O da sıkılıyordu. Yaşayışımız garipti. O'na doğal geliyordu. Gene de bana duyurmadığı sıkıntılı bir şeyler düşünmeğe başladığını seziyordum. Ama o filme gitmeseydik bütün bunlar olmayacaktı; hiç değilse bu şekilde ayrılmayacaktık. Bana kalırsa bütün kabahat bu Tanrı'nın cezası filmde. Matah bir şey de değildi üstelik. Şu "Atları da Vururlar" var ya, işte o. Filmin sonunda her şeyini yitirmiş, yaşamaktan yorulmuş bir kadın, günlerdir süren bir dans maratonunda kendisine eşlik –bir tür kader birliği eden delikanlıya, çantasından çıkardığı tabancasını uzatır ve kendisini öldürmesini ister. Oğlan da çeker tabancayı, kadını vurur. Bütün bu sahneler boyunca yanımda ağladı durdu. Ben sesimi çıkarmıyordum: "nen var, ne oluyor?" diye sormuyordum. Çünkü ağlaması sinirime dokunuyordu.

Sonra yemeğe gittik, bir lokantaya. O hiç konuşmuyordu. Dalgındı. Yemek de yemiyordu. Boyuna votka ve sigara içiyordu. Bu haline de bozulduğumu hatırlıyorum. Birden,

"Aynı şeyi benim için yapar mıydın?" diye sordu. Anlamamazlıktan geldim.

"Neyi?" diye sordum.

"Sana bir tabanca verseydim..."

"Saçmalama!"

"Sana bir soru sordum, lütfen cevap ver!"

"İlle de bir cevap istiyorsan, 'hayır,' derim. Ama şu saçma filmi aklından çıkar. Böylesine duygusal olmak yakışmıyor sana."

"Bir daha söyle vurur muydun beni?"

"Hayır dedim ya!"

O zaman elindeki votka bardağını yüzüme fırlattı. Yerimden kalktım, hiç bir şey söylemeden lokantadan çıktım. O ne yaptı bilmiyorum. Çünkü eve uğramadan, eşyalarımı toplamak, ıslak ceketimi değiştirmek gereğini duymadan doğru otobüs garajına gittim. İki saat sonra Ankara'ya giden otobüslerden birindeydim. Bütün yol boyunca rahattım. İsteyen ayıplayabilir beni. Gerçek bu. Bu işin sonunda bitmiş olmasına, ondan kurtulmama seviniyordum. Ankara'ya döndüğümde de sevincim sürdü. Eski yaşayışıma dönmem zor olmamıştı. Ama bir ay sonra...

Şaziye Kuşçu (Türkân hanımın Altuğ'la son aylarda kaldığı evin kapıcısının karısı) anlatıyor:

Bey gittikten sonra hanım hiç evden çıkmadı gibi bir şey. Doğrusunu isterseniz, ben beyin gittiğine sevinmiştim. Yani hanım böylesine üzülmeseydi sevinecektim. Beyden pek hoşlanmamıştım. Tanrı'nın bildiğini kuldan ne diye saklamalı, değil mi? Nasıl desem, beyin yüzü dümdüzdü. İnsan onun gibisini sevse de olur, sevmese de. Yani gençlik her zaman yetmiyor. Hanımsa yaşamıştı. İyi, kötü her neyse... Yaşamışlığı da yüzündeydi. Gülerken, sevinirken, ağlarken... Bizimki de tıpkı benim gibi düşünürdü. Yani hanımı daha çok seviyordu o da. Ne yapalım ki, hanım beye tutulmuştu bir kez. O gidince dünyasını şaşırdı dense yeridir. Boyuna içiyordu... Konyak, votka, rakı, ne bulursa... Sonra çay, kahve dersen durmadan... Paket paket de cıgara. Arada beni çağırırdı, birlikte otururduk. Kimi zaman konuşurduk, yani ben konuşurdum o dinlerdi. Belki de dinlemezdi. Kimi zaman susardık. O zaman plak çalardı, gâvur plakları. Bir gün gitti, iki türkçe plak alıp geldi. Artık onlardan başkasını dinlemez olmuştu. Sabah akşam çalardı. Biri "hiç birisi senin kadar sevilmedi", öteki "sen istedin" di. Bir de "tek başına" vardı. Bu şarkıları dinlerken hep ağlardı. Kim bilir neler düşünürdü. Besbelli beyi düşünürdü. O ağlayınca dayanamaz, ben de ağlardım.

Bir gün çıkıp gitti. Bir daha da dönmedi.

Sonra birtakım adamlar gelip gittiler. Polis filan da vardı

içlerinde. Onun evine doluştular. Bize ahret soruları sordular. Ama ben onlara birşeycikler soramadım, dilim varmadı, içimden gelmedi. Elin adamıyla ne konuşulur ki. Tuhaf, –bağışlayın– kötü kötü sorular soranlar da oldu. Ağzımı açmadım. Gazetecilermiş. Daha sonra dört numaradakiler anlattılar: O gün hanım bir taksiye binmiş, taa Sapanca Gölünün oralara gitmiş. Taksiyi savıp bir süre de yürümüş. Sonradan kimsenin kendini bulamayacağı tenha yerler aramış besbelli. İki tüp hap yutmuş. İçki şişesi de varmış yanında. Onu bulduklarında aradan üç gün geçmişmiş.

Gülây Kaya

Hukuk Fakültesini bitirdi. On yıl kadar bir sigorta şirketinin hukuk servisinde başarılı bir avukat olarak çalıştı. Sonra evine, çocuklarına ve kitaplarına yeterince zaman ayıramadığını söyleyerek işini bıraktı. Çocuklarına ve kitaplarına düşkünlüğünün bir bahane olduğunu –ama yalnızca bir bahane olduğunu– sonradan kendi kendine itiraf etti; ama bahanenin arkasında gizli olanı, bütün içtence çabalarına karşın bulamadı. Gülây Kaya İngilizce ve Fransızca bilir. Kültürlü denen kadınlardandır açıkçası. Kocası, sevişerek evlendiği bir mühendistir. Ve *her şey*'i olduğu için mutluluğuna inanılan, hatta imrenilen kadınlardandır. O da bu genel yargıya boyun eğmesi gerektiğini düşünmüş olmalı ki, uzun süre kendini gerçekten mutlu sandı. Sonra bir gün geldi, dışardan bakılınca imrenilen bir aile hayatına sahip olmanın, "Köhne Dünyayı parçalayan Türk Kadını" ya da "Geçmişi daha güzel bir dünya adına aşan aydınlık Türkiye'nin aydınlık kadını: toplumumuza hoş geldin!" gibi yazıların, ne kadar usta kalemlerden çıkarlarsa çıksınlar –ve belli bir gerçeği de yansıtsalar– kendisine başka şeyler düşündürtmeğe başladığını sezinledi. Oğlunu, kızını daha iyi yetiştirmeğe, edebiyat yapıtlarının dışında felsefe, toplumbilim, toplum psikolojisi ve tabii marksizm konusunda da kitaplar okumağa, bunlarla yetinmediği günler, değişik yemekler pişirerek kocasını sevindirmeğe çalıştı. Okuduğu her kitabı Oğuz Karan'la tartışmak da doyurucu

oluyordu. Bir çok konuda düşüncelerinin birleşmesi, Fransız şiirini sevmeleri elbette sevindiriciydi. Ama bütün bunlar Gülây Kaya'nın daha çok içki ve sigara içmesine, geceleri uyku uyumamasına engel olmuyordu. Bilime çok önem veren kocası bir psikiyatr'a gitmesini önerdi. Ama bu öneriye, belki de kocasından geldiği için, aldırmadı Gülây Kaya. Daha çok içki içip, daha yüksek dozda diazem almakla yetindi.

Gülây Kaya Anlatıyor:

Türkân hanımın ölümünün üzerinden yirmi gün geçti, hâlâ kendime gelemedim. Onu pek çok seviyordum. Ama neden bu kadar çok seviyordum? Öyle az tanıyordum ki onu. Arada baş başa olmuştuk. Benimle dostça konuşmuştur. Ama yeterince değil. Aslında anlatmak, çok anlatmak, durmadan anlatmak istediği şeyi saklamak için konuşuyordu. Tıpkı benim bazan içki içmemek için neskafe'ye sarılmam gibi. Öyle bir şeydi sanki. Kimden söz etmek istiyordu? Kim'den mi dedim? Ne'den demem daha doğru olurdu belki.

Birisiyle onu konuşmalıydım. Onu, benim kadar seven biriyle. Önce Oğuz geldi aklıma, vazgeçtim. Çünkü biliyordum; o, Rilke'nin şu cümlesini söyleyecekti: "Herkes kendi ölümünü ölür". Ve aynı konuya Nietzsche'nin de değindiğini hatırlatacaktı. Ben Tomris Uyar'ın bir cümlesini tersine çevirecektim: "Yani cinayettir. İntihar değil." Böylece acımızı edebiyat yoluyla ve entellektüelce geçiştirip, yaşayan sonra da ölen bir kadını unutacaktık.

Fahir Paşaya telefon edip evime çağırmanın yakışık alıp almayacağını düşünüyordum. Benden oldukça yaşlıydı, bu yüzden cesaret edemiyordum. Sonunda dayanamadım, telefon ettim; çağrıma sevindi, hemen o gün gelebileceğini söyledi. Demek ki, o da benimle konuşmak istiyordu.

"Acımı ancak sizinle bölüşebilirdim." dedim. "Onca zaman tek başıma taşımağa çalıştım. Artık dayanamıyorum. Yanınızda ağlarsam bağışlayın beni."

Sonra hemen konyak kadehlerini doldurdum.

"Türkân hanım ünlü kırmızı kokteylinin sırrını açıklamadı," dedim. "Hoş hiçbir şeyin sırrını açıklamadı ya!"

Bir süre karşılıklı sustuk. Konyaklarımızı, kahvelerimizi yudumladık, sigara içtik. Sigarasını söndürünce Fahir Paşa yerinden kalktı, elimden tuttu, beni kanepeye oturttu, kendisi de yanıma oturdu.

"Biz onunla böyle yan yana oturmaktan hoşlanırdık," dedi. "Bakın, benimle konuşmak zorunda değilsiniz. Sessizce de oturabiliriz... Amacımız onu anmak değil mi? Plaklarınız var, görüyorum. Mozart da var mı aralarında? Bilirsiniz belki, en çok Mozart'ı severdi. Ama sakın Requiem'i çalmayın!"

Pikaba Mozart'ın keman konçertosunu koydum. Üzüntülü oldum mu, bu konçertoyu dinlerim genellikle, yatıştırır beni. Bir süre sustuk, müziği dinledik.

"Aramızda yalnızca sekiz yaş fark olduğunu biliyor musunuz," diye sordum birden. "Bakmayın, ben başka türlü yetiştim. Üniversite hayatı, Avrupa, avukatlık filan. O daha çok eskiye bağlıydı. Ne kadar özgürce davranırsa davransın, eski gelenekleri sürdürüyordu... İnceliği, her sözcüğü tartarak kullanması, sır vermezliğiyle... Oysa yalnızca sekiz yaş büyüktü benden."

"Korkuyor musunuz yoksa?"

"Onun yaptıklarını yapmaktan değil, yapamamaktan korkuyorum belki de..."

"Ne kadar gereksiz bir korku... Onun gibi yetiştirilmediğinizi söylemiştiniz hem."

"Bu, bir şey değiştirmez ki. Yorulacağım yaş nasıl olsa gelecektir. Bakın, bütün o ölüm öyküleri neydi, hiç düşündünüz mü? Ben çok düşündüm. Hayatının yaşamasına izin verilen parçası, o kısır, verimsiz köşe sırlarını tüketince düşüncelerini hayatla ölüm arasındaki o dar, o uzun çizgide dolaştırarak oyalanıyordu. Bana öyle geliyor."

Hiç anlamadığı, yabancı bir dilde konuşuyormuşum gibi baktı yüzüme. "Yanlış," diye bağırdı, "yanlış!" İnandığı bir şeyi kendi kendine bir kez daha kanıtlamağa çalışıyordu sanki. "Türkân hanım asla böyle düşünmemiştir. Sizin de... Sizin hayatınızın yaşamanıza izin verilen parçasının da kısır ve verimsiz olduğuna inanamam. Ah, siz gençler... Ne kadar da çok şey isti-

yorsunuz! Ne kadar çok şeye hakkınız olduğuna inanıyorsunuz! Ve ne kadar kolay yıkılıyorsunuz!... Hayatınız belki önemsizdir, ama kısır ve verimsiz değil. Diyelim ki bir an için... Peki, sırlar tükenince siz ne yapacaksınız?"

Güldüm:

"Biraz daha fazla içki içerim belki," dedim.

"Sonra?"

"Sonra? Siz de mi sonra diye soruyorsunuz? Benim kendi kendime durmaksızın yinelediğim bir soru bu: Sonra? 'Peki, ama neden?' der gibi, 'niçin yaşamak?' der gibi... Sonra? Ah, bu sorular! Bir cevap bulup vermek elinizden gelmeyince, cevabı yaratmağa kalkışıyorsunuz. En kolayı, en çabuğu, acelenize en yatkın geleni de ölüm oluyor. Ama işin tuhafı, düşündüğünüz çare, siz adına *ölüm* deseniz bile, sanki bir başka şey oluyor; ölümle ilgisi olmayan yüce, kahramanca, hiç değilse gülünç bir şey... Ama hep kışkırtıcı... Bu soruyla ilk kez gençliğinizde karşılaşırsanız bir başka yol var: En geçerli ideolojiyi seçip bir örgüte girersiniz. İntihar etmek gibi bir bayağılıktan kurtulursunuz böylece. Siz; başkaları yönetir, gerekirse öldürtür!"

Fahir Paşa bir sigara daha yaktı, bir süre düşündü. Sonra: "Hayır, sizi anlamıyorum" dedi. "Biz kendimize önem verirdik. Başkalarının ayıplamasından korkacak kadar çok önem verirdik. Kendimizde üstün yetenekler aramak gibi kuruntular taşıdığımızdan değil, hiç değil... Yalnızca insan olmak onuruna sahip olduğumuzu bilirdik. İnsan olmak onuru ise bizim bulduğumuz yeni bir şey değildi; yüzyıllar ulaştırmıştı onu bize kadar... İşte bunu iyi bilirdik, o onura saygı duymamız gerektiğini de... Sizler kendinize önem vermediğinizi sanıyorsunuz. Sizler, yani –diyelim– otuz beş yaşın altında olanlar... Oysa toplumu, hatta toptan insan yapısını değiştirecek kesin çareleri bulduğunuzu sanacak kadar gururlu ve kendinizi beğenmişsiniz!"

"Yoo, hayır!" diye telaşla sözünü kestim. "Benim bir iddiam yok. O kadar genç de değilim zaten."

"O kadar genç olsaydınız eğer..."

"Yani beni soru sormama olanak vermeden yönetecek bir örgüte girecek kadar mı genç?.. Bir delikanlının peşinden gitmeyi

bile beceremem ben. Aşk, sessiz ve gizlice gelsin diye beklerim. Tıpkı bir şiir okur gibi... Sonra hırpalamadan çeksin, gitsin."

"Birtakım saplantılara teslim olmak yerine hayata teslim olmayı deneseniz..."

"Hayata teslim olanlara saygı duyarım, inanın. Ama nasıl desem... Sanırım, o beğenmediğiniz gururum engel buna... Hadi, bu tatsız konuyu, yani kendimi bırakalım artık. Hem içiniz rahat edebilir, yeni bir uğraş buldum: İspanyolca öğreniyorum. Harika bir dil.. Artık Lorca'yı kendi dilinden okuyabileceğim."

"Aman ne iyi! İspanyolcayı yoluna koyduktan sonra o uğursuz sorunun karşınıza dikilmeyeceğini mi sanıyorsunuz?"

"Keyfimi bozmayın şimdi!"

"Şu sorudan vazgeçseniz olmaz mı? Geçerli bir cevap bile neyi kurtarabilir sanıyorsunuz? Newton elmanın düştüğünü görmüş, bir soru sormuş ve yer çekimini bulmuş. Siz neyi bulacaksınız?"

"Belki kendimi kendime bırakmanın yolunu."

"İşte gene kendini beğenmişlik konuşuyor. Yaşamadıkça hiç bir yere varamazsınız ki. Öte yandan İspanyolca öğrenip Lorca'yı anadilinden okumak, yaşamak demek değildir. Gençler toplumu yok etmenin yollarını arıyorlar; siz de kendinizi, yaşamınızı yok etmeğe uğraşıyorsunuz."

Bıraksaydım, böylece cümlelerimiz birbirini karşılamadan saatlerce konuşup duracaktık. Yerimden kalktım; pikaba Mozart'ın obualı dörtlüsünü koydum. Kendi düzenini sonsuz sabrı, yumuşak ama karşı konulmaz inadıyla sürdüren, kabul ettiren adamdır Mozart. Tüm kapılarınızı kapatır: onun uyumlu dünyasının gönüllü tutsağısınızdır artık. Artık kışkırtmalardan korkmazsınız.

Tabii ancak bir süre için!..

Temmuz, Ağustos, Eylül

Bir gün Çayağzı'na mavi bir volkswagen geldi, durdu. Tabii Çayağzı'na gelmeden önce Seyrek köyünün uzun yolunu da geçmek zorunda kaldı; birbirinden uzak üç ayrı tepe üzerine yayılmış köyün üç kahvesinin önünden de geçti. Ramazan olduğundan kahveler kapalıydı. Mavi volkswagen'ın geçtiğini yalnızca sokakta oynayan çocuklar, bir de çeşmeden dönen kadınlar, kızlar gördüler.

Aylardan temmuzdu. Ama sonradan, aradan yıllar geçtikten sonra bile balıkçı Salih, karısı Gülsüm, en çok da yengesi Edibe o günün on altı temmuz olduğunu hatırlayacaklardı.

Araba, Çayağzı'nda yolun bittiği yerde durdu. Arabanın sürücüsü, oraya Çayağzı dendiğini bilmezdi elbette. Zaten görünürlerde çay filan yoktu. Çay koyun öte yanındaki çamlığın altından geçiyordu. Adı da bilinmiyordu. Gerçi haritalarda bu kapkara yosunlu suya bir ad verilmiştir ama adamın çaydan da, çayın adından da haberi yoktu. Ve oraya Çayağzı adını vermek aklından bile geçmezdi. Olsa olsa "ne güzel bir koy!" diye düşünebilirdi; onu da yapmadı, aklından hiç bir şey geçirmedi. Aslında denize doğru bakıyordu ama ne koyu, ne denizi görüyordu. Hatta arabasından inip bacaklarını iki yana açarak ve kollarını dirsekten dik açı yapacak biçimde kıvırarak beline koyup uzaklara baktığında bile denizi görüp görmediği söylenemezdi. Orada öyle, kendinden çok emin, sanki tüm koyu satın alacakmış da, sonradan büyük işlere girişecekmiş gibi durması görenleri yalnız aldatabilirdi. Adam, korkunç bir çaresizlik içindeydi. Bir

zamanlar denize her yaklaştığında onu görmüş, severek seyretmişti. Şimdi şu yaptığı da basit bir şartlı refleksti; denize, dünyaya meydan okurcasına duruşu da belki çaresizliğini kimsenin sezmemesi için bilinçaltının uyarısıyla aldığı herhangi bir önlemden ibaretti.

Sağlıksız bir zayıflığı vardı. Besbelli aslında yapılı bir adamdı da, son aylarda başına bir şeyler gelmiş, ansızın zayıflamıştı. Bu yüzden etleri gevşemişti; yaşından fazla gösteriyordu. Tıraşı da uzamıştı. Gözlerinde hiç bir anlam yoktu; ne sevinç ne üzüntü ne can sıkıntısı ne de korku... hiç bir şey... dumanlı bir boşluk belki.

Balıkçı Salih'in kaynı Hasan, adamı izleyip duruyordu. Aslında araba durur durmaz işini gücünü bırakıp (kümesi temizliyordu o sırada) adamın yanına seğirtmemek için güç tutmuştu kendini. Yabancıya orada öylece dikelip durması için yeterince zaman bıraktıktan sonra yanına geldi.

Adam, Hasan'ın birbiri ardı sıra sorduğu soruları düşünmeden, daha önce bellemiş gibi yanıtladı.

"Hoş bulduk... Yoo, kimseyi aramıyorum... Evet, ilk kez... Yalnızım... Denize girmeğe niyetim yok. Anlayamadım, arsa mı satılıyor burada? Hayır, ben arsa almayacağım."

O sırada bir kadın yaklaştı. Balıkçı Salih'in yengesi dul Edibe hanımdı bu.

"Hoş geldiniz" dedi o da önce.

Adamın canı sıkılmıştı. Daha doğrusu zaten canı sıkılıyordu. İkinci bir kişi tarafından sorguya çekilmek olasılığı, içinde bulunduğu ruh durumunu pek de fazla etkilemeyecekti. Belki biraz daha yorulacaktı, o kadar. Gene de bir kadına gösterilmesi gereken saygıyı esirgemedi ondan. Hasan'a arkasını dönüp bu kez rasgele değil de, zorlama bir ilgiyle, soğuk da olsa kibarca konuştu:

"Hoş bulduk."

"Bir isteğiniz mi vardı? Size herhangi bir yardımımız dokunabilir mi?"

Kadının ses tonu etkileyiciydi; tok ve okşayıcı... Deminki salaktan çok farklı biriydi. Bakımsız görünüşüne, başındaki yemeniye, sade, çiçekli giysisine, ayağındaki tokyolara karşın, eğitim görmüş biri gibi konuşuyordu.

Adam, kadının sorularına olumsuz cevaplar vermekten kaçınacağını hissetti. Daha doğrusu artık oraya, Çayağzı'na ya da koya belli bir amaçla gelmiş olduğuna inandırdı kendisini.

"Burada yatacak yer bulunur mu?" sözleri dökülüverdi ağzından. Ve böyle konuştuğu için pişmanlık duymadığını şaşkınlıkla fark etti. "Otel, pansiyon filan mı?" diye sordu kadın hoşgörüyle gülümseyerek.

"Yo, hayır," dedi adam. Sonra çevresine bakındı. Görebildiği kadarıyla üç-beş ev vardı çevrede. Uyduruk yapılardı ama köy evlerine benzemiyorlardı; besbelli küçük bir yazlıktı burası. "Herhangi bir oda olabilir... Temiz."

Son sözcüğün kendisi için anlamsız bir ayrıntı olduğunu anladığından hemen susmuştu.

"Bir bakalım," dedi kadın. Sonra Hasan'a döndü, "gel benimle sen de," dedi.

On dakika sonra adamın yanına döndüğünde, onu çevreye meydan okumaktan vazgeçmiş, oracıkta bulunduğu bir çomakla kuma çemberler çizerken buldu.

"Tamam," dedi, "oldu. Şu evde kalabilirsiniz."

Kıyıya en yakın olan, iki katlı pembe boyalı (rengi yer yer solmuş, sıvaları kimi yerde dökülmüştü), bahçe içinde bir evi gösterdi.

"Olur," dedi adam ve ne yapacağını bilmez bir halde durdu. "Ev sahipleriyle görüştünüz her halde."

"O evin sahibi benim. Benim evimde kalacaksınız. Demin gidip kaynıma danıştım. Alt katı mutfağı ve banyosuyla birlikte kullanabilirsiniz.. Ben kaynımlarda kalırım. Deminki delikanlının enişte sidir kaynım."

"Sizi yerinizden etmek istemezdim."

"Önemi yok. Arada böyle kiracı alırız." Adamın hâlâ dikeldiğini görünce. "Gidelim mi?" diye sordu.

Eve doğru yürürlerken, "Kahvaltınızı hazırlayabilirsiniz değil mi?" diye sordu Edibe hanım. "Çünkü biz erken kalkarız, erkenden kahvaltımızı yaparız. Siz belki geç vakitlere kadar uyumak istersiniz. Öğle ve akşam yemekleri için de: yemek pişirmek elinizden gelirse size gerekenleri sağlarız. Her gün balık bulunur. Olmazsa kaynımlarda da yersiniz. Kaynım çok iyi bir

insandır. Konuk sever. Yanında sıkılmazsınız. Gene de siz bilirsiniz tabii."

Küçük bir sahanlıktan sonra iç içe iki odaya girdiler. Odalardan biri bahçeye, öteki denize bakıyordu. Bahçeye bakan pencerenin önünde bir sedir vardı. Kadın yukarı kattan çarşaf, yastık, pike, battaniye getirip sedirin üzerine serdi.

"Burada dolap yok yazık ki," dedi. "Eşyalarınızı sahanlıktaki askılığa ya da yemek odasındaki küçük sedirin üzerine koyuverin artık."

Sonra adamı mutfağa götürdü; çayın, şekerin, kahvenin, bardakların yerlerini gösterdi.

"İstediğiniz gibi kullanın, çekinmeyin." dedi. "Sıcak su ile yıkanmak isterseniz bana söyleyin, banyodaki sobayı yakayım. Yoldan geldiniz, şimdi yıkanmak ister miydiniz?"

"Yoo, sanmıyorum. Hem istersem soğuk su ile de yıkanabilirim."

"Banyoya temiz havlu koydum. Gaz lambaları burada... Şu da aygaz lambası... Yakmasını biliyor musunuz? Çok kolay... İşte şöyle. Bir isteğiniz olursa kapıyı açıp Hasan'a seslenin. Mutlaka duyar. Daha olmazsa şu beyaz evin kapısına vuruverin. Akşam yemeği için kaynımlara gelir misiniz?"

"Akşam yemeği yiyeceğimi sanmıyorum."

"Nasıl isterseniz. Mutfakta yumurta, peynir, domates, biber, ekmek var. Yani acıkacak olursanız, karnınızı doyurabilirsiniz."

İçine gerekli öteberisini yerleştirdiği çantayı alarak ve adama iyi akşamlar dileyerek çıktı.

Turhan (mavi volkswagen'lı adam), kadın gittikten sonra bir süre çevresine bakındı. Yüreği sıkışıyordu. Sanki bir hastane odasına bırakılmıştı. Demin kapıyı kapatıp giden kadın da hemşireydi. Gerekli talimatı vermiş, çekip gitmişti. O gidince her şey değişmişti. İşte gene kendisiyle başbaşaydı. Kadın yarın gene gelecekti: ateşini ölçmek, kabadan bir sakinleştirici iğne yapmak, sonra da iki güçlü kuvvetli hademenin çektiği sedyeye yatırılmasını denetlemek ve ona ameliyat odasına kadar eşlik etmek için.

Lâf osun diye önce yemek odasının penceresinden denize, sonra öteki pencereden bahçeye baktı. Göğsündeki sıkışma git-

tikçe artıyordu. Bavulunu yemek odasındaki masanın üzerine koyup açtı.

Birden korkunç bir yorgunluk ve bıkkınlık duydu. En üstte duran picamalarını çıkardı. Soyunmadan önce gömlek cebinden ilaç şişesini aldı, mutfağa girdi. Bir bardağa musluktan su doldurdu. Musluk suyunun içilip içilmeyeceğini düşündü bir an, sonra omuzlarını silkip, suyla birlikte ilacı aldı.

Picamalarını giydi, perdeleri çekip yatağa girdi. Böylesi daha iyi, diye geçirdi aklından. Bir bakıma yola çıkmam iyi oldu. Hiç değilse uyuyabiliyorum. Uyumak, uykusuzluk çekmekten daha iyi. Gerçi nasıl olsa uyandığım bir saat geliyor. Uyandığım zaman biri bana korkunç bir haksızlık, kötülük yapmış sanıyorum. Ama o bilinmeyen kişiye kızmak aklımdan geçmiyor. Kimselere kızamayacak kadar yorgun, isteksiz oluyorum çünkü. Göğsümdeki ağrı da cabası. Ona alışmam için sabahın ilk saatlerini atlatmam gerekiyor. Sonra alışıyorum. Acı çekmeğe alışıyorum. Ama uyku iyidir... Evet... hiç bir şey yok. Sanki kendim bile. İşte ayaklarım, ellerim, bacaklarım yok oluyor. Bir zamanlar bacaklarım, kollarım olan yerde hoş bir uyuşukluk var. Uyku... Unutmak... Sulara gömülmek... Ölmek.

Ertesi sabah perdenin kenarından gözlerine giren güneş ışığıyla uyandı. Perdelerin sıkı sıkıya örtülmüş olmalarına karşın aydınlıktı oda. Turhan'ın ilk yaptığı hareket, üzerindeki battaniyeyi atmak oldu, terlemişti. Battaniyeyi atınca rahatladı. Birden yeniden doğmuş gibi hissetti kendini. Çevresine baktı. Her şey ne kadar çok renkliydi. Perdeler, koltukların üzerindeki örtüler, yerdeki halı, vazodaki plastik çiçekler... İstanbul'da olsaydı böyle bir evi nasıl yadırgardı kim bilir? Bir zevksizlik örneği diye düşünürdü. Oysa şimdi bir kadının dünyasının ayrıntılarıydılar yalnızca. Hoş, çeşitli, insanın yavaş yavaş keşfetmekten tat duyacağı ayrıntılar... Eleştiri, hoşgörüsüzlük olanaksızdı. Öylesine güçlüydüler. Sahiplerinin kişiliğine güveniyorlardı besbelli.

Turhan günlerdir ilk kez gülümsedi; kalktı, gülkurusu zeminli, yumuşak Isparta halısının üzerinde yalınayak yürüdü (bavuldan terliklerini çıkarmayı unutmuştu). Perdeleri iki yana çekti, denize bakan pencereleri açtı.

Denizi, koyu, kumsalı ilk kez gördü: şaşırdı, sevindi. U biçiminde derin ama küçük bir koydu burası. İki uçta kayalıklarla son buluyordu. Karşı yamaçta oldukça sık bir orman vardı, çam ve kayın karışımı bir orman... Ormanın eteklerinde, henüz tamamlanmamış bir yapı duruyordu. Sahilde üç küçük tekne... Deniz kıpırtısız, masmavi uzanıyordu.

Mayosunu giyip denize koştu.

Saat on birde yeniden kıyıya indi. Kahvaltısını etmiş, traş olmuştu. Odayı öyle darmadağın, bavulunu bile boşaltmadan bırakmıştı. Tıraş olacak, çay pişirecek gücü bulmuştu kendisinde ama daha fazlası beklenemezdi artık. Şimdi güneşin altında kumlara uzanmak, saatlerce öylece kalmak istiyordu. Toparlanabilirse belki kıyı boyunca yürür, ormana kadar uzanırdı.

Kumsal, sabahki gibi tenha değildi. Mayolu bir kadın güneşleniyordu. O da kendisi gibi bir konuk olmalıydı. Kadından uzakta bir yer seçti, havlusunu yaydı, uzandı. Yok, işte göğsü sıkışmıyordu. Üstelik bugün göğsündeki o kötü ağrıyı da duymamıştı hiç. Ama güneşte daha önce düşündüğü gibi birkaç saat uzanmak elinden gelmeyecekti. Sıkıntı... Evet, işte şimdiden sıkılmağa başlamıştı. Bine kadar sayıncaya değin kalkmak yok, dedi içinden. Bu sayı sayma işini son zamanlarda keşfetmişti. Sayılara boyun eğebiliyordu. Gösterebildiği tek irade belirtisi, sayılara boyun eğmemekti. Çay içmekten vazgeçmemek için, ocağın başında beş yüze kadar sayıyordu sözgelimi. "Su, o zamana kadar kaynarsa ne âlâ," diyordu. Ama su beş yüze kadar kaynamazsa bu kez iki yüze kadar izin veriyordu. O zaman çay içebiliyordu.

İki yüz elli bir... iki yüz elli iki...

"Gün aydın!"

Gözlerini açtı, doğruldu. Mayolu kadın, ev sahibesi karşısında duruyordu.

"Siz misiniz?" diye sordu, fazla şaşkınlık belirtisi göstermemeğe çalışarak. Dünkü kadının mayo giyip denize girebileceğini hiç aklına getiremezdi. Kadın rahatça kuma, Turhan'ın yanına oturdu. Çıplak oluşlarını olağan karşıladığı anlaşılıyordu.

"Rahat ettiniz mi bari?"

"Evet. Sağ olun!"

Bir şeyler söylemek, kadının gönlünü almak istedi, beceremedi. Kadın rahattı ama Turhan beklemediği biçimde etkilenmişti. Üstelik aylardır hiçbir kadın herhangi bir kıpırtı bile uyandırmamıştı onda. Şimdi ne oluyordu? Bu kırkını geçmiş, bedeni kıvraklığını çoktan yitirmiş, yağlanmış kadın... Yok, şişman değildi. Hatta böyle yarı çıplakken, giyimli halinden daha alımlıydı. Turhan, onun tümsekli karnına, bacaklarındaki çukurlara, boynunun kırışıklığına, yüzünün, kadına sevimlilik, tatlı bir dişilik veren kaba çizgilerine, tıpkı evindeki gereksiz öte beriye, plastik çiçeklere, o birbirine hiç uymayan renklere baktığı gibi bakıyordu. Işık içindeki oda gibi huzur veriyordu bir bakıma, bir bakıma tedirgin ediyordu.

Turhan, kadını, mayosunun askılarını indirip çırılçıplak soymak, sonra kumların üzerine yatırmak (ya da daha iyisi evdeki dağınık yatakta, yok yok gülkurusu Isparta halısının üzerinde) sevişmek için çılgınca bir istek duydu. Üst üste iki kez yutkunduğu için de utandı. Acaba kadın fark etmiş miydi?

"Onunla konuşmayı beceremeyeceğim. Konuşmağa ne gerek var hem? Daha iyisi, daha doğalı, hatta daha doğrusu varken... Elinden tutup eve götürsem... Bu işi büyütmemeli. Aylardır bir kadınla yatmadım. Aylardır böyle bir istek duymadım. Şimdi... Bu değişik yer, bu değişik hava, yeni tanıdığım bir kadın... Hepsi bu kadarcık işte, bu kadar yalın... Ama ben senin huyunu bilirim. Yalın, doğal bir gereksinimi bile yüceltmeğe kalkarsın. Aşk demesen dostluk dersin adına... Ya da kadının kimselere benzemediğini düşünürsün. Bir kadının öteki kadınlara benzememesinin ne önemi olabilir? Aslında kadın, erkek kimseyle bir ilişkiyi sürdüremem ben. Kimseleri sevemem. Bir kadınla yatmak, evet... ama biliyorum, şu kasabalı kadını bile kafamda uydurduğum düşlerle birlikte istiyorum. Yoksa ne anlamı kalırdı?"

Kadın, Turhan'ın suskunluğundan incinmedi. Yalnızca onu daha fazla tedirgin etmemek için kalktı yanından. Zaten bütün yaptığı da olağan bir konukseverlikten başka bir şey değildi. Kalkarken.

"Kaynıma yemeğe gelir misiniz?" diye sordu.

"Sağ olun, ama bugün de idare edeyim... Sonra."

"Balık ister misiniz? Hasan size ayıklar, hatta pişirir bile. Bakın, şurada bir ocak var. Hasan başkalarının işini görmeğe, insanları sevindirmeğe bayılır."

Turhan duraladı. Düşüncelerini kadının çıplaklığından balığa çevirmesi güç olmuştu. Evet, demenin kolaylığına sığındı.

"Olur."

"Kaçta yersiniz öğle yemeğini?"

"Bilmem ki... Birden sonra desek..."

"Peki."

Genç bir kızın çevikliğiyle denize doğru koştu. Tam kıyıda yaylandı, balıklama denize daldı. Düzgün kulaçlarla yüzüyordu. Turhan, şaşarak izliyordu, onu. Kendisinin böyle iyi yüzemediğini düşündü. Spora ayıracak zamanı olmamıştı hiç. Ancak kurbağalama yüzebilirdi. Yazık, onunla birlikte yüzemeyecekti demek. Ne kadar kötü yüzdüğünü kadının görmesini istemezdi doğrusu.

Salih Öztek, kıyıya varan yol yapıldıktan dört beş ay sonra gelmişti Seyrek'e. O zamanlar böyle şimdi olduğu gibi yakasız gömlek, kıçı yamalı pantolon giymiyordu. Üzerinde eskice de olsa bir takım elbise vardı. Önce kahvedekilerle konuştu, sonra yanına iki kişi alarak kıyıya indi. Üç gün sonra bir kamyonla tuğla, taş, çimento getirdi ve tek başına şimdi oturduğu evin birinci katını yapmağa başladı. Köyden yardıma gelenler oldu ama o, kendisine yardım edilmesinden hoşlanmıyordu; evini tek başına, kendi elleriyle yapmak istiyordu. Yaptı da. Bir tek doğramaları köyün marangozuna ısmarladı. İki oda, geniş bir mutfak, bir helâdan oluşan (helâ kent evlerinde olduğu gibi evin içindeydi) evin sıvasını, badanasını bitirdikten sonra (o arada köyün kuyucusuna bir de kuyu açtırmıştı) on beş gün kadar gözden kayboldu. Sonra gene bir kamyonla döndü. Kamyona gerekli eşyaları, birkaç koyun, tavuk ve çoban köpeğini yüklemişti. Ayrıca yanında orta yaşlı sessiz bir kadınla on-on iki yaşlarında bir oğlan çocuğu bulunuyordu. Onları da koyunları, tavukları, sebze fidelerini alır gibi pazardan satın almıştı sanki. Karısı olacak kadına da, kadının kardeşine de herhangi bir özel ilgi göstermiyordu.

Kadını, bir haftalığına muhtarın evine bıraktı. Daha sonra alıp Kandıra'ya götürdü; orada nikâhları kıyıldıktan sonra evlerine yerleştiler.

İşte Salih Öztek'in Seyrek köyünün Çayağzı'ndaki yaşantısı böyle başlamış oldu. Kadın yaşlı görünüyordu ama gene de art arda ikisi erkek, biri kız üç çocuk doğurdu. Koyunlara, tavuklara, sonradan edindikleri ineklere bakmayı da beceriyordu. Ufak tefek ama güçlü bir kadındı. Safça olan kardeşi de iyi iş görüyor, çalışmayı seviyordu.

Salih Öztek yavaş yavaş topraklarını genişletti, kıçtan motorlu bir tekne alıp balıkçılığa da başladı. Daha sonra değerlenen tarlalardan birini satıp iyi bir tekne ve ağ aldı. Biriktirdiği her kuruşu toprağa yatırıyordu. Bu toprakların oğulları için iyi bir sermaye olacağını düşünüp seviniyordu ama oğullarını önce kendisi gibi çiftçi ve balıkçı olarak yetiştirmek amacındaydı. Çocuklar, tarlaların parsellenip arsaya dönüştüğünde getireceği servetle gözleri kamaşmadan önce toprağı işlemenin, denizle boğuşmanın, hayvanlarla haşır neşir olmanın tadını almalıydılar.

Salih Öztek, Turhan'ın Çayağzı'na gelişinin ikinci günü uğradı. Güleryüzlü, yüzünün derisi güneşten, rüzgârdan buruşuk meşine dönmüş, bu yüzden yaşı belirsiz bir adamdı. Sigara içmediğinden, kusursuz beyazlıklarını koruyan düzgün dişlerini gösterince anlaşılıyordu ancak ellisinde olduğu.

"Hoş geldiniz," dedi; dili Seyreklilerin diline benzemişti çoktan.

"Ben Edibe hanımın kaynıyım. Yok, girmeyeyim. Konuğu rahatsız etmek olmaz. Şöylece bir uğramıştım, rahatınız yerinde mi, bir eksiğiniz var mı diye.."

"Sağolun. Hiç bir eksiğim yok. Rahatım yerinde. Her şey çok iyi. Girseydiniz içeri."

"Başka zaman. Çok kalacak mısınız? Güzeldir buraları..."

"Ne kadar kalacağımı bilemiyorum. Daha karar veremedim."

"Sağlık olsun. Siz rahatınıza bakın. Diyecektim ki, akşam yemeği için Hasan'la bir şeyler yollasam..."

"Zahmet olmasın..."

"Ne zahmeti canım? Hani basit köy yemeği bizimkisi ama

siz buradayken yemeği Edibe hanım pişirecek ki, yabancılık çekmeyin. Bilmem söyledi mi size, Edibe hanım İstanbulludur."

"Öyle mi?"

"Yaa. Rahmetli ağabeyimin karısıdır. Edibe hanım. Ağabeyim İstanbul'da çalışırdı, Fen İşleri Müdürüydü. Yazları buraya gelirlerdi. Çok severdi Çayağzı'nı rahmetli. Nasıl seviyormuş ki, işte burada öldü, Seyrek'in mezarlığına gömüldü. Edibe hanım da burada kaldı. Hiç aramaz İstanbul'u... Neyse, başınızı ağrıtmayayım. Ben yemeğinizi yollarım. Canınız isterse birlikte balığa da çıkarız. Ne dersiniz?"

"Bilmem ki."

"Bir düşünün. Hoş olur balığa çıkmak... Sabahları gün doğmadan uyanmak, denizde, güneşin doğuşunu seyretmek... Tabii böyle güzel havalarda. Kışın deniz azabilir. O zaman da başka keyfi olur ama. Rahatsız ettim, kusura bakmayın. Gene görüşürüz."

O akşam Turhan denize bakan pencerenin önündeki masada, Edibe hanımın kızarttığı biber patlıcanla domatesli pirinç pilavını yer, Edibe hanımın tüp gazlı buzdolabından aldığı soğuk suyu içerken canının içki istemediğini fark etti, şaşırdı. Aylardır içki tek dostu olmuştu çünkü.

Yemekten sonra kendini, günün öteki saatlerine bakarak daha diri hissettiğinden bavulunu açtı; ev sahibesinin önerilerine uyarak eşyalarını yerleştirdi. Küçük çantasından çıkardığı kitapları koyacak uygun bir yer aradı, bulamadı. Mutfaktaki küçük portatif masa bu iş için uygundu ama izin almadan masayı mutfaktan odaya taşıması doğru olmazdı. Kitaplarına mutlaka bir yer bulmak istediğinden onları pencerenin içine yerleştirdi.

Kitap okumayacaktı, kesindi bu. Zaten okuyamıyordu ki... Dikkatini veremiyordu bir kez. Gazete bile okuyamıyordu. Dördüncü cümleye geldiğinde, baştaki cümleyi yeni baştan okuması gerekiyordu. Hem şimdi tatile çıkar gibi çıkmamıştı yola. Kaçıyordu düpedüz. Bir daha dönmemek üzere... Ama kitaplarını almıştı yanına, hem de çoktan okumuş olduğu kitapları... Demek ki geçmişiyle arasında hâlâ bir bağ olsun istemişti... Güçlü bir bağ. Çünkü herkes bilirdi ki, Turhan Engin'in dünyasının üçte biri tiyatro ise, üçte biri içki, üçte biri de kitaplardır. İlk ikiyi ar-

kada bırakmakla geçmişinden kurtulmuş sayılmazdı. Kitaplar yanında oldukça.

Beceremedim, diye düşündü; hiç bir şeyi beceremediğim gibi bunu da beceremeyeceğim demektir. Öyleyse gerçekten kurtulmayı istemiyorum, kimbilir?

Böyle düşününce yılgınlık duydu; yılgınlık duyduğu anlarda olduğu gibi canı içki istedi. İçkisi yoktu. Edibe hanımın kaynında içki bulunmazdı her halde. Hem nasıl isterdi insan? Sonra hakkında ne düşünürlerdi. Arabaya atlayıp Kandıra'ya gidebilirdi. Bu kez de kendinden utandı. Utancını yenmek, daha doğrusu içki isteğini geçiştirmek için evi dolaşmağa başladı. Bulunduğu oda ile mutfak arasında küçük bir sahanlık vardı. Oradan mutfak kapısının az ilerisindeki, bir merdivenle yukarı kata çıkılıyordu.

Turhan çocuksu bir sevince kapıldı. Merdivenler hep kışkırtırdı onu. Hiç bir zaman merdivenli yani iki katlı bir evde (dupleks mi diyorlardı?) oturmamıştı. Ama çocukluğundan beri hep böyle basit bir tahta merdiven düşünmüştü. Odanın tam ortasında. Gittiği yer bilinmesin, vardığı bir yer olmasın hatta. Sinematek'de gördüğü, film sanatının çocukluk yıllarına ait kısa metrajlı bir filmi hatırladı. Göğe tırmanan uçsuz bucaksız bir tahta merdiven vardı. Çocuğun biri boyuna tırmanıyordu. Film öyle başlıyor ve bitiyordu. Bu merdiven tutkusunu, adını unuttuğu film yapımcısıyla bölüşmek sevindirmişti Turhan'ı.

İşte önünde duran merdiven de bilinmezliğe doğru yükseliyordu. Merdivenin bitiminde küçük bir pencere vardı. Sonra her halde küçük bir koridora dönülüyordu ve orada Edibe hanımın yatak odasına, yani iç dünyasına, kadın varlığına açılan bir kapı bulunuyordu. Turhan'ın hiç bir zaman varamayacağı bir sonsuzluğun başlangıcı kısacası...

Elini tırabzanlara koydu. Merdiven korkulukları kaba ve basit biçimde oyulmuştu. "Çok güzel," diye geçirdi aklından. Şimdi basamakları çıkmak için dayanılmaz bir istek duyuyordu; tıpkı alkole duyduğu istek gibi... Ama ya bir gelen olursa?

Sokak kapısını kilitledi. Terliklerini çıkardı. Gaz lambasının ışığını kıstı; ortalık aydınlık sayılırdı. Yüreği çarparak merdivenleri çıktı. Yüzüne çocuksu bir gülümseme yayılmıştı.

Düşündüğü gibi küçük bir koridor vardı yukarda. Koridor üzerinde de üç kapı... Biri camlıydı, besbelli terasa açılıyordu. Sağdaki kapıyı yokladı. Burada bir yüklük ve sandıklar vardı. Depo gibi bir yerdi anlaşılan. Öteki kapının tokmağına elini koyduğunda yüreği daha hızlı çarpmağa başladı. Büyük bir düş-kırıklığına uğramıştı: kapı kilitliydi.

İlk duygusu öfke oldu. Demek kadın ona güvenmemişti, kiracısı bir şeyini çalmasın diye yatak odasının kapısını kilitlemişti: içerde altınları, elmasları mı vardı ki. Ama aşağı katı ona öylece teslim etmemiş miydi? Üstelik kadın bir yabancıya güvenmemekte yerden göğe haklıydı; işte o yabancı yatak odasına girmeğe kalkışmıştı.

Somurtarak merdivenlerden indi.

O odaya girmek istemişti. Edibe hanımın özel hayatına girmek istemiş, ona ait eşyaya dokunmak istemişti. Şimdi kadını daha çok istediğini farkediyordu. Üstelik içki isteğinden de güçlü bir şeydi bu. Hayır, istediği herhangi bir kadın değildi... Bir zamanlar sahip olmayı aklından geçirdiği başka kadınları düşündü... Daha sonra arkadaşlıklarından hoşlandığı başka kadınları... Onlar burada olsalardı. Ama hayır, hiçbirini değil, yalnız Edibe'yi istiyordu. Kendini ille de –sözgelimi– yıldız biçiminde pembe şeker istediği için tepinen şımarık bir çocuğa benzetti.

Bir türlü doyuramadığı istekler duymaktan kurtulmak için dışarı çıkmayı düşündü. Kıyıda gezinebilirdi pekâlâ.

Kumsala doğru yürürken baktı: beyaz evde iki yerde ışık vardı; biri altta biri üstte. Üstteki Edibe'nin ışığı olmalıydı. Yalnız oturmağa alışmış bir kadın, başkasının evinde erkenden odasına çekilmeyi yeğlerdi kuşkusuz. Yoksa yanılıyor muydu? Biraz dikkatle bakınca pencerede bir kadın başı gördü. Oydu mutlaka!

Kadının kendisini izlemesinden hoşlanarak kıyıya doğru yürümeğe başladı. Yalnız değildi artık; biri onu gözetliyor, onunla ilgileniyordu. İstanbul'da gözlenmekten, izlenmekten, düşüncelerinin merak edilmesinden ne kadar sıkıldığını düşündü... Hele son aylarda. Sanki herkesin bir önyargısı vardı da, Turhan'la yalnızca bu önyargıyı pekiştirmek için konuşuyorlardı. Üstelik koca kentin kalabalığında ilgili ilgisiz binlerce göz

üzerindeydi. Şimdi yabancı hiç bir göz yoktu ve kendisiyle ilgilenen bir çift gözün merakında Turhan'ı okşayan, yatıştıran, güven verici bir şey vardı... Sevgi gibi bir şey.

Kıyı boyunca yürümeğe başladı. Artık beni göremiyordur, diye geçirdi aklından ve daha çok Edibe adına üzüldü.

Çay ağzı, tepeye varmasına engel oluyordu. Az ilerde tahta bir köprü olmalıydı; oraya doğru yürüdü. Birden hiç yorgunluk duymadığını fark edip sevindi. Saatlerce böyle yürüyebilirdi. Oysa son aylarda tüm parasını taksiye vermişti. Dolmuş durağına kadar yürümek bile yoruyordu onu. Kendi arabasına park yeri aramaksa bir başka yorgunluktu.

Evet, daha saatlerce yürüyebilirdi. Üstelik canı eve dönmek istemiyordu. Evde duyduğu doyurulmaz isteklerden korkuyordu ama gecenin bu saatinde ormanın içine dalması da tehlikeliydi. Geri döndü. Karşıdan biri geliyordu. Bir köpek havlaması, sonra köpeği yatıştırmağa çalışan bir mırıltı duydu. Daha sonra da ayışığında yürüyen kadını farketti.

"İyi akşamlar" dedi kadın yaklaşınca, "Sarp'la tanışın."

"Sarp'la mı?" diye sordu Turhan yapma bir şaşkınlıkla. Köpeğin adıyla ilgilendiği yoktu ama konuşacak konu bulduğu için sevinmişti.

"Yeğenim Ali, köpeğe ille de bir insan adı vermek istedi. Ben de hiç değilse köyde bulunmayan bir ad olsun diye düşündüm, Sarp'ı önerdim. Nasıl olsa köylüler böyle adlar koymazlar çocuklarına. İsim anası olduğumu bildiği için midir nedir, Sarp pek düşkündür bana. Akşamları böyle çıkar yürürüz işte. Sarp gece gezmeyi sevmez ama kaynım yalnız çıkmamı istemiyor. Aklınıza bir şey gelmesin sakın, buraları güvenlidir. Kaynımınki yalnızca gereksiz telaş işte; beni korumak istiyor."

"Size özel ilgi gösterdiği anlaşılıyor," dedi Turhan, daha uygun sözler bulamadığı için kendine kızarak. "Böyle yerlerde bir kadının gece tek başına dışarı çıkıp dolaşması pek uygun karşılanmaz her halde... Hoş, siz denize bile giriyorsunuz."

"Kaynım anlayışlıdır. İstanbullu olduğumu, başka alışkanlıklar edinmiş olduğumu aklından çıkarmaz."

"Köylülerin önyargılarını da hesaba katmaz mı?"

İşte gene anlamsız bir soru sormuştu, lâf kıtlığında.

"Sanmıyorum. Zaten köylülerin önyargılarını hesaba katmağa gerek yok. Onlar beni severler. Sık sık köye giderim. Orada bir sürü tanıdığım var. Onlara dikiş dikmesini, örgü, tığ çeşitlerini öğretmişimdir. Birbirimize yemek tarifleri veririz. Hastalıklarıyla bile ilgilenirim elimden geldiğince."

Sesi karanlıkta, sessizlikte daha tok ve okşayıcıydı. Gerçekten gecenin bu saatinde, ay aydınlığında, kumların üstünde bir yabancıyla birlikte olmayı bu kadar doğal mı karşılıyordu, yoksa soğukkanlılığı, heyecanını örten bir maske miydi? Turhan'ı pencereden görmüş ve peşine takılmıştı. Bu durumda yanında yürürken birazcık heyecanlı olması, birazcık kendini ele vermesi gerekmez miydi? Tiyatroda olsa böylelerine kötü oyuncu, deriz diye düşündü Turhan. Sahnede soğukkanlılık sökmez; seyirciye ille de bir şeyler sezdirmek gerekir. Ama burada seyirci yok... Benden başka!

Eve döndüğünde rahatladığını hissetti. Artık ne içkiye ne sonsuza dek yükselen merdivenlere ne kadına duyduğu istek vardı. Edibe hanımla yaptığı yürüyüş, kadının konuşması onu rahatlatmış, dinlendirmişti. İçinde yadırgadığı bir sevinç vardı.

"Uzun süredir sevinmeyi unutmuştum; demek ki olabilirmiş."

Yatağa yattığında da eskisi gibi ikiye katlanmadı, kollarını açarak sere serpe uzanıp kendini çabuk gelen bir uykuya bıraktı. "Yarın iyi bir gün olacak," diye düşündü.

Oysa ertesi gün hiç de dirlikli uyanmadı. Sanki hiç uyumamış gibi yorgundu, bütün bedeni ağrıyordu; özellikle sırtı, boynu ve yüreği. Yüreğindeki sıkışma dayanılır gibi değildi. Yüreği patlayacak ve bedenini bin parçaya bölecekti sanki. Sabahın bu erken saatinde o pis kokulu ilacı içmek de hiç hoş değildi üstelik. Bir bardak süt olsaydı, diye geçirdi aklından. Ama şu anda süt bulması olanaksızdı. Evde yapayalnızdı. Kimse ona yardım edemezdi.

Yatağının kenarına oturdu. Üzerinden pikenin koruyucu örtüsü kalkınca yalnızlığını, kimsesizliğini hepten duydu. Korkuyordu. Öyle korkuyordu ki zırıl zırıl terlemeğe başladı. Elini ağrıyan yüreğine götürmek istedi ama sanki orada dokunulmaması gereken derin bir yara vardı: elini indirdi, yatağın üzerine

koydu. Hayır, korktuğu şey ölüm değildi. Aslında yüreğinin ağrımadığına doktor inandırmıştı onu. Kalbi sağlamdı ve o hain ağrının kalple hiç bir ilgisi yoktu. Ama korkuyordu işte. Bilmediği bir şeyden korkuyordu.

O sırada kapı çalındı. Şu durumda kimseyle karşılaşmak istemiyordu ama gelen gene de bir kurtarıcı olabilirdi. Donunun üzerine şortunu geçirdi. Kapıyı açtı. Karşısında elinde küçük bir maşrapa ile Hasan duruyordu.

"Süt," dedi sırıtarak.

"Sağ ol."

"Dünkü kapları da getir, dedilerdi."

"Gel içeri de al."

Hasan çıktıktan sonra elinde maşrapa ile dikeldi bir süre Turhan. Süt sıcaktı. Öylece maşrapadan içti. Sonra bir kesme şekerin üzerine yirmi damla validol damlattı, ağzına attı. Yüzünü buruşturdu, biraz daha süt içti.

Döndü tekrar yatağının üzerine oturdu. Ne yapacağını bilmiyordu. Şimdilik ilâcın etkisini göstermesini, ağrının dinmesini bekliyordu. Ağzı zehir gibiydi, ilâcın kötü tadı uzun süre geçmezdi.

"Öf, ne berbat şey!" diye söylendi.

Birden ağlamağa başladı. Yüksek sesle hıçkırıyordu. Yüzü bir anda gözlerinden boşanıveren yaşlarla örtülmüştü. Turhan ağladığı için utanmadı, gözyaşlarını silmek gereğini de duymadı. Artık ağlamağa gücü kalmadığı anda ağrısının dindiğini fark etti. Yeniden yatağına yattı, uyudu. Şortunu çıkarmayı bile unutmuştu.

Uyandığında gene ölesiye yorgundu ama hiç değilse ağrıları dinmişti. Yorgunluğunun da aldatıcı olduğunu biliyordu. Bütün iş donunu, atletini çıkarıp mayosunu giyebilmesindeydi. Deniz onu canlandıracak, yorgunluğunu unutturacaktı. Ama donunu çıkarıp mayosunu giymesi, sokak kapısına dek yürümesi öyle zordu ki. Eski etkili oyuna başvurdu.

"Yirmi beş sayıncaya kadar kapıdan çıkmış olacağım. Yüzümü yıkamağa gerek yok. Nasıl olsa denize gireceğim."

Yirmi üç derken kapıdan çıkmıştı. Kendini alamayıp saymayı sürdürdü ve koşarak geldi kumluğa. Edibe hanım oradaydı.

Dün akşamdan sonra yabancı yabancı uzakta durması olmazdı ama zaten hemen denize dalmak istemiyor muydu? Edibe hanımın yanından geçerken bir "merhaba", diyebilirdi. Evet, en iyisi buydu ama kadın, Turhan'ın ne kadar kötü bir yüzücü olduğunu görecekti o zaman; denize nasıl korka korka ürpererek girdiğini de... "Şöyle bir dalıp çıkacağım," derim, o zaman aslında belki iyi yüzdüğümü ama şöye bir dalıp çıkacağım için fazla gayret sarfetmek istemediğimi sanır."

"Günaydın," dedi Edibe hanıma ve yanından hızla geçip giderken ekledi: "Şöyle bir yüzüp geleyim diyorum, güneşlenmeden önce."

Ve denize koştu. Edibe hanım gibi balıklama atlayamadıysa da fazla titremeden hemen daldı.

Birkaç metre yüzdükten sonra dünyayı güzel görmeğe başladı. Şimdi gidip Edibe hanımın yanına, kumlara uzanacaktı. Yıllardır tanıdığı bir aile dostu gibiydi kadın. Öylesine rahattı yanında. Kadın sanki, "Sen liseye gidiyordun, biz de rahmetli annenle birlikte..." diye uzun bir konuşmaya başlayıverecekti. Kaç yaşlarındaydı acaba? Kırk iki, kırk üç, belki kırk beş... Ben otuz altı yaşındayım. Ne olmuş sanki? Altmış yaşında gibiyim. Öte yandan yirmi yaşında bir delikanlı gibi aptalım. Dünya karşısında, hayat karşısında, insanlar karşısında hâlâ bir çocuk gibi korkak ve beceriksizim. Hiç bir şey öğrenmedim, kitaplarda yazılanlar dışında. Hadi artık, bu kadar yüzmek yeter. Annemin arkadaşı beni bekliyor."

Annesinin arkadaşı suskundu bugün. İyi bir ev sahibesi bile değildi. Başını kollarının arasına gömmüş yatıyordu.

"Süt için teşekkürler," dedi Turhan. "Biliyor musunuz, tam zamanında geldi. O ara canım süt istiyordu." Ve elinde olmadan açıkladı: "İlaç almam gerekiyordu da..."

Edibe hanım bu kez ilgilendi, kaygıyla Turhan'ın yüzüne baktı.

"Sabah sabah ilaç mı içtiniz?"

"Ne demek sabah sabah ilaç mı içtim. Günün her saatinde ilâç alabilirim. İlâçlarla yaşıyorum ben. Bir zamanlar 'mutluluk hapı' diyorlardı; şimdi artık böyle bir paravanaya gerek duyulmadan avuç avuç ilaç yutuluyor. İnsanlar birilerine kitap, film,

kasap salık verir gibi ilaç salık veriyorlar. Doktora bile gerek duymadan..."

Birden çok ileri gittiğini anladı. Kadın İstanbul'daki aydınların, sanatçıların yaşantılarını nereden bilecekti? Bilmesine ne gerek vardı üstelik? Turhan hakkında iyi olmayan şeyler düşünmez miydi?

"Özür dilerim," dedi, "bugün biraz sinirlerim bozuk. Daha doğrusu bir süre önce rahatsızlık geçirmiştim de..."

"Anlıyorum," dedi Edibe hanım, gereksiz sorular sorarak merakını gidermeğe kalkışmadan. "Burası size iyi gelecektir, eminim. Bir süre sonra belki ilaç almanıza gerek kalmaz. Ama bana kalırsa, beslenmenize önem vermelisiniz. Sütü sevdinizse her sabah göndereyim. Hatta bugün biraz daha göndereyim de, dolaba koyun. Yatmadan önce soğuk bir bardak süt iyi gelir. Karides sever misiniz?"

"Hem de nasıl!"

"Bu sabah karides çıktı. Size öğle yemeği için karidesle patates salatası hazırlayayım. Benim karides ızgarasını bir deneyin bakalım."

"Utandırıyorsunuz insanı. Bunca zahmet..."

"Neden? Siz konuğumuzsunuz. Daha da rahatlamanız için söyleyeyim: kiracımızsınız."

"Gene de teşekkür etmemek elimde değil. Uzun zamandır kimse böyle ilgilenmedi benimle."

"Belki de bu ilgiyi siz kendiniz istemediniz!"

"Olabilir. Belki ben istememişimdir."

"Ama burada, aramazda gerçekten mutlu yaşamak, kimseye yük olmamak istiyorsanız, size gösterilen ilgiyi geri çevirmemelisiniz. Ben İstanbulluları, kısacası büyük kentlerde oturanları iyi tanırım. Oralarda insan kibar olmak zorundadır. Ama köylük yerde ikram içtendir. Sizi anlıyorum. Çünkü buradakilerin davranışlarına ilk zamanlar ben de ayak uyduramamıştım. Hep hata yapmaktan, karşımdakine yük olmaktan, onu incitmekten korkardım. Oysa hata yapmak, yanlış anlaşılmak korkusu kent yaşamının gerektirdiği bir şeydir. Ya da uygar kişinin kendini eleştirme alışkanlığını edinmesinin doğurduğu kaçınılmaz bir rahatsızlık... Oysa köylü özeleştiriden yoksundur. O, gelenekle-

re boyun eğer yalnızca; öyle ki, gelenek ikinci bir karakter oluşturmuştur onda. Bir bakıma korkunç hesaplıdır köylü; ama bu hesapta yaltaklanmanın, özentinin yeri yoktur. Gelenek bu yararsız şeyleri buyurmaz insana; çünkü gelenek mantıklıdır."

"Bu yüzden mi İstanbul'a dönmediniz?"

"Bilmiyorum. Burada kalışımın pek çok nedeni olsa gerek. En pratik neden şuydu: Dul bir kadın olarak koskoca bir kentte tek başıma kalmayı göze alamazdım. Sevgiye, korunmaya alışmıştım. Hoş, İstanbul'a dönüp dönmemek konusunda uzun boylu düşünüp kararlar aldığımı söyleyemem. Canım burada kalmak istedi, ben de kaldım."

"Yani burada mutlusunuz!"

"Bilmem." Şaşırmış görünüyordu. "Mutlu olup olmadığımı düşünmedim... Hiç bir zaman... Daha önce de."

"İlginç!"

İşte gene aptalca ve yararsız bir söz çıkmıştı ağzından. Edibe hanım ne düşünecekti hakkında şimdi? Hiç bir şey ola ki. Ama işte ayıplanmak korkusunu –demin Edibe hanımın değindiği korkuyu– yenememişti Turhan.

Bir öğleden sonra yatağına uzandığında Edibe hanımla yaptığı konuşmaları düşündü. Daha sonra ona "Edibe" demeğe karar verdi ve yüksek sesle "Edibe" dedi; bundan çok hoşlandı.

Ne demişti Edibe? "Mutlu olup olmadığımı hiç düşünmedim, hiç bir zaman düşünmedim!"

Mutluluk bir yirminci yüzyıl hastalığıdır, diye ileri sürerdi bir zamanlar Turhan da. Bir batı hastalığıdır aynı zamanda. Osmanlılıkta mutluluk düşüncesi yoktur, Anadolu halkında da. Edibe'nin dostluk ettiği köylüler sözgelimi, mutluluk sözcüğünü ağızlarına almışlar mıdır hiç? Kentlerde olduğu gibi, evlenen bir kızın anasına, komşuları "mutlu mu bari?" diye sorarlar mı hiç? Köylük yerde yaşamak, hayatta kalabilmektir. Hayatta kalmanın da mutlulukla mutsuzlukla bir ilgisi yoktur. Dertli ya da dertsiz insanlar vardır yalnızca. Ve dert elle tutulur, gözle görülür bir şeydir: öyle uzun boylu tanımlamalara, açıklamalara gerek yoktur. Elle tutulur, gözle görülür ayrıntılarla dile getirilir elbette; ayrıntılar yetmeyince yüksek sesle haykırılır. Hepsi bu kadardır işte... Oysa Sartre ne diyor: "Durmadan kendini anlatır acı, çünkü

kendi kendine yetmediğini duyar. Oysa onun ideali susuştur." Tabii biz aydın geçinenler ikisini de beceremeyiz. Ayrıntılarla büyüyen doğal bir boşanışı da, susmayı da... Acının, mutsuzluğun, korkunun, özgürlüğün felsefesini yapacak, bu konuda durmaksızın konuşacak kadar gelişmedik. Bir batılı gibi olmak istiyorsak, atalarımızın bilmediklerini bilmek, onların doğulu olarak yaşayamadıklarını yaşamak zorundayız... Yüzlerce yıldır süregelen deneyimleri okuyarak elde etmek... Ne iğrenç şey!

Oysa Osmanlılığımızı, kasaba artığı oluşumuzu kabullensek... Mutluluk düşüncesini ortadan kaldırmak rahatlandırır mı insanı? Neden olmasın? Nirvana Hint felsefesi ise Melamilik, Türk-İslam felsefesidir.

Turhan yatağında doğrulup oturdu. Eski şarkıya başlamayalım gene. Bu konuyu daha önce de düşündüm. Sonuç: Hiç... Yaşama isteksizliğimi bir türlü yenemedim. Yaşama isteksizliği mi, hayat korkusu mu? Her neyse... Bunları bin kez tartıştık. İçki masalarında daha bir keyifle, sulandırarak... Şu kadın böyle şeyler geçirir mi aklından? Hiç sanmam. Böyle de yaşanıyor işte. Böyle de çekici, istenen bir kadın olunabiliyor. Bir gece ayışığında on beş dakika yanında yürüyerek bungun bir erkeğe neşe verilebiliyor.

"İçindeki bütün kitapları yakmalısın!"

Bu cümlenin altını çizeli tam on iki yıl oldu. On iki yıldır ne içimde ne dışımda hiç bir kitap yakmadım. Tersine, kitaplara gömüldüm; boğulacak, soluk alamayacak kadar. Ama sanki Gide içindeki kitapları yaktı mı bakalım? Başarabildi mi bunu?

"Bütün kitaplarımızı yaktığımız zaman...
Kardeşler gibi sevilir kimileri,
Bizden temiz, bizden iyi yaşamış kardeşler gibi."

İşte belki de bu yüzden bırakamam kitapları... Benden iyi, benden temiz kardeşlerimi sevmek uğruna!..

Yani bir suçluluk duygusundan ötürü mü? İyi ama, nedir bu suçluluk duygusu? Okumadığım bir Freud kaldı, bilemeyeceğim.

"Bir kitaptır bu, ama ben ağaç çileklerini yeğlerim."

Ben de Hasan'ın asma yapraklarına sarıp közde pişirdiği sardalyaları, Edibe'nin hiçbir yerde yemediğim karides ızgarasını, çoban salatasını yeğlerim.

Bir ara daldı. Sonra telaşla uyanıp saatine baktı. Dörtte Edibe gelecekti. Evi temizlemek, hiç değilse toz almak, kirli bir şeyler varsa yıkamak için. Sonra da Turhan'a kahve pişirecekti.

"İncirin altında oturmadınız mı hiç? Sahi mi? Yazık. Orada ne güzel çay, kahve içilir. Ağacın altındaki kütükten masaları, oturacak yerleri de mi görmediniz? Hasan yaptı onları."

Saat daha üç buçuktu. Denize girebilirdi bu arada. Edibe'yi uykulu uykulu karşılamak istemiyordu. Mayosunu giydi.

İncirin altına oturmuş Edibe'yi bekliyordu. Kadın, ortalığı toplarken Turhan'ın dışarda oturmasını istemişti. İşini bitirince kahveleri pişirip gelecekti.

Basmadan uzun bir etek, beyaz bir gömlek giymişti. Yemenisini köylüler ya da büyük anneler gibi değil de türban biçiminde bağlamış, bu saç biçimi ona çok yakışmıştı. Mor çiçekli, boz renkli bir yemeniydi bu. Kenarında eflatunlu morlu incecik oyalar vardı. Renkler, etekliğinin çiçeklerine uyuyordu. Ayağında topuksuz rugan ayakkabılar vardı. Kahve tepsisini masa yerine geçen kütüğün üzerine koyarken,

"Annem," diye anlattı, "her sabah mutlaka mangal yakardı. Evde havagazı vardı tabii. Ama o babamın sabah kahvesini kömür ateşinde pişirirdi ille de. Sonra közleri külle örterdi. Öğlen ve akşam kahvesi için de ateş hazır olurdu böylece. Ben evlendiğim zaman çeyizimin arasında bir de bakır mangal bulunuyordu. Ben o mangalı, altına bir kilim serip süs diye kullandım oturma odamda. Ama burada işime yarıyor. Havalar serinleyince yakıyorum."

"Havalar serinleyince bana mangalda pişirilmiş kahveden tattıracaksınız demek ki."

"O kadar kalacak mısınız?"

"Hiç de konuksever değilsiniz bakıyorum."

"Özür dilerim. Burada sıkılırsınız diye düşünmüştüm de. Yaz tatilleri bir aydan fazla sürmüyor. Böyle yerlerse bir haftada bıktırır insanı."

"Siz bıkmıyorsunuz ama."

"Burası benim evim... Çocukluğumda büyük kentte yaşamayı istemezdim. Hep böyle yerler düşlerdim. Ama denizi ve ormanı bir arada bulabileceğim aklıma bile gelmemişti. Onun için orman mı, deniz mi karar veremezdim bir türlü."

"Çocukluk düşleri gerçekleşmiş olan tek insan sizsiniz belki de."

"Evet, öyle denebilir."

Önüne baktı. Bir yanlışlığı düzeltmeğe kalkışmadı. Belki de yanlışlığın ne olduğunu kendisi de kesinlikle bilmiyor, bilmek istemiyordu.

"Ne iş yaparsınız siz, sorabilir miyim?"

"Tiyatro sanatçısıyım."

"Kitaplarınızı gördüm."

"Onları üzerine koymak için mutfaktaki küçük masayı alabilir miyim, diye soracaktım, sonra vazgeçtim. Kitaplara el süreceğimi sanmıyorum."

"Masayı istediğiniz yere koyabilirsiniz. Oturduğunuz sürece ev sizin."

Edibe durgunlaşmış mıydı, yoksa Turhan'a mı öyle geliyordu? Yoksa tiyatrocuların garip karşılanacağı konusunda önyargısı olan asıl Turhan mıydı? Acaba kadın sahiden şu *sanatçı takımının* güvenilmez olduğunu mu sanıyordu? Daha doğrusu sanatçıların güvenilmez kişiler olduklarını *biliyor muydu?*

"Tiyatroyu sever misiniz?"

"Evet, hem de çok... Kocam da severdi. Birlikte giderdik. Çok eğlenirim tiyatroda. Acıklı oyunlar bile eğlendirir beni. Yani insan tiyatroda bir başka dünyada yaşar... Belki sizi de seyretmişimdir. Hangi tiyatrodasınız?"

"Doğu Tiyatrosunda."

"Oraya hiç gitmedik. Adını bile duymadım. Belki biz İstanbul'dayken daha kurulmamıştı."

"Beş yıl oldu kurulalı. Daha önce ben Ankara'daydım zaten."

Birden ayağa kalktı Edibe. Fincanları toplayıp tepsiye koydu.

"Gideyim artık."

"Gitmeyin!" dedi Turhan. Ardından yumuşaklıkla ekledi, "ne olur biraz daha kalın!"

Kadının bakışları soru yüklüydü. Orada bulunmasının istenmesi bu kadar şaşılacak şey miydi?

"Ne güzel konuşuyorduk," diye açıklamak zorunda kaldı Turhan. Edibe bekliyordu. Daha yeterli, daha kandırıcı bir açık-

lama bekliyordu belki. Turhan konuşacak gibi oldu ama kendini ele vermek de istemiyordu. "Kal, gitme, ilaç gibisin bana. Burada tek başıma kalmaktan korkuyorum. Seninle konuştuktan sonra yalnız kalmayı hepten istemez oldum. Gidersen, şu ağaçtan düşmüş kuru bir yaprak gibi kala kalırım ortada. Üstelik öyle ağırım ki, rüzgâr bile kıpırdatamaz beni yerimden." Bütün bunları söyleyip kendini gereksiz yere ele vermekten, Edibe'yi ürkütmekten korkuyordu. Toparlanıp daha uygun sözcükler seçti.

"Burasını çok sevdim ama birden fark ettim, yalnızlık pek bana göre değil."

Edibe yerine oturdu.

"Kaynımlara uğrasanız arada," dedi. "Bu akşam yemeğe buyurun isterseniz."

Bir an düşündü Turhan. Salt şu anı kurtarmak için, ağzından, sonradan pişman olacağı bir evet'in çıkmasına izin vermemeliydi.

"İsterdim... Neden istemeyeyim? Ama garip bir adamımdır ben. Yabancılardan çekinirim."

"Ben de yabancıyım."

"Siz tek kişisiniz."

Hafifçe güldü Edibe.

"Evet, anlıyorum," dedi. "Kendinizi zorlamayın. Hem kaynıma nezaket ziyareti filan yapmak zorunda da değilsiniz."

"Demek benimle biraz daha oturacaksınız."

"Neden olmasın? Arada ben de başka türlü bir insanla, İstanbul'dan biriyle konuşmak istiyorum. Ama sizin benimle konuşacak neyiniz olabilir ki?"

"Bunu da nereden çıkardınız?"

"Çok basit. Sizin kitaplarınız var, benim yok. Siz oyuncusunuz, ben seyirci."

"İyi bir arkadaşsınız siz!"

Arkadaşı Korkut'un bir sözünü hatırladı: "Konuşmadan anlaşabildiğim insana dost derim ben. Öylesi de yok." Bu sözü Turhan da benimsemişti. Edibe'yle konuşmasa da olurdu. Ama bunu ona anlatamazdı ki... Aralarındaki sessizliği bozmak istemiyordu. Ne var ki, sessizlik ürkütebilirdi kadını. Gene o ciddi yüzünü takınmıştı. Evet, güleryüzlü bir kadın değildi Edibe. Az

gülüyordu. Onu kısaca betimlemek gerekirse ne denirdi? Ciddi ve sakin ya da sakin ve ciddi... Ama gülümsemeyen bu yüzün ardında bir başka anlatım vardı şimdi. *"Onun ideali susuştur!"* Bir kadının bir erkeğe duyduğu en zorlu isteğin ideali de susuş olabilir miydi? Ne derin bir sessizlik! Uzaklığı duyulmayan, hep yoğun bir duygu anı gibi kalabilen... Bir başkaldırı mı? Bir tek sözcüğe nasıl bir karşı koyuştu bu! Arkadaş sözcüğünü beğenmemişti, karşı koyuyordu.

Şu anda yapılacak en doğru şey... Evet, ama elleri masanın üzerinde değildi ki. Bu anı kaçırırsa, kumda ilk yanyana oturuşlarında başlayan ve sürüp giden çıkmaza gene dalacaklardı. Uzandı, kadının kucağında duran ellerini tuttu. Ne sarsıntıydı o? Bu kadarcık bir dokunuşla bile... Turhan'ın yüreği acıma ile doldu. Sabahları kendisine acıdığı gibi acıdı Edibe'ye. Ağlayabilirdi. Evet.

Ama gözleri nemlenen Edibe oldu. Birden yerinden kalktı. Tepsiyi, fincanları masanın üzerinde bırakıp hızla uzaklaştı.

Akşam yemeğinden sonra el radyosunu karıştırdı Turhan. Chopin'in prelüdlerini zevkle dinledi; artık canının sıkılmadığını, yorgunluk, bıkkınlık duymaktan kurtulduğunu, süreklilik isteyen bir duruma, işe, zamana sayı saymadan katlanabileceğini, bedeninin en akıl almaz yerlerinde gezinip duran ve ona korkunç acı veren ağrılarından kurtulduğunu fark etti birden. Bütün bu ağrılardan, sıkıntılardan, çaresizlik duygusundan kurtulmanın sevincine katlanmak da kolay değildi öyle. Onlarsız bir boşluğa düşer gibi olduysa da benliğini kıskıvrak yakalayan bir tutku, anlık, anı geçiştirmeğe elverişli bir saplantı biçimine dönüşmeğe hazır bir tutku, kendi geçer varlığını duyurttu Turhan'a. Elbette düşünmesi gereken şeyler, çözümlenmesi gereken sorunlar vardı. En başta Edibe'yle bundan sonra nasıl karşılaşacaktı? Ne konuşacaklardı o ikindi olanlardan sonra? İkisi de doğallıklarını yitirmiş olacaklardı. Böylece beraberliklerinin büyüsü de ortadan kalkacaktı. O zaman bir an önce karşılaşmak, ne olacağını görmek, bir yanlışlığı hemen, vakit geçirmeden düzeltmek ya da ufuktaki umudu canlandırmak daha iyi olmaz mıydı?

Ama nasıl?

Kıyıdan doğru gelen bir köpek havlaması, beklediği fırsatın

yakında gerçekleşeceğini haber verdi. Edibe gene yürüyüşe çıkmış olmalıydı. Kapıya doğru koşarken, çoktan ilişkisini kestiği Tanrı'ya sığınmak gereğini duydu.

"Tanrım," diye yalvardı. "Ne olur, Edibe kumsalda olsun! aldanmak, düşkırıklığına uğramak istemiyorum artık. O kadar çok bekledim ki, bıktım. Gücüm kalmadı. Yıllardır bekliyorum. İsteklerimin hiç biri olmadı. Ya da yanlış şeyler istedim; gerçekleştiklerinde beni mutlu etmediler, doyurmadılar bile. Sonunda istemekten vazgeçtim. İstemeyi unuttum. İstemeyi kendime yasakladım. Ama şimdi Edibe'yi istiyorum. Çok içten, çok doğal, çok gerçek bir istek bu. O da sanki erkeğin bu en doğal, en yapmacıksız isteğine karşılık verirken bile, belki de yalnız bu anda yüceldiğini duyacak kadar sade bir kadın. Onunla karşılaşmak, konuşmak, bana kızıp kızmadığını anlamak istiyorum. Tekrar beraber, bundan sonra gene beraber olabileceğimizi bilmek istiyorum."

"Merhaba," dedi Edibe yalnızca. Konuşmağa istekli görünmüyordu. Belki de yalnız başına kalmak, yalnız başına düşünmek, kendini ilgilendiren, kendince önemli bir karara varmak için kumsalda yürüyüşe çıkmıştı da, Turhan'ın gelişiyle rahatı kaçmıştı.

Ay daha doğmamıştı. Evlerin ışıkları kumsala dek erişmiyor, bu yüzden Edibe bir el feneri taşıyordu. Denizin bulunduğu yerde koyu, dumanlı, titrek bir boşluk vardı; öyle ki suların kumları okşayan hafif çırpıntısı olmasa ürkebilirdi insan. Öte yandan bu katran karanlığının üzerine sonsuz yıldızlarının ışığını yayan gökyüzü, evrendeki canlılığın habercisiydi.

"Yanınıza gelmem doğru olmadı mı acaba?"

"Gene mi köylülerden, komşulardan söz edeceksiniz?"

"Ben bir yabancıyım burada. Siz de değinmiştiniz ya, yanlış bir şeyler yapmaktan korkuyor olmalıyım."

"Siz yanlış bir şey yapmazsınız. Hem ben yalnızca kaynıma hesap veririm. Yalnız onun istemediklerini yapmam. Kaynım da genellikle benim yaptıklarımı doğal karşılar. Daha doğrusu o insanları yargılamaktan hoşlanmaz. İnsanları yargılamak Tanrının işidir, der; o da bağışlayıcıdır. Tanrı bağışladıktan sonra bizlere söz düşmez. Böyle düşünür kaynım. Hem o, insanları didiklemekten daha önemli işlerle uğraşır. Öyle bir yaşam düzen-

lemiştir ki, kötülük uzaklarda yankılanan bir gök gürültüsüdür sanki; işine kendini kaptırdığında duymaz bile."

"Belki onun için buradasınız."

"Belki."

Bir süre sustu. Sessizce yürüdüler. O sırada ay turuncu rengiyle yükselmeğe başladı. Az sonra ışığı sulara vurdu. Denizin insana korku veren karanlığı, turuncu ışıltılı, parlak siyaha dönüştü: deniz kıpırdandı, hareketlendi, canlandı. Edibe, el fenerini söndürdü. Kendi kendine konuşur gibi, kaynına duyduğu sevgiyi, bağlılığı sözlere döktü:

"Onun yanında, çevresinde her şey öyle yalın, sade ve düzenlidir ki! Yaşamak güzeldir."

"Evet, anlıyorum. Gene de tam değil belki. Yani buradaki yaşamınız tam değildir belki. Belki duyduğunuz erince karşın, bazı eksiklikler vardır. Günlerinizin sessizce, hatta sevinçle akıp gitmesini engellemeyen, gene de kendini duyuran eksiklikler..."

"Belki."

"Omuz silkip geçiştiremeyeceğiniz eksiklikler."

Edibe, Turhan'ın sözlerini sessizce onayladı.

"Sizi ürkütmeden bazı şeyler söylemek isterdim." Edibe'nin sessiz onayını almak için bir süre bekledi. "Bir ormandan geliyorum ben," diye sözlerinin anlamını destekleyen yapmacıklı bir coşkuyla, sesi titriyerek konuşuyordu. "Ama doğal orman yasalarının –doğallığından, kesinliğinden, çaresizliğinden ötürü yabansılığını bağışlatan yasalarının– değil de, yasasızlığın, başıbozukluğun egemen olduğu bir ormandan... Sanatçıların dünyasından söz ediyorum. Bohem hayatı sürmeğe özenen, böyle yapmakla düzene başkaldırdıklarını sanan, aslında kendilerinin de kabul edemedikleri bir kargaşayı yaşayan, yaşatan aydınların dünyasından... Kişisel yetersizliklerinden, kişisel düzensizliklerinden ötürü bunalıma sürüklenen ama bütün bunları topluma yükleyerek sorumluluktan içki masalarında kurtulmağa çalışanların dünyasından... Kıpırdandıkça, kurtulmak istedikçe daha çok gömüldüğüm bir bataktan... Ama içimde temiz, doğru, dokunulmamış bir şeyler bulunmalı ki hâlâ, o ortama uyamadığımı anladım sonunda. Hastalandım. Ve kaçtım. Ya da kaçtığımı sandım. Bilmiyorum. İçimdeki dokunulmamış, temiz bir

şeyden söz ettim. Onun ne olduğunu bile bilmiyorum. Bana yardım eder misiniz?"

Edibe heyecanlanmıştı. Göğsü hızla inip kalkıyordu.

"Ben bunca şeyi beceremem ki," diye kekeledi. "Çok şey istiyorsunuz. Ben de isterdim, size yardım edebilmeyi isterdim. Ama beceremem. Basit bir kadınım ben."

Son cümlesiyle Turhan'a yol göstermiş oluyordu. Bilinmeyen şeylerden, geleceğe bırakılacak olasılıklardan, iki taraf için de sonunda yarı yarıya alçaltıcı yarı yarıya yüceltici durumlardan, yardım isteklerinden söz etmeğe ne gerek vardı? Her şey öyle yalındı ki. Basit Bir kadın... *Bir kadın* demekti bu... Yalnızca *kadın*!

Edibe'ye yaklaştı. Yüzünü avuçlarının arasına aldı. Herhangi bir direnmeyle karşılaşmayınca onu adam boyundaki çalı kümelerinin önüne çekti. Ayışığında ötedeki evlerden görünmemeleri gerektiğini düşünecek kadar aklı başındaydı. Orada kadını öptü. İkisi de birbirlerini okşayarak, çocukluklarının unuttukları anlamasız, boş ama gerçek bir sevgi için gerekli yumuşak, sevecen mırıltılarıyla içlerini çekerek, ince kedi sesleri çıkararak seviştiler.

Sarp, varlığının gereksizliğini sezip üç-dört metre öteye çekilmiş, kumlara uzanmıştı. Ama kulaklarını dikmişti. Herhangi bir kötülüğe karşı uyanık olarak, bekçilik görevini yerine getirmeğe hazırdı.

"Bugünleri arar mısın?" diye sordu Salih, ağılın damını aktarmasına yardım etmekte olan Turhan'a

Turhan, damın üzerinde çekiç sallamağa devam ederek, "Gitmeyi düşünmüyorum ki," dedi. "Sen istersen, razı olursan burada kalırım."

Salih'in cevabını iyice duyabilmek için çekici bıraktı. Salih de işini bırakmış, gerçek amacını tartmak için Turhan'a bakıyordu bütün dikkatiyle.

"Neye razı olacakmışım ki?" diye sordu zaman kazanmak için.

"Edibe hanımı senden istesem..."

Salih'in yüzünden kısa bir sevinç pırıltısı geçti.

"Estağfurullah," dedi, "o nasıl söz? Sizin bileceğiniz iş bu. Edibe hanıma sormadın mı ki?"

"Hayır. Önce seninle konuşmayı uygun buldum. Sen büyüğümüzsün."

"İyi de, dam üstünden başka yer bulamadın mı bu iş için. Hele gel, aşağıya inelim de..."

Damdan inip Salih'in evine doğru yürüdüler. İçeri girince Salih kızına kahve pişirmesini söyledi. Sonra odanın kapısını kapattı. Kısa bir suskunluk oldu.

"Eee?" dedi Turhan.

"Sağol derim önce. Beni saydın, bu işi önce bana açtın. Beni büyük bildin. Şu yaptığın doğrusu onur verir bana. Edibe hanımı sana vermek de bana onur verir. Ama düşünmek gerek. Madem sordun, ben de biraz düşüneyim. Öyle değil mi?"

Turhan birden tedirgin oldu.

"Düşünmeyi gerektirecek önemli bir şey mi var? Beni gözün tutmuyor mu yoksa?"

"Yoo, estağfurullah. O da ne demek? Ben ikiniz için düşünüyorum."

"İkimiz için mi?"

"Elbette seni de düşünüyorum. Burada aradığın hayatı buldun. Tıpkı benim gibi. Ben de on beş yıl önce buraya geldim, işte yaşanacak yer, dedim. Ama benim çocukluğum zaten köyde geçmişti. Aslında köylüyümdür ben. Rahmetli ağabeyim gibi yüksek öğrenim de görmedim. Liseden ayrıldım. Orada, burada oyalandım. Kent yaşamının bana göre olmadığını anladım. Buraya geldim. Senin anlayacağın aslıma döndüm. Sen de bir süre burada oyalanırsın. Ama sonunda mutlaka aslına dönersin. Aslına dönmek, geldiğin yere gitmek zorundasın."

"Hayır, dönmem ben! Bir daha o insanların arasına giremem! Görüyorsun işte, sen de görüyorsun; burada mutluyum. Elimden iş de geliyor, beceriksiz biri değilim. Kazanç sağlayacak bir iş yapamam belki ama para kazanmak zorunda değilim. İstanbul'da bir evim var. Kiraya veririm. O para ile burada kendimi de, Edibe hanımı da geçindirebilirim. Günlerimi dolduracak iş de her zaman bulunur nasıl olsa."

O sırada kahveler geldi. Kızı odadan çıkınca Salih,

"Beni saydın, büyük bildin, bir soru sordun," dedi. "Ben de aklımın erdiğince yol göstermeğe çalışıyorum. O kadıncağız se-

nin gidici olduğunu biliyor. Ama elindekiyle, elinde olduğu sürece avunmak istiyor. Bilmem anlatabildim mi? Sonradan sen gidince çekeceği acıya şimdiden razı. Şimdiden kendini alıştırmıştır buna. Ama onunla evlenmeğe kalkışıp yalan bir umuda sürüklersen yazık olur. Umutları kırılırsa yıkılır."

"Benim onun umutlarını kırabileceğimi, ona bu kötülüğü yapabileceğimi nasıl düşünürsün? Edibe ile hemen evlenmek istiyorum. Nikâh işlemlerine hemen başlamak istiyorum."

"Buradan gitmek istediğinde onu da nasıl olsa birlikte götürebileceğini düşünüyorsun her halde. Ama Edibe hanım senin çevrene göre değil. Senin gibi, arkadaşların gibi bilgili, okumuş değildir o. Hem birbirinize burada, bu hava içinde ilgi duydunuz. Başka toprak, başka iklim ayırır sizi. Sonunda Edibe hanım gene buraya dönmek zorunda kalır. Kocasını yitirdi. Genç bir kadın olarak vakitsiz bir acı tattı. İkinci bir acıdan korumalıyız onu. Bir erkek bırakılabilir belki. Ama kadın, kocasına başka türlü bağlanır. Evlilik başka şeydir. Hayat gibi, bir gün yok olacağı düşünülmeden, akla getirilmeden yaşanan bir şeydir. Sürekli olduğu için istenir, güven verir evlilik. Bu güvenin yok olması ise başka bir ölüme benzer."

"Evlenmemize razı değil misin şimdi sen?"

"Söz bana düşmez. Salt sorduğun için konuştum. Bana kalırsa erken daha. Bekle biraz. Seni sıkıştıran mı var? Benim gönlüm rahat. Ağabeyimin acısı hâlâ içimdedir ama üç yıl oldu öleli. Bu kadın üç yıldır erkeksiz. Sonra çocuğu da yok. Bu yüzden iki kat dertlidir zavallı. Çocukları olsaydı ne güzel oyalanırdı, kocasının yokluğunu o kadar duymazdı. Çaresizlikten, gördüğün gibi, benim yanıma sığındı. Ne var burada? Issız bir yer. Hepimiz de köylüyüz. Gene de yanımızda iyi olmağa çalışıyor. Bizim yaşantımıza ayak uydurmağa çalışıyor. Bu yüzden dilediği her şeyi yapmağa hakkı vardır, doğru bulduğu her şeyi... Sana bekle dedim. Kendini tartmana fırsat verecek bir durum çıkar ortaya bakarsın. O zaman Salih abim dediydi dersin."

Turhan, Kandıra'da bir kahvede oturmuş, Salih'i bekliyor, bir yandan da gazeteleri, dergileri karıştırıyordu. Alışveriş için inmişlerdi kasabaya. Turhan'ın işi çabuk bitmişti. Edibe'nin ıs-

marladığı yünleri (Turhan'a kazak örecekti, havalar soğumağa başlamıştı), yeğenleri ve konukları için istediği şekerleri, ayrıca Edibe'ye armağan edeceği kazağı, kumaşı, teflon tavayı, kahve fincanlarını almıştı.

Temmuzdan bu yana geçen iki buçuk ay içinde Turhan oldukça değişmişti; güneşten yanmış teniyle genç, mutlu, sağlıklı görünüyordu; kilo da almıştı. Görenler mutlu, doygun, hemen hemen her şeyi yolunda giden bir adamla karşı karşıya bulunduklarını anlarlardı.

Dergilerden birinde gözüne ilişen bir yazıyı okumağa başladı. O yıl sahneye konacak oyunlardan söz ediliyordu yazıda. Pek önemsemeden okuyordu Turhan, herhangi bir olayla ilgilenir gibi... Doğu Tiyatrosunda ikinci turda Shakespeare'in Venedik Taciri vardı. Vay canına! Demek sonunda Shakespeare'e cesaret edebilmişlerdi. Sonunda Shakespeare'in önemini kavramışlar, onun başlı başına bir okul olduğunu kabul etmişlerdi. Turhan eskiden beri önerir dururdu Shakespeare'i. İlle Hamlet, Kral Lear, Othello olmayabilirdi; ama hiç değilse bir On İkinci Gece, bir Beğendiğiniz Gibi... Az mı yalvarmış, kandırmağa çalışmıştı yöneticileri. İyi bir oyuncu olabilmek için gerekliydi bu; o deneyimden geçmek, o yürekliliği göstermek gerekirdi. Yapıtı sahneye koymak için özel olarak yönetmen A.T. ile anlaşma yapılmıştı. İşte bu harikaydı! Onun yönetiminde gerçek bir Shakespeare ortaya koymak mümkündü. Ancak A.T. ile... Zayıf oyuncuları bile güçlendirmeyi bilirdi o. Turhan Shylock olacaktı elbette. Katıksız bir gerçekçilik vardı Shylock'da, tıpkı İago'da olduğu gibi– öyle ki, bu gerçeklik karşısında onun kötülüğü, şeytansılığı her türlü değer yargısının dışında kalıyordu. Değer yargılarının dışında. Evet.

Şimdi karşısında Kudret, Selim ve Can vardı, hep birlikte katıksız gerçeklikteki tipleri, onların tiyatro ve insan dünyasındaki durumlarını tartışıyorlardı. Tartışma giderek alevleniyor, Turhan yeni yeni yakalamayı başardığı düşünceleri savunuyor, bir başka dünyanın –gene insanların olan elbette ama– daha çok insan düşüncesinin, o büyük güçlü, şaşırtıcı varlığın dünyasının üyesi olarak gurur duyuyor, duyduğu gurur başını döndürüyordu.

Kahveciyi çağırdı yanına.

"Yahu Recep," dedi, "ben adamakıllı üşütmüşüm. Sıcak çayla bir konyak iyi gelirdi. Ne yapsak? Yakışık alır mı burada, herkesin içinde?"

"Sen tasalanma abi," dedi Salih'in arkadaşı olan kahveci Recep, "yaparız bir kolaylık."

Az sonra iki çay bardağıyla döndü; birinde çay, ötekinde konyak vardı. Turhan'ın sırtına vurdu.

"Yarasın!" dedi.

Kandıra'dan çıkıp kırlara açıldıktan yarım saat sonra arabayı durdurttu Turhan.

"Ne var?" diye sordu Salih.

"Şu elindeki demir boruyu al da vur kafama Salih abi! Hem de hiç bekleme! Vur kafama, acıt, yarala beni!"

"Ne oldu ki durup dururken?"

Bir süre yola baktı Turhan, gözlerini yoldan ayırmadan konuştu.

"Bizim tiyatroda bir oyun sahneleniyormuş, gazetede okudum; oynamak istediğim bir oyun bu. Okurken dalıp gitmişim. Bir şeyler kurmağa, düşünmeğe başlamışım. Burada değilim, İstanbul'dayım sanki. Birden ayıldım. Baktım ki, Kandıra'da, Recep'in kahvesinde oturmaktayım. Her şey yabancı ve hiç bir şey bana göre değil."

"Ne zaman gitmeyi düşünüyorsun?" diye sordu. Salih. Sesi öyle sakin ve doğaldı ki, birden Turhan'a yapmayı düşündüğü şey de öylesine doğal, öylesine olağan geldi, rahatladı.

"Hemen gitsem iyi olacak. Tiyatrodakiler burada olduğumu bilmiyorlar. Kimse burada kaldığımı bilmiyor. Belki beni öldü sanıyorlardır. O rolü almak için hemen gitmeliyim."

"Doğru," dedi Salih. Bu kez duygularını belli etmişti. Sesi soğuktu.

"Ben seni Seyrek'e bıraksam... Sonra geri dönsem... Sen eşyaları toplayıp yarın Recep'e yollasan... Çünkü biliyorum, Çayağzına dönersem, Edibe'yi görürsem, ayrılamam bir daha. Gerçi İstanbul da tiyatro da aklımdan çıkmaz ama koyup gitmeyi göze alamam. Edibe ile vedalaşmak istemiyorum. Onun acı çektiğini görmeğe dayanamam."

Oysa Edibe'nin acısı artık o kadar ilgilendirmiyordu Turhan'ı. Herhangi birinin kendisinin neden olduğu acısı da böyle üzebilirdi onu. Birden doğallığını yitirdi.

"En iyisi sen şöyle düşün abi," dedi, kendini suçlayarak kendi suçundan kurtulmak için. "Bu İstanbullular puşttur zaten de; sanatçı takımından adam çıkmaz, de. Hepsi yalan oynar, yalan yazar, yalan söylerler, alışkındırlar buna. Çünkü işleri, zanaatları yalan söylemektir. Böyle düşün olmaz mı."

Salih, herhangi bir cevap vermek gereğini duymadı.

Turhan arabayı sürdü.

Seyrek'in ilk kahvesinin önünde durdular. Eşyaları indirdiler. Salih, seğirtip gelen köylülere, "Turhan beyin işi var, tekrardan Kandıra'ya dönecek," dedi. Ayrılık anını uzatmamak için hemen Turhan'a döndü; elini onun omzuna koyarak konuştu: "Tanrı'nın dediği olur," dedi. "Tanrı böyle istemiş. Kısmet bu kadarmış."

Turhan'ın bir şey söylemesini beklemeden arkasını döndü; elinde Turhan'ın Edibe için aldığı paketlerle kahveye doğru yürüdü.

Turhan arabasını bir tepenin üzerinde durdurdu. Buradan Çayağzı görünürdü. Arabadan indi, yol kıyısında dikelip sahile baktı. Evler karaltı halinde seçiliyor, bacalardan tüten iki ince dumanın sütunu görünüyordu. Dumanlardan biri Salih'in, öteki Edibe'nin bacasından çıkıyor olmalıydı. Çünkü tatil bittiğinde öteki evler boşalmıştı. Güneş batmak üzereydi, koy pespembeydi. Asfalt yolun iki yanında uzanan biçilmiş, kimisi de daha şimdiden sürülmüş tarlaları, deniz kıyısını izleyen ağaç şeridini uzun uzun gözledi. İçi inceden inceye sızlıyordu. Gözlerini kırpıştırdı. Üst üste yutkundu. Sonra arabaya girdi, Kandıra'ya doğru yollandı.

"Allah vere de," diye düşündü Kandıra'ya yaklaşırken, "Salih abi benim eşyaları yarın hemen yollasa... Bir an önce dönsem İstanbul'a..."

Kış Yolculuğu

Soğuk, çok soğuk bir kış geçirdik. Üzerime demirden bir palto giymiş gibiydim, kaskatıydım. Tüm yapılar, yollar, gökyüzü sanki donmuştu. Taşlar, betonlar daha sertleşmiş; gök, o buzdan gök apartman çatılarının az ötesine değin inmiş, alçalmıştı. Uzansak o buz yuvarlağına değiverecektik ama bizim kendi soğuğumuz kendimize yetiyordu zaten; gökyüzünün buzuyla ilgilenecek halimiz yoktu. Buzdan bir kıskaç kalbimi donduruyordu; beynimin kılcal damarlarındaki kan bile pıhtılaşmıştı.

Gene de bir şey bekliyordum sanki; bıkmadan, yorulmadan bekliyordum. İyi mi kötü mü, hüzünlü mü sevinçli mi olduğunu bilmediğim o şey her gün biraz daha benden uzaklaşıyordu. Üstelik ne soğuğa ne o beklediğim şeye önem veriyordum. Hiçbir şeyin özlemi yoktu içimde. İçimde özleme, umuda ya da umutsuzluğa, sevince, acıya yer yoktu. Ne sıcak günlere kavuşmayı düşlüyor, ne beni bırakıp annesinin, babasının yanına, Antalya'ya dikiş öğrenmeğe giden sevgilimi, Zeynep'i özlüyordum.

Öte yandan karımın varlığı beni hiç tedirgin etmiyordu. Kötü bir evlilik içinde büyümeğe çalışan çocuklarımın gizli hüzünleri de yüreğimi bunaltmıyordu. Bedenimi saran demirden paltoya ise çoktan alışmıştım. Bu korkunç şeye alıştığımı fark eder etmez ayağımdaki ikinci yün çorabı çıkarttım; ayağım daha çok üşüyebilirdi. Ne önemi vardı?

Sonra kızımın okulu tatil oldu (oğlan daha okula başlamadı). Karım, çocukları alıp annesinin, babasının yanına, Karaca-

bey'e gitti. Soğuk canına tak etmişti. Orada, baba evinde sobaya yetecek odun, kömür bulunurdu nasıl olsa.

Gidişlerine sevindim mi, üzüldüm mü bilmiyorum. Dediğim gibi tüm duygularla ilişiğim kesik... Gene de Zeynep'i düşünmemezlik edemezdim; onu Ankara'ya çağırabilirdim. Benimle birlikte evin soğuğunu bölüşmeğe nasıl olsa katlanırdı. Ama bir türlü yazamadım kızcağıza. Telefon da edemedim; öyle ya işin yoksa postaneye git, sıra bekle. Üstelik orası da soğuktur: giren çıkan belirsiz, dışardan içeri buz gibi bir rüzgâr eser. Tabii dükkânımda telefon var, var da, Artur-Jeremias'ın dinlediğini bile bile nasıl Antalya'yı ister, sevgilimle konuşabilirim?

Hem Zeynep Ankara'ya gelecek de ne olacak?

İyi ama, bu kızı sevmiyor muyum ben. Seviyorum sevmesine, ayrıca hayatta tanıdığım en aziz, en akıllı, en sıcak, en yürekli insandır o. Ama bu berbat dünyada sevginin işi ne? Aziz, akıllı, sıcacık, yürekli olmak ne anlama gelir?

Geçmiş yılları düşünüyorum: ben cezaevindeyken yolladığı mektupları... Avutucu sözler, umut sadakaları filan aramayın satırlarında... Ama ondan mektup geldi mi, dünyam değişirdi. Üstelik bana o eşsiz sadelikteki, bulunmaz güzellikteki mektupları yazdığında on dokuz yaşında olduğunu düşünürseniz...

Karımsa ikide bir başını belâya sokan bir adamla evli olmaktan duyduğu kaygıyı, gelecek günler, yıllar karşısındaki güvensizliğini bana olduğu gibi aktarmadan edemezdi. Ben aftan yararlanıp salıverilince de kaygıları, yakınmaları son bulmadı. Ne yapacağım belli olmazmış benim. Üstelik doğru dürüst bir iş de bulamamıştım. Sonunda sağdan soldan borç alıp bir çiçekçi dükkânı açtım. Temiz bir işti çiçekçilik... Temiz ve şerefli. Kazancımın en önemli bölümünü cenazeler için hazırladığım çelenklere borçlu olsam bile. Ama karım işimi beğenmiyordu. Devlet dairelerinden birinde memur olmamı yeğliyordu belki. Tıpkı babası gibi olmamı istiyordu.

Boşanmak, ikimiz için de bir kurtuluş gibi görünebilirdi. Karım, henüz genç ve güzel olduğunu, çocukları benim başıma bırakırsa güzelliğini iyi bir bedelle satabileceğini düşünüyordu. Zeynep iki üvey çocuğa karşın benimle evlenmeğe hazır. Ortada fol yok, yumurta yokken (ya da nasıl olsa evleneceğimizi bi-

liyor o) evde kalıp çocuklara bakmak, gerektiğinde bir yandan da para kazanabilmek için yeni bir meslek edinmek üzere Antalya'ya dikiş öğrenmeğe gitti. Halasının bir atölyesi varmış, şimdi orada çalışıyor.

Zeynep böyle bir kızdır işte. Bana benzemez. Hiç bir şey korkutamaz gözünü. Baksanıza; benim isteksizliğim, kararsızlığım karşısında bile yılmadıktan sonra.

Karımdan ayrılmak ve Zeynep'le evlenmek... Bu iki evlilik ya da durum arasında ayrım görmüyorum ben. Daha doğrusu karımın yaşattığı mutsuzlukla, Zeynep'in vereceği mutluluk arasında bir ayrım görmüyorum.

İnsan mutlulukla mutsuzluk arasında bile bir ayrım bulamazsa hapı yutmuş değildir de nedir, sorarım size. Ama ülke hapı yutmuşsa, dünyanın çoktan canına okunmuşsa eğer... Benim mutluluğumun ya da mutsuzluğumun bir önemi kalır mı? Tenime, fanila niyetine giydiğim eski yün kazağı çıkarttım. Hasta olmak bir anlam taşırdı belki; hasta olmak, dükkândaki işleri yüzüstü bırakmak, parasız kalmak... Ama nedense bir türlü hastalanamadım. Belki bedenim mikropları bile barındıramayacak kadar soğuktur.

Yardımcımla çırak çocuğun arada gözlerini üzerime diktiklerinin farkındayım. Kendi aralarında fısıldaşmadıkları zaman –durmaksızın konuşur dururlar, anlatacakları hiç bitmez nedense– kaçak bir suçluyu seyreder gibi kaygıyla bakıyorlar yüzüme. Sanki her an kötü bir şey yapabilirim: bıçağımı çekip üzerlerine yürüyebilirim ya da cebimden bir bomba çıkarırım, her şey beklenebilir benden. Telefon konuşmalarımı büyük bir dikkatle dinliyorlar. Oysa telefon yalnızca siparişler için çalar. Kendilerini hiç aramadığım için olacak, arkadaşlar da ilgilerini kestiler çünkü. Ama yardımcımla çırak telefon çaldığında kulaklarını dikmeden edemezler.

Onlara Artur-Jeremias adını taktım: Kafka'nın ŞATO'sundaki yardımcıların adlarını sizin anlayacağınız. İkisi de tıpkı K.'nın yardımcıları gibi arsız, delifişek ve casus ruhlu. Dükkâna bir müşteri girince hemen ciddileşiyorlar. Gören onları efendi kişiler sanıyor. Müşteri çıkar çıkmaz gene başlıyorlar fiskosa; arkamı döner dönmez itişip kakışıyorlar, pis pis gülüyorlar. Ar-

tık kendimi tutamıyorum: çırağı "Artur," yardımcıyı "Jeremias" diye çağırıyorum. Bu adları hemen benimsediler; Artur-Jeremias'lık ruhlarına işlemiş çünkü. Öte yandan bunu kendilerine gösterdiğim özel bir ilgi sanıyorlar. Artur-Jeremias olalı beri polis radyosunu kısarak ve daha az dinliyorlar. Bazan adlarını değiştiriyorum; çok keyifleniyorlar, koşup çay ısmarlıyorlar bana.

Belki de aslında iyi çocuklardır. Gözlerini bana dikip durmaları için için duydukları bir kaygıdan kaynaklanmaktadır. Benim için kaygılanıyorlar, özel hayatımla ilgili tek kelime etmediğimden telefon konuşmalarımdan ipuçları yakalamağa çalışıyorlar. Kikirdemeleri gençliklerine bağışlanabilir. Ve belki de dükkân çok soğuk olduğundan ısınmak için hoplayıp zıplıyorlardır.

Ama bu kadar çok konuşmalarına ne demeli? Besbelli beceriksizliğimden, korkaklığımdan, kendime hiç yakışmayan bir işi sürdürdüğüme göre belki de gizli bir amacım bulunduğundan, ama gizli amaçlar edinemeyecek kadar pısırık olduğumdan söz ediyorlardır.

Kısacası, Artur-Jeremias hakkında kesin kanılara varamadım. Hoş, onların iyi ya da kötü çocuklar olup olmamaları aslında hiç umurumda değil.

O akşam çok yorgun dönmüştüm eve. Ayaklarım tutmuyor, belim ağrıyor, parmaklarım sızlıyordu. Benim dükkânın iki blok ötesindeki iş hanında çalışan bir avukat öldürülmüştü. Handaki tüm dostları, iş arkadaşları çelenkleri bana ısmarladılar. Dünyanın parasını kazandım. Kazandım ama iki gün boyunca da canım çıktı. Cebimde şişkinlik yapan paralar rahatsız ediyordu beni. Bu parayla iyi bir şeyler yapamaz mıydım? Örneğin Zeynep'i alıp sıcak otellerin bulunduğu karlı dağlara gitmek... Ya da ılık bir güney kentinde lüks otellerde kalmak...

Eve geldim, çorba yapmak üzere ateşe su koydum. İyi bir lokantaya gidip kafayı çektikten sonra güzel yemeklerle karnımı doyurabilir, hiç değilse kızarmış bir piliç alıp eve gelebilirdim. Ama bunların hiçbirini yapmamış, yalnızca Artur-Jeremias'a kebapçıya gitmeleri için para vermiştim. Bir bardağa konyak doldurup koltuğa oturdum, gazeteyi elime aldım. Dördüncü sayfada gözüme bir ilân ilişti:

Bir yapı şirketinin ilânıydı bu. Tabii ilânı okumadım. Okuyacak halim yoktu. Derinden sarsılmıştım. Artık ne ayrımı var, diyemezdim. Kurfallı adı bir anlam taşıyordu. Çünkü Kurfallı'da olmanın bir anlamı bulunabilirdi. Ocağı söndürdüm, kalan konyağı gerisin geri şişeye boşalttım. Küçük çantama bir kat çamaşır, picama, gömlek, kazak koydum. Bir arabaya atladım. Artur - Jeremias'a uğrayıp gerekli talimatı verdim.

Otobüs terminaline doğru yol alırken coşku, özlem ve umuttan oluşan sarsıntım çoktan geçmişti. Kurfallı da, çiçekçi dükkânı, Zeynep, çocuklarım, cenazesine çelenkler hazırladığım avukat, gazetelerdeki tüm öldürme haberleri gibi önemsizleşmişti. Gene de geriye dönmeyi düşünmedim. Kurfallı'ya gitmem madem böylesine sıradan bir işti, asıl bu yüzden gitmeliydim.

Önümde uzun bir gece vardı, uzun ve karanlık...

Karayoluna çıktığımızda yol arkadaşım sigaramı yakarken sordu:

"Yolculuk nereye?"

"Kurfallı'ya."

"Sapakta inip aktarma yapacaksınız."

"Evet."

Kısa bir konuşma ile yetinecek gibi değildi. Konuşmayı isteyeceğim bir tipe de benzemiyordu üstelik. Göbeği, belindeki kemerden aşağı sarkmıştı. Öğle yemeklerini kebap ya da kıymalı pide, lâhmacunla geçiştirenlerden olmalıydı. Akşamları içtiği ufak rakı, anlaşılan, iştahını kesmiyor, kamçılıyordu.

"İş yolcuğu mu," diye sordu ilgiyle.

"Evet," dedim, kendimi birden aldırmazlığın, yalancılığın çekiciliğine kaptırarak ve de önemsenir bir kişi olmanın özlemi içinde. "Kıyı boyundaki yapı işleriyle ilgileniyorum da..."

"Kesik," dedi yol arkadaşım. Yüzüme biraz acıyarak bakıyordu.

"Efendim? Ne buyurdunuzdu?"

"Kesik... Kesik, dedim. Yapım işiymiş, arsaymış, deniz kıyısıymış... Bitti bunlar. Kesik!"

Fena bozulmuştum. Kesik de ne demek oluyordu? Ne demek istiyordu bu adam? Hem de bana... Bana ha!

"Bence hava hoş." dedim, olanca ilgisizliğimle. "Ben, benden istenene bakarım. İlgililer — kısacası bu işlerden çok, ama çok iyi anlayan birtakım kişiler olabilirse hepsini kapatmamı söylediler. Benim görevim elimden geleni kapatabilmek. Artık kesik midir, değil midir beni ilgilendirmez. Onlar düşünsünler. Ben bana ödenen paraya bakarım."

"Çok doğru," dedi yol arkadaşım, ikinci sigarasını yerleştirdiği filtreli ağızlığını çiğneyerek. "Bir turizm firması hesabına mı çalışıyorsunuz?"

Cevap vermedim. Ben önemli kişiydim, önemli bir görev almıştım. Ağzımın sıkı olması gerekirdi. Tavuklu sandviçimi çiğneyerek pencereden dışarı karanlıklara doğru baktım. İyi bir sandviçti doğrusu; hem tereyağı sürülmüştü, hem de kara eti çoktu.

Büyük bir hevesle çiğniyordum. Çiğnemek hoşuma gidiyordu. Kuru ekmeğin, kuru katığın boğazımdan kendini duyurarak geçmesini de sevmiştim. Dışarısı karanlıktı. Meçhule yol alır gibi... Demin sözünü ettiğim şeyden uzaklaşmak ne güzeldi! Kendi hayatım mıydı bu? Kara bir yazgıya benzeyen, hiç değiştiremeyeceğim hayatım. Herkesinkine benzediği için daha bir sevmediğim, daha bir nefret ettiğim hayatım. Benim hayatım bu muydu aslında? Yoksa bir başka türlüsü, henüz bilmediğim bir başka türlüsü var mıydı? Benim için, başkaları için... Hepimiz için daha iyi olan bir hayat!..

Mola verdiğimiz yerde sucuklu bir tost ve çorba olsa, diye düşündüm. Çorbayı orada içmeli, tostu yanıma almalıydım. Gene böyle karanlıklara bakarak yemek için. Karanlığı, umutsuzluğu, göbeği kemerinden aşağı taşmış adamları, arsa ve yapım işleri üstencilerini, kesik işlere boşverenleri unutmak için.

Evet, uzaklaşıyordum. Ne'den uzaklaşıyordum bilmiyordum ama bir hafiflik gelmişti üzerime. Mutlu muydum, neydim üstelik? Mutluluk ne demekse...

Karım yok, çocuklarım yok, Zeynep yok... Kurtarmam gerekenler yok. Ama ben buradayım, tek başıma. Ve sanki ucundan, kıyısından yakalanabilecek bir şeyler hâlâ var.

"Nerede çalıştığınızı sorabilir miyim?" diye yeniden denedi komşum.

"Bunu açıklamağa yetkim yok, bağışlayın," dedim sertliğime karşın alçakgönüllü olmağa çalışarak.

"Evet, tabii anlıyorum," dedi hiç de herhangi bir şeyi kolayca anlayacak yetenekte görünmemekle birlikte. Sonra tısladı, pofurdadı, sigarasından üst üste nefesler çekti. "Büyük girişimciler ya da diyelim ki üstenciler her şeyi bizden daha iyi biliyorlar kuşkusuz. Ülke nereye gidiyor, ne nereye kadar gidebilir, nasıl gidebilir, onlar her şeyi kestirmeden bilirler. Biz kimiz? Ne olabiliriz ki."

Yüzüme baktı. Bir dostluk, yakındaşlık, sırdaşlık belki; olamaz mıydı? İkimiz arasında bir duvar, aşılmaz bir duvar yoktu ki. İkimiz de o büyüklerden uzağı hemencecik, bir kurşun atımı uzaktan görenlerden değildik elbette. Ben bir uşaktım, o ise özel girişimin en alt basamağında oturup kalmağa yazgılı biri. Birleşemez miydik?.. Neden olmasın. Yok canım, var mı bende o göz!

"Sözleriniz beni ilgilendirmiyor," dedim uzattığı sigarayı almayarak. "Bana güven duyulmuştur. Bu güvenin bedeli iyi ödenmektedir. Hayatımdan hoşnudum. Gevezeleri de hiç sevmem. Biz böyle eğitildik. Bilmem anlatabildim mi?"

Beni artık rahatsız etmedi. Yanağımı soğuk cama dayadım. Karlarla örtülü düzlüklere daldım. Kasvetli bir görünümdü belki. Tüm doğa mezarından fırlamış bir hortlağa benziyordu. Çehov olsa böyle yazardı. Ama benim için önemli değildi. Hiçbir şey yaşadığım umutsuzluğu arttıramazdı. Ya da tam tersini düşünelim: Bir uzunyol yolcusunun mutluluğunu ne eksiltebilirdi ki. Kısacası umutsuzluğum da sevincim de... İkisi de benimdi. Kimse onlara dokunamazdı.

Arkamda oturanlar tarla işlerinden konuşuyorlardı. Kim, hangi tarlayı kaça satmış, eski traktörü kaça almış, hangi alacağını hangi Tanrının cezası borcuna kapatmış... Ne çok iş, ne çok para, ne çok sıkıntı... Bir ara dalmışım. Uyandığımda onlar hâlâ kim ne kadar satmış, ne kadar almış, kendi ceplerine ne girip çıkmış, ondan söz ediyorlardı. Korkunç bozuk olan şivelerinden rahatsız olmadan uyuyakalmıştım. Otobüsün içi sıcacıktı. Uzun süredir böyle ısınmamıştım.

Isınmak... Isınabilmek... İyiyimiş meğer.

Kurfallı'da on beş yılım geçmişti. Bu on beş yılın bütün bir çocukluk ve ilk gençlik yılları olduğu haseba katılırsa, aslında bu on beş yılı bir ömür saymak pekâlâ mümkün.

Kurfallı'dan ayrıldığımda on beş yaşındaydım. Yirmi yıl kadar oluyor. Bu yirmi yıl içinde memleketime hiç gitmedim. Son on yıldır da Kurfallı'yı aklıma bile getirmedim denebilir. Çok önemli işlerle uğraşıyordum çünkü. Ülkemi, ülkemin insanlarını kurtarmakla meşguldüm. Ülkemin insanlarını kurtarmak, insanlığı kurtarmak anlamına geliyordu bir bakıma. Bu yüzden çok, ama çok meşguldüm. Bu önemli işimden başka bir şey düşünemiyordum. Yazık ki, insanlık bir yana, tek kişiyi bile kurtaramadan tutuklanıverdim.

Şimdi Kurfallı'da bir tatil sitesi kuruluyormuş. Uygun ödeme şartlarıyla denize *nazır* villalar, bungalovlar...

Kurfallı ne kadar değişmişti acaba? Kıyıyı beş katlı sevimsiz yapılar doldurmuş olmasın sakın. Cepheleri betebe'li... Balkonları çocuk bezli... Lâğımlarını denize akıtıp duran yapılar...

Bakalım, gidince göreceğiz elbette.

Hayır, pek değişmemişti. Kıyı yolu genişletilmişti yalnızca. Kıyıyı, kısacası koyu bir iç deniz biçimine sokan o dar parke yol genişletilip asfaltlanmış, yolla deniz arasına koskoca kayalar yuvarlanıp öylece bırakılmıştı. Bu da koya sığınan denizin uysallığına biraz hırçınlık katmıştı ki, hiç de fena olmamıştı.

Yıkılan evlerin sayısı az. Hepsi hepsi üç kata varan birkaç modern yapı var yalnızca. Olsun, bu kadar olabilir. Şükürler olsun, diyorum içimden. Şükürler olsun, diyorum içimden. Şükürler olsun. Olan biten buysa. Gazetedeki ilânda sözü edilen tatil köyü zaten öteki koy'a kurulacak, Kurfallı'ya, asıl Kurfallı'ya bir zarar vermeyecek.

Beyaz badanalı, taştan yapılmış güzelim rum evleri... Sahi ne kadar da güzelmiş bu evler. O zamanlar hiç fark etmemişim.

İşte Sevda ablanın evi... Rum evlerinin en görkemlisi... Ama bu kadar eski miydi? Yirmi yılda bir ev nasıl böylesine çökebilir? İnsanlar bile daha dayanıklıyken...

Kapının sağından sarkan eski, kirli ipi çektim. İçerlerde bir çıngırak sesi yankılandı. Sonra bir kadın bağırdı:

"Kapı açık, ittiriver!"

Bana söyleneni yaptım. Kapıyı açıp içeri girdim. Eski bildik italyan fayansı döşeli taşlıktı bu. Sağdaki alçı süslemeli niş'in üzerindeki tunçtan kadın heykeli de duruyordu. Sağ kolunu yukarı kaldırmış, meşale biçiminde buzlu camdan bir ışıklık tutuyordu. Çocukluğumda bu heykel benim için kadınlığın, güzelliğin, ulaşamadığım her şeyin; ulaşamadığım ama bir gün mutlaka tadacağım onca güzelliğin, hayatın özünün, hemen elimin altında bulunan bir sürü zenginliğin, cinselliğe duyduğum merakın, saygının, ürpertinin simgesiydi. Şimdi gözüme çok küçük görünüyordu. Tüm çekiciliğini de yitirmişti.

"Raife, sen misin?"

Sesin geldiği yere, mutfağa doğru yürüdüm. Elimdeki çantayı mutfak kapısının az uzağına bıraktım. Sonra eşikte durdum.

"Ben Raife değilim," dedim.

Önce, rastgele bükülüp iki-üç firkete sokularak topuz yapılmış gür saçlarını gördüm. Mutfağın loşluğunda bile belliydi: saçlarının güneş ışığını andıran sarısı küllenmiş gibiydi. Üzerinde yıkana yıkına bozarmış yün bir kazak vardı. Pek kilo almamıştı ama hafifçe kamburlaşmıştı. Kamburuyla, önündeki sahanlara eğilmiş beliyle bile uzun, upuzundu boyu. Başını kaldırıp baktı. Beni fark edince bir an duraladı.

"Tanrım," diye aklımdan geçiriyordum ben de, "ne kadar yaşlanmış!"

Gözlerinin mavisi bile solmuştu. O solgun gözlerle bir başka dünyadan bakıyordu bana. Bir ara o başka dünyanın yerini benim çok iyi bildiğim bir dünya alıverdi. Bir an için yirmi yıl öncesine gitti Sevda abla; ama orada –neden bilinmez– barınamadı, barınmayı kendine yakıştıramadı ya da korktu; hemen bana çok yabancı olan dünyaya dönüverdi.

"Kimsiniz?" diye sordu.

Beni tanımıştı pekâlâ. Ya da tanır gibi olmuştu da, nedense bir başkası, bir yabancı, evine yanlışlıkla girmiş, az sonra o kötü yanlışlıktan, bilmeden ona oynadığı oyundan ötürü özür dileyerek çıkıp giden herhangi biri olmamı yeğliyordu.

"Sevda abla," dedim, "beni tanıdın işte!"

"Cemil, sen misin?" dedi bana doğru yürüyerek. Sorusunun gereksiz olduğunu kendisi de biliyordu. Yavaşça yanaklarımdan öptü.

"Sonunda tanıdın beni."

"Öyle.. Ya sen. Sokakta görsen tanır mıydın beni?"

"Hiç kuşkun olmasın," diye belki de yalan söyledim.

"Lâhana sarıyordum. Sever misin? Şuraya oturuver. Ben işimi bitireyim. Kendime çeşit çeşit yemekler pişirmekten vazgeçemedim bir türlü."

"Sardalyaları asma yaprağına sarıyor musun hâlâ."

"Tabii. Başka türlü iyi olmaz ki."

"İncir reçeline göztaşı koyuyorsun..."

"Henüz kimse zehirlenip ölmedi bu yüzden."

"Ben senin incir reçelini yemek için zehirlenmeyi göze alabilirim her zaman."

Mutfağın loşluğunda yanaklarının kızardığını gördüm. Başıyla soldaki rafları gösterdi.

"Orada koca bir kavanoz duruyor. Şuradan da kaşıkla bir kâse al. Ekmek..."

"Ekmek istemem. Karnım tok. Hem o güzelim tadı ekmekle bozmak da ne oluyor."

"Doldur, doldur... Çekinme," dedi gözucuyla bana bakarak. "Kavanozun hepsi senin olsun. Nasıl olsa yiyecek kimse kalmadı evde."

İçini çekti.

"Lâle nerde?" diye sordum.

"Evlendi. İstanbul'da. Onun eğitimini amcası üzerine almıştı. Kolejlerde filan okuttu. Şimdi zengin biriyle evli Lâle. Rahatı yerinde senin anlayacağın. İki oğlu var."

"Sen neden yanlarında değilsin?"

"Burayı bırakıp gitmiş olsaydım, geldiğinde beni bulamazdın."

"Haklısın."

"Bazan yazları bir haftalığına filan uğrarlar. Burada iyi bir otel yok. Evde de rahat edemiyorlar."

Burnunu kolunun yenine sildi. Belki de gözüne soğan kaçmıştı.

"Sen ne yaptın bakalım? Okudun mu?

"Hukuktan ayrıldım."

"Ne iş yapıyorsun?"

"Çiçekçilik."

"Çiçekçilik mi?" Şaşırmıştı. Güldü. "Kusura bakma, şimdiye kadar çiçekçilik yapan birine rastlamamıştım da... Nasıl memnun musun bari?"

"Fena değil."

"Evlenmişsin."

"Öyle."

"Çocuklar?"

"Bir oğlum, bir de kızım var."

O sırada lahana sarmasını ocağa koymuştu.

"Kahveni nasıl içersin?" diye sordu.

"Az şekerli."

"Tıpkı benim gibi."

İçeri girdim gireli ilk kez bir şeye seviniyordu.

Kahvelerimizi içmek için oturma odasına geçtik. Çok iyi biliyordum bu odayı. Kırmızı marokenle kaplı koltukları hemen tanıdım.

Bu koltuklar, bu renk o zamanlar için büyük yenilikti Kurfallı'da. Herkes bu koltukların sözünü ederdi. Şimdi ne kadar eskiydiler. Her şey eskimiş, yıpranmış, dökülüyordu zaten. Pencere kepenklerinden biri menteşesinden kurtulmuş sallanıyor, hafif bir esintide hemen gıcırdamağa başlıyordu. Eskilikten başka bir şey vardı evde; insana acı veren bir şey: Bırakılmışlık... umursamazlık. Sevda ablanın saçları da üç gündür tarak yüzü görmemiş gibiydi.

Onu ilk kez evin arka bahçesinde görmüştüm. O zamanlar Kurfallı'da akar su şebekesi yoktu. Bahçelerdeki kuyulardan ya da sokaklardaki çeşmelerden alırdık suyu. Sevda ablalar bahçelerindeki kuyunun başına bir emme-basma tulumba koydurmuşlardı. Tulumbadan çekilen su evdeki depoyu doldurur, oradan da musluklara dağılırdı. Bu bile büyük yenilikti Kurfallı için. Babam her sabah Sevda ablalara uğruyor, depoya su çekiyordu.

Sevda ablanın kocası Erdoğan bey, Kurfallı'nın zenginlerindendi. Çayırtepe'de bir çiftliği vardı, Somak'da maden işletiyor-

du. Zaten kendisi de maden mühendisiydi. Aynı zamanda da Kurfallı'nın belediye başkanı... Kurfallı için çok şey yapmıştı. Özellikle balıkçılar için. Balıkçılar Kooperatifini kurdurtan oydu, ilk zamanlar parasal yönden destekleyen de. Karı koca Kurfallı halkının gözbebeği idiler. İkisi de ince, uzun ve gençtiler. Onları kıyı boyunda kol kola dolaşırlarken görenlerin gözleri yaşarırdı. Dünyada olabilecek bütün iyi, güzel, doğru şeyleri onlar simgeliyor gibiydiler. Erdoğan bey sağ oldukça (ayrıca bize hiç ölmeyecek gibi gelirdi: hem zaten neden ölsündü, öyle gençti ki!) Kurfallı'lının sırtı yere gelmez diye düşünülüyordu. İyi, sevecen, zengin bir kardeşti. Herkesin derdiyle ilgilenir, çoğunlukla bir çare bulurdu. Bulmasa da olurdu.

Sevda abla da herkesi severdi ama en çok bana yakındı. Lâle doğduktan sonra,

"Senin yerin başka," demişti. "Sen oğlum sayılırsın. Bu ise bak, kız oldu. Onu koruman gerekecek hep."

On iki yaşıma gelince tulumbayı ben çalıştırmağa başladım. Böylece her gün beraber olabiliyorduk. İşim bitince de Lâle'yle bahçede oynuyordum.

Babamı kaybettiğimizde on beş yaşındaydım. Durumu iyi olan dayım bizi yanına, Eskişehir'e çağırdı. Sevda abla beni bırakmak istemedi. Anneme onlarda kalabileceğimi, bana oğlu gibi bakacağını, zaten de doktorların başka çocuk doğurmasına izin vermediklerini söylemiş. Ama annem razı olmamış.

"Cemil sizinle kalsa gözüm arkada kalmaz elbette ama," demiş, "babamız öldü. Daha fazla bölünmeyelim."

Sevda abla anneme hak vermişti, bir tek koşulla ama: yazları Kurfallı'da geçirecektim.

Oysa bir daha Kurfallı'ya gidemedim. Erdoğan beyin işleri bozulmuştu. Ankara'ya gidip gelip duruyor, birtakım çareler arıyor, didiniyor, koşuşturuyordu. Sonra hastalandı: kanserdi. Gene de altı yıl daha yaşadı Erdoğan bey. Öldüğü sırada ben memleketimin insanlarını kurtarmak işine başlamıştım. Zengin bir adamın, toprak ağası, maden sahibi bir sömürücünün ölümüyle ilgilenecek değildim elbette. Karısı da zengin bir duldu nasıl olsa. Paraları yer, avunurdu.

Böyle düşünüyordum.

Oysa şimdi yıpranmış maroken koltuklarda benimle birlikte kahve içen bakımsız kadın, hiç de zengin bir dula benzemiyordu. Ne olmuş olabilirdi? Kendisine baktığımı görünce sordu:

"Çok değişmişim değil mi? Yaşlandım, çirkinleştim."

"Çirkinleşmek mi? Hiç de değil."

"Sen de çok değişmişsin. Kız yüzlü, tatlı bir oğlandın. Şu haline bak şimdi. O güzelim yeşil gözlerini camların arkasına saklamışsın. Üstelik gözlük sana hiç yakışmıyor. Kaç yaşındasın?"

"Otuz beş."

"Otuz beş demek... olsun, gene de bu kadar değişmemeliydin. İyi bakmamışlar sana. Çocukluğunda uzun boylu olacak gibiydin. Oysa kavrulup kalmışsın. Çok mu sıkıntı çektin?"

"Yoo... Daha doğrusu bilmiyorum. Sıkıntı çekip çekmediğimi bilmiyorum. Zaten ne önemi var ki."

"Neden? Neden önemi olmasın ki... Buraya niçin geldin durup dururken... Onca yıldan sonra. Bir nedeni olmalı."

"Birden burayı, daha doğrusu belki de seni görmek istedim."

Bir süre yerdeki yıpranmış, saçakları dökülmüş halıya baktı. Sonra eliyle havada yarım bir daire çizdi.

"Her şey çok değişti," dedi.

"Sen buradasın ya... Benim için önemli olan bu. Kuyu, tulumba da duruyor mu?"

"Kuyuyu kullanmıyoruz artık. Kurfallı'nın akar suyu var şimdi. Kuyuyu kapattık. Yoksa sen... sen bana su çekmeğe mi gelmiştin?"

"Belki. Ama madem kuyu kapalı, şu kepenkleri onarıvereyim."

"Elinden gelirse ne iyi. Ev, gördüğün gibi çok harap. Usta getirtip onartabilirim ama uğraşacak gücüm yok. Öyle yorgunum ki." Ellerini oğuşturup duruyordu. Birden sustu. Yakınmalarına son vermek için ağzını sımsıkı yumdu. Az sonra da dudaklarını aralamak zorunda kaldı. Çünkü sigarasını içecekti. Ağızlıkla içtiği sigara onun ayrılmaz bir parçası olmuştu. Sigara kutusunu ve çakmağını bol etekliğinin kocaman cebinde taşıyordu. Ankara'ya döndükten sonra onu ne zaman düşünsem, hep elinde ya da ağzında sigarasıyla geliyordu gözümün önüne.

"Gelmekle iyi ettin," dedi neden sonra. "Beni nasıl sevindirdin, bilemezsin."

Böyle söylüyordu ama hiç de sevinmişe benzemiyordu. Yüzünde ufacık bir gülümseme bile yoktu.

"Yukarı katta biri oturuyor," dedi durup dururken. "Kiracı... Paraya ihtiyacım vardı da. Daha doğrusu para o kadar önemli değildi. Evin içinde bir ses olsun istemiştim. Ne ses ama... Bütün gece dolaşır durur. Bir-iki saat uyur, sonra başlar gezinmeğe. O uyanınca ben de uyanırım. Tahtalar ince, ses geçiriyor çünkü. Ama beni uykudan uyandırdı diye kızmam ona. O, orada öylesine yalnızken, gecenin bir saatinde böyle yalnızken, tedirginken birinin daha uyumaması, ona arkadaşlık etmesi gerekmez mi."

"Kiracın senin uyumadığını bilir mi?"

"Yoo, nereden bilecek."

"Senin de uyandığını, uyanık durduğunu bilmiyorsa, onun yalnızlığına ortak olduğunu nereden çıkarıyorsun?"

Birden şaşırıverdi. Halının çiçeklerine gözlerini dikip düşündü.

"O benim uyanık durduğumu bilse ne çıkar bundan," dedi sonra. "Bu o kadar önemli mi? Ben onun uyuyamadığını, bir derdi olduğunu, bu yüzden uyuyamadığını biliyorum ya... Yetmez mi? Hem biz birlikte... şey, şey yapıyoruz... Birlikte tahammül ediyoruz."

"Neye."

Cevap vermedi. Yerinden kalktı.

"Gidip ona söyleyeceğim," dedi. "Öğle yemeğini birlikte yiyelim. Sen de mutfağa gel. Patates salatası yapacağım."

Ben mutfağın kapısı önünde beklerken o üst kata giden merdivenleri çıktı. Evin bu bölümü değişmişti. Merdivenlerin iki yanı, sahanlıklar tahta bölmelerle kapatılmış, üst katla alt katın ilişkisi kesilmişti. Evin bütün güzelliği de böylece bozulmuş, yukarı kattaki büyük tavan camından gelen ışık kesilince taşlığın bir bölüğü ve mutfak loşlaşmıştı. Oysa bir zamanlar ev, yağmurlu havalarda bile aydınlık olurdu.

Üst kat kapısının önünde durup seslendi Sevda abla:

"Cezmi bey... Cezmi bey!... Öğle yemeğini birlikte yiyelim mi? Bir konuğum var da... Oğlum... Ankara'dan geldi."

"Oğlunuz mu?" diye sordu içerden bir ses.

"Neden şaşırdınız öyle?"

"Bir oğlunuz olduğunu bilmiyordum."

"Hayret... Daha önce onun sözünü hiç etmedim mi yoksa? Neden acaba?" Duraladı, önüne baktı. Şaşkındı. Sonra omuzlarını silkti. "Yemeğe geliyor musunuz?" diye sürdürdü konuşmasını, bilmediğim bir nedenden ötürü rahatlamış olarak. "Düğün çorbası da var."

"Ne diyorsunuz? Gelmez olur muyum hiç."

"Sofra yarım saate kadar hazır olur."

"Oğlunuzun onuruna bir testi şarap getirsem."

"Sağ olun. Seviniriz."

Cezmi beyle konuşurken sesi değişmişti, şakıyordu adeta. Ne de olsa Cezmi bey alıştığı, bildiği dünyadandı. Benimleyse unutmayı yeğlediği, belki çoktan unuttuğu bir başka dünyayı yaşamak, anılarını deşmek zorunda kalmıştı. Onu yeni dünyası içinde sevmeğe, onunla bu yeni dünyada dostluk kurmağa zorlamalıydım kendimi.

"Kim bu Cezmi bey?" diye sordum.

"Kim olduğunu pek bilmiyorum," diye cevap verdi, salata için soğan doğrarken. "İstanbul'dan kaçıp buralara sığınmış biri olmalı."

"Kaçmış mı dedin?"

"Sözün gelişi canım. Belki orada çok acı çekti, belki uzaklaşmak zorunda kaldı. Bana pek bir şey anlatmış değil. Bilmiyorum. Cezmi beyin bir sürü kitabı var. Durmadan okur, bazan daktiloda bir şeyler yazar. Daha önce dediğim gibi dolaşır durur. Yürümeyi seviyor anlaşılan. Deniz kıyısında, dağlarda gezinir. Yağmura, fırtınaya aldırmadan yürür babam yürür. Kısa sürede dostlar edindi. Onlarla buluşur, konuşur. Burasını çok sevdi."

Son cümlesini inançla vurgulamıştı. Bu inanç onu rahatlatıyordu besbelli.

Yarım saat sonra Cezmi bey, taşlığın bahçeye açılan kapısından içeri girdi. Hafif göbekli, uzun boylu, saçı sakalı kırlaşmış hoş bir adamdı. Altmışında filan olmalıydı. Elindeki küçük şarap testisini masanın yanına, yere bıraktı. Sonra elimi sıktı.

Cezmi beyin testiyle getirdiği şarap, biraz buruk, kıvamlı, güzel bir şaraptı. Anlattı: az ötedeki göçmen köyünde yapılıyormuş.

"Buraya geleli şarapçı oldum," diyordu Cezmi bey gülerek.

Şarabı, dantel gibi işlenmiş incecik kristalden kadehlerde içtik. Zarif porselen tabaklar gibi onlar da eski günlerden kalma olmalıydı. Ne var ki, kadehlerin ayaklarında biriken tozları silmeyi unutmuştu Sevda abla.

"Patates salatasına biraz hardal tozu ile kapari turşusu koymayı unutmayın," dedi Cezmi bey. "Kapariyi burada belki bulamazsınız. Ben Kel Nuri'ye söylerim, oğlu İzmir'e gidince alır. Bana da gerekli zaten."

Yemekten iyi anlıyordu. Konuşmaların çoğu da yemek tarifleri, türlü yiyecek çeşitleri, baharatlar üzerineydi zaten. Cezmi bey yemeğin felsefesini yapıyor, mimarisini kuruyor, resmini çiziyor, şiirini damağa yayıyordu. Bütün bunlar çok güzeldi. Sanki yoğun, çok yönlü, geniş kapsamlı bir söyleşiyi izler gibiydim. Çünkü Sevda ablanın da ondan kalır yeri yoktu; yalnızca üslupları ayrıydı. Bu yüzden arada tartıştıkları oluyordu.

"Lâhana sarmaya bulgur da yakışır," diyordu Cezmi bey. "Dahası var: yarma da..."

"Yarma mı? O da neymiş?"

"Karadenizliler bilirler. Kırılmış mısır fırınlanır ve..."

"Daha neler... Yok canım. Ne kadar tuhafsınız Cezmi bey. Şimdi benim dolmam kötü mü olmuş?"

"Ne münasebet! Dolmanız bir harika. Ama bence her yeniliği denemekte yarar var. Değil mi efendim?"

Yazık ki onlara katılmama olanak yoktu. Ben yalnızca bir seyirciydim. Çünkü önüme konanı tıkıştırmakla geçiriyordum ömrümü... Lokantada, dükkânda, evde... Evimin duvarlarına sinmiş bayat mutfak kokusunu, ısıtıla ısıtıla tadı kaçmış, samanlaşmış kıymalı, etli sebzeleri, içinde ekmek ufaklarıyla sofraya getirilen zeytinyağlıları (karım arada yemeklerin suyuna ekmek banar, vakitsiz acıkan çocuklara yedirir ya da kendi yer,) hiç bir zaman yeterince sıcak olmayan çorbaları düşünüyor, nedense kendimden, yaşadığım hayattan utanıyordum.

Bu sofrada kadehlerin ayaklarındaki toz pek bir şey değiş-

tirmiyordu. Masaya serili, üzerine asma yaprakları, ciğerdeldiyle üzüm salkımları işlenmiş mavi keten örtünün buruşuk yerleri, sandık lekeleri de bir şey değiştirmiyordu. Sandık kokusuna karışmış limon çiçeği, yasemin kokusu yetiyordu çünkü. Cezmi beyin giyimi, Sevda ablanınki kadar özensiz olmasa da rastgeleydi. Balıkçı yakalı, eski bir kazak giymişti. Pantolonu kısa, paçaları dardı. Ama ben her şeyden çoktandır duymadığım bir tad almaktaydım. Hayatın öz tadı gibi bir şey.

Kahvelerimizi oturma odasında, kırmızı maroken koltukların üzerinde içtik. Sevda ablanın solgun yanakları pembeleşmiş, gözleri eskiden bildiğim mavi rengini almıştı.

"Biliyor musunuz," dedi bir ara Cezmi beye. "Bu çocuk çiçekçilik yapıyor." Sesinde çocuğunun yaramazlıklarından yakınan bir ananın sitemi vardı. "Oysa okuyabilirdi... Babası marangoz diye onun çiçekçi olması gerekmezdi."

Cezmi bey sıkılmış önüne bakıyordu.

"Ne yapalım Sevda abla," dedim, "bana doğru dürüst iş vermediler."

"Hukuku bırakmasaydın! İnsan üniversiteye girince, biraz dişini sıkar bitirir. Cahil biri olmana katlanamıyorum."

"Pek cahil sayılmam," diye kendimi savundum. "Çok kitap okurum ben."

"Sahi mi? İyi bari... Cezmi bey de çok okuyor. Bir sürü kitabı var. İstersen gösterir sana."

"Tabii," dedi Cezmi bey.

"Erdoğan da baban da okumanı isterlerdi. Yüksek öğrenim yapacağından öyle emindiler ki. Bayağı çalışkan çocuktun çünkü. İyi hatırlıyorum. O sıralarda bana gelmiş olsaydın, öğrenimini yarıda bırakacağını söyleseydin seni mutlaka kandırır, okuluna yollardım. Ama bana gelmedin. Bunca yıl bekledin beni görmek için." Gene Cezmi beye dönerek yakındı: "Yirmi yıldır ilk kez geliyor doğduğu yere."

Cezmi bey gene sesini çıkarmadı. Sevda abla kahve fincanlarını mutfağa götürdü. Döndüğünde,

"Üniversiteyi bitirmek iş değil tabii," dedi. "Kocam böyle söylerdi. Yüksek öğrenim görmek kimseyi adam etmez, derdi, adam olmak başka şey. Alalım bunun babasını, Rüstem'i. Ma-

rangozdu ama adamdı. Ooo, hem ne adamdı! Kaç üniversiteliyi cebinden çıkarırdı. Bana kalırsa kocam haklı. Ama insan Ankara'da olup da okumazsa adam olmuş sayılmaz. Belki bu yüzden böyle kavruk kaldın. Oysa avukat ya da yargıç olsaydın... Şöyle bütün takım taklavatıyla, cübbesiyle filan."

Cezmi bey ayağa kalktı:

"Sizi fazla rahatsız etmeyeyim," dedi. "Yoldan geldiniz, belki dinlenmek istersiniz."

Benim yerime Sevda abla cevap verdi:

"Yok canım. Bulaşıkları yıkadıktan sonra Cemil'i koluma takıp çarşıyı gezdireceğim. Herkes onu görmeli. Sonra da kabristana gideriz. Ben arada Erdoğan'ın ve babanın mezarlarına giderim. Ölüleri unutmamak gerekir. Yoksa ne yaparlar o karanlık, ıssız yerde, o soğuk toprakta. Bu yüzden görevimi hiç savsaklamam. dua ederim başuçlarında. Ama onlar için değil. Çünkü nasıl olsa yan gelip yatıyorlar. Ben daha çok kendim için dua ederim. Daha doğrusu onlarla konuşurum. Şimdi Cezmi bey, siz Cemil'i alın da kitaplarınızı gösterin lütfen. Hem Cemil evi özlemiş belli, yukarı katı da görsün."

Arka kapıdan bahçeye çıktık. Bir zamanlar Lâle'yle oyunlar oynadığımız, koşup gezindiğimiz bahçe bu kadarcık mıydı sahiden? Onca ağaca ne olmuştu? Kökünden kesilen büyük incirin gövdeleri, dalları rastgele bir köşeye yığılmıştı. O güzelim kuyunun üzeri paslanmış eğri büğrü bir saçla örtülüydü. Bir köşede kırık iskemleler, masalar duruyordu. Onların üzerine de paslı tenekeler, plastik bir bidon, bir erkek ceketi atılmıştı. Taş merdivenlerden yukarı, Cezmi beyin konutuna çıktık.

Tepedeki büyük ışıklıktan Cezmi bey yararlanmaktaydı. Işıklığın altına kocaman bir masa koymuştu. Masanın üzerinde kâğıtlar, kitaplar, Erika marka bir yazı makinası duruyordu. Her şey büyük bir düzen içindeydi. Duvarlara rastgele çakılmış tahta raflarda kitaplar durmaktaydı. Ne kadar çok kitap vardı Tanrım! Masaya yakın bir köşede resim sehpası duruyordu. Sehpanın üzerinde yağlıboya bir resim vardı.

Cezmi bey boyalı bir bezi hemen sehpanın üzerine örttü.

"Bakmayın sakın," dedi. "Çok kötü resim yaptığımı biliyorum ama işte dinlendiriyor beni, oyalıyor. Sonra burada doğa,

yalnızlık... Bir büyü var, kışkırtıyor. Çaresiz çiziyorum, boyuyorum. Aslında resimlerim hoşgörülü dost gözler için bile yetersizdir."

Kitaplara göz gezdirmeden yapamadım. Huyum kurusun, kitap gördüm mü dayanamam. İçlerinde yabancı dilde, hatta eski Türkçe olanlar bile vardı. Birden yüzüm aydınlanıverdi. Kitaplardan birini çekip elime aldım.

"Benim kitabım bu," dedim.

"Sizin mi?"

"Bir zamanlar bir yayınevim vardı."

"Çiçekçilik yaptığınızı sanıyordum."

"Çiçekçiyim, doğru. Ama eskiden bir yayınevim vardı." Bana fazla soru sormasını engellemek için ben ona soru sordum: "Kitap mı yazıyorsunuz?"

Çocuk gibi utandı, önüne baktı.

"Ne gezer," dedi. "Kitap yazmak ne haddime benim. Ama birtakım araştırmalar yapıyorum. Bilmem ki nasıl söylemeli? Acının Tarihi'ni yazmak istiyorum."

Çok utanmış görünüyordu. Bir şey söylemem, belki de kendisiyle alay etmem için kısa bir süre tanıdı bana. Sesimi çıkarmayınca konuşmasını sürdürdü; kesik kesik, ne söyleyeceğine karar veremiyormuş ya da tüm anlattıkları o anda aklına gelmiş gibi...

"Ülkemizde insanlar hangi konularda neden, nasıl acı çektiler... Acıdan kahrolmağa ne zaman başladılar. Ya da böyle bir şey oldu mu gerçekten... Acıya katlanmak için neler yaptılar... Bana acıya da sevince de kapalıymışız gibi geliyor. Ya da melâmet felsefesiyle acıları uyuşturmuşuz; bu yüzden yaşama sevincine de kapalı kalmışız. Acıyla sevincin arasında ancak bir bıçak sırtı bulunduğunu ilk söyleyen ben değilim elbette. Halk şiirini, divan edebiyatını, tüm yazılı metinleri didikledim... Evet, didikledim kısacası. Edebiyatın aldatıcı güzelliklerine bürünmüş olanların dışında gerçek acıya, beşeri acıya, yeryüzü acısına rastlayamadım. Oysa batı uygarlığının temelinde acı var. Günümüze değin süregelen, kendini unutturamayan acı... İsa'nın çarmıha gerilişinden söz ediyorum. O zavallı bedeni – bilinen tüm dünya nimetlerini yadsıdığı için besinsizlikten sıskalaşmış bedeni– bu bedene

saplanmış çivileri, çoktan bitmiş ve artık kendisinden sonra kalanlara bıraktığı acılarıyla her yerde batı insanının karşısındadır İsa. Kimse onu, bu acı heykelini görmemezlik edemez. Nereye giderse gitsin o hep karşısındadır. Bilmem anlatabiliyor muyum? Tüm insanlığın günahlarını üstlenip, insanlığı aklamak için çarmıha gerimeyi göze almak... Tabii çok bireyci bir tutum bu. Olsun. Batının bireyciliğinin temelinde böylesine soylu davranışlar yatar. Çünkü bir insan böyle her şeyini verince ötekiler çok utanırlar. Aslında İsa hiç de alçakgönüllü sayılmazdı. Çünkü herkese örnek olmak istemiştir. Herkes kendi çarmıhını kendi taşısın, demek istemiştir. Herkes kendi çarmıhında can versin!"

Heyecanlıydı. Odanın içinde dönenip duruyordu. Acaba geceleri bu yüzden mi uyanıp dolaşıyordu böyle? Katılamadığım bu heyecan tedirgin etti beni.

"Ben dinlerle, İsa'yla filan pek ilgilenmedim," dedim belki de coşkusunu söndürmek için.

Dolaşmaktan vazgeçip durdu. Biraz şaşkınlıkla baktı yüzüme:

"Ama benim düşüncelerimin dinle bir ilgisi yok ki," dedi, "peygamber İsa'yla da yok. Ben acı düşüncesiyle ilgiliyim. Nasıl ki, Sokrates baldıran zehrini içtiği için adalet düşüncesinin, yasalara saygının simgesi olmuştur. Şimdi İsa insanların suçlarını mı üstlenmiştir, yoksa acılarını mı üstlenmek istemiştir? O, insanı suçlayamazdı. İnsanı suçlamak onun gibi birine yakışmaz. Çünkü insan dediğimiz zavallı bir yaratıktır, ne suçu olabilir ki. Olsa olsa acı çeker. Olan biten bunca şeyin acısını, canına okunmuş güzelim dünyanın acısını. İsa bunu iyi biliyordu. Ya da İsa adını verdiğimiz düşünce. Ama bu topraklar üzerinde dünyanın canına okunuyor, hayat kirletiliyor diye acı çekilmemiştir. Neden çekilsin ki, dünyadan vazgeçilmek öğretilmiştir çünkü. Acının tarihini yazmak yerine unutuşun tarihini yazsam daha başarılı olurdum, diyorum. Her şeyi unutuyoruz. Yaşanan gerçeği kayaya, çamura, beze kazmayı bilmediğimiz için mi? Yeterince sanat yapıtı verilmediği için mi? Guernica'yı ele alalım. İkinci Dünya Savaşı boyunca ne suçlar işlendi. Ama insanların akıllarında en kötüsü, en kıyıcısı Guernica diye kalacaktır. Çünkü Picasso resmini yaptı."

Sonra birden sustu.

"Ön odalara geçelim," dedi. "Oradan görünüş harikadır."

Görünüş harikaymış. Sanki bilmiyordum.

Soğuğa aldırmadan balkona çıktık. Balkonun taban tahtaları eskimiş, aşınmış parçalanmıştı, aşağıdan sokak görünüyordu. Sabahları Lâle'yle balkona kilim serer, otururduk. Balkon serin olurdu sabahları. Ve orada hem gelip giden balıkçı teknelerini seyreder, hem de Lâle'nin bitmez tükenmez sorularını cevaplardım.

Beni uğurlarken,

"Bu mezar ziyaretlerinden haberim yoktu," dedi Cezmi bey. "Biliyor musunuz, ilk kez kocasının adını ağzına aldı. Ben Sevda hanımın kocasını çoktan unuttuğunu ya da adamcağızı pek sevmemiş olduğunu düşünürdüm. Tuhaf bir kadın... Büyüleyici... Öyle değil mi? Siz yirmi yıldır görmemişsiniz, ben iki yıldır komşuluk ediyorum. Bu iki yıl hiçbir şey demek değil. Kim onu gerçekten tanıyor acaba? Böyle bir kadını anlamak acının tarihini yazmak kadar zor olmalı."

Ona nasıl imrendim anlatamam. Hâlâ insan, insanlık diyebiliyordu. Bu konuda kuşkusu yoktu. Ve acıya, acı çekmenin gücüne inanıyordu.

Oysa ben her insana, insan diyemiyorum. Bazan insan diyemediklerimin içine kendimi de katmam gerektiğine inanıyorum. Gazetelerin birinci sayfalarındaki ölüm haberlerinin bir kısmı sizi çok fazla üzüyor, bir kısmını ilgisizlikle okuyorsanız; hele hele ilgisizlikten de öte, sevinç duyan insanlarla aranızda gene de çaresiz bir beraberlik varsa, o zaman her şeyden kuşku duymağa başlarsınız.

O zaman iki kadından birini –aralarındaki açık seçik ayrıma karşın– seçmeyi bile beceremezsiniz; bu, iki yaşam biçiminden birini seçmek anlamına gelse bile. Çocuklarınızın hüznüne kayıtsız kalırsınız. Başarmak başaramamak, istemek istememek önemini yitirir. Yitirilecek hiçbir şeyiniz kalmamış olsa bile gene korkarsınız. İki adım ötenizdeki kalın, yoğun, sessiz sisten korkarsınız. Sis, oradadır ve vardır; hiç kalkmayacaktır.

Bildiğiniz, emin olduğunuz tek gerçek odur.

Aşağıya indiğimde Sevda abla hazırlanmış bekliyordu. Üze-

rinde maksi modası zamanından kalma kiremit renginde bir palto vardı; eteklerini kısaltmak gereğini duymamıştı, iyi de yapmıştı. Başına doladığı kahverengi yün şalın saçakları kalçalarından aşağı iniyordu. Topuklu çizmeler giymişti. Çizmelerinin, paltosunun yıpranmışlığına karşın, bu haliyle pek görkemliydi.

Koluma girdi.

"Onlara göstereceğim," dedi. "Yanımda olduğunu göstereceğim onlara. Seninle övüneceğim."

Kolumu sıktı. Gövdesini, gövdeme yasladı hafifçe. Benden yarım baş uzundu. Övünecekmiş... İşe bak sen!

Çarşı fazla değişmemişti. Üç-dört katlı iki yapının altına büyük mağazalar açılmıştı yalnızca. Sevda abla bunlardan birini göstererek,

"Kel Nuri'yi hatırlıyor musun," dedi. "Onun çocukları açtılar burasını. Dükkânda çalışıyorlar ama hepsi yüksek öğrenim gördüler. Çok tatlı çocuklardır. Biri kız. Ateş gibidirler hepsi de. Gel girelim, bak ne şeker şeyler!"

"İstemez," dedim.

"Neden? Gençlerle tanışmak istemez misin?"

"Ne gereği var şimdi? Birbirimizi de tanımıyoruz zaten."

"Tanışmış olurdunuz." Kolumu çekiştirip duruyordu.

"Boşver şimdi."

"Üniversiteyi bitirdiler diye mi yoksa?" Hınzır hınzır güldü.

"Belki," dedim yalan atarak. "Onlara karşı benimle övünemezsin hem."

"Aa, üniversiteyi bitirmek bir şey mi sanki? Önemli olan adam olabilmek..."

"Sence ben adam olmuş sayılır mıyım?"

"Ne bileyim ben?" dedi masum bir şaşkınlıkla.

Fırının önündeki ekmekçiye girdik.

"Merhaba," dedi Sevda abla, malikânesinin topraklarında çalışan kölesini selamlayan bir soylu edasıyla. O bir derebeyi hanımı gibi tepeden bakıyordu ama ekmekçi aldırmıyordu. Hatta neden sonra bize çevirdiği gözlerinde küçümseme, aşağılama bile vardı. "Bak bakalım, tanıyabilecek misin?" diye adama aldırmadan konuşmasını sürdürdü Sevda abla. "Rüstem'in oğlunu getirdim sana."

"Rüstem mi? Şu bizim rahmetli Rüstem hani? Marangoz..." Yüzündeki küçümseme yok olmuştu.

"Evet ya, bizim rahmetli Rüstem'in oğlu... Cemil. Taa Ankara'dan kalkmış, kış kıyamet dememiş, beni görmeğe gelmiş."

Ekmekçi ayağa kalkıp elimi sıktı.

"Vay be," dedi, zoraki bir gülümseyişle. "Hoş geldin. Demek sonunda memleketini hatırladın. Ee, tabii özler insan. Babana da amma benziyorsun."

"Ya," dedi Sevda abla, "Tıpkı Rüstem, değil mi."

"İyi dedin, tıpkı Rüstem. Bak şu Allah'ın işine. Hıh demiş bizim Rüstem'in burnundan düşmüş. Ee, ne iş yapıyorsun bakalım, okudun mu?"

Benim yerime Sevda abla cevap verdi:

"Babasının oğlu... Tıpkı o. Sen de söyledin ya... Onun gibi becerikli olacak elbette. Ankara'da kocaman bir çiçekçi dükkânı var. Tabii sen Ankara gibi bir yerde böyle bir çiçekçi nedir, ne anlama gelir bilmezsin. Ben anlatıvereyim sana: Müşterileri hep zengindir. Ama nasıl zenginler... Üstelik yabancı elçilikler filan... Yabancılar dedim, bilmem kavrayabiliyor musun? Şimdi bu adamlar Cemil'e şöyle bir telefon ediveriyorlar. Beyim, bize bu, bu, bu lâzım diyorlar. İşte bu kadarı yetiyor. Ondan sonra gelsin sepetler, buketler... Çok para kazanıyor... Çook."

"Bravo!" dedi ekmekçi. Artık yüzüme başka türlü bakıyordu. "Aferin sana. Demek babanın oğlu olmuşsun. Yaşasaydı da görseydi... Ne diyeceksin, işte... Ama oturun canım, böyle olur mu hiç? Böyle ayakta. Bir çayımızı içseydiniz."

"İşimiz var," dedi Sevda abla en derebeyi hanımı haliyle. "Üstelik kabristana da uğrayalım demiştik."

Ekmekçiden çıkınca Sevda ablaya bir şey söyleyemedim. Canı madem benimle övünmek istiyordu, övünebilirdi. Kime, ne zararı dokunacaktı ki.

İkinci olarak bir bakkal dükkânına girdik. Kasada oturan adama doğru yürüdük.

"Bak sana kimi getirdim," dedi Sevda abla gene o derebeyi hanımı numaralarıyla ve de adamın tıpkı ekmekçininkine benzeyen bakışlarına, davranışlarına aldırmadan. "Rüstem'in oğlunu tanıdın mı? Cemil'i hani. Bak bakalım."

"Şu bizim Rüstem'in oğlu mu? Koca Bıyık Rüstem'in..."

"Elbette ya. Bizim Koca Bıyık Rüstem'in oğlu."

"Babana hiç benzememişsin be," dedi bakkal dudak bükerek. "Kapı gibi adamdı o. Hey gidi, ne adamdı ama... Kapı gibiydi."

"Öyleydi ya," dedi Sevda abla. "Rüstem kapı gibiydi ya, oğlu ona hiç benzememiş. Ee, ne sanıyorsun sen. Büyük kentlerde insanlar böyle kavrulur kalırlar işte. Ne yapsınlar? Büyük kentte tutunmak zor. Uğraş, didin, gerisi... Gerisi artık belli olmaz. Ama bazıları başkadır. Bak işte, bizim Rüstem'in oğlu Cemil öksüz haliyle iyi bir iş kurmayı başarmış. Şimdi başkentin en iyi, en büyük çiçekçisi onun."

"Çiçekçi mi dedin?"

"Yok ne diyecektim? Çiçekçi elbette. Hem sen nereden bileceksin, Ankara gibi yerde çiçek ticareti büyük iştir. Televizyonda hiç görmedin mi? Kibar insanlar birbirlerine habire çiçek gönderirler. Zaten evlerindeki vazolar da boş kalmaz. Bu çiçekleri kış günü bahçelerden toplayacak değiller ya. Yoksa sen öyle mi sanıyordun? Ya da kibar insanlar kasabalılar gibi vazolarını plastik çiçeklerle mi doldururlar sanıyorsun?"

"Yok canım, neden öyle sanayım."

"Her şeyin bir yolu, yöntemi vardır. Güneyde serlerde yetiştirilen çiçekler, o güzelim güller, karanfiller, kısacası aklına gelen her türlü çiçek Ankara'ya gelir, dükkânlarda satılır. Ama tabii çok pahalıya."

"Elbette canım, elbette pahalıdır. Pahalı olmaz olur mu? Pahalı satan da çok kazanır derler, ha? Ee, böyle olur mu canım, böyle ayakta? Otursaydınız."

"Zamanımız yok. Şöyle bir dolaşalım demiştik. Sonra kabristana gideceğiz."

"Evet, tabii, tabii," dedi bakkal.

Sonra bir sürü insanla karşılaştık. Kimi benim hıh demiş babamın burnundan düşmüş olduğumu, kimi de onun gibi yapılı bir adamın oğlu olduğuma şaştıklarını, koca bıyık Rüstem'e hiç benzemediğimi söylediler. Sevda abla da büyük bir keyifle her söylenilene katıldı; sonra da Ankara'daki çiçekçi dükkânımı övdü. Ben de Kurfallı'nın ekmekçisinin yarı büyüklüğündeki zavallı iş yerimden hiç söz etmedim.

Kabristana doğru yürürken neşeliydi: topuklarına daha güçlü basıyor gibiydi. İnce topuklarının taşlar üstünde çıkardığı tok, güvenli sesleri dinliyordum. Bir hafiflik gelmişti üzerine. Gözlerindeki hınzırca pırıltılarla on yaş gençleşmiş gibi duruyordu. Bir oyun oynamıştı; domuzuna bir oyun. Herkesi atlatmayı becermişti işte. Sevincinden ölüverecekti.

"Beni nasıl horladıklarını gördün değil mi?" diye sormaktan kendini alamadı gene de. Sonra da şahane sevincinin uçup gitmesine izin vermemek için ekledi: "Şimdi Erdoğan'ı ve babanı görmeğe gidiyoruz." Bir süre konuşmadan yürüdü. "Erdoğan ölünce mi, Rüstem ölünce mi yalnız kaldım; asıl ne zaman kimsesiz kaldım, doğrusu bilmiyorum," dedi kendi kendine konuşur gibi. "Erdoğan herkesle arasına bir mesafe koyardı. Kimse bu mesafeyi aşmayı başaramadı, ben bile. Belki Kurfallı için yaptığı onca şeye karşın sevilmemesi bundandır. Çünkü onu hiçbir zaman kendilerinden saymadılar, sayamadılar."

Şaşırmıştım ama sesimi çıkarmadım. Ona soru sormam, açıklama istemem gereksizdi. Canı isteyince konuşuyordu çünkü. Canı nasıl isterse öyle konuşuyordu.

"Ya, böyle işte, dediğim gibi benimle bile o mesafeyi koymuştu arasına. Bu yüzden ben de senin kapının yanındaki o tunç heykele baktığın gibi bakardım ona. Hayranlıkla, tapınırcasına, hep ancak çok ilerde gerçekleşmesi mümkün bir şeyler bekleyerek... Görkemli, kusursuz ama elimi bile süremediğim bir heykel gibiydi. Hasta yatağında, tüm gereksinimlerini benden beklerken ve gittikçe ufalarak, büzülerek ölüme yaklaşırken bile öyle baktım ona."

Boğazıma bir şeyler tıkanmıştı. Onun da sesi birden kırılıvermişti. Kendini toparlayınca yeniden konuştu:

"Belki Erdoğan beni pek sevmedi; yani benim istediğim, umduğum, beklediğim gibi sevmedi. Ya da düşkırıklığına uğratmıştım onu. Bir erkeğin, öyle bir erkeğin, coşkulu, hırçın, yerinde duramayan bir erkeğin kadından beklediklerini nasıl, nereden bilebilirdim. Kimse bu konuda eğitmemişti ki beni. Onu sevdim. O da beni seviyordu kuşkusuz. Yoksa evlenmeğe kalkışmazdı, değil mi? Gene de hiçbir şey başlangıçtaki gibi olmadı. Hem zaten o asıl işini seviyordu. Öncelikle işini. İş başarmayı,

insanlara buyurmayı, onların buyruğunun altına girip kendisinin karar verdiği mutluluğu gerçekleştirmeğe çabalamalarını seviyordu. O büyük bir adamdı, bense çocukluğunda okuduğu romanlardaki aşkı bekleyen küçük bir kadın..."

Birden neşeyle konuşmağa başladı:

"Hamile olduğumu anlayınca çılgına dönmüştüm. Sevinç, korku, heyecan her şey birbirine karışmıştı. Birine hemen bir şeyler anlatmak zorundaydım, yoksa sokaklarda bağırabilirdim. Ama kocama söyleyemezdim. Zaten hamile olduğumu anlayınca aklıma ilk kez kocam değil, Rüstem gelmişti. Rüstem'e her şeyi rahatça anlatabilirdim. Ondan utanmazdım, sıkılmazdım ama o utanabilirdi. Gene de babana, dükkâna koştum. Beni evlerine götürmesini söyledim. Hiç değilse annenle konuşmalıydım ama baban yolda yanımda olmalıydı. Baban beni eve bırakır bırakmaz gerisin geri işinin başına döndü. Ben de annenle konuştum. Annen verdiğim habere çok sevinmişti tabii. O da bana kendi gebeliklerini, doğumlarını anlattı. Eve dönerken rahatlamıştım, sevincim dinginleşmişti. Olağanüstü bir şey, bir mucize taşıyordum bedenimde ama bu çok doğaldı, her kadının zenginliğiydi. Gene de Erdoğan'la konuşmakta güçlük çekmiştim. Baban olmasaydı, onun yakınlığı, dostluğu olmasaydı, Erdoğan'la mutlu olmazdım belki de. Bunu hep düşünmüşümdür."

Artık yorulmağa başlamıştı. Topuklu çizmelerle taşlı yolda yürümek yorucuydu kuşkusuz. Koluma daha bir yaslanmıştı bu yüzden.

"Ah, Rüstem, Rüstem... Ne adamdı o! Bizi nasıl da severdi. Rüstem ölmeseydi bütün o kötülükler olmayacaktı belki de. Ya da Erdoğan uğradığı bozgunu kolay atlatacaktı. Öyle neşeli, öyle inanç dolu bir adamdı ki baban. Kimse sevmeyi onun kadar iyi bilmemiştir. Söylesene, sen de sevmeyi biliyor musun? Hiç yargılamadan, sevgini bir başka şeyin buyruğuna, hizmetine vermeden sevmeyi... Baban gibi olabildin mi?"

"Bilmiyorum," diye cevap verdim canım çok sıkılarak.

"Bilmiyor musun? Ne biçim cevap bu!"

"Bilmiyorum, dedim ya. Daha doğrusu hayır, ben babam gibi sevmeyi bilmiyorum her halde. Çünkü bir zamanlar sevgimi

–senin deyiminle– bir başka şeyin buyruğuna, hizmetine vermeğe çalışmıştım. Kısacası sevgi budur sanıyordum."

"Aptal!"

Sonra artık hiç konuşmadık.

Dönüşte hemen eve girmek istemedim. Sevda abladan izin aldım, deniz kıyısında dolaşmak istiyordum.

Az öncesine kadar açık olan gökyüzü şimdi bulutlanmıştı. Deniz, kıyı boyundaki kayaları dövüyor, köpükler gezinti kaldırımını ıslatıyordu. Suların arada paçalarıma kadar sıçramasına aldırmadan kıyıda yürümeyi sürdürdüm.

Ankara, bedenimi demirden bir palto giymişim gibi saran soğuk, cenazelerine çelenk yaptığım ölüler taranan kahveler, karanlık köşe başlarında, bodrumlarda, tarlalarda bulunan hırpalanmış cesetler, gecenin bir yarısında korkunç, inanılmaz vahşilikte sesler çıkararak patlayan bombalar, Antalya'daki sevgilim, bir türlü katlanamadığım karım, mutsuzluklarına tek başlarına karşı koymağa çalışan çocuklarım öyle uzaktı ki bana.

Sanki ben hep Kurfallı'daydım. Kurfallı'dan hiç ayrılmamıştım. Belki uzun sürmüş bir uykudaydım; yedi uyurlardandım. Derken uyanmıştım az önce. Çocukluğumun neşesini, tasasızlığını bulamayacaktım elbette ama işte yaşanabilir bir dünyadaydım.

Az önce, babamın ve Erdoğan abinin mezarlarının başında dua etmiştim. Dua etmek ne demekse? Dua etmeyi bilmem ki... Ama onlara, geçmişime, yitirmenin, yitirişin acısının gölgelemediği bir erince nasıl da yakındım! Rüzgâr esiyordu, üşüyordum. Kabristanın ötesinde boş, boz renkli tarlalar uzanıp gidiyordu. Önümüzde de eğik, bükük yaslı mezar taşları... Sanki gerçek hayat bu gibiydi. Binlerce yıldır insanların yaşadığı, yinelene yinelene gerçekliğe damgasını vurmuş hayat... Benim eski, karabasana benzeyen, adlandıramadığım, yalnızca boğuştuğum gerçekse bu hayattan ne kadar farklıydı!

Şimdi deniz yanımsıra uzanıp gidiyordu. Ne çok özlemiştim denizi. Denizsiz bir yerde yaşamak, denizsiz, gölsüz, ırmaksız, yeşilliksiz kapkara bir çukurda yaşamak; ev bloklarından aşıp dağları bile görememek, rüzgârları özlemek, Eskişehir'de gönül verdiğim bozkırdan bile uzakta olmak... nereden aklıma

gelmişti acaba? Kurfallı'da bir çiçekçi dükkânı açabilir miydim? Elbette hayır!.. Burada çiçekler bir dükkânın içine, vazolara tıkılamayacak kadar özgürdürler, onurludurlar; hep bir yerlerden taşar, bir yerleri aşar, tırmanır, sokulur, gönüllerince yayılırlar.

Kıyı yolu eski manastırın arkasından dönüp tepelere doğru uzanmağa başlamıştı. Geri döndüm. Kıyıdaki banklardan birine oturdum. Kulaklarıma dolan rüzgârın ve denizin sesi beni yavaş yavaş içinde bulunduğum zamandan, mekândan koparmağa başladı. Geçmişimi, geleceğimi, bugünümü aynı anda duyuyordum. Acılar, tutkular, umutsuzluklar, yenilgiler hep birlikte aynı tadı bırakıyordu ağzımda. Coşturucu bir şeydi bu. Biraz alkol almış gibiydim; hafifçe başım dönüyordu ama kendimi güçlü hissediyordum. Geçmiş ve gelecek arasındaki bir anı dolduracak ufacık ve önemsiz bir kum taneciğiydim. Aynı zamanda da bana bütün ağırlığını duyuran bir varlığım vardı. Hayatıma karışmış bulunan herkes, şimdi çok önemsizdi, hem de hepsinin baş döndürücü bir büyüklükleri vardı. Karım da Zeynep de öyleydiler. Denize, ufka bakarken duyduğum ilksizlik ve sonsuzluk arasında varoluşumdan başka değerli sayılabilecek hiçbir şey kalmıyordu.

Bir bakıma şu kayalar gibiydim. Onlar doğanın verdiği sağlamlığa, direnç akıllarıyla, iradeleriyle daha fazlasını katamazlardı. Deniz, günün birinde aşındırırdı onları. Benim de öyle, kendime kendi çabamla ekleyecek hiçbir gücüm yoktu.

Ama tuhaf şey, şu anda bunu kabullenmek bana hiç de acı vermiyordu artık.

Islandığımı fark ettim. Yağmur çoktan başlamış, deniz durulmuş, rengi tuhaf bir kurşuniye dönüşmüştü.

Coşkuyu tüketen tedbire ilendim. Kayalar gibi tek başıma değildim elbette. Sonsuza değin orada kalamazdım ki. Sevda abla beni bekliyordu.

Akşam yemeğinde Cezmi bey gene bizimle birlikteydi. Sevda abla güzel bir rakı sofrası hazırlamıştı. Balık çorbası, tekir tava, öğleden kalma salata ve turşu...

"Ben her akşam biraz içerim," diye anlattı Sevda abla. "Başka türlü olmuyor."

"Ben de içerim," dedi Cezmi bey. "Ben de başka türlü yapa-

mıyorum. Ama böyle hep bir arada... yani arkadaşlarla birlikte içmek başka oluyor tabii."

Akşam üzeri eve döndüğümde Sevda abla beni daha önce yakmış olduğu hamama sokmuştu zorla. Genzimi dolduran yanmış odun kokusuyla çok sıcak bir hamamda yıkanmayı unutalı yıllar oluyordu. Oysa zorla girdiğim, girer girmez de böyle bir sıcaklıkla nasıl baş edeceğimi düşündüğüm hamamdan bir türlü çıkmak istemedim. Ondan sonra da, artık Sevda ablanın üstelemesine gerek kalmadan yatıp uyudum. Nefis bir uykuydu bu. Hiçbir şeyle karşılaştıramazdım.

Uyandığımda evi değişik balık kokuları sarmıştı. Geçen geceden kalma hafif sersemliğim, açık havada bol oksijen alarak yürümek, sıcak hamam, derin bir uyku... Sonra da nefis yiyeceklerle dolu bir masada içki içmek... Gerçeklik duygumu mu yitirmiştim, yoksa gerçeği ense kökünden yakalayımıvermiştim bir anda?

"Akşamları Erdoğan da bir-iki kadeh içmeyi severdi," dedi Sevda abla. "Ama ben ona katılmazdım. Rakı içmeyi sevmezdim o zamanlar"

"Şimdi de yalnız başınıza oturup içiyorsunuz ama," dedi Cezmi bey. "İnsan yalnızlığını unutmak için içer; bir işe yaramaz bu. Ama arkadaşlarla birlikte, bir dostla birlikte içmek iyi gelir."

"Evet," dedi Sevda abla, dalgın dalgın ağızlığıyla oynayarak. "O zaman tabii birlikte... şey yapılır... Birlikte tahammül edilir kısacası."

"Neye." diye sordum gene sabahki gibi. Sevda abla sorumu gene cevapsız bıraktı.

Cezmi bey gülümsedi.

"Evet," dedi. Sonra "Birlikte tahammül etmek" diye tekrarladı kendi kendine konuşur gibi. "Ne hoş!" Sonra, "Ee," dedi bana dönerek, "nasıl buldunuz bakalım Kurfallı'yı? Çok değişmiş mi?"

"Hayır, değiştiğini söyleyemem. Buna ayrıca sevindim tabii. Ama galiba ben değişmişim."

"Anlıyorum," dedi Cezmi bey.

"Neyi anlıyorsunuz?" diye sordu Sevda abla birden hırçınlaşarak. "Siz erkekler bir araya gelince hemen bir gizli dernek

kurarsınız. Kadınları da dışlarsınız. Bu gizli anlaşma da ne oluyor?"

Bu haksız saldırı ürkütmüş, perişan etmişti Cezmi beyi.

"Gizli dernek filan yok," dedi olanca yumuşaklığıyla. "Sizi dışlamak da ne demek? Dışlanan ben olabilirim ancak. Geçmişinizden çıkıp gelen şu delikanlı... Nasıl sahipleniverdiniz onu. İki yıldır komşuluk ediyoruz şurada. Kiracınızım. Beni ilk kez, belki de salt onun hatırı için, lütfettiniz, çağırdınız. Görüyorsunuz, sitem konusunda baskın çıkabilirim."

Sevda abla birden duygulanmıştı. Öyle ki gözleri bile doldu gibime geldi.

"Haksızlık bu," diye mırıldandı. "Haksızlık ediyorsunuz. haksızlık ettiğinizi kendiniz de biliyorsunuz. Ben lütufta filan bulunmuş değilim. Başka çarem olmadığını anlamanız gerekirdi çoktan."

Bir sessizlik oldu. Uzun süredir beklenen bir oluşumun, bir anın tadına varmak istiyor gibiydiler; gene de korkuyorlardı. Bu yüzden Cezmi bey deminki sessizliğe aykırı, onu parçalayan bir sesle,

"Barışalım," dedi ve kadehini kaldırdı.

Bu sözüyle herhangi bir şey noktalanmadı. Sevda abla herhangi bir tepki göstermedi. Kendisini önce öfkelendiren, sonra duygulandıran, daha sonra da heyecanlandıran durumları unutmuş görünüyordu. Sessizlik hep sürüyordu. Daha doğrusu bazı sözler söyleniyordu ama sanki hiç konuşulmuyordu. Cezmi bey, anlatmak, anlatmak, anlatmak için önüne geçilmez bir istekle kıvranıyordu belki. Öylesine tedirgindi. Ne var ki, Sevda ablaya baş eğmek zorundaydık. Konuları açıp kapamak kendi tekelinde olsun istiyordu çünkü. Hele Cezmi beyle ikimizin karşılıklı konuşmasına dönüşüverecek bir konudan kaçınmalıydık. Böyle bir şeyi mümkünü yok göze alamazdık. Asıl bu yüzden ne yapacağımızı şaşırmış durumdaydık.

Bir ara Sevda abla kalktı, teybi çalıştırdı; Çaykovski'nin keman konçertosu duyuldu. Yerine otururken,

"Ben başka müzik dinlemem," dedi. "Şu popmüziği denen şeye de bir türlü alışamadım. Klasik müziği bana tanıtan Erdoğan olmuştu. İstanbul'daydık. Benim kalça kemiğim kırılmıştı,

alçılar içinde yatıyor, sıkıntıdan patlıyordum. Teyzemin oğlunun arkadaşıydı Erdoğan. Zaten öyle tanışmıştık. İstanbul'da yani. Erdoğan bana ses makinası ve bir sürü teyp getirdi. Bu müziği dinlemeğe alışmamı, başka türlü aylarca yatmağa dayanamayacağımı söyledi."

Bir süre müziğe kaptırdı kendini. Biz de sesimizi çıkarmadan, ağzımıza bir lokma bile atmağa kalkışmadan müziği dinledik.

"Derken bana Emile Zola'nın kitaplarını taşımağa başladı," diye sürdürdü konuşmasını, ikinci bölüme geçişi, gözlerini yumarak dinledikten sonra. "Emile Zola'ya hayrandı. En çok da Froment soyuna tutkundu. Hani şu alınları kule gibi yüksek olan, her türlü güçlüğü yenen adamlar var ya... Fabrikalarda işçinin başına geçerler, olmadı kıraç toprakları cennete çevirirler; adli hataları düzeltirler; tüm zorlukların üstesinden gelir, hep güzellikler yaratırlar... Erdoğan burada, şu küçücük Kurfallı'da, kendince bir Froment cenneti kurmak istemişti."

"Örnek bir işveren olacaktı," diye anlatıyordu. "Her türlü önlemlerin alındığı, işçi haklarının sağlandığı bir maden işletecekti. Yeterince para kazanınca da bir fabrika kuracaktı. Ama onu uyarmışlardı; babalar, kendilerinden olmayan birinin maden işletmesine filan izin vermezlerdi. Herkes öyle söylüyordu: Görülmüş şey mi? Ruhsatı aldın, diyelim. Bununla iş bitmez. Babalar izin vermezler. Bu konuda devletten güçlüdür onlar. İstanbul'da, Ankara'da böyle söylediler. Erdoğan dinlemedi ama, aklına eseni yaptı. Yapmak istedi. Sonra tuttu, modern bir çiftlik kurmağa kalkıştı, örnek bir çiftlik sizin anlayacağınız. Böyle bir çiftlik, Kurfallı'nın işletme koşullarına uygun düşmez, dediler. Bizim froment aldırır mı? İyi bir belediye başkanı olmuştu ya, öteki işleri de başaracağını sanıyordu. Oysa ortada ne gerçek bir Froment vardı (sözünün burasında kalkıp müziği kıstı biraz)... evet, Emile Zola'nın romanlarında gerçek diye anlattığı şeyler de düşten başka bir şey değildi. Bunu bir yerde okumuştum. Gerçek olan yalnızca çiftlikteki şımarık, tembel, vurdum duymaz işçiler, düzenbaz kâhya ve Sarı Bedri'ydi. Sarı Bedri, taa bilmem nereden koştu geldi; ne yaptı etti, madeni ele geçirdi, sonra da işletmedi, kapattı. Madenin kapatılmasının ve ekmek

paralarından olmalarının sorumluluğunu işçiler –Erdoğan'la birlikte o güzelim Froment cennetini oluşturacak olan işçiler– Erdoğan'a yüklediler, ona düşman oldular."

Biraz durdu. Bir-iki yudum rakı içti, balık yedi.

"Tabii siyasetçileri de unutmamak gerek. Onlar da balıkçılar kooperatifini ele geçirdiler. Erdoğan bu acıyı da yaşadı ölmeden. Yazık ki, benim varlığım onun için bir avuntu bile olamadı. Belki yanılıyorum ama bana öyle geldi. Ölürken başucunda bir kavga arkadaşının bulunması onu mutlu edebilirdi. Oysa ne işçilerden ne artık başkasının eline geçmiş bulunan çiftlikten ne de kooperatiften kimse gelmemişti. Son bir vefa örneği gösteren kimsemiz yoktu. Belki haklıydı onlar, korkuyor da olabilirlerdi. Ama biz yalnızdık, kimsesizdik. İkimiz birlikte bile sayılmazdık."

Boşalan kadehini Cezmi beye uzattı. Cezmi bey kadehe rakı ve su koydu. Çaykovski'nin konçertosu bir zafer çığlığıyla yükselir gibiydi. Ama aslında, hayat denen büyük karanlığın gizli güçünün zaferiydi bu. Alt eden, yok eden, var eden, başaran o büyük karanlığın karşıtlıkları değil miydi, bizi şu müzik karşısında olduğu gibi, cahil, kör gene de hayran bırakan.

"Ben Emile Zola filan okumadım," dedi Sevda abla bu kez değişik bir sesle. "Okumam da." Erdoğan abinin başına gelenlerden, hastalığından, ölümünden, Sarı Bedri'nin yaptıklarından, Kurfallı'lının kadir bilmezliğinden Emile Zola suçluymuş gibi konuşuyordu. "İyi bir romancı değil Zola. Sonra ben tanrıtanımazlığa akıl erdiremem, tanrıtanımazlardan hoşlanmam. Oysa Zola'nın sözünü ettiği bütün bu iyi, güçlü, yılmaz insanlar, bütün Froment'lar ve karıları, kadınları tanrıtanımazdı."

Ağızlığına bir sigara daha taktı.

"Emile Zola'yı okumadığını söylüyorsun. Nasıl o kadar iyi tanıyorsun peki?" diye sordum bir şeyler söylemiş olmak için. Yoksa onun çelişkileriyle başa çıkmayı düşünmüyordum. "Pekâlâ okumuşsun işte Zola'yı."

"Elbette okudum, neden okumayacak mışım?" diye cevap verdi bana, tam kendine, kendi çelişkilerine yakışan bir umursamazlıkla. "Onları bana Erdoğan vermişti ve Zola'ya inanıyordu o. Birinin inandıklarına inanmak, sevdiklerini sevmek rahat-

latır insanı. Arayıp durmaktan kurtulmuş olursun. Bir oğlum olmasını isterdim. Verdiği kitapları okur, onun inandıklarına inanırdım; yaşamak kolaylaşırdı. Lâle var tabii ama kız çocuk başka. O da bir başka erkeğe inanıyor çünkü. Her iyi kadın gibi kocasına çok bağlı."

Uzun süredir hiç sesini çıkarmamış olan Cezmi bey konuştu sonunda: "Ben size okumanız için kitap veriyorum ya," dedi. "Yoksa sevmiyor musunuz onları? Okumuyor musunuz?"

"Elbette veriyorsunuz, ben de okuyorum verdiğiniz kitapları," dedi Sevda abla hiçbir şey söylemiyormuş gibi.

Cezmi bey bocalıyordu. Ellerini, tüm bedenini koyacak yer bulamıyor gibiydi. Sonunda kararını verdi, rahatladı. Ayağa kalkarak,

"Ben izin rica edeceğim," dedi. "Çok güzel bir geceydi. Sizin için önemli olan bir günü, anılarınızı benimle de bölüşmek istemeniz ancak onur verir bana. Ama artık gitmeliyim, geç oldu."

Sevda abla kalması için üstelemedi. Ama Cezmi bey kapıdan çıkıp gidinceye kadar gözleriyle izledi onu. Yalnız gözleriyle değil de, tüm varlığıyla. Sanki kendi içinden bir şey yükseldi ve Cezmi beyle birlikte çıktı gitti.

Sofrayı birlikte topladık.

"Sen git yat," dedi bana, bulaşıkları yıkamak üzere hazırlanırken.

Bu bir buyruktu. Yalnız kalmak istiyordu besbelli. Ben odamda, yatağımda dönenip dururken o oturma odasında radyoda gece konserini dinliyor, belki de sigara üstüne sigara içiyordu.

Gece sık sık fırtınanın sesiyle uyandım. Fırtınanın sesini dinlemek hoşuma gidiyordu. O dışarda uğuldar, insana çocukluğundan kalma birtakım uğursuz çağrılarda bulunurken, kendimi sarınmış, sarmalanmış, korunma altında hissediyordum. Bir çocuk gibi korunmağa ihtiyacım vardı. Çalışıp didinmekten, yalnız, yapayalnız olmaktan yorgun düşmüştüm. Yarından sonra gene didinmeğe başlayacaktım; yalnızlığım gene sürüp gidecekti ama iki gün sonrası öyle uzaklardaydı ki, sanki hiç gelmeyecekti.

Sabah kahvaltısından sonra (kızarmış ekmeğiyle, kızarmış ekmek kokusuyla, çeşitli peynirleri ve reçelleriyle krallara lâyık bir kahvaltıydı bu; yıllardır ilk kez kahvaltı ediyordum) kepenkleri onardım. Bu arada Sevda abla alışverişe çıkmıştı. O sırada Cezmi bey evin önünden geçti. Belki sabah yürüyüşünden dönüyordu.

"İşiniz bitince yukarı buyurun isterseniz," dedi, "kahve içeriz."

"Sizin kepenkler ne âlemde?" diye sordum. "İsterseniz, onları da onarayım."

"Ben benimkileri onarmıştım," dedi biraz utanarak. "Sevda hanımınkileri de onarabilirdim ama onun istemesini bekledim. Kendisine yardım edilmesinden pek hoşlanmadığını sanıyorum da... Tabii siz başkasınız. Sizin yardımınızı kabul eder."

"İşim bitince gelirim."

Cezmi bey bana kahve pişirdi. Aydınlık bacasının altındaki büyük masanın çevresine oturduk.

"Kurfallı'da ne kadar kalacaksınız" diye sordu.

"Bu gece gitmek zorundayım."

"Yazık, biraz daha kalsaydınız... Çevreyi dolaşırdınız. Size ahtapot pişirirdim. Arkadaşlarımla tanışırdınız; şarap içerdik birlikte."

"İşlerim var. Cenazeler beni bekliyordur. Ben buradayken kim bilir kaç kişi öldürülmüştür şimdi. Çelenklere yetişmeliyim."

Neden bu tatsız sözleri söylemek gereğini duymuştum. Onu sarsalarsam, şaşırtıp yaralarsam ne geçecekti elime? Sevda ablanın dünyasındaki (benim olmayan dünyadaki) yerini mi kıskanıyordum?

"Çelenkler mi?" dedi o oysa, önemsiz bir söz işitmiş gibi.

"Çelenkler ya... Yalnızca küçük, zarif buketler, düğünler ya da açılış törenleri için sepetler mi hazırladığımı sanıyordunuz? Asıl kazancımı çelenkler sağlar benim."

Cezmi bey bir süre önüne baktı, sakalını sıvazladı.

"Görünce anlamıştım zaten" dedi. "Siz de acı insanısınız. Ama böyle olduğunuzu bilmeli, hayatı kabullendiğiniz haliyle acıyı da korkmadan göğüslemelisiniz. Çünkü bu topraklar üze-

rinde gerçek acı yaşanmadı. Garip bir toprak bu. Kimseleri acından öldürmez, ama yeterince de beslemez. Bu yüzden güdük, kavruk insanlar olduk. Oysa acı çekmeyi başarabilirdik. Acı insanın gözünü döndürür. O zaman insan, insan olduğunu haykırmaktan çekinmez. İnsan olduğunu ve salt bu yüzden acı çektiğini başkalarına da kanıtlamak ister. Kanıtlar da."

Heyecanı birden sönüverdi, omuzları çöktü.

"Öyle yaşlı buluyorum ki kendimi," dedi. "Hepimiz yaşlıyız. Zamanından önce yaşlandık. Bir çağın işini on yıllara sığdırmak zorunda kaldık. Bu yüzden on yıl öncesini vakit geçirmeden unutmamız gerekiyordu. On yıl öncesinin acılarını da tabii... Diyorum ya, bizimkisi unutuşun tarihi olabilir ancak. Hani eskiler nisyan derlerdi, işte o. Tanrım, bu kez de acı çekmeyi beceremezsek, geçiştirmeğe kalkarsak hapı yuttuk demektir. Bu kez hepten hapı yuttuk demektir. Çünkü insan ne yaparsa, yaşamaktan aldığı cesaretle yapar. Bu cesareti yaratan da acıları karşılama gücüdür."

O sırada aşağıdan birtakım sesler duyuldu.

"Sevda hanım eve döndü," dedi Cezmi bey. Yüzü birden aydınlanmış, sesi yumuşamıştı. "Belki sizi evde bulamayınca kızar. Hele size el koymağa kalkıştığıma hükmederse... O zaman vay benim başıma gelenlere. Hadi, onu yalnız bırakmayın."

Öğleden sonra Kurfallı'da dolaşmak istedim. Ama çarşıda değil. Sevda ablaya düşmanca, bana da garip bir merakla bakan, çoktan unuttukları koca bıyık Rüstem'e birden yapay bir ilgi göstermeğe kalkışan esnafın arasında değil. Çarşıdan geçmeyi göze alamadığımdan bizim eski evi görmekten de vazgeçmiştim.

Bu yüzden kıyı boyunca yürüdüm. Manastırın arkasından dolanıp tepelere uzanan yola saptım. Yükseldikçe koy ayaklarımın altına serilmeğe başlamıştı. Kıvrıla kıvrıla yükselen yolun dönemeçlerinden kiminde sert bir rüzgârla karşılaşıyordum, kiminde tatlı bir esintiyle... Koy, açılıp genişliyordu önümde. Küçük çıkıntılar, kayalıkların gizlediği koycuklar, yarımadalar görüyordum. Yazın üşenmez, bütün bu girintileri çıkıntıları dolaşır, yüzebileceğim başka tatta yerler arardım. Evet, yaz diye de bir şey var dünyada. Yaz, sıcak, güneş ve deniz... Değişik

sularda çocuklarımla ya da Zeynep'le birlikte yüzmek... Neden olmasın!

Sağımdaki kayalığın ötesinden göremediğim bir sürünün çıngırak sesleri duyuluyordu. Daha sonra bir taş ocağının önünden geçtim. Geniş bir düzlüğe ulaştığımda rüzgâr kesildi ve şiddetli bir sağanak boşandı.

Geriye dönüp koşmağa başladım. Manastıra sığınmam mümkün olabilirdi belki.

Manastırın büyük giriş kapısı, pencereleri tuğlayla örtülmüştü. Yanda küçük bir tahta kapı vardı; itince açıldı. Denize bakan pencerelerle hafiçe aydınlanan büyük bir odaya girdim. İçerisi saman, kepek, odun kokuyordu. Anlaşılan eski manastırı şimdi depo olarak kullanıyorlardı. Gözüm karanlığa alışınca, orta yerde saç bir soba gördüm. Çevresine iskemleler sıralanmıştı. Manastırın içi, dışardan daha soğuk ve nemliydi. Birden titremeğe başladım. Sobayı yakamaz mıydım acaba? Bir şey diyen olur muydu? Sobanın kapağını açtım: içi odun, tahta parçaları, çıra ve gazete ile doldurulmuştu. Kısacası yakılmak üzere hazırlanmıştı. Bana cebimdeki kibriti çıkarmak kalıyordu.

Odunların tutuşmasını beklerken iskemlelerden birine oturdum, bir sigara yaktım. O zaman denize bakan pencerelerden birinin önünde duran adamı gördüm. Ben odaya girdiğimde orada değildi. Karanlık bir köşeden çıkıp gelmiş olsaydı ayak seslerini duyardım; çünkü yerler tahta parçalarıyla doluydu. Kimdi bu adam, nereden gelmişti?

Kendisine baktığımı görünce elini sallayarak yanına çağırdı beni. Pencerenin önüne vardığımda koluyla cama sıvanmış tozları sildi. Hızla inen yağmurun altında moraran denizi seyrettik bir süre. Ağır, yoğun, devasa bir gölge halinde arada genişleyip saçılıyor, arada titreyip büzülüyordu. Aşağılarda göremediğimiz kayalıklardan beyazdan griye dönüşen dumanımsı, incecik damlalar yükseliyordu.

"Bak," dedi adam, nerdeyse kocaman nasırlı elleriyle ense kökümden tutup yüzümü soğuk cama yapıştıracaktı. "İyi bak. Geldiğin yerde böyle geniş ufuk yok."

Nereden tanıyordu beni? Tanıyor muydu? Yüzüne baktım. İhtiyar bir adamdı. Dimdik duruşuna aldanmamalıydı, yetmi-

şini çoktan geçmişti. Taştan oyulmuş gibi derin çizgili, anlatımsız, kendini ele vermeyen boz renkli bir yüzü vardı.

"Yirminci yüzyılın neden böyle haşin, kasvetli ve kıyıcı olduğunu, sevinçsiz ve doyumsuz olduğunu hiç düşündün mü?" diye sürdürdü konuşmasını, göğüsten gelen, hırıltılı, boğuk sesiyle. "İnsanlar karşılarında duvarlar göre göre dar görüşlü oldular da ondan. Bu yüzden düş kurmayı unuttular. Düşleri olmayan insanların kaba gerçeklere sığınmaktan ya da bir takım kabalıkları gerçek sanmaktan başka çareleri yoktur. Senin düşlerin var mı."

Sorusunu cevaplamadım. Çünkü aslında bir soru sormamıştı bana. Öyle kendi kendine konuşur gibiydi.

"Yoktur değil mi? Buraya düşlerini aramağa mı geldin yoksa?.. Söylesene neden geldin Kurfallı'ya?"

Bir süre denizi, yağmuru ya da ufku seyretti.

"Mutsuzluğunu unutmağa mı? Birinin, bir şeyin ansızın seni mutlu edebileceği sanısına mı kapılmıştın? Şöyle apansız bir esinlenişle... Kaçmak iyi gelir diye düşünülür kimi zaman. Ama kimse hiçbir yere kaçamaz."

Ben hep susuyordum. Boğazıma bir şeyler düğümlenmişti. Adam, düpedüz horluyordu beni. Hiç değilse tepeden bakıyordu. Kendisi şu hırpani kılığıyla yeryüzünde uzun yıllar yaşamış ve hiçbir gününü rastlantısal olarak geçirmemişti sanki. Bir tarihi yaşar gibi yaşamıştı ömrünü de, herkesin yapmak isteyip de yapamadığını başarmaktan ötürü kıvanıp duruyordu. Öyle miydi gerçekten? Gerçekten bunca başarılı, olağanüstü olabilmiş miydi? Tut ki öyle biri, o zaman Kurfallı'da işi ne? Benimle ne alıp veremediği var? Düzmece biri besbelli. Ağzının lâf yapmasına güvenip... Böylelerini çok gördük. Hele içki masalarında. Ama burada içki masasında değiliz. Adam da sarhoş değil. En iyisi yüzüne bakmamak, dediklerine aldırmamak. Belki o zaman susar.

Hayır, susmuyor!

"Amma büyük lâflar ettim değil mi? Pöh! Aldırma, boş ver sen! Ben böyle konuşur dururum işte. Hani vakit geçsin diye. Senin ağzını bile açmağa niyetin yok anlaşılan. Ama konuşsaydın iyi olurdu. Senin için iyi olurdu demek istiyorum. İçini dökmek iyi gelirdi. Yani içini dökmeyi becerebilsen... Arınırdın."

Biraz bekledi. Bu kez konuşmamı istiyordu besbelli. Ben sesimi çıkarmayınca o gevezeliğini sürdürdü:

"Hayat hakkında ne biliyorsun? Çok saçma bir soru sordum değil mi? Böyle bir soru ancak gençlere sorulabilir. Onlara sorulur. Sense orta yaşlı sayılırsın. Bana kalırsa öylesin. Nasıl olsa bir şeyler öğrenmişsindir. Öğrenmişsindir de, onların doğru olmadıklarına inanmak istiyorsundur. Sonunda doğru olmadıklarına inanmayı başarmışsındır bile. İnsan kendini aldatmak istemeye görsün."

Ellerini önünde kavuşturup beni tepeden tırnağa süzdü. Yüzünde insanı çileden çıkaran alaylı bir gülümseme vardı.

"Küçük adam tarihin önüne geçmek, dünyanın gidişini değiştirmek istiyor," dedi gene denizden yana dönerek. "Çünkü büyük adamlar artık dünyayı ona teslim ettiler ve sarp kayaların doruğundaki koruganlarına çekildiler. Oysa sen o eski küçük adamlardan değilsin. Ne umudun var, ne kuşkuların. Bu yüzden sabırsızsın. Ne başkaldırmayı bilirsin ne sadakatı. Hiçbir şeyden korkmadığın yanılgısını –ki insan olan herkes korkuyu tanır– sürdürdüğünden gerçek mertliğin ne olduğunu bile bilmezsin. Ama o kadar yaygaracı olan sizler öylesine çoktunuz ki, karınca sürüleri gibi (yalnız bu kez tembel ve amaçsız), büyükler –kendilerine özgü, uzağı görmelerini önleyen kutsal onurlarıyla– geri çekildiler. Küçük adam filan değilsin sen. Reklamcılar aşağılık bir ad buldular sana şimdi: Tüketici. Öylesin de. Ancak tüketerek, kısacası yok ederek mutlu olabilirsin. Tüketmekten mutluluk duymazsan işin bitiktir."

Çirkin bir kahkaha attı; iliklerim dondu.

"İğrendiriyor muyum seni? Ama haklıyım. Cezmi bey, acı çekmen gerektiğini söylemedi mi sana? Söylemiştir. Öyleyse payına düşen acıyı çek bakalım. Biliyor musun, Kurfallı'nın yazgısıdır bu. Arada okumuş bir adam gelir, aklındaki düzeni şu zavallı insanlara uygulamağa kalkışır. Erdoğan bey buyruğuna uyanlara iyi bir düzen muştuluyordu. Cezmi bey acı çekin, diyor. Ne kadar inançsız, ne kadar ağzı kalabalık olduğunuzun farkında değiller. Onlar çoktan yitip gitmiş bir kuşağa seslendiklerinin farkında bile değiller. Yoksa sen de mi bir şey önerecektin? Onun için mi geldin bu kışta kıyamette taa buralara ka-

dar? Doyumsuz dünyanın arsız çocuğu... Kendini o ayrıcalıklı kişilerden mi sandın yoksa?"

İlk kez ağzımı açtım:
"Hayır," dedim bağırarak.
"İyi... Bak buna sevindim işte."

Biraz durdu, bekledi. Sonra,
"Madem benimle konuşmağa niyetin yok," dedi, "hazır yağmur hafiflemişken gideyim. Sen biraz daha ufku seyret. Düş kurmağa çalış. Zavallı bir tüketici, bir duvar seyircisi olsan da eline fırsat geçmişken dünyanı genişletmeğe çalış. Tüketici dostum benim. Ama bir çiçek tüketicisi değilsin sen. Çiçekleri ölüler tüketiyor. Ölüler sayesinde karnını doyuruyorsun. Ama baban, koca bıyık Rüstem marangozdu ya, ömründe tabut yapmadı. Ölülerin sırtından geçinmek ağır gelirdi ona."

Kapının önüne gelince döndü.

"Sobayı söndürmeyi unutma," dedi. "Şurada küpte su olacak."

İçime zehrini salıp gitti. Kimdi, neyin nesiydi? Sorup öğrenmeğe hiç niyetim yoktu. Yüreğime bir bıçak saplamıştı. Acısından uluyabilirdim. Gene de sözünü dinledim. Pencerenin önünde durup ufka baktım.

Buralara neden gelmiştim sahi ben? Palavracının, manyağın teki yüreğime hançer vursun diye mi? Beni acıdan uluyacak kadar yaralasın diye mi? Yüzüm neden ıslanmıştı böyle? Yağmur damlaları içeri mi giriyordu yoksa ağlıyor muydum?

Yağmurun hepten dindiğini neden sonra farkettim. Batı yakasında bulutların sert duvarı parçalanmıştı; yarıkların arasından yoğun, acıtıcı ışık demetleri inmekteydi denize. Laciverde dönüşmeğe başlayan morun üzerinde olur olmaz pırıltılar, renkler gidip geliyordu. Uzaktaki adalar yakınlaşmıştı ama gölgelerle yüklüydüler. Birden bastıran sessizlikte martılar acı çığlıklar salarak havalandılar. Yağmurun söndürdüğü ısısı gitmiş güneş, katı bulut duvarını biraz daha araladı. Görkemsiz, bozguna uğramış öylece asılı kaldı bir süre. Az sonra hızla ufuk çizgisine doğru inmeğe hazırlanacaktı; son bir gayretle altından halkasını takınmağa çalıştı.

Hiçbir zaman kilitlenmeyen kapıyı itip içeri girdim. Taşlık loştu. Mutfağın ışığı hafifçe yemek masasının olduğu yeri aydınlatıyordu. Sevda abla masanın çevresindeki iskemlelerden birine oturmuştu. Cezmi bey, ayakta duruyordu. Bir elini Sevda ablanın omzuna koymuş, başını iyice yüzüne yaklaştırmış bir şeyler mırıldanıyordu. Yüzlerini profilden görüyordum. Hayat karşısındaki bezginliklerini, yorgunluklarını gizlemese de hoş bir gülümseme yayılmıştı yüzlerine. Sevda abla Cezmi beyi dinlerken ağır ağır başını sallıyordu.

Eve zamansız mı dönmüştüm yoksa? Şu anda konuşup bitirmeleri, üzerinde anlaşmaları gereken konular olabilirdi. Çıkıp gitmem olanaksızdı. Varlığımı belli etmeden orada durmam da ayıp kaçacaktı. Neyse ki, Sevda abla kapının bir ara açılıp kapanmış olduğunu neden sonra fark etti de bana doğru çevirdi başını. O anda Cezmi bey de beni gördü. Hemen doğruldu. Elini Sevda ablanın omzundan çekti. Çok utanmış görünüyordu. Buna karşılık Sevda abla hiçbir şey olmamış gibi seslendi:

"Çok gecikmedin neyse," dedi. "Erken gideceğini biliyoruz ama gene de iyi bir sofra hazırlayalım, dedik. Cezmi bey sana ille de ahtapot yedirmek istiyor."

"Hem yahnisini, hem kızartmasını hazırlıyorum," dedi Cezmi bey biraz daha az utanarak. "Bakalım, hangisini daha çok beğeneceksiniz."

Konuşacak bir şeyler bulabildiği için mutluydu. Sevda abla taşlığın ışığını açtı.

"Siz oturun," dedi Cezmi bey. "Ahtapot benim işim. Siz de son kez baş başa oturun, konuşun."

"Şuraya oturalım da sizi hepten yalnız bırakmayalım bari," dedi Sevda abla, masanın arkasındaki kanepeyi göstererek.

"Gezintin iyi geçti mi?" diye sordu Sevda abla. Gülüyordu. Gözleri masmaviydi. "Yağmura tutulmuşsundur diye telaşlandık."

Cevap vermedim. Suskunluğuma aldırmadı.

"Ne düşünüyorsun?" diye sordu bu kez.

"Bilmem."

"Bundan sonra birlikte tahammül edeceğiz."

“Bundan sonra sana kitap verecek biri bulunucak hep... Düşündüklerini seninle paylaşacak.”

“Evet.” Başını önüne eğmişti. Bir genç kız gibi masum, dayanıksız ve deneyimsizdi şu anda. “Kurfallılılar zaten daha fazla üzemezler beni. Öyle değil mi?”

Gülümsedim ve elini tuttum.

Bu bir öykü sayılır mı? Sanmıyorum. Öykülerin hep bir sonu olur çünkü. Anlattıklarımsa burada bitiyor. Son filan yok.

Hem çaresizliğin, anlayamamanın, çözümleyememenin, el yordamıyla yaşamanın, korkuyu bastırmak için cinayetlere bile kayıtsız kalmanın, hayata duyulan güzelim gençlik inancının çöküşünün doğurduğu bungunluğun, bir ömür süreceğine inandığınız büyük suskunun öyküsü mü olurmuş?

TORTU

1984

Ablam

Ablam üç gecedir odama gelmiyordu. Nedenini merak ediyordum, üzülüyordum; hatta bir süre gelmesini bekliyor, gelmeyince çaresiz ışığı söndürüp yatıyordum ama uyku tutmuyordu bu kez; gene de nedenini soramıyordum bir türlü. Bir türlü "neden gelmiyorsun artık," diye soramıyordum ablama. Birbirimizi çok seviyorduk; birbirine bizim kadar yakın iki insan yoktu evimizde, belki de kasabada, tüm dünyada, ama ondan çekiniyordum. Birbirimizden hep çekinirdik zaten. Sevgimiz kökü toprağın çok derinlerinde, sağlam, hantal gövdeli bir ağaç değildi belki; ince, narin bir çiçekti. Tabiî öyle olması hiçbir şeyi değiştirmezdi. Yeryüzünde yalnızca kalın gövdeli, köklü ağaçlar değerlidir, denemez. Böyle bir kural yoktur.

Kahvaltıda yüzüne bakıyordum ablamın. Bakışlarını benden kaçırıyordu. Acaba kurallara, gelenek-göreneğe çok bağlı olan, aşırılığı kınayan –her şeyi aşırı bulurdu ayrıca– halam mı yasaklamıştı odama gelip gitmesini? "Kocaman delikanlı oldu artık, çocuk değil. Kardeşin bile olsa, geceleri yanında ne işin var? Böyle sevgilere aklım ermez benim," mi demişti? Pek sanmıyorum. Ablamla yakınlığımızı halam bile olağan karşılardı. Çünkü ciğerlerimden hastalanıp da uzun süre yatmak zorunda kaldığım günlerde bana ablam bakmıştı. Yatağını odama taşımış, yanımda uykusuz geceler geçirmişti. Annemiz ben altı yaşımdayken ölmüş. Ve bana dul bir kadın olan halam değil, ablam analık etmişti o zamandan beri.

Sonra ben iyileştim. Sait ağabeyimin çocukları oldu, ev ka-

labalıklaştı. Ağabeylerimle birlikte dükkânda çalışmağa başladım. Artık ablamla eskisi kadar sık beraber olamıyorduk. Belki birlikte olmamız da o kadar gerekli değildi artık. Belki konuşacak fazla sözümüz yoktu. Çünkü ikimiz de büyümüştük. Ben on altı yaşındaydım, o da yirmi. Yatmadan önce odama geliyordu. Ancak o zaman yalnız, baş başa kalabiliyorduk. Dediğim gibi konuşacak sözümüz de yoktu. Büyümek bize yaramamıştı. Birden hüzünlü insanlar oluvermiştik; ailemizin ve kasabamızın öteki insanlarına benzemiştik kısacası.

Hastalığım sırasında ben sırtüstü yatardım, o sessizce işini işlerdi.

"Çeyizin mi o senin?" diye sormuştum bir gün. Kıpkırmızı olmuş, cevap vermemişti. Ben onun kızarmasına aldırmadan sorularımı sürdürmüştüm. "Nedir o, kırlent mi?"

"Kırlenti ne bilirsin ki sen?"

"Bilirim elbette. Halamdan, yengemden filan duymuş olmalıyım."

"Kırlent değil bu. Sehpa örtüsü."

"Çiçeklerin hepsini mavi yapsaydın ya..."

"Örnek böyle ama."

"Olsun. Çiçeklerin hepsi mavi mavi daha güzel görünecek... İstersen çiçeklerin bazılarını koyu mavi ya da lacivertle işleyebilirsin ama."

"O kadar da işledimdi."

"Yok canım, hepsi hepsi dört tane pembe var içlerinde."

"Madem istiyorsun sökeyim."

"Maviler daha güzel görünüyor da..."

"Peki, senin dediğin gibi olsun."

Ablam tüm çeyizini benim başucumda oturduğu saatler boyunca işledi. Onun gergef, tığ ya da bir örtü üzerine eğilmiş ince yüzünü, hünerli ellerini seyretmekten büyük tat alıyordum. Yaptığı her işe karışmaktan da kendimi alamıyordum. O da sözümü dinliyordu.

"Yıldız çiçeğinin yaprağı öyle olmaz ki..."

"Bunun yıldız çiçeği olduğunu da nereden çıkardın?"

"Yıldıza benziyor. Çiçekler içinde ancak yıldız olabilir o."

"Ama örnekte bu yaprak var."

"Olsun, sen gene de şunu bir dene bakalım."

Ablam çiçeğin yaprağını değiştiriyordu hemen.

Tabiî yalnızca iş işlemiyordu. Arada konuşuyordu. Konuşması beni çok eğlendirirdi. Çünkü konuşmalarında mantık yoktu.

"Fatma'nın kedisi yavrulamış. Bir görsen, üç tane oğlan."

"Oğlan mı?"

"Evet."

Betimleme yeteneği de yoktu. Kasabalı öteki kadınlar gibi uzun uzun konuşmayı, anlattıklarını vurgulamayı hiç bilmezdi. "Ee, yavruladılarsa yavruladılar, ne olmuş yani?" sorusunu karşılamak üzere de, baştaki cümleyle hiç ilgisi bulunmayan sözler eklerdi konuşmasına.

"Kırmızı erikler bir çıksın, bir çıksın Halim, sana hoşaf yapacağım. Zaten yakında açık hava sineması açılır."

İki yıl geçti aradan, o kadar canlı değildi artık, öyle yüksek sesle soluğu kesiliverecekmiş gibi coşkuyla konuşmuyordu. Geceleri odama geldiğinde, yatağımın ucuna ilişiyor, ellerini kucağına koyuyordu.

Aslında bir derdi filan olmadığını dudaklarındaki belirsiz gülümsemeden anlıyordum.

"Ferit, hala dedi bugün bana. Bir sevindim ki... Acaba halam da, ona ilk kez hala dediğimde böyle sevinmiş midir? Ferit sana ne zaman amca diyecek dersin? Belki abi der sana. Çünkü çocuksun daha. İyi, çok iyi bir çocuk... Yakında iyi bir delikanlı olacaksın. Sinemaya gittin mi?"

İyi bir delikanlı olmanın ilk koşulunu belirleyecek gibi görünen sorusunda, son cümlelerinin iki yıl önceki coşkusu yoktu. Tek örnek değildi bu. İyi biliyordum. Son cümlelerine eskisi gibi önem vermiyordu artık.

"Bugün dolmayı ben sardım. Pek iyi saramadım ama; farkındasındır ya sen de... Neyse abim bir şey demedi. Yengem yüzüne baksam gülüverecekti. Kurbağalar mayısta mı ötmeğe başlarlardı?"

Ama üç gündür odama gelmiyordu ve ben onun isteksizce de söylenmiş olsalar, son cümlelerini, son cümlelerinin özgürlüğünü, başı boşluğunu özlüyordum.

Dükkânda ağabeylerim de bir hoştular. Ya yok yere gülüyorlar ya da durup dururken öfkeleniyorlardı. Yengem de telaşlar içindeydi, eli ayağı birbirine dolanıyordu. Onların bu tuhaflıkları beni ilgilendirmiyordu ama. Ben yalnız ablamı düşünüyordum. Ablam odama uğramayalı tam beş gün olmuştu. Mustafa abim beni azarladı, işe yaramadığımı söyledi. Zeytinyağı tenekelerinin yanına yanlışlıkla çiçekyağı koymuşum. Bence büyük bir hata sayılmazdı bu. Müşteriye zeytinyağı diye çiçekyağı satmadıktan sonra... O bağıra dursun, Sait abim de,

"Kimsenin aldırdığı yok zaten," dedi.

Kimler, neye, neden aldırmıyorlarmış soramadım, çünkü onun da öfkesi burnundaydı.

O akşam ablam odama geldi. Yüzü solgundu. Tabiî beş gündür nerelerde olduğunu soracak değildim. Gelmişti ya sonunda, yeterdi. Eskisi gibi yatağımın ayak ucuna oturdu. Yalnız bu kez kucağına koyduğu elleri titriyordu, önüne bakarak konuştu.

"Beni boyacıların Rıfkı'ya, istemişler," dedi. Durdu, yutkundu. "Olmaz, dedim. Oysa siz bilirsiniz demem gerekirdi. Ağabeylerim surat asıyorlar şimdi bana. Yengemle halam da çıkışıp duruyorlar. Demek ki onlar Rıfkı'ya varmamı istiyorlar."

Sustu. Verdiği haber o kadar ilgilendirmemişti beni. Ama son cümlesini, Rıfkı'yla, ailemizle, evlenmekle hiç ilgisi olmayacak olan son cümlesini söylemeyi unutmuştu. Bu yüzden kaygılıydım. Ablamın başına ne gelmişti? Rıfkı'yla ablamı evlendirmek istemeleri önemli değildi. Sonuç olarak ablam ona varmayı reddetmişti ya... Ama neden böylesine umutsuzdu? Neden hâlâ susuyordu?

"Yol kıyısındaki kavakları kesiyorlarmış, duydun mu?" diye sordu birden. Rahat bir soluk aldım.

"Evet," diye bağırdım sevinçle. "Ama merak etme, yerine yenileri dikilecek. Fidanlar ısmarlanmış bile."

"Bak bu iyi işte. Tazecik fidanları severim ben. Hem ağaç dikme zamanına ne kaldı ki şurda? Beni yol kıyısına götürürsün değil mi? Kavakları nasıl dikiyorlar görmek istiyorum. Bugün yağmur yağacak."

O gece rahat uyudum. Düşümde ablamı, yeni dikilen kavak ağaçlarına salıncak kurmuş, kolan vururken gördüm. Yüzü pespembeydi, gülüyor, çığlıklar atıyordu. Ben de, "korkma, düşmezsin, birşeycik olmaz," diyordum ona.

Oysa ablamın yanakları pembeleşmedi. Daha da soldu gün geçtikçe. Gülmüyordu bile. Çocukları severken bile gülmüyordu. Rıfkı'ya varmak istemeyişi hiç de hoş karşılanmamıştı evde. Zavallıcığı sıkıştırıp duruyor olmalıydılar. Nesi vardı Rıfkı'nın bu kadar tamah edilecek? Kaypak diye adı çıkmıştı. Askerlik arkadaşı Remzi de hiç tutmazdı onu. Boyacılar bir zamanın iyi, yani varlıklı ailelerindenmiş. Şimdi eski zenginlikleri kalmadı ama varlıklı günleri görmüş geçirmiş babalar, amcalar sağ oldukça güçlü sayılıyorlar gene de. Ne var ki, eski günlerin şatafatlı anılarıyla bugünün tatsız gerçekleri arasında kararsızlar. Bu yüzden sinirli adamlar olup çıkmışlar. Yüksekten atmağa, içip içip kavga çıkartmağa bayılırlar. Rıfkı bana kalırsa biraz aptaldır. Tavlada, pişpirikte hep yenilir. Üst üste mars olduğu çok görülmüştür. Yenilgilerinin acısını yeni baştan yenilmek, kahvede bulunan herkese çay üstüne çay ısmarlamakla geçiştirmeğe çalışır: Onursuzdur.

İnce, hüzünlü, becerikli bir kızdı ablam. Belki güzel sayılmazdı ama altın gibi bir yüreği vardı. Ben altın gibi diyorsam öyledir; çünkü iyi tanırım ablamı. İşte böyle bir kızı dedeleri bir zamanlar zengindi diye kaypak, bön, onursuz, üstelik işsiz-güçsüz bir adama vermeğe kalkışıyorlardı ağabeylerim.

Evin içindeki gerginlik bir ay sürdü. Bir pazar günü camdan bakıyordum. Pencerenin önünde sıralanmış çiçek saksılarına ilişti gözüm. Sardunyalar, küpeler solmuşlardı. Ablamın çiçekleri yani.

"Ablaaa!" diye haykırıvermişim, "çiçeklerin solmuşlar!"

"Evet," dedi ve yutkundu. Gözlerinin çevresi kızardı. "Bırak ölsünler. Çiçeklerle uğraşacak değilim artık."

Sonra ablamın ikide bir kediyi tekmelemek istediği günler oldu. Yoo, kediyi tekmelediğini söyleyemem. Böyle bir şeyi yapmağa asla kalkışmaz o. Ama Sarman ne zaman karşısına çıksa, ablamın sağ ayağı arkaya doğru gidip hız alıyor, kısa bir duraklamadan sonra öne, gene eski yerine geliyordu. Ve yüzünde san-

ki kediyi gerçekten tekmelemiş gibi bir pişmanlık, gene de kediye ya da bir başka şeye duyduğu, bir türlü yenemediği öfke, sonra –tuhaftır– bir rahatlama görülüyordu. Onu böyle yakaladığım zamanlar kızarmıyor, şaşırmıyor, kendince bir özür bulmuş gibi ilgisiz cümlelere sarılıyordu hemen.

"Sacit'in topu kaybolmuştu da..."

"Yağmur yeni sildiğim camları berbat etti, gördün mü? Ama önemi yok. Üzülmüyorum."

Bir gün yengemin halama şöyle dediğini duydum:

"Sinir minir değil, kendini beğenmişlik derim ben buna. Rıfkı'yı istemedi. İyi, kendi bilir. Ama bir başkasını beğenecek mi bakalım? Yaşıtlarından bile doğru dürüst arkadaşı yok. Kızlarla bir araya gelince öyle oturuyor, ağzını bile açmadan. Herkes gülüyor, bin türlü hikâye anlatıyor, bizimki susuyor. Beni de hor görüyor. Hani bir gün patlayıvereceğim ama neyse, tatsızlık çıkmasın diye susuyorum. Evlenmeyecek, başımıza kalacak. Oysa biliyorsun ya, dükkânın durumu iyi değil. Kaç kişiyi geçindirir ki tek bir dükkân?"

Ablam, bir akşam odama geldiğinde damdan düşer gibi,

"Artık oya işlemeyeceğim," dedi, "Picamanın düğmesi düşecek ama şimdi elime iğne iplik almak istemiyorum. Belki yarın..."

Bizim kasabada aslında oya işlemesini bile bilmezdi kadınlar. Böyle ince işlere ayıracak zamanları mı yoktu, hevesleri mi? Yürekleri öylesine kuruyup kalmış mıydı yoksa? Mal müdürünün annesi Hanife teyze (güneyliydi onlar) oya işliyordu. Bir ablam heveslendi, oya işlemesini öğrendi ondan. Çok güzeldi yaptığı oyalar... Satın almak isteyenler çıkardı ama o oyalarını kimselere vermeğe kıyamazdı.

"Neden artık oya işlemeyecekmişsin?" diye sordum.

"İlk öğrendiğim oyanın adı zararsızdı: Kelebek... Gerçi oya kelebeğe benzemiyordu ama güzeldi ya... Bu yıl derenin suyu hiç azalmayacağa benzer."

Bir süre pencereden baktı, akarsuyun sesini dinledi.

"Sonra *unutma beni*'yi öğrendim," diye sürdürdü konuşmasını. "Nişanlı kızların oyasıymış bu, ya da sözlülerin. Sonra *yar ardına baktıran*, dedi Hanife teyze. O zaman neden bilmem

ağlamak istedim. Hanife teyze sesini çıkartmadan önüme bir sürü oya serdi, öyle güzeldiler ki, bu kez sahiden ağladım. Hanife teyze ağladığımı görmüyor muydu neydi, yüzüme bile bakmadan oyaların adlarını saydı bir bir. Aslında çiçeklerle, oyalarla ilgisi yoktu bu adların... Hatta ayıp şeylerdi. Şimdi öldürsen söylemem o adları... Ağzıma bile alamam. Ama o gün yüzüm kızarmadı. Utanmam gerekirdi, utanmadım. Yalnızca ağlıyordum. Hanife teyze ağlamama aldırmadan boyuna konuşuyordu. Boyuna o çok güzel, o çok ayıp adları sıralıyordu. Oyalar öyle güzel, öyle güzeldi ki Halim! Acaba ayıp sandığımız şeylerin hepsi de güzel midir sence?.. Söylesene... Bizim kasabada neden hiç al güller açmaz?"

"Bırakmasan daha iyiydi," dedim. "Oyaları söylüyorum."

"Yok, yok... Dayanamazdım sonra. Sözgelimi *çayır-çimen* işliyorsun. Oyanın biri bitiyor, öteki başlıyor. Elinde koyu yeşil iplik, açık yeşil boncuklar... Oh, ne güzel çayırlık, çimenlik, diyorsun. Çıplak ayaklarla otlara basmak... koşmak koşmak... Ama oya bitiyor, hiçbir şey olmuyor, ötekine başlıyorsun. Gene bir şey olmuyor. Bütün çevre bitiyor sonra. Sen yalnız istediğinle kalıyorsun. Hem nerde çayır, nerde çimen? Hani nerde? Oya işlemezsen aklıma ne çayırlar ne al güller ne de yüzümü bile kızartmayan o ayıp şeyler gelir... Bir gün yağmur yağsa diyorum... Tam ben sokaktayken. Etime kadar ıslansam... Eve öyle dönsem. Kimseler görmeden odama çıksam... Yatağıma uzansam. Üstümü filan çıkartmadan, öylece ıslak ıslak..."

İşte böyle... Kırmızı gül bile yetişmeyen, kadınları oya işlemek istemeyen bir kasabada oturuyorduk. Bazı bahçelerde hemencecik geçen pembe güller olurdu. Güzel kokarlardı ama koparıp su dolu bir bardağa koymağa gelmezdi; hemen yapraklarını dökerlerdi. Kasabayı baştan sona geçen bir tek asfaltlanmış yol vardır. Ara sokaklar taş döşelidir. Bu kısa sokakların çoğu yer yer çökmüştür. Yağmur yağdığı zaman çukurlara su dolar. Sokaklarımız kışın çamurlu, yazınsa tozludur. Kuzey yakasından geçen bir dere şenlendirir kasabayı. Bizim evimiz derenin doğuya doğru büküldüğü yerdedir. Yattığım odadan derenin şırıltısı duyulur. Ablamla birlikte derenin sesini dinlemeyi severdik. Ama dere temmuz ortasında kurur. Çakılların ortasında

pis kokulu az bir su kalır. Oğlan çocukları pantolonlarını sıvayıp yalınayak gezerler içinde.

Ablam Mayıs başlarında evden kaçtı. Nerede olduğunu bulmamız pek de zor olmadı. Yakınımızdaki Yeşilhisar kasabasında oturan bir çiftçiye kaçmıştı. Adamın karısı ortalarda yoktu. Evini, kocasını ve çocuklarını çoktan bırakmıştı. Adam karısını boşamağa yanaşmıyordu nedense. Evde büyük gürültü koptu tabii. Kimi zaman öfke, kimi zaman utanç içindeydi ev halkı. Aslında hep kendilerini düşünüyorlardı; ablamın aileye sürdüğü lekeyi. Ablamı düşünen yoktu. Bense yalnızca ablamı düşünüyordum. Bin kez soruyordum kendi kendime: Acaba mutlu muydu? İyi ama, istemeseydi elbette gitmezdi. O zaman içim rahat ediyordu, kısa bir süre için. Az sonra kaygılarım gene başlıyordu.

Ablamın kaçtığı adamı tanıyordum. Nuri adında bir çiftçiydi. Hayvancılıktan, tarımdan iyi anlardı. Herkes baytardan, tarım memurlarından çok ona başvururdu. Geçen yıl bizim kavaklıktaki ağaçlara hastalık gelince de taa Yeşilhisar'dan onu çağırtmıştık. Onca kavağın ilaçlanması oldukça zor bir işti; çok zaman alırdı. Önce kavakların hasta yerleri bulunacak, sonra oralarda delikler açılarak ilâç sıkılacaktı. Ablamla birlikte Nuri beye yardım etmemiz gerekmişti bu yüzden. Otuz beş yaşlarında iri yapılı, yumuşak bakışlı bir adamdı. Birlikte çalıştığımız iki gün boyunca çok az konuşmuştu ama onunla beraber olmak hoşumuza gitmişti. Sonradan ablamla bir süre ondan konuştuğumuzu hatırlıyorum. Mustafa abim kızmıştı adama. Nedense para almak istememişti Nuri bey. Ağabeyim üsteleyince de doğru dürüst bir şey söyleyememiş, lâfı ağzında geveleyip durmuş, kızarıp bozarmıştı. Yaptığı işin parasını almayı beceremeyen bir adamı hor görüyorlardı.

"Hımbılın, sümsüğün biri olmalı," demişti Mustafa abim yüzünü buruşturarak.

Parada gözü olmayan, hayatı seven bir adama benziyordu oysa. Besbelli hayvanların, bitkilerin, ağaçların dilinden de anlıyordu. Köpeklerini, panayırlarda hep birincilik alan boğalarını, meyve ağaçlarının canına okuyan hastalıkları anlatırken gören, dostlarından söz ettiğini sanırdı. Fazla konuşmuyordu ama an-

lattıkları bize iyi vakit geçirtmeğe, yorgunluğumuzu unutturmağa yetiyordu. İlâcı sıkıp delikleri macunladığımızda "hadi bakalım keratalar," derdi, "ölün artık. Ölün de şu uzun adam rahat etsin!" Öğlenleri gölge bir yer bulup halamın hazırladığı yemeği yiyorduk hep birlikte. "Küçük hanım, pek zayıfsınız. Buyurun, biraz daha köfte yiyin," diyordu ablama. Ablamla ilgiliydi ilgili olmasına ya, ilgisini hep bu yolla gösteriyordu. Onun biraz daha fazla yemesini, çok su içmemesini, terlememesini istiyordu. Ona delmesi için kavak gövdelerinin orta yerlerini bırakıyordu; ablam eğilip de beli ağrımasın diye.

Şimdi ablam işte bu adama kaçmıştı. Hem de nikâhsız oturmayı göze alarak. Ablamı gidip görmek, üzgün olup olmadığını anlamak istiyordum. Ama evden habersiz böyle bir işe kalkışamazdım. Hem bakalım Nuri bey ister miydi beni?

Ablam evden kaçalı bir buçuk ay olmuştu. Ev halkı ele güne karşı duyduğu utancı, ablama öfkesini biraz olsun yenmişti. Bir gece halam odama geldi.

"Git, şu kızı bir gör," dedi.

"Ablamı mı?"

"Evet. O bizi bırakıp gitti, utanç içinde kodu, aldırmadı ya, biz onu arayalım gene de. Git, bak bakalım, nasılmış? Ama seni benim yolladığımı sakın söyleme. Öyle kendiliğinden gitmişsin gibi yap. Ortalığa iyice bakmayı unutma; oradaki yaşamı nasılmış, öğren. Ağzını da aramayı unutma. Bakalım adamın nikâh yapmağa niyeti var mıymış? Duruma göre çeyiz sandığını yollarız o zaman."

"Ne zaman gideyim?"

"Yarın... Sabahtan git."

"Ağabeylerim kızmazlar mı?"

"Kızmazlar. Ben konuşurum onlarla. Ama dediğim gibi, benim gönderdiğimi söylemeyeceksin. Mustafa abim yağ işi için yolladıydı dersin. O da fazla bir şey sormaz zaten. Böyle işleri merak etmez çünkü. Bizi sorarsa, iyiler, der geçersin. Tamam mı, yalnızca iyiler deyip geçeceksin."

"Olur," dedim.

O gece sevinçten uyuyamadım. Derede viyaklayan kurbağaları dinledim. Acaba Nuri beyin çiftliği sulak bir yerde miy-

di? Orada da kurbağalar ötüyor muydu? Ablam dinliyor muydu suyun sesini, kurbağaları?

Yeşilhisar'ın bizim kasabadan farkı, onun bir tepenin eteğinde kurulmuş olmasıydı. Tepe, yarı yerine kadar fundalıktı. Bu yüzden kurak yağmursuz yaz aylarında bile başınızı kaldırır kaldırmaz yer yer taşların fırlayıp çıktığı bir yeşillik görebilirdiniz. Yarı yerden sonra sivri kayalar başlıyordu. Belki kasabaya bu yüzden Yeşilhisar denmişti. Çünkü görünürlerde hisar filan yoktu. Ama kimileri tepenin öbür yüzünde bir kale yıkıntısının bulunduğunu söylüyorlardı. Ben görmedim. Ayrıca Yeşilhisar, bizim kasabaya bakarak oldukça şenlikli, kalabalık ve daha hareketliydi.

Yeşilhisar'a varınca çarşıya inip Nuri beyin evini sordum. Nuri beyin evine gitmek için kasabayı baştan başa geçmem gerekiyordu. Bindiğim fayton, beni dar, toprak bir yolun ağzında bıraktı. Bu sokakta evler iyice seyrelmişti. Hepsi de bahçe içindeydi. Nuri beyin evi de sokağın kırlara açılan öteki ağzındaydı. Sokaktan bakınca ev görünmüyordu. Yüksek kerpiç duvarlar, duvarın ardındaki iki ulu dut, evi gizlemekteydi. Yarı açık duran kapıdan başımı uzatıp baktım. Birbirinden harap yapılarla çevrili büyük bir avlu görünüyordu. Sağda, avluya bakan üst kat balkonları, hayatlarıyla sıvası dökülmüş iki katlı bir ev vardı; solda da ahıra ya da odunluğa benzer birbirine bitişik, yıkılmak üzere olan tek katlı iki yapı daha... Karşıdaki tek kanatlı kapıdan bahçeye çıkılıyor olmalıydı.

Avluya üst üste eşyalar yığılmıştı. Sandıklar, yataklar, somyalar, paçavrayı andıran bir sürü kirli öteberi. Eşyaların tepesinde sekiz-dokuz yaşlarında iki oğlan çocuğu oynuyordu. Evin aşağı kapısının önünde, eşikte bir kız çocuğu oturmaktaydı. Oğlanlardan biri elindeki sapanla küçük kızın kafasına bir şey fırlattı. Kız ağlamağa başladı. O sırada evden şalvarlı bir kadın çıktı. Ablamdı bu. Kızı kucağına alıp yanaklarından öptü. Duymadığım birtakım sözler söyleyip onu susturduktan sonra kucağından yere bıraktı. Küçük kızı ağlattıklarını çoktan unutmuş ve yığının tepesinde buldukları yırtık bir eleği çevirerek oynamağa çalışan oğlanlara yaklaştı, kulaklarına yapışıp suratlarına birer tokat indirdi. O saat oğlanlar ulumağa başladılar.

Çıkardıkları sesler dayanılır gibi değildi. Bu kez ablam uzun saplı bir kürekle üzerlerine yürüdü. Oğlanları bahçeye kovalayıp ardlarından kapıyı kapadı.

Tam o sırada da beni gördü, önce gözlerine inanamamış, sonra şaşırmış, bir an için sevinmişti; ama yalnız bir an için. Sonra yüzüne bir keder çöktü. Bana yaklaştığında yüzünde utangaç, çekingen bir gülümseme vardı.

"Hoş geldin," dedi.

"Hoş bulduk."

"Demek geldin buraya."

Bakışlarını yüzümde, omuzlarımda, ellerimde gezdirdi. Sonra, "gelsene," dedi. Beni içeri aldı. Birlikte küçük kızın durduğu kapıya yürüdük. "Bak Gülçin, Halim bu. Benim kardeşim. Ona dayı diyebilirsin istersen. Öyle değil mi Halim? Dayına hoş geldin, desene Gülçin!"

Küçük kız, kuşkuyla baktı yüzüme. Sonra ablama sokuldu.

"Ortalık da pek karışık, değil mi?" diye sordu ablam. "Kusura bakma. Badana yapıyoruz da... Adamlar içerdeler... Bak, şurada da fıçıları duruyor. Ev çok harap gördüğün gibi. Yıllardır el sürülmemiş. İlk önce odaları badana ettirelim, dedik. Şu eşyaların da çoğunu atmam gerekecek. Aslında hepsini atmalı. Hepsi süprüntü. Ama ne olur ne olmaz, bakarsın, yenisini alamayız. Bilmiyorum. Her şeyi, hepsini birden düşünmek zor. Daha beceremiyorum. Hadi içeri gel. Mutfaktaydım, bu ağlayınca koştum. Oğlanlar hiç rahat vermiyorlar kıza. Sanki kardeşleri değil. Kızcağızı sokak kedisiymiş gibi boyuna tekmelemek istiyorlar.

Kapıdan küçük bir taşlığa, oradan da mutfağa girdik. Oldukça karanlık bir yerdi burası. Bahçeye bakan pencereyi bir ağaç kapamıştı. Yaşlı bir kadın isli ocağa eğilmiş tencereyi karıştırıyordu.

"Hatice teyze bak, kardeşim geldi," dedi ablam.

Kadın dönüp şöyle bir baktı bana.

"İyi," dedi. Başka bir şey söylemedi. Gene ocağa eğildi.

"Mutfak da berbat, değil mi?" diye sordu ablam. "Ama Nuri söz verdi. İlk fırsatta güzel bir mutfak yaptıracak bana. Şimdilik ancak badanaya harcayacak kadar parası varmış. Eline biraz para geçince mutfağı da düzene sokacak. Her yer beyaz fayans

olacakmış. Düşünebiliyor musun? Hani, doktorların mutfağı gibi tıpkı. Sonra tabiî aygaz ocağım da olacak... Hatice hanım, sen fasulyaları ayıklayıver. Ben az sonra gene gelirim."

Tekrar avluya çıktık. Badanacılardan biri fıçıdan tenekeye kireç boşaltıyordu.

"İçerde oturacak yer yok," dedi ablam telaşla. "Gel şuraya oturalım."

Avludaki kerevetin üzerindeki partal, tozlu yastıkları yere itti. Yanyana çıplak kerevetin üzerine oturduk.

"Bana kızdın mı?" diye sordu neden sonra.

"Neden kızayım?" dedim.

"Sana haber vermeden gittim diye."

"Zararı yok."

"O gece sen uyuduktan sonra odana geldim. Ama seni uyandıramadım. Çünkü ne diyeceğimi bilemiyordum. Ne diyebilirdim ki?"

Bir süre sustu. Sonra gene önüne bakarak konuştu.

"Bana iki kez mektup yolladı," diye anlattı. "Bizim orada Ayşe adındaki bir kadınla. Evli olduğunu, üç çocuğu bulunduğunu filan açıkça anlatıyordu. Bana kendisiyle öylece oturmamı önerdiği için, benden belki de onur kırıcı bulabileceğim bir şeyi istediği için de özür diliyordu. Ama elinde değilmiş yazmamak, beni yanına çağırmamak elinde değilmiş. Hiç umudu yokmuş, hatta ona gitmezsem benim için daha iyi olacağını da biliyormuş. Ama aklından geçiveren küçük bir ihtimal uğruna mektup yazmayı, beni yanına çağırmayı göze almış. Çok çok küçük bir ihtimalmiş bu. Yani belki de onu istiyor olabilirmişim. O bir erkek olarak ilk adımı atmak cesaretini daha kolay bulabileceğinden, salt bu küçük ihtimal uğruna yazmış işte. Uzun uzun düşündüm. Sonra kararımı verdim. Pişman değilim. Çünkü çok iyi bir adam o. Kırmızı gül bile getirtecek benim için. Bahara ama. Gül fidanı ancak baharda dikilirse tutar, dedi. Kavaklar kurtlanınca nasıl üzülmüştük hatırlıyor musun? Nuri kavakları soruyordu geçende.

Acaba kocası ablamın konuşma biçimine şaşıyor muydu. Farkında mıydı son cümlelerinin? Onlardan tad almasını biliyor muydu?

"Nuri seni görünce sevinecek. Enişten demeliydim... Evet, enişten seni görünce çok sevinecek. Çünkü sevmişti seni. Gülçin, git sor bakalım, Hatice teyze fasulyaları ayıklamış mı?.. Şalvarımı beğendin mi Halim? İş yaparken giyiyorum. Çok rahat. Ya bileziklerim?"

Kolundaki iki burma altın bileziği gösterdi. "Bunları ben gelmeden önce almış. Benim için. Terliklerimi de Bursa'dan getirtmiş. Ben gelmeden çoook önce. Düşün, ya gelmeseydim, ya terlikler ayağıma uymasaydı... Ama bak, ben geldim ve terlikler de tıpatıp uydu ayaklarıma. İşte böyle bir adam o."

Oyalı yemenisine bakarak,

"Burada başını örtmen mi gerekiyor yoksa?" diye sordum.

Küçük şakrak bir kahkaha attı. Çocukluğumuzu hatırladım.

"Yok canım, neden örteyim başımı? Ama bu oyaları çok sevmiştim, biliyorsun. Evden kaçarken bir onları aldım. Nuri de sevdi. Madem bu kadar seviyormuşum, mutlaka kulanmalıymışım. Ben de işte tülbentlerin çevresine geçiriverdim. Yarına kadar bu avluyu mutlaka temizlemeliyim... Neleri atmam gerektiğine bir karar verebilsem..."

Üzerine bir yorgunluk, bıkkınlık çöküvermişti birden. O sırada Gülçin geldi.

"Hatice teyze seni istiyor," dedi.

"Öyle mi, peki. Ben de giderim. Hadi Halim, gel gene mutfağa gidelim."

Ablam o karanlık mutfakta yemeği hazırlarken Hatice hanım da öteyi beriyi karıştırdı durdu.

"Çorba yapmayacak mıydın sen?" diye sordu ablam Hatice hanıma.

"Yaptım," dedi kadın da. Aksi, suratsız, alıngan bir kadındı. Bizi yalnız bırakacağa da benzemiyordu hiç. Ablam onun yanında ağzını açmıyordu. Sonunda,

"Oğlanları bahçeye kovaladımdı," dedi, "gidip bir baksan... Ne yapıyorlar acaba?"

"Peşlerinden gideyim de gene kafamı mı yarsınlar?" diye söylendi ve Hatice hanım yerinden kıpırdamadı.

"Başını yarmamışlardı ki," dedi ablam usulca.

Etli fasulya ocağa konana kadar mutfakta hiç konuşmadan ayakta durduk. Ablamın eli pek çabuk değildi doğrusu, ikide bir ne yapacağını şaşırmış gibi çevresine bakınıyor, ellerini şalvarına sürtüyordu. Tüm hareketleri Hatice hanımca izlenmekteydi sanki. Evet, ablam mutfakta, oyaları işlerkenki kadar hünerli değildi. Eh, hakkı da yok değildi hani. Ablama yemek işini pek bırakmazlardı evde. O yalnızca sebze ayıklar, bulaşıkları yıkardı. Daha çok da çocuklara bakardı.

Mutfaktan çıktıktan sonra gene o eski yığının yanında bir yere çöktük.

"Sana bahçeyi, bostanı, ağaçlarımızı, hayvanlarımızı gösterirdim ama," dedi, "bekleyelim enişten gelsin. Bahçeyle bostan böyle bakımsız değildir... Yeşilhisar'ı sevdin mi?"

"Bilmem. İyi bir yer, fena değil."

"Ben dereyi özlüyorum arada ama burada da suyumuz bol. Belki bir havuz yaparız. Üç dört yıla kalmaz havuzumuz olur, dedi Nuri."

Geleceklerini iyice tasarlamışlar, dedim içimden. Bu yıl badana, sonbahara mutfak, gelecek yıl kırmızı güller ve evin onarımı... Acaba ablamın dikiş makinası var mıydı, yoksa o da üç yıl sonra mı alınacaktı? İyi bir hayat yaşamak, dayanabilmek için çırpınıp duruyorlardı. Bir sevgiyi kurtarabilmek için, koruyabilmek için...

O sırada Nuri bey, eniştem yani, avluya girdi. Yanında oğulları vardı. Ablama küstah küstah bakıyorlardı. Nuri bey (eniştem) bir an şaşaladı, beni tanıyamamıştı besbelli, çekinerek yaklaştı; kim olduğumu anlayınca da sakınımlı hali gitmedi üzerinden.

"Oo, bak hele," dedi, "kim gelmiş!" Sanki onlara sık sık gidermişim, şimdi de şöyle bir uğramışım gibi davranıyordu. "Hoş geldin," dedi elimi sıkarken.

"Hoş bulduk."

"S...'den buraya beni görmeğe gelmiş," diye atıldı ablam. "Ne iyi değil mi? Her halde otobüsle... Otobüsle geldin, değil mi Halim?"

"Evet."

"İyi yaptın," dedi Nuri bey eniştem. "Naciye seni özlemişti.

Kusura bakma ama. Evde oturacak yer kalmadı. İşte sana da bir kötü sandık düşmüş. Ama içerde koltuklar olacaktı ya Naciye."

"İçerde oturmak istemedik. Burası iyi."

Oğlanlar eski-püskü yığınının tepesine çıkmışlardı gene. Yukardan yuvarladıkları bir teneke boru ayaklarımın dibine düştü.

"Uslu durun, çocuklar!" dedi Nuri bey. "Aşağıya inin!"

Öyle yumuşak bir sesle konuşmuştu ki, yumurcaklar aldırmadılar, oyunlarına devam ettiler. Biri ötekini itip sandıklara, kutulara çarpa çarpa yere düşürmeseydi, inecekleri de yoktu. Yere düşen çocuk ulumağa başlayınca ablam yerinden kalkıp oğlanın orasını burasını yokladı.

"Yok bir şeyin," dedi sonra da, "Tendürdiyot sürmek bile gerekmeyecek. Hadi bahçeye çıkın."

Oğlan oralı olmayınca bu kez Nuri bey yerinden kalktı, oğlanı elinden tutup bahçeye götürdü. Öteki de arkasından gitti. Çocukların hali canımı sıkmıştı ya, ablam aldırmamış görünüyordu. Belki de alışmıştı. Nuri bey tekrar yanımıza geldiğinde,

"Çocuklar böyle işte," dedi, "Tabiî biliyorum, suç bende. Onlara kızmayı, babalık yapmayı beceremiyorum. Ama ne yapayım, huyum böyledir benim. Naciye arada bağırıyor. İyi de yapıyor. Ama işte... Kabahat bende."

"Gidip yemeğe bakayım," dedi ablam.

Nuri beyle avluda yalnız kalmıştık. Çünkü Gülçin de ablamın ardından gitmişti.

"İşte böyle," dedi Nuri bey önüne bakarak. Kocaman, utangaç bir adamdı. Benden bile utanıyordu işte. Utanacak bir şeyi olmadığı zaman bile utanıyordu. Bir gün dükkâna bir adam gelmişti, ikide bir omuzlarını silkeliyordu. Önce bir şey demek istiyor sandımdı, sonra anladım, huyu öyleymiş. İşte bu Nuri beyin de utanmak huyu vardı.

"Belki bana kızıyorsundur," dedi, utangaçlığını yenmeğe çalışarak. Sonra durdu, bir şey söylememi bekledi. Ne diyebilirdim ki? Benden yaşça büyüktü. "Ablanı ayarttım. Evet, böyle söylenebilir. Benim yaptığım işin adı budur. Üstelik kocaman bir adamım ben. Naciye'nin babası bile olabilirim. Ama tuttum, onu ayarttım, yanıma aldım. Tanrı günahımı bağışla-

sın. Gerçekten günahkârım ben. Biliyorsun değil mi, üstelik evliyim de. Karımdan boşanamam. Çünkü bu çiftlik ortak malımızdır. Babalarımızdan kaldı. Babalarımız kardeştir de... Boşanırsak, çiftliği satıp parasını bölüşmemiz gerekir. Burasını satmağa kalksam, öldü parasına gider. Ama ben dişimi tırnağıma takıp çalışıyor, ekmek paramı çıkarıyorum çiftliğimden. Hem bu mezbeleliği işe yarar hale ben getirdim. Bilmem anlatabiliyor muyum? Başka yerde yaşayamam. Diyeceksin ki, madem çiftliğini bu kadar seviyorsun, neden yalnızca onunla yetinmiyorsun? Ama ablansız da yaşayamazdım. Yoo, yaşardım yaşamasına... Ama bir kez onu tanıdıktan sonra, onsuz yaşamanın tadı kalır mıydı? Çünkü bak oğlum Halim, ben yaşamayı, hayatı çok seviyorum. Sabahları uyanır uyanmaz o gün beni bekleyen işleri bir bir düşünür, sevinirim. Ama ablanı tanıdıktan sonra artık içimde hep bir acıyla uyanır olmuştum. Aslında aklıma eseni yapmış değilim. Çok düşündüm. O, ablan, Naciye benden çok daha iyi insanlara lâyık. Benim gibi biriyle nikâhsız oturmağa değil. Ama o da beni istiyorsa... Başkasına neydi bundan? Başımıza kötü ne gelebilirdi ki? Ben onu kanımla, canımla koruyacak olduktan sonra... Görüyorsun, evimiz pek güzel değil. Daha doğrusu berbat bir evim var. Kızım, yeni anasına alıştı, onu çok seviyor ama oğullarımın çakal yavrularından farkları yok. Tabiî bu onların suçu değil. Anasız büyüdüler, ben de onları eğitmeyi beceremedim. Naciye gibi bir kızın onlarla uğraşması zor, çok zor. Gene de sesini çıkarmadan, dayanıyor zavallıcık, elinden geleni yapıyor. Şu Hatice kadın da suratsızın tekidir. Eskiden evin kadını gibi davranırdı; şimdi bir köşeye çekilmeyi kendine yediremiyor. Lâf anlatamıyorum bir türlü. Atsan atılmaz, satsan satılmaz. Eski hanımımın akrabası olur da. Zaten Naciye'ye bir yardımcı gerekli, bana da. Kadın ev işlerinden de, çiftlik işlerinden de iyi anlar, iyi çalışır, neme lâzım şimdi Allah'ı var. Ama işte huysuz cenabetin biri."

Birden sustu. İyi biliyordum, içini dökmek için değil, gerekli gördüğü için, bana hesap vermek gereğini duyduğu için bu uzun konuşmayı yapmak zorunda kalmıştı. O kadar sözü söyleyebilmek için de Tanrı bilir, ne sıkıntı çekmişti!

"Ablam bahçenizin, bostanınızın çok güzel olduğunu söylemişti." dedim.

"Sahi mi?" dedi birden rahat bir soluk alarak, "Demek öyle dedi. Sahiden söyledi mi bunu?"

"Evet. Bahçemiz, bostanımız, ağaçlarımız güzeldir, hayvanlarımız bakımlıdır, dedi."

"Demek öyle dedi." Nedense birden pek sevinmiş, yanakları pespembe olmuştu. "Gezmek ister misin küçük çiftliğimi?"

"Elbette."

"Eh, madem istiyorsun, öyleyse yemek hazır oluncaya kadar şöyle bir dolaşalım. Aslında pek görülmeğe değer şeyler yok ya neyse. Yemeğe kadar bir sürü vakit var. Hiç değilse canın sıkılmaz bu arada."

Enişte'min çiftliğinde gerçekten görülmeğe değer fazla bir şey yoktu. Ama onun, kendi çiftliğini görülmeğe değer bulmadığını hiç sanmıyordum. Ablamla övündüğü kadar çiftliğiyle, bostanıyla, bahçesiyle de övünüyordu aslında. Belki görülmeğe değer fazla şey yoktu ama enişte'min sahip olduğu şeylere gösterdiği ilgi görülmeğe değerdi. Yanında içimi sevinçle dolduran bir yarım saat geçirdim. Sonra Gülçin gelip bizi yemeğe çağırdı.

Suratsız Hatice hanım da sofradaydı. Oğlanlar doğru dürüst yemek yemesini bilmiyorlardı. Ablam boyuna karışıyor, onlar da pek aldırmıyorlardı. Çatal kullanmayı bile ablam geldikten sonra öğrenmiş olmalıydılar; çatal ağır bir çekiç gibi duruyordu ellerinde, durup dururken bir yerlerine inip canlarını yakacakmış gibi arada korkulu bakışlar fırlatıyorlardı çatallarına. Hatta sofra düzenine evin öteki insanları bile yeni alışmış gibiydiler. Hatice hanımın biraz ayrıcalığı vardı ama. O, arada ellerini tabağının içine daldırıveriyordu.

Yeşilhisar'dan ayrılırken üzgün müydüm, sevinçli miydim bilemiyordum ama kafam iyice karışmıştı. Bir sürü şey düşünüyordum. Nuri bey evimize girip çıkan öteki erkeklere hiç benzemiyordu. Küçük çiftliklerindeki hayatları da yadırgadığım bir şeydi. O evde ablamı da yadırgamıştım. Evet, altın bilezikleri oldukça pahalı olmalıydı. Bursa'dan gelen terlikleri gerçekten güzeldi ama şimdiden eskimişlerdi. Oyalı yemeni ablama yakışmıştı. Ama ne gereği vardı o güzelim kara saçlarını örtme-

nin? Bizim evde halamdan başka kimse başını örtmez. Gülçin tatlı kızdı. Her halde ablam da çocukluğunda onun gibi tatlı, uslu, utangaç bir kız olmalıydı, hep annesinin peşinde dolaşıp duran. Ama oğlanlar nasıl şeylerdi öyle? Hayatımda böyle azgın çocuklar görmemiştim. Şahingillerin Ali'ye benziyorlardı; onun da sonradan aklından zoru olduğu anlaşılmıştı. Belki Nuri bey haklıydı, kimse eğitmemişti çocukları. Ablam sahiden mutlu muydu acaba? Bunu bilemezdim. Ama hareketliydi, koşuşturup duruyordu. Demek ki artık eskisi gibi kollarını kucağında kavuşturup oturmuyor, önüne bakmıyordu. Oya işlerken de ağlamazdı artık. Hayır. Kesinlikle biliyordum bunu, ablam artık hiç ağlamayacaktı.

Bir şeyi daha kesinlikle biliyordum: Keşke bir yolunu bulsaydım da, hep onların yanında kalsaydım. Olacak iş değildi elbette ama istiyordum.

Arif Hikmet Bey

Bizim kasabanın adını duyan, bilen var mıdır bilmem. Bana kalırsa kasabamızın adını yalnızca içinde yaşayanlar bilirler. Derler ki, Cumhuriyette bir kaymakamlık, bir belediye bir de ilkokul yapılmış, o kadar. Bin dokuz yüz ellilerde kasabanın tek ana yolu, tek alanı asfaltlanmış. Alana küçük bir park yapılmış; içinde havuzu olan küçük bir park... Pazarları sepetlerimize yiyeceklerimizi yükleyip arabalarla gittiğimiz Soğuksu'yun Mezit'e döküldüğü yerdeki Çınaraltı'nı saymazsak, bu park kasabamızın tek şenliğidir. Soğuksu bulanık bir çaydır; kasabanın içinden dış mahallelerdeki evlerin bahçelerini sulayarak geçer. Akarsuyun sesi insana sevinç verir. Belki sessiz, hüzünlü, çevresinden kopuk yaşantısını ağır aksak sürdürmeğe çalışan kasabamızda duyulabilecek tek sevinçtir bu. Ne var ki, dış mahallelerden kasabanın ortasına doğru geldikçe, o tatlı şırıltı belirsiz bir uğultuya dönüşür. Bu uğultuyu duymak da az şey değildir hani. Gerçekte bizi unutmayan, evlerimizin içine, yataklarımıza dek bizi izleyen, her an varlığını belli edip yalnızlığımızın dayanılmazlığını azaltan tek şeydir Soğuksu, insanın parmaklarıyla koluna dokunup bedeninin varlığını hissetmesi gibi bir duygudur bu...

Ana yol asfaltlandıktan sonra, yola kasabamızın tek büyüğünün, Arif Hikmet beyin adı verildi. Bunun için de bir tören düzenlendi. O zamanlar ben daha küçüktüm, töreni hatırlamıyorum tabiî; halam anlatmıştı bana. Hatta bu önemli iş için Arif Hikmet beyin yıllar sonra kasabasını görmeğe geleceğine inananlar bile olmuş. Tören günü herkes beklemiş onu. Tören saati ertelenmiş ama Arif Hikmet bey gelmemiş. Daha sonra,

yani kulandığımız, gereksindiğimiz mal türleri arttıkça birkaç dükkân daha açıldı. Son yıllarda açılan dükkânların, vitrinlerde rastlanan malların sayısı hızla arttı. Buna karşılık halı tezgâhları sustu. Kasabamızın, bir zamanlar pek ünlü olan boyahaneleri kapandı. Kasabamıza iş alanı açmak üzere bir dokuma fabrikasının kurulması için çok uğraşıldı, olmadı. Dokuma fabrikasından vazgeçtik, hiç olmazsa bir un ya da kiremit fabrikası olsun, denildi; o da olmadı. Her halde Arif bey istememişti de ondan. O isteseydi mutlaka olurdu. Peki ama neden istemedi, onu da bilmiyoruz. Zaten Arif Hikmet bey kasabamıza ne okul, ne hastane ne de cami yaptırtmıştır; çeşme bile yaptırtmamıştır. Gene de kasabamızda Tanrı'dan sonra onun adı anılır. Oysa kasabadan çıktıktan sonra gördüm, duydum, anladım; Tanrı'dan sonra Devlet gelir. Ama "Yüce Tanrı devlete, millete zeval vermesin" sözü bizim kasabada çoktan unutulmuştur. Bu sözü ben askerliğimi yaparken öğrendim. Belki kasabamızda devletin unutulmasının nedeni, hep küçük memurlarla karşılaşmamızdandır. Onlar da bizim kadar zavallıdırlar zaten, güçsüzdürler. Milletvekili adayları bile uğramazlar bizim kasabaya. Neden gelsinler ki? Nasıl olsa herkes Arif Hikmet beyin partisine oy verir. Bin dokuz yüz elli yedilerde partisine kızdı Arif Hikmet bey, küstü. Nedenini bilmiyoruz. Öteki partiye oy verilmesini istedi. Kasabalılar da dediğini yaptılar tabii. Nedense Arif Hikmet bey artık bir başka partiye girmedi. Zaman zaman düşüncelerini değiştirir; seçim zamanı kasabaya bildirir, o sıralarda hangi partiyi tutmaktaysa Arif Hikmet bey, kasabalı o partiye oy verir. Evet, böylesine güçlüdür Arif Hikmet bey. Böylesine sevilir, sayılır. Oysa kasabalı yüzünü bile görmemiştir onun. Bin dokuz yüz yirmi üçlerde başkente göç etmiş; orada yükünü tutmuş. Daha sonra İ...'ye gitmiş, orada yerleşmiş. Bir daha da memleketine uğramamış.

Askerden döndüğümde fena bunaldım. Babamdan kalma bakkal dükkânı iki kardeşimi ve ailelerini zor geçindiriyordu. Ya ben ne yapacaktım? Zaten dükkândaki işler pekâlâ bensiz de yürüyebilirdi. Başka bir iş bulmam da olanaksızdı. Çünkü bizde herkes işini ailece görür. Gene ablamın yanına gidip orada kalmayı düşlemeğe başlamıştım ki, avukat İsmail beye, Arif Hikmet beyden bir mektup geldi. Benim hakkımda... Kısacası Arif Hik-

met bey beni yanına istiyordu. Bu onun sık sık yaptığı bir şeydir. Doğup büyüdüğü kasabaya kırk yıldır uğramamıştır ama bizi unutmamıştır. Güvenilir bir adama ihtiyaç duyduğu zaman hemen avukat İsmail beye yazar: "Falancanın oğlu filanca gelsin," der, o kadar. Göstereceği iş hakkında bilgi vermek gereğini bile duymaz. Yol parasını, birtakım harcamaları karşılayacak parayı da mektupla birlikte gönderir. Kasabada olup biteni nasıl bu kadar iyi izler, kimin oğlu ne işe yarar nereden bilir, sırdır bunlar; kimse bilmez.

Şimdiye kadar Arif Hikmet beyin çağrısını herhangi bir nedenle reddeden çıkmamıştır. Hatta beş çocuklu demirci Kâmil bile hiç düşünmeden dükkânını kapatıp yola koyulmuştur. Tabiî bir ay sonra ailesine bol para gönderdi. Aradan altı ay geçince de çoluğunu, çocuğunu yanına aldırttı. Sonucun böyle olacağını nereden bildi de, gözü kapalı kurulu düzenini koyup gitti? Aklım ermedi bir türlü.

Bizim kasabada Tanrı'dan sonra Arif Hikmet bey gelir, demiştim demin. İnsanlar Tanrı'ya yakarırlarken bile — bana sorarsanız — Arif Hikmet beyi düşünürler. Çünkü Tanrı insanlara mektup yazmaz, yanına çağırıp iş vermez. Belki ben de o umutsuz günlerimde, en bunaldığım anlarda, farkında olmadan Arif Hikmet beyi düşünmüş, ondan yardım beklemiştim. Çünkü tek umut oydu benim için. Yoksa ömür boyu ağabeylerimin yanında bir sığıntı gibi yaşamaktan kurtulamayacaktım.

Arif Hikmet beyden mektup geldi ya, evde, sokakta, kahvede, tüm kasabada önemli bir kişiydim artık. Kolay değil, Arif Hikmet bey beni *seçmişti*. Sofrada herkes kısa bir an gözlerini yüzüme dikiyor, bir şeyler söylemek, sevincini açığa vurmak istiyordu ama bizim evde fazla konuşmak, duyguları ortaya dökmek adet olmamıştır. Böyle önemli günlerde bile alışkanlıklarımızı bozacak değildik elbette.

Arif Hikmet beyden haber gelir gelmez herkesten önce ablama, enişteme gitmek, bu konuyu onlarla konuşmak istedim. Artık Arif Hikmet beyin çağırdığı bir adam olduğumdan Yeşilhisar'a gitmek için ağabeylerimden izin alacak değildim elbette. Yalnızca ertesi gün ablamı görmeğe gideceğimi söyledim, o kadar.

"Arif Hikmet bey beni istiyor," dedim.

"Duydum." dedi ablam, o kadar. Sonra kocasının yüzüne baktı.

"Sana orada bir iş, sanat öğretirler mi acaba?" diye sordu eniştem.

Şaşırmıştım. Ne demek istiyordu eniştem?

"Biliyor musun acaba," diye sordu eniştem, "insanın yalnızca kendisine gösterilen işleri yapmasıyla belli bir iş, bir sanat öğrenmesi, meslek edinmesi arasında çok fark vardır. Gittiğin yerde gözünü dört aç. Sana bir sanat öğretmeseler, yalnızca kullanmağa kalkışsalar da sen, yalnız senin yapabileceğin, bir şeyler öğrenmeğe bak. Bu çok önemli; Sözgelimi ben çiftçi olmasaydım, herhalde bu kadar mutlu olmazdım. İşimi de iyi beceremezdim. Bilmem, anlatabildim mi?"

"Evet, anlıyorum," dedim ama aslında iki tür iş arasındaki ayrım beni pek ilgilendirmiyordu.

Ablam, sedire tutunup ayağa kalkmağa uğraşan bir yaşındaki oğlunun saçlarını okşarken (büyük oğlu, biraz akıllanmış olan ağabeyleriyle birlikte bahçedeydi),

"Arif Hikmet beyin yanına gidenler hiç geri dönmezler," dedi sesi titriyordu.

Ablam haksız da sayılmazdı hani. Memleketten ayrılanlar tıpkı Arif Hikmet bey gibi bir daha geri dönmezlerdi. Analarının, babalarının cenaze törenlerine bile gelmezlerdi. Kimse oğluna, kızına, kardeşine "seni çok özledim, bayramda olsun gelsen" filan gibi şeyler de yazamazdı. Bırakıp gidenlerin mektuplarındaki soğuk anlatım, uzaklık böyle bir isteğin dile getirilmesine engel olurdu. Gidenler, geride bıraktıklarına her zaman para gönderirlerdi. Onlar gelmezlerdi ama para hep gelirdi. Gurbette ölecek olsalar bile gelirdi. Geride kalanların geçimlerini sağlayan ya da geçimlerine katkıda bulunan bu para her şeyden önemliydi. Hayatta kalabilmek için para gerekliydi insanlara. Oğul, kardeş, amca sevgisiyle yaşanmaz, ekmekle yaşanırdı çünkü. Geride kalanlar zamanla bu duruma alışır, özlemlerini unuturlardı. Sevgi unutuluyor, gereksinilir bir şey olmaktan çıkıyor demek kimi durumlarda.

Eniştem yerinden kalkıp ablamın yanına oturdu.

"Hadi canım sen de," dedi. "Böyle bir kural yok ya... Onlar istemedikleri için gelmiyorlardır. Canları isteseydi elbette gelirlerdi. Büyük kentlere gidenleri iyi tanırım ben. İşleri yolunda, tuzları kuruysa eğer, arkada bıraktıklarını unuturlar. Hatta analarından, babalarından utanır olurlar. Sen bizim Halim'imizi onlardan mı sandın? Bizi unutsa bile yeğenlerini özler, gene gelir. Öyle değil mi Halim?"

"Elbette," dedim. Nedense ağlamak istiyordum.

"Meslek sahibi olmak önemli," dedi eniştem.

"Elbette," dedim gene.

Artık sık sık ablamı görmeğe gidiyordum. Ablamla kocası arasındaki ilişki değişmemişti. Hâlâ güzel terlikler alıyordu ablama Nuri bey. Evin dışı onarılmamıştı ama dam aktarılmış, mutfak fayanslanmış, Hatice hanımın tüm karşı koymalarına aldırmadan mutfağın penceresi önündeki ağaç kesilmişti. Şimdi mutfak aydınlık, güneşli ve pırıl pırıldı; tıpkı doktorlarınki gibi. Avludaki yapılar da düzene sokulmuştu. Çarşı hamamına gitmekten hoşlanmayan ablam eve sobalı, mermer kurnalı bir de banyo yaptırtmıştı.

Ne var ki, şaşkınlığı hâlâ geçmemişti. Çiftlik işlerini tam olarak öğrenememişti daha. Elinden ancak gündelik hayata yarayacak kadarı geliyordu. Bu belki de bir bakıma iyiydi. Hatice hanım dışarda çalışıyordu artık. Evin sahibi değildi ama çiftliğin sahibiydi; kendini öyle avutuyordu. Ama ablam kocasının yanında olmak, onunla birlikte çalışmak istiyordu ille de. Artık yemek pişirmeyi iyice öğrenmişti. Yufka bile açabiliyordu, Hatice hanım kalın buluyordu yufkaları; o sigara kâğıdı gibi açarmış çünkü. Hatice hanım homurdanıp duruyordu ama, yemeğini bir pundunu bulup elle yemesine kimse ses çıkarmıyordu, aldırmıyordu. Gözüme çarpan bir şey daha vardı: Avluda evin giriş kapısının iki yanında kırmızı güller açmış iki fidan vardı.

Ayrılacağımız gün, eniştem incelik gösterdi, ablamla, beni baş başa bıraktı. Bizi bile bile yalnız bıraktığı anlaşılmasın diye de, kekeledi durdu:

"Kusura bakma Halim," dedi yüzü kızararak, "benim gidip arka bakmam gerek. Çocuklar suyu idare etmeyi öğrenemediler

bir türlü. Hani gerçekten önemli olmasa valla gitmezdim. Neyse, işte şimdi gidiyorum. Hemen dönmeğe çalışırım."

Eniştem odadan çıkınca ablam,

"Çocuklar uyuyorlar," dedi, "Az sonra uyanırlar ama. Havalar da iyice ısındı."

Gülümsedim.

"Bilmediğimiz şeyler göreceksin oralarda. Hiç bilmediğimiz... Sana daha önce de söylemiştim ya, Nuri çok iyi bir insandır. Büyük oğlanlar doğru dürüst iş sahibi olsalardı iyiydi. Ama neyse bunun önemi yok. Herkes Almanya'ya gidiyormuş diye duyuyorum zaten. Sen de Arif Hikmet beyin yanına gidiyorsun işte. Tanrı ne isterse o olur."

Bir süre sustu. Pencereden dışarı baktı. Pencereden yalnızca dut ağaçları görünüyordu.

"Çocuklarımı çok seviyorum," dedi. "Gülçin'i de öyle. Sanki öz kızım... Ama büyük bir kenti görmek... Nasıl desem, insanın hayatı değişmeli arada. Yani benimkinden söz etmiyorum. Ama sen? Gördün değil mi, kırmızı güllerim ne güzel açtılar."

"Evet," dedim.

"Bizi sakın aklına getirme oralarda... Gördüğün gibi iyiyiz biz. Yalnız mektup yazarken düşün bizi. Olmaz mı?"

"Olur."

"Oradaki hayata alışmak zaten zordur. Üstelik çok çalışmak zorundasın. Bizleri düşünürsen çalışamazsın. Arif Hikmet bey de kızar sana."

"Öyle."

Birbirimize elbette başka şeyler söylemek istiyorduk. Ama hep böyle konuştuk durduk nedense.

Eniştem beni otobüse kadar geçirmek istedi.

"Olmaz," dedim, "gerek yok."

"Keşke bu gece de bizde kalsaydın," diye önerdi onuncu kez. Verecek cevap bulamadım artık.

Ailece kapının önüne çıkıp beni uğurladılar. Nuri beyin oğulları bile sokağa kadar çıktılar. Yalnız Hatice hanım gelmedi, iyi de oldu. Sokağın sonunda arkamı dönüp bir kez daha baktım. Bir aile fotoğrafı gibi görünüyorlardı hep birlikte.

Son kez el salladım onlara.

Konak

Büyük kentlerin yabancısı saymıyordum kendimi. Bu yüzden yola çıkmaktan, bir büyük kente gitmekten ürkmüyordum. Onca film görmüştüm. Çevreme şaşkın şaşkın bakınacağımı, yoğun trafikten ürkeceğimi hiç sanmıyordum. Zaten Arif Hikmet bey her şeyi önceden düşünmüştü. Trenden inip doğru gardaki danışmaya gidecektim. Orada beni Arif Hikmet beyin adamı Hüseyin bekleyecekti. Hüseyin de bizim memlekettendi ama ben kendisini tanımıyordum. Gençliğinde ayrılmıştı memleketten. Ve tabiî bir daha da dönmemişti.

İ... garına vardığımda, bana bildirildiği gibi doğru danışmaya gittim, Hüseyin'i sordum. Orada oturuyormuş. Lacivert giysili, saçları ağarmağa yüz tutmuş, orta boylu, topluca bir adamdı. Dar alınlı, mavi gözlüydü. Kalın, etli dudaklarını görünce nedense içim ısınıverdi ona. Hele bana gülümseyince...

"Demek Rıza abinin küçük oğlu sendin," dedi, ayağa kalkıp elimi sıkarken. Ben öpmeğe davrandım, izin vermedi.

"Tanır mıydınız babamı," diye sordum, memleketlime daha bir yakınlık duyarak.

"Eh, az çok... Kahveden... Aradan yıllar geçti."

Hafifçe içini çekti. Aramızda hemen oluşuveren o tatlı yakınlaşmaya bir son verip başka bir işe başlamak ister gibi kasketini başına geçirdi. Danışmadaki memura "eyvallah," dedi, kapıdan çıktı. Ben de peşinden. Hiç konuşmadan yürüdük. İstasyon binasından çıktık. Binanın önündeki alana park ettiği steyşın'a bindik.

"Ben fabrikada çalışırım," diye anlattı yolda. "Fabrikadaki lojmanlardan birinde otururum. Seni şimdi Beyefendinin evine götüreceğim. Bir süre onun yanında kalacaksın."

O ilk rastlaşma anının sıcaklığından bir şey kalmamıştı. Hüseyin yabancı bir adamdı şimdi. Danışmanın küçük odasında memleketlimdi, babamın arkadaşıydı. Şimdi ise yalnızca Arif Hikmet beyin bir adamı, daha doğrusu Beyefendinin. Ona memlekette olduğu gibi Arif Hikmet bey değil de Beyefendi denileceğini kısa zamanda öğrenecektim.

"Fabrikada ne iş yapıyorsunuz?" diye sordum, aramızdaki eski dostluğu ne pahasına olursa olsun kurmağa çalışarak.

"Senin fabrikada çalışacağını pek sanmıyorum," dedi, oldukça soğuk. "Gene de bilinmez tabiî. Beyefendi senin hakkında bir şeyler düşünüyordur nasıl olsa. Ya da henüz düşünmüyordur. Bütün bunlar beni ilgilendirmez. Ama sen benimle ilgili bir şeyler öğrenmek istiyorsan ille de, şu kadarını söyleyebilirim: Yirmi yaşında bir kızım, biri yirmi birinde, öteki yirmi dördünde iki oğlum var. Hepimiz fabrikada çalışırız. Hepimiz işimizden memnunuz. Üstelik iyi de bir aileyiz. Küçükler saygılıdır, büyükler anlayışlı, yardıma hazır. Zaten Beyefendi aile hayatına çok önem verir. Bizim fabrikada içki içen, kumar oynayan, karısını döven adam arama. Böylelerini sevmez Beyefendi, işte de tutmaz. Boyun eğmeli, söz dinlemeli. Karşılığını mutlaka alırsın. Tabiî kafanı da çalıştıracaksın. Dalgın, heyheyli, vurdum duymaz delikanlıları da hiç sevmez Beyefendi."

"Ben ne iş tutacağım?"

"Orasını ben bilmem. Ama Beyefendi düşünmüştür, merak etme. Bizim buralarda iş daima iyidir. İyi de para ödenir. Hiç kaygılanma!"

Yol boyunca buna benzer şeyler konuştuk. Hüseyin abinin beni kendisine ancak belli bir ölçüde yaklaştıracağını, bunu da isteyerek bilerek yaptığını, gurbette karşılaşılan memleketliye gösterilmesi gereken yakınlığı göstermeyeceğini anlamıştım. Ne var ki, aramıza koyduğu bu uzaklığa alışamıyordum bir türlü. Yapay, özentili bir tutumu vardı sanki. Çünkü ilk andaki duygularımda yanılmış olamazdım. Sıcacık, dost bir insandı o. Her zaman, her yerde kolay kolay bulunamayacak bir insan. Birden

onsuz yapamayacağımı anladım. Şimdi adı artık Beyefendi olan Arif Hikmet beyi, geleceğimi, bundan sonraki yaşantım için duyduğum tüm merakı, kaygıyı unutmuştum. Hüseyin abiye yaklaşmaktan, onun tarafından sevilmekten, onun arkadaşlığına kabul olunmaktan başka isteğim yoktu sanki. Ne var ki o, yakınlaşma fırsatı vermiyordu bir türlü. Bunun, elbette belirli bir nedeni olmalıydı ama anlayamıyordum o sıralarda.

"Buralarda memleketi özlerim mutlaka," dedim, "Yalnızlık duyarım. Bu koca kentte karşıma ilk siz çıktınız. Yani memleketlim olarak. Belki zaman zaman yalnızlık çekerim, evi özlerim. O zaman size gelebilir miyim? Ziyaretinize yani?"

Bir süre sustu. Kalın, babacan dudaklarını ısırdı.

"Kim bilir?" dedi. "Belki. Bakalım, Beyefendi senin için neler tasarlayacak? O zaman belli olur."

İlk kez yılgınlık duydum. Arif Hikmet beyin ne denli zengin, güçlü, iyilik sever olursa olsun, Hüseyin abi gibi birini buyruğu altına alması acı verdi bana. Bu, otla beslenen, yani hiçbir canlı yaratığa zararı dokunmayan, şahane yeleli bir arslanı durup dururken kafese tıkmağa benziyordu. Öylesine insafsızca ve gereksiz bir şey, hak edilmemiş bir cezaydı sanki. Gene de Hüseyin abiye yaklaşmak için yeni girişimlerde bulunmaktan kendimi alamadım:

"Bana anlatacaklarınız yok mu? Vereceğiniz öğüt yok mu demek istiyorum. Acemiyim buralarda. Büyük kent nedir bilmem. Kasabalıyım. Askerliğimi de dağda bayırda yaptım. Burada şaşkına dönüp yolumu şaşırmak istemem."

"Bu bana düşmez," dedi Hüseyin abi bu sözlerimden duygulanıp duygulanmadığını hiç belli etmeden. "Ne yapman gerektiğini Beyefendi öğretir sana. Hem yolunu şaşırmaktan hiç korkma! Burada insanın yolunu şaşırmasına izin verilmez. Beyefendinin yanında çalışan biri baştan çıkmaz."

Konuyu değiştirdim:

"Tekniğe ilgi duyarım ben. Makinalara bayılırım. Tabiî bizim memlekette fabrika filan yok. Ama fabrika madem Arif Hikmet beyin, orayı görmeme izin verir sanırım. Siz de fabrikada çalışıyorsunuz nasıl olsa. Belki ilerde beni de oraya yollar. Ben de fabrikada çalışırım."

"Belki," dedi Hüseyin abi ve sustu. Artık kendisiyle konuşmamı istemiyordu.

Yolun sonuna doğru biraz bilgi vermek gereğini duydu:

"Beyefendinin evi çok büyüktür," dedi, "Görünce şaşırmayasın diye söylüyorum. Dört tane özel arabaları vardır. Bu steyşın fabrikada durur. Ailece bir yere gidecekleri zaman kullanırlar. Beyefendinin siyah bir Bentley'i vardır. Ötekiler iki oğluyla kızınındır. Onların rengi siyah değildir ama. Siyah arabaya yalnız beyefendi ile hanımefendi binerler. Böyle bir Bentley Türkiye'nin hiçbir yerinde yoktur. Yalnız Ankara'da İngiliz elçisinin bir Rolls Royce'u olduğunu duydum."

Hüseyin abi bana bu bilgileri verirken kocaman bir kapının önünde durduk. Kalın demir çubuklardan yapılmıştı kapı; kanatların ortasındaki çember içinde gene demirden çiçekler vardı. Kapının iki yanında parmaklıklı küçük pencereleri olan kule biçiminde iki yapı bulunuyordu. Önce demir kapının önünde kısa bir süre bekledik; sonra sağdaki yapıdan bir adam çıkıp bize kapıya açtı, içeri girdik.

Her şey çok büyüktü. Kentin büyüklüğü, yüksek yapılar, geniş yollar beni şaşırtmamıştı. Ama buradaki büyüklük, kocamanlık kentin boyutlarını aşmaktaydı. Kentin yüksek yapıları, geniş yollarıyla karşılaştırdığımda beliren bu oransızlık beni bahçeden içeri girdiğimiz ilk andan başlayarak sıktı, boğdu. Sanırım, o andan sonra da hep sıkıldım, hep boğuldum. Ama bunun çok sonra farkına varacaktım. Kavuştuğum, gördüğüm, sahip olduğum onca önemli şeye, zenginliğe karşın hep boğuldum, hep sıkıldım. O ilk andan sonra hiçbir şey sevinç dolu şaşkınlıklara yol açmadı, yüreğim mutlulukla kabarmadı. Hiçbir şey olağanüstü, güzel, eşsiz gelmedi bana; yalnızca sürekli bir olağan-dışı durumu yaşadım. Gördüklerime, tanıdıklarıma, yaptığım işe, her şeye yabancıydım, ilgisizdim. Sık sık duyduğum şaşkınlık, hayranlıktan değil, bir türlü yenemediğim yabancılığımdan ileri geliyordu.

Arif Hikmet beyin evinden, ev değil, konak diye söz edildiğini de öğrenecektim. Konak, on dönümlük bir bahçenin ortasındaydı. Yüksek duvarlar, hep kilitli duran demir kapılar, dikenli çitler ve uzun kavaklarla gözlerden gizleniyordu. Demir

kapının önünden başlayan geniş asfalt yol, az sonra iki çatal oluyor, sağlı sollu uzanan bu yol evin önünde birleşiyordu. Çift yolun arasında kalan üçgen, çiçek tarhlarıyla kaplıydı. Tarhların arasındaki çakıl döşeli küçük yollar büyük bir mermer şadırvana götürüyordu. Bu şadırvanın Ulu Camideki şadırvanın eşi olduğunu sonradan öğrendim. Ayrıca arka bahçede iki havuz bulunuyordu. Büyük konağın duman rengi mermer döşeli girişinde gene bir şadırvan vardı; bu da Selimiye Camiindeki şadırvana benziyormuş. Arif Hikmet bey kızı ve kızının ailesiyle birlikte büyük konakta oturuyordu. Oğulları ise arka bahçedeki iki katlı küçük evlerde.

Havuzlar ve şadırvanlar için gerekli su, bahçenin dibindeki, sebzelikler arasında açılan artezyenden sağlanıyordu. Su kireçli olduğundan fıskiyeler ikide bir tıkanır, mermerler sarı bir tabakayla örtülürdü. Bu yüzden havuzları ve şadırvanları sık sık temizlemek gerekirdi. Bu iş ev sahipleri uyuduğu zaman yapılırdı. Çünkü ötekiler belki aldırmıyorlardı ama Arif Hikmet bey, havuzlarını ve şadırvanlarını boş görmeğe dayanamazdı. Suların boşaltılması, gece saat onikiden üçe kadar sürerdi. Üçten sonra da temizliğe başlardık. Bu iş için fabrikadan özel olarak işçiler getirtilirdi. Temizleme işinde onbeş kişi birden çalışırdık, çıt çıkarmadan. Arif Hikmet bey uyanmadan temizlik işi bitmiş, havuzlara ve şadırvanlara su verilmeğe başlanmış olurdu.

Havuzlar ve şadırvanlar yüzünden evin içinde, bahçede tatlı bir şırıltı duyulurdu hep. Arif Hikmet bey, hep su sesi duymak isterdi. Belki memleketine ait tek anısı buydu. Su sesini sevmeyi, onu damarlarında akan kan gibi duymayı çocukluğunda öğrenmişti. Ya da sevgiyle filan ilgisi yoktu bu tutkunluğun. Su sesi Arif Hikmet beyin vazgeçemeyeceği bir şeydi. Memleketiyle arasındaki bir türlü kesemediği göbek bağıydı.

Bahçedeki ağaçların hepsi bodur süs çalılarıydı; rüzgârda sallanıp ses vermesinler, su sesini örtmesinler diye. Yalnızca bahçenin en dibinde bir meyve bahçesi; arka bahçeyi üç bir yandan çit gibi çeviren ulu kavaklar vardı. Kavak yaprakları habire pır pır eder dururlardı ama yatak ve çalışma odaları ön bahçeye baktığından, Arif Hikmet bey kavak yapraklarının sesini duymazdı. Kavakları, su sesinden hoşlanmayan küçük gelin, Güzin

hanım, severdi. Su sesi küçük gelini hasta ediyordu; bu yüzden her hafta doktora gidiyordu. Hoş, fırtınalı havalarda da yaprakların fazla ses çıkarmasından rahatsız oluyordu. Öyle günlerde odasına kapanıp perdeleri çeker, piyano çalardı. Akşam yemeği için bile evden çıkmazdı. Rüzgâr diner dinmez de arabasına atlar (kocası arabayı ona bırakırdı hep), tek başına sürer giderdi. Onun bütün derdi araba kullanmaktı. Gün boyu araba kullansa, gene bıkmazdı. Ama bu gezintilere hep yalnız başına çıkardı. Diyorlardı ki, Arif Hikmet bey Güzin hanımı piyano çalmasını bildiği için oğluna almış. Evde piyano çalan birisi bulunsun istemiş; kendisi bu yabancı müziği hiç sevmediği halde. Ama işte Güzin hanım, piyano çalmaktan çok, araba kullanmayı seviyordu.

Konağa varır varmaz Arif Hikmet beyin odasına götürdüler beni. Bu arada Hüseyin abiyle doğru dürüst vedalaşamamıştım. Koyu renk giysili uşak (bu bizim memleketten Osman'dı; tanıyordum kendisini ama nedense beni hiç tanımıyormuşçasına, tıpkı filmlerdeki uşaklar gibi ekşi bir gülümseme ile karşılamıştı) yanımda merdivenlerden çıkarken, birden, Hüseyin abinin arabada kaldığını farkedivermiştim. Arkama dönüp baktığımda o, çoktan öteki çatal yola sapmıştı. Bir süre arkasından baktım, belki döner de bir selâm verirdi; olmadı. Ben de çaresiz Osman'ın arkasından yürüdüm.

Arif Hikmet bey, koyu renk döşeli, kadife perdeli bir odada oturuyordu, önünde kâğıtlar yığılı kocaman bir masa vardı. Arif Hikmet beyin beş yıldır işyerine gitmediğini, işlerini buradan idare ettiğini sonradan öğrendim. Evini çok seviyordu. Evine, ailesine çok düşkündü. Yaşlanınca (yetmiş yaşındaydı) büsbütün artmıştı bu düşkünlük. Bu yüzden evinde çalışmayı yeğliyordu.

Beni dostça karşıladı. Ondan ürkeceğimi sanıp telaşlanmıştım hep. Oysa yumuşak bir yüzü, kolayca gülümseyen (ama bu gülümsemenin belirli bir niteliği vardı; ayrıca ölçüsü de hiç değişmezdi) bir ağzı, açık renk gözleri vardı. Gene de bu yumuşak yüz korkutuyordu insanı. Dudakları küçük, kalın ve ileri doğru çıkıktı. Çenesi nerdeyse boynuyla birleşmişti. Ufak ve birbirine çok yakın olan gözlerinin üzerinde gür kaşları vardı. Kısacası

yüzünün düzeni hiç de alıştığım yüzlere benzemiyordu. Böyle güçlü bir iş adamına değil de, herhangi birine, bir marangoza, bir manava ait olsaydı insan karşısına geçip rahatça gülebilirdi belki. Ama Arif Hikmet beyin karşısında gülemezdiniz. Zaten gülmek de gelmezdi içinizden; salt duyduğunuz saygıdan, onun gücünden değil; yüzdeki bildiğiniz, tanıdığınız insanların hiçbirinde bulunmayan tanımsız anlatımdan ötürü...

"Hoş geldin," dedi bana ve masanın önündeki iskemleyi gösterdi, iskemlenin karşısında bir koltuk, arada da bir sehpa bulunuyordu. İşçileri, hizmetlileri iskemlede, memurları, ustabaşlarını koltuğa oturturdu. İş arkadaşlarıyla dostlarını ise odanın köşesindeki küçük masanın çevresinde sıralanan koltuklarda kabul ederdi. O da konuklarıyla birlikte küçük koltuklardan birine otururdu.

Bana önemsiz birkaç soru sordu. Ailem hakkında bilgi aldı. Ben konuşurken gözlerini kapayıp başını sallıyordu ağır ağır; sanki sözlerimin kendi bildiklerine uygun olduklarını onaylıyordu. Sonra zile bastı. İçeri giren Osman'a,

"Halim'i odasına götür," dedi. "Önce yıkanıp dinlensin. Yemek zamanı gider alır, mutfağa götürür, ötekilerle tanıştırırsın. Yemekten hemen sonra gene odasına götür onu. Yorgundur. Dinlensin. Yapacağı işler konusunda gerekli bilgiyi yarın verirsin. Yarın bahçede çalışması uygun olur."

Odam, garajların yanındaki iki katlı yapının bir bölüğündeydi. Küçük, temiz, güzel bir odaydı bu. Tuvaletim, duşum bile vardı. Hatta radyom bile. Radyom ve odamdaki küçük elektrik ocağı için Arif Hikmet beye borçlanmıştım. Aylığımdan azar azar kesilecekti bu borç. Ayrıca bana gönderilen yol parası, giyim ve diğer harcamalarım için de borçlandırılmıştım. Bütün bunlar için aylığımdan yetmiş beş lira kesiliyordu. Yüz lira da biriktirim için kesiliyor ve bu para Arif Hikmet beyin yüzde elli iki hissesine sahip olduğu bankaya yatırılıyordu. Eve göndermem gereken para bile saptanmıştı. O da benim haberim olmadan, aileme postalanıyordu. Gerçi bakmak zorunda olduğum kimsem olmadığı için bu miktar pek azdı; kesilmese de olurdu ama memlekete para göndermek geleneğini çiğnemek istemiyorlardı her halde. Bankada yeterince para birikince ve gerçek-

ten güvenilir biri olduğum anlaşılınca bu para ile bana Arif Hikmet beyin şirketlerinden birinin hisse senetlerinden verilecekti. Kısacası işe girdiğim andan itibaren tüm hayatım planlanmış oluyordu. Bu hepimiz için böyleydi. Yalnız Arif Hikmet beyin memleketlilerinin uyması gereken kurallar daha sıkıydı. Buna karşılık daha çok şeyden yararlanabiliyorlardı. Kendilerine tanınan en önemli ayrıcalık, Arif Hikmet beyle istedikleri zaman konuşabilmeleriydi. Arif Hikmet bey memleketlilerinin dertleriyle, sorunlarıyla yakından ilgilenmekten, onlarla uğraşmaktan özellikle hoşlanırdı. Gerçi kimsenin içinden ona gitmek gelmezdi ama bu ilgiye aldırmadığı sanılmasın diye herkes arada bir uğramak için kendini zorlardı.

Konağa yerleştikten sonra düzenli, disiplinli, dopdolu günler başladı. Kasabada, yalnızca günler değil, saatler bile ağır ağır akardı. Tıpkı ağustos sıcağında soğuk su gibi. Askerlikte yatkalk borularına, talimlere, saatle iş görmeğe alışmıştım. Ama Arif Hikmet beyin konağında durum başkaydı. Dakika sektirmeğe gelmiyordu. Bir kişi şöyle bir duralasa, beş kişinin düzenini bozuyordu. Planlanmış, programlanmış makinalar gibiydik. Kurgumuz tükenmek bilmiyordu. Fişe takılmıştık bir kez.

Arif Hikmet bey konağa geldiğimin ikinci günü bir konuşma daha yaptı benimle. Şimdilik kent yaşamına, konaktaki düzene alışmağa çalışacaktım. Yalnızca iyi niyet göstermek, dürüst, çalışkan olmakla başaramazdım bunu. İşe yatkın olmalıydım. Ellerim, ayaklarım, bedenimin tüm kasları, eklemlerim gereken çevikliği kazanmalıydı. Öte yandan organlarım istenen beceriyi kazanırken, kafam yaptığım iş üzerinde sürekli düşünme alışkanlığını edinecekti. Bütün bunlardan korkmamalıydım, benden istenenleri gözümde büyütmemeliydim, hiç de zor değildi öğrenmek. Durmaksızın yaptığım alıştırmalarla kendiliğinden Arif Hikmet beyin istediği gibi bir insan olacaktım. Öyle söylüyordu kendisi.

İlk üç ay çim biçmekten, gülleri budamaktan tutun da, ayakkabı boyamayı, çeşitli sebzeleri, çeşitli bıçaklarla ayıklamayı, mikser, blendır, şofben, elektrik süpürgesi, daktilo makinası, hesap makinası gibi aygıtları kullanmayı, bozulduklarında onarmayı öğrendim. Postaneye, bankaya gidiyor, alışverişin

hesabını tutuyordum. Daha sonra otomobil sürmeyi de öğrenecektim. Ama bu arada arabaları yıkıyordum hiç değilse.

Yemekleri hep birlikte mutfağın yanındaki büyük odada yiyorduk. Bu odada uzun bir masadan başka, iki sedir, radyo ve televizyon vardı. Yemeklerden sonra ya radyo dinliyor ya da televizyon seyrediyor, arada konuşuyorduk. Ben odama çekilmek, yatağıma uzanıp parası aylığımdan kesilmekte olan radyomu dinlemek, ablamı, eniştemi, ailemin öteki bireylerini, hatta kasabadaki tüm tanıdıklarımı düşünmek istiyordum. Ama buna olanak yoktu. Kimse böyle yapmamam gerektiğini söylememişti bana. Açıkça söylenmeyen yığınla buyruk, kural gibi buna da kendiliğimden uymak gerekliliğini duymuştum. Arif Hikmet bey birlikte yenen yemeklere, hep birlikte yapılan konuşmalara önem veriyordu. Fabrikadaki işçi aileleri bile hiç değilse haftada iki gece kantinde toplanmak, yemeklerini orada yemek zorundaydılar. Kadınlar dikişlerini, elişlerini birlikte getiriyorlardı. Kantinin bir köşesinde büyük bir çamaşır makinası bile vardı. Kısacası Arif Hikmet bey adamlarının (işçileri ve ailelerini de adamlarından sayıyordu) tek başlarına kalmalarına, yalnızlıklarına, kendi dünyalarına çekilmelerine meydan vermemek için elinden geleni yapıyordu. Bir insanın tek başına kalıp, düşünmesinden doğabilecek sakıncaları çok iyi biliyordu.

Aile içinde de aynı yöntemi uygulamaktaydı. Geceleri tüm aile büyük konakta toplanır, akşam yemeğini hep birlikte yerdi. Erkekler koyu renk giysilerle gelirlerdi. Kadınlar da değerli taşlardan oluşan bezekleri, güzel esvaplarıyla. Çocuklar bile çok süslü olurlardı. Yemekten sonra salona geçilirdi. Çocukların derslerini çalışabilmeleri için salonun köşelerine küçük masalar konmuştu. Televizyonun, radyonun sesine, konuşmalara aldırmadan orada çalışırlardı. Gürültüden rahatsız olmadan ders çalışmayı onlara Arif Hikmet beyin öğrettiğini söylediler. Ona göre her şey disiplin, eğitim ve alışkanlık sorunuydu.

Biz akşamları toplandığımızda ne konuşurduk? Hiçbir şey diyebilirim rahatça. Kadınlar hiç değilse örgü örerler, nakış işlerlerdi. Bizse ya televizyon seyreder ya da tavla oynardık. İçimizden konuşmak gelmezdi. Konularınızı kısıtlamak zorunda olduğunuzu bilirseniz, sözlerinizin başka biçimde

yorumlanmasından korkarsanız, hele hele karşımızdakilere güvenemezseniz ne konuşabilirsiniz ki? Bu durumda sussak daha iyi olurdu tabiî. Ama Arif Hikmet beyin konuşmamızı, konuşarak kaynaşmamızı istediğini biliyorduk. Bizi bir araya toplamasının bir nedeni de buydu. Eğer susarsak, suskunluğumuz kulağına erişirse, onun isteklerine karşı geldiğimizi anlayacaktı. Gerçi ona karşı gelmeyi aklımızın ucundan bile geçirmiyorduk ama o öyle anlayabilirdi pekâlâ. Bu yüzden, yalnızca patronumuzu kırmamak için arada kendimizi zorluyor, konuşuyorduk.

Kısa sürede bu düzene, Arif Hikmet beyin düzenine nasıl alıştığıma hâlâ şaşarım. Nasıl zorluk çekmeden uyuyabildiğime, bana aykırı gelebilecek durumlara içimden olsun başkaldırmadığıma, öte yandan cahil, görgüsüz bir taşralı olmama karşın nasıl hemen hemen hiç yanlışlık yapmadığıma. Belki de kurallar, gündelik konuşmalar sırasında, ustalıkla öğretilmişti bana; öğretildiği sezdirilmeden.

"Geceleri geç yatmasan iyi olur," demişti sözgelimi bahçıvan. "Hani radyoya falan dalıp da... Çünkü erken yatmak iyidir. Uyku bedeni dinlendirir, kafayı da. Dingin bir kafa mutluluk demektir. Ne kadar dinlenirsen, ne kadar mutlu olursan o kadar iyi iş görür, Beyefendiyi de sevindirirsin."

Belli davranışlar öylesine sık tekrarlanıyordu ki (istisnalar hemen hemen yok gibiydi; kurallar da alabildiğine yalın ve kolayca bellenecek kadar aza indirgenmişti) uymamak olanaksızdı.

Yalnızca görevlerimiz vardı. Belki de Arif Hikmet beyin evindeki hıza, benim için yenilik olan her şeye bu kadar kolaylıkla uyabilmemin nedeni buydu. Ne kadar zor olursa olsun görev insana kolaylık sağlıyor. Mutlu olmayı, insanca yaşamayı, kendinize özgü isteklerinizin olup olmadığını araştırmağa başladığınız an zorluklar başlıyor; ya da soru sormağa kalkıştığınızda. Bir kez kendi kendinize de olsa soru sormaya kalkışmaya görün, hapı yuttuğunuz gündür. Oysa size verilen, özellikle sizin kendinizin gerekli bulduğunuz değil de, başkalarınca size uygun görülen görevleri yerine getirirken soru sormaktan, tabiî böylece de sorularınıza cevap aramaktan kurtuluyorsunuz. Birisi sizin yerinize birtakım sorular sormuş ve onları cevaplamış

demektir bu. Cevap da size uygun görülen, sizin için düşünülen iştir, görevdir. Cevabın ya da görevin doğru olup olmadığı sizi ırgalamaz. Veren düşünsün! İşte bu kolaylık, yeni girdiğim evin, topluluğun kurallarını, havasını benimsememe, onlara ayak uydurmama yetti.

Görevlerimizle, görevlerimizin içinde, onları yerine getirerek dopdolu geçiriyorduk günlerimizi. Patronumuzu örnek almak, ona benzemeğe çalışmak, bunu elimizde olmadan da yapmak doğal değil miydi? O da görevlerle dopdolu bir hayat sürüyordu. Sabahları erkenden kalkar, gene kendisiyle birlikte erkenden kalkmış olan eşiyle bahçede ilk yürüyüşünü yapardı. Bu arada ağaçların önünde durur, çiçeklere bakar, onlar hakkında bahçıvandan bilgi alırdı. Bahçede yaptığı ilk gezinti genel bir denetimdi biraz da. Adamlarından nasıl gözünü ayırmazsa, çiçeklerine, ağaçlarına karşı da öyleydi. Tavukları, tavşanları, sülünleri de beslerdi bu arada.

Kahvaltıdan sonra çalışma odasına geçerdi. Saat tam dokuzda... Çalışma saatlerini hiç aksatmazdı. Sürekli olarak telefonla konuşur, sekreterine yazı yazdırtırdı. Telefonda genellikle oğullarıyla görüşürdü. Onlar kentin merkezindeki büroda bulunurlar, hemen her konuda babalarına bilgi verirler, akıl sorarlardı. Arif Hikmet beyin aslında büronun başında bulunması, belki işlerin yürütülmesinde, denetlenmesinde daha çok kolaylık ve hız sağlayacaktı ama Beyefendi, elli yıllık yoğun, yorucu bir çalışmadan sonra hayatını istediği gibi yaşamak lüksünü hak ettiğini düşünmüş olmalıydı. Onun en büyük lüksü, yıllardır dilediği şey, gününün tüm saatlerini evinde, karısı ile aynı çatı altında geçirmekti. Gerçekten de evinden dışarı hemen hemen hiç çıkmıyordu. Yalnızca onbeşte bir yapılan yönetim kurulu toplantılarına katılırdı, o kadar.

Karısı, henüz okula gitmeyen en küçük torunu, eğer evde bulunuyorsa kızıyla birlikte yediği öğle yemeğinden sonra bir saat kadar yatak odasında dinlenir, daha sonra ikinci yürüyüşünü yapardı, gene Hanımefendiyle birlikte. İkisi birlikteyken sürekli konuşurlardı; ama alçak sesle. Birbirleriyle konuşurlarken yalnız birbirlerine sakladıkları özel bir ses kullanırlardı. Yumuşacık, sevgi dolu, tatlı bir fısıltı adeta. Saat üçten sonra yeniden

çalışmağa başlardı Arif Hikmet bey. Altıda çalışma odasının yanındaki kitaplığa girerdi. Kitaplığın bir yüzü baştan aşağı camdı; şadırvanların bulunduğu göbeğe bakardı; gene cam bir kapı evin önündeki çimenliğe açılırdı. Arif Hikmet bey iyi havalarda koltuğunu, küçük masasını çimenlerin üzerine çıkarttırır, orada oturur, saat sekize kadar gazeteleri okur, kimi yazıları, haberleri işaretlerdi. İşaretli yazılar, ertesi gün sekreter tarafından kesilir, kâğıtlara yapıştırılır, ilgili klasörlere konurdu. Bu işte de sekreter beye yardım ettiğim olmuştu. Dediğim gibi her şeyi öğrenmem, her işin üstesinden gelmem isteniyordu benden.

Hanımefendi, uzun boylu, topluca, sert görünüşlü ama sesini hiç bir zaman yükseltmeyen, kaşlarını bile çatmayan bir kadındı. Boyatmağa, berbere gidip kabarttırtmağa gerek görmediği kırçıl saçlarını örer, sonra da ensesinde bir topuz yapardı. Bu saç biçimi ona çok yakışırdı. Taç giymiş bir kıraliçe gibi olurdu. Boyasız sade yüzüyle, eni konu güzel olan küçük gelinden bile daha çok göze çarpardı. Giysileri hep birbirine benzerdi. Açık gri, koyu gri, siyah, lâcivert ve mordan başka renk göremezdiniz üzerinde. Üç sıra inci gerdanlığını boynundan eksik etmezdi. Dediklerine göre çok değerliymiş bu gerdanlık. En aşağı yüzbini varmış, Arif Hikmet bey, karısının kırkıncı doğum gününde — ki o zamanlar bu kadar zengin değillermiş — armağan etmiş.

Hanımefendi çok meşgul bir insandı. Evdeki ahçıya, iki hizmetçiye, bir uşağa karşın, boyuna dolanır dururdu. Mutfağı hep denetler, salatayı, tatlıları, pastaları, salçaları kendi eliyle hazırlardı. Temizlik işlerini de denetler, bahçeyle uğraşır, sebzeleri kendi eliyle toplardı. En sevdiği iş de çiçek toplamak, sonra onları vazolara yerleştirmekti. Çiçek toplarken yanında kimse bulunmasın isterdi. Yani bu işi Beyefendiyle birlikte yürürken yapmazdı hiç bir zaman. Yalnız arada Arif Hikmet bey sabahın en güzel çiçeğini koparır, karısına uzatır, o da bu çiçeği hep elinde taşırdı.

Hanımefendi torunlarıyla da çok uğraşırdı. Üstlerine başlarına dikkat eder, kopuk düğmeleriyle ilgilenir, saçlarını tarar, çalışmalarını denetler, hastalandıklarında başuçlarında otururdu. Özellikle küçük gelin Güzin hanım ve kızları Süheylâ

hanım çocuklarıyla pek öyle ilgilenmezlerdi. Hele Süheylâ hanımın çocuklarına hep hanımefendi bakardı. Hanımefendi de Beyefendi gibi genellikle evde otururdu, arada kızıyla ya da büyük gelini Sevgi hanımla birlikte çıkardı. Haftada bir kez konuklarını kabul ederdi.

Kısacası Arif Hikmet bey gibi, Hanımefendi de bizim için iyi bir örnekti. Onlar gibi olmayı başaramasak da, kendimize örnek olarak alabilirdik pekâlâ, hiçbir zaman olmayı başaramayacağımız birer örnek...

Ne var ki, gelin hanımları ve küçük hanımı örnek alamazdık. Hatta evin genç erkeklerini de. Gerçi onlar da sekiz buçukta evden çıkıp altı buçukta dönüyorlar, kısacası çok çalışıyorlardı ama evde bulundukları saatleri öylesine bir kendini bırakmışlık içinde geçiriyorlar, öyle yorgun, isteksiz görünüyorlardı ki, görevlerini yerine getiren insanların huzuru içinde bulundukları söylenemezdi. Hele genç kadınlar? Ne yapacaklarını bilemediklerinden sıkılıp duruyorlardı diyebilirim. Sık sık berbere, alışverişe giderlerdi. Altlarında arabaları vardı nasıl olsa. Gördükleri tek iş, kahvaltıyı ve öğle yemeğini hazırlamaktı. Belki öğle yemeği bile hazırlamazlardı. Çocuklar, okulda yiyorlardı nasıl olsa. Kendileri de ince kalabilmek için rejimdeydiler.

Kendilerini örnek almamız gerekmeyen hanımlar hakkında konuşmak, dedikodu yapmak yasak değildi aramızda. Bunca bilgiyi yemek ya da dinlenme sırasında yapılan kısa konuşmalardan edinmiştim zaten. Damat beyi de çokça çekiştiriyorlardı. Fikret bey, anlaşılan pek işe yaramayan bir adamdı. Bu yüzden büroda çalışmıyordu. Kısacası küçük beyler gibi şirketin başında değildi. Ona bir büyük mağazanın satış müdürlüğünü vermişlerdi. Orada yaptığı iş de muhasebeci tarafından sık sık denetlenmekteydi. Soluk yüzlü, sessiz, çok zayıf bir adamdı. Ötekiler gibi bizimle ilgilenmez, konuşmazdı. Gözleri yerde, nerdeyse utanarak önümüzden hızla geçer giderdi, selâm bile vermeden. Yüzünde kendini bağışlatmak isteyen hüzün dolu bir gülümseme olurdu. Yalnızken bile öyle gülümserdi.

Küçük hanımın, Süheylâ hanımın herkesten farklı bir uğraşı var gibime gelirdi. Sanki bütün işi, kocasını oyalamağa, mutlu etmeğe çalışmaktı. Onunkisiyle birlikte kendi mutluluğu

için de uğraşıyordu. Yani Arif Hikmet bey konağının görevlerini yerine getirmek dışında, gene de bizim o görevlere sarıldığımız kadar istekle, tüm çabalarını kocasını mutlu etmeğe yöneltmişti. Onun, konağın havasına ters düşen bu durumu, nedense, anası ve babasınca onaylanıyor, dahası destekleniyordu. Anası da babası da Süheylâ hanımın çocuklarının tüm işlerini yüklenmişlerdi. Tek o, sevdiği, gönül verip bağlandığı uğraşına yeterince zaman ayırabilsin, bütün gücünü o işe yöneltsin diye... Arif Hikmet beyle hanımefendi, gücü, sağlamlığı, şaşmazlığı, sarsılmazlığı simgeliyorlardı bizim için. Onlardan korkuyor, onları sayıyorduk. Ama garip bir biçimde Süheylâ hanımla kocasına imreniyorduk. Biz hepimiz bir bütünün parçalarıydık. Onlar tüm zayıflıklarına, solgunluklarına karşın, bütünden ayrılmayı becerebiliyor, kendi dünyalarında yaşıyorlardı.

İkisi de birbirlerine benziyorlardı. Aynı uzun boy, aynı çelimsizliğe varan zayıflık, aynı beyaz yüz, derinlere çekilmiş, çevreyi nerdeyse korkuyla gözleyen koyu renk küçük gözler, güvensiz, kararsız devinimler... Ayakta kalabilmek için birbirlerine yaslanıyorlardı. Ama ikisi de aynı güçsüzlüğü taşıdıklarından bu dayanışma bir aldatmacaydı. Bu aldanışla avunmaları, avunma yürekliliğini göstermeleri şaşırtıcı biçimde saygı uyandırıyordu. Bir bakıma Süheylâ hanım, kocasıyla, anası babası arasındaki yakınlığı, anlaşmayı yaşatmak istiyordu besbelli. Sabahları kocasını cümle kapısına kadar geçirirdi. Orada el ele tutuşup Ömer beyin arabasıyla gelişini beklerlerdi bir süre. Birbirlerinin yüzüne bakarlar, arada bir çiçeği, bir ağacı, kuşları gösterirlerdi birbirlerine. Ama karşılıklı konuşmayı bir türlü beceremezlerdi. Sanki konuşurlarsa birbirlerini daha iyi tanıyacaklardı. Bundan da çok, pek çok korkuyorlardı. Ortaklaşa sahip oldukları şey o kadar azdı ki, konuşa konuşa bunu daha da azaltmaktan korkuyorlardı. Ortalıkta herşey gereğinden fazla bolken, onların bu azıcık şeyin üzerine titremeleri, hatta öz değeri bile çok kuşkulu olan bu şeyi özenle korumağa çalışmaları; bizim görmediğimiz, bilemediğimiz o kırıntıya böylesine hevesle eğilmeleri tüm değerlerin açıkça saptanıp ortaya konduğu, hırçınlık, zorunluluk ve bir tür gizli güç gösterisiyle savunulduğu, paraya vurulduğunda milyonlara,

belki de milyarlara ulaştığı Arif Hikmet bey konağında elbette ilgimizi çekecekti.

Biz onlara önem veriyorduk. Ama onlar bize aldırmıyorlardı. Kendilerinin dışında kalan herkes, her şey (belki çocukları bile) ancak düşman olabilirdi.

Süheylâ hanım, öğlenleri bir taksi çağırır (araba kullanmayı bilmezdi), kocasıyla baş başa yemek yemek için kente inerdi. Yemeklerini hep pahalı lokantalarda yerlermiş, her gün bir başkasında. Damat beyin tüm kazancının, küçük hanımın harçlığının bu yemeklere harcandığı söyleniyordu. Ötekilerin aksine Süheylâ hanımın da Fikret beyin de bankada özel hesapları yokmuş. Hep bu öğlen yemekleri ve hafta sonları sık sık yaptıkları yolculuklardan ötürü. Oysa ötekilerin konaktan ayrıldıklarını hemen hemen hiç görmedim. Yalnızca Süheylâ hanıma tanınan bu ayrıcalık, gelinleri, özellikle sinirlerinden hasta bulunan Güzin hanımı belki de kızdırırdı ama genç beylerin bu tür yolculuklardan hoşlandıkları yoktu. Onlar pazarlarını arka bahçede tenis ya da ping-pong oynayarak, çimenlikte gazete okuyarak, oğullarıyla ilgilenerek geçirmeyi yeğlerlerdi.

Küçük gelin Güzin hanımın sinirli ve hasta olduğunu söylemiştim. O da çocuklarıyla pek ilgilenmezdi. Hizmetçi Güler öğleden sonralarını onların evinde geçirir, çocukların başında bulunurdu. Çocukların derslerine bakmak gerektiğinde ya da özel öğretmenler geldiğinde Hanımefendi ilgilenirdi. Güzin hanımın fazla içki içtiği söyleniyordu. Akşam yemeklerinden önce de içkisini evinde içer, konağa öyle gelirmiş. Bu durumu tabii Arif Hikmet beyden gizliyorlardı. Zaten Güzin hanım içkili olduğunu hiçbir zaman belli etmezdi. Üzgün gözleri biraz parlar, yemek boyunca arada konuşmalara katılır, biraz gülebilirdi işte. Kocası Halûk bey karısının içkiye düşkün olmasından hoşlanmazmış tabiî ama gürültü olmasın, dışarıya bir şey sızmasın diye sesini çıkarmazmış. Zaten Güzin hanım çocuk gibiydi. Kocası belki de acıyordu ona. Gizli bir buyurganlığın egemen olduğu konakta zayıflık, insanların bir sığınağıydı sanki. O soğuk Halûk bey de bu gereksinmeyi duyuyor olmalıydı. Aynı duyguların etkisiyle olacak, konak halkı da Güzin hanımın uygunsuzluklarını bağışlıyordu.

Büyük gelin Sevgi hanım ise tam Beyefendiye ve Hanımefendiye göre bir gelindi doğrusu. Çocuklarıyla, küçük eviyle ilgiliydi o. Öyle çok gezmezdi. Dışarı çıkarken yanında ya kocası, çocukları ya da Hanımefendi bulunurdu. Kayınbabasının ve kaynanasının her fırsatta gönüllerini almasını bilirdi. Onların çaylarını, kahvelerini eliyle pişirir, Hanımefendinin kabul günlerinde konukları ağırlardı. Zaman zaman Arif Hikmet beyin günlük gezintilerine katılır, Beyefendi de bundan mutluluk duyardı. Dengeli, neşeli, olgun bir kadındı. Güzin hanım kadar güzel değildi ama daha alımlıydı, çok güzel giyinirdi. Neşesine, konuşkanlığına, canlılığına karşın onun da bir zamanlar bizim gibi programlanmış olduğunu düşünmekten kendimi alamıyordum. Ona da bir zamanlar boyun eğmesi gereken kurallar, belirli bir davranış biçimi, görevleri öğretilmişti. Hatta neşeli, doygun, konuşkan olması istenmişti. O da benim gibi üç aylık bir eğitimden geçmiş, o eğitim uyarınca yaşamayı öğrenmişti.

Gene de her şey programa tam olarak uymuyordu. Sevgi hanımda küçük bir fabrikasyon hatası bulunmalıydı; ille de onarılması gerekmeyen, bu yüzden üzerinde durulmayan bir hata... Zaman zaman akşam yemeklerinin dışında yüzünü göremezdiniz. Öyle günlerde akşam yemeklerine de salt dırıltı çıkmasın diye geldiği her halinden belli olurdu. Güzin hanım gibi, kendini zorlamak gereğini duymaz, yüzünü bile boyamaz, giyimine özen göstermezdi. On yıl yaşlanmış olurdu sanki. İki-üç ayda bir gelen bu krizler bir hafta sürerdi. Dediklerine göre bu bir hafta, boyunca Sevgi hanım geceliğini bile çıkartmaz, saçlarını taramaz, çocuklarını yanına yaklaştırmaz, evinin salonunda oturur, yalnızca yabancı müzikle dolu plaklar dinlermiş. O arada ciltli bir deftere durmaksızın yazı yazarmış.

Evdeki üç genç kadının ortak bir yanları vardı, tek bir ortak yan: birbirleriyle hemen hemen hiç konuşmazlardı. Birbirlerine söyleyecek sözleri olursa kazara, bunu Beyefendinin ya da Hanımefendinin önünde yaparlardı; hani gösteriş olsun diye, "bakın, sırası geldiğinde pekâlâ anlaşıyoruz," dercesine...

"Topuz sana pek yakışmış güzelim. Bir daha saçını hep böyle yaptırt. Kocan ne diyor? O da beğendi mi? Ah, bilirim,

Halûk omuzlardan aşağı inen saçlardan yanadır hep. Kocam gibi... Yani bütün erkekler gibi..."

"Yarın Ömer'in doğum günü. Öğle yemeğini dışarda yiyelim diyorum. Üstelik çocukların okulları da tatil. Hep birlikte gideriz. Sen lokantaları iyi bilirsin Süheylâ. Nereyi önerirsin? Ama modern döşenmiş, loş bir yer olmasın. Ömer hoşlanmaz sonra..."

"Sevgiciğim, tayyörümü senin terzine diktirtmek istiyorum. Fikret birden giyimimle ilgilenmeğe başladı. Vaktin varsa eğer, yarın beni götürür müsün? Hem senin de fikrini almak istiyorum."

"Hakan nasıl da boy attı bugünlerde. Halûk'a da söyledim ya, ailenin veliaht prensi o. Hele aklı, bilgisi... İnsanı şaşırtıyor doğrusu. Büyükbabası nasıl da övünüyor onunla! Yerden göğe haklı bana sorarsan. Benim küçük Cem de ona benzer mi dersin? Şimdilik aklı fikri oyunda ama..."

"Şekerim, altı numara tığını ödünç alabilir miyim? Ben de biraz elişi yapayım diyorum, öyle sıkılıyorum ki bugünlerde..."

Ablamdan gelen mektupları düşünüyordum:

"Orada neler oluyor, bilmek istiyorum," diye yazıyordu. "Sözgelimi Arif Hikmet beyin kızı, gelinleri nasıl yaşıyorlar? Daha doğrusu ne kadar mutlular? İyi yürekli, soylu, sizleri gözeten hanımlar olduklarını yazmıştın bana. Öyle sanıyorum ki, orada olsaydım benimle açıkça konuşurlardı. Neler anlatırlardı acaba? Onlara sormak isterdim, hayatlarımızı farklı kılan nedir? Yani parasızlık sorunu olmayınca, insanı kıskıvrak bağlayan töreler olmayınca, gülmek ayıp sayıldığından insan zamanla gülmeyi unutmazsa ve çok istediği şeyler gerçekleştiğinde bile artık istediği gibi gülmeyi beceremeyecek duruma, düşmezse... Çocuklarına da gülmeyi öğretememekten korkmazsa... Bütün bunlar olmayınca insan nasıl yaşar? Ölesiye yorulmadan geçen bir günün sonunda neler düşünür insan? Geleceği güven altındaysa... Sakın yanlış anlama. Bir derdim yok benim. Kocam, çocuklarım var çok şükür. Daha ne olsun ki?.. Ama başka türlü bir hayat vardır elbette. Gerçek hayatı anlat bana. Herkesin her şeyi bildiği dünyada hayat nasıldır? Buralarda yaşlılar hayat bir düştür, dünya yalandır, derler. Yalan ol-

mayan bir dünya buldun mu orada? Düş olmayan, gerçek olan bir hayat... Anlatsana..."

Bence güzel bir hayat yaşayan (belki de ablamın dediği gibi gerçek hayat buydu) yalnızca Arif Hikmet beyle Hanımefendi idi. Onlar bu hayatı sevmişler, iyi bir hayat olduğu için çocukları ve torunları için de uygun görmüşler; onları, uygun buldukları hayatı kabule alıştırmışlar, belki de zorlamışlardı. Oysa, bana kalırsa, gelin hanımlar da küçük hanım da, hatta kocaları da benim kasabada tanıdığım kişiler kadar bezgindiler. Kasabalıların bekledikleri, bekleyip durdukları iyi-kötü bir şeyler vardı hiç değilse... Kendileri için beklerlerdi. Kendileri için beklemekten vazgeçmek zorunda kalınca çocukları için, daha sonra torunları için beklerlerdi. Bekledikleri önemli hiçbir şey kalmayınca, hiç değilse hayatta kalabilmeyi beklerlerdi. Yaşadıkları hayat ne kadar tekdüze olursa olsun, şaşırtıcı, belki de tehlikelerle dolu bir geleceğin belirsizliği önünde, salt bu belirsizlikten ötürü heyecan duyabilirlerdi. Buna hakları vardı hiç değilse.

Oysa küçük hanımların, küçük beylerin bekledikleri hiçbir şey yoktu. Zaten her şeyleri vardı. Gelecekleri ise, bu gelecek bir sonraki gün kadar yakın bile olsa, Arif Hikmet beyce belirlenmişti. Arif Hikmet beyce belirlenen her şey öylesine kesin olurdu ki, olasılıklardan söz edilemezdi. Küçük hanımlar, küçük beyler, sahip oldukları onca şeyi, güven altındaki geleceklerini de umursamıyorlardı anlaşılan. İçten, rahatça, kendilerini tutamayarak gür kahkahalarla güldüklerini hiç görmemiştim. Gülmesini bilenler Arif Hikmet beyle torunlarıydı ancak. Öte yandan onca övülen, imrenilen on dört yaşındaki Hakan bile artık gülmeyi unutmağa başlamıştı. Bir ağırlık gelmişti üzerine... Kasabalı oğlanları andırıyordu.

Ablama gerçek hayat üzerine ne yazabilirdim ki?

Bir bakıma biz, hizmetçi takımı, onlardan daha talihliydik. Televizyondaki ya da radyodaki şakalara rahatça gülebiliyorduk. Ahçı kadın, kapıcımız, bahçıvan gibi görmüş geçirmiş kişilerin sözleri de az güldürmezdi bizi hani. Tabiî sesimiz fazla, çıkmasın diye kahkahalarımızı boğmağa çalışırdık ama bu içten bir sevinç duymamızı engellemez, üstelik saklamağa çalıştıkça uzatırdık gülüşlerimizi. Sonra sonra bu neşe de bana

hüzün vermedi değil. Kapı yoldaşlarım eski alışkanlıklarını sürdürmek için gülüyorlardı sanki. Hayatlarının bir döneminde gülmeyi, neşeli olmayı öğrenmişler, sevincin erdemine inanmışlardı da, bunu unutmamağa çalışıyorlardı. Ellerine geçen fırsatlardan yararlanarak alıştırma yapıyorlardı. Ama onların da değiştirebilecekleri bir şey yoktu. Onların da gelecekleri tüm ayrıntılarıyla Arif Hikmet beyce belirlenmişti. Güvenli bir gelecekti bu. Ama kendilerine ait değildi. Gelecekleri de, tüm insan varlıkları gibi Beyefendiye aitti.

Zekiye

Konağa geldiğimden beri Hüseyin abiyi görmemiştim. Konakta, onu tanıyan kapı yoldaşlarıma sık sık soruyordum; onlar da "iyi insandır, baba adamdır. Beyefendi çok güvenir Hüseyin'e. En iyi işçileri ustaları o yetiştirmiştir," diye anlatıyorlardı. Tabiî fazla konuşmuyorduk. İlişkilerimiz, çalışanlar arasında bulunması gereken arkadaşlığın, olağan bir işbirliği havasının ötesine geçmemeliydi. İşbirliği geneldi ve sınırları belirlenmişti. İşin en iyi biçimde görülmesini gerektirenden fazlası, kısacası sıkı bir dayanışma hoş görülmezdi. Dayanmamız gereken bir kişi vardı; o da patronumuzdu elbette.

Özel dostluklar bile kuramıyorduk aramızda. Sözgelimi ahçı kadın Sırma beni çok severdi. Kendi çocuğu olmadığından, oğlu yaşındaki bütün gençleri severdi, yakınlık duyardı onlara. Bana arada ayran, süt, çörek, pasta verirdi gizliden. Mutfakta kimse yoksa altıma bir tabure sürer, arada yüzüme bakar gülümserdi. Söylediği tek cümle "ee, n'aber?" olurdu. Ben de "iyilik," derdim yalnızca. Fazla konuşmak, bir şeyler anlatmak içimden gelmezdi. Kimseler görmeden sırtımı sıvazlar, "ha bakalım Halim," derdi bir de. İşte hepsi buydu. Bana sevgisini böyle gösteriyordu. Ben de Sırma ablayı seviyordum, en çok ona güveniyordum. Kapıcı, bahçıvan da iyi insanlar olmalıydılar ama onlara güvenemiyordum. Geceleri yatağa yattığımda günün olaylarını, aklımdan geçenleri, düşüncelerimi, üzüntülerimi, sevinçlerimi bir bir Hüseyin abiye anlatırdım. Anlatır, rahatlardım. Ablama mektup yazmaktan daha rahattı Hüseyin

abiyle böyle konuşmak. Çünkü ablama her şeyi anlatamazdım. Hem anlamazdı da zaten.

Konağa geldikten tam üç ay sonra Arif Hikmet bey beni Osman'la fabrikaya yolladı. Yan yolda steyşından inip bir süre kaldırımda bekledik; sonra Osman'ın el ettiği bir kamyona, şoförün yanına bindik. Kamyonun kapısında, fabrikanın amblemi olan İS harfleri koskocaman yazılmıştı. Kamyon az sonra ana yoldan ayrılıp dar bir yola saptı. Çevreme bakarken Hüseyin abiyle ilgili düşüncelerimi unuttum. Çünkü ağaçlıklı tepelerin arasından geçmekteydik. Gerçi konakta yeşilin, ağacın, çiçeğin her çeşidi vardı ama demek ki, kırları özlemiştim. Nedir, az sonra o güzelim görünüm değişmeğe başladı. İki yanımızda gene ağaçlar vardı ama bir başka türlüydüler şimdi. Renkleri üzerlerine toz serpilmiş gibi donuktu. Üstelik kel kel olmuşlardı; onca ağaca karşın tepeler yeşil yeşil değil, kahverengi görünüyordu. Gök de masmavi yaz göğü değildi artık, bozarmıştı.

"Ne olmuş bu ağaçlara?" diye sordum Osman'a.

Osman ağaçların farkında değildi galiba; o da bana aynı soruyu yöneltti:

"Ne olmuş?"

Az sonra sorumu sürücü cevapladı:

"Fabrika bacalarından püsküren dumandan," dedi. "Duman asitliymiş de... Bitkileri yakarmış böyle. Ötede ocaklar da var. Zaten asıl ocaklar açılalı böyle oldu. Evvelden zararsızdı. Kokuyu duymadın mı?"

Sahiden yanık kokusuna benzer bir koku duyuyordum.

"Patron işçilerine süt yetiştirmek için süt fabrikası da kurduruyormuş diye duydum." Sürücü anlatıyordu. "Böyle havada çalışanların süt içmeleri gerekliymiş. Kanunda bile yazıyormuş. İki bardak süt ne yapar ki adama?"

Uzaktan fabrikanın üç bacası görünüyordu, o kadar ince ve zariftiler ki, bu boyla nasıl olup da devrilmediklerine şaşmaktan kendimi alamadım. Tepelerinden püsküren duman hiç uzayıp gitmeden önce sağa doğru kıvrılıyor, bir süre öylece kapkara bir tren katarı gibi yol aldıktan sonra aşağılara doğru parçalanıp dağılıyordu. Fabrika, tepelerle çepeçevre kuşatılmış bir çanağın

ortasına yayılmıştı. Öyle çok yapı vardı ki, bizim kasabayı bir araya toplasanız bu kadar etmezdi herhalde.

Fabrikanın giriş kapısı önünde durduk. Bekçi kulübesinden çıkan adam sürücüyle konuştu. Osman pencereden eğilip, beni göstererek,

"Beyefendinin adamıdır," dedi.

"Biliyorum," dedi bekçi de, "haber verdiler."

Demir kapı açıldı, içeri girdik. Kamyon bizi tek katlı bir yapının önünde indirdi. Kamyondan inince o pis kokuyu daha çok duydum, genzim yandı. Her yan duman içindeydi.

"Her zaman böyle olmaz," dedi Osman özür diler gibi, "bugün hava bastırıyor da."

"Tabiî," dedim ben de.

Sonra yapıya girdik. Ben koridorda beklerken Osman odalardan birine girdi. Çıktığında,

"Sen burada bekle," dedi. "Hüseyin abi şimdi gelecek."

On dakika sonra Hüseyin abi geldi. Hem de tam öyle, kalın dudaklı, mavi gözlü, kır saçlı, hafif göbekli bir adamdan bekleyebileceğiniz bir coşkunluk içinde... Beni kucaklayıp bağrına basmadığı kaldı bir, yüzüme öylesine tatlılıkla bakıyordu. Osman az sonra yanımızdan ayrıldı.

"Nasılsın bakalım, evlât?" diye sordu Hüseyin abi.

"İyiyim sağolun."

"İşine, konağa, bu kente alıştın mı bari?"

"Alıştım ya..."

"Seni seviyorlar mı konakta?"

"Bilmem ki..."

"Seviyorlardır elbette," dedi babacan bir tavırla sırtıma vurarak, "İyi çocuksun sen."

Yapıdan çıkarken de,

"Nasıl," diye sordu, "çok büyük değil mi bizim fabrika?"

"Öyle."

"Memleketin en büyük seramik fabrikasıdır bu bizimkisi."

"Hepsi de Beyefendinin mi?"

"Yoo, ortakları da var. Ama çoğu Beyefendinin... Sana bir şey diyeyim mi, devlet bile ortaktır bu fabrikaya."

Bunu söylerken, devletle ortaklık kuran kendisiymiş gibi

böbürleniyordu. Ben de övünç duyuyordum. Neyle, neden ötürü övündüğümü bilmiyordum ama övünüyordum işte.

Hüseyin abi, beni çevredeki en yüksek yapının kapısından içeri sokup bir süre yürüttükten sonra kocaman, loş bir mağara ağzının önünde durdurarak,

"İşte sarayım," dediğinde duyduğum övünçten haykıracak hale gelmiştim.

Tabii mağara ağzı filan değildi bulunduğumuz yer. Ama aklıma ilk gelen, içinde, ağzından alevler fışkıran yedi başlı canavarın oturduğu mağaraları anlatan masallar olmuştu. Böyle bir sanı, bana övünç değil, korku vermeliydi aslında. Hoş, duyduğum şeye övünç denmezdi elbette; şimdiye dek duymadığım, tatmadığım bir duyguya ne ad vereceğimi bilemiyordum. Ayağımın altındaki demir ızgaralar sarsılıyor, bedenime berbat bir titreşim yayılıyor, korkunç bir uğultu, nereden geldiğini kestiremediğim bir homurtu duyuluyordu. Loşluğa, o tuhaf mağara havasına karşın, içerisi dayanılmaz derecede sıcaktı.

Hüseyin abi, biz içerlere doğru yürürken kulağımın, dibinde birtakım adlar mırıldanıyordu:

"Masse bölümü... sipirey... dırayır... ünite..."

Onun böyle rahatça yürümesi, konuşması tuhafıma gidiyordu. Birtakım adamlar da orada, burada sakin sakin gidip geliyor, işlerini görüyorlardı. Az sonra, hemen sonra şaşırtıcı şeyler, olağanüstü kötülükler olacak, başımıza bilinmedik, çaresiz belâlar yağacaktı. Benim nasılsa oraya geldiğim şu anda hem de... Bir raslantı sonucu uğradığım sırada. Oysa ötekiler yıllardır buradaydılar. Onlara bir şey olmuyordu da, tam ben geldiğimde...

İşte ille de karşılık vermem gereken kötü, pis... yok değil, belki yalnızca şiddet dolu bir olay patlak vermek üzereydi. Gürültü, koku, sıcak, ayaklarımın altındaki betonun boyuna titreyip durması karşı koymaya itiyordu beni. Tıpkı çocukluğumdaki gibi... Ustasından dayak yiyen bir çırak görmüştüm. Usta iri ve güçlü, hayvan gibi, çıraksa henüz çocuktu, sıskanın tekiydi. Oğlanın ağzı burnu kanamıştı. İşte o zaman da aynı şeyleri duymuş, dayanamayıp yerden bir taş almış, rastgele bir pencereye fırlatmıştım. Cam kırılmış, bir güzel dayak yemiştim. Ama aldırmamıştım.

Taşı neden adama değil de, bilmediğim, olayla hiç ilgisi bulunmayan suçsuz birinin penceresine fırlatmıştım acaba? Ustadan korktuğum için mi? Beni de döver diye mi? Hayır. Zaten amacım ustadan öç almak değildi. Neydi peki?

Artık çocuk değildim. Yerden bir taş alıp, o kadar büyük, o kadar sıcak, o kadar gürültülü, öylesine ezici olmayı asla haketmemiş bulunan yüksek fırına atamazdım. Kendimi tuttum.

Üç-beş adam boyundaki silindirler dönüyor, bileğim kalınlığında dişliler birbirini iteliyor, ötelerde karanlığın ortasına doğru belli aralarla kıpkızıl bir kor sütunu fışkırıyor, çevresine binlerce kıvılcım serpiliyordu.

"Buradan ben sorumluyum," diye anlatıyordu Hüseyin abi. "Oğullarım da burada çalışırlar. Bak, işte Kadir, şuradaki de Salim."

Ellerini boru gibi yapıp seslendi. İki delikanlı işlerini bırakmadan elleriyle bir selâm gönderdiler. Yüzlerini pek seçemedim.

Oradan çıktıktan sonra bir başka yapıya geldik. Hüseyin abi beni "satış bürosu"na götürdü. Oradaki adamla tanıştırdı. Satış memuruymuş, adı da Orhan'mış.

"Beyefendi size bilgi vermiştir," dedi Hüseyin abi adama. "Onunla siz ilgilenecekmişsiniz." Sonra bana döndü, "öğle yemeğini Orhan beyle birlikte fabrikada yersiniz. Akşam paydosunda Kadir gelir seni alır. Akşama bize bekliyoruz."

Akşama kadar satış bürosunda kaldım. Yapılan işlemleri gördüm. Satış memuru bana yapılan işler hakkında bilgi veriyordu. Paydos zilinden sonra üzerinde işçi tulumuyla Kadir geldi. Elimi sıktı.

"Hoş geldin," dedi.

Gözleri, yayvan burnuyla babasına benziyordu. Ama babası gibi sıcak kanlı değildi. Bütün davranışları soğuk ve ölçülüydü. Gene de salt Hüseyin abinin oğlu olduğu için sevdim onu. Fabrikanın arkasından dolaşıp önlerinde ikişer metre karelik bahçeler olan küçük evlerin bulunduğu bir alana geldik. Ne var ki, bahçeler ekili değildi; toprağı kaplayan otlar ise çoktan sararmışlar, daha doğrusu kararmışlardı. Kapısına belki de vaktiyle hanımeli olan kuru, şimdi tozlanmış dallar sarılmış ev Hüseyin abilerinkiydi. Güler yüzlü şişman bir kadın karşıladı bizi.

"Hoş geldin evlâdım," dedi bana.

Elini uzattı, öptüm.

"Siz içeri girin, benim mutfakta biraz işim var.".

Temiz, sade döşenmiş bir odaya girdik. Odada bir sedir, üç koltuk, bir radyo ve televizyon, bir dolap, masa ve sandalyeler vardı. Kadir beni odada yalnız bırakıp çıktı. Onbeş-yirmi dakika sonra Hüseyin abi iki oğluyla odaya girdi. Yıkanıp temizlenmişlerdi. Yüzleri parlıyordu, saçları hâlâ ıslaktı.

O sırada sokak kapısı açıldı. Kısa boylu, kara saçlı bir kız girdi içeri.

"İşte bizim Zekiye Sultan da geldi," dedi Hüseyin abi. Kızını her görüşte, sanki ondan aylarca uzak kalmış gibi seviniyor muydu acaba böyle? Her defasında hemen boynuna atılıp bağrına basmamak için güçlükle mi tutuyordu kendini? "Zekiye, işte memleketlimiz Halim bu," diye sürdürdü konuşmasını gözleri hâlâ parlayarak. Zekiye elimi sıkarken de anlattı. "Zekiye seramik bölümünde çalışır. Bir çizgi çeker, bir çiçek boyar, görsen ressam sanırsın. Bu yüzden atölye şefinin gözdesidir."

"Baba," dedi Zekiye sitem ederek.

"Övülmekten de hiç hoşlanmaz nedense. Hadi gir içeri de, saçını başını topla, üstünü değiştir, öyle gel. Gene geç kaldın. Annen mutfakta yalnız başına kahroluyor."

Her şey ne güzel, ne tatlı ve uyumluydu! Böyle bir aile yaşantısı sürdürmek ne büyük mutluluktu kim bilir! Kim bilir kaç dakikadır böyle sırıtıp durmaktaydım. Allah vere de Kadir'le Salim –hele Salim, eni konu asık suratlıydı– bu iki ciddi çocuk beni kınamasalardı!

Hüseyin abinin karısı Fatma abla tatlı, neşeli bir kadındı. Ama fazla konuşmuyor, konuşma hakkını başkalarına bırakıyor, bütün gün ayrı kaldığı ailesinin konuşmalarını dinlemekten hoşlanıyordu. Olanca ilgisini de tabakların dolup boşalmasına yöneltmişti. Önce benimle ilgilenip bir-iki soru sordular. Sonra Salim babasıyla tartışmaya başladı. Fabrikayla ilgili anlamadığım teknik konular üzerindeydi tartışma. Az sonra Kadir de söze karıştı. Birden konaktaki sofrabaşı konuşmalarımızı düşündüm. Orada da böyle olurdu, özel dertlerimizi, sıkıntılarımızı kendimize saklardık. Genellikle iş konuşurduk. Havuzların

temizlenmesi, gül bitlerinin ayıklanmasından tutun da nerdeyse soğan doğrama tekniğine varıncaya kadar değişik öneriler getirirdik. Zekiye sesini çıkarmadan yemeğini yiyordu. Bir ara,

"Yeter artık," dedi. "bilmem ne fosfattan da silikattan da bıktım. Bugün olsun fabrikayı unutamaz mısınız? Bir konuğumuz var."

Zekiye'nin böyle biraz sertçe araya girmesi tepkiyle karşılanmadı neyse ki. Ama bu kez de herkes sustu. O zaman Zekiye bana döndü:

"Evinizi, memleketinizi özlüyor musunuz?" diye sordu.

"Evet. Hem de pek çok. Daha doğrusu asıl ablamı özlüyorum."

"Ya annenizi, babanızı? Ben olsam ağabeylerimden çok onları özlerdim."

"Annem babam çoktan öldüler," dedim.

"Yaa! Çok özür dilerim, sormamalıydım." Sonra hemen lâfı değiştirdi. "Buraya geldiğinize memnunsunuzdur herhalde."

"Evet, tabii. Tabiî memnunum. Orada işim gücüm, yoktu. Ağabeylerimin dükkânında çalışırdım ama ben olmasam da onlar idare edebilirlerdi pekâlâ. Yani üç kişi fazlaydı dükkân için. Beyefendi beni buraya çağırmasaydı ne yapardım bilmem?"

"Konakta mı kalıyorsunuz?"

"Evet."

"Sıkıcı değil mi konaktaki hayat?"

"Ne biçim sorular bunlar?" diye araya girdi Salim, "Halimin canını asıl sen sıkacaksın bu sorularınla. Hem konaktaki hayattan bize ne?"

"Ne olur konaktaki hayatı sorarsam? Konağın bir dokunulmazlığı mı var? Hep fabrikadan söz edecek değiliz ya. Hem belki konaktaki hayat daha renkli, daha ilginçtir. Belki de daha gülünçtür."

Bu kez Hüseyin abi Zekiye'nin sözünü kesti:

"Bu akşam neyin var, anlamıyorum." diye çıkıştı. "Saçma sapan konuşmağa başladın birdenbire. Şu televizyonu aç bari."

"Beyin yıkama saatimiz geldi. Karnımız doyunca önce elimizi, ağzımızı, sonra da beynimizi yıkarız. Temiz çocuklarız biz."

Kalktı, televizyonu açtı. Yerine otururken,

"Kasabada televizyonunuz var mıydı," diye sordu.

"Hayır. Bizim oralara televizyon gelmedi daha. Gelecek yıl paket yayına geçilirse belki..."

"Televizyon iyi bir şey değil mi?"

"Evet. Eğlenceli. Vakit geçiyor."

Alıştığım bir karşılıklı konuşma değildi bu. Sanki sorguya çekiliyordum. Tedirgindim ama soruların da insanı tedirgin edecek yanı yoktu; ne soruların, ne de karşımdaki uysal görünüşlü küçük kızın.

"Kasabadaki evinizde nasıl vakit geçirirdiniz?"

Hüseyin abi gene araya girdi.

"Kızım, yeter artık. Sıkma çocuğu. Rahat bırak."

"Zararı yok Hüseyin abi," dedim. "Sıkıldığım filan yok. Konuşmasını severim ben. Konuşma fırsatı da öyle her zaman geçmiyor elime. Konak halkı ne de olsa yabancı."

"Anlatın öyleyse," dedi Zekiye buyururcasına. "Merak ediyorum. Bizden farklı durumda olanların nasıl yaşadıklarını merak ediyorum."

"Konaktakiler bitti, şimdi sıra kasabadakilerde," dedi Kadir. Bu kez şakacıydı.

Ablamın mektubunu düşündüm.

"Herkes birbirinin yaşantısını merak ediyor," dedim, "Kimse memnun değil mi yoksa hayatından? Bizimkinin bir özelliği yoktur ki. Ne anlatayım? Biz halimizden memnun sayılırdık tabiî ama şimdi size anlatsam sıkıcı gelir. Gün, işle, çalışmakla geçerdi. Dükkâna gelen gidenle oyalanırdık. Çoğunu tanırdık müşterilerin. Birbirimizle şakalaşırdık. Akşamları radyo dinlerdik. Bazı akşamlar komşular gelirlerdi. Bir sürü şey konuşulur, dedikodu edilirdi. En çok abimin çocukları eğlendirirdi bizi. Onlar yatınca biraz canımız sıkılırdı."

"Burada daha da çok sıkılırsınız gün gelir. Ne kadar oldu ki siz buraya geleli?"

Hepsi garip bir gerginlik içinde dinliyorlardı Zekiye'yi. Sanki tehlikeli bir durum vardı; az sonra tatsız bir şey olacaktı. Televizyondaki filmleri hatırlıyordum. Sanki Zekiye bir ip ya da trapez cambazıydı. İlk kez gösteriye çıkıyordu. Çevresinde-

kiler başaramamasından korkuyorlar ama karışmağa da çekiniyorlardı, öylece sessizce bekliyorlardı.

"Üç ay oluyor," dedim.

"Üç ay daha geçsin sıkılırsınız."

"Neden sıkılacakmış?" diye sordu babası, "İşi olan insanın canı sıkılmaz."

"Evet, bu doğru. Kasabada boş zamanınız vardı herhalde. Burada boş zaman diye bir şey yoktur. İşiniz bittiğinde televizyon başlar. Ya da kantindeki toplantılara gidersiniz. Radyo oyunlarında dinlediğiniz, televizyonda seyrettiğiniz içi sıkılan zengin kızlardan değilim ben. Ama birileri beni boyuna idare ediyor. İşte buna gelemiyorum."

"Genç bir kızsın sen yavrum. Elbette seni idare edeceğiz." Fatma abla ilk kez söze karışıyordu. "Baban, ben, abilerin hepimiz sana karışıyoruz. Ama ne yapalım, bizim gözümüzde çocuksun daha. Akıllısın, yeteneklisin, seninle övünüyoruz ama ailemizin en küçüğüsün!"

"Ne de küçük ya," dedi yüzü hep asık olan Salim, bu kez gülümseyerek ve bir uzlaşma yolu bulmağa çalışarak. "Baksanıza, kürek kadar dili var."

Zekiye ailece yapılan bu iyi niyet gösterisinden hiç etkilenmedi.

"Sizler beni sıkmadınız hiç," dedi. "Yasaklar koyduğunuzda boyun eğiyorum. Çünkü hakkınız bu. Sizler yabancı değilsiniz. Ama başkaları da var. Başkalarının tüm hayatımı yönetmesine dayanamıyorum."

"Zekiye," dedi annesi, "yavrum sen yazgına boyun eğmeyi hiç bilmedin."

"Yoo, yanılıyorsun. Ben yazgıma boyun eğerim. Eğer bu bir yazgı olsaydı gene eğerdim. Boyumun kısa oluşundan yakınıyor muyum? Hayatın doğal güçlerine boyun eğerim seve seve. Ama birtakım insanlar bir yazgı gibi egemen olmağa kalkışırlarsa, bu sıkıcı oluyor, dayanamıyorum."

"Zekiye," dedi Salim, güleryüz göstermekten vazgeçerek. "Yeter artık! İleri gidiyorsun!"

Zekiye sustu. Oysa onu kimsenin durduramayacağını, yıldıramayacağını sanıyordum. Ne var ki, Zekiye'nin suskunluğu sürmedi. Konuşmasını bir başka biçimde sürdürdü:

"Ablanızın canı sıkılır mı hiç? Yani benim gibi?"

"Sanmam."

Acaba ablamı anlatabilir miydim onlara? Buna hakkım var mıydı? Evli bir adamla nikâhsız yaşadığını, ondan çocuklar doğurduğunu, ablamın günahkâr bir kadın olduğunu... O zaman belki de evlerine almazlardı artık beni. Ablamın evli olduğunu söylersem, bu yalanla ablamı incitmiş olmayacak mıydım, sanki onu kendim de ayıplıyormuşum gibi... Üstelik onlar kendilerini evli sayıyorlardı, ben de öyle.

"Ablam üç çocuklu bir çiftçi ile evlidir," dedim sonunda kararımı vererek. "İki tane de kendi çocuğu var. Hem ev işleriyle uğraşıyor, beş çocuğa bakıyor, hem de hayvanlarla, bostanla, bahçeyle uğraşıyor. Oğlanlar — eniştemin çocukları — çok yaramazdırlar. Annesiz büyüdüklerinden... Ablam çok yoruluyor. Ayrıca bunca işin üstesinden gelecek kadar güçlü ve becerikli de değildir. Ayağına bir şalvar geçiriyor koşuşturup duruyor. Soluk soluğa kalıyor. Yüzü ya fazla kırmızı oluyor ya fazla sarı. Saçları yüzüne dökülüyor, o da yazma bağlıyor bu yüzden. Oyalı güzel yazmaları, tülbentleri var. Eniştem ona hep Bursa'dan terlik getirtir ama terlikleri de çabuk eskiyor. Gene de eniştem 'tokyo giydiğini görmeyeyim' der ablama. Bana kalırsa ablam mutlu. Bana bu konuda bir şey söylemedi ama demesine gerek yok. Çünkü eniştem çok iyi bir insan. Hayvanları, bahçeyi, bostanı seviyorlar ikisi de."

"Görüyorsun, herkesin hayatı zor," dedi Fatma abla kızına.

"Evet, zor. Ama Halim'in ablası özgür. İnsanın kocasına, evine, hayvanlarına, kendi yürüttüğü işine bağlı olması, bu yüzden yorulması özgürlüğünü engellemez. Özür dilerim, gene yasak bölgeye girdim. Televizyonun sesini açalım da, televizyon mutluluğumuz başlasın bari. Yarın da kantin mutluluğumuz var. Bir gün istersen onu da dene Halim. Bizimle birlikte kantindeki toplantıya gel."

Benimle ilk kez 'sen' diye konuşmuştu. Birden yüreğim hopladı. Zekiye yerinden kalktı, televizyonun sesini yükseltti. Sonra kahve yapmak için mutfağa girdi. Biz de dizi filmlerden birini izlemeğe başladık hiç konuşmadan.

Film bitince kalktım. Kadir beni otobüs durağına kadar

geçirdi. Dönüş yolunda hep Zekiye'yi düşündüm. Söylediklerini hem çok iyi anlıyor, hem hiç anlamıyordum. Haklıydı haklı olmasına da, bütün bunlara karşı çıkmayı hiç düşünmemiştim ben. Küçük bir işçi kız neye, ne kadar ve nasıl karşı koyabilirdi? Hem neyi değiştirirdi ki karşı koymak? Yazgısına boyun eğmeye razıysa eğer, yaşadığı şu hayat yazgısı değil de neydi?

O gece ilk kez uyku tutmadı beni. Hem kendime böyle yakın insanlar dost insanlar, bir aile bulmanın verdiği mutluluktan hem de kafamı altüst eden düşüncelerden ötürü. Bir yandan Zekiye'nin esmer, küçük yüzü (ne kadar da ince bir yüzü vardı Tanrım!), büyük kara gözleri (gözleri yüzünün yarısını kaplıyordu sanki), kısa boyu, biçimli elleri (öteki kadınlar gibi konuşurken ellerini oynatıp durmuyordu öyle; arada bir tek kesin, belirgin ama küçük bir hareket, tamam!) gözümün önünden gitmiyor, onu düşündükçe içim ısınıyor, göğsüm yanıyordu.

Zekiye ile karşılıklı konuşmak ne güzeldi! Gerçi konuşmalarımız boyuna kesilip durmuştu ama olsun. Ablama uzun mektuplar yazmak da hoşuma gidiyordu gerçi. Ne var ki yazmak, karşılıklı konuşmanın yerini tutmazdı hiçbir zaman; özellikle Zekiye ile konuşmanın... Bunu, o akşam anladım. Ve ablama karşı suç işlemiş gibi oldum. Ablama beni bağışlaması için, içimden yalvardım. Çünkü şimdiye dek hiçbir şey ablamla beraber olmak, onunla konuşmak kadar mutluluk vermemişti bana. İşte o akşam bir başkası çıkmıştı karşıma. Küçücük bir kız... Birlikte aynı şeyleri düşünüyorduk, duyuyorduk. Tamamen denmese bile aşağı yukarı... Olsun, daha çok konuştukça daha iyi anlaşırdık. Zekiye ile rahatça konuşabilmeyi ne kadar isterdim! Acaba ailesi izin verir miydi? Yoksa bana da ikide bir "sus" derler miydi? Konaktaki hayatı anlatmağa başlasam, kendi görüşlerimi de ekliyerek — Zekiye gülerdi anlattıklarıma — ama onlar ne derlerdi?

O geceden sonra yatağa yatınca Hüseyin abiyle değil, Zekiye ile konuşmağa başladım. Ama Zekiye ile konuşurken daha dikkatli olmak zorundaydım. Hüseyin abiye olduğu gibi, aklıma geleni aktaramıyordum ona. Sözlerimi, anlatacağım konuları titizlikle seçiyor, Zekiye'nin beni aptal bir kasabalı gibi görmemesi için elimden geleni yapıyordum. Zekiye ile ablamla ol-

duğundan daha rahattım gene de. Çünkü ablama tüm gerçeği, hele Zekiye ile beraberliğimizden sonra daha çok farkına vardığım gerçeği anlatamazdım. Ablam zengin insanların, iyi insanlar olduklarına inanıyordu nedense. Ya da bir insan için iyi deyip geçmenin her zaman, her durumda kurtarıcı olmadığını bilemezdi. Hem benim iyi, mutlu bir hayat yaşadığıma inanmasını istiyordum. Onu üzmeğe hiç niyetim yoktu. Bir başka korkum daha vardı: Ablam, benim anlattıklarımdan etkilenip ona göre bir şeyler yazarsa... Konağa gelen mektupların açılıp okunduğundan kuşkulanıyordum. Ablama bu durumu da yazamazdım, üzülürdü sonra.

Yazık ki ablam, yavaş yavaş hayatımdan çekilmeğe başlamıştı. Buna önceleri çok üzüldüm; bu yüzden kendimi suçladım durdum. Var gücümle gene eskisi gibi ablama bağlanmaya çalıştım, olmadı. Yoksa ablamın korkusu gerçekleşecek miydi? Ben bir daha kasabaya, ablama dönmeyecek miydim? Ablamdan, eniştemden, yeğenlerimden utanacak mıydım? Tanrı korusun! "Eğer geçmişimi, sevdiklerimi unutacaksam beni şimdiden cezalandır Tanrım," diyordum içimden. Öte yandan ablama duyduğum sevginin yoğunluğundan bir şey yitirmemesi de avutuyordu beni. Değişik yaşama koşulları içindeydik artık. Benim başka insanlar, başka dostlar aramam olağandı. Başkalarını sevmem, ablamı sevmemi engellemedikten sonra ne zararı vardı başka insanlara bağlanmanın? Bu durumuma ablam da anlayış gösterirdi elbette. O her şeyi anlardı zaten. Zekiye'yi de anlardı. Ama ablama Zekiye'den söz edemezdim. Tutar, bu konuda bir şeyler yazar, Arif Hikmet bey de okurdu. Olacak iş mi?

Ertesi gün Arif Hikmet bey beni yanına çağırttı. Çalışma odasının bahçeye bakan kapıları açıktı. Kendisi çimenlikteki koltuklarda oturuyordu. Telefonu yanındaydı. Bir yandan ıhlamur içiyor, bir yandan okuyordu. Beni karşısına oturttu. Sonra zile bastı, bana da bir ıhlamur getirmelerini söyledi. Ihlamur sevmediğimi söyleyemezdim tabiî. Zaten o da isteyip istemediğimi sormamıştı.

"Nasıl," diye sordu, "dünkü ziyaretinden memnun musun?"

"Evet efendim."

Konağa geldiğimde bana kibar konuşmak için gerekli sözcükleri öğretmişlerdi. Alışmam kolay olmamıştı ama işte onlar gibi konuşabiliyordum artık.

"Fabrikayı beğendin mi?"

"Çok büyük efendim."

"Gezdin mi?"

"Hüseyin abinin işi vardı. Aslında gezmek istiyordum ama tabiî kimsenin bana ayıracak zamanı yoktu."

"Haklısın. Kimsenin yitirecek zamanı yok... Fabrikada çalışmak ister miydin?"

"İsterdim efendim. Makinaları severim."

"Fabrikadaki iş, makinalar sana göre değil. Duman ve asit ciğerlerin için zararlı olabilir. Ne de olsa ağır bir hastalık geçirmişsin. Zayıfsın da. Zaten el işlerinden çok masabaşı işlerine yatkınsın. Daktilo kullanmayı da hemen öğrenmişsin. Hesabın iyi. Yakında sana fabrikada iş vermeyi düşünüyorum ama büro işi olacak bu."

"Olur efendim."

"Akşam yemeğini Hüseyinlerde mi yedin?"

"Evet efendim."

"Nasıl geçirdin akşamı onlarla? Memnun musun?"

"Evet efendim, çok memnunum. Hüseyin abi de ailesi de çok iyi insanlar."

"Evet, iyidirler. Çok da çalışkandırlar. En güvendiğim adamlarım arasındadırlar. Çocuklar da tıpkı babalarına benziyorlar. Disiplinli, çalışkan, güvenilir, söz dinler delikanlılar. Oğullarının yetişmesinde Fatma hanımın emeklerini de unutmamalı."

Arif Hikmet beyin, Zekiye'den de söz etmesini bekledim ama o Zekiye adından habersiz görünüyordu.

"Bundan sonra haftada iki kez, salı ve cuma günleri fabrikaya gideceksin. Salıları ve cumaları daha erken kalkarsın artık. Yol uzun, biliyorsun. Aktarma da yapman gerekiyor. Saat tam dokuz buçukta fabrikada olmalısın. Şimdilik bu gecikmeye göz yumabiliriz. Satış bürosunda çalışacaksın. Yavaş yavaş fabrikayı da gezersin. Fabrika yaşantısına alışman, orada yaptığımız iş hakkında, makinalar hakkında bilgi sahibi olman gerek. Bili-

yorsun, sen benim memleketlimsin. Herkesten daha iyi olmalı, daha çok çalışmalısın."

"Başüstüne efendim."

"Evden haber alıyor musun?"

"Alıyorum efendim."

"Ağabeylerinle aran pek iyi değil galiba. Sana yazmıyorlar."

"Onlar mektup yazmayı pek sevmezler efendim. Halamın okuması vardır ama yazması yoktur."

"Ihlamurunu içsene, soğuyor."

"Peki efendim."

"Demek bu yüzden ablanla mektuplaşıyorsun."

"Evet efendim."

"Ablanın uygun bir hayat sürmediğini biliyorum."

Bir cevap bekler gibi durdu. Ihlamurunu bitirdi. Ben sesimi çıkarmadım.

"Öyle görünüyor ki, sen ablanın durumuna aldırmıyorsun."

Gene sesimi çıkarmadım. Ne söyleyebilirdim ki?

"Ablanın bir adamla nikâhsız yaşamasını uygun bulmuyorsun, umarım."

"Hayır efendim."

"Ama ablanı seviyorsun."

"Evet efendim, ablamı severim. Annemiz ben çok küçükken öldü. Ablam bana analık etti."

"Bağışlamak, hoşgörü erdemdir belki. Birçokları öyle düşünürler. Ben onlardan değilim. Hem bağışlamak büyüklerin işidir. Umursamazlıksa ahlâk yönünden bir noksanlıktır. Sen bağışlayacak yaşa gelmedin daha. Ablanın durumunu bilmezlikten gelmekle yetiniyorsun belki. Senin yaşında görmemezlikten gelmek, aldırmamak ve bunu bir alışkanlık haline getirmek hoş değil. Ben ahlâka, törelere önem veririm. Aile yasalarına saygı duyarım. Ahlâk, aile her şeydir. Çok sevdiğimi bildiğin Hüseyin de benim gibi düşünür. O da benim gibi ahlâksızlığı hiçbir zaman bağışlamaz. Hoşgörü sahibi olduğunu da hiç sanmıyorum. Ablanı sevmene engel olacak değilim elbette. İstesem de olamam zaten. Ama bu sevginin senin için zararlı, hem de çok zararlı olabileceğini hiç düşündün mü?"

"Hayır efendim."

"Ben düşündüm. Bundan sonra sen de düşünsen iyi olur. Ahlâksızlığı, törelere saygısızlığı hoş görmek, bir gün insanı aynı ahlâksızlığı yapmağa götürebilir. Yanlış anlama sakın. Ben yalnızca bir olasılıktan söz ediyorum. Senden hoşnudum. İleride başarılı bir işçi ya da memur olacaksın. İlerlemeni, adam olmanı engelleyecek en küçük bir olasılığı bile görmemezlikten gelemem. Seni korumak, yetiştirmek görevim benim."

"Sağ olun efendim."

"Burada herkes birbirinin üzerine titrer. Ben hepinizin üzerine titrerim. Senin ve geleceğinin üzerine titriyorum. Sen de kendini harcamamalısın. Buna asla izin vermem zaten."

"Sağ olun efendim."

"Hadi, artık gidebilirsin."

Onun hakkında bir şeyler düşünmem gerekirdi; ne bileyim kızmam gerekirdi. Elbette kızmıştım. Tabiî kızmıştım ama yeterince çok kızmamış, kızamamış mıydım, neydim? Sersem sersem sekreterin odasına girdim. Gazetelerdeki işaretlenmiş yerleri kesip yapıştırmağa başladım. Kupürlere göz gezdirmem, okumam gerekiyordu ama okuduklarımı anlayacak halde değildim. O günlük bu görevimi yapmadım. Belki de kızgınlığımı ancak bu yolla gösterebilecektim. (Kime?)

Zekiye ile konuşmak istiyordum. Mutlaka konuşmak istiyordum. Arif Hikmet beyin söylediklerinin beni nasıl üzdüğünü Zekiye'ye anlatmalıydım. Mutlaka anlatmalıydım. Çünkü o anlardı. Beni bir tek o anlardı. Biliyordum bunu. Ama kupürlerle uğraşırken konuşamazdım ki... Sonra olur ya, bir yanlışlık yapardım. Zekiye ile baş başa kalacağım bir saati kollamalıydım.

Yemekten sonra sekreterin okumamı söylediği gazeteleri alıp odama geldim. İki saat zamanım vardı. Arif Hikmet beyin isteği üzerine dünyada ve memleketimizde olup bitenler hakkında bilgi sahibi olmak için gazete okumak zorundaydım. Sekreter, bazan küçük broşürler, kitaplar da veriyordu. Okuduklarımdan pek bir şey anlamıyordum ama sekreter, gayret edersem, günün birinde anlamağa başlayacağımı söylüyordu.

O gün gazeteleri hemen okumağa başlamadım. Çünkü önce Zekiye ile konuşmak istiyordum. Yatağımın üzerine oturdum. Zekiye karşımda dururken yatağa uzanacak değildim elbette.

Yalnızca oturdum. Yatağımın yanındaki iskemleye de o oturdu. Sabahleyin olanları bir bir anlattım ona.

"Benimle böyle konuşmağa hakkı yoktu," dedim, "Ablamdan ona ne? Hem benim ablam ahlâksız filan değildir. Ben böyle düşünüyorum. Ahlâksızlık başka bir şeydir. Ahlâksızlık nedir, şimdi tanımlayamam ama kötü bir şeydir işte. Kısacası ablam böyle bir şey yapmamıştır, kötü bir şey yapmamıştır, enişte de. Hem ben Arif Hikmet beyin söylediği gibi ablamı bağışlamağa kalkışmış değilim. Suçu yoktu ki, bağışlayayım... Yaptığı işi görmezlikten de gelmiyorum. Söyle haksız mıyım şimdi? Sence ablamın yaptığına ahlâksızlık denir mi?"

"Hayır," dedi Zekiye, "denmez."

"Sahi mi? Hatırım için böyle konuşmuyorsun ya?"

"Hatırın için konuşmuyorum. Ama babama bundan söz etme sakın. Babam biliyordur gerçi durumu, biliyordur ve tıpkı Arif Hikmet bey gibi ablanı ayıplıyordur. Gene de sana bu konuda bir tek söz söylemeyecektir. Buna eminim."

"Benim de ahlâksız biri olduğumu düşünmüyorsun, değil mi?"

"Elbette düşünmüyorum."

"Enişteni ayıplamıyorum, yani onu ayıpladığım için böyle konuşuyorum sanma ama ben kimsenin kızını, kardeşini ayartmam. Arif Hikmet beyin benim için kaygılanması gereksiz."

"Evet, sen kimsenin kardeşini, kızını ayartmazsın ama bu konuda böyle kesin konuşma gene de."

"Yani sence..."

"İnsanın başına her şey gelebilir. Ablanın başına geldiği gibi. Bunu unutma. Kimse ben şunu yaparım, bunu yaparım diye böbürlenmemeli."

"Doğru. Bak, çok sevindim. Demek benimle arkadaşlığını sürdüreceksin."

"Elbette. Ne zaman geleceksin bize?"

"Cumaya."

"İyi. Cumaya görüşürüz. Hangi yemeği seversin, söyle annem onu pişirsin."

"Mantıyı çok severim. Konakta da hiç mantı yapmıyorlar nedense."

"İyi. Cumaya bizde mantı yersin öyleyse. Üstelik annem mantıyı iyi yapar."

Artık rahatlamıştım. Sevinç içinde gazeteleri okumağa başladım. Ve tuhaftır, bu kez birçok konuyu eskisinden daha kolay anladım.

Gazeteleri bitirmek üzereydim; aklım bir başka şeye takıldı: Acaba ablama Arif Hikmet beyle konuştuklarımızı yazmalı mıydım? Çünkü öyle görünüyordu ki, ablamla sık sık mektuplaşmam hoş karşılanmamaktaydı. Arif Hikmet bey, yaptığı uyarıyı umursamayan bir adamına asla güvenmezdi. Bağışlamayı da sevmediğini söylememiş miydi zaten? Beni de bağışlamazdı elbette. Patronumdu, isterse beni işten atar, S...'ye geri gönderirdi. "Ben herkesin üstüne titrerim. Böyle olunca kendini harcamamalısın." Peki, ablama bütün bunları yazabilecek miydim? "Ben seni çok seviyorum. Benim gözümde hiç bir kusurun yok, ne senin ne eniştemin ama..." diyebilir miydim ablama? "Bana daha seyrek yaz. Üstelik mektuplarında bana olan düşkünlüğünü, ilgini gösterme sakın. Sakla!" diyebilir miydim? Aslında onu uyarmam da gerekiyordu belki. Onun tüm içtenliğiyle yazdığı satırları bir yabancının, Arif Hikmet bey gibi bir yabancının okuması pek kötü, acı, dayanılmaz değil miydi? Ama bu sakıncayı da ablama bildirebileceğimi hiç sanmıyordum. O zaman, ablam üzülürdü. Onun üzülmesi ise dünyada en son göze alabileceğim bir şeydi.

Gene Zekiye'yi çağırdım.

"Kusura bakma," dedim, "seni gene rahatsız ediyorum."

"Biz arkadaşız." dedi. Acele koşup gelmişti işte. Mavi iş önlüğü üzerindeydi, ellerinde boka lekeleri vardı.

"Arkadaşız arkadaş olmasına da, koşup gelen hep sen oluyorsun. Ben de senin için bir şeyler yapabilmeliyim ki..."

"Boşuna kaygılanma, ilerde neler olacağını nasıl bilebilirsin. Hiç belli olmaz, senden gücünün üstünde bir şeyler bile isterim belki."

"Sahi mi? Sahi ister misin? Bense bana ihtiyacın olacağını hiç sanmıyorum. Çünkü ailenin yanındasın sen."

"Dedim ya, hiç belli olmaz. Söyle bakalım şimdi, derdin ne?"

Ona ablamla ilgili kaygılarımı anlattım.

"Söyle, şimdi ne yapayım ben?" diye sordum.

Zekiye cevap vermedi.

"Neden susuyorsun? Bir şey söyle. Öğütlerine muhtacım."

Zekiye hiçbir şey söylemeden arkasını döndü, gitti. Besbelli işi vardı.

Tek başıma, yardımsız, çaresiz kala kalınca başka bir yol düşündüm. Ablama bir süre yazmayacaktım. O da belki "neden yazmıyorsun," diye soracaktı. Bu satırları Arif Hikmet Bey okuyacak ve uyarılarına, öğütlerine önem verdiğime inanacaktı. Öte yandan ablamın bana yazmak için pek vakti olmadığını biliyordum. Benden haber almak için çıldırıyordu ama masa başına oturup yazmak zor geliyordu ona. İşi çoktu çünkü, çok yoruluyordu. Ben mektuplarımın arasına açarsam, o da rahat edecekti belki. Sık sık yazmak zorunda kalmayacaktı.

Bu iyi bir çözüm yolu olabilirdi. Ama işin içinde Arif Hikmet beyi hiç rahatsız etmeyecek olan ahlaksal bir noksanlık vardı gene de. Dürüstlükle ahlâk neden her zaman bağdaşmıyordu?

"Zekiye," diye bağırdım, "Zekiye, biliyorum işin çok ama söyle bana, dürüstlük mü, yoksa ahlâk mı önemli?"

"Daha çok genciz," diye seslendi Zekiye uzaklardan. "Bütün bu soruları cevaplamak için daha çok genciz. Bekle. Sabret. Günün birinde öğrenirsin."

Salıları ve cumaları fabrikaya gidiyordum. Öğle yemeklerini kantinde yiyordum. Kantin, birbirine iki kanatlı kapılardan geçilen küçük salonlardan yapılmıştı. Fabrikaya ait çeşitli birimlerde çalışan işçiler kendi birimlerinin salonunda yiyorlardı. Her birimin salonu ayrı renge boyanmıştı. Hizmetlilerin, memurların yemek yediği bölüm sarı renkteydi. Bu yüzden ben de sarı salonda yemek yiyordum. Yemekler fena değildi. Yemek süresince müzik dinliyorduk. Şarkılar, türküler, aranjmanlar... Ben müziği severim sevmesine de, böyle gürültü içinde –ayrıca herkes hep bir ağızdan konuşuyordu, tabiî iş konusunda– yemek yemek biraz tatsız oluyordu. Yemekten yorgun ve sersemlemiş bir halde çıkıyorduk; ama kantinle büro arasındaki oldukça uzun yolu yürürken –kantin fabrikalara da uzaktı ayrıca– temiz havada, sersemliğimiz geçiyordu.

Satış memuru Orhan beyle boş zamanlarımızda konuşuyorduk. Kısa boylu, cılız, gözlüklü bir adamdı. Otuz beş yaşında filanmış ama daha yaşlı gösteriyordu. Gazete okumağa pek meraklıydı. Sabahları kahvaltı ederken gazete okuyormuş. Kalanını da fabrikaya gelirken servis arabasında bitiriyormuş. Bütün gün gazetedeki olaylardan söz ederdi. Siyasete de meraklıydı. Başbakanın, muhalefet liderinin, parti ileri gelenlerinin konuşmaları hakkındaki düşüncelerini söylemeden edemezdi. Herhangi bir konuda konuştuktan sonra da hemen eklerdi:

"Bu adamı Beyefendi de sevmez."

"İmam-Hatip Okullarının çoğalmasından hiç hoşlanmıyor Beyefendi."

"Beyefendinin iktidar partisini tuttuğu doğru ama bu adamların ne kadar sersem olduklarını da iyi bilir o. Beceriksizliği asla bağışlamaz bilirsin. Bu adamlarsa düpedüz beceriksizler işte. Beyefendi ekonominin bir ülkenin hayatındaki rolünü çok iyi bilir. Beyefendi için ekonomi ve ahlâk çok önemlidir. Şimdi ekonomi bir kez sarsıldı mı, düzeltmek zordur. Yitirilen şeyler yerine getirmek de zordur. Beyefendi bütün bunları bilir. İktisat, ticaret, maliye bakanlarına bile ders verebilir o. Hem de ne ders..."

"Delikanlı, ben eski usul terbiyeden yanayımdır bak. Çocuklar disiplinli yetişmeli, büyüklerin sözünü dinlemeli. Beyefendiyi görüyorsun, söylesene torunlar nasıl? Hiç çiklet çiğniyorlar mı?"

"Bilmem ki... Galiba, çiğnemiyorlar."

"Gördün mü? Peki, evin altını üstüne getiriyorlar mı? Kovboy kılıklarına bürünüp ağızlarını yaya yaya konuşuyorlar mı?"

"Kot pantolon giyiyorlar tabiî. Ama üstleri başları her zaman derli topludur. Hiç sesleri çıkmaz. Uslu çocuklardır hepsi de..."

"Tamam canım, elbette. Biliyordum zaten. Bak, ben eski terbiyeden yanayım ya, bizim hanım bir tuhaf. Çocuklarına düşkün... Düşkünlük ne demekse? Bu yüzden tartışır dururuz. Ben derim ki, disiplin her şeydir. Çocukların gel-geç heveslerini yerine getirmen gerekmez ille de... Onlara gereken iyi gıda, uyku, temiz havadır, harekettir. Söz dinlemezlerse vurursun tokadı.

Ama hanım çocuklara sert davranmak istemez. Bizim zamanımızda büyüklerin yanında sakız çiğnemek ayıptı. Her dakika gazoz içmezdik. Bizimkilerin hergün bir şişe koka-kola istihkakları var çok şükür. Paramı dayanır? Ama içmezlerse kıyamet kopar. Gereksiz şey bu gazozlar. Fazladan masraf. Sana bir şey soracaktım: Konakta meyveli gazoz çok içilir mi?"

"Bilmem, dikkat etmedim. Ama mutfakta yalnız bira şişeleri görüyorum. Gazoz içilseydi, onların da şişelerini görürdüm sanırım. Galiba çocuklara limonata filan veriyorlar ya da ayran."

"Gördün mü? Tamam işte... Beyefendinin meyveli gazoz fabrikası var ama kendi içmiyor, torunlarına da içirtmiyor. Oysa onlar için meyveli gazoz bedava. Evet efendim, bedava. Ama içmiyorlar. Çünkü sağlığa zararlı. Bu yüzden içmiyorlar. Beyefendinin aile içinde kurduğu otoriteye hayranım doğrusu. Büyük adam! Tabiî belki şöyle düşünenler çıkabilir: Zararlı bir nesneyse, neden fabrikasını kurdu? Ama devlet de alkollü içki satıyor. Devletin yaptığını Beyefendi neden yapmasın? Üstelik gazoz, alkol kadar zararlı değil."

Orhan bey mutlu adamdı, hayatımda rastladığım en mutlu adam. Düşüncelerini patronunkilerine uydurmak yetiyordu ona. Elinde tek örnek, tek ölçü vardı. Bir de karısı uyabilseydi ona, hiç sorun kalmayacaktı.

Ama Hüseyin abi ve ailesi için mutluluk konusunda aynı şeyi söyleyemeyeceğimi zaman geçtikçe anladım. Onlar bir şeylerden korkuyorlardı. Televizyonun uzay dizisindeki adamlar gibiydiler. Ellerinde her türlü araç, gereç ve olanak vardı. Ama yeni indikleri gezegenin bilinmeyenlerinden ürküyorlardı. Orhan bey için bilinmeyen diye bir şey yoktu. O her yerde Arif Hikmet beyin inandığı, boyun eğdiği kurallarıyla, tehlikeden uzak, elini kolunu sallaya sallaya rahatça gezinebilirdi. Hüseyin abiler değil. Üstelik kendi dünyalarını özlemişlerdi. Öyle anlaşılıyordu ki, kendi dünyalarına dönmeleri de olanaksızdı. Ne var ki, bu özlemi açığa vurmalarına bile vakitleri yoktu. Yeni indikleri tehlikelerle dolu gezegende gözlerini dört açmak ve çok çok çalışmak zorundaydılar. Ve gene uzay dizisindeki adamlar gibi belli bir sorunu çözmek, günün, günlük

yaşantının gereklerini yerine getirmek, yeni ve geçerli yöntemler bulmak için konuşuyorlardı. Bizim memlekette dükkânda, kasabada, kahvede, yol üstünde ve evde yapılan gevezeliklere benzemiyordu konuşmaları. Ne de askerlikteki koğuş ya da dinlenme sırasındaki söyleşilerimize, sudan sözlerimize. Evet, bu tür konuşmalar gevezelik sayılabilirdi; uzaktan dinleyecek olsanız "amma da saçmalıyorlar," diye düşünebilirdiniz ama dakikalar, saatler bu sözlerle anlamlanır, dostluklar böyle kurulur, zor zamanlar atlatılırdı. Konuştukça insan yaşadığını anlardı.

Gene de Hüseyin abilerde sıkıldığımı söyliyemem. Hayır, onları seviyordum. Zekiye ile düşümdeki gibi rahatça konuşamasam da bir gün nasıl olsa arkadaş olacağımızı umuyordum. Zaten Fatma abla durumu kurtarırdı. Kendimi uzayın bilinmeyen bir köşesinde kalmış gibi hissettiğim anda, o da benimle birlikte aynı şeyi sezinlemişçesine atılıyordu:

"Hüseyin, hiç derdimi sormuyorsun."

"Ne oldu ki?" diyordu Hüseyin abi tüm sevecenliğiyle.

"Gözün de mi görmüyor?"

"Ne oldu hanım?"

"Terliklerim..."

Hüseyin abi eğilip Fatma ablanın terliklerine bakıyordu. Biz de birlikte.

"Kusura bakma hanım, göremedim. Ne olmuş terliklerine?"

"Yanı patladı. Şimdi gösterecek değilim elbette. Ayıp. Yanı patladı diyorsam, patlamıştır zaar."

"Canın sağ olsun. Yarın git, yenisini al hemen."

Cüzdanına davranıyordu.

"Dur canım, o kadar acele değil. Acelesi yok dedim Hüseyin bey. Utandırma beni şimdi. Ortaya şakacıktan bir lâf atalım dedik, pişman etme. Ben hani haberin olsun diye..."

"İyi ya canım, işte haberim oldu. Al şimdi şu elli lirayı. Halim yabancı mı? Ee, başka terliği patlayan, pabucu delinen var mı?"

Sonra bu konu bir süre daha uzayıp gidiyor, durgun hava şenlenmiyordu. Zekiye de annesine yardımcı oluyordu bu konuda. Ama onun sözleri daha önce de belirttiğim gibi her zaman hoş karşılanmıyordu. Arada azar bile işitiyor, ne var ki o, kimselere aldırmadan konuşmasını sürdürüyordu.

Bir akşam Zekiye kantine gitmek istemedi.

"Biz üçümüz evde otururuz," dedi. "Değişiklik olur."

"Bizi istemiyor küçük hanım," diye takaza etti Kadir. "Bıkmış olmalı. Bir akşam bir akşamdır, diyor. Bir akşamını olsun bizsiz geçirmek istiyor."

"Ona göre fazla yaşlıyız herhalde," dedi Hüseyin abi de.

"Annemle beraber olmaktan sıkılmıyorum ama."

"Şuna bakın hele. Bizden sıkıldığını açık açık söylüyor bir de."

"Sıkıcı insanlar olduklarınızı siz de biliyorsunuz. Daha doğrusu babamı da kendinize benzettiniz. Hiç değilse Halim'e yazık olmasın, onu kurtarayım elinizden. Hadi siz gidin de, Halim biraz evinde gibi hissetsin kendini. Ablasının yanında gibi. Ben belki beceremem ama annem, yaşına bakmadan, ablası gibi davranmayı başarır."

"Üç erkek çıktıktan sonra Zekiye,

"Ooh," dedi, "dünya varmış! Erkeksiz ev ne güzel! Sakın alınma Halim. Ben bizim evin erkeklerinden söz ediyorum. Daha doğrusu bir baban, iki de ağabeyin oldu mu, sen de evin en küçüğüysen eğer, yandın. Görüyorsun halimi."

"Haksızlık etme Zekiye," dedi, hep uzlaştırmağa çalışan Fatma abla. "Başka baba, başka ağabey görmemişsin sen. Öyleleri vardır ki, kızlarına, kardeşlerine göz açtırtmazlar. Seni herkes el üstünde tutuyor bu evde."

"Aman anne, beni kim buyruğu altında tutabilir ki?"

"Başıma gelenler, bir de övünmeğe başladı. Kızım, bari Halim'den utan. Ne düşünecek sonra hakkında?"

"O da kardeşim sayılır, neden utanayım? Hem benden küçük o."

Birden bozuluverdim.

"Hadi canım," dedim, "kaç yaşındasın sen?"

"Yirmi beş."

"Uyduruyorsun. Baban yirmi yaşında olduğunu söylemişti."

"Ama gene de ablan sayılırım. Ablan olmayı çok istiyorum. Herkes bana buyuruyor. Ben de sana buyururum."

"Buyur peki," dedim.

"Zekiye, gene saçmalamaya başladın," diye çıkıştı Fatma

abla. "Bu halinde ablalık filan yapamazsın sen. Hadi git de çay demle. Ben de sigara getireyim."

Mutfağa gitmekte olan Zekiye döndü, annesinin boynuna sarıldı.

"Sen eşi bulunmaz bir kadınsın."

"Hadi ordan, yağcı sen de." dedi Fatma abla.

Çaylarımızı içtikten sonra Fatma abla kalktı.

"Siz oturun," dedi. "Zekiye, bulaşığı ben yıkarım bu gece."

Annesi odadan çıkınca, Zekiye'nin yüzü değişiverdi. Küçük bir kız değil, acı çeken bir kadındı şimdi; tıpkı Arif Hikmet beyin gelinleri gibi, kızı gibi... Gene de yüzünde dokunulmamış bir yan, katıksız bir heyecan vardı. Konuşacak gibiydi ama sustu. Bir ara yüzüme baktı. Belki gizlice beni gözetlemek istiyordur, diye düşündüğümden, bakışlarımı sesi iyice kısılmış olan televizyona çevirdim. Onu görmüyordum ama beni inceliyordu, seziyordum bunu.

"Hep konakta mı kalacaksın?" diye sordu sonunda.

"Bilmem, şimdilik öyle görünüyor."

"Oradaki hayattan hoşnut olup olmadığını sormuştum bir kez de, bizimkiler cevap vermene fırsat vermeden araya girmişlerdi. Hatırladın mı?"

"Evet."

"Eee?"

"Konaktaki hayattan hoşnut musun? Seviyor musun oradakileri? Yani patronu ve ailesini?"

"Ne bileyim?"

"Ne demek ne bileyim. Hadi çabuk cevap ver. Şimdi annem gelir."

Zekiye'yi hiç böyle görmemiştim; hırçın ve buyurgandı.

"Onları sevip sevmemem söz konusu olamaz," diye anlatmayı denedim. "Bir işim var. Bu beni sevindiriyor. Bu işi veren de Arif Hikmet beydir. O olmasaydı, bu dünyada kimse, ama hiç kimse iş veremezdi. Benim için önemli olan iştir, iş sahibi olmak, para kazanmaktır. Ağabeylerimin yanında sığıntı gibi yaşamak istemiyordum. Sevmeğe gelince, ne bileyim... Sözgelimi onların yerinde olmak istemezdim."

"Neden?"

"Mutlu değiller. Üstelik artık hiç mutlu da olamazlar. Çünkü her şeyleri var zaten. Yani bir eksikleri yok ki, giderip sevinsinler."

"Senin eksiğin var mı? Sen mutlu musun?"

"İşimin olması mutluluk elbette. Eksiğime gelince, hem var, hem yok."

"Seninle konuşmak da amma zormuş. Kesin bir şey söyleyemez misin sen?"

"Arkadaşa ihtiyacım var. Tabiî sizler varsınız ama..."

"Anlıyorum," dedi her nasılsa.

Bir süre sustu. Ama çok kısa bir süre.

"Arkadaş olalım ister misin?"

Ne diyeceğimi şaşırdım, kızardım.

"İstemiyor musun yoksa?"

"İstemez olur muyum hiç?"

Birden eski Zekiye oluverdi. Geldi, yanıma oturdu. Elini uzattı. El sıkıştık.

"Şimdi arkadaş olduk işte. Ama arkadaşlık yetmez. Sırdaş da olmalıyız. Aramızda konuştuklarımızı kimse bilmemeli. Bizimkiler bile. Söz mü?"

"Söz. Ama..."

"Boş ver. Bizimkiler Arif Hikmet beyin düzeninin kusursuzluğuna inanıyorlar. Bu düzene karşı çıkmayı akıllarından bile geçirmezler. Bense bu düzenin hep tek yanlı işlediğini, Arif Hikmet bey ve çetesinin yararına işlediğini, hepimizin, aylıklı, ücretli köleler gibi çalıştırıldığımızı biliyorum. Sırtımızı sıvazlıyorlar, sonra insanlığımızı elimizden alıyorlar. Hiç aklına geldi mi bu?"

"Para onun."

"Emek de bizim. Biz olmasak, Arif Hikmet bey ne olurdu hiç düşündün mü? Memleketten ayrıldığında beş parası yokmuş. Ama insanları ve devleti kullanmayı, sömürmeyi, düzen çevirmeyi iyi biliyordu."

Sustu. Ben de sustum.

"Bak," dedim sonunda, "Onları ve konaktaki hayatı sevdiğimi söyleyemem. Hepsi bana yabancı. Ama sana da hak veremem. Şaşırttın beni. Düşünmem gerek."

"Bana hak vermeni beklediğim yok zaten. Düşünmeğe gelince, tek başına düşünmek işe yaramaz. Bilmek, öğrenmek gerek, istersen sana yardımcı olurum."

"Kim, neyi öğrenecekmiş?" diye sordu içeri giren Fatma abla.

"Kent yaşamını," diye cevap verdi Zekiye hiç bozulmadan. "Büyük kente alışmakta zorluk çekiyormuş Halim. Ona yardımcı olmalıyız."

"Elbette. Burada görülecek pek çok şey var. Oğlanlar ilgilensinler seninle. Pazarları çıkın, dolaşın. Sözgelimi maça gitmek ister misin?"

"Maça mı?" diye sordum heyecanla, "Tabiî isterim."

"İyi, bir gün gidersiniz. Beyefendiden izin almak gerek ama."

"Beyefendi izin verir." dedi Zekiye. "Bizimkilerle beraber olunca."

Sesinde küçümseme ve alay vardı.

Gecenin geri kalan saatleri hoş geçti. Zekiye ile kurduğum dostluktan ötürü sevinçten uçuyordum. Gerçi bu dostluk belli bir amaç için kullanılacaktı belki ama olsun. Dostluk dostluktu işte... Zekiye ile sırdaş olacaktık. Mutluydum.

Daha sonra Kadir ve Salim'le birlikte iki kez maça gittik. Bir kez de Zekiye'yi de alarak sinemaya. Ama bana anlatmak istediklerini anlatamadı Zekiye. Baş başa kaldığımız yoktu ki. Odamda yalnızken onu çağırıyordum çağırmasına. Ne var ki, hep bilinen şeyleri konuşuyorduk. Arif Hikmet beyden, hanımefendiden, çocuklarından, torunlarından... Benim bildiklerime yeni bir şeyler eklenmiyordu hiç.

Artık bana takılmıyordu. O hoş, alaylı, kendine özgü konuşması yoktu. Neşeli de değildi. Ciddi bir şeylerin peşindeydi besbelli. Neyin peşinde olduğunu söylemiyordu bana. Bir gün açıklayacağını belli ediyordu yalnızca. O günü sabırsızlıkla bekliyordum; bekliyordum ya, bu ciddi şeyler o kadar ilgilendirmiyordu beni. Zekiye ile baş başa kalmak istiyordum yalnızca.

Bir gün gene Hüseyin abilere yemeğe gidecektim. Kadir telefon etmişti. Satış bürosundan çıktım. Havada kar kokusu vardı. Hoşuma gitti. Hafif rüzgâr, dumanı dağıtmıştı. Açık, par-

lak, temiz bir akşamdı. Fabrikanın arkasındaki toprak tepelere giden ağaçlık yolda şöyle bir yürüyeyim, dedim. Ortalık iyice karanlıktı. Çevrede kimseler yoktu. Fabrikadan uzaklaştıkça başımı alıp gitmek, yürümek yürümek, hatta hiç geri dönmemek istedim. Kasabadan geleli böyle uzun yürümemiştim. Başıboşluğu unutmuştum çoktandır. Oysa öyle özlemiştim ki kendi kendimle olmayı. Gene de geri dönmek zorundaydım. Hüseyin abiler bekliyorlardı beni. Dönüşte, depo ya da başka bir şey olarak kullanılan bir barakanın önünde iki karaltı gördüm. Yürüyüp geçecektim ki, Zekiye'nin seslendiğini duydum:

"Bizim Halim bu! Bekle beni!"

Döndüm baktım. Yanında bir adam vardı. Ben durunca, Zekiye adama elini uzattı. "Hoşça kal," dedi, "Tanrı'ya emanet ol." Sesi titriyordu.

Bir süre sessizce yürüdü yanımda. Sonra,

"Evdekilere," dedi, "bir süre birlikte yürüdüğümüzü söyleriz, olur mu?"

Şaşırmıştım.

"Yani yalan mı söyleyeceğiz?" diye sordum. "Böyle âdetlerin mi var senin?"

"Bana bak," dedi, yolun ortasında durarak. "Ailemi ne kadar çok sevdiğimi sen de bilirsin. Ama onların bu... bu adama tapınmalarına dayanamıyorum. Küçüklük bu. Onlar küçülürlerse ben de biraz yalan söyleyerek küçülürüm. Bazı şeyleri gizli yapmak zorundayım. Arif Hikmet beyin casuslarına sezdirmeden... Anladın mı şimdi?"

"Casuslar mı, dedin?"

"Casuslar ya. Burada herkes birbirinin casusudur. Kimseye güvenemezsin. Babam, kardeşlerim bile casusturlar sırasında. Arif Hikmet beyin düzenini bozacak her şeyi önlemeğe hazırdırlar. Çünkü bu düzenin yararlarına işlediğini sanırlar. Hastalanırlarsa en iyi hastanelerde bakılmak, gerektiğinde Avrupa'ya gönderilmek gibi bir ayrıcalık, başlarını döndürür. Arif Hikmet bey bizler için para harcamaktan çekinmez, bu doğru... Daha az harcasa da bizi özgür bıraksa, belki daha çok kâr eder. Ama onun amacı başka: Bir imparatorluk kurmak istiyor. İmparatorluğunda sadık uyrukları bulunsun istiyor. Babaca

davranışları bu yüzden. İmparator bile değil, bir tanrı olmak istiyor."

"Bütün bu söylediklerin gerçek olsa bile..." diye kekeledim.

"Elbette gerçek!"

"Peki, ne yapabilirsin ki sen?"

"Ben tek başıma elbette bir şey yapamam. Ama tek başımıza değiliz. Bir sürü insanız."

"Bir sürü mü?"

"Sandığın kadar çok değil sayımız. Ama biz inanmış, kararlı kişileriz. Bu yüzden güçlüyüz. Önemli olan sayımız değil, inancımız, kararlılığımız."

"Yaa!"

"İnanmıyor musun?"

"İnanıyorum... Sen söyledikten sonra... Bütün bunları o mu, o adam mı, deminki, öğretti sana?"

"Evet." Gurur duyuyordu. O adam yüzünden. Onu tanıdığı için gurur duyuyordu. "Sen de yakında bize katılacaksın!"

"Ben mi?"

"Evet sen. Bu imparatorluğun yıkıldığını göreceksin. Onun yıkılmasına sen de yardım edeceksin."

"Nasıl olur?"

"Olacak."

"Ama neden? Neden bu kadar karşısın Arif Hikmet beye?"

"Sarı sendika diye birşey biliyor musun?"

"Biraz."

"İşte bizim sendikamız öyle bir sendikadır. Arif Hikmet beyin tüm işyerlerindeki sendikalar sarı sendikadır. Oysa kendi sendikasını istediği gibi kuramayan işçiye hayat hakkı yoktur."

"Ama herkesin tüm ihtiyaçları sağlanıyor. Sen de söyledin ya, Arif Hikmet bey gerektiğinde işçilerini Avrupa'ya bile yolluyormuş."

"Herkes her gün ağır bir hastalığa yakalanmıyor ya... Bir kez kendisine çok sadık bir ustabaşısını, senin anlıyacağın sadık bir kulunu yolladıydı. Hepsi bu. Senin anlamadığın bir şey var: İnsan gibi yaşamak, yalnızca dolgun ücretle sağlanmaz. Her gün soluduğumuz havaya baksana. Fabrikanın kurulduğu

şu koca çanak zaten duman doluyken, yanıbaşımızdaki ocakları işletmenin ne gereği vardı?"

"Doğru ama burada hiç değilse ücretler iyi. Ya o da olmazsa..."

"Kendi memleketinin halini düşün, şu S... denen kasabanın. Nasıl bir yer orası?"

"Berbat..."

"Neden o kadar berbat acaba? Anadolu'da pek çok fakir kasaba var, ama hiçbiri orası kadar bakımsız değildir. Hiçbir kasaba böylesine terk edilmemiştir. Arif Hikmet bey gibi bir adamın kasabası neden böyledir, hiç düşündün mü?"

"Bilmiyorum."

"Senin memleketin, tüm güçlü, yetenekli insanlarını Arif Hikmet bey için yetiştirir. Orası Arif Hikmet bey için eşi bulunmaz bir insan harasıdır. Uğruna bir kuruş harcamadığı bir hara. Kasabanın en akıllı, en yetkin, en coşkun insanları kendi kasabaları için çalışacaklarına, yerlerinden sökülüp buraya getirilirler. Kaçacak, başlarını sokacak başka yerleri olmadığı için, üstelik buradaki nimetleri de tattıktan sonra bir daha eskiye dönemeyeceklerinden efendilerine kul köle olurlar. Arif Hikmet bey ne isterse yaparlar, onun fabrikası için, onun işi için, onun milyonları için canlarını verirler. O güzel insanlar tüm girişim yeteneklerini yitirirler; yaşama güçlerini Arif Hikmet beyin emrine verirler. Bu adam ne yapmıştır, bir düşün... Bir kasabayı çöle çevirmiştir. Çevresindeki insanların ruhlarını çöle çevirmiştir. Çevresindeki her yeri bol ampullü, bol flüresanlı, bol televizyonlu, bol araç-gereçli bir çöle çevirmiştir."

Bir süre hiç konuşmadan yürüdük. Sarsılmıştım. Evet, Zekiye'nin söyledikleri doğruydu. Bütün bunları çoktan biliyor olmalıydım. Ama böyle açık seçik olarak dile getirememiştim.

"Bütün bunları o mu öğretti sana?" diye sordum sonunda dayanamayıp. "O adam mı?"

"Evet. Ama o adam deyip durma lütfen. Hem asıl önemli olan düşünce. Bu düşüncenin gelişmesi..."

"Düşünce mi?"

Şaşırmıştım. Düşüncenin nasıl bir gücü olabilirdi ki!

"Şimdi siz Arif Hikmet beye, onun düzenine, casuslarına, parasına karşı çıkmayı mı düşünüyorsunuz?"

Bana olanaksız gelen şey, gene de heyecan vericiydi. "Olmaz öyle şey" diye düşünürken, hemen ardından "iyi ama neden olmasın," demek geliyordu içimden. Bir süre sessizce yürüdük. Gene de böyle bir coşkunluğu tatmağa hazırlıklı değildim. Hem Zekiye'nin karanlıkta buluştuğu adam, daha çok düşündürüyordu beni. Ondan ayrıldığında heyecanlıydı. Tıkanıverecek gibiydi. Tir tir titriyordu yanıbaşımda. Gözlerinde yaşlar vardı. "Tanrı'ya emanet ol." demişti. Sanki yıllarca birbirlerini göremeyeceklerdi.

"Ee, neden susuyorsun?" diye sordu Zekiye eve yaklaşırken.

"Karanlıkta bir adamla buluşman, gizlice buluşman üstelik, hiç hoşuma gitmedi."

"Onunla konuşacağım önemli şeyler vardı." dedi ve sustu. Birden yalan söylediğini anladım.

"Bak, bana da yalan söylemeğe başladın."

Cevap vermedi.

"Bana kalırsa yalan her zaman yalandır," dedim, ona çıkıştığım için üzülerek, gene de bağırmama engel olamayarak. "İyi yalan, doğru yalan, haklı yalan diye bir şey yoktur."

"Peki, öyleyse... Bu yalana ortak olmak sana o kadar ağır geliyorsa, git babama beni bir adamla gördüğünü söyle."

"Ben casus değilim."

"Öyle mi, buna sevindim bak. Hiç değilse buna sevindim."

"Ne demek, hiç değilse?"

"Ne olur kavga etmeyelim!" Birden yumuşamıştı. "Hani arkadaşım, sırdaşım olacaktın benim. Sen haklısın ama. Yalan her zaman yalandır. Yalanı bağışlatacak hiçbir durum olamaz. Haklı bir kavganın varlığı bile yalanı bağışlanır duruma getirmez. Getirmemeli. Yazık ki ben yalanlarımı sürdürmek zorundayım. Çünkü başladım bir kez. Üstelik bu yalanlarım için kutsal nedenlerim olduğunu da ileri süremem."

Birden ağlamağa başladı. Ne yapacağımı şaşırdım.

"Seni üzmek istemedim," dedim.

"Beni üzen sen değilsin ki," dedi gözlerini kurulayarak.

"Bütün suç bende. Başıma geleceklerin sorumlusu yalnızca benim. Bağışla! Hadi neşeli olalım, neşeli olalım da evdekileri üzmeyelim."

Bir gün o adamı gördüm. Mutlaka oydu, emindim. Orhan bey beni boya atölyesine göndermişti. Orada duvara dayanmış duruyordu, işçilerden hiçbirine benzemiyordu, iki kişiyle konuşuyordu. "Broşürlere gerek yok daha," diyordu, "sonra." Ciddiliğinin arkasında tuhaf bir şey vardı; anlatamam. Bizden değildi. Kimseden değildi. Bilmediğim bir ülkenin çocuğuydu. Arif Hikmet bey kadar uzaktı sanki. Ama etkilemişti beni. Aslında nefret etmem gereken bu adama korkuyla karışık bir sevgi mi demeli duyuvermiştim.

Aradan on gün geçti. Satış bürosunda bulunduğum bir gün Zekiye telefon etti.

"Bu akşam yemeğe bize gel," dedi.

"Peki," dedim bende.

"Annemden izin iste. Cumartesi günü Zekiye ile çarşıya çıkalım mı, diye sor. Ablama hediyelik kumaş almak istiyorum de. Ama mutlaka... E mi, ısrar et! Ablamın doğum günü de."

"Ablamın doğum günü mayısta. Hem bizde doğum günü âdeti yoktur ki!"

"Seni yalan söylemek zorunda bırakacağım için özür dilerim. Ama bir daha böyle bir şey yapmayacağım. Söz veriyorum. Anladın mı? Yalnız bir kez için... Bir kez için benim yüzümden yalan söyleyebilir misin?"

"Olur."

"Bana çok mu kızdın?"

"Hayır."

"Sahi kızmadın mı?"

"Sana kızamayacağımı biliyorsun."

"Sağ ol. Öyle iyisin ki..."

Eksik olma, dedim içimden.

Zekiyle ile birlikte ablama hediye almak üzere çarşıya inmemiz konusunda bir güçlük çıkmadı. Arif Hikmet beyi bile rahatça kandırdım. Zekiye ile nerede buluşacağımızı kararlaştırmıştık. Ben otobüse binecek, onu duraktan alacaktım.

Otobüs, sözleştiğimiz durağa varınca, Zekiye'yi orada bek-

lerken buldum, işaret ettim, otobüse bindi. El sıkıştık. Elleri buz gibiydi. Yüzü de sarı...

"Nen var," diye sordum, "hasta mısın yoksa?"

"Hayır," dedi, "bir şeyim yok. İyiyim." Bir süre pencereden baktı; sonra kendi kendine konuşur gibi, "böyle olacağını bilmeliydim," dedi. "Şimdi bana kim yol gösterecek? Oysa bir yol gösterenim var sanıyordum. Ama aslında çok gencim değil mi? Yirmi yaş nedir ki?.. Her şeyi bilemem. Yanılmak suç mudur dersin?"

"Hayır," dedim, "bence yanılmak suç değildir."

"Ama bazan suç olabilir. Çünkü öyle bir haldeyim ki... Ah, bütün bunları sana söylememem gerek. Sen çok iyi bir çocuksun çünkü."

Ablam da öyle söylerdi hep. İyi bir çocuk olduğumu söylerdi.

"Biz arkadaştık hani," dedim. "Bana her şeyi söyleyebilirsin."

"Senin arkadaşlığını hak etmedim ben. Kendine başka arkadaşlar, akıllı ve yalan söylemeyi öğrenmemiş arkadaşlar bulmalısın."

"Sen benim arkadaşımsın. Başka arkadaş istemem ben."

"Sahi mi? Ama bütün bunları iyiliğinden söylüyorsun. Bir bilseydin..."

"Boş ver şimdi. Düşünme."

"Neyi düşünmeyeyim? Alçakça aldatıldığımı mı? Arif Hikmet beyin haklı olduğunu mu?"

"Neler söylüyorsun sen?"

"Arif Hikmet beyi haklı çıkaranlardan daha çok nefret ediyorum. Tiksiniyorum onlardan. Kötülüğe karşı savaşmağa kalkanlar kötülük yaparsa... Eğer onlar kötülük yapar, yalan söylerlerse... Bir sevgi, bir güven sonradan tiksintiye dönüşürse... Söylesene, o zaman insan yaşayacak umudu nereden bulabilir?"

Önüme bakıp susmaktan başka elimden ne gelirdi ki? Ne demek istediğini doğru dürüst anlamamıştım ki.

"Bir gün seninle uzun uzun konuşmak isterdim," dedi, daha çok kendi kendine söylenir gibi. Demin sarı olan yüzü hepten beyazlaşmıştı. Gözleri ise kıpkırmızıydı. "Daha sonra belki... Kim bilir belki çıkar bir fırsat. Bir gün kafamı toplarım.

Bir gün artık bu kadar çok acı çekmem. O zaman konuşuruz seninle."

Kentin merkezine gelmiştik.

"Ben az sonra iniyorum," dedi. İşim var. Senin gelmen gerekmez. Eve yalnız dönebilirim. Anlıyorsun, değil mi? Şimdi gitmem gerek. Ayrılmamız gerek. Ama sonra... Bir gün mutlaka konuşacağız seninle. Bir gün belki beni bağışlarsın. Ama önce ben kendimi bağışlamalıyım ki... Kendimi ve başkalarını."

Ayağa kalktı. Besbelli ineceği durağa yaklaşmıştık.

"Evdekilere ablan için mavi bir kumaş aldığımızı söyleyeceğim," dedi. "Merak etme, bu benim son yalanım olacak. Bir daha hiç ama hiç yalan söylemeyeceğim. Yalan söylememi gerektiren bir duruma da düşürmeyeceğim kendimi. Sana söz veriyorum. Çünkü benim arkadaşımsın."

Onun indiği duraktan sonraki durakta da ben indim. Canım hiçbir şey yapmak istemiyordu ama konağa dönemezdim hemen. Çünkü Arif Hikmet beyin sekreterine ablama hediye alacağımı söylemiştim. Bir hediye almak zorundaydım. Mavi bir kumaş almayı da dünyada beceremezdim. Derken gözüme bir terlikçi ilişti. Nuri bey ablama terlik armağan eder dururdu ya... Bu kez de ben alayım, dedim. Ablamın ayağının otuz beş numara olduğunu ama terliklerini bir numara büyük aldığını biliyordum. Siyah kumaştan üzeri renk renk işli bir tane beğendim. Gerçi topuğu fazla yüksekti; bununla bütün gün ayakta kalamazdı ama bayramları giyerdi hiç değilse.

Ablama terlik seçerken oyalanmıştım; mutlu bile olmuştum. Ama sonra bir acıdır çöktü içime. Zekiye çok, ama çok üzgündü ayrıldığımızda. Hiç düzeltemeyeceği bir yanlışlık yapmışçasına pişmandı. Ne olmuştu? Ne olabilirdi ki? O öylesine akıllı, öylesine düzgün bir kızdı ki, başına kötü şeylerin gelmesine izin vermezdi asla. Öyleyken ne olmuş olabilirdi? Bir an önce odama dönmeli, Zekiye ile başbaşa kalmalıydım. Ben de yalan söyleyebilirdim artık. Sekreter beyin verdiği kitapları okumak için odama çekilmiş gibi yapabilirdim. Bir yalan daha söyleyebilirdim. Buna hakkım vardı kuşkusuz. Zekiye, yalan söylemeğe bile değerdi. Onun için her şeyi göze alabilirdim. *Çünkü onu seviyordum.*

Bunu söyler söylemez, terlik paketini dizlerime bırakıp ellerimle yüzümü örttüm. Evet, onu seviyordum. Zekiye'yi seviyordum. Sevmek ne demekse... Ne olduğunu biliyor muydum bu türlü sevmenin? Belki daha önce bilmiyordum, öğrenmemiştim çünkü. Ama sevmek nasıl öğrenilirdi? Belki de öğrenilmezdi. Böyle ansızın bilinirdi işte. Zekiye'yi sevdiğimi biliyordum. Onun için her şeyi yapmağa hazırdım, işte sevmek bu olsa gerekti. Sevdiğiniz kadın için, onun uğruna her şeyi ama her şeyi (ayrıca her şey ne demekti?) yapmayı göze almaktı.

"Ben seni seviyorum Zekiye," diye fısıldadım, kucağımdaki terlik paketini unutarak. "Seni gerçekten seviyorum. Çok seviyorum. Sen benim her şeyimsin. Ne yaparsan yap, istersen yalan da söyle ama üzülme. Üzülmene dayanamam. Üzülmeni, ağlamanı istemiyorum."

Daha sonra çok kötü, yani üzücü şeyler oldu. Daha doğrusu olmuş olan bazı şeylerin çokça sözü edildi durdu. Hem de nasıl. Herkes her yerde, konakta, servis arabalarında, kantinde, işyerlerinde aynı şeyi konuştu, konuştu... Bıkıp usanmadan, bire bin katarak ve bundan büyük bir tat duyarak. Satış bürosunda Orhan bey de konuştu:

"Ne zamandır Hüseyinlere gitmiyorsun." dedi.

"Evet," dedim, "gitmiyorum."

"Neden?"

"Bilmem. Belli bir nedeni yok. Olmadı işte."

"Hadi canım. Seni hep çağırıp durmazlar mıydı?"

"Evet. Memleketlim onlar. Eksik olmasınlar severler beni."

"Peki şimdi ne oldu dersin? Neden çağırmıyorlar artık?"

"Bilmem ki... Belki işleri vardır. Yorgundurlar."

"Öyle ya, iyi bildin, işleri var. Hem ne iş, ne iş!"

Bir an duraladım. Konuşmayı sürdürmesek daha iyi olacaktı galiba.

"Olanları duymadın mı yoksa?" diye üsteledi Orhan bey.

"Ne olmuş ki?"

"Zekiye kızın başına gelenleri... Hoş, kız denmez ya ona artık."

"Ne demek istiyorsunuz siz?" Farkında değildim ama ayağa kalkmıştım birden.

"Sakin ol oğlum, hısmın değil ya bunlar... Ayıbı, tasası sana düşmez. Zekiye'nin çocuk aldırdığını bilmiyor muydun yoksa?"

"Ne?"

"Bir piç peydahlamış, sonra da doktora gidip aldırtmış."

"Zekiye mi?"

"Zekiye ya... Doğrusunu istersen kardeşim, biz hepimiz şaştık bu işe. Çünkü Zekiye ciddi kızdı. Herkes beğenirdi onu. Nasıl olmuş da şeytana uymuş, akıl alır gibi değil."

Artık ağzımı açacak halim yoktu, öylece duruyordum.

"Seni anlıyorum kardeşim," dedi Orhan bey. "Kıza ben de acıyorum. Fabrikada kıyamet kopuyor. Beyefendiyi bilirsin, ahlâksızlığı bağışlamaz. Gene de kıza bir fırsat vermek istemiş. Çünkü Hüseyin en birinci adamıdır. Kızı çağırtmış. Bu haltı kiminle işlediğini sormuş. Beyefendinin amacı kızı değil, adamı cezalandırmakmış. Ama kız ağzını bile açmamış; Beyefendiye kafa tutmuş senin anlayacağın. Ne küstahlık değil mi? Ha, söylesene!"

"Bilmem."

"Nasıl bilmezsin be kardeşim! Onca yıllık ekmek kapın. Adam sana yardım etmek istiyor. Sen tut, ahlâksız bir adamı koru. Adamın fabrikadan olduğu besbelli. Yoksa Zekiye dışardan kimi görür, bilir, tanır? Fabrikadan dışarı çıktığı yok. Onca araştırma yapıldı. Adam bulunamadı, işi amma da gizli tutmuşlar, düşün!"

"Şimdi Zekiye ne olacak?" diye sordum.

"Ne olacak, kovulur."

"Fabrikadan mı?"

"Her yerden. Ailesi de tutmaz onu yanında artık."

"Ama nasıl olur? Birbirlerine çok düşkün bir ailedir onlar."

"Böyle bir kızı barındırmak, onun işlediği suçu kabullenmek olur. Beyefendinin böyle durumlarda tutumu kesindir. Hem adamcağız ona bağışlanmak için bir fırsat da tanımıştı... Şimdiye kadar kimseye böyle bir fırsat tanımamıştır Beyefendi. Hep Hüseyin'in hatırı için."

"Peki, şimdi ne olacak?"

"Kızı sokağa atacaklar. Nereye lâyıksa oraya gider artık. Anlarsın ya..."

"Nasıl?"

"İşte genelev filan. Yeri orasıdır böylelerinin."

"Yok canım, nasıl olur? Zekiye yetenekli kız. Nerde isterse iş bulabilir."

"Orası zor. Sen Beyefendinin yasasını bilmiyorsun galiba. Ona karşı gelen sürüm sürüm sürünür. Hiçbir yerde iş bulamaz. Beyefendi verdiği nimetleri tepenlere karşı acımasızdır. Hele ahlâksızlığı hiç bağışlamaz. Her yerde adamı vardır, polis-te bile. Eli her yere uzanır. Bu durumda kadın olmak daha kolay. Hiç değilse genelev'e gider, aç kalmaktan kurtulursun. Erkeklere o da yok."

Nasıl da keyifliydi! Nasıl da gönenerek anlatıyordu Arif Hikmet beyin düzeninin gereklerini. Kendisi baş eğiyordu ya, eğmeyenler yerin dibine girebilirlerdi. Artık söylediklerini dinlemiyordum. Yapmam gereken bir şeyler vardı elbette. Bana düşen bir şeyler vardı. Kantine gitmek için Orhan beyi beklemedim. Paydos ziline beş kala tuvalete gidecekmiş gibi yaptım. Sonra dışarı çıktım.

Beni çağıran olmamıştı ama Hüseyin abilere gidecektim. "İşimize ne karışıyorsun, sana ne," deseler bile aldırmayacaktım. Hem biliyordum bu saatte erkekler kantinde olurlardı. Ben de Fatma ablayla rahatça konuşurdum. Ona derdim ki, "Ben Zekiye'yi ayıplamıyorum. Zararı yok, herkes bilmeden bir kusur işleyebilir." Sonra birden aklıma geldi. Zekiye de evdeydi mutlaka. Bu durumda işe gidecek değildi ya. O zaman boğazıma bir şey tıkandı. Evet, Zekiye'yi bağışlıyordum; çünkü onu her şeye karşın seviyordum. Elimde değildi işte, seviyordum. Ama Zekiye ile nasıl karşılaşacaktım, nasıl yüzüne bakacaktım?

Fatma ablaya içimden gelenleri söyleyemedim. Öyle bir duruşu vardı ki, kendisine yaklaşamadım. Anaydı oysa, gözyaşları içinde olacağını sanmıştım. Hiç ağlamadı.

"Nasılsın bakalım," dedi, dünyada benim iyiliğimden daha önemli bir şey yokmuş gibi. "Ne zamandır görünmedin. Ev dağınık biraz, kusura bakma. Kahve içersin değil mi? Hey Tanrım, ben de neler saçmalıyorum? Karnın açtır şimdi senin. Dur, sana sofra hazırlayayım. Ben az önce yedim."

"Yemek yemeğe gelmedim," dedim.

Şaşarak yüzüme baktı. Biraz da korkarak...

"Zekiye'yi görmek istiyorum."

"O... Onu mu?"

"Evet, Zekiye'yi. İzin verir misiniz?"

"O burada yok."

"Yok mu? Ya nerede?"

"Yok işte."

Bana arkasını dönüverdi. Bunu bilerek yapmamıştı tabiî ama yüz yüze bakmamızı istemiyordu anlaşılan.

"Bana Zekiye'nin nerede olduğunu söyleyebilirsiniz," dedim. "Belki bilmiyorsunuzdur ama biz Zekiye ile iyi arkadaştık. Arkadaş olmamızı o istemişti. Bana güveniyordu. Bu yüzden onu görmeliyim, mutlaka görmeliyim."

Hâlâ arkası dönüktü. Neden sonra,

"Ne yapacaksın?" diye sordu.

"Bilmiyorum. Ama arkadaşı olduğuma göre bana ihtiyacı vardır. Öyle düşünüyorum."

"Onun kimseye ihtiyacı yok şimdi. Uzak dur ondan. Seni de göremez, anladın mı? Hem yeter. Hadi, git artık. Yemek yemeyeceksen git. Bana başka soru sorma."

Birden aklım başımdan gitti. Orhan beyin söylediklerini düşündüm. Yerimden fırladım.

"Bana bakın," diye bağırdım, Fatma ablayı omuzlarından tutup sarsarak. "Yoksa Zekiye'yi oraya mı yolladınız?"

"Nereye?"

"Oraya işte. İzin verdiniz mi yoksa gitmesine?"

"Ne demek istiyorsun?"

"Onu nereye yolladınız?" Avazım çıktığı kadar bağırıyordum. "Bana bakın, bilmek hakkımdır. Çünkü onu seviyorum. Onunla evlenmek istiyorum. Anlamıyor musunuz?"

Fatma abla silkinip ellerimden kurtuldu. Bu kez o üzerime yürüdü. "Demek o sendin ha?" diye bağırdı. "Sendin ha? Alçak, namussuz. Seni evimize kabul ettik, evlâdımız gibi bağrımıza bastık. Bize, kızımıza bu kötülüğü nasıl yaparsın sen?"

Omuzlarımdan tutmuş sarsıyor, göğsümü yumrukluyor, suratıma tükürüyor, bir yandan da hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Ne yapacağımı şaşırmıştım. Ama bu yanlışlığı düzeltmeğe

kalkışacak değildim elbette. Çünkü beni Zekiye'ye götürecek tek yol buydu. Hem her türlü hakarete, alçalışa razıydım ben, Zekiye'nin başına gelenler benim de başıma gelmeliydi ki, eşit olmalıydık. Ne pahasına olursa olsun, oyunu sürdürecektim. Üstelik inandırıcı yalanlar bulmak zorundaydım. Her türlü yalanı söyleyebilirdim artık. Kurtaracak soylu, yüce durumlar kalmamıştı. Kurtaracağım tek şey vardı: Zekiye. Alçaltılmış, kınanmış, yüzüne tükürülmüş Zekiye.

"Özür dilerim," dedim, "Bir çocukluk ettim. Daha doğrusu ikimiz ettik o çocukluğu. Ama onunla evleneceğim işte, söz veriyorum. Böylece her şey düzelecek."

"Düzelecek ha? Ne düzelecek? Tertemiz yavrumu kirlettin. Bir daha temizlenir mi sanıyorsun? Onu gelip adam gibi bizden isteseydin, gönül rızasıyla vermez miydik sana? Yoksa, onu kullanıp sonra başından atmayı mı düşündün? Zekiye nasıl oldu da kandı sana?"

"İyi bir iş sahibi olmadan evlenmemizin doğru olmayacağını düşündümdü. O da hak verdi bana."

"Peki, neden sabretmediniz, beklemediniz öyleyse?"

"Çünkü birbirimizi seviyorduk."

"Buna sevgi mi diyorsun sen? İnsan sevdiğini rezil etmez."

Gene de Fatma ablanın öfkesi biraz durulmuştu. Kızı için bir çıkış yoluydum ben ne de olsa. Bunu yavaş yavaş anlıyor gibiydi.

"Burada otur bekle," dedi bana. "Sakın bir yere ayrılayım deme. Ben çocukların babalarını çağırmağa gidiyorum."

Ondan sonra adi bir suçlu, bir damgalı, aşağılık biri gibi yaşamağa başladım. İşitmediğim söz kalmadı. Yüzüme tükürdüler. Salim'le Kadir'den dayak bile yedim. Hüseyin abi yetişmeseydi hastanelik edeceklerdi beni. En ağırbaşlıları yüzüme bakmadan çekip gidiyor, sonra yere tükürüyorlardı. Fatma ablayla konuştuğum günün ertesinde Arif Hikmet beyin yüce divanına çağrıldım. Hüseyin abi de benimle birlikteydi. Arif Hikmet bey konuştu konuştu.. Zekiye'yi düşündüğümden başımı önüme eğmeğe kalkışmadım. Dimdik gözlerinin içine baktım; oysa o özür dilememi, yalvarmamı bekliyor olmalıydı. Sonunda o aldatıcı sakin tavrını bıraktı.

"Pılını, pırtını topla, hemen defol!" diye bağırdı.

"Radyomu alabilir miyim?" diye sordum.

"Radyo mu?" Öfkeden boğulacak gibiydi.

"Acaba size radyo için daha ne kadar borçluyum?"

"Radyonu da al defol! Başka soru da sorma!"

Cüzdanımdaki paraları önüne atmak geldi içimden ama daha çok kızdırmaktan çekindim; belki Zekiye'yle evlenmemize bile engel olmağa kalkardı bakarsın.

Yolda arabada (beni istasyondan aldığı steyşındı bu) benimle konuştu Hüseyin abi. Şimdi öfkesi geçmiş gibiydi. Sesi yumuşaktı:

"Şimdi ne olacak?" dedi. "Hiçbir yerde iş bulamazsın. Beyefendinin eli her yana uzanır. Girdiğin işlerden üç güne varmaz, kovulursun. Zekiye de öyle. Kızımı adam gibi isteseydin benden, ikiniz de fabrikada çalışacaktınız. İyi bir geleceğiniz olacaktı; rahat edecektiniz. Gerçi namuslu adamsın, bu da bir şeydir. Saklanabilirdin. Kızım seni ele vermemişti. Kimse senden kuşkulanmayacaktı. Demek ki, yüreğinde Tanrı korkusu var. Bu da bir şeydir tabiî. Ama bu kadarcık namus kurtarmaz adamı. Sen hamal olursun ancak, kızım da hizmetçi. Oysa ikiniz de güçsüzsünüz. Kısacası, ikiniz de sürüneceksiniz."

Uzun bir süre hiç konuşmadan sürdü arabayı.

"Kusura bakma ama ne kadar paran var?"

"Arif Hikmet bey el koymazsa eğer, binbeşyüz liram birikmiştir."

"Şu dikkafalılığına da diyecek yok hani. Beyefendi senin paranı ne yapsın?"

"Bilemem. Her şeye karıştığına göre, belki ona da karışır."

"Bari beni olsun kızdırma! Neyse, demek binbeşyüzün var. Zekiye'nin de biraz parası var. Onları alır gidersiniz buradan. Sonra başınıza ne gelir bilmiyorum. Düşünmek bile istemiyorum."

"Zekiye döndü mü eve?"

"Evet. Ağabeyleri gidip aldılar onu. Ama nikâh gününe kadar görüşemezsiniz. Şimdi seni bir arkadaşın evine bırakacağım. Senin gibi birini evlerinde görmek istemezler ama hatırım için katlanacaklar çaresiz."

"Beni bir otele bıraksanız."

"Olmaz. Kusura bakma, ama sana güvenim yok. Gözümün önünde olmalısın!"

Neyse ki, konuk olarak alındığım evde pek kötü karşılanmadım. Hiç değilse duygularını saklamasını becerebiliyorlardı. Yüzüme tükürmeğe kalkışmadıkları gibi, yemeği odama getirmek lütfunda bulundular. Tam yatmağa hazırlanıyordum ki, Hüseyin abi geldi. Benimle yalnız konuşmak istediğini söyledi.

"Zekiye seninle evlenmek istemiyor," dedi.

"Ne?"

"Senin gibi biriyle evlenmek istemiyor anlaşılan. Hakkı da yok değil hani."

"Doğru. Benim gibi biriyle evlenip de ne yapacak Zekiye? Ama zorunlu buna."

"Bu zorunluluğu kabul etmiyor."

"Onunla konuşmalıyım. Konuşursam, kandırabilirim belki."

"Yüzünü bile görmek istemiyormuş."

"Ne olur size gidelim. Ben kandırmasını bilirim onu."

"Ona ne şüphe," dedi Hüseyin abi.

Zekiye, karanlıkta oturuyordu. Ben de ışığı açmadım.

"Zekiye," diye seslendim.

"Ne işin var burada," dedi.

"Senin için geldim."

"Seni görmek istemiyorum."

"Hani arkadaştık biz. Sen söylemiştin. Unuttun mu?"

"Unutmadım."

"Öyleyse?"

"Hani yalandan tiksiniyordun! Hani yalan kötüydü! Ne biçim yalanlar atmışsın öyle?"

"Artık tiksinmiyorum. Senin için yalan söyleyebilirim. Beni neden istemiyorsun Zekiye? Hiç mi sevmiyorsun beni? Arkadaş olarak da mı?"

"Benim için kendini kurban etmene razı olamam. Bana acımana razı olamam. Bırak beni, ben kendi işimi kendim görürüm."

"O cumartesi günü kendi işini kendin göremedin ama;

benden yardım istedin, unuttun mu? Hem ben zaten arkamdaki köprüleri yıktım. Seninle evlenmesem de hiçbir şey değişmez. Nasıl olsa kovuldum. Anlasana."

"Neden yaptın bunu?"

Lâfa bak!

"Hiiç... Merak ettim, bakalım ne olacak dedim."

"Şakanın sırası değil. Hem hiç beceremiyorsun. Söyle neden yaptın?"

Günah benden gitmişti.

"Seni seviyorum," dedim.

"Nee? Aklını mı kaçırdın?"

"Sen aklını kaçırdın mutlaka. Anlaşılması zor mu o kadar? Bunca zaman nasıl anlamazsın? Arkadaşlıkmış... Sen kendin çanak tutmadın mı?"

"Bayağılaşma!"

"Özür dilerim."

Sonra hiç konuşmadı. Karanlıkta yüzlerimizi görmeden öylece bekliyorduk. Sanki biri gökten düşecek, bize yardım edecekti. Gökten kimse inmeyince ben konuştum.

"Zekiye," dedim, "benim için de başka çare yok. Geriye dönemem. Seninle birlikte olmaktan başka dileğim yok. Seninle birlikte olmayı hep istedim. Karşılaştığımız ilk günden beri... İnan bana. Seni seviyorum. Birlikte dilensek bile beraber olmak istiyorum seninle. Hem dilenecek filan değiliz. Birlikte bir çıkar yol nasıl olsa buluruz. Ablama gideriz. Nuri enişte bize yardım eder, iş bulur."

"Bize kimse yardım edemez. Enişten bizi yanına alsa, çiftliğinden olur. Arif Hikmet bey yapmadığını komaz ona. Sen o adamı tanımazsın. Öç almağa bayılır. Bu konuda ne insafı vardır ne ölçüsü. Kendisine karşı gelenleri yok etmedikçe rahat etmez."

"İyi ya, biz de enişteme gitmeyiz. Ama gideceğimiz bir yer vardır nasıl olsa. Bir yer buluruz sonunda. Araya araya buluruz. Olmazsa birlikte yok oluruz."

"Ciddi misin?"

"Hayır, şaka yapıyordum. Biraz gülelim demiştim."

"Şaka yapmayı hiç beceremiyorsun. Vazgeç!"

"Peki, ama sen de mantıklı ol."

"Umarım, pişman olmazsın."

"Olmam. Demek kabul ediyorsun."

"Evet. Ama sana yaptığım kötülüklerden ötürü beni bağışlaması için Tanrı'ya yalvaracağım."

"Tanrı seni bana bağışlasın," dedim, ama içimden.

Odadan çıktım. Zekiye'nin yüzünü bile görmemiştim. Evdekilere,

"Oldu," dedim. "Zekiye benimle evlenmeyi kabul etti."

Hepsi rahat bir nefes aldılar.

Hüseyin abinin arkadaşının evine dönünce, ablama uzun bir mektup yazdım. Ona her şeyi anlattım. Başımızın belâda olduğunu, Arif Hikmet beyin öç tutkusundan kaçmak zorunda kaldığımızı filan... "Senin ve eniştemin bizi kabul edeceğinizi biliyorum," diye yazdım. "Ama Arif Hikmet bey size sığınacağımızı nasıl olsa anlar. Bu yüzden Yeşilhisar'a gelemeyiz. Belki uzun süre benden haber alamazsın. O zaman da merak etme. Bana gerçek hayatın ne olduğunu soruyordun. Bu soruna cevap verebilirim şimdi. Gerçek hayat, insanın doğru bulduklarını yapabildiği bir hayattır. Hani masallarda insana üç dilekte bulunma hakkı verilir de akılsız kardeş bunu kullanmayı beceremez. Aslında insana tek dilekte bulunma hakkı verilir bence. Bunu iyi kullanırsan eğer, gerçek hayata da kavuşursun. Ben öyle düşünüyorum. Dileğim oldu. Bunun için Tanrı'ya, şükrediyorum."

Bir hafta içinde nikâhımız kıyıldı. Eşyalarımızı iki bavulla bir küçük çantaya doldurup yola çıktık, önce Eskişehir'e giden otobüse bindik. Eskişehir'e gidecek değildik ama bir süre hiç durmadan yol almayı düşünüyorduk; o zaman belki izimizi kaybetmemiz mümkün olabilirdi. Bizi geçirmeğe filan gelen olmadı tabiî. Otobüste Zekiye'yi pencerenin yanına oturttum. Az sonra otobüs hareket etti. Birbirimize bakıp gülümsedik. İlk kez baş başa kalıyorduk. Parmağındaki evlilik halkasına dokundum.

"Demek benim karımsın şimdi," dedim.

"Evet," dedi, başını önüne eğdi.

Kentin dışına, karayoluna çıkmıştık. Zekiye pencereden dışarı bakıyordu.

"Seviniyor musun?" diye sordum.

"Yola çıktığımıza mı?"

"Hayır, evlendiğimize."

Yüzü karardı birden.

"Biliyorsun, böyle olmasını istemezdim. Senin başına dert olmayı istemezdim. Hep benim suçum."

"Sen benim başıma dert olmadın ki... Seni bir daha göremeseydim, seni yitirseydim, işte o zaman dertli biri olur, çıkardım."

"Sana borçluyum. Bu borcu hiç ödeyemeyeceğim."

"Kimin kime borçlu olduğu hiç belli değil. Hem karı-koca arasında borç olmaz."

"Öyle mi? Nereden biliyorsun?

"Tecrübeli erkeğim ben. Bundan önce üç kez daha evlenmiştim."

"Yaa! Neden boşadın öteki karılarını?"

"Hep paradan ya da borçtan söz eder dururlardı."

İlk kez gülüyordu. Evet, çok acı çekmişti. Hâlâ da çekiyordu. Üstelik acı çektiğini benden saklaması gerektiğini düşünüyor, zorluyordu kendini. Ama çocuktu işte. Tasasızca gülmeyi unutmamıştı daha.

"Sana bir önerim var," dedim. "En iyisi evlilikten, borçtan filan söz etmeyelim hiç. Eskisi gibi arkadaşmışız, tatilmiş, biz de gezintiye çıkıyormuşuz. Yolculuğu seversin değil mi?"

"Evet, hem de çok. Ama bu kentten çıkmadım hiç. Senin anlayacağın ilk kez yolculuk yapıyorum."

Yüzü pembeleşmişti. Deminki gülümsemesinden arta kalan bir şeyler vardı dudaklarında.

"Gör bak, ne güzel yerlerden geçeceğiz. Karlı dağlar aşacağız. Ama korkma sakın. Üşümeyiz. Otobüsün içi sıcacık bak. Sonra da güzel bir lokantada yemek yeriz."

"Lokantada mı?"

"Evet. Şerefe bira da içeriz."

"Ben hiç bira içmedim ömrümde."

"Ömründe mi? Ne kadarcık ömrün oldu ki senin? İşte şimdi ilk kez içmiş olursun. Çünkü bu bizim düğün yemeğimiz."

Ona düğünden söz etmiştim, bozulmamıştı. Demek alışıyordu artık.

"Ya sarhoş olursam..."

"İnsan birayla sarhoş olmaz. Belki fazlaca gülersin, o kadar. Gülmek de ayıp değil. Hem sana yakışıyor gülmek."

Pencereden bakıyordu. Bıraktım, istediğini yapsın, eğlensin.

"Halim," dedi bir ara, "insan geçmişini unutabilir mi? Her şeyi unutabilir mi?"

"Bilmem ki... Hatırlamaktan hoşlandığın şeyler olmazsa unutulur sanırım."

"Hatırlamaktan hoşlanmak mı, dedin? Peki, sen aileni, ablanı arıyor musun? Kasabanı özledin mi?"

"Ablamı özledim yalnızca. Onu çok sevdiğimi biliyorsun. Konağa ilk geldiğim günlerde yabancılık çektim; kasabayı, oradaki herkesi aradım. Ama sonra alıştım. Şimdi ablamdan, eniştemden başkasını arayacağımı sanmıyorum. Ha, tabiî küçük yeğenlerim de var."

"Ben kimseyi özlemem herhalde. O kadar kırdılar ki beni... Öyle kötü davrandılar ki... Düşünüyorum da, evet suç işledim ama bana çektirilenleri hak etmedim. O kadar kötülük yapmadım, yalnızca düşüncesizlik ettim... Hayır, kimseyi arayacak değilim. Ama neden böyle üzgünüm dersin?"

"Çok acı çektin, unutman kolay olmayacak. Peki, pişmanlık duyuyor musun? Keşke bunları hiç olmasaydı, diyor musun?"

Bir süre düşündü.

"Sana tuhaf gelecek belki ama," dedi, "pişmanlık duymuyorum. Herkes gerçek yüzünü göstermiş oldu böylece. Herkes kolayca tekmeyi savuruverdi. Bir sen yanımdaydın."

"Ama ben üzüntülerini unutturamıyorum."

"Neden dersin?"

"Bana alışamadın daha, ondandır."

"Ama seni hep sevdim ben. Arkadaş olmamızı ben istemiştim, hatırlıyor musun?"

"Evet, ama şimdi birden kocan oluverdim."

"Haklısın. Peki sen de beni yadırgıyor musun?"

"Hayır."

"Yani beni karın olarak görebiliyor musun?"

Bu kez biraz düşündüm.

"Seni sevgilim olarak görüyordum. Ama karım olarak görmeğe galiba daha alışamadım. Her şey çok birdenbire oldu. Aldırma, zaman çok önümüzde. Alışırız."

"Evet, alışırız. Bir de artık büyüdüğümüzü kabul edebilsek..."

"Bak, bu önemli. Aslında yaşımız hiç de küçük değil. Ama daha büyümedik. Yakında o da olur. Büyürüz yani."

"Evet tabiî. Büyürüz."

Cebimden bir çikolata paketi çıkardım.

"Yer misin?" diye sordum.

"O da nerden çıktı?"

"Çikolatayı çok sevdiğini biliyorum. Hem hazır daha büyümemişken istediğin kadar ye."

Kocaman bir parça ısırdı. Çok mutlu görünüyordu. Dedim ya, çocuktu daha.

"Sen de yesene."

"Ben pek sevmem çikolatayı. Zaten senin için almıştım."

"Olmaz. Hiç değilse küçük bir parça al."

Çikolatadan kopardığı parçayı ağzıma doğru uzattı. Çikolatayı alırken dudaklarım parmaklarının ucuna değdi. Onu ilk kez öpüyordum; farkında mıydı bunun acaba? Ama belki de beni heyecanlandıran dokunuş, onu güldürüyordu. Çikolata bulaşmış dudaklarıyla, lekeli dişlerini göstererek uzun uzun güldü.

A...'.da mola verdiğimizde, şoföre en iyi lokantayı sordum: İmren Lokantasıymış. Yerini de tarif etti ayrıca. Güzel bir lokantaydı; duvarlardan birinde, duvarın hemen yarısını kaplayan altın yaldızlı oymalı, kocaman bir ayna vardı.

"Ne güzel, değil mi?" diye sordu Zekiye. Ayna öyle hoşuna gitmişti ki, yanakları pembeleşti hemen. Aynayı rahatça görebileceğimiz bir yer seçtik. Garson, yemek listesini getirdi. Zekiye ne yiyeceğini şaşırdı. Bu kadar yemeğin arasından hangisini seçeceğini bilemiyordu. Doğrusu ben de lokantalara girip çıkmağa alışkın değildim ama bu konuda bilgi sahibiymişim gibi davranmak zorundaydım. Çünkü evli bir adamdım artık. Belli etmeden yanımızdaki masalara baktım.

"Çorba ister miydin?"

"Hayır."

Garson imdadımıza yetişti.

"Fırın kebabımız iyidir," dedi.

"İyi öyleyse, iki fırın kebabı getir. Bira da getir."

Garson uzaklaşırken Zekiye,

"Fırın kebabı da, neymiş," diye sordu ve gülmeğe başladı. Elini ağzına kapatmış, deliler gibi gülüyor, arada "fırın kebabı" diyordu. Ben de gülmeğe başladım.

Zekiye biraya bayıldı.

"Pepsi koladan daha güzelmiş," dedi. "Çok pahalı mıdır bu?"

"Neden sordun?"

"İçer miyiz arada?"

"Sevdinse tabiî içeriz."

"Ama pahalı değil mi?"

"Pahalı olsa ne çıkar? Ben şöyle düşünüyorum. Bize karışan, görüşen yok artık. Canımız ne isterse onu yaparız. Paramız olmasa da bira içeriz. Birayla ekmek yer, karnımızı öyle doyuruz."

"Öyle yapalım," dedi Zekiye. "Biradan bıkınca başka şey deneriz. Hep canımız ne isterse onu yaparız."

"Herhalde Arif Hikmet bey bu lokantada yemek yemedi," dedim aynaya bakarak.

"Deli misin? Ne işi var onun burada? Ama neden öyle söyledin?"

"Burada yemek yeseydi, aynayı görürdü, hemen satın alırdı."

"Ya sahibi satmak istemezse..."

"O zaman lokantayı satın alırdı."

"Ya lokantayı satmazsa..."

"Bu sokağı satın alırdı."

"Haklısın. Bunu yapardı o. İyi ki gelmemiş buraya."

"İyi ki..."

"Fırın kebabını sevdin mi?"

"Evet," dedi yeniden gülmeğe başlayarak.

"İstersen bir tane daha ye."

"Yok istemem. Şimdi başka şey yiyeceğim. Bak, şu adamın önündeki ne?"

"Pilâv. Üstünde kuru fasulya var."

"Ondan isteyebilecek misin?"

"İsterim."

"Ne diyeceksin? Nasıl isteyeceksin?"

"'Üstünde kuru fasulya olan pilâv,' diyeceğim."

"Ya yanlışsa söylediğin..."

"Garson doğrusunu öğretir.

"Ya alay ederse..."

"Ederse etsin!"

"Sen kimseden korkmaz mısın?"

"Garsondan da korkulur muymuş?"

Aslında korkmasına korkuyordum. Tanımadığım herkesten korkarım ben. Çoğu kez tanıdıklarımdan da korkarım. Ama Zekiye korkumu bilmemeliydi. Onun yanında yürekli olmak zorundaydım. Yürekli olmak zorunda kalınca da bayağı korkusuz biri olup çıktım.

"Sen yanımda olunca kimseden korkmam."

"Ben de... Ben de sen yanımdayken hiçbir şeyden korkmuyorum."

"Biliyor musun, dünya çok kocaman. Milyonlarca insan yaşıyor çevremizde. Biz onlardan ayrıyız. İkimiz beraber olunca, böyle neşeli olunca, kimse bir şeycikler yapamaz bize. Ama biz birbirimizi incitirsek, o zaman kötü işte. O zaman bizi ele geçirirler."

"Ben seni incitmem hiç," dedi yavaşça, yüzü pembeleşmişti. "Sana kıyamam. Öyle iyisin ki."

"O zaman tamam. O zaman korkulacak bir şey yok."

Tatlı yemesini de istiyordum, iyice karnını doyursun istiyordum. Çünkü son günlerde çok zayıflamıştı. Zaten incecikti... Ama tatlı istemedi. Belki fazla para gidecek diye korkuyordu.

"Patlarım sonra," dedi.

Üstelemedim.

Eskişehir'de bizi bir başka kente götürecek otobüsü beklerken çay içtik. Daha sonra da ayran. Zekiye ayranın bira kadar güzel olduğunu söyledi.

"Sanki ömründe hiç ayran içmedin," dedim.

"İçtim elbette, içmez olur muyum? Ama bu başkaydı."

Otobüse bindiğimizde akşam olmak üzereydi. Biraz sonra hava kararda. Zekiye yavaşça bana sokuldu. Yüzü sararmıştı.

"Ne var, ne oldu?" diye sordum.

"Hiç," dedi. "Daha ne kadar var?"

"Neye ne kadar var?"

"Hiç." Gülmeğe çalıştı.

Sonra artık konuşmadı. Biraz sonra başını pencereye dayayıp uyumağa başladı. Başını omzuma dayamasını isterdim. Ama daha o kadar alışmamıştı bana. Hakkı da yok değildi hani. Önümüzdeki sonu bilinmeyen yol, karanlık ürkütmüştü onu. Ben erkektim. Ben geleceğe güveniyordum. Sonra en çok istediğim şeye kavuşmuştum. O en çok istediği şeyden gittikçe uzaklaşıyordu. Şimdilik başka ne isteyeceğini bilmiyordu. Yolunu şaşırmış, kanadı kırılmış bir serçeydi zavallı. Birisi onu yolda bulmuş, bir kutunun içine koymuştu. O birisine de alışamamıştı daha. Elini tutmak istiyordum; çok istiyordum ona dokunmayı, ama korkuyordum.

Aradan ne kadar geçti bilmiyorum. Gözlerini açtı. Bana bakıp gülümsedi.

"Merak edecek bir şey yok," dedi. "Korkmuyorum. Biliyorum, her şey çok iyi olacak."

O zaman elini tuttum sımsıkı ve hiç bırakmadım.

Gücümü ölçebiliyordum. Kime, nasıl ve ne kadar karşı çıkabileceğimi seziyordum hiç değilse. Geleceğimiz elbette bulanıktı ama parlak düşlerle, başkaldırma masallarıyla ya da bizim olmayan ve hiçbir zaman bize verilmeyecek olan bir yaşam görüntüsüyle renklendirilmemişti hiç değilse.

"Böyle olmak ne iyi!" dedi Zekiye. "Böyle el ele."

"Elini tutmam hoşuna gitti mi?"

"Sen elimi tutunca üzüntüm geçti. Hani sana üzgün olduğumu söylemiştim ya... Artık değilim. Ama sana kötü bir şey söyleyeceğim."

"Neymiş o?"

"Karnım acıktı."

"Sahi mi?"

"Evet. Ne yapacağız şimdi? Keşke uyumasaydım. Ne zaman uyusam, acıkırım."

"Az sonra bir yerde dururuz nasıl olsa. Orada yemek yeriz."

"Bira da içecek miyiz?"

"Tabiî... Sen istedikten sonra."

Otobüsün ışıkları söndü birden. Dışarının karanlığı daha belirginleşti. Sağda tepelerin ardında ince bir pembe çizgi görünüyordu.

Zekiye sımsıkı tuttuğum elinin parmaklarını benimkine geçirerek başını omzuma koydu.

Tortu

Evet beyim, buyurun beyim! Nasıl isterseniz... Elbette... Neden olmasın? Hiçbir sakıncası yok. İçiniz rahat etsin diye söylüyorum: Karşıma oturup kendisiyle iki kadeh içki içmemi isteyen tek müşterimiz siz değilsiniz. Gecenin bir vaktinde ortalık tenhalaşınca, ıssız yollarda arabasını, kamyonunu sürüp gelen biri, birden karanlıklardan fırlayıp sıcak, ışıklı bir damaltına sığınınca, sonra da beni görünce böyle bir isteğe kapılmaktan kendini alamaz.

Adsızın biriyim ben beyim. Hiç kimseyim. O "garson" diye çağrılan ve belli bir saygınlığı hak etmiş kişilerden bile değilim. Şu derme çatma yolüstü uğrağında (bana nasıl garson denilemezse, buraya da rastgele lokanta denilemez değil mi beyim?) masalarla mutfak adı verilemeyecek şu loş köşe arasında gidip gelen biri, bizim memleketin gözde deyimiyle bir "el ulağı"yım ancak. Evet beyim, hiçten öte bir şey olmayan bir el ulağı, hele sizin gibi özel arabalı, iyi giyimli bir efendide neden karşılıklı içki içmek isteği uyandırır?

Ben azıcık aklımla diyorum ki, (ayrıca karımla da konuştum bu konuyu) şu ıssız yol, gecenin ilerlemiş vakti ya da sabahın ilk saatleri, bu zamanların, alışılmışın dışındaki büyüsü, ağustosun ortasında bile vadiye inen sis, çoğunlukla kara çevrilen serpinti ve her yolcunun içinde büyüyen yalnızlığın ansızın korkuya dönüşmesi... Evet, bütün bunlar bir de — ayıptır söylemesi — gözlerim beyim... Gözlerimden söz eden karımdır. Nedenini açıklamadı. Zaten az konuşur. Gözlerimde ne var bilmi-

yorum. Ama karım gözlerimden söz ettiyse doğrudur o zaman. Çünkü o hep haklıdır. Evet, gözlerim garip yolculara (çünkü gecenin bu saatinde herkes biraz gariptir bana sorarsanız) açılma, içini dökme isteği verir.

Buyurun beyim, içkiniz! Yarım şişe kulüp rakısı... Hay hay efendim, başüstüne. İçkimiz... Turşu ister miydiniz? Karım eliyle yapmıştır. İyidir yani. Yıllar önce babacan bir kamyon sürücüsünden aldık tarifini. Bakın, benimle içki içmek lütfunda bulunan müşterilerimizi hep uyarırım: fasulyamız berbattır. Açıkçası kötü yağda pişmiştir. Burada ustamı savunmak zorundayım. Adamcağız haklı. Başka türlü iş yürümez. Servet yaptığımız yok bizim. Günlük ekmeğimizin peşindeyiz, o kadar. Ayrıca her şeyi ucuza satmak zorundayız. Çünkü işimiz daha çok kamyon sürücüleriyledir. Ama parasını ödeyebilenler için iyi cins sardalyalarımız vardır. Emrederseniz bir kutu açayım. Peynirimiz iyidir, tam yağlı, köyden gelmiştir. Karım size yumurta haşlar. Elbette patates de... İsterseniz püre olsun. Hay hay efendim. Sonra içkinin üzerine sıcak bir çorba isterseniz, karım onu da yapar.

Hakkınız var efendim, karanlıktır, çirkindir bu yapı ama temizdir. Bir müşterimiz büyük kentlerin birinci sınıf lokantaları kadar temiz bulmuştu. Çünkü burası evimiz sayılır. Üstelik kadın eli değmiştir. Karım lokantanın içinde dolaşmaz ama temizliği o yapar, bulaşıkları yıkar. Yemeklerin bir kısmını da pişirir. Yalnız kötü yağda pişirilen kuru fasulyaya, kötü etten yapılan köfteye karışmaz.

Biz arkada oturuyoruz. Ustam bize üst katta bir oda verebileceğini söyledi ama biz kendi evimiz olsun istedik. İnsanın işyerini evi gibi benimsemesi güzel şey ama ev de başka tabiî. Evimiz, der dururum, görseniz belki gülersiniz. Kötü bir kulübedir altı üstü. Biz kendi ellerimizle yaptık. Buraya alman mühendisler uğramışlardı. Dilimizi az çok biliyorlardı. Bizim kulübeyi görünce bir alman atasözü söylediler: "Küçük ama benim." Bu sözü çok sevdik. Köyden bir usta bize yardım etti tabiî. Birlikte çalıştık. Yapı işinden anlamam ama insan isteyince her şeyi yapıyor. Çünkü her işin üstesinden gelmeyi bize öğretmişlerdi bir zamanlar... Ellerimiz işlerken kafamızı da çalıştırmayı. Ka-

rımla ben iyi eğitildik bu konuda. Bu yüzden yeni bir hayat kurmamız zor olmadı. Yeni bir hayat, her şeyiyle kendimizin olan, isteğimize uygun bir hayat... Arkada küçük bir toprağımız da var. Baharda ekeceğiz. Kendimizinkileri ve müşterilerimizinkini karşılayacak kadar bir şeyler elde edeceğimizi sanıyorum. Şimdilik bir kümesimiz var.

İzninizle beyim, karım kapıyı vuruyor, işte yumurtalarınız. Kendi kümesimizden, günlük. Püreniz de az sonra hazır olur...

Yeni bir hayatla ne mi demek istedim? Biz eskiden kentte yaşardık. Şimdi uzaktan bakınca, kent hayatını şöyle bir düşününce, diyorum ki, herkes hapı yutmuş durumda. Neyse ki, kimse sezinlemiyor bunu. Hapı yuttuğunuzun farkında olmadıkça her şey iyi ve güzel. Bir an kuşku duyarsanız, kendinizi çalışmağa verirsiniz, para kazanmakla avunursunuz, televizyon seyreder, içki, sigara içersiniz. Böylece tüm korkularınızı bastırırsınız. Bastırdığınızı sanırsınız.

Biz o hoş avuntuyu yıllardır tatmadık. Yalnızca korkuyu yaşadık. Yaralı hayvanlar gibiydik. Köpeklerini peşimize salmışlardı. Biz boyuna kaçıyorduk. İkimiz, tek başımıza... Dünyada tek başımıza... Ötede başka insanlar... Binlerce, milyonlarca. Kaçmak, yakalanmak korkusu önemli değildi. Önemli olan ikimizin arasında kötü bir şey olmaması... O zaman hapı yutardık işte. Çünkü o zaman bizi ele geçirirlerdi.

Sizin hiç böyle düşündüğünüz oldu mu beyim? Güzel bir arabanız var. Dışarısı karanlık görünmüyor ama tahmin edebiliyorum. İşiniz de iyi olmalı. Ama araba ve iş, tüm hayatınızın iyi gitmesi için yeterli bir güvence sayılmaz, değil mi?.. Anlamıştım zaten. Yoo, hayır! Bu kadarcığını anlamak için falcı olmak gerekmez. Kentten gelenlerin başları hep derttedir, iyi bilirim. Yazık ki, hiç birinizin "biz ikimiz tek başınayız, ötede başkaları var ama biz birlikte oldukça, en çok birlikte olmaya önem verdikçe, kimse, hayatın kendisi bile alt edemez bizi" demek cesaretini bulamamıştır kendinde. Çünkü karşıma geçip bana karısından söz eden tek erkeğe rastlamadım. Bakın, kadınların başka olduklarını sanıyorum. Onlar karıma kocalarından söz ederlermiş.

Umarım, bana kızmıyorsunuzdur. Bilirim, kadından söz

etmek ayıp sayılır genellikle. Ama ben böyle düşünmüyorum. Kendimden söz etmek ne kadar ayıpsa, karımdan söz etmek de o kadar ayıptır ancak. Çünkü hayatımız, korkularımız, umutsuzluğumuz ortaktır. Ve ben kendimden söz etmekten hoşlanıyorum. Şurada yaşadığım yalın hayatı, yalın gerçekleri başkalarına duyurmaktan hoşlanıyorum. Bir münzevi, bir kaçak değilim ben. Hayatı, insanları, dünyayı seviyorum. Dünyayla alışverişim müşterilerim yoluyladır ancak. Müşterilerimi tanımak isterim. Kendimi de onlara tanıtmak... İnsanlar arasında ayrım yapmayacak kadar deneyimsiz ya da saf değilim. Hayır! Ama gerçek kötülüğü tanıdım. Egemen olma isteğinin, hoşgörüsüzlüğün ve tutsak ruhluluğun ne olduğunu bilirim. Sevdiklerimden ayrı kalmanın acısını da bilirim. En kötüyle en iyiyi tanıdıktan sonra arada kalanlar arasında ayrım yapmamamı hoş görürsünüz sanırım.

Evet, müşterilerim dostlarımdır. Pek de geçici olduklarını sanmayın. Karımla yaptığımız konuşmalarla tazelenir durur bu dostluklar. Sözgelimi şöyle der karım: "Hani şu ustabaşı var ya, oğullarını anlatmıştı... Ne ömür şeylerdi değil mi? Büyük oğlan, kardeşlerini kullanmak istedi mi, bugün su bayramı dermiş, küçükler büyüklere su taşıyacak. Hadi bana su getir. Topla, tek başına oynamak istedi mi, bugün top bayramı dermiş, yalnız büyükler top oynayacak." Sonunda küçükler oyunu kavramışlar ama iş işten geçmiş tabiî. Karım, oyunu tersine çevirdi: "Bugün kahve bayramı," diyor, "büyükler küçüklere kahve pişirecek." Ben de çaresiz karıma kahve pişiriyorum.

İşte püreniz de oldu... Patates püresinin yapılışını bir yargıçtan öğrendik. Evet, birlikte öğrendik. Karım yemek yapmasını pek bilmezdi. Müşteriler öğrettiler. Birlikte öğrendik. Çünkü karım habire bayram kutlamayı seviyor. "Bugün püre bayramı" derse, püreyi benim yapmam gerekir. Kılıbıklık değil. Değişik işler yapmak insana zevk verir. Karım, evimizin yapımında bana yardım etti sözgelimi. Zavallının elleri parçalandı bu yüzden. "Ben de yorulmazsam, benim de ellerim acımazsa ev benim sayılmaz ki," dedi. "Acıyı, yorgunluğu tek başına sen çekersen ev senin olur. Ben de yanında konuk gibi otururum sonra."

Evet, haklısınız. Yargıç, püreden iyi anlıyordu. Başka şeylerden de iyi anlıyordu. Daha önce de bir yargıç geçmişti buradan. O, ikincisi gibi değildi. Kendisinden bekleneni yapıyordu. Buna inanmıştı. O gittikten sonra yargı konusunda düşünmeğe başladım. Karımla da konuştum. Bir kürsüye çıkıp insanları yargılamak nasıl bir şeydir, dedim. Çünkü bana sorarsanız Tanrı bile yargılamaz insanı. Onun kürsüye çıkmasına gerek yok. Ben bu konuda söylenenlere inanmıyorum. Çünkü "Tanrı bağışlayıcıdır" denmiştir, öyleyse? Bağışlayan, yargılamaz. Püreci yargıçla konuştum bu konuları. Bana uzun uzun bir şeyler anlattı. Pek anlamadım dediklerini ama söyledikleri, düşüncemi destekliyordu. "İnsanlar kıstırılınca yargılamak zorunda kalırlar," dedi, "toplum güvenliği dedikleri şey, aslında kişisel güvensizliğin yarattığı korkudur. Yargı, bir tür kişisel savunmadır. Çünkü toplumda kıstırılmadan yaşamak olanaksızdır." Sizin anlıyacağınız beyim, benim hayatımın güzel olduğunu söylemek istiyordu; doğru olduğunu... Yargıç, gururumu okşamadı desem yalan olur. Görüyorsunuz, kent yaşamından kalma birtakım kötü alışkanlıklarım var hâlâ. Hâlâ gururumu bir yana koyamadım. Oysa karımın böyle kötü huyları yoktur. İşte böylece birbirimizi tamamlıyoruz ama tamamlanması gereken en çok ben oluyorum galiba.

Hayır beyim, çocuğumuz yok. Olmuyor. Karım yıllar önce bir kaza geçirmişti de... Köyden bir çocuk alalım diyoruz, evlât edinmek yani. Ama ustam diyor ki, "Siz çocuğu büyütürsünüz, sonra anası babası gelir, elinizden alır. Bu köylü kısmına güven olmaz!" Yani çocuk kimsesiz biri olmalıymış ki, sonradan kimseler sahip çıkmasın. Böyle birini daha bulamadık. Karım da diyor ki, "Çocuğa sevinç verebileceğimizi hiç sanmıyorum. Onu güldürebileceğimizi hiç sanmıyorum. Bizler böyle hüzünlü oldukça... Ve hüznümüz geçmedikçe... Ama bir çocuk buluruz, biz bakmazsak ölecektir, işte ancak o zaman... O zaman bile gene de düşünmek zorundayız gibime geliyor."

Beyim, neden şaştınız öyle? Evet, hüzünlü dedim. Yoksa mutlu, sevinçli, imrenilesi kişiler mi sanmıştınız bizi? Şu gördüğünüz hayatı — bizimkisi gibi bir hayatı demek istiyorum — sevinç içinde yaşamak mümkün mü? Bizi yaşadığımız topluluk-

tan attılar, en yakınlarımızın yüzünü görmemizi yasakladılar. Yıllarca yakalanmaktan, ekmeğimizin elimizden alınmasından korkarak yaşadık. Sonunda buraya sığındık. Yıllardır güvenlik nedir bilmedik. Her şeyden vazgeçmek zorunda kaldık. Sevgiden bile... Karım sevdiği adamı bıraktı. Şimdi o sevgiden arta kalan tortuyu taşıyor yüreğinde. Beni, öteki adamı sevdiği gibi sevemeyen bir kadına duyduğum aşk, büyüden, yaratıcılıktan yoksundur artık. Ben de bir tortu taşıyorum yüreğimde. Ama ikimiz de yakınmıyoruz. Çünkü bizim gibi olanlar, gerçek hüznü yaşayanlar sizin anlayacağınız, yakınmayı bilmezler. Bizim gibi toptan bir vazgeçişe başvurmak zorunda kalanlar yakınmayı bilmezler; başkaldırmayı da. Elimizde kalanlar yaşadığımız günlerin bir tortusudur. Şu gün ne veriyor, bilmiyoruz. Yıllar sonra tortusunu tadınca bileceğiz.

Ara ara bırakmak zorunda kaldığı o adamdan söz eder karım. O kaçmaktan nefret edermiş, savaşmaktan yanaymış. Savaşırmış da... İnançları uğruna ölümü bile göze alabilirmiş. Ölümü ve her şeyi... Sevdiklerini çiğneyip geçmeyi bile... Hele köşeye çekilmek hiç yokmuş kitabında. Başa geçmek, başta olmak istermiş. Ötekiler de arkasından gelsinler... Gerçek bir kahraman olmalı... Ama ben savaşamam. Çünkü nefret etmesini bilmem. Bağışlar dururum. Bu yüzden karımın bana kızdığı olmuştur. Ben bağışlarım. Geriye hüzün kalır.

Bütün bunları neden mi anlatıyorum? Benimkisi böyle bir hayat işte. Dibe çökmüş bir hayat. Bunun için ağır. Bunun için hüzünlü. Ama benim hayatımdır; benim, bizim hayatımız. Yaşanan bir hayat belki bir örnek olabilir. Belki duyan birinin işine yarar. Olur ya... İşte onun için beyim.

1977

YELKOVAN YOKUŞU

1989

Yelkovan Yokuşu

Cuma günleri öğle yemeğini lokantada yiyordu. Üstelik bir saatlik öğle tatilini uzatmak için elinden geleni yapıyor, özel izinler istiyor ya da ancak dışarda kovuşturabileceği işler yaratıyordu. Cuma yemeklerine törensel bir nitelik vermek için de ayrıca çaba gösteriyordu. Sözgelimi, rasgele giyinmekten vazgeçiyor, boyunbağıyla çoraplarının renk uyumlarına dikkat ediyor, o sabah mutlaka yıkanıyordu. Dahası, cuma yemekleri için bir esirgemezlik örneği göstererek –tabii taksitle– fazladan bir takım elbise bile almıştı. O gün karşısına çıkacağı kişinin ya da kişilerin üzerinde iyi bir izlenim bırakmalıydı. Bırakmalıydı ki, onlar da masalarına bir başkasının, bir yabancının oturmasına izin versinler; en önemlisi onunla *konuşsunlar*.

Çünkü bu, yaşama tutunabilmek, kısacası yere bastığını –ille de sımsıkı olmayabilir, şöyle bir bassın yeter– duyabilmek için başvurduğu son önlemdi. Başka yolların hepsini denediğini sanıyordu (arkadaşlık, sevda girişimleri, kulüplerde briç, aletli cimnastik filan); hiçbiri tutmamıştı.

Şimdi başkalarıyla –kısacası bir yemek boyu edinilen, bir daha karşı karşıya gelinmese de unutulmayan– dostlarla (bu sözcüğü, gerçek anlamını düşünmeden kullanmayı öğreneli çok olmadı) söyleşerek geçirilen öğle yemeğinden ötürü, cuma akşamlarını kurtarmakla kalmıyor, iki günlük hafta tatilini, o korkunç pazar hastalığını atlatacak gücü kendinde buluyordu. Haftanın üç gününü kurtarabildin mi, geriye kalan dört gün boşluğa bassan, sallansan da olur. Hem perşembe akşamlarını,

ertesi günkü öğle yemeği için varsayımlarda bulunarak geçireceğinden (o anda yüzüne bir gülümseme bile yayılabilir ki, hiç yoktan iyidir) haftanın yarısı, kısacası yaşamın yarısı kurtarılmış sayılır ve insan daha fazlasını istemeyebilir.

Genellikle değişik lokantaları seçiyor (ama mutlaka kalabalık olanlarını; çünkü tenha bir lokantada başkasının masasına hangi özürle otururusunuz?); garsonların kendisine yardım etmelerine yol açmamak için suratlarına bakmayarak, bu yüzden de başını dimdik tutarak (yaşına bakmayın, önemli bir kişiye benziyor, dedirtecek kadar) masasını arıyordu. Genellikle orta yaşın üstündekileri ya da yaşlıları seçiyordu: Dinozorları kısacası... Öyle seviyordu ki onları! Yalnız kendileri değil, yaşamış oldukları yıllar ve hâlâ inatla barındıkları zaman ve mekân da çağdışıydı, dahası eskildi. Gene de onlarla konuşurken yaşadığını anlıyordu genç adam. Tamamlanmış bir yaşamın; zamana, geçişlere, değişimlere, dönüşümlere karşı koyarak ayakta duranların dirimi, gücü... Ancak onlarla birlikteyken hayat, hayata benziyordu. O küçücük kafaları, iri gövdeleriyle gençliğine saygı duyup, "yaşam serüveni" sandıkları *şeyi* anlatırkenki içtenlikleri, sevecenlikleri ve tabii gülünçlükleri, beceriksizlikleri...

Ama bugün yanlarına oturabileceği dinozorlar yok. Yoksa bu lokanta dinozorlara yasak mı? Ya şu iki kadın... Şimdiye kadar dinozor eşlerinden başka kadınlarla konuşmadı. Öyleyse...

"Artık o mavili dönemine hiç dönmemen ne garip!"

Otuz-otuzbeş yaşlarında yuvarlak yüzlü, mavi gözlü olanı böyle demişti karşısındakine; genç adam izin isteyip de masalarına oturur oturmaz. Sanki daha önce susuyorlardı ya da bambaşka bir konu üzerinde söyleşiyorlardı da, adamın masaya oturmasıyla çoktan beklenen belirtge gerçekleşmiş, kadın da kendisine önceden belletilmiş cümleyi söyleyivermişti.

Yuvarlak yüzlü, mavi gözlü kadın tombul sayılırdı.

Adam da tombul kadınlardan hoşlanmazdı hele böyle genç sayılabilecek bir yaşta olurlarsa. Kendi gözlerine, kendi beğenisine yapılan bir haksızlık, gibi alırdı onların çok güzel olmalarına ramak kalmışken, birden gereksiz çıkıntılara, yuvarlaklara

bürünerek her şeyi berbat etmelerine. Ama bu kadın, tombulluğunu, bir karakter özelliği, kimselerde bulunmayan, sahip olunmak istenen, ama bir türlü ele geçirilemeyen; insanı sağlam, güvenilir, gene de erişilmez kılan bir özellik gibi taşıyordu. Masaya oturmak üzere sandalyesini çeken adama yönelttiği, iki-üç saniyeden fazla sürmeyen bakışlarındaki meydan okuma belki bu yüzdendi.

Öteki çok daha yaşlıydı; elli filan... Daha doğrusu inceliğinden (dahası kuruluğundan) ya da bilinmeyen bir özelliğinden ötürü (belki saflıktır, hamlıktır; aa bak, aydın kadınlar da belli etmezler yaşlarını... Ama bu daha çok evkadınına benziyor; öğle vakti votka içmeye kalkışmaması gereken bir evkadınına) daha genç gösteriyordu. Acı kahve bir eteklikle kakao rengi bir kazak, taba pabuçlar, koyu kahve çoraplar giymişti. Sonra bütün bu kahverengi bolluğunun uyuşmazlığını turunculu yeşilli bir üçgen eşarpla dengelemeye kalkışmıştı. Sanki bir raslantı sonucu giyinmişti: Onu ordan, bunu şurdan alıp, kimisi ödünç... Eteği yıpranmış, kazağıysa yeni satın alınmış gibi...

"Sen hiç soru sormazdın," dedi votka bardağını döndürerek.

"Özür dilerim." Mavi gözler yalvararak bakıyordu karşısındakine.

Adam, o sırada genç olanına *Deniz*, yaşlısına *Güz* demeye karar verdi.

"Soru sormadım. Yalnızca mavilerden vazgeçmiş olduğunu söyledim. Birden farkına varıverdim. Dündü sanırım."

"Maviyi hep kullanırım, bilirsin ya..."

"Yanılıyorsun. O dönemin mavilerine bir daha hiçbir resminde rastlamadım."

Güz, sesini çıkarmadı, votkasından küçük bir yudum aldı.

"Mavi, senin o döneminde kullandığın mavi, ruhsal bir baskıyı imler."

Güz, hafifçe gülümsedi. Bu saptamayı arkadaşının gençliğine bağışlar gibiydi. Önem vermiyordu. Karşısındakinin aldırışsızlığı Deniz'i etkilemedi. O, ağırlıklı bir cümle söylediğinin

bilincindeydi. Havada da kalsa, bu ağırlığın kendini duyurması için bir süre bekledi.

"Osmanlı çinilerinin egemen mavisi," diye sürdürdü sonra konuşmasını. "Selçuklular o maviyi hiç kullanmadılar. Çünkü Selçuklu döneminde baskı yoktu. Osmanlı, Osmanlılığa kalkıştığında çinilerin mavisine bir şeyler oldu. Küsmedi... O zaman' bozarırdı. Baskı öylesine yoğun ve insafsızdı ki, mora da dönüşmedi; başkaldırmadı kısacası... Öyle için için acıdı kaldı: Ağulu bir mavi oldu."

"Osmanlı, Selçuklu çinileriyle ilgilendiğini bilmiyordum," dedi Güz. Arkadaşının coşkusundan hiç etkilenmemişti. "Bana kalırsa uyduruyorsun!"

"Ağu mavisi diyorum ben ona. Kendim buldum. Baskı olan her yerde vardır. Şilililer'de gelenekti, duvarlarını resimlerlerdi. Allende'den sonra bir daha resim yapmadılar. Evlerini boyamak gerekince düz beyaz kireci denediler, olmadı. Sonra maviyi buldular. Şimdi Şili'de bütün evler mavi boyalıdır, ağu mavisi, baskı, zulüm mavisi, senin mavin..."

"Hikayelerine bayılıyorum," dedi Güz. Ama şimdi heyecanlanmıştı, daha genç gösteriyordu.

Deniz kendini savunmak gereğini duymadı. "Senin o mavilerin," dedi yalnızca usul usul.

Bunların yemek filan yiyecekleri yok anlaşılan, dedi adam içinden. Tabaklarındaki şişler soğuyup katılaşmış. Birer yudum votkayla yetiniyorlar. Benimki ise bitmek üzere. Ne yapmalı? Garsonu çağırıp yarısını yediği bifteği alıp götürmesini söyledi ve ızgara balık ısmarladı.

Izgara uzun sürer, ne iyi!

"Bana bir soru sormuştun," dedi bu arada Güz. "Sormadım, inan, Sorulardan hoşlanmadığını bilirken... Eğer öyle bile olsa... Peki sorumu geri alıyorum."

"Boş ver! Çünkü ben sorunu yanıtlamaya karar verdim çoktan." Artık evkadını kimliğinden sıyrılmıştı. "O mavili resimleri hastaneden çıktıktan sonra yapmıştım." Bir sigara yaktı. "Bana bir şeyleri kabul ettirmeye uğraşmışlardı; zorlayıp durmuşlardı.

Yelkovan Yokuşu'nun, Suzi'nin var olmadığına inanmamı istiyorlardı."

Deniz, telaşından votka bardağını devirdi. Masayı temizlemeye gelen garsona çıkıştı:

"Aldırma bırak! Öylece kalsın. Ama bana çabuk bir votka daha getir!"

"Biliyorum, kızacaksın ama," dedi Güz, bağışlanmak ister gibi yalvararak, "onlara boyun eğdim. Tamam, dedim, ben Yelkovan Yokuşu'nda oturmuyorum. Zaten Ankara'da denize inen yokuş ne arar? Ankara'da deniz mi var? Ayrıca, Suzi diye birini de tanımıyorum. Evet, Suzi'yi tanımadığımı söyledim onlara. Çünkü baskı altındaydım."

Birden roller değişmişti. Güz'e hep saygılı davranan Deniz, egemen durumdaydı şimdi. Güz yalvarıp duruyor, bağışlanmak diliyordu.

"Dediklerini yaptım, onlara boyun eğdim. Çünkü orada, hastanede daha fazla kalamazdım. Hastaneden çıkınca doktorum resim yapmayı sürdürmemi istedi. Bakarsın, değişik bir şeyler çıkar ortaya, dedi. Her şeyin senin için altüst olduğu şu dönemde, bir daha hiç yapamayacağın bir şeyler... O, ne derse yapmak zorundaydım, daha doğrusu öyle sanıyordum. İşte mavili dediğin resimler o yıllardan kaldı."

> Salıverdiler beni... Suzi yoksa, Yelkovan Yokuşu da yoksa peki... Madem öyle, hadi güle güle. Ama sokaklarda, dolaşmamı buyurdular. Kocam da üsteleyip duruyordu. Tek başıma sokaklarda dolaşmaya alışmalıymışım. Bir öğleden sonra işe gitmek için kendisi otobüse binerken beni orta yerde bıraktı:
>
> Kızılay'a kadar git ve dön, dedi, yürüyerek. Ben bir sürü tanımadığım insanın arasında ne yapabilirdim ki, tek başıma hem de.
>
> Şimdi burada bir yabancısın, dedim kendi kendime. Bu, tekbaşınalığıma, öyle oluşuma katlanabilmek için bulduğum bir oyundu. Öyle düşün. İstanbullu ya

da taşralı biri değil ama; düpedüz bir yabancı. Yoo, turist olmaz. Turistleri sevmem. Suzi de nefret ederdi turistlerden. Kocası iş gereği gelmiş biri. Fransız? Olmaz! Çünkü o zaman Fransızca konuşmaya kalkışabilirim. Soğuk bir İngiliz? Aman aman, benim soğukluğum kendime yeter zaten, o da olmaz. Öyleyse Portekizli. En iyisi Portekizli olmak. Şimdi ben Portekizliyim. Denizi iyi tanıyorum, denizi seviyorum.

Gene de şu bulvar hiç fena değil. Atkestaneleri bir çiçek versin, o zaman seyreyle sen! Böyle diyor Portekizli. Aferin kadına, nasıl da tanıdı atkestanelerini. Kültürlü kadınmış. Oysa ben, onun ancak jojayo, korokko gibi adları olan ağaçları bildiğini sanırdım. Vitrinlere bayıldı; camlara yapışacak nerdeyse. Ama alışveriş yapacak parası yok. Portekiz yoksuldur; orada yabancı ülkelere gidenlerin ceplerini dövizle doldurmazlar. Bu işime geliyor. Alışveriş etmek istemiyorum çünkü.

Bu esinti başkentte baharı muştular. Damarlarında kaynayan kana karşılık bacaklarında duyduğun kesiklik öfkelendirir seni. Ama saçların dağılıp eteklerin uçuşmaya başlayınca kendini tutamaz, gülersin işte.

Taşıt gürütlülerini sevmediniz mi Portekizli bayan, sinyora! Ama onlar ne kadar uygar olduğumuzun bir kanıtıdır, kıskanmayalım lütfen! Buna karşılık bana sakın okyanus kıyılarınızın güzelliğini anlatmaya kalkışmayın! Ben de Yelkovan Yokuşu'ndan başlarsam apışıp kalırsınız sonra.

Ne oldu bana böyle? Bana ne oldu? Eve dönmek istiyorum, hemen şimdi. Bir taksi... Hayır, olmaz! Eve yürüyerek döneceğime söz vermiştim. Kendime, doktoruma, tedavi harcamaları için arabasını satan kocama karşı başarmak zorunda olduğum bir sınav bu üstelik.

Eve yürüyerek dönmek zorundayım. Ama önümü göremiyorum. Birden kör mü oldum ne? Hiçbir yeri

göremiyorum. Ağlıyorum da ondan. Ne olacak şimdi? Herkes bana bakıyor. Yoo, bakmıyor. Bakmıyorlar bile. Kimsenin aldırdığı yok. Şu yolda sersem sepelek, hem de ağlayarak yürümeye çalıştığımı görmüyorlar. Öyleyse ağlaya ağlaya yürü sen de.

Sinyora, siz en iyisi ülkenize dönün, Portekiz'e. Ben işte ağlıyorum..

Kaldırımlar ne kadar kalabalık! Bir tek kul, tek kişi çıksın da, "Ne oldu, niye ağlıyorsun?" diye sorsun bana. Sonra cevap filan beklemeden yanımda yürüsün. Birlikte eve dönelim, ona çay yapayım. Gelin ne olur! Hepinizi çağırıyorum. Çünkü boş evime gidiyorum. Çocuklarım bir süredir annemdeler. Öyle gerekti de. Akşama kadar kimse gelmeyecek evime. Ben yapayalnız ne yaparım? Suzi de yok, gitti.

Bir süre ikisi de konuşmadılar. Öyle ki, adam artık hiç konuşmayacaklarını sanıp korktu. Onları konuşturmak için lafa karışmayı nasıl da istiyordu. Zaten böyle hiç konuşmadan oturmak, yalnızca dinlemek, cuma günlerinin kuralına aykırıydı. Ama kadınlar onun orada olduğunun farkında değillerdi. Aldırmıyorlardı. Bu ilgisizlik adamı incitiyordu. Böylesine önemsenmemeye kim katlanabilir ki. Ama işte o, orada oturmuş önünde garsonun getirdiği balık tabağı silinmiş, yok olmayı, göze görünmemeyi seçmiş gibi, canının çekmediği balığı ayıklamaya uğraşıyordu.

"Eee," dedi Güz, "neden soru sormuyorsun?" "Canını sıkmak istemiyorum."

"Aradan on beş yıl geçti. Nereden başlayacağımı bilemiyorum. Daha doğrusu belki on altı, belki on iki... O yıllarla ilgili zamanı hep karıştırırım. Bana yardım etmek için soru sorabilirsin."

"Suzi kimdi? Yabancı biri mi?"

"Yoo... Ha, adına takıldın anlaşılan. Adı Suzi'ydi, çünkü sıkışınca onunla Fransızca konuşurdum." "Sen Fransızca bilmezsin ki."

"Suzi de bilmezdi"

"Gene de Fransızca konuşurdunuz!"

"Ben konuşurdum, o anlardı, cevap vermezdi. Çünkü zaman zaman Fransızca konuşmak zorunda kalırdım. Nasıl anlatsam... Bazen her şey çok kötü oluverirdi. İnanmayacaksm ama, şimdikinden de kötü. Anlayamamak, çözümleyememek... Anladığını ya da anlamadığını sanmak... Anladığını anlatamamak, anlamadığını anlatmaya uğraşmak... Sözcükler yetmezdi. O zaman Fransızca konuşurdum."

Güz bocalıyordu. Uzun çabalar sonucu artık anlamış bulunduklarını hiç anlamamış olmayı, anlamadıklarını zaten konuşmamayı, "hayat tecrübesi" denen şeyin değerinden kuşku duyduğu, bu yüzden de bu ayrıcalığı hiç kullanmamayı yeğlediği için olgunlaşacağına çocuklaştığı, çocuklaştığına aldırmadığı bir çağdaydı zaten. O karıştırdığı yıllara özlem mi duyuyordu, yoksa onları bir an anımsamanın dehşeti içinde miydi, bunu bile bilmiyordu. Kaldı ki...

> Taa tepelerden, dorukların yamaçlarını kaplayan ulu kestanelerin, cevizlerin, karaağaçların kuytuluğundan kurtulup çayırın bittiği, evlerin utana sıkıla tek tük göründüğü yerlerden başlayıp, önce hafif bir eğimle, sonra gittikçe hızlanarak (eğri büğrü taşlı, kaldırımsız, iki yanındaki el ele, bel bele vermiş eski evlerle, yani alabildiğine yüklü, alabildiğine ağır), evet, coşa taşa –tıpkı bir çavlan gibi– aşağılara inip deniz kıyısındaki asfaltta, on yedinci yüzyıldan kalma mermer çeşmenin karşısında soluklanırdı: "Üç çınarın ağlayan çeşmesi" derdim ben ona. ("Gülen" de olabilir.) Kayıklar akıp gidiyor, yeşilin, mavinin, benek benek morun içinden... Hantal mavnalar gözalıcı renkleriyle, çatanalar... Ne güzel! Şileplere, tankerlere bakma sakın; çirkindir onlar... Şirket-i Hayriye zamanından kalma vapurlar –İnşirah, İnbisat adlarıyla– güzelliğe dönüşen... Hep, ama hep bir güzelliğe dönüşen neler yok ki! Oysa güzel acıtıyor. Çünkü bir

sakatlık var içimde. Ve derken bir şey beni bırakıyor. Her şey beni bırakmış gibi oluyor o zaman. Dön arkanı denize. Yürü. Yolu geç. Yokuşu tırman. Adını, ormanın ötesindeki kaya kovuklarına yumurtalarına bırakan yelkovan kuşlarından alan yokuşu. Yumurtaları bekleyen eşlerine yiyecek taşıyan erkek yelkovanlar, keskin çığlıklarla yuvalarına dönerlerken gök birden kararır. İnsan hep yağmur yağacağını sanabilir. Yelkovanlar, kayalara yaklaştıkça binlerce şeritten oluşan dilimlerini ağ gibi ördüler; ağ gibi kapladılar kayalıkları. Yağmur bulutu dorukta oyalandı bir an, sonra parçalandı yaprak yaprak döküldü aşağılara, kovuklara.

Güneş yeniden ılıttı sokağın taşlarını. Ben de eve döndüm.

Hayır, kapıda öyle durdum bir süre. Sonra Suzi'ye gittim. Her zamanki gibi gülerek karşıladı beni, kucakladı. And içebilirim, kimsenin Suzi'si yoktur. Ve ben seni artık göremeyeceksem, karşıtım olduğun halde dayanışmamızdan güç alamayacaksam... Zayıflığımı biliyorum. Sen güçlüsün Suzi. Yaşama sanatının gerçek ustası olan sen. Sevecenliğin, aramızdaki ayrımın doğurduğu olağan ilgisizliği susturuyor. Binlerce yıldır yaşanmış, daha da yaşanacak olan hiçbir şey bizim durumumuza benzemez. Erkeklerden çok şey bekleyen kadınlardan değiliz biz. Evliliğimizin ilk yıllarında boyumuzun ölçüsünü almıştık bir kez (ömrümüzün ilk yıllarında nasıl ki hayattan almıştık boyumuzun ölçüsünü). Onların erkek dünyalannda mutlu olmaları, o dünyanın düzayak, girintisiz, çıkıntısız varlığı belki de bir güven oluşturuyordu içimizde.

Neyse bırakalım bunları. Sendeki tüm yetkinlikler bende olsun isterdim. Beni yargılamamanı isterdim. İçine gömdüklerinin, bana söyleyemediklerinin, onların hepsinin ta yüreğinde boy attıklarını görmek isterdim.

Belki sana rağmen yalnızlığım bu yüzdendir. Ya da sen bana kıyamadığından. Beni, ben olarak sevdiğinden.

"Şaşacaksın ama Suzi bütün saçmalıklarımı hoşgörüyle karşılardı. Oysa öyle mantıklıydı ki! O ev gitmemi hep engelledi."

"Hangi eve?" diye soruverdi adam. Çünkü Deniz'in, soru soracağı filan yoktu, öyle anlaşılıyordu. Başka şeyler düşünüyordu şimdi. Adamın söze karışmasına kimse aldırmadı. Güz, adamın sorusunu yanıtlamadı.

Cumartesileri ve pazarları çocukları babalarına bırakıp –hep birlikte maça gitmiş olabilirlerdi– Yelkovan Yokuşu'nu tırmanırdık. Kuşların yuva yaptıkları kayalıklara, kayalıkların eteğindeki ormana yaklaşamazdık elbette. Yelkovanlar hiçbir yabancının egemenlik alanlarına girmesine izin vermezlerdi çünkü. Ama ağaçlara yuva yapan öteki kuşlara, sincaplara, korunun börtüğü böceğine, yılanına, tavşanına göz yumarlardı. Aman insan ayağı olmasın da...

Biz ormanın sağ yanından kıvrılan keçiyolundan kayalığın arkasına geçerdik. Kayalığın ardı hiç de önü gibi yabanıl değildi. Dik bir yamaçtan oluşuyordu yalnızca. Yamaç aşağılarda, vadiye doğru dikliğini yitiriyor, uysal bir eğimle yemyeşil iniyordu. Vadinin tam ortasında, gölün kıyısında kırmızı damlı küçük bir ev vardı. Ondan ötesi gözalabildiğine kesintisiz bir yeşillikti sanki. Ama bu yeşilliğe bakıp aldanmamalı. İnişlerden, çıkışlardan, minik tepelerden ötürü tonları değişen, ama her zaman az, çok az ışık alan bir yeşil (güneş ışınları neden hep bulutlardan zorla sızıyordu?). Bu yüzden gölün sağ yanını çevreleyen, şu sözünü ettiğim evin arkasını verdiği kayalığı güçlükle seçiyorum. Ancak güneş batarken, kızıllık vurduğunda parıldayan küçük dereler, su sızıntıları var orda, burda.

Daha sonra evin arkasındaki kayalıklarda top ışıklar görülür; bir an yok olur, sonra gene yeryüzüne

çıkarlar. Kimlerdi onlar, kimlerdi bu ışık, bu ateş taşıyıcılar? Gün boyu nerede ve neden saklanmış olabilirler? Bize ne, derdi Suzi. Bak, oyalan. Öyle ya. Çünkü kuruntular, kaygılar uykuya dalmıştır artık; güvenlik içinde uyuyan çocuklarımız gibi. Kimse onlara karşı yan tutmayacak. Yeryüzü onlara karşı yan tutmayacak. Buna inanıyoruz biz.

Sonra gökyüzünün mavi suyu, vadinin yeşil suyu iyice çekilir, her yana bir esmerlik sızardı. "İşte her şey durdu," derdim birden. "Mucize bu... Artık yaşamasak da olur." "Yaşasak da olur," derdi Suzi.

Yerimden kalkıp o dik yamaçtan aşağı kendimi bırakmak isterdim. Bacaklarıma güvenir, adımlarımın gücüne, çevikliğine inanırdım; öte yandan tökezlemekten, yuvarlanmaktan, çıkaracağım tiz çığlıklardan, ölüp kalmaktan ürkerdim. Gene de oturduğum yerde doğrulur, ayağa kalkardım. Uçuruma doğru yürürdüm.

Suzi çekerdi kolumdan, "Hadi eve," derdi, "çocuklar dönmüşlerdir."

O zaman, ama yalnız o zaman biraz kızardım Suzi'ye.

Durup dururken oluşuveren sessizlik dayanılır gibi değildi. Sanki lokantayı dolduran kalabalık da susmuştu; öylesine yoğundu sessizlik. Az önce egemen duruma geçen Deniz'e de bir şeyler olmuştu. Gözlerinin mavisi koyuluyordu. Bakışları acılaşmıştı. Aklından geçenleri gözleri yansıtıyorsa eğer... Yok, olmazdı böylesi. Bir anlaşmazlık vardı ortada, ama neydi? Soru sormak yasaklanmışsa kim, neyi, nasıl çözebilecekti? Yalnızca sessizliği ya da yemek boyunca oluşup gelişen durumu değil, karşısındaki kadını, Güz adını koyduğunu (Güz mü, bu ne saçmalık böyle!) kurtarmak için konuşması gerekti genç adamın.

"Hiç öç almak istemediniz mi?"

Kimse şaşırmadı. Yalnız Deniz yok olmuştu bir anda. Şimdi masada sığıntı durumunda olan, önemsenmeyen, ilgilenilmeyen, unutulan oydu.

"Kimlerden öç alacaktım ki?" diye sordu Güz (ya da da artık adı öyle olmaması gereken) adamın yüzüne ilk kez bakarak ve ilk kez onu görerek. "Neyin öcünü? Hem hiçbir şeyin önemi kalmadı. Çok zor açıklamak. Öyle yaşlıyım ki... İnsan genç değilse artık, yaşlanmış demektir, siz nerden bileceksiniz. Elimden her şeyimi almışlardı. Bir daha da geri vermediler. Bana yalnızca dayanmak ve susmak düştü. Buna da çabucak alıştım. Resimlerim... Mavililerim ve daha öncekiler... Şimdi oldukça iyi bir ressam sayılabileceğim söyleniyor. Ama onlar gibisini bir daha hiç yapamadım. İşte bana kala kala benim olmayan resimleri boyamak kaldı bir tek. Ama yalnızca resim yapmak, yaşamak değildir ki... Oğlum, hesap lütfen. Karşı koyma Suzi. Biliyorum, bugün sıra sende, ama bırak Tanrı aşkına! Hesapları ödemeye başlayalı çok oldu. Bu, sonuncusu... İzin ver."

Yelkovan Yokuşu'ndaki evinde gecenin bir saatinde uyandı. Ansızın. Sanki birisi dürtmüş, bir ses uykusunu bölmüş gibi. Ama alışkındı: Geceleri sık sık uyanır, yatağında duramaz, dolanır dururdu.

Kocası her zamanki gibi derin uykudaydı.

Geceyi dolduran yalnızlığın yarasa kanatlarından tedirgin olmaması düpedüz yıldırıcı. En pahalı gömlekleri giyip en ipek kravatları taktığında ve aynadaki görüntüsüne gizliden gülümsediğinde tüm kuşkuları yok olur. Başka türlü bir *erkek* olduğu inancını hiç yitirmedi. Hastane giderlerimi karşılamak için arabasını satmak zorunda kaldığında bile bu inanç, onu umutsuzluğa düşmekten kurtarmış olmalı. Arabasını satması ve bunun sözünü bile etmemesi soylu bir davranıştı. Ne yazık ki, bu soylu davranış, yüreğimde herhangi bir sevgi kıpırtısı yaratmadı.

Yerinden kalktı. Sanki bu yüzden uykudan uyanmış gibi sokak kapısına' doğru yürüdü. Kapıyı açacakken gecelikli olduğunu farketti. Askılıktan yağmurluğunu aldı, giydi. Ayağına topuksuz keten pabuçlarını geçirdi. Merdivenlerden inip sokağa çıktı.

Sessizdi sokak. Sessiz ve ıssız. Sokak lambaları sönmüştü.

Gökyüzünün yıldızları yumuşak, kaygan bir aydınlık sunmaktaydı. Hafif esinti saçlarını dağıttı. Dönüp yokuşun yukarısına baktı. Suzi'nin penceresinde ışık olmaması da ne demek? Çünkü kendisi ne zaman uyanıp sokağa çıksa bilirdi, Suzi de oturmuş kitap okumaktadır odasında. Az sonra birlikte çay içiyor olacaklardır. Ama bu gece Suzi uyuyor. Ne tuhaf!

Omuzlarını silkti, aldırmıyordu artık.

Yokuştan aşağı yürümeye başladı. Fazla yürümedi.

Evleri, yokuşun başında sayılırdı zaten. Asfalt yolu geçti, deniz kıyısına vardı. Boğaz'ın ışıltılı sularına baktı. Deniz sakin sakin soluyor, anafor suları taş döşeli kıyıya yayılıyordu; çıt çıkmıyordu. Birden ürperdi. Dönüp mermer çeşmenin eşiğine oturdu. Cebinden sigara paketini çıkarıp bir sigara aldı. Hay Allah, kibrit! Sigarayı ağzına koyup öylece durdu.

"Sigaranızı yakayım!" dedi genç adam.

Kadın önce onu tanımadı, ama kibritin alevinde yüzünü görünce anladı.

"O küçük eve birlikte gidelim mi?" diye sordu genç adam.

Kadın sesini çıkarmadı. Yalnızca yerinden kalktı, yolu geçti, yokuşa doğru yürüdü. Adamın arkasından geleceğini, daha sonra yan yana birlikte yürüyeceklerini biliyordu.

1983

Değirmen

1.

Marmara kıyılarındaki tatil köylerinden Yeşilkent'in batı sınırındaki evin ışıkları gecenin geç saatlerine kadar yandı. Açık pencerelerden konuşma, kahkaha, müzik sesleri duyuldu. Opera orkestrasının ikinci kemancılarından Saffet Doğan'la karısı Handan, yazlık evlerine yerleşmeleri dolayısıyla bir *parti* veriyorlardı. Birbirlerine ancak sabah kahvesine ya da akşam çayına gitmeye alışkın olan Yeşilkent sakinleri için *parti* sözcüğü, biraz yadırgatıcıydı. Ne var ki, Handan'ın düzenlediği yemekli toplantılara *parti* demek âdet olmuştu; Handan da kendi deyimiyle, "ölüler gibi yaşayan bu insanlar" uğruna, karınca kararınca düzenlediği toplantılara, başkent sosyetesinin bahşettiği addan vazgeçecek değildi. Salt görgüsüzlüklerinden ötürü herhangi bir davranışa, bir nesneye gerçek değerini vermekten yoksun Yeşilkentliler arasında alçakgönüllü davranmanın gereği yoktu. Bu yüzden Handan, daha on gün öncesinden, plajda uygun bir dil kullanarak, hem açıklar hem de saklarmış gibi görünerek, bir parti vereceğini ve partiye ancak *dostlar*'ı çağıracağını fısıldayıp durdu. Bu *dostlar*'dan sayıldıklarını anlayanlar onur duydular; bu seçkin halkanın dışında kalanlar da hadlerini bilip sustular; *dostlar*'a imrendiler; günün birinde *çağrılmayı* umabilmelerine olanak olup olmadığını düşünüp içlerini çektiler. Aslında Yeşilkent gibi bir yerde *dostlar*'ı seçmek, başarılı bir parti

verebilmek (çünkü Handan'ın partileri hep başarılı olurdu) hiç de kolay değildi.

Çoğunluğu emeklilerin ya da iki-üç ay yaz tatilleri olan öğretmenlerin oluşturduğu görgüsüz küçük burjuvalar arasında *seçkinler*'i bulabilmek, onları bir araya getirerek, herkesin sere serpe yayılıp rahatladığı, görgü kurallarından çoğunu boşladığı günlerde, partinin hiç değilse falsosuz olmasını sağlamak bile zordu. Ne var ki Handan, zaten *kolay olmayan*'ı seçerdi hep, bununla övünürdü.

Az önce hep birlikte terasa çıkıp yeni doğmakta olan ayı seyretmişlerdi. Yalnız poyraz şiddetli olduğundan terasta fazla kalamamışlar, ışıkları azaltarak doğuya bakan o sevimli yuvarlak pencerenin önünde durmuşlardı. *"Ayın doğuşunu selamlamak"* da programın gereklerindendi. Üstelik Handan; kendi buluşu olan o sevimli yuvarlak pencerenin yeni işlevini keşfettiğini yüksek sesle bildirmek fırsatını böylece elde etmiş oluyordu. Herkesin ilgisini pencereden ve turuncu renkte yükselen aydan yana çektikten sonra, dinlenmeyi hak etmiş ayacıklarına sandaletlerini geçirivermişti. Şimdi salonun loş bir köşesine çekilmiş, başarısının tadını içine sindiriyor, gecenin ayrıntılarını düşünüyordu.

Doğrusu Yeşilkent'in hiçbir evinde böyle bir gece yaşanamazdı. Konserve fabrikası işletme müdürünün İstanbul'dan gelen konukları öyle diyorlardı. En önemlisi de, birbiriyle hiç ilgisi olmayan, görgü, karakter, eğilim ayrımları yüzünden başka koşullarda bir araya gelmeyi akıllarından bile geçirmeyecek on beş kişiyi böylesine kaynaştırabilmekti. Konuklar, yuvarlak pencerenin önünden çekilmişlerdi. Handan kuytudaydı, ama egemenliğini sürdürüyordu. Konuklar, farkında bile olmadan, onun dilediği gibi davranmaktan, isteklerine boyun eğmekten kendilerini alamazlardı. İşte sol eğilimli bir doçent, konserve fabrikasının sağcı işletme müdürü ile şakalaşıyor, aşırı davranışlarıyla her zaman dikkati çeken doktorun kızı, yaşlı bir hanımefendinin gençlik anılarına saygıyla kulak veriyordu.

Sağda solda sevimli cümleler duyuluyordu:

"İnanamayacaksınız ama, her odada *haşmetli* bir kül tablası bulunurdu!"

"*Zarif* bir kır at... Tek istediği buydu şekerim, *zarif*, bir kır at. Bilmem anlatabildim mi? *Zarif* dedim."

Evet, konuşmalar iyiydi. Büfeye gelince... Büfe tam bir şirinlik örneğiydi: Zengin ve görgülü kişilerin beğenisine uygun içki kadehleri, böyle pahalı nesneleri bir tatil evi için fazla gösterişli bulabilecek gençleri kızdırmamak için plastik meyve tabakları vardı. Buz kabı olarak kullanılan alüminyum pasta kalıbı, herkesi neşelendirmişti. Yeterli sayıda bıçak bulunmamasının, konuklar arasında yol açtığı bıçak trafiği, geceye bir başka hoşluk katmıştı. Yuvarlak hamur tahtalarından yapılma küçük masalar düpedüz harikaydı. Hele Handan'ın susakların içine koyduğu erikler, sivri İtalyan domatesleri... İşletme müdürünün karısı habire ellerini çırpıp, "Ah canım, bu bir harika!" demişti. Taşralı1ığı çabucak benimsemiş, böylece düşgücünü, sözcük hazinesini yitirmiş biriydi o. Coştuğu ya da sevindiği zaman bir tek sözcük geliyordu aklına: Harika! "Sen de bir harikasın," dedi Handan, içinden tabii.

Yemeklerde de konukların beğenilerini, daha doğrusu önyargılarını gözetmişti Handan. Lüks meze1ere alışmış olanlara karides salatası, karides salatasının gösterişini hafifletmek için fasulye pilakisi ile karalahana sarması hazırlamıştı. Evet, kimin aklına gelirdi karalahanadan zeytinyağlı sarma yapmak ve yaz ortası Marmara kıyısında karalahana yetiştirmek! Üstelik yemeklerden birine ufacık da olsa kusur bulmak, tek kelime ile olanaksızdı.

Hemen hemen el sürmediği tabağından bir köfte alıp ağzına attı. Birkaç yudum bira içti. Kendi verdiği yemeklerde heyecandan öyle tıkanırdı ki, bir şeycikler yiyemezdi. Kocasına baktı: Kuşkusuz o da hoşnuttu geceden. İki saattir oturduğu yerden kalkmamıştı. Bütün bu partiler kendi onuruna veriliyormuş gibi davranırdı Saffet. Önce bu kadar önemsenmeye aldırmıyormuşçasına çevresine bile bakmaz; kimseleri, yapılan şakaları, konuşmaları umursamaz; sonra da zamanı gelince geceyi keyfince kullanırdı. Sanki karı-kocanın arasında söze dökülmemiş gizli bir anlaşma vardı. Bu anlaşma uyarınca geceyi bölüşüyorlardı. İlk saatler Handan'ındı, sonrakiler Saffet'in. Daha Saffet'in saati gelmemiş olmalıydı. Kimsenin gözüne

ilişmemek için kuytu bir köşeye çekilmiş, sanki tek başınaymış gibi içkisini yudumluyor, beyazpeynirini, sakız leblesini ağır ağır çiğniyordu. Çevresinden hiçbir ses, gürültü ulaşmıyordu kulağına. Kazara kendisine yöneltilen soruları da duymazlıktan geliyordu.

Hep böyle olurdu. Saffet sessizce demlenir, zamanın, yalnız kendisinin olan zamanın geldiğini hissetti mi, başını kaldırıp önce çevresine, sonra oğlu Erol'a bakardı. Böylece törenin başlaması için ilk işareti vermiş olurdu. Erol, dergâhlarda hizmet gören çömezlere özgü uysallık ve boyuneğişle yerinden kalkar, duvarda asılı duran bağlamayı indirir, parmak uçlarında kutsal bir nesne gibi taşıyarak babasının kucağına bırakırdı. O sırada Saffet, yerinden kalkmış ve ayaklarının altında serili duran koyun postuna oturmuş olurdu. Zaten Saffet bağlamasız, postsuz ve kemansız hiçbir yolculuğa çıkmazdı.

Saffet önce bağlamanın karnını, böğrüne iyice yerleştirir, hafifçe öne doğru eğilir di. Bağlamayı öyle bir kavrardı ki, saz bedeninin bir parçası oluverirdi. Sonra mızrapla teller üzerinde şöyle bir gezinmeye başlardı. Saffet'i hiç dinlememiş olanlar (hele klasik Batı müziği meraklısı olup da türküleri küçümseyenler) oturdukları yerde huzursuzca kıpırdanırlardı. Saffet'in bağlamasının tadını bilenlerse, bekledikleri anın geldiğini görüp sevinirlerdi. O, çevresine aldırış etmeden, sabırsızlananlara da tedirginlere de aynı ilgisizliği göstererek, sazını tıngırdatır durur, bir makamdan ötekine geçer, sanki gönlünce bir ezgi arardı. Ama söylediği ilk türkü hep aynı türkü olurdu:

Küçücükten aldım sazı elime
Dertli dertli vurdum sazın beline

İşte o zaman sönük ışıkların aydınlattığı gündelik sevinçlerine bürünmüş yüzler buğulanıverirdi. Kiminin uzun zamandan beri bilmekte olduğu, kiminin de ancak o anda farkına vardığı gizli bir yere dokunurdu bu ezgi. Çoktan yitirilmiş, yitirildiği bile unutulmuş bir şey, bir anı, ruhsal yapılarının temel taşlarından biri belki, vazgeçilmez bir duyarlık nasılsa bulunuverirdi de, insanlar gene onu az sonra, şöyle bir dalgınlık sırasında

ellerinden kaçıracaklarını iyi bildiklerinden, sevinçlerine hüzün katarak, geçip giden dakikalara sımsıkı sarılırlardı.

Sonra başka bir türküye geçerdi Saffet:

Hem okudum hemi de yazdım
Yalan dünya senden geçtim oy

Ve dünya, karides salataları, Çerkez tavuklarıyla yalan bir dünya olup çıkardı. Saffet'i dinleyenler, bu Renault'lu, Murat'lı, Yeşilkent'li dünyadan o saat vazgeçiverirlerdi; hem de uzun boylu düşünüp taşınmadan. Tabaklarındaki yiyecek artıklarına tiksinerek bakarlar, içki bardaklarına hiç değilse türkü boyunca el sürmezler, sigaralarını ya tablalarında unutur ya da aceleyle söndürürlerdi.

Döndüm baktım sağ yanıma
Mehemmedim can veriyor.

Artık hepsi kim olduklarını merak etmek gereğini bile duymadıkları Mehemmet'le birlikte, onun, gizini çözemedikleri yüce gönüllülüğüyle birlikte can vermeye hazırdırlar. Ama türkünün sonuna gelinmiştir. Türküyle birlikte acının, yoksulluğun, hiçliğin yüceltilmesi de sona erer. Zaten Saffet, canlı bir oyun havasına geçmiştir artık. Konuklar kısa bir süre için duygularını nereye yönelteceklerini şaşırırlar. Ama bulundukları yerde kalmaları da olanaksızdır. Kıvrak ritm, bu kez de ruhlarının bir başka karanlığında kalan örtüleri kaldırmayı başarmıştır. Bilen bilmeyen, dayanamaz çıkar ortaya; Silifke havasıyla çiftetelli oynamakta bir sakınca görmez.

Handan, sandaletlerinin içinde ayak parmaklarını keyifle oynattı. Mutluluğun, başarının doruğundaydı şimdi. Gözlerini yumdu.

"Yoruldunuz mu yenge?"

Lâle'ydi. Saffet'in uzaktan hısmı olan bir kızcağız; liseyi yeni bitirmişti. Handan, ondan neden "kızcağız," diye söz edip

durduğunu bile bilmiyordu. Belki onu böyle onurunu kırmadan, salt sevecenlikle küçültünce, kızın belli belirsiz sezinlediği direnişini alt edeceğini sanıyordu. Lâle lekeli bir pantolon; lacivert pamukludan bir bluz giymişti. Ayağında düz keten pabuçlar vardı. Kızı, doğru dürüst bir şey giyinmesi için kandıramamıştı bir türlü.

"Yok şekerim," dedi, "yorgun filan değilim."

Ve Lâle'nin kolunu okşadı.

"Biranız bitmiş. Bardağınızı doldurayım mı?"

"Teşekkür ederim canım, iyi olur. Nedense susamışım."

Lâle'nin arkasından baktı. Uzun boylu, balık etinde nefis bir yaratıktı Lâle. Ama bu topluluğun dışındaydı. O ve oğlu gecenin uyumsuz olan tek yanıydılar. Kendisini, onları, egemenliği altına almakta böylesine çaresiz böylesine güçsüz bıraktıkları için öfkelenmemek elinde değildi. İkisi de Handan'ın elinden kaçmakta aynı ölçüde ustaydılar. Oysa Handan, Lâle'yi belli bir amaçla Yeşilkent'e çağırmış, evinde ağırlamıştı. Kızlara hiç yüz vermeyen, doğru dürüst bir arkadaş bile edinemeyen Erol –bu garip, anlaşılmaz çocuk– belki de tıpkı kendisi gibi, kimselere benzemeyen Lâle'yle anlaşabilirdi. Ama onların birbirlerine aldırdıkları yoktu. İşte bu gece de bir kez olsun konuşmamışlar, yan yana bile gelmemişler, saygılı garsonlar gibi konukları sessizce ağırlamaktan başka bir şey yapmamışlardı. Çocukların, yalnızca Handan'ın ağzının tadını bozmak konusunda anlaştıklarına kuşku yoktu.

Handan, daldığı düşüncelerin arasında, bağlamanın sustuğunu fark etmişti. Şimdi herkes yüksek sesle, şatafatlı sözcüklere sığınarak konuşuyordu. Saffet'in çevresinde, onunla aralarına saygılı bir uzaklık koyarak toplanmışlardı. Saffet, bağlamasını, koyun postunun üzerine, kendisinden arta kalan yere yatırmıştı. Konuklarının yüzüne ilk kez bakıyordu. Kendisini, onları ilk kez görüyormuş, ilk kez bu gece, az önce tanışmışlar gibi elinden geldiğince süsleye püsleye sunmak, çevresine toplananları da alçakgönüllülükle kabullenmek isteğiyle doluydu. Mutlu, apaçık, dost gözlerle bakıyordu onlara. Kendisine yöneltilen soruları, içeriklerine aldırmadan, öylece rasgele, ama coşkunlukla yanıtlıyordu. Saffet şimdi dost bildiği kişilerle söyleşirken,

Handan'ın mutluluğu doruk noktasından yavaşça aşağılara inmeye başlamıştı. Ama alışıktı buna, hiç yadırgamıyordu. Başarısının yenilgiye dönüşümünü, önlenmesi gereken bir tatsızlık değil de, bir durumun olağan sonucu olarak alır, boyun eğerdi.

Şimdi salonda gerçekten tedirgin olan biri vardı: Erol! Handan, oğlunun dudaklarının nasıl öfke ve utançla kasıldığını, bir korku anını atlatmaya çalışarak, alnının nasıl terlerle boncuklandığını biliyordu. Erol, boşalan kadehlere, dökülmesi gereken kül tablalarına filan aldırmıyordu artık. Yalnızca bekliyordu. Handan sabırsızlıkla baş parmağını ağzına götürdü, tırnağını dişlemeye başladı.

"Hadi artık," diye seslenesi geliyordu Saffet'e, "çabuk ol da, bitsin şu oğlanın çilesi!"

Saffet ancak çevresindekiler dağılınca Erol'a döndü.

Bu kez deminki gibi gizli bir işaret vermedi de, herkesin duyabileceği buyurgan bir tonda, alabildiğine yüksek sesle konuştu:

"Erol, kemanımı getir!"

İşte her şey bu kadar yalındı. Şimdi Handan'ın mutluluk çizgisi büyük bir hızla baş aşağı inmeye başlamıştı ya, hiç değilse Erol kurtulmuştu. Çünkü Saffet kemanını eline alıp, salonun en ışıksız köşesine doğru yürüdü mü, hiçbir güç Erol'u orada tutamazdı.

Saffet, konservatuvarda parlak bir öğrenciydi. Harika çocuk denemezse bile, işte ona yakın yüksek bir yeteneği vardı. Daha konservatuvardayken resitaller verir dururdu. Şimdi ellisine merdiven dayamıştı; opera orkestrasında bir ikinci keman olmaktan ileri geçememişti. Grup şefliğine bile kendisinden çok sonra gelenler atanmışlardı. Saffet, karşılaştığı haksızlıkları, duyduğu kırgınlığı uzun süre başkalarına, başka müzikçilere, dostlarına, işten, halden anlar sandığı kişilere anlatmayı denemiş, kendisini avutacak sözler beklemiş, ama hep anlamsız karşılıklar, kaçamak bakışlarla karşılaşmıştı. Sonunda çileden çıkmıştı. En yakın dostlarıyla bile kavga etmekten çekinmemişti. Gece yatağa yattığında, yolda yürürken, banyoda, tuvalette

düşüncelerini tüm açıklığıyla dile getirebiliyor, haklılığını savunuyordu. Ama bütün bunları bir başkasına aktarmaya kalkışınca iş değişiyordu. Sonunda konuşmaktan bütün bütün vazgeçti. Kemanıyla, sanatıyla ilgili sorunları aktaramadıktan sonra ağzını açmanın ne yararı vardı? Sessiz, küskün bir adam oldu. Karısıyla bile konuşmuyordu artık. Konuşacağına bağlama çalıyordu. Gereksindiği ilgiyi, anlayışı bağlamayla kazanıyordu. İyi bir dosttu bağlama. Kemana benzemiyordu. Saffet kemanına karşı saygılıydı, ondan korkuyordu. Öte yandan bağlama çalmak, çevresine kolayca sulu gözlü, duygulu kişiler toplamak yetmiyordu. Sonunda Saffet, içinde sızlayıp duran yaraya iyi gelecek çareyi buldu. Handan'ın başarılı partilerinde bağlama çalarak gerekli ilgiyi, sevgiyi, hatta teşekkürü topladıktan sonra dinleyicilerine geçirdikleri bulunmaz dakikaların bedelini ödetiyordu; kemanla, bu buyurgan, acımasız, küstah *şey*'le konuklarının –deyim yerindeyse eğer– canına okuyordu.

Tek başına güçsüz bir Saffet olarak başaramadıklarını o soğuk, korkunç müzik aleti başarırdı. Kendi duyduğu korkunun, yenilginin acısını, başkalarının rahatlarını kaçırarak, canlarını sıkarak çıkarmak, Saffet'in hayatta bulduğu tek doyumdu belki de. Oturdukları evlerin hepsinde salon ışıklarının erişmediği karanlık bir köşe mutlaka bulunurdu. Ev, bu amaca göre seçilir, ışıklar ona göre düzenlenirdi. Saffet o karanlık köşede, müzikten hiçbir şey anlamayan (anlayanlar daha beter sıkılırlardı, o da başka) konuklarına Ysay'ın sonatını çalardı.

Handan da müzikten pek anlamazdı. Ama Ysay'ın sonatını öyle çok dinlemişti ki, nasıl çalınması gerektiğini ya da Saffet'in nerelerde hata yaptığını iyi bilirdi. Saffet'in Ysay'ın sonatını gerçekten kusursuz çaldığı gecelerde Handan, hayatı kendisine zehir eden bu huysuz, suratsız adamı bininci kez bağışlardı.

2.

Dışarda poyraz iyiden iyiye şiddetlenmişti. Ağaçlar köklerinden sökülüvereceklerdi sanki. Yaprakların hışırtıları arasından

duyulan dalgaların sesi, coşkun bir ırmağın akışını andırıyordu. Erol arkada, konuk odasının merdivenlerine oturmuştu; burası rüzgâr almıyordu. Başı ellerinin arasındaydı. Uzun süre öylece kaldı. Ayak sesleri duyunca başını kaldırdı. Gelen Lâle'ydi.

"Ne yapıyorsun burada?" diye sordu Lâle.

"Oturuyorum."

"Yattığını sanmıştım."

"Gittiler mi?"

"Çoktaan... Annenle bulaşıkların çoğunu yıkadık bile."

Erol'un yerinden kıpırdamadığını, konuşmadığını görünce, o da merdivenlere oturdu.

"Canın bir şeye mi sıkıldı?"

"Evet."

"Ne oldu?"

"Hiiiç... Ben hep sıkılırım zaten."

"Yatmayacak mısın?"

"Uykum yok. Annem yattı mı?"

"Yattı."

"Benimle değirmene gelir misin?"

"Değirmene mi?"

"Az ilerde bir değirmen vardır. Az ilerde dedimse, üç-beş kilometre ötede. Bazı geceler oraya giderim, özellikle aylı gecelerde. Sen de gelir misin?"

Lâle durakladı.

"Geç oldu," dedi, "başka bir gün gitsek."

"Asıl geceleri güzel olur değirmen. Hem sen gelsen de gelmesen de ben nasıl olsa gideceğim. Aklıma koydum çünkü. Bana kalırsa böyle bir öneriyi kabul etmemek aptallıktır. Çünkü seni gece yarısı yıkık bir değirmene götürmeye kalkışacak birini kolay kolay bulacağını sanmıyorum. Zaten kimsenin benimki gibi bir yıkık değirmeni yoktur. Hadi, bir şey al sırtına. Ben de el fenerimi getireyim. Şimdi ay var, ama biz dönerken çoktan batmış olur."

İki-üç dakika sonra evin arkasındaki yamacın hemen berisinden başlayan patikadaydılar. Toprak, çakırdikenleri, devedi-

kenleri, bodur fundalar, taşlarla kaplıydı; ay ışığında kıpırtısız, ay aydınlığını karanlığa çeviren koyu gölgelerle uzanıyordu. Lâle arkasına baktığında, kısa bir süre içinde evleri bu kadar geride bırakmış olmalarına şaştı. Poyraz hâlâ dinmemişti, ama biraz hafiflemişti. Kuru, kumlu toprak ayaklarının altında gıcırdıyordu. Bir süre konuşmadılar. Lâle, değirmene gitmeyi öneren kendisiymiş, Erol'un peşine zorla takılmış gibi huzursuzdu; o kadar fazlaydı Erol'un yanında.

"Şu öten ocak çekirgesi," dedi Erol, neden sonra konuşarak. "Buralarda hep bir tane ocak çekirgesi bulunur. Hemen yanıbaşında bile ötse, sesi göğün derinliklerinden geliyor sanırsın... Dinle bak!.. Poyraza filan aldırmaz öter durur böyle. Fırtınanın, lanetin ortasında huzur, iyiliktir o. Yağmur yağarken bile keyfini bozmaz. Ben yağmurda, yağmurun tıpırtıları arasında ocak çekirgesini dinlemeye bayılırım. Ötüşü sevinç verir insana."

Bir süre daha ses çıkarmadan yürüdüler. Sonra garip bir çığlık duyuldu.

"Bu da puhu cinsinden bir kuş... Buralara ilk geldiğimizde, yılanın biri kuş yutuyor da, hayvancağız can havliyle bağırıyor sanıp kahroldumdu kederimden."

"Kısa zamanda kuşlarla, böceklerle anlaşmışsın bakıyorum. Benim kuşlara, böceklere düşkünlüğüm yoktur pek."

"Biliyorum, sen pantolonlara, şortlara düşkünsün; özellikle gösterişsiz ve kirli olanlarına... Öyle değil mi?"

"Böyle rahat ediyorum."

"Aradan üç-beş yıl geçsin, artık rahat edemezsin. En çok beş yıl filan dayanabilirsin zaten; daha fazla direnmek elinden gelmez. Şalvar mı giydirirler sana artık, tulum mu, kısacası o yıl hangi rüküşlük moda ise onu..."

"Kimler giydirecek ki beni?"

"Onlar işte... herkes... en başta annem tabii."

"O kadar hızlı yürümesene, yetişemiyorum. Soluğum kesildi."

"Özür dilerim. Annem ya da öteki kadınlar aklıma gelince öfkemden ne yaptığımı bilmem çoğunlukla... Yoruldunsa oturup dinlenelim."

"Yo, yorulmadım. Yalnız annen merak ederse diye tasalanıyorum."

"Annem arada geceleri dolaşmaya çıktığımı bilir. Ama değirmene gittiğimi bilmez. Değirmenden hiç söz etmedim ona."

"Neden?"

"Orada değirmende bir kadın var: Razi ana. Annem gider, ona da 'şekerim' der sonra. Günün birinde bu geceki takımı toplar, orada, çınarların altında piknik yapmaya kalkar. Babam değirmenin damına çıkar, Ysay'ın sonatını çalar. Benim sevgili değirmenim, Razi anam ve Ysay'ın sonatı... Ne kötü bir şaka olurdu değil mi? Zaten ben şakadan hiç hoşlanmam."

"Şaşırtıyorsun insanı. Seninle ne konuşacağımı bilemiyorum. Hemen de susuveriyorsun. Nelerden hoşlandığını, hangi konularda konuşmak istediğini bile bilmiyorum. Ders de çalışmıyorsun, değil mi?"

Erol durdu. Lâle'nin kolunu tuttu, yüzüne baktı.

"Bana ders çalışmamı hatırlatmanı annem istemiştir, değil mi?" diye sordu öfkeyle. "Sana bir sır vermek istiyorum; omuzların ve on sekiz yaşın, ağırlığını kaldırabilirse tabii. Sınavlara girmeyeceğim. Yarın koş, anneme yetiştir istersen!"

"Ayıp sana!" dedi Lâle ve yürümeye başladı. "Beni ne sanıyorsun?"

Erol konuşmasını sürdürmek istediğinden, kızın söylediklerini duymazlıktan geldi; hatta onu kırmış olabileceğini bile aklına getirmedi.

"Sana büyük bir laf edeyim," dedi. "Adam olma fırsatını alıyorum elimden. Bence çağımızda yapılması mümkün en şövalyece davranış budur. Yağlı enseli, geğirtili, yaşamın suskunluğundan hoşnut bir adam olma fırsatını elimden alıyorum... Aa, bak işte değirmene geldik!"

Genişçe bir toprak yola saptılar. İki yanda duvar gibi böğürtlen çalılıkları yükseliyordu, böğürtlen duvarı ay ışığını kesiyordu. Erol fenerini yaktı. On beş-yirmi adım yürüyüp düzlüğe vardılar. Ötelerden çayın sesi duyuluyordu. Düzlük, çevredeki çınarların tepeleri ay ışığında pırıl pırıldı, çınarların dipleri,

karşıda değirmenin bulunduğu yerse koyu karanlık... Düzlüğü geçip değirmene yaklaştılar. Erol, fenerini uzattı. Çınarların gölgelediği çukurlukta, fenerin ölü ışığında değirmenin kara kara direkleri, çatısı belirdi. Değirmenden çok, bir yıkıntıya benziyordu; birkaç bin yıllıktı sanki.

Biraz daha yaklaştılar. Erol, Lâle'nin elinden tutup tahta merdivenlerden indirdi. Değirmen taşının bulunduğu yere geldiler.

"Nasıl buldun? Müthiş değil mi? Birkaç dakika yalnız kalmaktan korkmazsan değirmeni işletir, gelirim."

Bir süre sonra değirmenin taşları inleye gıcırdaya dönmeye başladılar. Değirmenin bütün tahtaları sarsılıyor, her yandan bir başka ses geliyordu. Çarktan dökülen suyun sesi, bütün gürültüleri bastırıyordu gene de.

"Ne güzel değil mi?" diye sordu Erol, Lâle'nin yanına geldiğinde.

Lâle, Erol'un sesindeki değişikliği hemen sezmişti. Sevinçle titreyen, öte yandan güven dolu bir sesti bu. Bacaklarını iki yana açmış, kollarını kavuşturmuş, kendi öz malına sahip çıkan bir adamın güveni içinde, Lâle'nin karşısında duruyordu.

"Babamın çaldığı bütün sonatlardan güzel bana sorarsan. O mıymıntı türkülerden de güzel. Yalnız güzelliğini iyice duyabilmek için biraz uzaktan dinlemek gerek."

Aydınlık düzlüğün sağındaki küçük kulübenin kapısını itti. İçerisi karanlıktı; öğütülmüş buğday ve kepek kokuyordu. Erol, duvardaki raflardan küçük bir mum alıp yaktı. Sonra Lâle'yi içeri çağırdı. Kulübenin köşesine un çuvalları yığılmıştı. Çuvallardan birinin üzerine sırt üstü uzandı. Lâle'ye de yanındaki çuvalı gösterek:

"Hadi sen de uzan," dedi. "Burası benim sayılır."

İkisi de yattıkları yerden hiç konuşmadan değirmenin sesini dinlediler.

"Güzel, değil mi?"

"Evet."

Gene uzun bir sessizlik oldu. Sonra Lâle yattığı çuvalın üzerinde yüzükoyun döndü, uzandı; Erol'un kolunu okşadı yavaşça. Erol yerinden kıpırdamadan:

"Sevdin burasını değil mi?" diye sordu.

"Sevdim."

"Böyle bir şeyi bir daha hiç yaşayamayacağını düşünüyorsundur belki de, ha?"

"Öyle."

"Yanılıyorsun. Bundan daha güzellerini bile yaşamak mümkün. İstersen tabii."

"Nasıl?"

"Benim Razi ana seksenlik bir ihtiyardır. Kendi öyle diyor ya, bakma sen, bin yaşında vardır o; hatta daha bile yaşlıdır. İskender zamanından kalmadır belki. Belki İskender ordularının buralardan geçtiğini de görmüştür. Ama o zamanlar küçük bir kız çocuğu olduğundan pek hatırlamıyordur olanı biteni. Aklında biraz toz bulutu, biraz nal sesi kalmıştır, o kadar. Neyse... işte bu iki bin yıllık kadının artık bir yardımcıya ihtiyacı var; güveneceği birine. Boğaz tokluğuna iş gören, ama bir gece gırtlağını sıkmaya kalkışmayacak birine. Çünkü Razi ana daha uzun yıllar yaşamak, aydan gelen insanların da şu yoldan geçtiklerini görmek istiyor. Karşı kıyıda, yamaçta buna benzer bir kulübe var. Biraz onarım gördü mü, oturulacak hale gelir. Benimle orada yaşamaya ne dersin?"

Çuvalın üzerinde doğruldu. Lâle'nin yüzüne baktı:

Düşkırıklığına uğradı. Söyleyecek sözü olmayan kızlar gibi salak salak gülümsüyordu Lâle.

"Gülecek ne var bunda!" diye terslendi. "Ben çok ciddiyim. Hayatımda ciddiye aldığım tek şey bu benim. Bak, bu iş olursa şimdi olur, anladın mı? Sonra yapamayız. İstesek de yapamayız. Günün birinde sen de annem gibi yazlıkta bile lame pabuçlar giyip, gülünç partiler düzenlemeye kalkarsın. Ben babam gibi keman çalmam tabii ama, kim bilir ne düzenler çevirir, ne nutuklar atarım. Ya da evimde karanlık köşeler bulundurur, oralara gizlenirim. Şu kirli pantolonlarımızı çekip alacaklar diyorum sana. Donumuzun rengini, kıçımızı bile görmek isteyecekler. Eğer o kadar utanıyorsanız, alın bizim verdiklerimizle örtünün, diyecekler."

"Beni yanlış anladın galiba," dedi Lâle yavaşça. "Benim kimseye benzememeye uğraştığım yok. Kimseye savaş açmıyorum."

"Biliyorum. Bunun için, böyle olduğun için tatlısın ya zaten. Seni annem de tatlı buluyor. Ama annem senin de herkese benzemen için elinden geleni ardına koymayacaktır. Bu gece, bütün o rezilliğin ortasında, pantolonunun dizindeki lekeye takıldı gözüm. O lekeyle avundum. Bak, işte tam şuradaydı." Eğildi, Lâle'nin dizini, pantolonunun üzerinden öptü. "Hatırım için bir şey yapar mısın? Saçlarını çözsene... Bak, ay ışığı tam kapıdan giriyor şimdi. Hadi çöz saçlarını. Ya da bırak, ben çözerim... Ama önce..."

Yerinden kalktı, mumu söndürdü. Mumun sarı ışığı, titrek alevi sönünce kulübenin içini dolduran ay ışığı daha bir belirginleşti. Hareketsiz, sessiz bir aydınlıktı bu. Erol, Lâle'nin örgülerini çözmeye başladı. Ağır ağır, tatlı ama zor bir işin üstesinden gelir gibi. Sonra kollarına doladığı saçları birden bıraktı. Kızın saçları, omuzlarından aşağı su gibi dökülüverdi.

"Bunları da bırakmazlar," dedi Erol, Lâle'nin saçlarında ellerini gezdirirken. "Berbere, kuaföre yollarlar seni. Birtakım yabancıların beceriksiz, sevgisiz elleri bu incecik tellere pis kokular sürerler; onları toplayıp kocaman, cansız bir yastık gibi tepene oturturlar. O zaman seni görmeyi hiç istemem... Demek yukardaki küçük kulübede oturmayacaksın benimle? Gerçi kış biraz zor geçerdi, üşürdük. Dere taştığında kimi zaman yiyeceksiz kalırdık. Ama bütün bunlara pek önem vermezdik."

"Bağışla beni. Ama ben düş kurmayı sevmem. Beceremem de."

"Hay Tanrım, burada düş kuran kim? Düşten söz eden kim? Sana krallığımı sundum; sense dalga geçtiğimi sanıyorsun. Ne biçim konuşmalar beklediğini bilmez değilim. Bir hıyarağası elini tutup evlenme önerisinde bulunacak... Sana bunu öğrettiler değil mi? Düş yoksunu bir hıyarağası... Belki seni sevdiğini de söyler... Neden söylemesin ki? Yalan olduktan sonra. Çünkü sevdiği sen değilsindir, el değmemişliğindir olsa olsa. Bilmem, anlatabiliyor muyum? Efendim?.."

Lâle'nin yüzü karanlıkta kalmıştı. Erol ona iyice yaklaştı, ama kızın yüzünün tüm çizgileri kilometrelerce uzaktaydı.

"Hey, durgun deniz!" diye bağırdı. "Susan deniz! Nerdesin?"

Lâle hafifçe güldü. Erol böyle güldüğü zamanlarda Lâle'yi sevmiyordu. Belki Lâle'ye güvenmesi, ondan bir şeyler ummaması düpedüz aptallıktı. Gene de ona kızmak elinden gelmiyordu. Daha çok küçüktü Lâle. Ama büyümesini beklemek de çare değildi. Çok değil, üç yıl sonra Lâle, magazin kapaklarındaki kızlara benzetilecekti. Çünkü güzeldi. Keşke böylesine güzel olmasaydı!

"Seni anlıyorum," dedi Lâle, saçlarını yavaş yavaş örmeye başlayarak. "Bir roman kahramanı gibisin. Daha doğrusu belki de zamanımızın kahramanı. Ama ben... Ben tek başıma ne yapabilirim ki?"

"Bırak saçlarını!"

Erol öyle bağırmıştı ki, Lâle saçlarını hemen çözüverdi. Korkmuştu...

"İstersen beni öpebilirsin," dedi yavaşça, yalnızca korktuğu için.

Sesi öylesine az çıkmıştı ki, Erol yanlış işitip işitmediğini düşündü.

"Bana lütufta bulunmak zorunda değilsin," dedi. "Gene de bu değerli armağanına teşekkür ederim. Ama istediğim bu değildi. Ben seninle burada yaşamak istiyordum. Bir hayatı, başkalarının çılgınlık diyebilecekleri bir şeyi bölüşmek için... Sen bütün bunları becerirsin sanmıştım. Yanılmışım. Düşünsene bir, ne güzel olurdu burada birlikte yaşamak... Dünya bizi kendine benzetinceye kadar. Çünkü aslında zayıf, hatta korkak bir insanım ben. Görünmek istediğim kadar güçlü değilim. Tek başıma beceremem. Biliyorum, günün birinde ben de yaşama sevincimi katlar, arabalar, koltuklar, tiksindirici reklamlarla bize sunulanlar üzerine kuracağım. Ama o zamana kadar, hiç değilse o zamana kadar, elimdeki fırsattan yararlanmalıyım."

"Neden her şeyden bu kadar çok tiksiniyorsun? Hayatı sevmiyorsun sen, yaşamayı sevmiyorsun! İnsanları da... Onun için böyle kaçmak istiyorsun."

"Öff, bırak bu boş lafları! .. Kimler öğrettiyse sana...

Ben değirmenimi seviyorum, Razi anamı seviyorum, yaşlı bostan bekçisini seviyorum. Tüm gereksinimi bir şişe sudur onun. Üç günde bir buraya gelir, şişesini doldurur, gider. Hiçbir

şeyden korkusu olmadığından –yitirecek neyi var ki korksun?– o ıssız tepelerde tek başına dolaşır. Keçisiyle birlikte... Sonra ben seni de seviyorum."

Lâle'nin yüzünün karanlığına doğru eğildi. Kısa bir süre için, kendi ayışığı vurmuş yüzünün çizgileri de silindi. İki yüzün karanlığı birbirine karıştı. Erol çok uzun olmayan bir süre sonra, Lâle'nin yüzünü ayışığından yana çevirince, kızın yanaklarının ıslak olduğunu gördü.

"Neden?" diye sordu, gözyaşlarına parmaklarıyla dokunarak.

"İlk öpüldüklerinde bütün kızlar biraz ağlarlar," dedi Lâle, Erol'un göğsüne sokularak. "Romanlarda yazar, okumadın mı?"

Erol, göğsündeki gümbürtüyü duymasın diye, Lâle'nin başını avuçlarının arasına alıp, onu kendinden uzaklaştırdı. Sonra yüzükoyun çuvalların üzerine uzandı. Pişmanlıkla, mutlulukla doluydu. Ve bütün bu duyguları tek başına yaşamak istiyordu. Bir süre için Lâle'nin orada olduğunu bile unuttu. Elinde olmayan zalimliğini sindire sindire içine çekti. Sonra doğruldu. Lâle bıraktığı yerde kıpırtısız duruyordu. Onu canlandırmak, güldürmek, kocaman bir çiçek gibi açıldığını görmek kendi elindeydi. Tek başına sürdürdüğü gevşek mutluluğu, yerini, karşısındaki kızın üzerinde bir anda kuruverdiği sınırsız egemenliğin amansız coşkusuna bırakmıştı. Erol, ani bir sevecenlikle Lâle'nin yüzünü göğsüne bastırdı.

"Hadi," dedi, "ör saçlarını artık. Ör de gidelim."

Birlikte kulübeden çıktılar. Erol değirmeni durdurdu. Böğürtlenli yoldan geçtiler. Uzun süre konuşmadılar.

"Dinle," dedi Erol sonra Lâle'yi durdurarak. "Nasıl olsa bir gün kıstıracaklar seni. Beni de. Ama elimizden geldiğince oyalamalıyız onları, anladın mı? Sonuna kadar direnmeliyiz." Birkaç adım attı, gene durdu. "Nerede, nasıl ve ne zaman boyun eğeceğimiz önemli. Yani sonunda boyun eğeceğimizi ben de biliyorum... Ne diye susup duruyorsun? Bir şey söylesene!"

Lâle, yanındaki öfkeli delikanlıdan değil, bilmediği bir şeyden, belki Erol'un geleceğinden korkuyordu. Sesini çıkarmadı.

"Dünyaya, çevremdeki boktan insanlara boş veriyorum," diye konuşmasını sürdürdü Erol. "Ama bir şeyin, tek bir şeyin önemli olması gerek. Tek bir şeyin önemli olması yeter. O kurtarır insanı. Bilmem, anlatabiliyor muyum?"

Erol, Lâle'nin anlamadığını, anlayamayacağını biliyordu. Omuzlarını silkti. Gittikçe hızlanarak yürümeye başladı.

"Ve kıstırıldığın zaman, kimse uyarmayacak seni. İngiliz hukukunda olduğu gibi, 'şu andan itibaren bütün söylediklerin aleyhinde delil olarak kullanılacaktır,' filan diyen de çıkmayacak. Yani, sanık bile değil, doğrudan doğruya hükümlü olacaksın!.. Peşinen hükümlü! Buna dayanamazsın ama, değil mi?.. Dinle, sana yalan söyledim ben. Yani ben, ben bile yalan söyledim, buna hakkım yoktu. Razi anayı, bostan bekçisini gerçekte oldukları gibi tanıtmadım sana. Canımın istediği gibi, içimden geldiği gibi tanıttım. Oysa buna hakkım yoktu. Razi ananın oğlu, değirmenin çarkına kapılıp parçalanmış... Yıllar önce... Razi ana, oğlunun korkunç ölümünü gözleriyle görmüş. Değirmene gelenler olur arada; ekmek, çörek, yumurta almak için. Razi ana bir yolunu bulur, onlara bu ölümü anlatır. Hiç acı duymadan. Yalnızca ilgi toplamak için. Dinleyenlerin ilgisinin, ekmeğe, çöreğe, yumurtaya ödenen parayı arttırdığını bilir. Her seferinde yeni bir şeyler bulur, ekler anlattıklarına. Artık acısı, yitirdiği oğul değildir önemli olan, yalnızca anlattıklarıdır. Kullandığı sözcükler acısını değil betimleme yeteneğini yansıtır; öyle ki, giderek çoğalttığı ayrıntılar kendisini de etkilemeye başlar; duyduğu dehşetten gözleri büyür, sesi titrer. Kendi öz acısından, yeni bambaşka bir acı yaratır böylece. Çoktan küllenen asıl acısının yerini, kendi yarattığı acı alır. Onu dinlemek korkunçtur. Korku filmlerindeki vampirlere benzer. Öz oğlunun kanını içen, onunla beslenen bir vampir... Kocası kendisinden otuz yaş küçüktür. Üçüncü kocası demek istiyorum. Ben görmedim. Buralara uğramaz, kasabada oturur, Razi ananın verdiği harçlıkla geçinirmiş. Razi ananın zengin olduğunu söylerler. Bankada parası çokmuş... Bekçiye gelince, iki küçük oğlanın ırzına geçtiğinden hapiste yatmıştır. Bu yüzden köye, kasabaya gidemez. Oralarda barındırmazlar kendisini. Bu yüzden tek başına dağlarda dolaşır. Keçisinin adı Zülfullah'tır.

Zülfullah'ın sübyan koğuşundan bir oğlanın adı olduğu da söylenir."

Birden durdu; kanı çekilmişti sanki, üşüyordu. Yanında koruması gereken bir genç kız olduğunu da çoktan unutmuştu üstelik. Hafifçe Lâle'nin kolunu tuttu.

"Söylediklerime aldırma," dedi. "Belki hepsini ben kendim uydurdum. Evlat katili Razi anayı da, sübyancı bekçiyi de ben uydurdum. Bunların belki hepsi bir oyun. Onlar beni kıstırıncaya kadar sürdüreceğim bir oyun. Onun için aldırmıyorum. Ama seninle oyun oynamıyorum. Düşüm gerçekleşirse, yani benimle birlikte değirmende yaşamaya razı olursan seninle oyun oynamam; tam tersine gerçek bir hayat olur bu, yaşamaya değen bir hayat... İlerde bir gün beni hatırlarsın. Kötü yalanlarla karşılaşıp senin olmayan bu yalanları kusmak istediğinde, biri vardı, diyeceksin, bana hiç yalan söylememişti. Bu seni avutur belki."

3.

Handan yatağında gözleri açık yatıyordu. "Erol daha dönmedi," diye düşündü. Gittiğini duymamıştı gerçi, odasına bakmamıştı; ama Erol'un evde bulunmadığını nasılsa bilirdi, sezerdi hep. Erol'u merak etmiyordu. Çünkü değirmene gittiğini biliyordu. Erol'un değirmeni ve değirmenci kadını kendisinden gizlediğini de biliyordu. Oysa Handan, değirmene gitmiş, değirmenci kadınla konuşmuş, acıklı öyküsünü dinlemişti.

Saffet hafifçe horluyordu. Rahat ve huzurluydu. Her zamanki gibi, başını yastığa kor komaz dalmıştı; geçirdikleri gece, konuklar, herhangi bir konu üzerinde durmak gereğini bile duymadan. Oysa Handan yorgunluğuna karşın uyuyamıyordu. Hep aynı şey olurdu; geceleri hep bir şeyleri çözümlemeye çalışırdı; günün tersliklerini, hayatının olumsuz yanlarını. Bu gece canını sıkacak hiçbir şey olmamıştı. Gene de nedense uykusu gelmiyordu. Gününün, bütün hayatının hesabını vermeye çalışıyordu, her gece olduğu gibi. Her gece bu hesaplaşmayı yapmak ister, ama beceremediğinden, o gün canını sıkan önemsiz bir ayrıntıya takılır, orada oyalanırdı. Bugünkü gibi kusursuz gün-

lerde ise, eğlenecek bir terslik, aksilik bulamadığından, yığınla soru arasında bocalar dururdu. "İyi bir partiydi," dedi yüzüncü kez. Bu, hiç değilse bir soru değildi; kısa bir süre için kurtarabiliyordu kendisini. Daha sonra da, "Erol dönmedi," dedi. Bu iki yalın cümle, sorularının gerçek cevabı olmasa da, kafasındaki kargaşayı yatıştırabiliyordu hiç değilse. Sonunda iki cümle arasında gidip gelerek uykuya dalıverdi. İyice dalmadan önce kafasında bir görüntü belirdi: Erol'un kendisine yönelik delici, sakin, suçlayıcı bakışları... Sorular soran bakışları... Davranıp görüntüyü yok etmek, hiç değilse elini uzatarak, o delici bakışları perdelemek istedi. Ama güçsüzdü, uykunun boşluğuna doğru kaydı gitti.

Uykuya dalar dalmaz bilinçaltının karanlıklarında bir başka görüntü belirdi. Lunaparklardaki dönme dolaplar kadar büyük bir tekerlekti bu. İç halkasından akan ve çevreye sıçrayan sulara bakılırsa bir su değirmeninin çarkıydı. Büyük gürültüler çıkararak dönüyordu. Giderek hızlandı, hızlandı; kendi çılgınlığından kendi ürkerek, kendi çılgınlığından kaçmak için arttırdı hızını. Öyle ki, hız çizgilerinden oluşan soyut bir biçime dönüştü. Dönen bir prizmada kırılan ışıkların karanlık bir duvara yansıması gibi. Sonra çizgiler ışıklı kırmızılara dönüştüler. Çarkın çevresine fışkıran sular da kızardı. Kıpkırmızı damlalar önce toprağı, sonra otları, ağaçların yapraklarını, asfalt yolları, apartmanların üst katlarını kanlı beneklerle örttüler. Her şey kana dönüştüğünde, Erol'un hız çizgilerinin ardından görülen gözleri yavaşça kapandı. Delici, keskin, suçlayan bakışlar yok oldular.

Ertesi sabah Handan, gördüğü düşü hatırlamadı.

Uyandığı zaman bir gece önce verdiği partiyi düşündü yalnızca. Bir kez daha, "İyi bir partiydi," dedi.

1976

Bozacıda

"Bir paket sigara istiyorum. En ucuzundan." Feride bu cümleye gelince durdu; daha yukardaki satırlara göz attı; bir önceki sayfada aradığını buldu: *"Sırık gibi upuzun, saman sarısı saçlı bir çocuk, on iki yaşlarında bir kız..."*

Feride on dört yaşındaydı. Daha doğrusu on beşine basmak üzereydi. Saçının saman sarısı olup olmamasının, boyunun, kilosunun önemi yoktu. Romandaki kızla özdeşleşmesini, bu türden dış görünüşler etkilemezdi. Mick'te (romandaki kızın adı) aradığını bulmasının nedeni, onun on iki yaşına bakmadan rahatça bir dükkâna dalıp sigara isteyebilecek yürekliliği göstermesiydi. Evet, asıl önemli nokta buydu. Ne var ki, şimdilik ikinci bir görüntü, belki de birtakım kokuları beraberinde getirdiğinden, o kadar önemli olmadığı halde baskın çıkmış, yüreğini kabartmıştı: Mick'in kapısında durduğu *kahve!* Tabii bu hepimizin bildiği kahvelerden değildi. Kahveden başka meyve suyu, içki içilen, yemek yenen, sigara satılan bir kahveydi. Ve bu yüzden önemliydi. Mick, *kahve*'nin kapısında durmuştu. Gerçi kitapta yazmıyordu ama Feride, Mick'in burnuna gelen, dahası bütün sokağa yayılan, karmakarışık, çarpıcı, sarsıcı kokuları şu anda bütün yoğunluğuyla duyabiliyordu. Daha doğrusu yabancı içkilerin, yabancı yiyeceklerin kokusunu bilemezdi. Duyduğu yalnızca onların hep birlikte ruhunda yarattığı kargaşaydı. Feride'yi böylesine sarhoş eden bir başka yer daha vardı: Okula giderken önünden geçtiği bozacı... Yanık yağ, ayran, boza (özellikle boza), salep, talaş tozunun birbirine karıştığı, bu kokuların çılgınca kaldırımlara kadar taşıp sokağa özgü motor yağı ve benzin kokusunu bastırdığı büyülü dükkân...

Gözlerini kapadı. Burun deliklerini açıp derin derin nefes aldı. Başı dönüyordu. Birbiriyle ilgisi olmayan özlemlerinin, tutkularının kokusuydu bu; hiçbir zaman giderilemezdi. Böyle olması güzeldi. Gizemli bir duygu, bir kendinden geçiş, yaşamötesi bir güzellikti. Izgara köftenin, uzun demir çubuklara geçirilip döndürülen piliçlerin kokusuna da benzemiyordu. Kendisi gibi hiçbir zaman gerektiği kadar doyurulmamış bir mideyle dolaşanlar için hep iştah uyandırırdı bu kokular. Ne var ki, cebinizde paranız olsa, ızgara köfte, döner kebap ya da piliç yiyerek bu özleminizi giderebilirdiniz. Üstelik gerçekten toksanız, belki aldırmazdınız bile. İyi giyimli cebi para dolu olduğu anlaşılan böyle kişilerin, kebapçıların önünden umursamadan, başlarını bile çevirip bakmadan geçtiklerini hep görürdü Feride. Ama bozacının kokusunu, bu kokunun uyandırdığı açlığı, ağzınıza bir şeyler atarak, midenizi doldurarak gidermeniz olanaksızdı.

"Bir paket sigara istiyorum. En ucuzundan."

"Anne, doğum günümde hep birlikte boza içmeye gidelim mi?"

"Doğum günün mü? Saçmalama! O da neymiş? Ne gün doğduğunu nereden biliyorsun ki!"

"Kimliğimde yazılı ya..."

"Eee, ne olmuş, kimliğinde yazılıysa... Hadi, git başımdan şimdi. Dur, gitme! Bahçeye çıkıp çamaşırları asıver. Biz yatasıya kuruduğu kadar kurur. Sonra da içeri alırız."

Gerçi çok uygunsuz bir zaman seçmişti Feride. Annesi sabahleyin gündeliğe gitmiş, öğleden sonra da evin çamaşırlarını yıkamıştı. Yorgundu. Yüzü, kolları şişmiş, kızarmıştı. Çatlak kollarına yağ sürüyordu o sırada. Evet, hiç de uygun bir zaman seçmemişti Feride. Ama uygun bir zamanı bekleyene kadar doğum günü geçer, giderdi. Hem hiçbir gün böyle bir istek için uygun sayılmazdı. Herhangi bir istek, belki annesince de onaylanabilecek haklı bir istek için bile uygun an yoktu. Ancak ağabeyi İhsan'ın askerden izinli döndüğü gün... Belki o gün Yaşar hanım çocuklarını, bu arada da tabii Feride'yi sevindirmek iste-

yebilirdi. O gün İhsan'ın boza içmesini isteyebilirdi. İhsan bozayı seviyorsa eğer.

"Bir paket sigara istiyorum. En ucuzundan." Bu, şöyle bir cümleye dönüşemez miydi? Feride'nin söyleyeceği şöyle bir cümleye:

"Dükkânınızdaki masalardan birinde, bir süre oturmama izin verir misiniz?"

Ayrıca terbiyeli bir kız olduğunu da göstermeliydi adama: "Dükkânınızdaki masalardan birinde, bir süre oturmama izin verir misiniz *efendim*?"

Cebinde parası bulunmadığını, çok istediği halde boza içemeyeceğini, ama bozanın kokusuyla da yetinebileceğini söylemek söz konusu olamazdı. Yaşar hanım gururlu olmayı öğretmişti kızına. Öte yandan adamın gönlünü alabilirdi pekâlâ. Sözgelimi:

"Dükkânınızı çok seviyorum da... Sıcak bir havası var," diyebilirdi.

Evet, zararsız bir cümleydi bu, üstelik gerçeğe de uygundu. Pencerenin önüne gidip sedire oturdu. Dışarıya bakmaya başladı. Aslında pencerenin önüne, dışarıya bakmak için oturmazdı. Çünkü görülecek pek bir şey yoktu. Çamurlu bir bahçe, yaprakları dökülmüş ağaçlar, karşıda yıkık bahçe duvarının ötesinden görülen başka harap evler, iki yanda da, komşu evlerden birinin pembe, ötekinin çivit mavisi duvarları... Ama dışarıya bakarken evden uzaklaşmış oluyor; yerde, yaygının üzerinde bilye oynamaya çalışan, bu arada da boğuşup duran iki küçük kardeşinden kurtulup yalnız kalıyordu.

Evet, annesinden anlayış, iyilik, özveri beklemesi gereksizdi. Doğum günü armağanını kendine gene kendisi verecekti. Bu kadarcık cesareti hep vardı Feride'nin. Arkadaşı Sevim, derse kalktığında '5' bile alsa ağlardı. Feride'ninse '3'lere, '2'lere aldırdığı yoktu. Liseyi bitiremezse ancak bir tezgahtar, bir terzi yamağı olabileceğini, bir daktilocu olmayı bile başaramayacağını söyleyip duran annesine, annesinin, onun kışkırtmasıyla da babasının kötü notlarından ötürü söyledikleri çirkin, onur kırıcı sözlere de aldırmıyordu. İki-üç alan bir kız, öğretmenlerinin yadsıdığı bir öğrencidir. Bir köşeye atılmış, horlanmış, küçüm-

senmiş... Bir dükkân sahibi, "Hayır, olmaz öyle şey!" dese kıyamet kopmaz ya.

Hem canım, insan ille de kurallara göre mi yaşar?

Ayıp, günah, yakışıksız, onur kırıcı! Feride, bu kurallara uydurulmuş yaşamında aradığı coşkuyu bulamamıştı hiçbir zaman. İnsan biraz da *serüven* yaşamalıydı, *olağanüstü*'yü tatmalıydı.

Zilin çalmasına on dakika vardı; defterini, kitabını, silgisini, kalemini çantasına koydu.

"İşim var bugün," dedi sıra arkadaşına, ille de bir açıklamada bulunması gerekliymiş gibi. "Zil çalar çalmaz fırlayacağım!"

Sol eli derse girmeden önce yanına aldığı paltosunda, sağ eli çenesinde, bedeninin tüm ağırlığını tabanlarına vermiş, gergin, fırlayıvermeye hazır bekliyordu. Paltosunu tutan eli hafifçe terlemişti. Sabırsızlıkla dudaklarını ıslatıp duruyordu. Paydos zili çalınca hemen paltosunu giydi; çantasını alıp herkesten önce kapıya doğru seğirtirken:

"Ben gidiyorum, işim acele!" diye tekrarladı.

Koşa koşa merdivenlerden indi. Okulun önünden geçen sokağı göz açıp kapayıncaya kadar aşıverdi. Dönemeci kıvrıldığında soluk soluğaydı.

"Bu dükkânın sahibi siz misiniz?" diye sordu kasadaki adama.

Aslında kafasında günlerdir evirip çevirdiği cümle böyle başlamıyordu, ama nedense ağzını açınca bir soru soruvermişti. Belki de kasada oturan adamın yüzünde dostça bir şeyler yakalamıştı...

"Evet küçük, benim... Ne diyecektin ki?"

"Güzel bir dükkân burası... Eğer sizinse, hani herhalde seviyorsunuzdur diye düşünmüştüm. Ben hemen her gün geçerim burdan."

İrileşen, hayranlık dolu gözlerle çabucak gözden geçirdi dükkânı ve gerçek sorusunu sordu: "Dükkânınızdaki masalardan birinde, bir süre oturmama izin verir misiniz efendim?"

Bu soruyu sorarken, deminki gibi sakin ve doğal değildi sesi. Heyecandan, korkudan boğuklaşmıştı. Neyse ki adamın yüzünde, Feride'nin cesaretini kıracak, bununla da kalmayıp korkutacak; gözlerini, bir zamanlar tutkuyla içeri girmeyi istediği kapıdan hemen sıvışmasının mümkün olup olmadığını araştırmak ister gibi, o yöne çevirtecek bir anlam yoktu. Daha doğrusu Feride, karşısındaki yüzde herhangi bir anlam değişikliğine rastlamadığı gibi, adamın belki de dükkânın düzenli işlemesi dışında bir kaygı taşımadığını da anladı. Adam, eliyle duvara bitişik masalardan birini göstererek:

"Şuraya, şu ihtiyarın karşısına oturabilirsin," dedi. "Zararsız bir adamdır."

İyi bir iş adamıydı dükkân sahibi. İyi bir iş adamı gibi davranmıştı. Kıza "olmaz," demesi için akla yatkın bir neden yoktu ortada. Çünkü her iyi iş adamı gibi, ille para getirecek müşterilerin peşinde değildi. İşinin hoş yanlarından yararlanmasını da biliyordu. Öte yandan kızın bir masayı, –para getirecek müşterilerin oturacağı bir masayı– boşu boşuna tutmasını önlemişti. Bu arada çocuklukla gençlik arasında bocalayan bir kızın başına gelebilecek tatsız olayları engellemeyi de unutmamıştı. Evet, gerçekten zararsız bir ihtiyardı o. Kız (dileğinin, amacının ne olduğunu pek anlamamıştı; anlamaya da niyeti yoktu ayrıca) bir süre rahatça onun karşısında oturabilirdi.

Feride, dükkân sahibinin *zararsız* dediği orta boylu, eski paltolu, kır saçlı adamın karşısındaki iskemleyi çekip oturdu. Adamın önünde boş bir bardak vardı. Belki boza içmişti adam, ya da salep, pek anlaşılmıyordu. Besbelli birkaç gündür tıraş olmamıştı. Gene de teninin soluk kiremit rengi göze çarpıyordu. Bardağın solunda, masanın kenarında duran kahverengi tiftikten örülmüş beresini, elinden alacaklarmış gibi sıkıca kavramıştı. Ama aklının berede olmadığı besbelliydi. Yalnız beneklerinde canlılık, ama pınl pırıl ışık gibi bir canlılık kalmış olan donuk gözlerini, dükkânın vitrin camından sokağa doğru dikmiş, gelip geçen insanlara bakıyor, daha doğrusu onları canlı bir ilgiyle izliyordu. Sanki hepsini çok iyi tanıyordu da, o anda gözlerinin önünden geçerlerken neler yaptıklarını hoş bir sevecenlikle gözlüyor, onlara bağlılığını hiçbir zaman yitirmediğini

göstermek istiyor, bundan da kendince bir tat alıyordu. Belki de onlarla içten ilgilendiğini kendi kendisine tanıtlamak zorunluluğunu duyuyordu. Bu arada karşısındaki iskemleye birinin, bir kız çocuğunun oturduğu da gözünden kaçmamıştı, ama nedense bakışlarını kıza çevirmek gereğini duymamıştı. Kız henüz adamın dünyasına adım atmamıştı; aralarında *tanışıklık* adını verebileceği önemsiz bir bağ bile bulunmuyordu.

Feride, bir süre fark edilmemenin rahatlığını tattı. O da masa arkadaşına aldırış etmeden çevresine bakındı. Özlediği çarpıcı kokuyu içine çekti durdu. Öteki masalarda oturanlara şöyle bir baktı. Her gün yollarda gördüklerinden farklı bulmadığından, üstelik insanlarla öteden beri pek ilgilenmediğinden duvarlara, resimlere, tezgahlara bakmaya başladı. Garsonla ve onun yardımcısı küçük oğlanla da ilgilenmedi, ama dükkân içindeki gidiş gelişlerini izledi; ellerinde taşıdıkları bardaklara, tabaklara dikkatle baktı. Hiçbir şey onu düşkırıklığına uğratmamıştı. *Serüven* başlamıştı, başarıyla sürüyordu işte. Birden kendini hafifçe gülümserken buldu. O anda masa komşusuyla göz göze geldi. Adam, özellikle ona bakmak niyetinde değildi; belki boynunu hep sağa dönük tutmaktan yorulmuştu da, başını öte yana çevirmesi gerekmişti; işte tam o sırada, kısacası bir raslantı sonucu göz göze gelmişlerdi. Feride nedense bir açıklamada bulunmak gereğini duydu. Çünkü adamın öncelik kazandığı masada; kendisi belki istenmeyen biri, bir fazlalık, baş belası bir konuktu.

"Beni buraya şu adam oturttu," dedi, kasadakini göstererek. "Sizin *zararsız* biri olduğunuzu söyledi."

"Ya," dedi adam.

Yalnızca cevap vermek için söylenmiş rasgele bir sözcüktü bu. Oysa Feride, onun incinmiş olabileceğini düşündü ya da öyle düşünmeyi yeğledi; belki onunla konuşmayı sürdürmek istiyordu.

"Kendisine bir süre için içeri girip giremeyeceğimi sormuştum. Hani yalnızca oturmak için. O da 'olur' dedi ve burasını, sizin masanızı gösterdi... Yani acaba sizi rahatsız ediyor muyum? Belki burada oturmamı istemezsiniz. Belki bugün sizin de doğum gününüzdür."

"Ne, ne? Kimin doğum günü?"

"Bağışlayın. Bugün benim doğum günüm de... Doğum gününde insanlara armağanlar verilir, değil mi? Birçokları öyle yapıyorlar. Eğer armağan verecek biri çıkmazsa, o zaman, hiç değilse sevindirici bir olay olmalı. Dünyaya gelmek, doğmak, yaşamak öyle basit bir iş değil bence. İşte bu yüzden kendi kendimi sevindirmek istedim. Kalktım, buraya geldim."

Adam, birden sokaktan geçenlere duyduğu ilgiyle baktı Feride'nin yüzüne. Gözbebeklerinin ışığı, gözlerinin buğusunu sildi.

"Demek burasını seviyorsun?" diye sordu .. "Evet, hem de pek çok. Ama ilk kez geliyorum." "Madem seviyorsun, neden ilk şimdi geldin?"

"Hiç... hiç alışkın değilim de... Hem yiyip içmeden bir dükkânda oturmak olur mu?"

"Olur pekâlâ. Bu, sandığın kadar zor değil. Daha küçüksün, yakında öğrenirsin. Tabii bütün kahve, lokanta sahipleri bu Kara Mustafa'ya benzemezler. Çoğundan kovulursun. Ne çıkar? Hiç önemi yok... Zamanla buna da alışırsın. Ama cebinde bir bardak ayran, bir lâhmacun parası bulunması tabii daha iyidir."

Adamın sözleri Feride'yi heyecanlandırmıştı. Şimdiye kadar kimse onunla böyle konuşmamıştı. Ondan anasının, babasının başaramadıklarını başarmasını istemişlerdi. Kimya, fizik, cebir, geometri gibi yaşadığı hayatın neresine koyacağını bilemediği zor, çok zor bilgiler edinmesini, terbiyeli olmasını, kendisini, isteklerini yenmeyi becermesini istemişlerdi hep. Evde de, okulda da... Karşısında oturan adam, onun liseyi bitirmesine önem vermiyordu. Hatta Feride'nin böyle bir şeyi başaramayacağını bile biliyordu belki. Öte yandan o ürkütücü *kovulmak* sözcüğünü nasıl da rahatça kulanmıştı!

"Benimle konuşmak ister misiniz?" diye sordu. "Yani sıkılmaz mısınız benden?"

"Neden sıkılacakmışım? Şu anda yapacak bir işim yok. Eh, doğum gününmüş de üstelik... Bir salep iç bari, ha?"

"Yoo, hayır, dünyada olmaz!"

"Neden? Salep sevmez misin? Öyleyse boza, ha?"

"Boza" derken sol gözünü hafifçe kırpmıştı. Nasıl da anlamıştı? Şaşılacak şeydi doğrusu. Feride'nin direnişi yıkılıverdi.

"Peki," demek zorunda kaldı. Hattâ sucuklu tostu bile kabul etti. Yaşar hanımın kızını görmesi olanaksızdı nasıl olsa. Hem zaten adam, cebinde parası bulunduğunu, yeterince parası bulunduğunu kesinlikle söylemişti.

"Bir süredir durumum iyi," demişti. "Uzun zamandır parasız kaldığım olmadı hiç. İçkiyi bırakalı demek istiyorum."

"İçki mi?"

"Yaa, eskiden çok içerdim de... Kısacası ayyaşın biriydim. Sonra bir gün dişçide gürültü çıkardım. Dişim ağrıyordu. Hayatımda doktora gitmiş adam değildim, ama böylesi yaman bir ağrıya dayanmak da kolay değildi hani. Belki bu yüzden, yani canım çok yandığından, kafayı çekmiştim. Bekleme odasında birtakım insanlar vardı. Biri sıramı aldı. Ya da bana öyle geldi. Dumanlı kafayla olanı biteni tam olarak bilemezdim tabii. Zaten dişim zonklayıp duruyordu. Bağırıp çağırdım. Süslü püslü bir karı oturuyordu karşımda. Boynuna şöylelemesine bir tilki dolamış..."

Feride gözlerini açarak bağırdı:

"Tilki mi?"

"Canım kürk işte. Eskiden kadınlar, gözleriyle, burunlarıyla birlikte dolarlardı kürkleri boyunlarına. Böylelerine özellikle ifrit olurum. Tilkinin ağzında mandal gibi bir şey bulunurdu. O dişçide gördüğüm gibi nazeninler..."

"Efendim?"

"Süslü karılardan söz ediyorum. İkide bir sözümü kesip durma! Ne diyordum, tilki boyna dolanır, ağızdaki mandalla kuyruğu kıstırılırdı. Böylece zavallı hayvana kendi kuyruğu ısırtılmış olurdu. Ben bunu son derece adi ve hayvanca buluyorum. Böyle karıları alıp bir temiz dövmeli!.. Evet, işte tilkisine kuyruğunu ısırtıp durmaktan haince bir tat alan bu kadın, bana bakarak, 'böylelerinin burada işi ne?' diye bağırmaz mı? Sonra da çantasından çıkardığı bir hapı susuz filan yuttu, öylece."

"Hap mı yuttu? Neden? Dişi mi ağrıyordu?"

"Sanmam. Öyle kibar karıların dişleri filan ağrımaz.

Hiçbir yerleri ağrımaz. Yalnızca sinirleri bozulur. Yuttuğu sinir hapıydı herhalde. Yani, bana dayanabilmek için sinir hapı yutuyordu. Bilmem anlatabildim mi?"

"Sonra ne oldu?"

"Bir başka dişçide çektirdim dişimi. Ötekinden kovulmuştum, ne yaparsın? Ağrım geçince aklım başıma geldi. Ulan Reşit, dedim kendime, şu zıkkımı içtikçe böyle karıların maskarası olup duracaksın. Başına kim bilir daha neler neler gelecek! Şunlara kim olduğunu göster! Böyle dedim ve içkiyi bıraktım."

Sustu. Dışarı baktı bir süre. Sonra:

"Daha doğrusu küçük," dedi, "kadın bahaneydi. Anladın mı? Aslını sorarsan karaciğerim hapı yutmuştu. İçmeyi sürdürseydim, mortoyu çekecektim."

"Anlayamadım. "

"Yani geberip gidecektim. Oysa yaşamak istiyordum ben. Galiba asıl bu yüzden bıraktım içkiyi... Amma da çok konuşuyorum, değil mi? Canın sıkılmıştır."

"Yo, yo, hayır! Daha anlatın, ne olur! Sonra ne yaptınız?"

"Biraz da sen konuş. Söyle bakalım, adın ne, kaç yaşındasın? "

"Adım Feride... Bugün on beş yaşıma bastım." "Hadi öyleyse on beş yaşının şerefine."

Önündeki boş bardağı kaldırdı. Feride ne yapacağını bilemediğinden hafifçe güldü. Bozanın tadına bakmamıştı daha. İlk bozasını tek başına içmeyi isterdi.

"Hayatınızı anlatıyordunuz," dedi adamı oyalamak, o arada da boza bardağını rahatça ağzına götürebilmek için.

"Yok canım! Hayatımı filan anlattığım yok. Hem nesi var hayatımın anlatmaya değecek? Bir sürü işe girdim çıktım. Saçma sapan işlerdi çoğu. Oysa bir sanatçıydım ben."

Durdu, Feride'nin yüzüne baktı. Son cümlesinin kızı etkileyeceğini ummuştu. Oysa Feride, o sırada, ağzındaki boza tadının gizini çözmeye çalışıyordu. Bir ara gözlerini bile yummuştu. Reşit, kızın sanatçılığıyla ilgilenmediğini görünce biraz bozuldu. Önüne baktı. Sonra devam etti:

"Tambur çalardım da..." dedi usulca, bir suçunu açığa vurur gibi; daha sonra da sesini yükselterek: "Boyacılık, seyislik yaptım," diye anlattı. "Atları çok severdim... Memurluk bile yaptım ben."

Kocaman bir kahkaha attı. Öteki müşteriler dönüp baktılar.

"Tam on beş yıl... O sıralarda evlenmek gibi bir münasebetsizlik yapmıştım. Karım da eniştemin yardımıyla beni Belediyede işe soktuydu: Kâtiplik... Ama düşünüyorum da fena olmadı hani. Yani o kadar utanmaya değmez. Ee, hepsi bu işte. Hiçbir şey yapmadım hayatta. Doğrusunu istersen hiçbir şey. Bununla da övünüyorum. Benim gibilere ne derler bilir misin?"

"Ne derler?"

"Serseri... Su katılmamış bir serseriyim ben. Patronun sana dediği gibi belki *zararsız* bir serseri. Belki de zararlıyımdır ama. Kim bilir?"

"Ama hiç serseriye benzemiyorsunuz siz! Olamaz! Yani..."

"Nereden biliyorsun serseriye benzemediğimi? Çok mu serseri gördün hayatta?"

"Bilmem. Ama annem serserileri küçümser hep. Kötüler durur onları. Yaramazlık yaptığımız ya da ders çalışmadığımız zamanlar, 'Pis serseriler!' diye bağırır. 'Hepiniz serseri olacaksınız zaten!' Bazen öyle öfkelenir ki, oturur ağlar. Bana kalırsa böyle konuşmak zorunda. Çünkü biz de serseriler kadar fakiriz. Tek farkımız, bizim çalışmamız, onların da işsiz güçsüz olmaları. Bilmem anlatabildim mi?"

"Evet, anlıyorum... Demek annen serserileri sevmiyor. Kendisi de çalışkan bir kadın olmalı. Öyle değil mi?.. Senin iyi bir öğrenci olmanı istiyordur. Eve zamanında dönmeni, derslerini çalışmanı. Evet, özellikle eve zamanında dönmeni ister. Hava kararmadan. Ama bugün geciktin."

"Bugün benim doğum günüm."

"Doğum gününü kutladığını biliyor mu annen?"

"Yoo."

"O zaman eve dönmen gerekir. Ben olsam, yani ben doğum günümü kutlamak istesem, doğum günümde azar işitmek istemezdim."

"Pöh, ben annemin bağırıp çağırmalarına aldırmam ki!"

Düzmece bir umursamazlıkla dudaklarını bükmüş, üstelik omuzlarını bile silkmişti. Birden kendini annesine gerçekten başkaldırmış, büyümüş hissetti.

"Aldırsan da aldırmasan da doğum gününde azar işitmek hoş değil... Hadi, git artık."

Feride, akıl erdiremediği bir nedenle uslu uslu 'peki' demek zorunda kaldı. Kalktı, çantasını eline aldı. Ama bir türlü masadan ayrılamıyordu.

"Gene görüşürüz," dedi Reşit. "Ben arada uğrarım buraya. Bakarsın, o gün senin de kapıdan şöyle bir bakacağın tutar."

"Evet," dedi Feride, ne söyleyeceğini bilemeyerek.

Daha sonraki günlerde Yaşar hanım, Feride'ye kızmak için kolay kolay fırsat bulamadı. Hatta ona eskisi gibi bağırıp çağırmasının olanaksızlığını da acı acı sezinledi. Feride, ocağı yakıyor, yemeği pişiriyor, çamaşırda annesine yardım ediyor, sökükleri dikiyordu. Eskiden el sürmek istemediği bütün bu işleri, kimsenin kendisine hatırlatmasına meydan vermeden sessizce yapıyordu. Ne var ki ders çalışmıyordu. Yaşar hanım da eskisi gibi kızına ders çalışmasını buyuramıyordu. Feride'ye garip bir hal gelmişti işte. Nerdeyse bir dokunulmazlığı vardı. Ondaki bu dikbaşlılığı, kendisinde de bulunan kararlı hali görüp, geri çekilmek zorunda kaldı Yaşar hanım. Kocasına birkaç kez, 'Bu okumayacak galiba'" dediyse de beklediği ilgiyi görmedi. Hem Hasan efendi tutkuları olmayan bir adamdı. Kızının okuyup okumamasına aldırdığı yoktu. Yaşar hanım biraz daha üstelese o gevşek sesiyle, 'Alalım okuldan,' deyiverirdi. Bu söz söylenmesin diye Yaşar hanım susmayı yeğledi.

Feride, bozacının önünden geçerken içeriye göz atıyor, Reşit'in orada olup olmadığına bakıyordu. O sırada gizli, yakışıksız bir iş yapıyormuşçasına yüreği çarpıyor, soluğu kesiliyordu. Sonra onun bozacıda olmadığını anlayınca nedense rahatlıyor, hatta seviniyordu. Çünkü, Reşit oradaysa içeri girmesi gerekecekti. Bundan da çok çekiniyordu. Babasından bile kötü giyinmiş, babasından daha yaşlı bir adamın nesinden çekiniyordu? Akıl alacak iş değildi bu. Ama sanki Reşit'le hiç konuşmamıştı, masasına oturmamıştı. Doğum gününde bozacıda geçirdiği dakikaları düşünüyor, özellikle Reşit'in sözlerini hatırlıyor, kendisine boza ve sucuklu tost ısmarlayışını, 'Gene görüşürüz,' deyişini aklından geçiriyor, ama bütün bunların gerçekliğine inanamıyordu. Öylesine olağanüstü bir yaşantıydı bu. Kısacası böyle bir şey olamazdı. Feride, onu bozacıda görüp de yanına

gidecek olsa, adam, 'Ne işin var burada, benim masamda?' diye soracaktı sanki. Hem doğum gününde olup bitenler gerçek olsa bile Reşit onu hatırlayıp duracak değildi ya. Yaşlı bir adam için, hızlı, karmakarışık bir hayatı olduğu anlaşılan serüvenci, ayyaş, serseri, sanatçı (bütün bunları kendisi söylememiş miydi?) birisi için on beşine basan kara formalı bir kız ne anlam taşıyabilirdi ki? Bütün bu kaygılar, kuşkular içinde, Feride belki de pek dikkatli bakmıyordu dükkândan içeri. Bu yüzden ancak doğum gününden tam bir ay sonra Reşit'i, camın önündeki masada otururken gördü.

Feride sıkıntıdan terleyerek karşısında durduğunda Reşit:

"Ne o küçük," dedi gülümsemek gereğini bile duymadan. "Artık bu dükkânı sevmiyor musun?"

"Yoo, seviyorum," dedi Feride, daha önce korkudan solmuş olan yanakları şimdi pembeleşerek.

"İyi. Öyleyse otur da bozanı iç."

Garsona bir bardak boza söyledi. Kendi önünde bardak filan yoktu. Bugün parasız mıydı acaba? Geçen seferki gibi Feride'ye tost da ısmarlamamıştı. Gerçekten parası mı yoktu, yoksa Feride'ye eskisi gibi önem vermiyor muydu? Bütün bunları düşündü, hepten sıkıldı. Boza istemediğini de söyleyemedi. Hatta boza için teşekkür bile etmedi.

"Bugün neyi kutluyorsun bakalım?"

İlgisiz miydi, yoksa alaycı mı? Yoo, alaydan da öte bir şey vardı sesinin tonunda... Kötü bir şey sanki. Sinsi. Kızmış mıydı? Ama neden? Tedirgindi Feride. Nerdeyse korkuyordu. Sesini çıkaramayacak kadar. Ama konuşmazsa sanki Reşit'i daha çok kızdıracaktı. O zaman da kim bilir ne kötü şeyler olurdu!

"Hiçbir şey kutlamıyorum," dedi. Gülümsemeye çalıştı, beceremedi.

"Uzun zamandır görünmedin," dedi adam kendi kendisiyle konuşur gibi.

Başını çevirip sokağa bakmaya başladı. Sanki Feride'yi unutmuştu. O dışarı baktığı sürece, Feride garsonun önüne koyduğu boza bardağına elini süremedi.

Sonra daha sıkıntılı, daha tedirgin günleri oldu Feride'nin. Kendisini anasına, babasına, okuluna sokağına bağlayan sımsıkı bağlar artık iyice gevşemişti, çözülmek üzereydi. Yakınlarının etkisinden kurtulduğunu sanıyordu. Tek başına karar vermek, kararlarını uygulamak, kısacası aklına eseni yapmak istiyordu. Bir tür özgürlük havasındaydı. Ne var ki, özgürlüğünü nasıl kullanacağını bilemiyordu. Canı sıkılmaya başladı. Acaba gene ders mi çalışmaya başlamalıydı? Salt can sıkıntısından kurtulmak için yeniden çalışmaya başladı. Bu kez de bir yılgınlık duydu, ipin ucunu kaçırmıştı artık. Çalışmadığı, bilmediği bir sürü konu vardı. Arayı kapatmak zordu, çok zordu. Bu yüzden ders çalışmaktan vazgeçti, okuldan kaçtı. Ama bütün bir öğleden sonrayı nerede geçireceğini bilemedi. Rasgele yürümekten başka bir şey gelmiyordu elinden. Bir başka bozacı dükkânının önünden geçerken yüreği sızladı. Acı çekiyordu işte. Güzel bir şeye elini uzatmıştı; sonra o şey, o anda, Feride daha elini bile süremeden kırılmış, paramparça olmuştu. Boza, ağzında yapışkan, belli belirsiz bir tat bırakmıştı. Sokaklarda dolaşmaktan yoruldu. Üşüdü. İki saat erken döndü eve.

"Son iki ders boştu da," diye yalan söyledi annesine.

Sonunda ne olursa olsun Reşit'le konuşmaya karar verdi. Ondan başka açıkça, rahatça konuşacağı kimsesi yoktu. Doğru dürüst bir okul arkadaşı bile yoktu. Hem onlar kendi yaşındaydılar ne de olsa, hiçbir şeye akılları ermezdi. Üstelik şu dünyada kaç yıl yaşamışlardı ki? Feride'nin bir kez daha sigara satın almak isteyen on iki yaşındaki kız gibi yürekli olması gerekiyordu.

Bir hafta boyunca dikkatle bozacı dükkânını gözetledi. Sonunda Reşit'i yakaladı. Kararlı adımlarla bozacıdan içeri girdi. Rahatça Reşit'in karşısına oturdu. "Merhaba," dedi ve bir solukta ekledi: "Sizinle konuşmam gerek!"

"Yaa!"

Öyle ürkütücü ya da sinsi değildi bugün. Yüzü gülmüyordu gerçi, ama ne de olsa Feride ile ilgilenmişti.

"Birbirimizi pek az tanıyoruz," diye konuşmaya başladı Feride, oldukça rahat. "Daha doğrusu tanıştığımız söylenemez. Son karşılaşmamızda –üstelik bu ancak ikinci karşılaşmamızdı– bana soğuk davrandınız. Bir 'çekil git!' demediğiniz kaldı. Ama gene de sizinle konuşmak istiyorum. Çünkü sizi tanıdıktan sonra çok değiştim ben."

"Değiştin mi? Nasıl?"

"Birden kafa tutmaya karar verdim!"

Reşit'in yüzünde bir anlam değişikliği olmadı. Öylece duruyordu. İnsanın cesaretini kırmak için birebirdi davranışı doğrusu. Ama ok yaydan çıkmıştı bir kez. Feride konuşmasını sürdürdü:

"Artık ders filan çalıştığım yok. Yalnız annemi kızdırmamak için ev işi görüyorum. Aslında ev işlerinden hiç hoşlanmam. Çünkü kendimi bildim bileli annem ev işi yapar. Üstelik başka evlere temizliğe gider. Sonra da boyuna yakınır. Çok dertli bir kadındır annem. Yüzü hiç gülmez. Demek ki ev işi yapmak kadınları bu hale getiriyor. Babam da çok yorulur. Bizim oradaki okulda hademelik yapıyor. Bütün gün koşuşturmaktan iflahı kesiliyor. Ama babam fırsat buldukça güler. Öyle kahkaha filan atmaz, ama sessizce güler işte. Annem suratını asmasa, belkı babam da komşumuz Ahmet amca gibi komik sözler söyleyebilir, kahkahalar atabilirdi. Neyse işte, annemle iyi geçinmek zorunda olduğumdan ev işlerini görüyorum. Ev işi yapmak, ders çalışmaktan daha iyi bir bakıma. İnsan yer silerken, bulaşık yıkarken düşünebiliyor hiç değilse. Oysa ders çalışırken aklımı bir başka yere taktım mı, okuduklarımı anlamıyorum."

Reşit, Feride konuşurken arada başını sallıyor, 'hım' diye bir ses çıkarıyordu. Bu 'hım'ın ne anlama geldiğini kestirmek olanaksızdı gerçi, öylesine renksizdi; gene de yardımcı oluyordu insana.

"Liseyi bırakmaya karar verdim. Kafamı yoran öyle çok sorun var ki... Bunlara görüntüler diyorum ben." "Görüntüler mi," diye tekrarladı Reşit, o anlamsız sesiyle. Öyle ki, 'mi'nin sonuna soru işareti bile koymak gereksizdi.

"Bir hafta önce çocuklar boş arsada ateş yaktılar. Kocaman bir ateş. Sabahleyin yağmur yağmıştı. Gök hâlâ bulutluydu.

Öyle bakıyordum pencereden, birden gözüme ilişti. Çocuklar ateşin çevresindeydiler; üçü ayakta, ikisi çömelmiş. Pencerenin önünde kalakaldım. Hiçbir şey düşünemiyordum. 'Çocuklar boş arsada ateş yaktılar,' demek, yalnızca bunu düşünmek yetmiyordu. Bilmediğim çok önemli bir şey vardı sanki. Denklemi yarısına kadar çözmüştüm ancak, gerisini beceremiyordum. İşte aynı çaresizlik... Bazıları kolaylıkla bütün denklemleri çözebiliyorlar. Ben ne denklemleri çözebiliyorum ne de fizik, kimya problemlerini. 'Çocuklar boş arsada ateş yaktılar' cümlesini de çözemiyorum. Söylesenize aptallık bende mi? Ah, bilemezsiniz, ne korkunç şeydir o! Formül bellidir. Size bir takım sayılar verilmiştir. Onları formüle uydurmak kolay sanırsınız, ama bir türlü beceremezsiniz. Çocuklar, ateş ve arsa, bulutlu gökyüzü... Bilmem ne demek istediğimi anlatabildim mi? Hayır, hiç de iyi anlatamadım. İşte böyle durumlara 'görüntü' adını veririm ben. Tam yirmi sekiz tane görüntüm var."

"Yirmi sekiz tane mi?"

Adamın şaşkınlığı Feride'yi yüreklendirmişti.

"Dün de bir görüntü yakaladım" diye hevesle sürdürdü konuşmasını. "Bir vitrinin önünden geçiyordum, gözüme şarap rengi, üzerinde turuncu çiçekler olan bir mendil ilişti. O sırada köşeyi döndüm. Plakçının önünden geçerken bir şarkı duydum. Nasıl bir şarkıydı unuttum. O anda yalnızca müziğin yağmur damlaları gibi –hani Nisan'da yağar ya, işte tıpkı öyle– kaldırıma döküldüğünü duydum. Şarap rengi mendil, turuncu yaban gülleri ve ılık ılık kaldırımı ıslatan yağmur, daha doğrusu şarkı... Ne ilgisi var? Bütün bunları birleştiren nedir? Uygulayın formüle, sonucu bulun!"

Adam dışarı bakıyordu. Yalnız şimdi sokağa değil, çok uzaklara bakıyordu sanki. Bakışları karşı kaldırıma, kaldırımın bitişiğindeki apartman dizilerine dek uzanıyor, onları aşıp bilinmeyen yerlere ulaşıyordu. Çok uzaklarda kalan bir şeyleri hatırlamaya çalışıyor gibiydi. Daha doğrusu uğraşsaydı hatırlardı belki ya, aslında unutmayı yeğliyordu. Ayrıca, kendi duygusuzluğu, karşısındaki hevesli, coşkulu küçük kıza katılamayışı ona acı veriyordu.

"Birileri her şeyimi almış sanki," dedi kendi kendine konu-

şur gibi. "İçimde istek, coşku kalmadı artık. Oysa bir zamanlar ben de gençtim. Güçlüydüm. Sağlıklıydım. Sonsuz isteklerim vardı. Derelerin yolunu değiştirir, sellerin önüne bentler kurardım. Baltayla koca koca ağaçları devirirdim. Bütün bunları ben yapardım. Her şey hoşuma giderdi... Uçan kuşlar, açıktan geçip giden şilepler, mavnalar, mavi başörtülü kızlar... Sonra nasıl oldu bilmiyorum, bu hale geldim. Boşaldım, tükendim. Arkadaşım kalmadı. Onları belki de ben kendim bıraktım. Kendime hesap sormaktan korktuğum icin eski günleri hepten unuttum. Böylece tükendim."

Aklından geçenleri bir çocuğa anlatmakta olduğunu fark edip hemen sustu.

"Benden öğreneceğin ne olabilir ki senin?" diye ekledi usulca. "Çok konuştum hem, gereksiz yere. Unut hepsini."

"Yok yok; konuşun ne olur. Susmamalısınız, anlıyor musunuz? Çünkü konuşurken sanki destekliyorsunuz beni."

"Destekliyor muyum?" Korkmuş gibiydi. Bir süre beresiyle oynadı. "Yaşlı bunağın biriyim ben. Görmüyor musun? Desteklemekmiş!.. Ben kim... neyse... Sana bir serseri olduğumu söylemiştim, değil mi?"

"Söylemiştiniz, evet. Ama ne çıkar bundan?"

"Ne çıkarmış bundan?" Öfkesi artıyordu gittikçe. "Bana güvenmeye, bel bağlamaya kalkışma! Arkadaşlık istemiyorum ben. Şurama kadar geldi. Her şeyden bıktım. Kimse uykumdan uyandıramaz beni."

Feride, garsonun önüne koymuş olduğu bozadan ilk kez bir yudum aldı: Evet, acılar, düşkırıklıkları da vardı bozanın tadında. Hayatı oluşturan her şeyin kokusu gizliydi onda. Duyduğu güvenle yeniden denedi.

"Sizden bir şey istemiyorum ki ben. Havadan, sudan konuşsak da olur."

"Benim seninle konuşmaya can attığımı mı sanıyorsun?"

"Öyle bir şey demedim ben. Sussak da olur."

"Bakıyorum, birden uysal biri oluverdin. Yeni bir numara mı bu?"

"Numara mı?"

"Numara ya... Gelip karşıma oturuyorsun. Bakalım ben

masama bir yabancının oturmasını istiyor muyum? Sonra ağzımdan laf almayı da becerdin. Abuk sabuk, aklıma ne gelirse söyleyiverdim. Şimdi bütün bunlardan dolayı arkadaşlık mı borçluyum sana? Yoo, ben kül yutmam. Hem zaten artık gitmem gerek."

Gitmesi gerektiğini söylemişti, hatta kalkmaya bile davranmıştı, ama nedense yerinde oturuyordu. Kahverengi beresini ceketinin cebine soktu, sonra hemen çıkardı. Bir süre bereyle oynadı; sanki ilk kez görüyormuş gibi dikkatle inceledi; tersini çevirip düğümleriyle oynadı. Feride tedirgin değildi artık. Yalnızca üzüntülüydü. Sessizce bozasını içti. Sonra:

"Nereye gideceksiniz?" diye sordu, sesinin titremesini gizlemeye çalışarak.

Aslında onun nereye gideceğini merak etmiyordu. Ne var ki, adamın sorusuna vereceği cevap, ondan alacağı son haber olacaktı.

"Ben... Hiiç. Hava açık olsaydı, deniz kıyısına iner, yıldızlara bakardım. Ama sis bastırdı birden, gördün mü işi? Yoldan geçenler bile görünmüyor. Az sonra insan kendi ellerini göremeyecek. Evet, kalkmalı artık."

Feride dışarı çıktığında, sokağın ortasında, hatta kentin ortasında tek başına kaldığını hissetti. İki adım ötesini göremiyordu. Sis, dalgalar halinde yayılmaktaydı. Yumuşacık dalgalara basa basa yürüdü. Yapayalnızdı şimdi. Sis, sokağın seslerini bile perdeliyor, beyaz yumaklarının arasına gömüyordu. Feride, sessizliğin, ıssızlığın ortasında yalnız kendi varlığını duyuyordu. Sisin sokakları doldurması gibi hafif, aydınlık, kıpırtılı bir şey –kendi varlığı– bedenini dolduruyordu. Ellerini uzattı. Sisi tutmak ister gibi... Kollarının ucundaki elleri, sise karıştılar, görünmez oldular.

Bir sokağa sapması gerekiyordu, ama sokağın başını göremedi. Belki dönmesi gereken köşeyi çoktan geçmişti. Geri dönmeyi aklından geçirmiyordu. Hep ileri doğru yürüdü. Yüzünü, ellerini, sis dalgalarından inen serin damlacıklara bıraktı.

1979

Öğle Saatleri

1.

Saat 12'de memurlar, sekreterler işlerini bıraktılar; birbirlerine laf atarak, gülüşüp söyleşerek, pek de acele etmiyorlarmış gibi görünmeye çalışarak kantine, öğle yemeğine gitmek üzere odadan çıktılar. Müdürler, her zamanki gibi biraz daha çalışmak üzere odalarında kalmışlardı; paydos zamanını beklemek, çoğunlukla akıllarına bile gelmezdi. Onlar ne saate bakmayı düşünürlerdi ne de paydos ziline kulak vermeyi... Ancak saat l'e doğru, o da karınları acıkırsa eğer, işlerini bırakırlar, yemeğe giderlerdi.

Nuriye her zamanki gibi ağırdan alıyordu. Oda arkadaşları onun ağırdan almasını fark etmiyorlarmışçasına, Nuriye'nin kendileriyle gelip gelmemesine aldırmıyorlarmışçasına davranmaya özen gösterirlerdi. Başka servislerde fazla kilolarını atmak için öğle yemeğini iki krik krak ya da bir elmayla geçiştirmeye çalışan hanımlar vardı elbette, ama Nuriyeler'in servisinde böyle kadınlar olmadığı gibi, Nuriye de zayıflamak için değil –zaten öyle zayıftı ki– parası olmadığı için kantinde yemek yiyemeyen iki-üç kişiden biriydi koca ofiste.

Herkes odadan çıktıktan sonra Nuriye çekmecesinden naylon bir torba içinde duran havlusunu aldı, ellerini yıkamaya gitti. Ellerini yıkayıp odaya döndükten, havlusunu yerine koyduktan sonra çantasını aldı, dışarı çıktı. Koridorlarda, merdivenlerde kimsecikler kalmamıştı. Merdivenlerden aşağı inmeye başla-

dı. Asansör boşluğundan doğru, yukarı kattaki mutfağın yemek kokuları yayılıyordu. "Kadınbudu köfte olmalı," diye düşündü Nuriye. Canı birden sıcak yemek istedi; ekşili, bol maydanozlu pirinç çorbası, kızarmış patatesle birlikte kadınbudu köfte...

Korka korka iniyordu merdivenleri... Kimselerin kendisini görmemesi için dua ederek bir yandan da. Az sonra Salim beyin yanında olacaktı. Bunu düşünmek güzel, çok güzel bir şeydi elbette, ama şimdilik şu iki dakikayı kimselere görünmeden atlatmak zorundaydı. Her zamankinden daha çok kısmıştı omuzlarını; omuzlarının arasına gizlemeye çalıştığı boynunun uzunluğu bile belli olmuyordu. Görünmekten korkuyordu ya, bir gölge gibiydi aslında; zayıf, solgun, gösterişsiz... İstese bile kimselerin gözüne çarpmazdı: Etekliğinin grisi, kazağının mavisi en solgunundan, en görünmezinden seçilmişti. Yüzünün aslında güzel olduğunu bilen Salim beyle annesiydi tek. Onların bu güzelliği fark ettiklerini de Nuriye bilmezdi.

Zemin katındaki koridoru geçti. En dipteki odanın kapısını vurup beklemeden açtı, içeri girdi. Bir bölüğüne dosya dolu raflar sıralanmış, bir bölüğünde de bir masa, koltuk ve iskemleler bulunan genişçe bir odaydı burası. Masanın başında yıpranmış, artık kendisine bol gelen eski moda giysileri, kamburlaşmış sırtı, kabarık ak saçlarıyla yaşlı bir adam oturuyordu. Nuriye içeri girince ayağa kalktı. El sıkıştılar. O da az önce ellerini yıkamış olmalıydı, nemli ve serindi avuçları. Masanın üzerinde duran ağızları birer tabakla örtülmüş iki bardak çayı göstererek:

"Bugün çaylar erken geldi," diye anlattı. "Soğumasınlar diye örttüm üzerlerini."

"İyi yapmışsınız. Her şeye hemen bir çare bulursunuz zaten."

Çantasını açtı. Utangaç bir gülümseme yayıldı yüzüne, hafifçe kızarmıştı. Şu anda güzel olduğunu başkaları da fark edebilirlerdi artık.

"Bilin bakalım ne getirdim size?"

"Anneniz gene su böreği yaptı herhalde." Birden heyecanlanmıştı Salim bey.

"Eyvah, ne olacak şimdi"? diye sordu Nuriye gerçekten

üzülerek. "Yoksa canınız su böreği mi istemişti? Bense... işte... yalnızca şey..."

"Ne getirmiştiniz? Söyleyin ama..."

"İşte canım, şu... içli köfte... Bakın!" Korka korka paketi açtı.

"Aman, aman, bayılırım ben içli köfteye. Size daha önce söylememiş miydim? İçli köftenin yanında su böreğinin de lafı olur muymuş? Yani demek istiyorum ki, annenizin börekleri... Tabii... Ama işte ben... Düşünün, yıllardır içli köfte yemedim."

"Yıllardır mı? Yapmayın canım, hani ağabeyinizin gelininin annesi..."

"Söylediğim hiçbir şeyi unutmaz mısınız siz? Bırakın bütün bunları şimdi! Ağabeyimin gelininin annesi de kim oluyormuş? Siz bir meleksiniz. Bunu söylemem gerek. Evet, tastamam bir meleksiniz siz!"

Ellerini maç kazanmış bir sporcu gibi bitiştirip yumruk yaparaktan havaya kaldırmıştı. Yaşına, yorgunluğuna hiç yakışmayan bu hareketi yaparken gülünç göründüğünü aklına bile getirmiyor, öylece masanın çevresinde dolanıyordu.

"İçli köfteyi bu kadar çok seviyordunuz demek... Ne iyi! Ev sahiplerimiz getirmişler dün... Hem de tam bir tabak. Yalnız çok acı... Bilmem ki siz..."

"Olsun efendim, olsun. Ne demek yani? İçli köfte değil mi bu, elbet acı olacak. Hem ağzım yanarsa ekmeği biraz çokça yerim. Zaten ne olur ne olmaz diye her gün bir dilim fazla ekmek getirmiyor muyum yanımda?"

Nuriye, masanın üzerinde duran iki plastik tabağa köfteleri koydu. Salim beyin paketini açtı.

"Ben de iki yumurtayla peynir getirmiştim," diye anlattı Salim bey. "Biliyor musunuz, bir dostum bundan sonra her gün taze yumurta getirecek bana. Para filan da istemiyor. Sizin anlayacağınız bedava... İyi değil mi? Bundan sonra siz sakın yumurta getirmeyin. Yumurtalar hep benden. Çünkü madem bedava geliyor. Öyle değil mi?"

Çok keyiflenmişti. Artık ellerini aşağıya indirmişti, ama odanın içinde dolaşmasını sürdürüyordu. Bu arada Nuriye de yumurtaları soyuyordu.

"Bedava sözcüğü bade ve hava sözcüklerinden türemiştir," dedi Salim bey. "Bunu biliyor muydunuz?" "Hayır."

"Malum, hava parasız elde edilir. Bade, içilecek şey, kısacası su... Eskiden su da parasızdı. Siz bilmezsiniz o günleri, nereden bileceksiniz hem, bir zamanlar suya para verilmezdi. Bedava sözcüğü de su ve hava gibi parasız demek oluyor şu halde. Bilmem anlatabildim mi?"

"Ne ilginç! Neler biliyorsunuz siz!" Sevgi ve hayranlıkla bakıyordu yaşlı arkadaşının yüzüne. Bunun üzerine Salim bey kızardı, önüne baktı. Alçakgönüllü görünmek istiyordu.

"Yok canım, hiçbir şey bildiğim yok benim. İşe yarar hiçbir şey bilmem kısacası. Zaten bütün bunları da uydurdum."

Hafifçe güldü Nuriye. Böyle hafifçe güldü mü, insan onun sevindiğini değil, üzüldüğünü sanabilirdi kolayca. Nedense boğazından acıklı sesler yükseliyordu.

Yemeklerini yerlerken bir süre konuşmadılar. Nuriye arada Salim beyin yüzündeki anlatımı inceliyordu.

"Evet, nefis!" diye bağırdı Salim bey ikinci lokmadan sonra. Bir süre yemeğe ara verip ellerini oğuşturdu keyifle. "Ev sahibeniz her kimse ellerine sağlık. Tanrı sizden de razı olsun. Annenizden ve sizden. Beni düşündüğünüz için."

"Hiç önemi yok. Yani siz seviyorsanız... Eğer gerçekten sevdiyseniz; ne olacak."

"Bu acının üzerine çay iyi gidecek hani. Keşke birer bardak daha söyleseymişim. Ama nerden bileceksin?" Tabağındaki soyulmuş yumurtayı döndürüyordu. "Anlaştık değil mi, yumurtalar artık hep benden."

"Öyleyse ben de sizin için hiç değilse tereyağlı ekmek getireyim."

"Ben tereyağlı ekmek yiyor muyum ki? İhtiyar bir adamım ben. Neme gerek tereyağı? Bakarsın dokunuverir. İyisi mi hiç yememeli. Hem o küçücük şık çantanız... O ne olacak? İçine bir de benim için ekmek tıkıştırıp biçimini mi bozacaksınız? Dünyada olmaz."

"Ama benim için hep... şey yapıyorsunuz."

"Sizin için hiçbir şey yapmıyorum. Bana gelen armağanları bölüşüyorum yalnızca. Hiçbirine para ödediğim yok bildiğiniz gibi."

Nuriye karşı koymak için daha fazla güç bulamadı kendinde. Bir süre konuşmadılar.

"Enişteniz bacakları nasıl oldu?" diye sordu sonra Nuriye.

"Efendim? Kimin bacaklarına ne olmuş?"

"Enişteniz bacaklarında siyatik olduğunu söylemiştiniz ya."

"A, evet. Öyle ya, anlatmıştım size... Şey oldu... Doktora gitmeye yanaşmıyor bir türlü. N'aparsınız aksi adamın teki işte. Doktorlara güvenmediğini söylüyor. Böyle yaşlı insanlar teknik ilerlemelere, bilimsel buluşlara, bilimin harikalarına inanmazlar. Ama bakın, ben inanırım; yeniliklere önem veririm ben. Bu eniştemse, tıbbın yerinde saydığını sanıyor. Doğrusunu isterseniz, fazla acı çektiğine de inanmıyorum ben. Hepsi kuru gürültü. Yakınmaya, ağlayıp sızlamaya, çevresindekileri tedirgin etmeye bayılır. İlgi çekmek istiyor besbelli. Daha doğrusu huysuzun teki. Şimdi doktora gitse, derdine çare bulunsa ne yapacak? Neden yakınacak? İşi yoksa yeni bir dert uydursun. Bilmem anlatabildim mi?"

Nuriye gene neşeyle güldü. Salim bey gözlerini kızın yüzünden ayıramıyordu. Ne kadar güzel olduğunu düşündü; onu güldürebildiği için, kız gülünce böyle güzelleştiği için ne kadar mutluydu kendisi de. Böyle her zaman beraber olsalar, Nuriye'yi her zaman güldürebilseydi keşke...

"Bazen nasıl da acımasız oluyorsunuz," diye sitem etti Nuriye. "Daha iki gün önce enişteniz için üzülüyordunuz."

"İki gün önce mi? Olabilir. Ama işte anlattığım gibi çok kurnaz bir adamdır eniştem. Benim gibi kül yutmayan bir adamı bile kandırıverir. Şu lokmanızı bitirin bakalım. Kuru kuru gitmiyorsa buyurun, yumurtamı alın. Alın alın... Hadi ama! Ben yumurta filan yiyecek değilim nasıl olsa. Ağzımın tadını bozmaya hiç niyetim yok. Ama siz yemelisiniz. Öyle zayıfsınız ki... Neyse, hiç değilse tereyağı yemeği ihmal etmiyorsunuz. Pahalı bir yiyecek tereyağı, ama iyi yürekli anneciğiniz sizi düşünüyor, tereyağsız bırakmıyor hiç. Kızkardeşim için aynı şey söylenemez tabii. O, çocuklarına tereyağı yedirmez. Sürer önlerine

Sana'yı... Ondan sonra eh artık... Kendi de gider, saçlarına renk renk boyalar alır. Ne kadınlar var şu dünyada!"

"Kızkardeşinizin çocukları var mıydı?" diye sordu Nuriye. "Hiç sözünü etmemiştiniz."

"Var tabii... Yani vardı. Şeyden ötürü... Daha doğrusu şunu söylemek istiyorum. Çocukları... evet... Aman siz de, ne kadar çok soru soruyorsunuz. İnsanın aklını karıştırmada üstünüze yok doğrusu. Her şeyi merak ediyorsunuz. Gençlik elbette... Hayata ilgi duyduğunuzu gösterir bu. Gençlik dedim ya... Kızkardeşimin oğlundan mı söz ediyorduk? Şimdi askerde. Zaten uzun süredir amcasının yanında kalıyordu. Baba huysuz, anne ilgisiz... Saçlarını boyasın o, başka şey bilmez. Çocuk da ne yapsın, çekti gitti işte."

Sesi zayıflamıştı, son cümleleri ancak duyuluyordu.

Şimdi artık konuşmuyor, masanın üzerini toplayan Nuriye'yi izliyordu. Kızın başı öne eğilmişti, yüzündeki anlatımı seçmek zordu. Şu anda ne düşünüyordu, kestirmek olanaksızdı.

"Bahar gelince," dedi Salim bey. Sonra sustu, pencereden dışarı baktı. İç avlunun, ufku kesen dik, çıplak duvarını gördü; içini çekti.

2.

Park, Nisan güneşinin altında ılık, pırıl pırıl ve neşeliydi. Salim bey, güneşli bir sıraya oturmuş Nuriye'yi bekliyor, vakit geçirmek için çimenlere konup kalkan serçeleri seyrediyordu. Ara ara da gülümsüyordu. Bir gün önce Nuriye, yemeklerini parkta yemelerini önermişti. Ofisten birlikte çıkmayacaklar, parkta buluşacaklardı. Öğle yemeği için sosisli sandviç almakta diretmişti Nuriye. Salim bey onun gereksiz yere para harcamasını istemezdi ama, her zaman uysal olan, Salim beyin armağanlarını geri çevirecek yürekliliği bir türlü gösteremeyen kızcağız, bu kez öyle kararlı davranmıştı ki, Salim bey çaresiz boyun eğmek zorunda kalmıştı. O da hiç değilse iki şişe ayran alarak bir karşılıkta bulunmak istemişti. Şimdi elinde ayran şi-

şeleriyle oturuyor, ayran güneşte ısınmadan Nuriye'nin gelmesi için dua ediyordu.

Öte yandan biraz tedirgin ve düşünceliydi. Nuriye'yi hiç böyle görmemişti. Yanakları pembe pembeydi kızın, gözleri parlıyordu. O sessiz, gösterişsiz hali yok olmuştu; Salim beyin anlattıklarını dinlemiyordu bile. Dalgındı, aklı, hiç kuşkusuz başka yerdeydi. Neredeydi acaba? Yanaklarındaki pembeliğin, gözlerindeki pırıltının nedeni sevinç olabilirdi, ama Nuriye hiç de sevinçli görünmüyordu; büyük bir kaygı içindeydi sanki. Bu da Salim beyi üzmüştü. Park çağrısının gizli bir nedeni vardı besbelli. Sanki Salim beye bir açıklama yapacaktı Nuriye. Nasıl bir açıklama olacaktı acaba?

"İşte geldim!"

Hızlı hızlı yürümesine, soluk soluğa olmasına karşın, o güneşli havada yanakları solgundu. Sandviç paketini açarken elleri titriyordu.

"Aa, ayran almışsınız!"

Salim beyin onun için hazırladığı küçük sürprizlere gösterdiği içten coşkunluk yoktu sesinde. Salim bey bu değişiklik karşısında öyle kaygılandı ki, ne diyeceğini bilemedi; sosisli sandviçe bir de Rus salatası konularak yapılan gereksiz harcamaya bile sesini çıkaramadı. Bu zengin katığı, bugün de yanına almayı unutmadığı iki dilim ekmekle değerlendirmeyi düşündü yalnızca. Ne var ki, lokmalar ağzında büyüyordu Nuriye'nin, kendisine uzatılan dilimi almadı.

Bu güzelim ziyafeti sessizce geçiştirdiler. Yalnızca Salim bey arada kuşlara ekmek kırıntıları atarak, dizlerine sürtünecek kadar yakınlık gösteren bir kedi yavrusuna küçük bir sosis parçası vererek, bunları yaparken de hoş sesler çıkararak, sessizliklerini, hareketsizliklerini bozdu.

"Bili bili bili bili... Aman ne tatlı şeyler bunlar! Seni pisi seni. Kedicik seni! Maskara seni!"

Yemeğin sonuna doğru Nuriye tutuk tutuk, nerdeyse büyük bir korku geçiriyormuş gibi konuştu.

"Size bir şey söylemem gerek," dedi ve hemen ardından

pişman olmuş gibi susuverdi. Susmakla da yetinmedi, ağzını bir daha açmamak için dudaklarını sımsıkı yumdu. Salim bey, kızın üstüne varmanın uygun olmayacağını düşünerek sesini çıkarmıyordu.

"Biliyor musunuz ben... ben galiba evleneceğim." Salim bey gene sesini çıkarmadı. Hiçbir şey duymamış gibi kedi yavrusuna bir lokma ekmek attı.

"Bunu da ye, kedicik," dedi.

"Önce razı olmamıştım. Ama ev sahibimizin oğlu askerden döndü. İlk işi kirayı artırmak oldu. Üstelik... Üstelik bize hakaret bile etti. Yıllardır kendimizi acındırıp babasını kandırmışız güya. Yıllardır hep aynı kirayı ödüyormuşuz. Bakın, bu doğru. Ama biz kendimizi acındırmadık. Belki onlar bize acımışlardır, olabilir. Belki bu yüzden seslerini çıkarmadılar. Öte yandan aramız da iyiydi ev sahiplerimizle. Biliyorsunuz ya işte, içli köfte bile gönderdilerdi geçende. Annem sık sık onlara gider. Şimdi kirayı yedi yüz elli lira birden arttırdılar. Düşünün, yedi yüz elli lira... Bu ne demektir? Bu kadar çok parayı vermemiz olanaksız. Zaten ancak geçiniyoruz. O zaman düşündüm ki, evlenmekten başka çarem yok."

Sesi titriyordu. Ağlamamak için sustu.

"Doğru," dedi Salim bey. "Haklısınız. Hem de çok haklısınız. Kira artınca... Tabii. Bu kira denen şey çok önemli."

"Her genç kız gibi ben de düşünürdüm evlenmeyi. Eskiden beri düşünürdüm. Sevdiğim bir filmi yeniden kafamdan geçirir gibi. Genç bir erkekle, bir delikanlıyla evlenmek iyi bir şey olmalı, derdim. İyi de ne demek? Çok güzel bir şey olurdu bu. Beni ayıplamıyorsunuz değil mi? Kötü bir şey yaptığımı sanmıyorum. Ben genç erkekleri çok severim. İnanmayacaksınız belki ama, bütün genç erkekleri severim ben. Çocukları sevdiğim kadar. Çocuklar kadar masum, sevimli, cana yakın gelirler bana. Böyle düşünmem... bir genç kızın böyle düşünmesi ayıp mı sizce?"

"Bilmem ki... Daha doğrusu haklısınız. Delikanlılar elbette iyidirler. Yaşlı bir adamdan daha iyidirler hiç değilse... Gel pisi pisi, gel!"

"Ama beni isteyen adam delikanlı sayılmaz. Hem de hiç sa-

yılmaz. Tersine öyle yaşlı ki, tam kırk beş yaşında. Hoş, ben de pek genç sayılmam artık. Bir delikanlı, o sevdiğim delikanlılardan biri kısacası, benimle evlenmeyi nasıl olsa istemezdi."

"Yoo, öyle söylemeyin, siz çok gençsiniz daha."

"Beni avutmaya kalkışmayın. Yirmi yedi yaşındayım. Beni isteyecek adam nasıl olsa otuz beşini geçmiş olurdu. Bu yaşta da hiçbir erkek, delikanlı sayılmaz artık, öyle değil mi?"

"Belki." Eğilip kedi yavrusunu kucağına aldı. Okşamaya başladı.

"Kedileri bu kadar sevdiğinizi bilmiyordum."

"Ben de." Gülümsemeye çalıştı, beceremedi.

"O zaman artık hiç fark etmeyeceğini düşündüm," diye yeniden anlatmaya başladı Nuriye. Boğazı kurumuştu. Belki ömrü boyunca hiç bu kadar uzun konuşmamıştı çünkü. Bir yudum ayran içti.

"Ne fark etmeyecek?"

"Kırk beş yaşında bir adamla evlenmem. Bir kızı, bir oğlu varmış, ilk karısından. Annemi yanıma alabileceğim. Bu konuyu konuştuk. Ne iyi değil mi? Zaten annemi istemeyen bir adamla nasıl evlenebilirdim? Belki genç bir adam, annemi istemezdi. Gençler daha çok kendilerini düşünürler, yaşlı bir kadınla birlikte oturmayı istemeyebilirler. Annem konusunda uzun boylu konuştuk. Annemin zaten evde bulunması gerekliymiş. Çünkü ben dükkânda, kasada oturacakmışım."

"Ne dükkânı?"

"Memlekette büyük bir bakkal dükkânı varmış. O beni isteyen adamın demek istiyorum. İş çokmuş. Kasada birinin oturması gerekliymiş, güvenilir birinin. Okumuş olmam bu yüzden çok önemliymiş. Görüyorsunuz, beni okumuş bulan insanlar da var dünyada. Ne komik değil mi?"

"Demin bir şey dediniz, memleket miydi, neydi? Durup dururken bir memleket lafı ediverdiniz." Kediyi kucağından yere bırakmıştı.

"Evet, işte o adamın memleketi... Bergama yani."

"Ya? İyi bir yer olmalı bu Bergama... Demek şimdi kasada oturacaksınız siz?"

"Öyle olacak. Ama çalışmayı severim, biliyorsunuz. Ev iş-

lerindense pek anlamam. Hele yemek pişirmesini hiç bilmem. Yemekleri annem pişirecek. Artık paramız olacağına göre, diyor annem, iyi yemekler yapabilirim. Ama uzun süredir bir sürü yemeğin nasıl yapıldığını unutmuş ona sorarsanız. Pahalı yemeklerin demek istiyorum."

"Artık anneniz damadına su böreği yapar. İçli köfteyi de ev sahiplerinizden öğrenir."

Yüzü asılmıştı, gücenmiş görünüyordu.

"İşe girdiğimde ne kadar mutluydum! Babamdan kalan aylıkla iyi kötü idare ediyorduk. Benim aylığım da eklenince... İlk günler bir servet demekti bu, anlıyor musunuz? Taksitle buzdolabı bile almıştık. Yavaş yavaş her şeye sahip olabileceğimizi düşünüyorduk. Aylığım arttıkça daha çok şey alabilecektik. Kendi kazandığım parayla yapabileceklerimi düşünmek, genç bir erkekle evlenmeyi düşünmek kadar değilse bile, gene de çok güzeldi. Hiç değilse o kadar oyalıyordu beni, o kadar güven veriyordu. Ama bu korkunç pahalılık! Birden ancak geçinecek duruma düşüverdik. Ben işe girmeden önceki yıllarda olduğu gibi tıpkı. Bu kış palto alamadım. Kira artınca ayakkabı bile alamayacaktım. Çalışmayı çok seviyorum. Ayıp değil ya, para kazanmayı da çok seviyorum. Parayı o kadar değil ama, para kazanmayı seviyorum. Ben korkak bir kızımdır. Herkesten, her şeyden korkarım. Hayat korkutur beni. Ama kazandığım parayla buzdolabı alınca, anneme armağanlar alınca birden kendime güvenmeye başlamıştım. Güzel bir şeydi kendime güvenmek. Sonra anneme armağanlar alabilmek..."

Salim bey, Nuriye'ye doğru uzanan elini geri çekti. Dizine koydu, pantolonunun üzerinden kendi bacağını sıktı. "Gene armağanlar alırsınız artık anneciğinize," dedi. "Hem artık kimseden, hiçbir şeyden korkmanıza gerek yok, hayattan filan da. O, o, yani şey... sizi korur elbette."

"Sahi mi?"

Nuriye ağlamak üzereydi. Bu yüzden artık hiç konuşmadı. Öyle çok konuşmuştu ki, tüm iç dünyasını anlatmış gibiydi. Anlatmış, bitirmiş, tüketmişti. Kendinin olan, kendine özgü, saklaması gereken ne varsa, hepsini dökmüş, saçmış, bu yüzden tükenivermişti. Kanı çekilmiş gibiydi, sanki az sonra ölecekti.

Salim bey yerinden kalkmış, çimenlerin üzerine çömelmiş, ağaçların arasında, demin kucağından bıraktığı kedi yavrusunu arıyordu.

"Pisi pisi... Hadi gel, gel bana kedicik!" diye yalvarıyordu alçak sesle.

1979

Rose Bonbon

Oturduğum yerden, kapının sağındaki masada şarabını içen yalnız kadına bakıyorum. Perişan bir hali var. Arada kafası sallanıp duruyor. Üzerinde eski bir kadife palto (manto demek daha mı uygun düşer?), başında el örgüsü bir bere. Alacalı bulacalı eşarbı görünsün diye olacak, mantosunun önünü açmış; oysa üşüyebilir, meyhanenin içi dışardan daha soğuk. Yaşını kestirmek güç. Bu yıpranmışlık içinde seçilmiyor: Otuz da olabilir, elli de. Vaktiyle güngörmüş biriydi kuşkusuz. Sonradan nedense...

Ne işim var benim burada? Hiç yapmazdım. Ömrümde ilk kez tek başıma, hem de bu tür bir meyhanede... Hiç yapmazdım.

Sabahleyin masamda oturmuş, bir dosyayı okurken bir an başımı kaldırdım: güneş vurmuş perdeler hafifçe titriyordu. Sokakta bir kadın sesi: sabahları hep yürüyüş yaparım da... Vazodaki gülün can alıcı kokusunu duydum o sırada. Gül kokuyor, dedim, gül! Ne zamandır gül koklamadım ben? Şurada masamda duruyorken hem de. Bu vazoya ne zamanlar, hangi çiçekler konmakta: frezya, sümbül, şebboy. Ben hiçbirini koklamadım.

Bitti, dedim o zaman nedense. Bitti işte, hepsi tükendi. Belleğimi ne kadar zorlasam, yirmi yıl önceki söğüt ağacını, (köprünün hemen orda, suyun başında göğe tutunmak üzere boy vermiş sanki), bu kente ilk geldiğimde eski bir İstanbul evinin demir parmaklıklı penceresine sıralanmış sardunya saksıları arasında gezinen kediyi, tablasında taşıdığı yoğurt tepsileriy-

le bir ihtiyarın yokuştan inişini, otuz beş yıl önce pencereden sarkıp seyrettiğim yeni yeşillenmiş ağaçlar üzerine inen Nisan yağmurunu duyuyorum. İçime işlemiş binlerce şey... Ama hepsi eski; eskiden, taa eskiden kalma. Yani bitmiş, tükenmiş bir yaşamdan arta kalanlar denilebilir mi? İlgisizliğimi bile tüketen ben... Biten, tükenen ne?

Gençliğim mi?

Oysa zaman güneşli bir tarladır. Öyle olmalıydı. Nereden bakarsan bak, her şeyi görebilirsin; uzaktır biraz belki, işte hepsi o kadar ama.

Eğer bu odadan çıkarsam... Bir odaya tutsak olmayacaktım ben, and içmiştim; bir masaya zincirlenmeyecektim, and içmiştim; bir evim olması beni, ben olmaktan alıkoymayacaktı, and içmiştim. Ne zaman? Güneşli tarlayı boydan boya gözden geçiriyorum. Karşıki karanlık ormanda mı? Orada mı and içmiştim de bu yüzden unutmuştum.

Odamdan çıkmalıyım. Yalnızca alışkanlıkların örttüklerini –ki onların hepsinin işe yarar oldukları denene denene saptanmıştır– görmekten kurtulmalıyım.

Çıktım sahiden. Çıktım ve yürüdüm, yürüdüm. Dosyaları, randevuları, karımın telefonlarını odamda bıraktım; kazanacağım davaları, alacağım paraları, bu paralarla sağlanacak bir geleceği... Çoluk çocuğumunkiyle birlikte... Hepsini bırakmış gibi oldum. Güneşli tarlanın ortasına doğru yürüyordum. Yağmur başladı, aldırmadım. Çocukluğumda, gençliğimde az mı ıslanmıştım; yağmurluksuz, şemsiyesiz ve tabii arabasız!

Gene de sonunda bu pasaja, şu meyhaneye girmek zorunda kaldım.

Kadının en çok dudakları dikkatimi çekiyor; dudaklarındaki rujun rengi: Koyu, garip, kadının solgunluğuna hiç yakışmayan çirkin bir kırmızı... Az önce kan yalamış sanki...

Rose bonbon, diyorum birden. Rose bonbon... Neden? Neden? Neden?

Otuz yıl önce bir kadın, bir genç kız daha doğrusu, du-

daklarını böyle boyamıştı. Ona da yakışmamıştı kan kırmızısı. "Rose bonbon" demişti yanındaki erkek, ilk kez Fransızca bir sözcüğü gevelemenin beceriksizliğiyle. Kızı da daha önce "Lili" diye tanıtmıştı bana, kasabalı ürkekliğini, yabancılığını, giyimini henüz üzerinden atamamış olan kızı. Lili... Neden? Rose bonbon... Neden?

Osman, oturduğumuz kasabadaki ağalardan birinin oğluydu. Abileri gibi yapmamış, liseyi bitirmişti. İki fedaiyle gelir giderdi okula, ama bizden biri olmak için elinden geleni yapardı. Ne var ki, arkadaş edinmesi olanaksızdı, herkes biraz çekiniyordu; ondan olmasa bile ününden, babasından, ailesinden, kapıda bekleyen iki izbanduttan. Bir benimle arkadaştı. Babam ne de olsa ilçenin ceza yargıcıydı; ağalardan mı korkacaktım?

İstanbul'da fakültede okurken bir akşam üstü iki fedaisiyle çıktı, geldi. Onu ve iki izbandutu birlikte oturduğum arkadaşlarımla tanıştırırken epey utanmıştım. Neyse ki fazla kalmaya niyetleri yoktu. Hemen çıkıp dolaşmamızı istiyordu Osman: İstanbul'u görmeye gelmişti.

"Görülecek yerleri görelim," dedi. "Görülecek ne varsa... Param çok, korkma."

Adamlardan biri elini cebine daldırıp bir tomar para çıkardı.

Taşralı bir ağa oğlu ne ister, diye düşündüm, paradan da söz ettiğine göre... Gösterileriyle ünlü bir gazinoya gittik. Adamlar arkamızdaki masadaydılar, biz baş başa oturduk.

"İnsan her şeyi görmeli, bilmeli," dedi Osman. "Abilerim pek buralara gelmezler. Varsa yoksa iş onlar için. Ben bir göreyim, dedim."

Bu kadar konuştu. Sustuk. İçimiz bulana bulana rakılarımızı içtik. Gösterileri izledik. Benim için her şey ilginçti. Arada Osman'ın yüzüne bakıyordum. Bizim kasabanın bildik sokaklarında gezer gibi aldırışsızdı. Striptizciler bile, ilgisini çekmedi. Sanki sahnede kadınlar soyunmuyordu da, kasaba alanında ayı oynatılıyordu. Hayır, canı sıkılmıyordu ama gereken tepkiyi de göstermiyordu. Belki utanıyordu. Belki de... Bilmiyorum.

Ertesi gün ben okuldayken camileri ve Ayasofya'yı gezmelerini söyledim. Akşam buluştuğumuzda gene bıkkınlık içindeydi. Pek konuşmadı.

"Amma kocaman kubbeler oturtmuşlar," dedi herhangi bir hayranlık belirtisi göstermeden.

Bu kez bir bulvar komedisine gittik. İzleyicilerin kahkahadan kırıldıkları yerlerde o ciddiliğini sürdürüyordu. Ama nasılsa olan bitenle ilgileniyordu. Öne doğru eğilmiş, eli çenesinde, dudakları aralık, kıpırdamadan bakıyordu; elinden gelse sahnenin içine girecekti.

Vapurla Boğaz gezintisi yaptık. Dolmabahçe Sarayı'nı, Topkapı'yı gezdik. Beşinci gün artık gideceklerini söyledi.

"İstanbul'u sevdin mi bari?" diye sordum. "Buralara geldiğine değdi mi?"

"Değmez olur mu? Güzel yermiş doğrusu. Sana da zahmet verdik bir sürü. Sağ olasın."

"Gene beklerim," dedim kibarlık olsun diye. "Canın gezmek isterse filan. Ama sınav zamanı olmasın."

"Olur, yazarım sana."

Gene de hemen ayrılamadı yanımdan. Başka şeyler anlatmak ister gibiydi ama bir türlü söyleyemiyordu. Yanındakilerden çekindiğini sanmıyorum, istese uzaklaştırabilirdi onları, emir kuluydular ne de olsa. Ama bir türlü konuşamıyordu işte. Okulda da birlikteyken pek konuşmazdı ama bu kadar suskun değildi. Belki doğru sözcükleri seçemiyor, aranıyor, bir türlü bulamıyordu. Uzun boylu, yakışıklı, sevimliydi Osman. Kendi çevresinin yakışığı olması yanında, ayrıcalıkları da vardı kısacası. Gene de yetmiyordu demek ki. Bir eksiği olmalıydı ya da bir şeyin eksikliğini duyuyordu. Ne olduğunu anlamış olabilir miydi?

Benden bir baş uzun gövdesiyle garip bir biçimde içimi sızlatıyordu.

Üç ay sonra Osman'dan bir mektup aldım. İyi bir otelde yan yana iki oda ayırtmamı ve zahmet olmazsa kendisini gardan almamı rica ediyordu.

Hilton, Divan gibi otellerde yabancılık çekeceğini, sıkılacağını düşündüğümden Gümüşsuyu'nda iyi bir otel bulup odaları ayırttım. Sabahleyin de gara gittim.

Bana "Lili" diye tanıştırdığı kızla trenden indi. Kız güzel miydi, değil miydi ilk bakışta anlamadım. Kötü giyinmiş, daha önce yüzlercesini gördüğüm herhangi bir taşralı kızdı. Tek özelliği dudaklarına sürdüğü aşırı kırmızı renkteki rujdu. Gözüm – elimde olmadan– dudaklara değil, ama renge takılmış olacak ki arkadaşım, "Rose bonbon," dedi gülerek ve nedense kasılarak.

O zaman anladım. Lili, birlikte izlediğimiz oyundaki kızın adıydı ve "rose bonbon" dediği bir ruj kullanıyordu. Ama karşımdaki kızın nasıl oyundaki Lili'ye benzer bir yanı yoksa, o korkunç kırmızının da şeker pembesiyle bir ilintisi yoktu.

Osman ürkekliğinden, yabansılığından, dahası o bir türlü dile getiremediği eksikliğinden (neyse o eksiklik) kurtulmuş görünüyordu. Kendisini olduğundan daha büyük gösteren geniş omuzlu, çapraz, bej çizgili bir giysi vardı üzerinde. Omuzlarını oynatıp duruyordu. Gereksiz el-kol hareketleri, mimikler edinmişti. Konuşması da değişmişti.

"Bu ne bu be? Neresi burası? Sarayburnu'ymuş. Duydun mu Lili? Sarayburnu. Yok yav... Topkapı orada mıydı? Görmüştük evet. Ne günlerdi değil mi? Nasıl eğlenmiştik. Gene eğleneceğiz, hep birlikte. Kutlamamız gereken şeyler... Neyse boş ver. Bu oğlandan söz ettim sana değil mi Lili? Başını verir benim için, başını. Ama vermesi gerekmez. Neden versin? Zaten ben istemem. Neyse boş ver, unutalım gitsin. Umarım şey... yani kibar bir yer seçtin. Hani otel demiştim ya. Evet, her şey kibar olmalı. Gazinolara filan olmaz. Evet, her şey kibar diyorum. Kibar diyorsam, kibar olmalı, ha? Hadi, hadi bilirsin sen. Her şeyi bilirsin."

İşte böyle konuştu durdu. Çenesi neden açılmıştı birdenbire, anlayamadım. Ama bir şey beni fena halde rahatsız ediyordu. Osman arkadaşım değildi de, eğlendirmek zorunda bulunduğum efendimdi sanki.

Ama biliyordum, önce fark etmediğim, ancak kırmızısına takılıp kaldığım dudakların sahibinin gözleri de vardı. Tuhaf bakıyorlardı. Kısa aralıklarla yüzümde durmuşlardı. Onlar için aşağılanmayı göze alabilirdim.

"Eee, ne yapıyoruz şimdi?" dedi Osman onları odalarına bıraktığımda, daha doğrusu kız kendi odasına girmişti, biz Osman'la öteki odadaydık.

"Benim gitmem gerekiyor," dedim. "Zaten ilk iki dersi kaçırdım şimdiden." Ona, uşağı olmadığımı göstermek istiyordum. "Akşama gelirim, beşte mi olur, altıda mı, şimdiden bilemem."

Alınmadı. Yalnızca üzülmüştü, dahası çaresizlik içindeydi; tek başına ne yapabilirdi?

"Kıza bir şeyler almak istiyordum da," dedi. "Görüyorsun, almak gerek. Ama ben en iyi mağazaları nerden bilirim, kibar yerleri..."

Ben biliyor muydum sanki? Gene de:

"Bir taksiye atlar, Neyir'e gidersiniz," dedim. Kız arkadaşlar arasında Neyir adının kutsal bir sözcük gibi fısıldaşıldığını nasılsa duymuştum. "Hem bu otelden çağırtacağınız bir taksi sizi gerekli yerlere götürür."

Saat tam beşte otele gelip Osman'ın odasına çıktım:

Yalnızdı. Koltuğa yan gelmiş, bacak bacak üstüne atmış sigara içiyordu. Gene çapraz, gene çizgili, ama bu kez lacivert bir giysi vardı üzerinde..

"Bugün iyi bir şeyler öğrendin mi bakalım okulda?" dedi, bir dayı edasıyla.

"Her zaman bir şeyler öğrenir insan."

"Yoo, her zaman değil!" Kendince önemli bir şey söylemek istiyor ama bocalıyordu. "Boş ver," dedi sonunda ve çılgınca bulduğu bir düşünceye sarıldı. "Öğrendiklerin yaşamını değiştiriyor mu? Buna önemli derim ben." Kollarını salladı, dudağını buruşturdu, omuzlarını kıstı. "Kızı çağırayım da," dedi en sonra, "birlikte çıkalım. Şöyle kibar bir yere götür bizi. İyi bir yemek yiyelim. Alafranga tarafından."

Az sonra Lili ile birlikte döndüler. Kız pek değişmemişti. Herhalde Neyir'den aldıkları kahverengi yünlü giysi üzerinden dökülüyordu. Ne var ki, bu arada iyi bir berbere düşmüş olmalıydı: Çünkü, dudak boyasına karşın etkilemişti beni, güzelliğiyle hem de. Ayrıca o korkunç rengin seçiminin hiç de raslantısal ya da görgüsüzlük olmadığını düşünmeye başlamıştım. O parlak kırmızı olmasa gözleri bu kadar büyür, yuvarlaklaşır, bakışları insanın içine işler miydi? O renk olmasaydı, cılızlığına karşın biçimsiz dolgunluktaki yanakları bile kendisine özgü bir güzellik olarak görünebilir miydi? Taşralı süklüm püklüm-

lüğüyle girdiği kapıda bir an durup –kimden, benden mi?– cesaret alarak buklelerle kabartılmış saçlarının çevrelediği başını öylesine dik tutar mıydı?

Kolunda yakası kürklü, gene kahverengi bir palto vardı. Koridorda, yüksek topuklarının üzerinde bir an sendeler gibi oldu. Ben yapamazdım, Osman nedense cesaret edemiyordu; evet koluna girmemiz gerekirdi, ama o, iki-üç adımda toparlandı. Bir kraliçe gibi asansöre doğru yürüdü.

Osman'ın deyimiyle, kibar bir lokantaya gittik; gönlüme ve Lili'ye göre bir lokanta seçmiştim aslında. Saat erkendi: Altıda-altı buçukta karnımızı doyurmak zorunda kalmış, üstelik Osman'ın el-kol hareketleriyle anlamlandırdığını sandığı konuşmalarını dinlemiştik çaresiz. Biz diyorum, çünkü Lili'yle aynı şeyleri duyup düşündüğümü sanmak hoşuma gidiyordu.

"Valla cansın sen," diyordu Osman kollarını uzatıp omuzlarını oynatarak. "Bizi buraya getirdin. Bak, aklıma ne geldi, belki sen de hatırlarsın. Biri, 'Hamilkar Öküzü' demişti boş derslerden birinde, hani küfür filan diye. Ne demektir Hamilkar Öküzü? Hamilkar kimdir peki? Tarih derslerinden kalma bir şeyler var ama... Bak, bak sen hiç hatırlamıyorsun. Ama iyi biliyorum, Hamilkar Öküzü dediydi biri. Bana değil tabii... Haddine mi düşmüş. Hani ben uslu bir çocuktum da. Bak, kızım, bu can çocuk da tanığımdır. Onun için. Ama şimdi burada hepimiz –üçümüz kısacası– hamilkarlar gibi... Öküzü bırak ama. Öküz orada kalsın şimdi. Yalnızca hamilkarız biz."

Kahkahalarla gülüyordu. Kızcağız da ona uymak için gülmeye çalıştı: Omuzları, küçücük göğüsleri titriyordu yalnızca; yoksa gülmesini bilmiyordu.

"Hamilkar... Hamilkar... Kimdir bu Hamilkar?" Bıraktım gülsün. Hamilkar'ın Kartacalı bir general ya da kral olduğunu söyleyip keyfini bozacak değildim. Yalnızca:

"Hamilkar Barkas!" diye bağırdım.

Osman gülerken masanın altına düşüyordu. Bu kez kız da sahiden güldü. Onları güldürmek hoşuma gitmişti.

Otele dönerken Osman: "Daha eğleneceğiz," dedi, "vaktimiz çok. Ama önce şu kız daha iyi bir şeyler giysin üstüne. O kadar çok şey aldık, giysin bakalım."

Biz, Osman'ın odasında beklerken Lili içeri girdi. Koyu mavi (çividi mi derler?), pullar içinde rüküş mü rüküş bir ipekliyle geldi. Bantlı, daha yüksek topuklu pabuçlar giymiş, rujunu tazelemişti. Daha çok kan damlıyordu şimdi dudaklarından. Ama güzeldi. Daha güzel olmuştu. Kendisindeki değişikliğin farkındaydı; bu yüzden bir başka bakıyordu yüzlerimize; gene ikimiz tek kişiymişiz gibi. Erkek soyuyduk, o kadar. Erkek soyuna canının istediği gibi davranırdı. Bakışlarında aşağılama mı, kendini beğendirmek için yaltaklanma mı, ne vardı, kestirmek olanaksızdı. Ama Osman'la benim aramda bir ayrım yapmıyordu, bu açıktı. Gene de bakışları yüreğime işliyordu. Onun için delilikler yapmak istiyordum, olmayacak şeyler. Sanki o gece her şey mümkündü.

Bir yerlere gittik, pek eğlenmedik. Daha doğrusu Osman sıkılmıştı. Ya da omuzlarını, ellerini, kollarını oynatmaktan yorgun düşmüştü. Genç de olsa insan bunca harekete dayanamaz elbette. Üstelik söyleyecek sözü de kalmamıştı. Öyle ya, gün boyu "yok yav... bak sen... işte böyle" diyemezdi ki. Saat on bire gelmeden otele döndük. Yukarı çıkmam için üsteledi Osman. Kızı odasına gönderip beni yanında alıkoydu.

"Biraz içelim," dedi.

"Nasıl yani?"

"Zile mi basarsın, ne halt edersin, söyle viski getirsinler."

Telefonla ısmarladığım viskiler gelinceye kadar konuşmadı. Masanın başına geçip otelin kağıtlarına bir şeyler yazdı. Cüzdanını çıkardı (cüzdan kullanmayı, kendi parasını kendisi harcamayı öğrenmişti artık); birtakım paralar saçıldı ortaya. Onları topladı, mektupla birlikte bir zarfa koydu, kapattı.

Sessizce viskilerimizin tadına baktık. Rakıyı bile güçlükle içiyordu, viskidense nefret etmişti (ben de ilk kez tadına bakıyordum viskinin). Gene de içti, içtik.

Sonunda konuştu:

"Ben bir türlü şey olamadım. Şey... yani anlarsın ya. Orada olup bitenlerle, memlekette, ilgilenmedim pek. Param var, paramız, her şeyimiz. Ne demek oluyor bütün bunlar? Ben şey olamadıktan sonra. Çiftlikmiş, hayvanlarmış, dükkânmış... Pöh, hayvan, zahire, yok bilmem ne? O soyunan karılardan, şarkılar-

dan da bir şey anlamadım. Öyle sokaklarda omuzlarımı kaldırıp salınamam ben. Arkamda fedailer... Allah kahretsin hepsini. Ama bu kız, Lili –bak, ben Lili diyorsam Lili'dir, bunu böyle bil– o başka. Ona ruj aldım, her şey aldım, daha da alırım. Varım yoğum onun olsun. Beni anlıyorsun değil mi? Onun için canımı bile veririm. Ha, anladın değil mi?"

"Öyle, anladım," dedim. Çünkü desteklenmeye ihtiyacı vardı.

"Ama olmadı. Ona bir şey yapamam. Çünkü bizden değil, istemezler. Yalnızca bu yüzden değil ha. Tekinsiz bir kız o. Dokunamadım bile, anlıyorsun değil mi? Beni itelemiş filan değil. Denemeye bile kalkışmadım. Çünkü olmazdı. Doğru, korkuyorum. Ama ailemden değil, kendimden. Böyle bir adamım ben işte; korkarsam kendimden korkarım. Al şu zarfı. İçinde mektup var, para var, çok para. Şu keseyi de al, içi altın doludur. Ver ona. Sonra nasıl bilirsen öyle yap. Ne yapman gerektiğini iyi bilirsin. Ama kıza acı çektirme, tamam mı? En kolayı neyse, onun için kolay geleni, onu yap."

Elime bir zarfla, kadın işi, örgü bir kese tutuşturdu. "Ben şimdi gidiyorum," dedi. "Hoşça kal. Yolumu bulurum, merak etme."

Şapkasını giydi, bavulunu alıp çıktı odadan.

Şimdi ben ne yapabilirdim? Kız soyunmuş, yatağa girmişse, uyuyorsa?..

Kapısını vurdum. Hiç ses gelmedi. Terlemeye başladım. Bu iş olacaksa hemen olmalıydı. Tokmağı çevirdim. Kilitliydi, açılmadı. Sonra bir tıkırtı oldu. Karşımda o çivit mavisi ipeklilerle belirdi.

"Bunu size Osman yolladı," dedim, zarfı, keseyi uzatarak.. "Kendisi gitti de... Memlekete döndü sanırım. Korkmayın sakın, üzülmeyin. Yarın sabah gelirim, konuşuruz. Gerekeni yaparız."

Ama ertesi gün ona gitmedim, hiçbir zaman gitmedim. Ne yaptı, ne etti bilmiyorum. Osman'ı da görmedim bir daha. Çünkü o yaz babam Ankara'ya atanmıştı. Eski ilçeye bir daha dönmedim. Osman, kızdan korkmuştu, ben de... Gerçekçi olmak zorundaydım, öyle sanıyordum. Kim için, neyi feda edecektim? Çünkü biliyordum, onu bir kez daha görürsem artık

bırakmazdım. Oysa öğrenciydim, ailem zorla okutuyordu beni İstanbul'da. Onlara ne diyebilirdim? Hem Lili gibi bir kızla ben ne yapabilirdim? Lili... Adını bile bilmiyordum, kim olduğunu...

Kesin olarak bir tek şey biliyordum, bilmeyi istemediğim bir şeydi o da.

O rujun, Osman'ın "rose bonbon" sandığı rujun sürüldüğü dudaklara bakmaktaydım.

"Ne fark eder? İşte o zaman nasıl ikimiz aynı yaşlarda idiysek, Lili ve ben, şimdi şu kadınla da öyle değil mi? Neden, neden sıyrılamayacakmışsın aile, meslek, dost çevresi denen örgütlü tutsaklıktan? Hadi bir adım atıver. Doyumunu sonsuzlukta arayacak güçte değilsen, o zaman bir kadın, ancak ve yalnız bir kadınla... Beni o kurtarır ancak. Bunun son fırsat olduğunu unutma!"

Lili, Lili nerdesin? Senin şu karşımda oturan olmadığını kim kanıtlayabilir? Bizi kurtarabilirdin; seni bilinmezliğe ittik gözümüzü bile kırpmadan. "Karım, evim, çocuklarım, üstelik arabam, televizyonum, videom... benim... benim... benim..." diyebilmek ayrıcalığına ve bir hayatı yok edebilecek her şeye sahibim işte; zamanı uçsuz bucaksız bir güneşli tarla olmaktan çıkaran her şeye...

Sen bir simgesin Lili... Takma adın, rose bonbon bile olmayan rujunla. Her erkeğin hayatında bir 'hişt' sesi olabilecek, ama yeterince güçlü çıkmadığı için kimselerin dönüp arkalarına bakmak gereğini duymadıkları bir 'hişt' sesi. Sen hayata gerçek bir çağrı olabilirdin. Adı Lili, sürdüğü ruj, rose bonbon olmayan sen.

Başımı kaldırdığımda kadın masada değildi.
"Lili!" diye seslendim gene de, "Liliiiii!"

Herkes dönüp bana baktı, o duymadı.

1983

Bakırçalığı

Vedat Salih Tunaboylu, öksürük nöbetinin ardından (bu, şimdiye kadar geçirdiklerinin en şiddetlisi ve en uzun süreniydi; canını, tükürük serpintileri halinde boşaltıp tüketmeden dineceğe benzemiyordu) bitkin düşüp yarım saat dinlendikten sonra, saklamayı beceremediği bir kaygı (ya da korkuyla, tiksintiyle) kendisine bakan karısına döndü:

"Pek vaktim kalmadı," dedi. Zayıf göğsü kalın yorganın altında hızla inip kalkmaktaydı. Gırtlağındaki hırıltı, ağzından çıkan sözcükleri nerdeyse anlaşılmaz hale getiriyordu. "Bir başka nöbeti atlatabileceğimi sanmıyorum. Sözümü kesmeden dinle beni. Yakında iyileşeceğimi filan söylemeye de kalkışma. Yalanlarından bıktım. Şimdi gözlerimin içine bak. Biraz daha eğil, başımı senden yana çeviremiyorum. İşte böyle... O gece Dolun, –hatırlıyor musun Mardin'deki geceyi– o gece ne yapmıştın sen?"

"Yemeğe çıkmış olmalıyım."

"Canının tavuk istediğini de biliyorum. Pisboğazlığın beni hep utandırmıştır zaten. Bir hamal gibi tıkınırsın. O gece otele çok geç döndün. Benim uyuduğumu sanıyordun. Oysa uyanıktım, otele çok geç döndüğünü de biliyorum."

"Evet."

Sakin, telaşsız, vurgusuz bir ses. Bir yanıt değil bu.

Ağzından öylesine bıraktığı soluk gibi bir şey.

"Bu evet'in ne anlama geldiğini söyle bana. Ne'ye evet?"

"Tavuk yemeğe gittim; otele geç döndüm."

"Neden Dolun? Mardin gibi bir yerde gece karanlığı yürü-

yüş yapamazsın. Servisin bir-iki saat sürdüğü modern bir lokanta da bulamazsın. Mardin'de tavuk satan lokanta bile yoktur."

"Öyle."

"Beni onaylayıp durmakla durumu açıklığa kavuşturduğunu mu sanıyorsun? Hadi, durma anlat, o gece nerelerdeydin, ne yaptın?"

"Anlatacak bir şeyim yok."

"O zaman bu konuda özgürce düşünebilir miyim?"

"Nasıl İstersen..."

"Düşünebileceğim en son şeyi bile düşünebilir miyim?"

"Evet."

"Beni biraz yalnız bırak!"

Dolun, yatak odasının kapısını kapatıp salonda yalnız kalınca tuhaf bir rahatlama duydu. Başlangıcını unuttuğu bir on yıldır, yirmi yıldır, belki otuz, duymadığı bir rahatlama. Sanki kollarını hep yukarı kaldırıp durması buyrulmuştu da, şimdi indirmesine izin verilmişti. Derin soluklar alıp veriyordu. Kapattığı kapının ardında kalan ölüm bile onu tedirgin etmiyordu artık. Kaygıyla beklediği şey ölüm değilmiş de (kocasının önlenemeyen ölümü), kendisine sorulan o soruyu atlatmakmış gibi. Pencerenin önünde sıralanan Afrika menekşelerine baktı. Kaç gündür su vermeyi unuttuğu aklına geldi; özür diler gibi çiçekleri okşadı. Sonra gene kocasının odasına doğru yürüdü. İçerde telefonun kapandığını duydu. Biraz bekledi, kapıyı öyle açtı.

"Onuruna nasıl düşkün olduğunu bilirim," dedi kocası. "Belki bu yüzden inat ediyorsun. Sana biraz daha düşünmen ve inandırıcı bir açıklama yapman için zaman tanıyabilirim." Karısının cevap vermediğini, susmakta kararlı olduğunu görünce devam etti: "Bu evi üç ay önce oğluma sattım. Ören'deki yazlığı, Fatih'teki daireyi de Osman'ın aracılığıyla sattım. Satış bedelleri Osman'ın kasasında duruyor. O gece için doyurucu bir açıklama yaparsan, mirasımdan yasal payını alırsın. Oğlum da bu evde oturmana ses çıkarmaz. Yoksa dul aylığından başka hiçbir şey kalmaz elinde. Ama beni inandırabilirsen ki... "

"İnandırabileceğimi sanmıyorum."

Vedat Salih Tunaboylu hastalığının dışarı uğratığı gözlerini

daha da açarak karısına baktı. Kadın, bu gözlerdeki duygu kargaşasının içinde, kuşku ve sitemin baskın çıktığını gördü. Daha fazla sorguya çekilmek istemediğinden pencereye doğru yürüdü, sırtını yatağa, kocasına döndü.

Vedat Salih bir süre kendisini hiçe sayan bir inatla direnen omuzlara baktı. İçinden geçenleri söyleyebilseydi... Ama öyle yorgundu ki.

Benden bu kadar mı nefret ediyorsun? Beni kuşkular içinde, aldatılmış bir koca olarak ölüme yollayacak kadar... Oysa belki de beni hiç aldatmadın, aldatsaydın bilirdim. Hem onca genç girdi çıktı evimize, asistanlarım, öğrencilerim... İçinden gelseydi onlardan biriyle, üstelik kolayca... Mardin'de de bir şey olmamıştır, biliyorum. Orada o yaban yerde, insanların Türkçe bile konuşmadıkları o yerde, karşına kim çıkabilirdi ki? Öyleyse neden? Sana vereceğim o ağır cezadan daha güçlü ne taşıyorsun içinde? Konuş, konuş ne olur! Yirmi sekiz yıl süren evliliğimiz süresince de hiçbir şey söylemeden konuşmayı başardın. Aslında suskunluk demek olan küçük gevezeliklerinin ardında ne sakladığını merak ederdim etmesine de, merakımı gidermeyi zamana bırakırdım hep. O zaman da gelip geçiverdi. Bir bilim adamı olarak zaman verimliydi, yaratıcıydı, coşkuluydu ve yeterince uzundu. İnsan olaraksa ne kadar kısır ve yetersiz! Seninle hayatımı, bizim hayatımızı değerlendirecek, birlikteliğimizi anlamlı kılacak hiçbir şey konuşmadan yirmi sekiz yıl geçti. Evlendiğimiz ilk günlerde, zamanın aşkımızla yeğinleşeceğini, bir başka boyut kazanacağını düşünürdüm. Evet, öyle sanırdım. Sonra nasıl oldu bilmiyorum; sen, günlerimin vazgeçemeyeceğim, ama olağan bir ayrıntısı haline geliverdin. Zaten çalışmalarım tüm zamanımı alıyordu; ikimizin zamanını da alıyordu... Dolun, orada öyle durma, konuş benimle! Tek başına nerelere bakıyorsun, neler düşünüyorsun? O gece ne oldu, anlat! Susmak işe yaramaz. Susarsan her şeyini yitireceksin. Alıştığın her şeyi, evini, yazlığını... Yıllardır senin olan eşyaları oğlumla bölüşmek zorunda kalacaksın. Dul aylığından başka paran olmayacak. İyi yaşamaya alışmıştın oysa. O kadarcık parayla canının çektiği güzel yiyecekleri alamazsın. Dul aylığı yetmez.

Dolun, pencereden uzaklara bakarak, ensesinde duyduğu ölüm, merak, sitem dolu bakışları unutmaya çalıştı. Unutmak, farkında değilmiş gibi davranmak, yok saymak uzun zamandır alıştığı edimlerdi. Apartman çatılarının ötesinden görünen bulutlara, denize dalıp gitmesi uzun sürmedi. Başka şeyler düşünmesi, bir yabancıya emanet etmemekte direndiklerini uzun yıllar sonra yeniden yaşaması da...

Hastalığı o yolculuk sırasında ortaya çıkmıştı. Kuru hava iyi gelmemişti belki de. Hastaneye gitmeye, hekime görünmeye razı olmamıştı. Tanımadığı hekimlere güvenemiyordu. Mardin'e doğru yola çıktığımızda solukları düzensizdi. Hekime, hastaneye gitmesi için ben de fazla üstelememiştim. Madem istemiyordu, kendisi bilirdi. Sağlığıyla ilgilenmiyordum aslında; yalnızca ölümden korkuyordum. Yanıbaşımda birinin ölmesini istemiyordum. O da gittikçe ölümün kendisi oluyordu sanki. Arabada gözlerimi yoldan ayırmıyordum, ama henüz hırıltıya dönüşmemiş olan soluk alıp vermeleri, onu, bedeninde taşıdığı ölümü unutmamı engelliyordu.

Ne zamandan beri bu kadar ilgisizim, bu kadar insafsızım, diye düşünüyordum bir yandan da. Yalnız kocama değil, nerdeyse dünyaya ve kendime karşı da... Ne zamandan beri? Nasıl bir büyük olay oldu da... Yoksa çok usul mu geldi yerleşti yüreğime ilgisizlik, insafsızlık, vurdumduymazlık. Ve ben ne olduğumu, kim olduğumu, ne istediğimi unuttum.

Evliliğimizin ilk yılları... Benden yirmi yaş büyük olan yalnız kocam değildi, arkadaşları ondan da yaşlıydılar. Karıları da... Saçlarına ak düşmüş, tombulca, alımlı kadınlar. Onların neşesiydim ben. Kızları gibi davranırlardı; cılız gövdem, topuksuz pabuçlarımla aralarında dolaşır, anlattıkları her şeyi büyük bir merakla dinlerken... Yanağımı sıkar, sırtımı okşarlardı. Çok hoşlarına giderdi; sevindim mi, ellerimi çırpar 'olamaz!' diye çığlıklar atarmışım da...

Sevinmeyi ne zaman unuttum, gülmeyi, elerimi çırpmayı... O çok ünlü, çok saygın, sözleri altın değerinde bilim adamlarına, yazarlara ne oldu? Kocam onlarla neden bozuştu? Neden herkesin kendisine düşman olduğunu düşünmeye başladı? Tek büyük kendisi kalsın diye mi? Büyük, eşsiz bilim adamını

oynamaya ne zaman başladı? Ben onun yarattığı büyük bilim adamı imgesine ne zaman inandım? Ne zaman tapınmaya başladım? Taa başında, hocama aşık olarak başlamadım mı? Tüm varlığımı sekreteri, çevirmeni, bakıcısı olarak ona adamadım mıydı? Neydi bizim ilişkimiz, evlilik mi? Çocuksuz, yataksız filan.

Ve benim durup dururken o ünlü acıkmalarım... Ağzıma durmadan bir şeyler tıkıştırarak, midemi doldurarak dindirmek istediğim neydi? Onca tıkınmaya karşın kürdan gibi inceciktim. İşte o sırada arabada, yanımda ölüm solur dururken ve ben onun kocam olduğuna aldırmadan direksiyona sarılmışken... Canım tavuk istiyordu. Fırında unutulduğundan tıkır tıkır olmuş bir tavuk, yanında kızarmış patatesle.

Mardin'e çıkan yolu tırmanırken bir yandan ağzım sulanıyor, bir yandan düşünüyordum: Kimim ben, neyim? Kadın mıyım? Şu yanımda nerdeyse ölüverecek olan adamın karısı mıyım sahiden? Doğurmamış, tıkız karnım, süt vermemiş, yeterince okşanmamış kuru memelerim, oğlan çocuğu kalçalarımla... Gerçekten sevdim mi, sevildim mi?

Peki ya o? Büyük bilim adamı gerçekten aşık oldu mu öğrencisine? Öğrencisinin ona tapınması, herhangi bir erkeğe duyulabilen normal aşka benziyor muydu? Bilim adamı, genç kıza, kadın gözüyle bakıyor muydu? Ne sanıyordu onu?

Hadi aç Zerdüşt'ü, "Yuvaya Dönüş"ü oku. Bilirsin, hani söylemiştim, bu bölümü çok severim. Değil mi hayatım, yakında Almancasını da okuyabileceksin bana. Telaffuzun çok iyi. Aferin! Elli dördüncü sayfayı aç. Evet, ne diyor orada? "İnsan, alt edilmesi gereken bir şeydir:

Bundan ötürü seveceksin erdemlerini: — Çünkü onlar yüzünden yok olacaksın." Ne dersin Dolun? Ne düşünüyorsun bu konuda?

Üstün insan imgesi yaratmak hiç de zor değil. İnsan istemeye görsün. Antiokhos'a gelene kadar başka hiç Kommagen kralı olmadı mı? Bir tek o, ölüsünü krater ağzına gömdürüp, üzerine insan yapısı koskoca bir dağ diktirerek, Zeuslar, Apollonlar, tüm büyük tanrılar yanına kendi heykelini koyarak, aradan iki bin yıl geçtikten sonra bizim de 1800 metreyi tırma-

nıp ayaklarına yüz sürmemizi sağlamadı mı? Öyleyse sahiden büyüktür. Kendi dev gölgesini kendisi yarattıysa sahiden büyüktür.

Ama kocam bana Antiokhos kadar uzak, Antiokhos kadar yabancı.

Şehre tırmanırken göğsünü tuttuğunu, soluklanmakta güçlük çektiğini sezdim. Arabayı durdurttum. Bir eliyle göğsünü tutarken ötekiyle "sür" diye işaret ediyordu. "Biraz su ister misin?" diye sordum. Termostan su içirdim. "Bin metreden yükseğe çıkıyoruz," dedim, "dayanabilecek misin?"

"İyiyim ben," dedi kısaca.

Sonunda şehre girdik. Yirminci yüzyıldan ortaçağa geçmiş gibi oldum. Arabamızın, görüntümüzün şehir halkını şaşırtacağını sanıyordum. Çevremizi sarmalarından korkuyordum. Böyle bir şey olmadı. Bizimle ilgilendilerse bile belli etmediler. Bir dükkânın önünde arabayı durdurup Güney Oteli'ni sordum. Dükkânın gölgeliğinde oturan başı poşili adam yerinden kalktı, yanımıza gelip oteli gösterdi.

Oteldeki odamız fena sayılmazdı. Gene de kullanılmış olduğu anlaşılan çarşafları kaldırıp yerine yanımızda getirdiklerimizi serdim. Vedat'ı yatağa yatırdım. İlaçlarını verdim. Bir şey isteyip istemediğini sordum.

"Biraz et suyu, biraz gevrek," dedi.

Yanımızda bulunan elektrikli ısıtıcıyla su kaynattım.

Kaynayan suda et suyu tabletini eritip içine gevrekleri doğradım. Gevrekler yumuşayınca Vedat'a yedirdim. Yemeğini bitirince:

"Şimdi ışık iyi," dedi. "Bu ışıktan yararlanmaya bak.

Hemen gidip resimleri çeksen iyi olur."

"Tek başıma mı?"

"Ben yatmak, dinlenmek zorunda olduğuma göre... Korkma, seni yemezler." Gözlerini kapadı.

Yanıma bir ceket alıp, omuzuma, fotoğraf makinelerinin, objektiflerin bulunduğu çantayı astım, aşağı indim. Resepsiyon sayılabilecek yerdeki adama:

"Lokanta nerede?" diye sordum. "Tavuk yiyebileceğim bir lokanta var mıdır?"

"Tavuk yoktur. Başka şey isterseniz buraya getirtelim... Bey yemiyor mu?"

"O yedi. Şimdi uyuyor."

"Şuraya buyurun." Yandaki loş odayı gösterdi.

"Acılı, yağlı olmayan bir şeyler getirin. Ama biraz çabuk. İşim var da."

On dakika sonra otel kâtibinin yolladığı çocuk, bir tepsiyle içeri girdi. Loş odanın ışığını yaktılar. Üzerine gazete serdikleri masada önüme konan dört kap yemeğin ikisinden birkaç lokma alıp bol ekmekle açlığımı bastırdım. Gene de karnım doymuş, yüreklenmiştim. Ölümden de, bu yabancı şehrin insanlarından da korkmuyordum artık.

Eyyubi Camii'nin, Ulu Cami'nin, ilginç bulduğum birtakım minarelerin, Selçuklu taş süslemelerinin resimlerini çektim. Işık azaldığından süslemelerin pek iyi çıktığını sanmıyordum; sabahleyin bir kez daha denemem gerekecekti. Üstelik, Anadolu'nun bu en eski ortaçağ kalıntıları birden önemini yitirmişti gözümde. Merdiven merdiven koruyucu kale duvarlarına doğru tırmanan bu garip şehrin büyüsüne kapılmıştım çünkü.

Otele döndüm, çantayı arabaya bıraktım ve karşıma çıkan ilk dar yokuşa doğru yürüdüm. Ortaçağı sürdüren bu büyülü şehir, ortaçağdan kalma insanlar beni ürkütmüyordu artık. Sokağa ilk çıkışımda olduğu gibi başım önümde yürümüyordum; tam tersi, şehir halkının yüzlerine bakmak hoşuma gidiyordu. Uzun boyları, koyu yeşil gözleri, onurlu bakışlarıyla ne kadar güzeldiler! Merdivenleri tırmandım, dar sokakları, yokuşları geçtim. Burada kimse Eski Malatya'da ya da Urfa'da olduğu gibi yabancı sözcükler geveleyerek peşime takılmadı. Beni görmüyorlardı bile.

Bir tür esrimeyle tırmanıp duruyordum. Şehrin tepesine hiç varamayacak gibiydim. Sokaktan sokağa geçtiğimden dolanıp duruyordum. Aslında zirveye varmayı istemiyordum, sonsuza kadar tırmanmaktı istediğim, hiç geri dönmemek... Hasta kocamı, birlikte sürdürdüğümüz çekilmez hayatı, düşkırıklıklarımı, geçmişimi arkada bırakıp tırmanmak, belki bir başka dünyaya geçmek... Kurtulmak. Ben, Vedat gibi hiçbir şeyin beni şaşırtmayacağı yaşa gelmedim daha, diyordum; kendi kendimden başka

hiçbir şeyi beklemeyecek kadar olgun değilim. Gencim, bedenim de yüreğim de erden daha.

Çıkılacak yokuş, gezilecek sokak, tırmanacak merdiven kalmadı. Eski kalenin doğu yakasından artakalan bir setin önündeyim şimdi. Devrilmiş taşlara basarak sete tırmandım. Beş altı çocuk, dayanamamış, bu uzun yürüyüşte, hiç değilse tenhalarda bana eşlik etmeyi uygun bulmuşlardı. Onlarla konuşmaya kalkışmamıştım. Bir tek gereksiz ya da anlaşılamayan sözcük, şehrin, çevrenin, havanın oluşturduğu görkemli yapıyı toz haline getirebilirdi sanki. Çocuklar beş altı metre uzağımda durmuş, beni olabilecek tehlikelerden korumak, daha doğrusu yanlış bir adımımı kollamak için bekleşiyorlardı.

Sonra bakışlarımı setten öteye çevirdim.

İyi ki, önümde korkuluk görevini gören bir duvar vardı, iyi ki duvara tutunuyordum. Başım nasıl da dönmeye başlamıştı. Böylesine bir genişlikle karşılaşmamıştım ki hiç. İtalya'ya doğru ufukta hiç kıyı görmeden yol alırken bile deniz böyle engin değildi. Önümde sapsarı bir dünya uzanıyordu: Bir başka dünya, hiç bilmediğim, düşlemediğim, bana onu anıştıran hiçbir söz edilmemiş olan. Bu, doğduğum andan beri bana varlığı sezdirilerek vaad edilmiş bir armağandı da, ancak şimdi bağışlanabilmişti. Bir kaçamakta, nasılsa, benim olmuştu. Zaman dursun öyleyse, dedim, hayat ertelensin. Coşkular ve kederler içinde doya doya çırpınsın yüreğim. Binlerce yılın ötesinden bakan göz gibiyim. Binyıllar birleşti, bu ana sığdı. Kendimde ölümsüz olan –sonsuzluğa karışmaya, sonsuzlukta eriyip yok olmaya hak kazandıracak– ne keşfedebilirdim?

Orada ne kadar kaldım, bilmiyorum. Çölün sarısı pembeleşmeye başladı. Günışığında görünmeyen tepeler birer ikişer, onlarca ve yüzlerce olarak ufukta beliriyor, soluk maviden, koyu maviye, laciverde, mora doğru uzanıyordu önümde. Güneşin çekilmesiyle birlikte sert bir rüzgâr çıkmıştı. Ürperdim. Gittikçe soğuyan rüzgâr yüzümü ısırıyor, ceketimden içeri girip tenimi dalıyordu, ama ben doğudan yükselen yıldızları seyretmekten vazgeçemiyordum.

Duran zaman işledi. Ertelenen hayat, rüzgârın ıslıklarıyla birlikte devinmeye başladı. Setten indim.

Çocuklar çoktan gitmişlerdi.

Otel kâtibi, bankonun arkasından çıkıp yanıma geldi.

Bir sır verir gibi gözlerini yere indirerek usul usul: "Tavuğunuz hazır," dedi. "Abdullah götürsün sizi." Teşekkür ettim. Yukarı, Vedat'ın yanına çıktım. Solukları düzenliydi.

"Resimleri çektin mi?" dedi, bunca zaman nerelerde olduğumu sormadan.

"Çektim. Yalnız bazılarını yarın sabah, ışık yeterliyken yeniden çekmem gerekiyor."

"Olur."

"İyi misin? Bir şey ister misin?"

"Hayır."

"Acıkmadın mı?"

"Yok. O berbat yemeklerden sonra canım hiçbir şey istemiyor zaten."

"Ben yemeğe çıkıyorum."

"Tavuk yemeğe mi?"

"Bulursam... hadi hoşça kal şimdilik."

Aşağıya indiğimde Abdullah denen çocuk ya da genç, kapıda bekliyordu. O önde, ben arkada yürümeye başladık. Gündüz dolaştığım yerlerdekine benzer sokaklardan geçtik. Buralarda lokanta ne gezer? Kaygılanmıyordum ama. İçimde daha çok merak vardı; serüven isteği.

Bir evin kapısının önünde durduk. Abdullah kapıyı çaldı. Gençten biri kapıyı açtı. Abdullah geride durdu, "Buyur," dedi. Kapıdan girdim. Burası lokanta filan olamazdı, düpedüz bir evdi. "Ne güzel bir Mardin evi," dedim içimden. Yanımdaki delikanlıyla (Abdullah dışarda kalmıştı) taş avluyu geçtik. Ortada mermer bir havuz bulunuyordu. Avluyu çevreleyen evin çıkmaları, tahtadan sütunların üzerindeydi. Avluya bakan kapılardan birini açtı delikanlı, içeri girdim.

Kilimlerle, yastıklarla döşeli küçük bir odadaydık.

Ocakta ateş vardı. Uzun boylu bir adam yerinden kalkıp beni karşıladı; önümde eğildi. Başımı kaldırıp yüzüne baktığımda tanıdım.

Malatya'dan beri gittiğimiz her yerde karşımdaydı.

Önce, aynı adam değildir, demiştim. Daha doğrusu bu ko-

nuda fazla kafa yormamıştım. Güneydoğu yöresi insanlarını ilk bakışta karıştırıyordum. Ayrıca giysileri yöresel de değildi. Şimdi de karşımda en iyi terzi elinden çıkma –belki İngiliz kumaşı– giysisi, bedeninin kaba, güçlü kıvrımlarını örtüp gizlemek istercesine... Kimdi? Nasıl biriydi?

"Sizi buyur etmeden önce söylemek zorundayım..." Çok belirgin bir aksanla konuşuyordu; Arap mı, Kürt mü, bilemiyordum. "Otelden tavuk istediğinizi söylemişlerdi de... Ben sunayım, dedim. Buyurur, otururseniz şeref duyarım. Cüretimi bağışlayın!"

Ocağın yanına zengin bir sofra kurulmuştu. Ortada tepeleme kızarmış tavuk dolu bir tepsi, sonra baklavaya varıncaya kadar her türlü yiyeceğin bulunduğu sahanlar.

"Ocağın yanına buyurun, üşümüşsünüzdür."

"Sıcak sevmem," dedim ve yan tarafa oturdum.

Ev sahibim yanıma, yani ocağın karşısına oturdu.

Alevler yüzüne vuruyor, esmerliğini bakır kırmızısına dönüştürüyordu. Elini çırptı; kapı açıldı, beni karşılayan genç girdi, kapının yanında, ellerini kavuşturup durdu.

"Rakıyla ayranı getir!"

Sürahiler içinde rakı ve ayran geldi. Ev sahibi sordu: "Rakı içer miydiniz?"

Başımla onayladım. Rakıyı kadehlere koyduktan sonra şerefe kadeh kaldırmaya kalkışmadan, içkisinden bir yudum aldı. Tabağıma bir tavuk buduyla ezme, hamur işi birşeyler koydu. Hiç konuşmuyorduk. Ben tavuk budunu dişliyor ve onun beni seyrettiğini biliyordum. Rakısından ufak yudumlar alıyor, hiç yemek yemiyordu.

"Bey yemeğini yedi mi?" diye sordu ansızın.

"Kim?"

"Bey... Yani sizin... O, yemek yedi mi?"

"Hayır. Sordum, istemedi."

"Yazık... Çok hasta olmalı."

"Değil. Yani o kadar hasta değil. Geçer."

"Bey hasta. Üzüldüm."

"Sandığınız gibi değil. İstanbul'a dönünce düzelir.

Ben sizi ilk Malatya'da gördüm, değil mi?"

"Demek farkettiniz?"

"Evet."

Eski Malatya'daydı, camide. Nasıl olmuştu da kalabalığın arasında dikkatimi çekmişti. Gözlerini üzerimde hissetmiştim, ondandır. O delici bakışlar! Bakışlarının fiziksel bir gücü vardı, sendelemiştim. Daha sonra Diyarbakır'da karşılaşmıştık. Urfa'da Gümrük Hanı'ndaki çınarın altında, Halil Rahman Camii'nin önünde...

"Seni ilk Kayseri'de gördüm," dedi. "Medresenin önünde. Oradan geçiyordum, durdum. Sultan bu, dedim kendi kendime."

"Sultan mı? Ne sultanı?"

"Sultan işte... Gerisini sorma, ben öyle diyorsam.

Sen sultandın ve ben seni görmüştüm. Benim sultanımdın artık. Peşini bırakamazdım. Adamın nasıl hasta olduğunu da gördüm, senin ona aldırmadığını da."

"O kadar hasta değil. Hem ben ona..."

"Bırak şimdi. Zaten beni ilgilendirmez."

"Neden geldiniz peşimizden?"

"Sen sultansın, dedim ya."

"Sultan filan değilim ben, biliyorsunuz. Ben hiçbir şey değilim."

"Benim için sultan sensin. Bu yeter."

Tavuğumu dişlemekten çoktan vazgeçmiştim. Delici bakışları beni önce tedirgin ediyordu. Sonra başlangıcını bilemediğim bir zamandan beri o bakışları özlediğimi anladım. Dünyaya şimdi, şuracıkta, bu güneydoğu kilimlerinin, halılarının üzerinde gelmiştim. Bu ılık odadan, bana sahip çıkan bakışlardan, karşımdaki güçlü gövdeden başka bir şey istemiyordum. Ölene kadar, orada, öylece kalabilirdim. Sonsuz bir güven dolduruyordu içimi. Kendimi karşımdaki yabancının ellerine bırakmak, ömrüm boyunca hiçbir şey düşünmemek istiyordum. Ama içimde bir yerler acıyordu. Ağlamaya başladım.

Bir süre kıpırdamadan durdu. Sonra cebinden ipek bir mendil çıkarıp uzattı (hâlâ saklarım), gözyaşlarımı sildi, saçlarımı okşadı. Ellerimi tutup öperken ben hâlâ ağlıyordum.

Merak edip adımı sormayışını unutamıyorum. Kayseri'de,

Malatya'da, Urfa'da, Diyarbakır'da beni izlediği gibi gene peşimden geleceğine inanıyordum. Durakladığımız her yerde onu aradım. İstanbul'da evlere sığamıyordum. İşimi bitirir bitirmez (çoğu kez hiçbir işe el sürmeden) sokaklara fırlıyordum. Her köşe başında, her dükkânın kapısında karşıma çıkacak diye bekliyordum.

Onu beklemekten ne zaman vazgeçtim, unutmuşum.

"İyi düşün," diye yeniden denedi Vedat Salih. "Belki söyleyeceklerine inanmayacağımı sanıyorsun. Neden inanmayayım? Sen yalan söylemezsin ki. Duygularını bile saklamayı beceremedin, nefretini bile. Ama ben gene de ölümümden sonra parasız kalmanı, sıkıntı çekmeni istemiyorum. Bir dene, anlatmayı dene. Bu kadar zor mu?"

Dolun cevap vermedi.

"Bana iyi davrandın. İyi bir hayat arkadaşı oldun.

Huysuz, çekilmez bir adam olduğumu biliyorum. İyi dayandın. Bu yüzden sana haksızlık etmek istemem. Hadi, biraz müzik dinle. Bach dinle istersen ha, sana hep iyi gelmiştir Bach. Sakinleşince daha rahat düşünür, karar verirsin."

Dolun, Bach dinlemedi. Çiçeklerini de sulamadı. Camları açıp pencereden baktı. Bahar yağmuru yeni dinmişti. Ortalık, toprak, çimen, yağmur kokuyordu. Ölümü anıştıran hiçbir şey yoktu çevrede. Camdan aşağı sarktı. Sokağın iki başını gözlemeye çalıştı. Apartmanların cümle kapılarına baktı. Serin havadan ürperince pencereyi kapadı.

Mutfağa girip hasta adam için bir bardak süt ısıttı.

1986

Eğrelti Yeşili

İstenseydi ağrılı bir sütü
Mutlu sevinçli sağardılar
Dölsüz bir süre eğrelti yeşili
Baskın sıcaklar geldi soldular
KADINDILAR – Behçet Necatigil

Doğanşehir asliye hukuk yargıcı Celâl Egeli, hayatının en büyük sıkıntılarından birini paltosunun kol astarı söküldüğü zaman yaşadı. Dikişten anlamazdı. Hoş, becerikli bir adam da olsa, iğne ve iplik bulmak için karısının ancak usta hırsızların çözebilecekleri şifresi bulunan kasa benzeri dikiş kutusuna el atması düpedüz ataklık sayılabilirdi. Celâl Egeli, kadınların (saçma, kadınlar da ne demek? Aslında tek kadın tanımıştı hayatında. Annesi, kızkardeşi... evet ama, kadındaki gizemi, bu gizeme kendisinin, bir erkeğin asla ulaşamayacağını onlar öğretmemişlerdi ki) erkeklerin akıl erdiremedikleri büyülü güçlere sahip olduklarını biliyordu: Hiç önemsiz gibi görünüp hayatı kolaylaştıran onca şeyin üstesinden gelebiliyorlardı. Örneğin şu dikiş kutusu... Bir sürü çekmece, kapak, kat... Karısı bunları nasıl da kolayca açar, kapar, bir el vuruşuyla neyin nerede olduğunu bulur, çıkarıverirdi. Tanrım, hele şu sağa sola kayıp duran kollar yok mu?

Evet, şimdi bu dikiş kutusuyla başa çıkmak, onun gizlerini çözmek zorundaydı. Yirmi gün önce ölen karısının dikiş kutu-

su... Daha doğrusu yirmi gün önce tren altında kalıp parçalanan karısının dikiş kutusu.

Yok, şimdi bunu düşünmeyeceğim. İstasyonda ne işi vardı? Nasıl oldu da trene... Yoksa bazılarının, kısacası herkesin söylediği gibi, kendi isteğiyle mi? Hayır, düşünmeyeceğim. Parçalanmış şeye (nasıl ceset diyebilirler, benim karım o) bakamadığım gibi, ısrarla bakmadığım gibi. Kim teşhis edecekse etsin, beni bırakın. Hayır. İnanmıyorum. Hem tren istasyona girerken yavaşlar. Bu yüzden parçalayacak kadar hızla... Neyse.

Ama ben şu anda sanki şifreliymiş gibi görünen dikiş kutusunu açmak ve palto kolumun sökülen astarını dikmek zorundayım.

Aslında sandığı kadar beceriksiz bir adam değildi yargıç; yalnızca kadınlara özgü eşyadan biraz korkardı, o kadar. Korkusunu yenmek için yürekli olmaya kalkışınca da fazla zorladığından olacak bütün çekmeceler bir anda açılıverdi. En alt çekmecede dikiş öteberisiyle ilgisi olmayan bir şey vardı: Mavi kurdeleye sarılmış, üzerine kocaman bir fiyong kondurulmuş zarf destesi.

Zarfların hepsi aynı boyda, ipek gibi yumuşaktılar.

Üzerlerinde hiçbir adres, ad görünmüyordu. Celâl Egeli elleri titreyerek mavi kurdeleyi çözdü. Üstteki ilk zarfı eline aldı. Zarf kapalı değildi. İçindeki mektubu çıkardı.

"Neden yaptınız bunu, neden Makar Alekseyeviç? Artık size böyle seslenmem olanaksız gibi geliyor bana. Çünkü siz Makar Alekseyeviç değilsiniz. Olamazsınız. Çünkü o böyle bir şey yapmazdı. Sizse yaptınız: Beni kırdınız, aşağıladınız, yok ettiniz. Gerçek Makar Alekseyeviç bunu yapmazdı. Bana 'Çekil başımdan pis orospu!' dediniz. Nasıl yaptınız bunu Makar Alekseyeviç? Bakın gene Makar Alekseyeviç, diyorum size, ne yapayım elimde değil. Siz beni yok sayabilirsiniz. Eliniz varır buna. Ama ben sizi yok edemem. Siz yok olursanız ben hiç yaşamamış gibi olurum. Çektiğim onca acının bir anlamı kalmaz. Sizinle yaşadıklarımı, benim diyebileceğim her şeyi, hiç olmamış saymam gerekir o zaman. Zararı yok, siz bana 'orospu' demiş olun gene de. Belki de öyleyimdir, kim bilir. Siz haklısı-

nızdır belki. Her şeyi, kendi varlığımı, bağlandığım onca anıyı, güzelliği, birlikteliğimizi ve sizi, benim çok sevgili Makar Alekseyeviç'imi yoksamaktansa o dediğinizden oluveririm; bu beni hiç incitmez.

"Beni incitmez evet, ama sizi incitiyor. Beni ittiniz, yerlere düşürdünüz, 'çekil başımdan!' dediniz. Belki de size yük oldum, olmuşumdur da. Bunu hiç konuşmadık ki.

"Kitaplıkta çok üşüdüğümü biliyordunuz. Oraya, salt benim için, ona buna yalvara yakara bir soba koydurtmuştunuz. Ama yakacak için ödenek yoktu. İşinizin önemine aldırmadan, ısınabilmem için sırtınızda çuvalla odun taşıdınız. Bu iyiliğiniz için size nasıl gönül borcum olmazdı? Sobayı büyük bir özenle yaktınız, bana bırakmadınız bu işi. Makar Alekseyeviç'in beceriksizliğiyle odunları yerleştirdiniz, ama sonunda soba tutuştu ya.

"Sonra sobanın başında bayram ettik. 'Yarın bir çaydanlık uydurayım da hademenin getirdiği ılık sudan kurtulalım, ağız tadıyla demli çaylar içelim, dedim ben de. Sonra işimize koyulduk. Tabii işimiz en önce gelir. İşimizi aksatmak olmaz. Hem zaten bu iş yüzünden birbirimizi bulmadık mı? Gazete ciltlerini sıraya koyduk önce. Sonra siz tarih kitaplarını sıralarken, ben, beyaz çini mürekkebiyle gazete ciltlerini numaraladım. Zaman geçiverdi. Baktık ki, salon loşlaşmış. Elektrik düğmesini çevirmeyi ikimiz de düşünmedik. Sobadan yayılan kızıllık, pencerelerden vuran günbatımının morumsu pembeliğiyle yarışa çıkmıştı sanki. Öylece sobaya yaklaştık. Siz, 'üşümüşsünüzdür, neden hiç düşünemedim? Hadi oturun da biraz ısının,' dediniz ve sobanın yanına iki sandalye koydunuz. Ben otururken siz sobaya birkaç odun attınız. Odunlar alevlenince hoş sesler çıkardılar. Duman, borunun içine pofurdayarak doldu. Tıpkı insanları belki de hiç bilmedikleri serüvenler yaşayacakları güzel, değişik kentlere götüren trenlerin, o heyecan verici tünellere dalarken çıkardıkları gürültüler gibi. Öylece hiç konuşmadan oturduk.

"Konuşmadık, konuşamadık. Bu yüzden yüreklerimiz yüklüydü belki. İnkâr edemezsiniz Makar Alekseyeviç, sizin de yüreğiniz yüklüydü. Bir iki kez –ama sezdirmeden– yüzüme baktınız. Ben alevlerin sesine kendimi kaptırmışken... O zaman,

yani yüreklerimiz böylesine yüklü olunca, ışığı açmayı düşünmeyecek kadar başka şeylerle doluyken, siz yüzüme gizliden bakınca (ne bulmuştunuz yüzümde bu kadar ilginç, dikkatinizi çeken ne vardı, yoksa birden güzeleşimivermiştim; ah, en çok buna inandım galiba; beni güzel, çekici bulduğunuza, asıl o zaman yüreklendim) yüreklendim, dedim ya, beni yüreklendirdiniz ya (kötü anlamda değil, sizin bir hesabınız yoktu, kuşkusuz suç bendeydi), işte o zaman ellerinizi tuttum, başımı omzunuza yasladım. Sonsuz, eşi bulunmaz bir mutluluk tadacağımızı sanıyordum. Öylece el ele, baş başa. İlk iki üç saniye içinde ben göklere yükselmiştim bile. Ama sonra...

"Birden ayağa kalktınız. Öyle şiddet doluydunuz ki, sandalyeniz devrildi. Beni öyle bir ittiniz ki, yerlere yuvarlandım. İşte o zaman bana, 'çekil başımdan pis orospu!' diyecek kadar kıyıcıydınız.

"Nasıl yaptınız Makar Alekseyeviç? Nasıl böyle diyebildiniz, beni itip yerlere düşürdünüz? Sonra hiçbir şey olmamış gibi çıkıp gittiniz. Bense benim için getirttiğiniz, benim için yaktığınız sobanın karşısında öylece kala kaldım.

"Orada düştüğüm yerde biraz toparlanarak oturdum. Son köz de kül olup bitinceye kadar. O zaman dışarının tüm karanlığı odayı doldurmuştu bile. Ve düşündüm: Her şey bitmişti. Tüm hayatım ve size söylediğim, mektuplarıma yazdığım yalanlar... Benim hayatım ki, tüm o size yollamadığım, yollayamadığım mektuplarda yazılı olanlardan ibarettir.

"Ben tren istasyonuna hiç gitmedim Makar Alekseyeviç. Böyle bir kasabada tek başına bir kadının tren istasyonunda ne işi olabilir? Sormazlar mı? Evin arkasındaki çayırı, çayırın bittiği yerde başlayan ormanı da bilmem. Orada bir orman var mıdır, onu bile bilmem. Siz, 'Kayın ağacıdır onlar,' demiştiniz ya da demediniz, elbette ben uydurdum. Ama ormana ve kayın ağaçlarına inandım. Köprünün başındaki söğüt ağacını (o var, dikildiği yerde duruyor) Belediye Hastanesi'nin çam ağaçlarını (onlar da gerçek) ve daha bir sürü şeyi, sizi tanıyınca fark ettim; güzelliklerini sizinle duydum; size anlatırken ya da yazarken. İşte o kadar coşkuyla anlattığım kar da başladı, ama ilgilenmiyorum. Artık hiçbir şeyin önemi yok:

Ne katı gerçeklerin ne düşlerimin ne de süslediğim varlıkların: Hiçbirinin önemi yok.

"Ben de yokum artık. Siz de; kısacası Makar Alekseyeviç diye biri yok artık. Ben kendi yokluğumla başa çıkarım çıkmasına. Bunu başarıyorum zaten. Ama siz kendi yokluğunuzla nasıl başa çıkacaksınız? Bunu ben bilemem artık. Bilmek zorunda da değilim sanıyorum."

Celâl Egeli'nin okuduğu mektup karşısındaki ilk tepkisi, karısı Celile'nin ölümünden sonra kendisiyle bir süre oturmak için gelen kızkardeşinin artık kocasının yanına dönmüş olmasından dolayı duyduğu iç rahatlığıydı. "Aman Tanrım, ya Raife burada olsaydı," diye düşündü. Çok şükür, evde yalnızdı. Duygularını belli etmemeye çalışacağı ya da bölüşmek zorunda kalacağı kimseler yoktu. Ama ya Raife... ya o da gördüyse mektupları. Hadi canım, kızkardeşini tanımaz mıydı? Raife duygularını belli etmeden duramazdı. Öyleyse... Canım, o da bir kadındı önünde sonunda. Düğme, sökük ya da benzeri bir şey dikmek için dikiş kutusuna el atacak olsa neyin nerede olduğunu bileceğinden, en alt göze kadar inmesi gerekmezdi kuşkusuz.

Hayır, Raife mektupları görmemişti. Bu, kesindi.

Ne var ki, salt bu yüzden rahatlamak yetmiyordu. Düşünülecek öyle çok şey vardı ve Celâl bey öylesine tedirgindi ki.

Sözgelimi şu Makar Alekseyeviç? İlçede bir Rus... Olacak şey mi? Aptallık etmeye gerek yok, dedi sonunda kendi kendine. Celile'nin kim bilir hangi nedenden ötürü Rusça bir ad yakıştırdığı adam, biyoloji öğretmeni Hasan Erden'den başkası olamazdı. Üstelik Sadık Demircioğlu'nun ilçe halkına bağışladığı kitaplığın düzenlenmesi işinde, karısına yardımcı olarak onu seçen kendisiydi. Her şey apaçık ortadaydı. Ortadaydı ortada olmasına ama, gene de... Yargıç birden bunalıverdi ve tıpkı rakibi olduğunu sandığı adam gibi, kestirmeden, "Seni orospu, seni!" demekten kendini alamadı. Böylece tüm olanı biteni çözümlediğini, öcünü aldığını sandı. Ne var ki mektup kimseye gönderilmemişti. Elinde bir suçsuzluk belgesi gibi durmaktaydı.

Kesin bir suç kanıtı bulmak umuduyla ikinci zarfı açtı.

Mektup gene o 'Çok sevgili Makar Alekseyeviç'e yazılmıştı.

"Sizinle yazın tanıştığımız için sevinçliyim. Çünkü yazı hiç sevmem ben, anlamsız gelir. Köylü olsaydım, toprakla uğraşsaydım belki doğanın bereketi başımı döndürür, yaz mevsimini dört gözle beklerdim. Ama güneşin tüm varlıklara sızabilmek için inatla göğe çakılıp kalması, o tozlu, yapışkan sıcak karşısında ne yapacağımı şaşırıyorum. Evimizin bir avlusu olsaydı, avluda asmalı bir çardak, canım istediği zaman ayaklarımı yıkayabileceğim bir çeşme bulunsaydı, sulayacağım güllerim, sardunyalarım, hatta sebzelerim olsaydı, kısacası ilçeye ilk geldiğimiz yıllarda tuttuğumuz evde oturuyor olsaydık hâlâ... Ama kocam çarşıya bakan bu apartman dairesini mevkiine daha uygun buldu. Neyse işte, ben böyleyim. Bazen ille bir şeyler tuttururum. Kocamın dediği gibi tutaraklının biriyim. Tutaraklarım yazın artar. Kuytu bir köşe bulup büzülüveririm. Çünkü bereketli yaz, tüm vaatlerini unutur sonunda. Nelere söz vermiştir, neler muştulamıştır, bunu ben bilmem; bedenim, tırnaklarımın ucuna dek sezer, ürperir, bekler, düşkırıklıklarını ağıda dönüştürür. Ben büzüldüğüm yerde ağlarım yalnızca.

"Yaz bazıları için güzel bir mevsimdir gerçekten; belki herkes için. En çok da tatillerini deniz kıyılarında geçirebilenler için. Biz bir kez gitmiştik de. Unutamıyorum. Sizden sonra en çok sevdiğim varlık deniz olmalı. Ama her zaman denize gidemiyoruz. Parasızlıktan değil. Kocam, tatillerini memleketinde, annesinin yanında geçirmemiz gerektiğine inanıyor. Gerçi kaynanamla birlikte olmaya hiçbir zaman zorlamamıştır beni. Bazı iyiliklerin değerini neden bilmemeli? Ama işte tatilde kocamın memleketine gitmeyince başka bir yere de gidemiyorum. O, yazları on beş gün için gider gelir anacığının yanına. Sonra ona, benim sağlığımın bozukluğunu, yola dayanamadığımı filan anlatır. Yalan sevmeyen bir adamın böyle konuşmak zorunda kalması... Ağır geliyordur kuşkusuz. Tadı gerektiği gibi çıkarılmadığı için, Artvin'in meyve bahçelerinde kaynanama reçel, pekmez kaynatarak, yufka açarak geçecek (üstelik bu işlerin üstesinden gelemem, ayıp değil ya alışmamışım) bir yaza razı olmadığım için de bu mevsimden nefret ettim gitti.

"Bu yaz, sizin yüzünüzden bir anlam kazandı. Bütün yaz-

lar anlam kazandı artık. Sadık beyin, şu yarı deli kitap koleksiyoncusunun (aman kocam duymasın, rahmetliyi pek sever, sayardı) adını ölümsüzleştirmek için ilçeye bağışladığı kitapları düzenleme işini üzerimize aldık. Olmayacak bir düşe kapılmaktan kendimi alamıyorum: Sadık Demircioğlu Kitaplığı'nın memurluğu bana verilse, diyorum. Ne olur sanki. İlçede benden başka kütüphaneci yok zaten. Üstelik ücretsiz olarak Kitaplığı düzenlemekle (tabii sizin yardımınızla) görevimi yapmadım mı? Ama kocamı bilirim ben. Sadık Demircioğlu'nun bu konudaki vasiyetini uygulamayı üzerine aldı ya, bu işten kâr sağladığının söylenmesini istemez. Çok namuslu bir adamdır. Onu takdir ederim etmesine. Ama bana kalırsa namus, bir insanın tek dayanağı olmamalı. Çünkü tek başına namus, insanların kıyıcılığına engel olamıyor.

"Gene de düşlemekten kendimi alamıyorum. Ağırbaşlı bir *memureye* yaraşır biçimde saçlarımı topuz yapmışım (bundan böyle saçlarımı uzatıyorum), sırtımda bir şal, masamda oturuyorum. Arada birileri geliyor. Ama ben sizi bekliyorum. Günlerce bıkıp usanmadan bekliyorum; gelip eski gazeteleri karıştırır ya da bir kitap alıp okursunuz diye. Fırsattan yararlanıp konuşuruz birbirimizle. Ben size, 'Hoş geldiniz Makar Alekseyeviç,' derim, 'nasılsınız bakalım?' 'Fena değilim. Tatil iyi geçiyor bir bakıma. Elalemin yaramazlarıyla uğraşmak yok, üşütüp hastalanmak yok. Dere kıyısındaki kahvede akşam üzerleri toplanıp hoş beş ediyor, tavla oynuyoruz. Kitap okumak için istediğim kadar bol zamanım var. Siz nasılsınız? Yaz günlerini bu karanlık yerde geçirmek canınızı sıkmıyor mu?' 'Ne münasebet,' diyorum ben de. Dışarısı öyle sıcak ki, bu serinlik hoşuma gidiyor. Hem karanlık demeyin Makar Alekseyeviç, loş burası, loş! Masamın tam yanındaki pencere ise hep aydınlık, baksanıza. Şu dergiye bir göz atmaz mısınız? Ne hoş resimler var içinde. Bu eski insanlar... Şu açık saçık giyinmiş sarışın kadın... Keşke eski Türkçe bilseydim... Bu gizem duygusu altüst ediyor beni. Kimi zaman ateşim çıktı sanıp korkuyorum.

"İşte böyle sevgili dostum, Tanrı sizden razı olsun.
Bana bir yaz ve daha başka yazlar armağan ettiniz. Tanrı sizden razı olsun.

"Yağmur dindi. Topraktan buğular yükseliyor. Gökyüzü açık. Karşımdaki çirkin apartman dizisi batı yakasını gözlerden saklıyor, ama ben sıra dağların üzerinin hâlâ mor bulutlarla kaplı olduğunu biliyorum. Uzaktan uzağa gök gürültüleri yankılanıyor. Sanki kuşatılmış bir kentteyiz. Düşman, toplarını gümbürdete gümbürdete yaklaşıyor. Ah, bu kuşatılmışlık duygusu... Kıstırılmışlığa dönüşen korku..."

Mektuplar sıraya konmamıştı anlaşılan. Üstelik üzerlerinde tarih de yoktu. Celâl Egeli rasgele bir başkasını açtı.

"Öteki notlarıma aldırmayın, onlar mektup sayılmazdı ki. Size nasıl hitap edeceğimi bile bilmiyordum. Oysa şimdi bir adınız var. Siz benim 'Çok Sevgili Makar Alekseyeviç'imsiniz! Kızdınız mı, yoksa hoşunuza mı gitti? Ama kızmanız için bir neden yok ki. Dostoyevski'nin 'İnsancıklar'ını bana verip okumamı isteyen sizsiniz. Makar Alekseyeviç'i çok sevdim. Tabii siz onun gibi zavallı değilsiniz, hiç değilsiniz. Saygınlığınızı artıran bir işiniz var. Herkes tarafından seviliyorsunuz. İki odalı, sofalı bir evde oturuyorsunuz. Çok canınız isterse yemeklerinizi Şehir Kulübü'nde ya da Kaplıca Oteli'nde yiyebilirsiniz. Ama gene de sizde bir Makar Alekseyeviçlik var. Nasıl bir şey bu, anlatması zor. Şu kadarını söyleyebilirim ama: Siz onun kadar iyi, onun kadar sevgi dolu bir insansınız. Tuhaf ama, insanları sevdiğiniz kadar yalnızlığı da seviyorsunuz. Sonra zekisiniz. Sadık Demircioğlu gibi birinin içyüzünü biliyor, onun kitap tutkusuyla alay edebiliyorsunuz. 'Kitap sevmek başka, koleksiyoncu olmak başka, demiştiniz ya. Kocam yargıç olmasına karşın bu ayrımın pek farkında değil. Ne fena değil mi? Zenginliğin, paranın herkes gibi onda da gereksiz bir saygı uyandırması...

"Lütfen yanlış anlamayın beni sevgili dostum. Amacım, kocamı size çekiştirmek değil. Kocam saygı duyulacak bir insandır, siz de bilirsiniz ya. Ama bazı yanılgıları, saplantıları incitiyor beni. Bunun için elimden bir şey gelmez. Yani incinmemeye çalışmam işe yaramıyor. On beş yıldır kendime söz geçiremedim bir türlü. Dost olduğumuza göre bu kadarcık yakınmayı hoş görürsünüz değil mi? Aslında haklı olan o ve onun gibiler

olmalı. Dünyayı, hayatı iyi tanıyorlar; hiç değilse iyi tanıdıklarına inanıyorlar. İnsanlarla sürekli alışverişte olmalarını sağlayan bir işleri var. Dahası, hayatı onlar kuruyor, dünyayı onlar yönetiyorlar. Erkekler... Köşe başlarını tutmuş ufacık devler. Bize, biz kadınlara onların el yordamıyla kurdukları hayatı kabullenmek, şu tuhaf dünyanın gidişine boyun eğmek düşüyor. Ses geçirmez duvarların ardında ne vaatler ne umutlar!.. Sessizlik her şeyi ağırlaştırıyor, çekilmez yükler oluşturuyor. Biz de oturup birtakım gereksiz düşler kuruyoruz; dünyadan, gerçek hayattan haberimiz yok.

"Sahiden öyle mi dersiniz Makar Alekseyeviç?"

Yargıç, mektupların kimseye gönderilmediğini, kimse tarafından okunmadığını unutup, "Demek beni utanmadan yabancılara çekiştirmiş!" dedi. Sonra yanılgısının farkına vardı. Bu kez de o sessiz ve değiştirilemeyecek olan yargıdan ürktü, tuhaf bir yılgınlığa kapıldı. Kendini savunmasına olanak yoktu. Ne yaz tatillerini ne Sadık Demircioğlu'nu ne de köşe başlarını tutan devleri tartışabilirdi artık karısıyla.

En sonunda Celile'yle zaten hemen hiçbir konuda tartışmamış olduklarını, daha doğrusu kendisinin, başlamak üzere olan bir tartışmayı anında kesecek cümleleri bulmakta ne kadar usta olduğunu hatırlayıverdi.

"Şimdi bırakalım bunları Celile. Ne önemi var? Sonra konuşuruz. Daha sonra, akşama... Şimdi akşam vakti bırak bunları Celile. Tam da sofradan kalkmışken... Yorgunum. Sabahı bekleyemez misin?"

"Trenleri ne kadar sevdiğimi bilir miydiniz Makar Alekseyeviç..." diye başlıyordu açtığı dördüncü mektup. "Nereden bileceksiniz, şimdiye dek hiç sözünü etmedim ki. O kadar şey anlattım, yüreğime sıla özlemine benzer duygular salan trenden, tren seslerinden, istasyonlardan hiç söz etmedim.

"Çocukluğumda öyle çok tren yolculuğu yapmıştım ki (o zamanlar karayolu taşımacılığı böylesine gelişmemişti). Babam veterinerdi; bir yerde üç yıldan fazla kalmazdık. Günlerce süren tren yolculukları... Annemin kapaklı yiyecek sepetini açıp

bize verdiği börekler, köfteler, dolmalar, meyveler... Doğrusu evde soframız o kadar zengin olmazdı, ama annem yolculuklarımız sırasında paraya kıymasını bilirdi.

"Üç yıl önce annem hastalandığında (ben yanına vardıktan on gün sonra da öldü) Ankara'ya gitmem gerektiğinde tren yolculuğundan başkası gelmemişti aklıma. Kocamsa, 'Aklını mı kaçırdın, trenle o yol on beş saat sürer, canın çıkar, perişan olursun. Oysa otobüsle sekiz saatte varırsın,' diyordu. Böylesine mantıklı bir açıklamaya, ben çocukluk özlemlerimle, annemin ölümcül hastalığına karşın sürdürdüğüm düşlerimle nasıl karşı koyabilirdim ki? Otobüse binmeye razı oldum.

"Otobüslerden, otobüs yolculuklarından nefret ediyorum Makar Alekseyeviç.

"İsliymiş, pismiş... Vız gelir bana. Tren düdükleri... Hangi temiz, düzenli bir araç, tren düdüklerinin yerini tutabilir? Sonra o küçük, güzelim istasyon binaları... Hepsi de çirkin, soluk sarı renkleriyle birbirlerine benzerler. Ne kadar da yalnız ve kimsesizdirler o birörneklikleri içinde. Kimileri karayollarına çok yakın olurlar. Karayolundan pırıl pırıl, şıkır şıkır arabalar, otobüsler, TIR kamyonları akıp giderken, onlar genellikle boş düzlüklerin ortasında bir kara tren beklerler; çoğu yük taşıyan kara trenler...

"Bizim tren istasyonumuz da bayağı sevimlidir, bilmem hiç dikkat ettiniz mi? Arka pencereleri güneye baktığından, istasyon şefinin karısı, orada, tren dumanıyla kirlenmesinden korkmadan sardunyalarını, küpelerini, fesleğenlerini yetiştirebilir. Arka pencerelerden geniş bir çayırlık görülür. Sonra da orman başlar. Kayın ormanı demiştiniz, yanılmıyorsam.

"Üç çocuklu mutlu bir kadın olmalı istasyon şefinin karısı. Tabii ev işlerinden vakit bulup, üstüyle başıyla pek ilgilenemiyordur. Olsun. Kocası zaten her fırsatta yukarı çıkıp onu görebilir. Leğenin başında saçları dağılmış, yüzü, dirseğine kadar sıvadığı kolları kızarmış, çamaşır yıkarken... Odadan odaya dolanıp bir gömleği dolaba asar, bir örtüyü düzeltirken dudaklarına nasılsa konmuş hüzzam şarkılarla...

"Sanki tüm bu çabalar kişiliğini gizlemek içindir. Asıl kadın kimdir, gerçek kimliğini bir kendisi mi bilir? Yoksa istasyon

şefi çoktan anlamıştır da, seve seve oyuna katılmakta mıdır? Ormandan yankılanan seslerle, çayırın kokularıyla ağdalanmış gecenin, serin yatak çarşaflarının gizemine beceriyle sindirilmiş o kimlik..."

"Sevgili Makar Alekseyeviç,

"Belediye Hastanesi'nin çamları dikkatinizi çekti mi hiç? Doğanşehir'de ilk kez fıstık çamı yetiştiren, çama gönül veren Sakallı Rıza beyin yapıtıdır onlar. Sakallı Rıza bey, kendi halinde bir adamcağızdı. Bostanı ve meyve bahçeleri vardı. Sonra durup dururken çam yetiştirmeye başladı. Altmışından sonra yüreğinde ansızın bir aşk gövermişti sanki. Aklına esen yere, fıstıklarından yetiştirip büyüttüğü çamları dikti, herkese çam armağan etti. Belediye Hastanesi kurulurken de hastanenin bahçesine çepeçevre çam dikti. O, onca zahmete katlandı ama başhekim, hastanenin suyunu kulllanmasına izin vermedi. Sakallı Rıza bey de kasabanın atlı sucusunu tuttu. Cebinden bir sürü para harcayarak –ki, hiç de varlıklı değildi– içme suyuyla fidanları suladı.

"Nedense yollarda başınız hep önünüze eğik yürürsünüz Makar Alekseyeviç. İnsanlara selam vermek gücünüze mi gider, yoksa derin düşüncelere dalmış bulunursunuz da rahatsız edilmek istemez misiniz, her neyse... Bu yüzden birer anıt gibi yükselen fıstık çamlarını görmediniz sanırım. Lütfen bakın onlara. Hele kar yağdığında, dalları hafifçe bu beyaz ağırlık altında eğilmiş dururlarken, daha da güzeldirler.

"Sonra –bahse girerim– taşköprünün başındaki ulu söğüt ağacını da görmemişsinizdir. O cılız, bulanık suya anlam katar sanki. Gelip geçenler gövdesine yazılar, resimler kazımışlar, orasını burasını yoklamışlar, kendilerine bile açıklayamadıkları gizlerini ele vermişlerdir. Durup onlara da bakın dikkatle. Söğüt ağacı değil, bir kentin anı defteri, ağlama duvarı, evliya parmaklığı sanki. Ama sessiz ve vakur.

"Sevdiğim şeyleri size bir bir anlatacağım. İşimizi bitirip birbirimizi bir daha göremez olunca (yolda rastlaşsak bile siz hep önünüze baktığınızdan, beni göremezsiniz nasıl olsa) onla-

ra bakarak –yani ben sizin de onları görmüş olduğunuzu duşünerek– özlemimi biraz olsun giderebilirim.

"Sizinle birlikte (trenle olmasa da olur, zararı yok; yanımda siz, yolun sonu da deniz olduktan sonra otobüse katlanabilirim) deniz kıyısına gitseydik... Otobüs tepeden bir dönemeci aşınca hemen karşımıza çıkıveren o çılgın mavilik karşısında sevinç çığlıkları atsaydık... Çıplak ayakla kumlarda, sonra denizin kıyısında yürüseydik... Küçük dalgalar ayaklarımızı bileklerimize kadar ıslatıp sonra geri çekilseydi. Kumda ille de ayak izlerimiz kalsın isterseniz o başka. O zaman denize o kadar sokulmayız. Gene de Makar Alekseyeviç, dalgalar günün birinde oralara da ulaşır ve ayak izlerimizi siler.

"Sizinle Makar Alekseyeviç, sizinle... Kırk yaşına geldim, ama hayatta o kadar az şey *keşfettim* ki. Oysa görülecek, bilinecek neler neler var. Kitaplarda bile yazmayan şeyler... Yani sizin bile bilmediğiniz şeyler demek istiyorum. İçimde dinmeyen bir susuzluk var. Keşfetmek, hayatı, dünyayı keşfetmek, bunun için yaşamak. Ne güzel olurdu değil mi?

"Bir tren beni hangi uzak istasyona götürür?"

"Sevgili Makar Alekseyeviç,

"Şu kitaplık memurluğuna iyice aklımı taktım. Omzumda bir şalla –kışın dizlerime de örtmek zorunda kalacağım şalı örmeye başlamalıyım şimdiden– ayağımda yün çoraplar, pantuflalar... Yoo, gene süsleneceğim, örtülerin altında bile gözlere hoş görünmeyi becereceğim.

"Kitaplığa bağlanmak özgürlüğümü kısıtlayacak, ama olsun.

"Özgürlük, dedim de... Bugün birden özgürlük duygum depreşti. Öğleden sonra işiniz vardı ya, ben de kendime şahane bir tatil bağışladım. Ve ne yaptım biliyor musunuz? Kayın ormanına gittim. Tek başıma. Eskiden beri kocama yalvarır durur-um, oraya pikniğe, hiç değilse yürüyüşe gidelim diye. Ama o alışılmışın dışına çıkmaktan hiç hoşlanmaz. İlçede kimse kayın ormanına gitmiyor ya. İçinden cılız, bulanık bir dere geçiyor, bir de çeşmesi var diye o kel çamlığı bir şey sanıyorlar. Biz de arada, herkesin kilimlere, yaygılara bağdaş kurduğu, radyo-

ların, teyplerin avaz avaz bağırdıkları bu yere gidiyoruz. Sonra sağdan soldan yargıç beye dolmalar, böreklerin her türlüsü, baklavalar sunuluyor. O kadar şeyi yiyemediğimiz gibi benim üç beş sandviçle biraz salata, meyve koyduğum küçük sepetime de sığdıramıyoruz. Ne yapmalı? Tanrım, hayat bazen gereksiz minnet, utanma duygularıyla, suçlanma korkularıyla ne kadar çekilmez oluyor! Kocam uykuya dalınca (zavallı bütün hafta öylesine yoruluyor ki, uyumasın da ne yapsın?) ben eteğimin altına, göğsüme küçük paketçikler gizleyerek (bu yüzden kocamın henüz okumadığı gazeteleri kullanarak) ormanı –ne orman ya!– dolaşıyorum. Suçumu saklayabileceğim bir ağaç altı bulmak nerdeyse olanaksız. Orman, doğaseverlerce istilaya uğramış sanki. Gizli iş görmesi gereken bir katil gibi tetik, bir hırsız gibi sakınımlı oradan oraya sekip çalı diplerini eşeleyerek yüklerimden kurtuluyorum. Orman hayvanları nasıl olsa hepsini haklarlar. Ama kağıtları, naylon torbaları ortada bırakmıyor, sepetime koyuyorum. Çünkü ne kadar sevmesem de şu ağaçlığı pisliklerden korumak zorundayım.

"Bir tutsaklıktan bir başka tutsaklığa –kendi isteğimle bile olsa– geçmek üzere olduğum... Yok, saçmalıyorum. Aslında şunu demek istemiştim: Biz kadınlar acaba neden ancak bir erkeğin yanıbaşında rahat hissediyoruz kendimizi? Hoş, erkekler de öyle ya. Evlenmek, –kabaca– bir karı almak yetmiyor. Gene annelerine koşuyorlar. Bir kadın yetmiyor. Bir karıları bir de anneleri olsun istiyorlar. Kısacası çifte güvenlik! Gücü yetenler ya da durumda ahlaka aykırı bir yan bulmayanlar başka kadınlar da olsun istiyorlar. Bence, *öteki kadın* ahlak duygularının dışında tutulmalı. Çünkü *öteki kadın* olsa olsa güvenlik kaygısıyla istenmiştir.

"Peki, ben neyim, ben ne yapıyorum Makar Alekseyeviç? Size duyduğum sevgi, güvenlik özlemimin sonucu mu? Sevgim bir korunma aracı mı? Yani, kocam yazları anasına koşup durmasaydı... Ya da iki çocuğumuz olsaydı... Bu mektupları yazmak gereğini duymaz mıydım dersiniz?

"Neler söylüyorum ben böyle? Düşünmesi bile korkunç. Ben sizsiz ne yapardım?

"İşte sonunda kayın ormanına geldik. Ah, ne kadar güzel!

Neden bunca yıl bekledim sanki? Demiryoluyla orman arasındaki çayırda koştum. Kurumaya yüz tutmuş otlar diz boyuydu; ayağıma dolanıyor, hızımı, soluğumu kesiyordu. Sonunda oracığa, tam ormanla çayırın kesiştiği yere uzanıverdim. Altımdaki serinlik hoşuma gidiyordu. Oh, ne iyi, diye düşündüm, henüz romatizmadan filan korkacak yaşta değilim. Sağlığım da iyi. Kolay hastalanmam. Böyle der demez de sizin ağrılarınız aklıma geldi. Ama adım gibi biliyorum Makar Alekseyeviç, sizin romatizmanız filan yok. Aydın kişilere dadanan illetlerden biri bu. Bir tarafınız ağrıyor, kendinizi hasta sanıyorsunuz. Oysa hepsi aşırı gerginlikten kaynaklanıyor.

"Evet, otların üzerine uzandım öylece. Yazık, ne bir böcek ne bir salyangoz vardı. Ee, yaz sonu. Artık kim barınır bozkırda. Gene de birtakım sesler eksik değildi. Beni korkutmayan sürüngenler, otları hışırdatıp duruyordu. Uzaklarda hüt hüt kuşları...

"Daha sonra ormana daldım. Çıt çıkmıyordu. Orman da susmuştu. Ama ben kulağımı ağaç gövdelerine dayadım ve ormanın fısıltılarını dinledim.

"Sonsuzluğu, serüveni, zamanı duydum. Sonra bu üçünü kavrayıp sarmalayan şeyi, bedenimden yüreğime ulanan depremi, kargaşayı...

"Sarsıntı dalgaları durulduğunda titreyen dizlerimin üzerine çöktüm. Başıma gelebilmesi mümkün her şeyi kabullendiğimi fısıldadım toprağa doğru.

"Dua etmişliğim, Tanrı'ya yakarmışlığım çoktur. Ama bu benim ilk tapınmamdı Makar Alekseyeviç"

Yargıç sökük kolunu dikmeden paltosunu giydi, dışarı çıktı. Tipiye dönüşen kara aldırmadan tenha sokaklarda yürüdü. Birden Celile'nin kar yağdığı geceler, sokaklarda yürümeyi nasıl istediğini hatırladı. Tabii kendisi, gecenin bu saatinde, kar altında ne işleri olduğunu sorardı karısına. Akla uygun bir cevap alamayınca da yürüyüşten vazgeçer, "Sonra," derdi, "bir başka gün Celile."

Hep böyle söylememiş miydi karısına: "Yarın Celile, olmazsa yarın akşama... Bir hafta sonra..." Öyle ya, yaşamayı hep bir

başka güne erteler gibi yaşamamış mıydı? On yıldır aynı ilçede yargıçlık yapmayı sürdüren ve kırk dört yaşına gelmiş kim vardı kendisinden başka? Daha iyi bir yere, bir ile atanması için sağa sola başvurmaya hiç kalkışmamış, daha doğrusu üşenmişti. Çocuk sahibi olmaya bile üşenmemiş miydi? Aksaklığın kendisinden geldiğini, çocukluğunda kabakulak geçirdiğini söyleyip –sözüm ona– bir yücegönüllülük gösterisiyle kabahati üstlenip... Neden karısının birkaç kez usul usul uyarmaya çalıştığı gibi doktora görünmemişti? Belki doğacak çocuklardan da korkmuştu; onların sorumluluklarını üstlenmekten. Hayat, çocuksuz da oluyordu işte. Daha kolay, dertsiz, para sıkıntısı çekmeden.

İlerde Celile, yarın sabah, olmazsa akşam...

Tren yolculukları, deniz kıyısında geçirilecek tatiller, kayın ormanında piknik, geceleri kar altında yürümek için geleceğe güvenmişti hep. Yoo, gelecekle ilgilendiği bile söylenemezdi. Gelecek yalnızca bir bahaneydi; bugünden kaçmak için bahane. Yargıcı ilgilendiren, sevindiren yalnızca geçmişti. Çünkü geçmiş yaşanmış, denenmiş, bitmişti. Gelecekse... korku vericiydi. Sadık Demircioğlu'yla, bu doksanını geçmiş ihtiyarla dostluk kurması belki bu yüzdendi. Onun yanında hep güven duyardı. Doksan yılın kalınlaştırdığı sıcak bir yorgana sarılmış, sarmalanmış olarak...

Ama yaşamak, geçmişi düşünmek değildi ki, hiç değildi. Hem Sadık Demircioğlu yaşamış, görmüş geçirmiş bir adamdı. Çocuklarıyla, torunlarıyla, dostlarıyla, kazandığı paranın sağladığı olanaklarla zenginleşen bir ömür sürmüştü. Yaşamasını bildiği için geçmişi bir anlam kazanıyordu. Yargıcın nesi vardı güvenecek? İşte karısı bile yoktu artık.

Yirmi gün önce yitirmişti onu. Duyduğu derin bir acıydı. Daha doğrusu ölümün verdiği acıyı tam anlamıyla, derinliğiyle henüz duymaya başlamadığını biliyordu. Uyuşmuş kalmıştı öylece. Gerçek acıyı, asıl acıyı uyuşukluğu sona erince duyacaktı. Şimdi ise bir başka şey yitirmişti; çok daha önemli bir şey: Giden yalnızca karısı değildi. Tüm bir hayat, hayatı değerli kılan o coşku, sevinç de uçup gitmişti. Çünkü onlara gerçekten sahip olan yalnızca Celile'ydi.

Ya Celile'nin yaşama sevincini, coşkusunu bölüşmek üzere seçtiği adama ne demeli? Celâl Egeli'den farklı biri miydi sanki? Hiç dostu, kimi kimsesi olmayan, evine kapanıp kitaplarına gömülen Hasan Erden. Evet, iyi bir öğretmen, bilgili bir kişiydi; öylesine zararsızdı ki, iyi bir insan olduğu izlenimini uyandırırdı. Hiç evlenmemişti. Bir zamanlar çok güzel bir kızla nişanlandığı, ama kızın –nedendir bilinmez– gidip nişanlısının en yakın arkadaşıyla evleniverdiği, bu yüzden Hasan Erden'in kendi isteğiyle başkentten Doğanşehir'e geldiği söylenirdi. Bu olay kimini güldürür, kiminde tuhaf bir acıma duygusu uyandırırdı. Suçu olsun ya da olmasın, olay, adamcağızı öylesine etkilemişti ki, kadınlara güveni sarsılmıştı. Onu evlendirmek için yapılan tüm girişimler sonuçsuz kalıyordu bu yüzden. Kadın düşmanı olamayacak kadar sessiz, edilgin, ama geçmişindeki o tek olayı unutamayacak kadar inatçıydı. Böyle düşünüyordu yargıç. Ama işte Celile'de isteyerek ya da istemeyerek güçlü, zorlu duygular uyandırmayı başarmıştı. Yoksun kalınca, kadıncağızı, intihara kadar götüren amansız duygular...

Nasıl başarmıştı?

Hayır, başaramamıştı. Başaran o değildi. Tam tersine Hasan Erden'e, bir kuklaya can verir gibi olağanüstü nitelikler yakıştıran Celile'ydi.

Celile'yi artık karısı olarak düşünmediğini fark etti bir an. Şimdi Celile tek başına, kendisinden, herkeslerden ayrı bir varlık kazanmıştı. Ölerek, kendi ölümünü kendisi seçerek... Kimselerin ulaşamayacağı bir yerdeydi o. Belki de hep öyle uzaklarda, yükseklerde yaşayıp durmuştu da başkaları fark edememişti. Başkaları... en çok da kendisi.

"Bu kadar acıyı çekmek için ne yaptım ben Tanrım?" dedi gözlerinden yaşlar süzülerek. "Haksızlık bu. Bu kadar acıyı hak etmedim. Karımı sevdim ben. Ona hep iyi davrandım. Bazı şeyleri anlamadım, olabilir. Bu dünyada kim bir başkasını anlayabiliyor ki? Sonra tembelim, evet. Çalışkan bir yargıcım ama tembel, üşengeç bir adamım. Ne yapayım, huyum bu. Celile'ye hiç kötü söz söyledim mi? Hiç incittim mi onu? Parasız bıraktım mı? Ona 'orospu' dedim mi? Yere itip düşürdüm mü? Yani

o adamın yaptıklarını yaptım mı? Karımı o korkunç çaresizliği içinde tren istasyonuna ben yollamadım. O yolladı. O adam. Acaba şimdi yaptığı kötülüğü biliyor mu? Farkında mı? Bilmesi gerek. Bilmeli. Cezasını çekmeli. Eğer acı duymayı becerebilirse tabii."

Yoksa herkesin sandığı gibi zavallı bir budala, bir kukla değil miydi Hasan Erden? Her şeyi bir başka gözle, kendine özgü bir duyarlıkla algılayan Celile, Hasan beyde kimsenin göremediklerini mi görmüştü?

Makar Alekseyeviç... Her kimse... Tutkuyla bağlanılacak iyi bir adamdı da, ona benzediği için Hasan Erden'e bu adı vermişti belki. Adı neydi o kitabın? Bulup okumalı. Yok, okuyup ne olacak? Neye yarar bundan sonra?

Gene de bağışlanmaz bir suç işlemişti Hasan bey. Tıpkı kendisi gibi. Bu yüzden o da acı çekmeliydi.

Bir arabaya atlayıp eve döndü. Şoföre beklemesini söyledi. Hızlı adımlarla merdivenleri çıkıp kapıyı açtı. Mektupları –henüz okumadıklarıyla birlikte– alıp arabaya bindi. Şoföre, Hasan Erden'in evinin adresini verdi.

1984

ARJANTİN TANGOLARI

1992

"... Yalnızca uykudayken yaşadığımızı anlayabiliyoruz. Yalnız orada, o yaşayan ölümde karşılaşabiliyoruz kendimizle, ta uzaklardaki yeryüzüyle, Tanrı ve azizleriyle, atalarımızın adıyla, uzak anların tözüyle; yalnızca orada, yüzyıllar bir anda elle tutulur atomuna dönüşüyor."

Krizantemler

İnsanlarının dilinden anlamadığı bu yabancı kentte, otel odasına sığınmanın en geçerli çare olduğunu düşünüyordu genç kız. Aslında şimdiye değin çaresizlik ve sığınma duygusuna bilinçli olarak hiç kapılmamış bulunduğunu düşünecek kadar da gençti. Yüreği bir mücevher kutusu gibiydi; kısacık ömrü boyunca mücevher kutusu filan görmemiş olsa bile. İyi eğitilmişti. Yakınlarından hiçbirini ölüm döşeğinde görmemişti ki, en azından doğanın amansızlığı karşısında irkilsin; bu amansızlığa da yüreğini sertleştirerek dayanmaya kalkışsın... Belki de bu yeni bir deneyimdi. Ve iyi eğitilmiş her genç gibi her türden deneyimi değerlendirmenin görevi olduğunu düşünüyordu.

Önünde bavulu taşıyan çocukla merdivenleri çıkarken böyle düşünüyordu. Üstelik ona elindeki az parayla kalabileceği, geceyi geçirebileceği bir otel bulmuşlardı. Buna da sevinmesi gerekirdi. Ne var ki, odada yalnız kalınca sevinmek için pek fazla olanağı bulunmadığını kabullenmek zorunda kaldı. Kendisine sunulan oda anlatımsız bir akşamüstünü, tedirgin bir geceyi rahatça geçirebileceği iç açıcı bir sığınak olmaktan çok uzaktı; odadan çok bir koridora benziyordu. Belki de upuzun bir koridor, rastgele bir yerinden kesilerek oda biçimine sokulmuştu. Aslında bir ucu kapalı (her zaman açılabilecek kapıyı unutmazsak eğer), öteki yanı nereye ulaştığı bilinmeyen kapkara bir boşluktu. Lavabonun üzerinde yanan ampulün ışığı (tavandaki ampul yanmıyordu; ya bozuktu ya da komi açmayı unutmuştu) kapının karşısındaki duvarı (böyle bir duvar varsa

eğer) pek aydınlatmıyor; yatağın ötesinde bulanık bir boşluk görünüyordu. Yatak, odanın enini tümüyle kapladığından kızın, orada duvar var mı yok mu diye gidip bakması olanaksız değilse bile oldukça zordu. Çünkü yatağı aşamayacak kadar güçsüzdü. Çok üşüyordu. Kalorifer demirlerini elledi, buz gibiydiler.

Oysa sabahleyin trene binerken bıraktığı kent güneş içindeydi; o da bu ağustos sabahına yaraşır biçimde incecik giyinmişti. Bavulunu açtı. Kalın bir ceket, çorap çıkarttı, giydi. Titremesi geçmişti. Eşyalarını çıkarıp dolaba yerleştirmeyi düşünmedi bile. Yarın sabah erkenden bu odayı bırakacaktı nasıl olsa. Odadan, otelden çıkacak, kendisini ülkesine götürecek uçağa binecekti.

Odadan, otelden kurtulmasının hiç de olanaksız, hele uzak bir olasılık olmadığını düşünmek bir başka duygusunu açığa vurdu: Isınmak, sevinmek yetmiyordu elbette; karnı çok açtı. Hem bu Tanrı'nın cezası odada daha fazla kalmak istemiyordu. Açlığını bastırmak, bir şeyler yemek zorundaydı.

Merdivenleri inerken, otelden çıkarken tedirgindi. Dilini bilmediği bu kentte bir lokantaya girip yemek ısmarlamak düşüncesi bile yıldırıcıydı nerdeyse. Garsona ne diyecekti, ne ısmarlayacaktı? En önemlisi cebindeki para yetecek miydi?

Otelin bulunduğu arka sokaktan ana caddeye çıkınca tedirginliği, yabansı duyguları uçup gidiverdi. Sanki canlı bir sahne oyununun tam göbeğindeydi. Oyuncularla izleyicilerin birbirine girdiği, birbirine karıştığı bir sahne oyunuydu bu. Taşkın, coşkun, kendinden geçmiş bir kalabalık... Belli herkes keyif ehli. Oyuncularla izleyicileri belki ayırt edebilirsiniz: Her an devinim içinde, sağı solu, çalgı araç-gereçlerini coşkudan yumruklayan, her an tetikte, her an bir sporcu uyanıklığında olanlar mutlaka oyunculardı şu yüzünde sinsi anlamlarla, yaman çığlıklarla, kapkara kaşlarını oynatarak hep sorgulayan, hep araştıranlar da izleyiciler olabilirler.

Gene de emin olmak kolay değil. Ama genç kızın iyi bildiği bir şey var: İster izleyici olsun, ister oyuncu, yüzünde gülpembe umutlar açan kadınların kolunda daima bir erkek... Erkek umursamaz, serinkanlı, huysuz, örtülü, kıyıcı olabilir. Bu özelliklerin hiçbiri kollarına girmiş, omuzlarına ya da göğüslerine

yaslanmış kadının gülpembe umudunu bulandırmıyor. Bu coşkun kalabalık, yaşama kurallarının hepsini boşlamış sanki. Sözleri de müziği de unutulmuş, çoktan yitip gitmiş bir şarkının seline kapılmışlar, akıp gidiyorlar.

Bir tek o yalnız... İnce yazlık giysisi, kalın ceketi, beyaz sandalları ve koyu renk çoraplarıyla rüküş mü rüküş kısacası.

İşte karşısında onikiye sekiz metrelik bir sinema afişinde Jennifer Jones'un tutkudan gerilmiş yüzü, Gregory Peck'in uzaklara çevrili bakışlarına aldırmadan, güneşli tarlalar, kayalık dağlar, kanyonlar, meşe ormanları muştulayan ucu bucağı belirsiz göğsüne kapanmış... Gregory Peck'in gözü uzaklarda ama kolu kızın belini sıkıca sarmış ya... Jennifer Jones bununla yetiniyor.

Genç kız, aldığı eğitim gereği, bir ahlak duygusundan, bir davranış biçiminden öte, kişiliğine damgasını vuran kendi kendine duyduğu saygıyı da boşlayıverdi.

Vitrinlere bakıyordu yürürken. Bir çiçekçinin vitrini dikkatini çekti. Çok çok güzel düzenlenmiş bir vitrindi bu. En çok da bir çocuk kafası büyüklüğündeki krizantemler dikkati çekiyordu. Ağustos ayında krizantem... Daha neler! Keşke dükkân açık olsaydı diye geçirdi aklından. Açlığını filan unutup krizantem alabilir, bu deliliği yapabilirdi. Ne yazık, delilik yapmak için o kadar az fırsat geçiyordu ki eline. Avrupa kentlerini dolaşırken bile delilik yapacak zamanı olmamıştı hiç. Öylesine uslu akıllı bir kız olarak büyütülmüştü. Belki de bu yüzdendi.

Tam o sırada çoktan kapanmış gibi görünen dükkânın kapısı açıldı. Fraklı bir adam çıktı dışarı. Başında silindir şapkasıyla. Elinde üç tane beyaz krizantem tutuyordu. Krizantemleri kıza uzattı; daha doğrusu eline tutuşturuverdi. Hemen ardından acelesi varmış gibi uzaklaştı, kalabalığa karışıp gözden kayboldu.

Kız olanı biteni pek yadırgamadı. Sanki böyle bir şeyin olmasını çoktandır bekliyordu. Çoktandır... Ne zamandan beri mi? Belki otelin merdivenlerinden inerken... Belki Avrupa'ya yolculuğa çıktığı sırada... Belki de çok eskiden... Hani o.. Kim bilir?

Elinde çiçeklerle yürüdü. Mutluydu. Çok mutluydu. Çoktandır olması gereken bir şeyin sonunda gerçekleşmesinden

ötürü rahatlamış gibiydi; bu yüzden mutluydu, heyecanlıydı da... Hem de nasıl!

Büfemsi bir yerin önünden geçtiğini fark etmedi önce. Sonra geri döndü. Önü tamamen açık, bu yüzden pek davetkâr, aydınlık, üstelik müşterisiz bir yerdi burası. Cebindeki parayla karnını doyurması mümkün görünen bir yer.

"İki sandviç, bir de kahve" dedi tezgâhın arkasında duran beyaz ceketli adama, bu iki sözcüğün her dilde nasıl olsa anlaşılacağından emin olarak. Ama adam hiçbir şey anlamadan yüzüne baktı. Bu kez parmaklarıyla iki ve bir işaretlerini yaparak dileğini tekrarladı. Adam çaresizlik içinde başını salladı. Tam o sırada yanıbaşında bir ses, anlamadığı dilde bir şeyler söyledi.

Bu, o aynı adamdı; fraklı, silindir şapkalı, hatta sırtında şimdi fark ettiği kısa pelerin olan adam. Uzun boyluydu, çok zayıftı. Kemikli bir yüzü, çukura kaçmış iri siyah gözleri vardı. Bu çok iri belki de anlamlı siyah gözler yazık ki ona herhangi bir başkalık katmıyordu. Gene de adamın nereden geldiği bilinmeyen, anlaşılmayan tuhaf bir çekiciliği vardı. Çekiciliğin de ötesinde bir şey belki... Anlaşılmaz bir büyü...

Ne var ki kız, kurtulamayacağını sezdiği bu büyüye tam kendini kaptıracakken bir başka şey oldu. Tezgâhın arkasındaki beyaz ceketli adam, küçük bir kapıyı açıp mutfağa girmişti. Kapının açılıp kapandığı kısa süre içinde küçük dükkânı, Strauss'un melodileri dolduruvermişti. Bunaltmayan güneş, bıktırmayan ışık, acıtmayan renkler... Kimselerde acı, öfke, sıkıntı, umutsuzluk uyandırmadan sürüp giden tatlı mırıltılar... Yabancı bir kentmiş, bugün uçakta yer bulunamamış, parasızlıkmış, soğukmuş hadi canım sen de! Kim, kimmiş, hani yabancılar? İyi bakılmış İngiliz çimleri uzayıp gidiyor, laleler hafif esintide sallanıyor... Orman ağaçlarının upuzun gövdelerini kesen ışıktan yollar...

Kapı bütün bunların üzerine kapandı sanki. Adamın, kızda uyandırdığı anlatılamaz, en kötüsü tanımsız büyü kaldı tek. Dirseklerini büyük bir umursamazlıkla tezgâha, kızın tam yanıbaşına dayamıştı. Hayır, kolları kıza değmiyordu. Kıza dokunmak için çaba gösterdiği filan yoktu adamın. En kötüsü de buydu galiba. Umursamazlığı... Üstelik yanında hiç kimse yok-

muş gibi duruyor, gözlerini aç olan kendisiymiş gibi garsonun çıkacağı kapıdan ayırmıyordu.

Garson az sonra geldi ve kızın önüne biri peynirli, öteki salamlı iki sandviçle bir fincan kahve koydu. O içeri girerken Strauss gene duyuldu. Yağmurun ıslattığı çayırlık, kokusunu bıraktı. Laleler sallandılar. Üveyikler hep birlikte masmavi göğe doğru havalandılar. Her şey öylesine güzeldi ki, kız ağlayabilirdi. Gene de tuttu kendini. Fraklı adam ne derdi sonra? Aman aman çok ayıp olabilirdi.

Kahve mis gibi kokuyordu. Sandviçler özenle hazırlanmıştı. Ama kız hiçbirine el sürmedi. Sanki o anda açlığını gidermeyi düşünürse adama, fraklı adama çok ayıp olacaktı.

"Bunları bırakın," dedi adam. "Benim de karnım aç. Güzel bir şeyler yiyelim. Soylu yiyecekler: Karides kokteyli, fırında alabalık, bıldırcın, kuşkonmaz... Ve tabii şampanya."

O sırada garson gene mutfağa girdiğinde gene Strauss duyulmuştu. Bu kez koyu yeşil çimenler üzerine kurulmuş bir sofra, içinde şampanyaların soğutulduğu gümüşten buz kovaları gördü kız. Tüm dünya nimetlerine evet demeğe hazır bir gülüşle baktı adama ve oturduğu yüksek tabureden indi.

Adamı tanımıyordu. Sokaklarda frakla, pelerinle dolaşan, en olmadık zamanlarda karşısına çıkan bir adama ne kadar güvenebilirdi ki... Üstelik keskin bir traş losyonu gibi çevresine saçtığı o yoğun çekiciliğe ne demeliydi? Kendine güvenen arsızın biriydi belki. Aklına eseni yapıyor, işte kendisi de hiçbir şeye karşı çıkmıyordu. Ama bütün bunlarda ne gibi bir kötülük olabilirdi ki? Hem kız kendine, kişiliğine, kişiliğinin bir bölümünü oluşturan saygınlık duygusuna, aldığı eğitime güveniyordu. Kimse ona kötü bir şey yapamazdı, yaptırtamazdı. Zamanında "dur" demesini bilecek biçimde yetiştirilmişti. Bu böyleydi. Şaşmazdı. Hem şu koskoca Avrupa yolculuğu süresince bir tek serüven bile yaşamamıştı. Hep yapılması gerekenler, görevler, çalışmalar... Bir tek serüvenin ne zararı olabilirdi?

O çılgın kalabalığa karışıverdiler... Adamın pelerini insanın yüreğini ağzına getirecek bir coşkunlukla sağa sola savrulup duruyordu. Birden o çılgın kalabalığa şöyle bağırmak istedi kız:

"Görüyorsunuz işte, artık yalnız değilim; benim de yanımda bir erkek var."

Ve bütün öteki kadınlar gibi erkeğin koluna girerek, göğsüne yaslanarak onu tüm dünyaya bildirmek istedi. Ne var ki, tam o sırada adam elini tuttu. Tanrım, ne güçlü bir el bu böyle; zayıflığından hiç umulmaz ama öyle işte. Güçlü, sağlam, ürkütücü... Parmak uçları birbirine dokunuyor. Boğuk bir kahkaha atıyor kız. Sonra gene "hayır," diyor içinden, "Hayır, bunun hiçbir zararı olamaz."

Kocaman bir yapının döner kapısından içeri girdiler. Siyah-beyaz fayans döşeli koskoca ve bomboş bir salondaydılar. Salonu çevreleyen kapılardan çok süslü, çok boyalı kadınlar çıkıyorlardı. Yüzlerine, kollarına, göğüslerine, daha doğrusu bedenlerinin açıkta kalan yerlerine öyle çok pembe pudra sürmüşlerdi ki, bez bebeklere benzemişlerdi. Kızlardan biri nedense öfkeyle onlara yaklaştı. Bir şeyler söylemek ister gibiydi. Girişteki camlı bölmede oturan üniformalı bir görevli, önündeki tabloda bulunan düğmelerden birine bastı. Kadının kızıla boyalı saçlarının arasından çıkan lastik eldiven parmağı gibi bir şey kıvrılıp kafasını soktu. Kadın oracığa yığılıverdi. Ölmüştü besbelli.

"Bir şey yok," dedi fraklı adam ilgisizce. "Gidelim."

Adam, kristal kadehlere pembe şampanya dolduruyor, "Biraz daha için, iyi gelir," diyordu.

Kız, şampanyasından büyükçe bir yudum aldı. Hiç değilse rüküş, acınılası kılığından utanmıyordu artık. Kocaman bir lokantadaydılar. Daha doğrusu lokantanın balkonunun loca gibi ayrılmış bir bölümünde. Aşağıda herkes çılgınlar gibi eğleniyor, dans ediyordu. Konfetiler, serpantinler yağıyordu. Filmlerde gördüğü yılbaşı eğlentilerinden birindeydiler besbelli. Ama kız artık eğlenmiyordu. Kılığının ne kadar kötü olduğunu unutmak için arada şampanya içiyordu yalnızca.

"Uykunuz geldi sanırım" dedi adam. "Sizi otelinize bırakayım."

Otele geldiklerinde nedense iyi geceler dileyerek çekip gitmedi de kızla birlikte merdivenlere doğru yürüdü. Gece bekçisi ne düşünecek, diye aklından geçirdi kız. Fraklı adam elindeki

anahtarla kapıyı açtı. İçeri girdikten sonra kapıyı yeniden kilitledi.

"Ne yapıyorsunuz?" dedi kız. "Kapıyı kilitlerseniz, sonra nasıl dışarı çıkarsınız?"

Adam, odanın sonundaki dipsiz karanlığı göstererek, "oradan" dedi, "oradan giderim."

Kız, adamın bir duvarı eksik bir odada kaldığını, kısacası ona ancak böyle bir odayı yakıştırdıklarını anlamasına üzülmüştü. Bu yüzden kendisini küçümseyebilirdi pekâlâ. Bunca olandan sonra da küçümsenmek elbette incitirdi onu.

Adam krizantemleri kristal bir vazoya koyarak kızın başucuna getirdi. Oda çiçekçi dükkânları, daha doğrusu kasım ayında hazırlanan çelenkler gibi koktu birden.

Fraklı adam çiçekleri bıraktıktan sonra, soyunup yatağa girmiş olan kızın üzerine doğru eğildi.

"Hayır" diye bağırdı kız. "Hayır, ben ölmek istemiyorum."

Ne tuhaf, olanca gücüyle bağırmıştı ama hiç sesi çıkmamıştı.

1982

Mor Hikâye

N. için

1.

İncecik bedenini, ağır bir yük gibi taşıdığını, küçük, çevik ayakları bilmiyordu anlaşılan. Öyle, sessizce koşuyor, bir yaban hayvanının içgüdüsüyle sağı solu, gölgeleri kolluyordu. Korkusunu biraz olsun bastırabilmek için, önü sıra kaçışan çöl hayvanları, yuvalarına doğru kanat çırpan kuşlar düşledi. Karanlığın insafsız yüreğini yumuşatmak için de batı yakasına, günbatımının kızıllığını yaydı. Ceylan sürüleri, boz renklerini karaya dönüştürerek görkemle geçip gittiler.

Genç kadın yüreklendi. Giriş kapısından sessizce süzülüp geçti; nöbetçiye yakalanmadı.

Sonra az ilerdeki otobüs durağına koştu. Artık sağı solu, gölgeleri, ışıkları kollamasına gerek yoktu. Özgürdü. Gene de yüreğinden kopan sevinç çığlığını, avuçlarıyla bastırdı. Durakta —ne şans ama!— bir otobüs durmaktaydı. Hemen içeri girdi. Sürücüden başka kimsecikler yoktu otobüste.

"Biletim yok," dedi özür dileyerek.

"Fark etmez," dedi sürücü.

Genç kadın, teşekkür ederek kapının hemen yanındaki yere oturdu. Sürücü kapıları kapattı, otobüs yola koyuldu.

Genç kadın, oturduğu yerden, sürücünün kalın, yapılı sırtını, geniş omuzlarını gördü; nedense içine tatlı bir güven duygusu yayıldı.

"Hastanız nasıl?" diye sordu sürücü.

"Efendim?"

"Refakatçi olduğunuzu sanmıştım da... Sizi hastanenin kapısından çıkarken görünce..."

"Oda çok kalabalıktı, ben de bu yüzden..."

"Nasıl yani? Bu saatte mi?"

"Matruşkaları bilir misiniz? Hani şu Rus bebekleri. İç içedirler. Birini açarsınız, içinden bir başkası çıkar. Onun içinden bir başkası... Ninoçka, Anuşka, Petruşka, Maşenka... Hepsi bütün odayı dolduruverdiler, o küçük hastane odasını... Aslında şöyle bir şey: Onların hepsi bendim. Bilmem anlatabiliyor muyum?"

"Yabancı adlar kafamı karıştırır hep. Ama zararı yok, siz gene de anlatın."

"Giysilerini mora boyadım. Hepsi ben olduğuma göre giysilerimin rengini seçmek hakkım değil mi?"

"..."

"Matruşka'yı hercai moruna, Ninoçka'yı kardelen moruna, Anuşka'yı mürdüm moruna, Petruşka'yı leylak moruna boyadım. Ama Maşenka'yı açmadım."

"Neden?"

"Çünkü içinden başka bebek çıkmayabilirdi. O zaman ben... ben yok olurdum. Belki yok olmam o kadar önemli değildir, gene de korktum işte."

Otobüs ışıksız yollarda hızla ilerliyordu.

"Nereye gidiyoruz?" diye sordu genç kadın." Duraklarda da durmuyorsunuz."

"Duraklarda yolcu yok ki. Gecenin çok ilerlemiş bir saati. Bu son otobüs. Bu seferi genellikle yolcusuz yaparım ben. Bu gece siz bindiniz her nasılsa. Vakit böyle geç olunca da hanımefendi, sizi evinize bırakayım, dedim."

"Evimi nerden biliyorsunuz?"

"Diyelim ki, o açmadığınız bebeğin içindekiyim ben. Bu kez bir erkek olması şaşırtır mıydı sizi? Ama beni mora boyaya-

mazsınız. Sürücüyüm ben. Bu giysiyle işbaşı yapmak zorundayım."

"Evimin yolu değil ki burası... Beni nereye götürüyorsunuz?"

"Nereye isterseniz oraya. Yeter ki, bir kıyıcık olsun."

2.

Kıyı yok. Çünkü ben kıyıları hiç sevmedim, ufuk çizgilerini sevmedim. Ufka, kıyılara, bir ağacın köklerine, birtakım törenlere, başlangıcın, bitiş anlamına geldiği hiçbir şeye bakmayı sevmedim.

Ben ürkek, küçük, aptal tavşan (kocam, beni neden hep "tavşanım" diye sever ki) ölüm dendi mi donakalırdım.

Renklerden moru sevdim, Alice Walker'a özendiğimden değil. En güzel hercailerin, kır menekşelerinin, leylakların mor olduklarını bildim bileli sevdim moru. Mor bir giysi edinecek param olmadı. Morların en görkemlisini giyinip salınmalıydım çünkü; mora görkem yaraşır. Ama gözkapaklarımı, dudaklarımı mora boyadım. Salı pazarından mor boncuklar, mor rugan pabuçlar aldım. Mor yemeniler bağladım, başıma, boynuma, belime. Yakıştığını söylediler.

Neden mor, diye sordu O, bütün çirkinliği, soğukluğu, anlayışsızlığıyla. Başımıza musallat ettiğimiz herhangi bir budala olan O. Aykırılıklar, ayrıksılıklar, türlü fanteziler kocamı çeker hep (belki bu yüzden bana olan aşkı sönmedi hiç); işte O (kocam, sözümona yoksulluğun acısını türküleştirdiğini sandığı bu adama sanki tutkundu), bana bunları söyledi.

Moru seviyorum, dedim başkaldırır gibi.

Nedenini açıkla, diye buyurdu *Üstat Acıçeken*.

Acıların ama her türden acının varlığını sezinleyip hiçbir zaman duymamak, duyamamak gibi bir ayrıcalığı vardı (sanki beynindeki acıyı algılama noktası bir operasyonla susturulmuştu); bir de yaşı: Elli mi, altmış mı, fark etmez; biz öyle genç ve öyle güzeldik ki, bizim için o, yüz yaşında bir iskelet döküntüsü olabilirdi ancak.

Kocam da, nedenini açıkla, diye buyurdu.

Çok uğraştım, o *Acıçekme Sürgünü Bozuntusu* istedi diye değil, kocam için, sevdiğim adam için. Ama açıklayamadım.

Acının büyüsü, onları dar bir odaya kilitliyordu.

Ben kilitlenmek istemiyordum.

Açın bütün kapıları, duvarları yıkın, sizi kuşatacaksa bir gökkuşağı kuşatsın! Yemyeşil tepelerde türküler söyleyin, özgürlük türküleri!... Eğer özgürlük üzerine hiçbir türkü söylenmeyecekse... eğer özgürlük çayırları aşamazsa... o zaman, işte o zaman!...

"Bana bir içki koy" dedim kocama, "içinde mor üzüm taneleri de olsun."

"İçkimiz yok, biliyorsun."

"Git, al öyleyse. Bugün benim doğum günüm. Gerçi sen unuttun ama olsun. Bugün benim doğum günüm. Bugün ben doğdum, ben. Adım ne olursa olsun, ben kim olursam olayım, bugün dünyaya geldim. Hem onurla taşıyacağım bir adım da var: Neylan adında biriyim ben, Neylan adında bir kadınım. Soyadıma boşver. Paran yoksa, git hesaba yazdırt, yeterince içki al bana. Sonra balık yumurtası, rokfor peyniri, karides de istiyorum. Mor renkli bir giysi de al, ipekten olsun. İpekli bir giysiyi hak ettim ben. Ben bir insan olarak, bir kadın, güzel bir kadın, donanımlı bir kadın olarak, o, dünyada eşi benzeri olmayan mor ipekli giysiyi hak ettim."

Kocam süklüm püklüm çıktı kapıdan. Ne kadar şaşırdım. Benim gibi karısı olan bir erkek süklüm püklüm olmamalı. Hayır, bir özelliğim olup olmaması konusunu tartışmıyorum. Her kadın özel olmalı, her insan, her erkek özel olmalı. İki şişe içkiyi, yılda bir, güzel bir giysiyi, gönlünün çektiği bir giysiyi hak etmeli.

Uçuşan düşleri, kahramanca kazanılmış rütbeleri ve hayatın birdenbire anlaşılıvermiş duygu, düşünce patlamalarını kastetmiyoruz. Çok yalın ve önemsiz şeyler istiyoruz. Giysim ipek değil, bez de olabilir; yeter ki moru gönül çelen cinsten olsun, benim gönlümü çelen cinsten. Çünkü başkalarının gönlünü çelmek gibi bir kaygım yok, olmadı hiç.

O geldi ve moru sordu. *O* geldi ve ölümü sordu. Ölüm nerede, dedi, ölüm var mıdır senin yaşında? Öyle gençsin ki...

Ölümü düşünmeyecek bir yaşta olduğum için suçluydum. *O*, hasta ve ölüme yakın yaşta olduğu için dokunulmazlığından yararlanıyordu. Ölüm, dedi hiç susmadan, ölüm... ölüm.. ölüm...

Bana yaşamdan söz edecek olan sen nerelerdeydin o saatlerde? Neredeydin, neredeydin, neredeydin?

Moru en çok istediğim bir gündü. Gri eteğimin üzerine kara bir kazak giydim. Boynuma ucuz mor boncuklarımı, mor yemenimi doladım. Mor rugan pabuçlarımı giydim (onarımcıdan yeni almıştım). Göz kapaklarıma morlar çektim. Ve bir kucak mor patla sana geldim. Dudaklarımı öptün, ellerini saçlarımda gezdirdin. Güzelsin, dedin, çılgın seni, ne kadar da güzelsin! Ben yalnızca güldüm.

Getirdiğim çiçekleri cam bir vazoya koydun. Çiçekler, sapları suya değer değmez soluverdiler, öldüler. Dilim tutuldu, senin de... Sonra hiç konuşmadık.

İkimiz de mor çiçeklerin ölümünde, benim ölümümü görmüştük çünkü.

Sen elbette istemezdin ama ben de ölüp gitmeyi hiç istemezdim doğrusu, bu yazgıyı istemezdim. O günden sonra ölümüm bir yazgı oldu benim için.

Kocam içkilerle gelmişti; ama mor ipekli giysiyi alamamıştı, çünkü parası yoktu. (Annesinden ödünç alamaz mıydı? Öleceğimi bilse alırdı, şimdi ne diye çocuğun günahına girmeli?). Ben zaten mor boncuklarımı takmış, mor yemenimi omuzlarıma atmıştım. Kocam, içkilerimizi yenilemek için mutfağa gitti. Mutfakla balkon arasında bir oda ve bir koridor var, biliyorsun. Yani düşünecek kadar uzun zamanım vardı. Üçüncü kadehi de içmeli miydim? İçki ziyan etmeyi sevmem. Ama ufuk kızardı, belki de tam zamanıdır.

Bir tek şey kafamı kurcalıyor: Daha önce hiç ölmediğim; acaba ölüm soğuk mudur sahiden, karanlık mıdır? Bilmiyorum, göreceğiz.

Terliklerimi çıkarttım. Bir bacağımı balkon parmaklığından aşırıp kenardaki ince çıkıntıya bastım, sonra öteki bacağımı kaldırdım.

Ulaşacağım bir kıyı, varacağım ufuk çizgisi yok artık. Kendi ölüm törenimden başka tören bilmeyeceğim. O da, lütfen, yeterince kısa olsun.

Bir an önce unutun beni. Tek istediğim, bir zamanlar yaşamış olduğumu unutmak. Eğer dostumsanız, yardım edin, bir zamanlar yaşamış olduğumu unutturun bana.

1988

Mektup Yazmak

Apartmanın merdivenlerini çıkarken bir şeyciği yoktu. Hatta hafiften bir şarkı bile mırıldanmak istemişti de sonradan vazgeçmişti; bir duyan olsa onu sarhoş sanabilirdi çünkü. Anahtarı kilide sokup kapıyı açarken de hiçbir şeyi yoktu. Ne olduysa içeri girip kapıyı kapatınca oldu; acı bir pişmanlık yüreğini sıkıştırıverdi. Hemen geri dönüp sokağa çıksa, sevdiği adamın peşinden koşsaydı... Ama sevdiği adam sokakta değildi; arabasıyla çoktan uzaklaşmış olmalıydı. Hem ikisi için de uygun olan bir saatte birbirlerinden ayrılmışlardı. Daha geç kalmaları —erkek için olmasa bile kadın için— yakışık almazdı. Ayrıca yarın telefonlaşacaklardı; canları çok isterse gene buluşabilirlerdi. Kısacası böylesine bir pişmanlık duyması için geçerli hiçbir neden yoktu ortada. Ama işte pişmanlık kadar acı, derin, tatsız bir duygu adeta içini kavuruyordu.

Evdekilerin çoktan yatmış olduklarını görüp sevindi. İhtiyarcıkların sevgi dolu yapışkan ilgilerinden, "nasıl, bari eğlenebildin mi?" gibisinden sorularından kurtulmuştu hiç değilse.

Yatağında uzun süre döndü durdu. Sevgilisiyle aralarında yarım kalmış bir durum vardı. Geceyi uzatsalardı, yarım bütünlenecek miydi sanki? Mutluydu, elbette mutluydu. Çünkü seviyordu. Ah, aşk! Sonra seviliyordu da... İşte içi içine sığmıyordu. Gene de tedirgindi. Neden?

Ona, adama söylemesi gereken o kadar çok şey vardı ki!

"Garsona sert davrandın gibime geliyor. Ben bahşiş verdiğim kişilere alçakgönüllüce davranmak isterim. Bahşiş vererek

onları ezmediğimi göstermek için. Ama şimdi sen diyeceksin ki, kendime mi göstermem önemli, karşımdakine mi? Belki de bu yumuşaklığın altında düpedüz ezmek hırsının yattığını da söyleyebilirsin. Ama ben pek öyle sanmıyorum. Bir garsonu ezmekle elime ne geçecek? Hem aslında adam benden çok kazanıyordur. Garsonlara acıdığım filan yok. Beni yanlış anlama lütfen. Senin kararlı, kesin tutumun hoşuma gitmiştir hep. Sen öfkeni belli etmekten çekinmezsin. Kimselere ödün vermezsin. Ama üstlerine karşı da böyle davranabiliyor musun? Bak, önemli olan bu işte. Elbette hayatım, bütün bunlar sorun değil. Birbirimizi sevmemiz önemli. Ama ne yapayım, seni tanımak istiyorum. Aramızda gizli hiçbir şey kalmamalı. Çünkü seni tanımaktan ürkmüyorum. Biliyorum, iyi bir insansın. Üstelik ilerde bana aykırı gelebilecek yanlarınla karşılaşsam bile..."

Yerinden kalktı, küçük yazı masasının başına oturdu. Masa lambasını yaktı, kalemi, kâğıdı önüne koydu. Yüzünde önemli bir soruna çözüm yolu bulmuş olmanın sevinci vardı. Ne var ki, kalemi tutan parmakları titriyordu. Sevgilisiyle arasında bilmediği bir kişi duruyordu sanki ve tüm arsızlığıyla girmek üzereydi.

"Ne kargaşa! Ne kargaşa!" diye başladı. Durdu. Kaleminin sapını dişledi. Aslında böyle bir şey yazacağını ummuyordu. Hayatı boyunca *kargaşa*'yı düşündüğü olmamıştı ki! Hiç değilse birbirlerini sevdiklerini anladıkları gün, böyle bir şey varsa bile sona ermemiş miydi? "Her şey sakin, düzgün, yerli yerinde artık" dememiş miydi sevgilisine?

Mektubunu sürdürdü:

"İçimdeki isteğe ne karşılık verilmesi gerektiğini bilmiyorum. Oysa senin yanında isteklerim bile sessizliğe gömülüyor. Ne kargaşa! Ne kargaşa! Sen bir cevap mısın şimdi? Sanki hayatın karşısında durdum ve ona bir büyük soru sordum. Hayat karşıma seni çıkardı. Senin sorunun yanıtı da ben miyim?

Bu, ne kadar sürer dersin?

Herkesin aldığı bir cevap olmuştur belki ama kimse yetinmemiştir. Yetinmesini bilmemiştir. Bunun böyle olduğunu iyi biliyorum. Hem de çok iyi biliyorum...

Lokantanın eşiğini atlarken (zemin, kapıdan girerken ansı-

zın alçalıveriyordu) parmaklarımın ucunu tutuşun var ya hani, unutamıyorum. belkemiğim sızlıyor bir noktada, şu anda anımsarken bile. Oysa elimi tutmuşluğun çok olmuştur; elimi tutmuşluğun, okşamışlığın, canımı acıtana dek sıkışın... Ama bu öyle ansızın oluvermişti ki. Koruyuculuğu, sevecenliği de eksik değildi. Kapının iki yanında beliren garsonlara aldırmayıp yüzüne baktım ve güldüm. Sense "dikkat etmelisin!" dedin biraz sert. İçimdeki kargaşa büyüyordu. Ve sen bilmiyordun."

Yarım saat kadar yazdı. Sık sık kargaşa sözcüğünü kullandı. Ama mektubu ertesi gün de, daha ertesi gün de sevgilisine vermedi. Üçüncü günün gecesi, annesinin eline geçmesinden korkarak yırttı, mavi farla lekelenmiş bir kâğıt mendile sarıp çöpe attı. Yatmadan önce bir başka mektup yazdı:

"Başlangıç bu. Bir başlangıç... Araban (bizim arabamız) binlerce stop lambasının kırmızı böceklerinin ardından kayıp giderken, başlangıç, diyordum içimden, başlangıç! Evrenin çağrısına çağrılıyız. Bilinmeyene doğru yepyeni bir adım atacağız. Bilinmeyen bizim olacak. Her şeyin başlangıcı bizim olacak. Beyazlarını, yeşillerini, morlarını, pembelerini yayan çiçekler, sarılarını yayan çiçekler... maviliğini yayan gök, laciverdini yayan deniz... yaldızlarını yayan yıldızlar... Ve biz ikimiz, sevincimizin alını yayan ikimiz...

Böyle başladı her şey. Senin sevdiğin şarkıları seviyorum. Benim sevdiğim şiirleri biliyorsun. Geleceğin önünde el eleyiz. Birlikte.

Ak çarşafların üzerinde gövdelerimiz ne güzeldi! Sen daha esmerdin. Ben biraz soluktum, gölgen gibiydim. Solgunluğumu sevdiğini söyledin. Bu ilkiydi. Başlangıçtı.

Solgundum, sessizdim, işveliydim, umursamazdım, atılgandım; değişkendim hep. Sen esmer, inatçı, hırslıydın. Hep aynıydın. Sırası geldiğinde sevecendin ama.

Durgun bir göl yüzünde gibiydim, ıslak çimenler üzerinde gibiydim, Yaprakları dişlemek, çimenleri ısırmak, korkuları yenmek istiyordum. Bu bir başlangıçtı.

Şimdi üzgünüm, ağzıma kadar duyguyla doluyum.

Bu bir başlangıç... Ama akıntı durdu. Kayalarla çevrili derin bir ırmak vadisindeyim. Irmak durdu. Akmıyor.

Şimdi korkunç aldırmazlığımla baş başayım. Yeryüzü beni ilgilendirmiyor. İnsanlar beni ilgilendirmiyor. Bir savaş çıkabilir, kıyamet kopabilir. Durgun ırmak vadisinde bekliyorum. Çalkantıyı, bizim çalkantımızı, başlangıcın süresiz çalkantısını, o korkunç başdönmesini bekliyorum."

— Durgunsun, dedi adam.

— Neden konuşmuyorsun?

— Konuşuyorum ya... Hem gevezeliğimden pek hoşlanmıyorsun sanıyordum.

— Kim, ben mi? Saçma! Belki kimi olayları abarttığını söylemişimdir. Olaylar, insanlar seni fazla etkiliyor. Bunu demek istemişimdir.

— Hayır, seni rahatsız eden etkilenmem değil. Bu etkiyi sözlere dökmem... Yüzlerce sözcük, gereğinden fazla sözcük kullanarak anlatmam.

— Bunu da nereden çıkardın?

Kadının bardağına bira koydu. Kendi tabağındaki etten bir parça kesip ağzına attı. Lokmasını yuttuktan sonra,

— Masaya oturduğumuzda canlıydın, dedi.

— Sana martini hazırlamamı isterken de... Hatta etleri kızartırken, salata yaparken şarkı bile söylüyordun. Yoksa martiniyi beğenmedin mi?

— Beğendim. Beğenmez olur muyum hiç? Üstelik keyfim yerinde.

— Ama konuşmuyorsun.

— Seni seviyorum.

Adam uzandı, kadının ensesini tuttu, parmaklarını saçlarının arasına geçirdi. Sonra eğilip öptü.

"Güvensizlik, güvensizlik..." diye yazıyordu kadın bir başka gece. "Serap'ın daktiloda koşuşan parmaklarına bakıyorum. Müge'nin satıcıya istediği çorabın rengini söylerken sesinin tonuna... Komşu kadının bahçedeki çocuklarına 'hadi eve' deyişine... Ne kadar da güven içinde hepsi. Çünkü değişmelerden korkmuyorlar. Herhangi bir beklenmeyene (olağan bir değişme, kötü bir beklenmeyendir hep; benim için öyledir.) karşı bu bağışıklığı nasıl kazanmış olabilirler? Çok mu acı çektiler; savaştılar mı yoksa? Hiç sanmıyorum. Benden farkları ne? Ama işte ben

yavaşça yürüyorum aralarında. Yere sağlam basmayan ayaklarımla. Ve herkes biliyor bunu. Yüzümden okuyorlar. Kapı açılıyor, güvensizlik doluyor içeri. İnsanlar güvensizliğimi pekiştiriyor. Bu yüzden gülerek bakıyorum yüzlerine. Görmüyorlar.

Oysa bir başkası olduğumu biliyorum ben. Çünkü bir erkeği seviyorum. Onun tarafından seviliyorum. Daha dün birlikteydik. Daha dün kollarının arasındaydım. Daha dün bütün gücüyle içime akmış, bense bir utku çığlığıyla ırmağın seline bırakmıştım kendimi. Ben başkayım. Başkasıyım. Bana karşı bu denli ilgisiz olmamaları gerekir. Her şeyi bilmeleri, onaylamaları, beni onaylamaları, özendirmeleri gerekir. Alkışlamaları gerekir beni. Çünkü âşığım ve seviliyorum.

Pencereyi açıyorum. Karşı apartmanların onlarca ışıklı penceresi... Tuzağa düşürülmemiş kişiler oturuyor oralarda; belirsizlik içinde boğulmamış olanlar. Mermer sütunların ardındaki yosunlu havuzları, anızlı kırmızı toprakları özlemiyorlar. Uygun devinimlerle kımıldıyorlar, geriniyorlar. Biraz sonra uykuya bırakacaklar kendilerini. Beklenmeyene karşı bağışıklı olan onlar... Ve sen... Şimdi uyuyorsun. Uykuların en güvenlisini. Güvensiz olan bana güvenerek. Bana güven vermeyen hayata güvenerek... Güven içinde olduğunu düşünmeyecek kadar güvenli, bağışıklı, erinçli olan sen..."

— Yemek pişirmesini öğrenmen uzun sürmedi, dedi adam.

Artık kendi evlerindeydiler. Evliliklerinin evinde.

— Uzun zaman mı alacak sanıyordun?

— Bana geldikçe yaptığın yemekleri düşünüyorum da.

Kızmış gibi göründü kadın.

— Demek bana durmadan yalan söyledin. Yemeklerimi beğendiğini söylerken yalan söyledin.

— Elimden başka ne gelirdi ki?

— Şimdi doğru söyleyip söylemediğini nereden bileceğim?

— Ufak bir eleştiride bulunursam, hiç de yüzüne gülmediğimi anlarsın: Dün akşamki et biraz daha fırında kalmalıydı.

Birden telaşlandı kadın.

— Ama iyi pişmişti, dedi kendini savunarak.

— Arkadaşların da çok beğendiler.

— Arkadaşlarımız demek istiyorsun. Sonra, et, suyunu ta-

mamen çekmeliydi. Ancak bıçakla incecik dilimler kesilebilecek kadar kuru olmalıydı.

— Nereden biliyorsun bütün bunları?

— Annemin fırında pişirdiği etler öyle olurdu da... Biliyor musun, annem mükemmel bir aşçıydı.

— Bir dahaki sefere eti istediğin gibi yapmaya çalışırım.

Kadın bulaşıkları yıkarken, adam yatağa uzanıp gazetesini okudu. Yorucu bir gün geçirmişti. Kadın ortalığı toplayıp yatak odasına girdiğinde adamı elinde gazetesiyle uyurken buldu. Gülümsedi. Gazeteyi yavaşça çekip aldı, katladı ve kaldırdı; sonra hafifçe içini çekti. O sırada adam gözlerini açtı ama uyanmadı, bir şeyler mırıldanıp ışığa arkasını döndü.

Kadın geceliğini giydi. Yatağa girecekti ki, uykusunun olmadığını fark etti. Sabahlığını giyip salona geçti. Bir sigara yaktı. Sonra yazı masasının başına geçti, iskemleye oturup mektup yazmaya koyuldu.

Yazdıklarını bitirince tam üç kez baştan sona okudu. Yazdıkları belki pek iç açıcı şeyler değildi öyle; ama nedense yüzü gülüyordu.

"Ne kadar da saydamım... Günler delip geçiyorlar beni." cümlelerini bir kez daha okudu. Sonra kâğıdı küçük parçalara ayırarak yırttı, sepete attı.

Salonun ışığını söndürdü, yatak odasına doğru yürüdü. Önemli bir işin üstesinden gelmiş, yapılması gerekeni yapmış gibi rahattı.

1978

Ağ

Güler, önü sıra giden okul müdürüne, müdürün iki adım gerisinde, ellerinde Güler'in bavullarını taşıyarak yürüyen okul hademesine yetişmeye çalışıyordu. Birbirine çok benzeyen eğri büğrü taşlarla döşeli daracık sokaklardan geçmekteydiler. Evler geçen yüzyıllardan kalma olmalıydı. Güler, sokağa doğru çıkmaları olan bu evleri seyretmekten belki de pek hoşlanacaktı ama önüne bakmak zorundaydı. On dakika içinde iki kez ayağı burkulmuştu. Ne müdür ne hademe arkalarına bakmak, Güler'in kendilerine yetişip yetişmediğini anlamak gereğini duymuyorlardı anlaşılan. Elindeki küçük çanta, kitap yüklü olduğundan, oldukça ağırdı. Okul müdürünün Güler'in yanında yürümesi ve çantayı elinden alması gerekmez miydi? Ama belki de bu bir sıradüzen sorunuydu. Ya da adamcağızın yabancı bir genç kızla yan yana yürümesi, kasabalıların ahlak görüşlerine aykırı düşecekti.

Sokaklarda kimseler görünmüyordu; kasaba terk edilmişti sanki. Bir kentte duymaya alıştığınız gürültülerin hiçbiri yoktu. Arada kapı önünde oturan bir-iki çocuğa rastlanıyordu ama onlar da öylece oturuyorlar, bomboş gözlerle bakıyorlardı. Nereye bakıyor olabilirlerdi ki? Kaldırımsız sokağın aşınmış taşlarından başka bir şey yoktu görecekleri. Evler de birbirinin tıpkısıydı; karataştan yapılma yer katları, en az üç metre yüksekliğindeki bahçe duvarları, karşılıklı olarak nerdeyse çatılarından bağlanacak beli bükük birinci, ikinci katlar... Hepsi de yaklaşan düşmana karşı içine kapanmış bir kale görünümün-

deydiler; dışarıya sır vermiyorlardı. Güler gibi bir yabancı için eski kapı rozetleri, tokmaklar, pencere kepenkleri, süslü demir parmaklıklar ilgi çekici ve güzeldi gerçi; ama çocukların dünyasına yenilik, renk, sevinç katacak hiçbir yenilik, değişiklik yoktu.

Geçtikleri sokaklar güneye doğru yavaş yavaş yükseliyor, yokuşlara kavuşuyordu. Karanlık bir sokağın dar ağzından, evlerin bittiği en son mahalleler ve hafif eğimli tepeler görünüyordu. Üzeri yeşil ağaçlar, otlarla kaplı bulunan tepelere bir cezaevi penceresinden bakar gibi baktı Güler ve içini çekti. Ayağı üçüncü kez burkulunca, "yağmurlar bir başlasın, bu sokaklardan geçilmez artık," diye düşündü. Yılların, belki de bir-iki yüzyılın geçmesiyle ortası çökmüş, iyice çukurlaşmış sokaklar, kışın su arkına benzeyecekti mutlaka. "Lastik bir çizme gerekecek," diye geçirdi aklından.

Yarısı çöplük haline gelmiş küçük bir alanı geçtiler. Alanda çocuklar plastik bir topun peşinden koşuyorlardı ama ne oynadıkları belli değildi. Çirkin plastik top, uygarlığın tek belirtisiydi sanki. Önce sevinir gibi oldu Güler; sonra da uzaklarda, çok uzaklarda, unutulan bir dünyanın önemsiz ayrıntılarından birine değgin bu görüntüyü belleğinden silmeye çalıştı.

Uzun bir yokuşu tırmanıp, az önceki dar sokaklara sıralanan evlere pek benzemeyen bir yapının önünde durdular. Buradaki evler hiç değilse yirmi-otuz yıl önce yapılmış olmalıydılar. Kireç badanalı ve tuğladandılar. Gene kireç badanalı yüksek duvarlar, bahçeleri çevirmekteydi. Müdür, iki kanatlı tahta bir kapının zilini çaldı. Az sonra kapı açıldı. Çiçekler, nar ve defne ağaçlarıyla çevrili temiz, düzenli bir avluya girdiler. Kapıyı yaşlı bir kadın açmıştı. Üzerinde pilili bir etek, kısa kollu, ince bir yün kazak vardı. Güler'in kasaba evlerinin pencerelerinden şöyle bir gördüğü başı örtülü kadınlara benzemiyordu. Kadının bildik, tanıdık kılığı, saç biçimi Güler'i rahatlatır gibi olduysa da bu duygusu uzun sürmedi. Konuklarını isteksiz isteksiz karşılamıştı kadın; yüzünde kapalı hayat yaşayanlara özgü kuşkulu ve yabancı bir anlatım vardı.

"Buyurun," dedi ancak duyulan bir sesle.

"Size kiracınızı getirdim," dedi müdür, kadının çekingen,

daha doğrusu itici davranışından alınmışa benzemeyen neşeli bir kahkaha atarak.

"Buyurun, girin içeri!" dedi kadın, Şimdi daha içtendi.

"Ben girmiyeyim. Okula gideceğim, işlerim var. İşte yeni İngilizce öğretmenimiz Güler hanım. Bu da ev sahibeniz Nebahat hanım, kızım. Daha önce sözünü etmiştim. Nebahat hanım ve eşi Hulusi bey olmasalardı sizi yerleştirecek aile yanı bulmam olanaksızdı. Allah onlardan razı olsun. Mustafa oğlum, bavulları yukarı çıkarıver. Hadi bana eyvallah. Hulusi beye selam."

"Olmadı ama Müdür bey. Bir kahvemizi içseydiniz."

"Başka zaman. Alacağım olsun... Hadi kızım, güle güle otur. Nebahat hanım sana analık eder artık. Bir isteğin olursa, çekinme söyle. Hepimiz yardımcı oluruz sana."

Son anda birden ilgili ve sevecen oluvermişti. Bahçe kapısı kapandıktan sonra hademe, Güler ve Nebahat hanım karşılıklı ayakta durdular bir süre. Güler, bu sıkıntılı durumu kurtarmak için ev sahibesinin yüzüne gülümseyerek baktı ama hiçbir karşılık göremedi. Ne var ki, bakışı kadını harekete geçirmeye yetti.

"Merdivenler şurada," dedi hademeye. "Pabuçlarını kapı önünde çıkarmayı unutma sakın!

Başkaca bir şey söylemeden hademenin arkasından ve Güler'in önünden yürüdü. Güler pabuçlarını çıkarıp çıkarmamak konusunda kararsızdı. Sonunda kadını memnun etmek için çıkarmaya karar verdi. Çoraplarıyla merdivenlerden çıktı. Böyle pabuçsuz yere basarken kendini horlanmış, güvensiz hissediyordu.

Sofada, pencerenin önündeki sedirde mavi çizgili picamasının üzerine kahverengi yelek giymiş, kısa bıyıklı, topluca bir adam oturmaktaydı.

"Hoş geldin kızım," dedi yerinden kalkmadan. Kadına bakarak daha içtendi davranışları. "Buyur şuraya bakalım. Önce bir dinlen, odana sonra gidersin. Hanım, ben de içerim bir kahve."

"Benim için zahmet etmeyin," dedi Güler, çoraplı ayaklarını nereye koyacağını bilemeyerek. Kendini adeta çıplak hissediyordu. "Müdür beylerde kahve içmiştim ben."

"Bir tane daha iç. Zararı yok."

"Ben şimdi geliyorum," dedi Nebahat hanım da.

Sahanlıkta durup aşağıya baktı; hademenin bahçe kapısını kapatıp gittiğinden emin olduktan sonra mutfağa girdi.

Güler, kollarını önce oturduğu kadife kaplı koltuğun kenarlarına dayadı. Bu rahat davranışı, çoraplı ayaklarına ve evin ciddi havasına yakıştıramadığından, ellerini, koltuğun kenarlarından çekip kucağında kucağında kavuşturdu. Oturduğu koltuğun kısa ayakları elvermediğinden, bir türlü koltuğun altına iteleyip gözlerden gizleyemediği çoraplarıyla birlikte böyle önüne kavuşturduğu elleriyle, çaresizliğini daha çok belirtiyordu ama bu durumuna da aldırmıyordu. Öyle olmak, çaresiz, zavallı, acınacak bir genç kız, gurbete itilmiş biri olmak zorundaydı sanki. Ne kadar boynu bükük olursa üstelik, o kadar göze girecek, korunacaktı. Bu küçük, yabancı kentte, yabancıların arasında göze girmek zorundaydı. Şimdilik yaşadığı tek gerçek buydu; nasıl ve ne zaman benimsediğini bir türlü anlayamadığı gerçek...

"Demek öğretmensiniz ha? Pek de gençmişsiniz!"

Adam, Hulusi bey olan adam, bu cümleyi dişlerinin arasından ince bir ıslık bırakarak söylemişti. O zaman Güler, uzun zamandan beri adamın gözlerinin üzerine dikilmiş olduğunu fark etti. Sesini çıkarmadı. Boğazı kurumuştu. Gerçek olmayan bir dünyada yaşıyor gibiydi.

"Bu, gurbete ilk çıkışınız olmalı."

Ne demek istiyordu? "Gurbet" sözcüğü de nereden çıkmıştı şimdi.

"Evet," dedi, ne cevap vereceğini bilemediğinden.

"Belli... Öyle gençsiniz ki. Ana kucağından yenice ayrıldığınız her halinizden belli oluyor. Öyle değil mi Nebahat?"

Elinde, üzerinde iki fincan kahve olan tepsiyle sessizce karşısında beliriveren Nebahat hanıma korkuyla baktı Güler. Neden yalnızca iki fincan kahve? Kahve fincanları üç tane olsaydı nasıl da rahatlayacaktı Güler; suçu hep birlikte bölüştüklerinden sanki.

"Bizim zamanımızda genç kızları korurlardı," diye anlatıyordu Hulusi bey. "Eskiden genç kızları korunmasız, eşliksiz Anadolu'nun yaban yerlerine yollamazlardı. Çalıkuşu masalına aldanmayın siz. Tabii bilirsiniz Çalıkuşu'nu, okumuşsunuzdur."

"Hayır, okumadım."

"Nasıl, okumadınız mı? Tuhaf!.. Benim bildiğim her genç kız okur bu kitabı."

"O bizim zamanımızdaydı Hulusi bey."

"Öyle, doğru ya bizim zamanımız..."

Garip bir biçimde güldü.

Kahve çok şekerliydi, Güler'in midesini bulandıracak kadar şekerli. Şu anda bir sigara nasıl da iyi gelirdi. Ama yakışık alır mıydı? Yeter artık, dedi içinden ve çantasını açıp sigara paketini çıkardı. Paketi ev sahiplerine de uzatması gerektiğini biliyordu ama sigara içmek düşüncesi ona bir an kendi kendisi olduğunu duyurmuştu. Sigara yakmak yalnız kendisine özgü bir davranıştı; onu başkalarından ayıran bir durum... Bütün gücüyle sigara içmek'e sarıldı. Yazık ki, sigarasını yaktıktan sonra, az önceki umursamazlığı geçivermişti. Ev sahiplerinin yüzlerine bakmak zorundaydı. Nebahat hanımın üzerine dikilmiş olan anlamsız bakışlarını gördü. Bu boş bakışlar şaşkınlıktan, ayıplamaktan da kötüydü. Hulusi bey başını önüne eğmişti.

"Ben sigarayı çoktan bıraktım", dedi Hulusi bey başını kaldırmadan. "Dokunuyor da."

"Öyle mi?" diye sordu Güler ilgisizce.

"Tansiyonu yüksek," diye atıldı Nebahat hanım, "Ayrıca bronşiti var."

Sonunda Güler, daha yarısını içmeden sigarasını söndürmek zorunda kaldı; yenilmişti işte.

Bir sessizlik oldu.

"Kahve için teşekkürler," dedi sonunda Güler, konuşacak bir şeyler bulduğu için sevinerek. "Elinize sağlık. Ben artık odama gitsem, eşyalarımı yerleştirsem... Hem biraz dinlenmek istiyorum. Yol yorgunluğumu üzerimden atamadım daha. Dün gece otelde de doğru dürüst uyuyamadım."

"Demek dün gece otelde kaldınız?"

Sanki geceyi otelde bir adamla birlikte geçirmişti. Kendini korumaya kalkışmadı Güler. Tükenmişti sanki. Az önce bavullarının konduğu odaya doğru yürüdü.

Genişçe bir odaydı burası. Yerlerde büyüklü küçüklü halılar, kilimler seriliydi. Oldukça eski, yıpranmış ama çok güzel-

diler. Renkleri birbirine uymuyordu; cami tabanlarına serilenler gibi rasgele konulmuşlardı ve farkına varılmadan Güler'in çok hoşuna giden bir düzen oluşturulmuştu. Ortada pirinç bir karyola, pencerenin önünde küçük bir tahta sedir vardı. Bunlardan başka odada cevizden bir giysi dolabı, üzerinde aynasıyla alçak bir komodin, bir de masa bulunuyordu.

Güler, hemen pencerelere koştu. Yandaki pencereden kasabanın bir bölümü ve deniz görünüyor, öteki pencere ise tepelere bakıyordu. Çıplak yamacın bir yanında yüzyıllık dört-beş selvi vardı. Burası küçük bir mezarlık olmalıydı. Birden rahatladı Güler, odasını sevmişti. Yere serili halılardan biri kaba tüylüydü. Nar çiçeği kırmızısının egemen olduğu gri-mavi iri motiflerle süslü bir halıydı. Terliksiz ayaklarının altında halıyı duymak hoşuna gitti; terliklerini giymekten vazgeçti. Odasında hep yalınayak dolaşacaktı bundan sonra. Yeni yepyeni bir oluşum, taptaze bir duyarlık kazanmıştı. Bavullarına elini sürmeden odanın içinde gezindi durdu. Yıllardır umduğu, beklediği özgürlüğe, hiç değilse özgürlük duygusuna kavuşmuştu işte. Gülümsedi.

"Size yardım edeyim!"

Nebahat hanım kapıyı vurmak gereğini duymadan içeri girmişti; öyle ki Güler irkiliverdi. Ayrıca Nebahat hanım soru sormuyor, izin istemiyor, öneride bulunmuyor, sanki yalnızca buyuruyordu.

"Teşekkür ederim, gerekmez. Zaten fazla eşyam yok."

"Belki bir şeye ihtiyacınız olur."

"Gerçekten yok. Teşekkür ederim."

Kadın, çekilip gideceğine bir-iki adım atıp, yere çömelerek bavulunu açmakta olan Güler'in yanıbaşına dikilmişti.

"Soğuklar erken bastırır burada. Şu ince gömlekleri çıkarmasan da olur. Nasıl olsa iki hafta sonra filan hiç giyemezsin."

"Zararı yok," dedi Güler ve poplin gömlekleri askıya asarak dolaba yerleştirdi.

"Kalın kazakların var mı bari? İyi... Kışları çok soğuk yapar da."

Bir süre daha dikeldikten sonra hiçbir şey söylemeden odadan çıktı. Güler, en sonra kitaplarını yerleştirdi. Onları küçük

dolabın içine tıkıştırmaktan hiç hoşlanmamıştı; kitapları gözünün önünde dursun isterdi hep. "Neyse," diye düşündü, "belki sonra küçük bir kitaplık bulur, alırım." Bir an önce, üzerinde renk renk kumaş parçalarının bitiştirilmesiyle yapılmış yastıklar duran sedire oturup tepeleri ve küçük mezarlığı, selvileri seyretmek istiyordu.

Kapı gene açıldı. Bu kez Hulusi bey göründü, odaya göz gezdirdi, sanki ilk kez görüyordu kendi evinin odasını.

"İyi bari, yerleşmişsiniz," dedi. "Acaba gazete okumak ister miydiniz?"

Güler, Hulusi beyin uzattığı gazeteyi almak zorunda kaldı.

"Dışarı çıkacaktım da, bir sorayım, dedim. Bir şey ister miydiniz?"

"Hayır."

"Yaa, neyse... Oysa seve seve yerine getirirdim istediğinizi. Ne yapalım, belki daha sonra değil mi? Daha sonra benden mutlaka bir şeyler istersiniz."

"Tabii... Elbette."

"Şimdi belki neyinizin eksik olduğunu bile bilmiyorsunuzdur. Daha yeni yerleştiniz. Daha doğrusu yerleşmiş sayılmazsınız henüz. Neyse, hadi bana eyvallah."

Hulusi bey giyinirken Nebahat hanım sordu:

"Bana baksana, ne işin vardı kızın odasında?"

"Ne işim mi vardı? İyi ama sen de gittin yanına."

"Ben mi? Gittim tabii. Yardım etmek için. Yardıma ihtiyacı olabilirdi."

"Tam on dakika kaldın içerde."

"Demek saat de tuttun. Hulusi bey, amma tuhaf adamsın!"

Hulusi bey, kravatını bağlarken bir süre konuşmadı. Aynada gözleri gözlerine ilişince birden kendine acıdı.

"Bana bak Nebahat," dedi yumuşak bir sesle. "Benim de hakkım. Söylesene, onunla yalnız kalmak neden benim de hakkım olmasın?"

"Daha ilk günden odasına girmen gerekmezdi."

"Anlayışlı olsana... Onu neden evimize kabul ettiğimizi unuttun mu yoksa? Paraya ihtiyacımız yoktu. Şimdiye kadar kimseyi kiracı almayı düşündük mü hiç?"

"İyi ya işte... Kiracımız dedin. Bunu hiç, ama hiç unutma!"

Nebahat hanım, duygularını kocasından gizlemek için arkasını döndü. Ama saklanmak istediği kendisiydi aslında. Hulusi bey düşler içinde uzaklara baktı.

"Ne kadar da genç, Tanrım, ne kadar genç! Gençliğini, deneyimsizliğini gözlerimizin önüne sermekten çekinmiyor üstelik. Öylesine genç ki, daha bazı şeyleri saklaması gerektiğini bile öğrenmemiş. Rahatça sigara içiyor."

"Bana sorarsan terbiyesizlik ediyor!"

Hulusi bey, anlayışla, sevecenlikle karısının omzuna koydu elini.

"Bizim yaşımızda," dedi, "gençlikle, gerçek gençlikle karşı karşıya olmak çok zor. Bunu önceden düşünmemiz gerekirdi. Biz sanmıştık ki... Neyse, tabii senin için daha zor bu, kadın olduğun için. Daha yaşlı olsaydık belki kolaylaşırdı. O zaman gençlik, çoktan unuttuğumuz bir anı olurdu. O zaman dışımızdaki bir varlığa, bir çiçeğe, bir kedi yavrusuna bakar gibi bakabilirdik ona. Ama bir düşünsene, daha dün biz de gençtik. Hele sen... Saçların böyle ağarmamıştı, yüzün onunki kadar tazeydi... Daha dün gibiydi, ha?" "Amaan sen de... Neden bu kadar duygulandın, anlamıyorum. Hadi, giy şu ceketini! Gelirken üzüm almayı unutma. Kıza doğru dürüst meyve çıkaralım. Belki kavun sevmez."

"Balık alayım mı? Bakarsın taze balık çıkmıştır bugün."

"Ekşili köfte vardı ya."

"Ekşili köfte akşama kalır. Nebahat, kız taa Ankara'dan geldi. Taze balık yemek isteyebilir."

"Ya balık sevmiyorsa... Herkes balık sevmez ki."

"Ee, biz de sorarız. Şimdi gider sorarım ben."

"Hulusi bey, gene mi?"

"Bunda bir kötülük yok ki Nebahat, kapıdan başımı uzatıp soruvereceğim. İstersen sen sor."

Gecenin geç bir saatiydi. Güler yorgundu, daha bir süre uyuyamayacağını biliyordu. Gece çok sessizdi. Sağır olmuş gibiydi sanki. Yalnızca belirsiz bir uğultu hissediliyordu. Denizin sesiydi belki de; ne tuhaf, insana yalnız olmadığını duyuruyordu. Ani bir mutluluk duygusuyla yorganına sarıldı. Ve trende-

ki lacivert giysili adamı düşündü. Kompartmanda yalnızdılar. Adam öğleyin trene binmiş, hemen gazetesini açıp okumaya başlamıştı. Nasırlı ve lekeli parmakları dikkatini çekmişti Güler'in. Memur, öğretmen filan olamazdı. Zaten yıpranmış lacivert giysileri de (hayır, elbette özenti değil!) hoş bir şaka gibi duruyordu üzerinde. Gazetesini katlarken göz göze gelmişlerdi; adam rahatça gülümsemişti. İçten bir gülümsemeydi bu. Güler de karşılık vermekten çekinmemişti. Sonra konuşmaya başlamışlardı, dereden tepeden. Adam, Güler'den iki istasyon sonra inecek, bir başka kıyı kentine gidecekti.

"Sık sık uğrarım Sazcık'a, motorcuyum ben," diye anlatmıştı. "Küçük bir teknem var; küçük ama esaslı... Kıyıdaki kahveden sorarsanız tanırlar. Motorcu Refik deyin. Bir gün görürüz birbirimizi Sazcık'ta.. Mutlaka."

"Nasıl bir kasabadır Sazcık?"

Omuzlarını silkmişti Refik. Bir kasabanın nasıl olduğu onu hiç ilgilendirmiyor olmalıydı.

"İyidir," demişti yalnızca.

Güler, Refik'in yüzünü düşündü. Herhangi bir yüzdü bu, çarpıcı özellikleri olmayan bir yüz... Bıyıkları vardı. Gözleri küçüktü ama coşunca (konuşurken sık sık coşuyordu) parlayıveriyordu gözleri. Yüzü zayıftı. Otuz yaşlarında olmalıydı. Neşeli sayılmazdı ama işte coşkun bir adamdı. Tıpkı insanın kafasında canlandırdığı bir denizci gibiydi.

Güler, uykusu kaçtıkça onu düşündü durdu. Başka düşünecek kimsesi kalmamıştı çünkü. Ankara'dakileri arkada bırakmış, çoktan unutmuştu. Zaten onları unutmak için gelmemiş miydi Sazcık'a? Evlerine kapanmış kasaba halkı, kendisine soğuk bir ilgi gösteren okul müdürü, ilgilerinin nasıl bir şey olduğunu anlayamadığı ev sahipleri de uzakta, çok uzaktaydılar. Yalnız kendisinin olan ılık yatağında, yorganıyla kuşatılmış yatarken kimse ona dokunamazdı. Bu ılık, belirsiz, uçucu ama renkli dünyaya ancak Motorcu Refik'i kabul edebilirdi.

Mutlu bir iç çekişle uykuya daldı.

Eve yerleştiğinin dördüncü günü artık ev sahipleriyle savaşamayacağını anlamıştı. Bir oyun oynanıyordu. Güler kaçıyor, onlar kovalıyorlar ve Güler her seferinde yakalanıyordu. Yeni

bir oyundu bu ve Güler oyunun acemisiydi; üstelik ikiye karşı bir durumundaydı, elinden ne gelebilirdi ki?

Sonunda kaçmaktan yoruldu. "Kendi evimden kaçmayı düşünüyordum. Onun için, asıl onun için buraya geldim. Demek ki, kaçmak olanaksız," diye düşündü. Bu düşünce onu hepten bitkin düşürdü. Elinden hiçbir şey gelmeyecekti. Kendi gençliğini sömürmeye kararlı bu iki yaşlı insanın yaşama çabasıyla, hayatta kalma çabasıyla; bu güçlü amansız, çaresiz istekle savaşamazdı.

"Mal müdürleri gelecekler bu akşam şekerim. Sana hoş geldin demek istiyorlar. O kırmızı gömleğini giy, olmaz mı? Üşürsen omzuna hırkanı alıverirsin. Hırkan var, değil mi? Yoksa benimkini vereyim."

"Hamamın sobasını tutuşturuverdim. Biz yıkanacak değiliz gerçi ama belki sen istersin dedimdi."

"Gezintiye yarın çıkarsın artık. Aliye hanım gelecek. Kızı öğrencin olacak da, bir tanışmak istemiş seninle."

Oysa Hulusi beyle Nebahat hanım baş başa kaldıklarında başka türlü konuşuyorlardı:

"Bizi sevmiyor Hulusi bey, bu her halinden belli."

"Sen onu seviyor musun ki?"

"Neler söylüyorsun Hulusi bey? Aşk olsun. Nasıl sevmem? Rahat etmesi için elimden geleni yapmıyor muyum?"

"Ona ihtiyacımız var."

"Peki ya sen, sen seviyor musun?"

"Elbette."

"Nereden belli. Belki sevmiyorsundur."

Hulusi bey cevap vermedi. İçinden "ben erkeğim ama," dedi, karısının bu gerçeği bilmezlikten gelmesine şaştı.

"Onu gerçekten sevseydin, sevindirmeyi bilirdin," dedi sonra da. "Çok üstüne düşüyorsun."

"Ya sen? Radyo tiyatrosunu ille de birlikte dinleyelim istedin. Oysa odasına çekilmek istiyordu."

"Odasına... Doğru. Nasıl da koşuyor odasına. Pencerenin önüne oturuyor, uzaklara bakıyor. Bir şeyler bekliyor o yüksek tepelerden... Sanki uçup gitmeyi düşlüyor."

"Ne diye deniz kıyısında dolaşıp duruyor? Ne rüzgâra al-

dırıyor, ne yağmura... Öyle dolaşıp dururken neler düşünüyor dersin?"

"Önünde yaşanacak upuzun yıllar var, onları düşünüyordur."

"Göz açıp kapayıncaya kadar geçer gider o uzun sanılan yıllar."

"Belki onunki bizimki gibi çabuk geçmez," dedi Hulusi bey ve içinden "kötü kadın," diye geçirdi.

"Neden?"

"Ne bileyim? Şimdi zaman başka. Hem herkesin hayatı bir olmaz."

"Günün birinde evlenir," dedi Nebahat hanım. Sonra sesindeki kaygıdan kendi ürkerek birden neşeyle kocasına döndü. "Hiç belli olmaz, bakarsın burdan biriyle evlenir."

İkisi de ürpererek sustular. Birbirlerine arkalarını dönerek birbirlerine değmemeye, birbirlerinin varlığını unutmaya çalışarak, gene de aralarındaki suç ortaklığı bağını güvence bilerek gözleri kapalı yattılar bir süre. Neden sonra Nebahat hanım kalktı, ışığı söndürdü.

Güler'in deniz kıyısında, Sazcık'ın sokaklarında uzun uzun yürüdüğü bir gündü. "En çok krizantemleri özledim," diye düşünüyordu. Belki bahçesinde kasımpatı, krizantem yetiştiren kadınlar vardı kasabada ama bahçe duvarları o kadar yüksekti ki, çiçekler görünmüyordu. O lacivertli adam —motorcu Refik— annesinin sardunyalarından söz etmişti. Pencerelerinde pembe, kırmızı, beyaz, hatta sarı sardunyalar açan bir ev için insan neler vermezdi!

O günün akşamı, Nebahat hanım rakı sofrası hazırlamıştı.

"Ben hiç rakı içmedim," demişti Güler, "Daha doğrusu bir kez denedim, sevmedim. Bira, şarap, votka içerim ama rakı... Bilmem ki."

"İç, iç," diye üstelemişti Nebahat hanım. "Bak, ben de içiyorum. Hem içmezsen o gücenir belki."

Güler, Hulusi beye baktı. Konuşulanları duymamıştı Hulusi Bey; dalgın dalgın pencereden dışarısını, kasabanın damlarını, damların ötesindeki denizi seyrediyordu. Daha ortalık kararmamıştı. Hüzünlü yağmur bulutları alçalmaktaydı yalnızca.

"Ona bakmayı bırak da rakını iç!"

Nebahat hanım kocasından nedense "o" diye söz ediyor, adam da buna aldırmıyordu. Güler, tiksinerek bir yudum içti rakısından.

"Aa, o da neymiş öyle? Yarıla bakalım! Bak onunkine, bir kadehi devirmiş bile. İçti mi tam içer böyle."

Güler, bir yudum daha aldı; bu seferki büyük bir yudumdu.

"Bak şekerim, biz böyle çakıştırırız arada. Gençliğimizde de içerdik. Ama gizli gizli. Işıkları söndürürdük, gelen olursa evde kimse yok sansın diye. Çünkü içtiğimizi duyarlarsa tefe korlar da çalarlardı sonra. Üstelik öğretmeniz ikimiz de... Öğretmeniz, ilkelerimiz var tabii; özlemlerimiz, korkularımız da var öte yandan. Ve çocuğumuz yok, olmuyor. Bilmem anlatabiliyor muyum hayatım? Bu, kafayı buldu mu bazan beni pataklardı. Hiç sesimi çıkarmazdım. Yalnızca 'aman Hulusi bey, kurbanın olayım yüzüme vurma,' diye yalvarırdım, 'yarın dersim var,' derdim."

Kesik çığlıklar salarak, ayaklarını yere vura vura gülüyordu. Yaptığı gürültü Hulusi beyi dalgınlıktan kurtardı. Bakışlarını, pencereden karısına çevirdi. Bir süre seyretti onu; sonra yüzünü buruşturdu tiksintiyle.

Güler biraz daha rakı içti. Az sonra garip bir sahnenin ortasında buldu kendini. Onların arasındaydı; oyuna katılmıyordu ama çaresiz sürükleniyordu. Nebahat hanımın elini önce saçlarında, sonra sırtında duydu.

"Güzel kızım benim," diyordu. "Gençsin, güzelsin, körpeciksin. Bir zamanlar bana da bayılırlardı. Bu da âşık olmuştu bana; günde on kez evimizin önünden geçerdi. Hani acaba pencereden filan beni görebilir mi diye."

Kesik kesik kıkırdadı. Sonra elleriyle balığını ayıklamaya başladı. Bir ara mutfağa gitti. O zaman tuhaf bir şey oldu. Hulusi bey yerinden kalktı, Güler'in yanına gelip yanağını okşadı; Güler'in ses çıkarmadığını görünce öteki yanağını da okşamaya başladı.

"İçki içince yanakları nasıl kızardı, değil mi Hulusi bey?" diye sordu içeri giren Nebahat hanım, kocasının Güler'i okşamasına aldırmadan. "Burada iyi bakar, şişmanlatırız onu. O zaman yanakları dolar, daha güzelleşir."

Giderek coşuyordu. Sesi şarkı söyler gibi çıkıyor, dalgalanıyordu.

"Her şey çok iyi olacak. Çok iyi... Biliyorum bunu. Ah, birlikte nasıl eğleneceğiz!"

Güler, bir anda doruğa varan o adsız tedirginliğiyle yerinden fırladı, odasına girdi; kapıyı kapatıp arkasına yaslandı.

İşte o... O eski korku... Çocukluğundan beri durmaksızın sezdirilen, sonra ondan kurtulabilmek için büyüdükçe yalan, uydurma olduğunu kendi kendine yineleyip durduğu korku; loş sandık odalarına, gizli köşelere, yabancı yüzlere gizlenen korku... Fırtınalı gecelerin, belirsiz bir tıkırtının ürkünç yankılanmaları... Hayır, yalan, uydurma değildi; vardı, her yerdeydi, kaçılamazdı ondan. Sazcık'a gelirken annesinin, babasının baskısından kaçtığını sanmıştı; kişiliğini kanıtlamak isteğinin gücüne inanmıştı. Oysa aslında çocukluğunun, ilkgençliğinin, gençliğinin korkusundan kaçmak, ondan kurtulmak istemişti. Güneşin aydınlatmadığı her köşede, erkek arkadaşlarının suçsuz şakalarında boğuk bir nefes gibi, sokakta yürürken duyduğu adımlarda ve burada, bu yaşlılıktan tüm ışığını, rengini, sevincini yitirmiş iki insanın arasında bile vardı. Oradaydı.

Arkasındaki kapı zorlanıyordu. Korkuya hiç bu kadar yakın olmamıştı. Güçsüzlüğünü hiç bu kadar derinden duymamıştı. Kapı zorlandıkça kollarının gücü azalıyor ama Güler çılgınca direniyordu. Sonunda geri çekilmek zorunda kaldı. Ve onları gördü. İkisi de sırıtıyorlardı.

"Nen var yavrum?" diye sordu Nebahat hanım. "Rahatsızlandın mı yoksa? Bir şey yemedin, ondandır. Azıcık beyazpeynir, birkaç kaşık yoğurt yeseydin... Balığı ayıkladım, senin için... Hadi gel." "Hayır!" diye haykırdı Güler. "Hayır, hayır, olmaz!"

Teslim olacaksa, boyun eğecekse eğer, üzerine kapanan karanlık onlarınki olmamalıydı. Geri geri çekildi; yatağının üzerinde duran ceketini kaptığı gibi iki ihtiyarı iteleyerek dışarı fırladı. Merdivenleri ikişer ikişer atlayarak sokak kapısını açtı; yokuştan aşağı doğru koşmaya başladı. Belki bir umut vardı daha. Belki kurtulmak hâlâ mümkündü. Tehlikenin bulunmadığı bir köşecik... Krizantemler, sardunyalar, kasımpatılarla dolu bir bahçe...

Deniz kıyısına dönen sokağın başında, köşede bir adam duruyordu, lacivert giysili... Lacivertli adam, motorcu Refik! Bir an için sevindi; krizantemlere, sardunyalara ne kadar yakındı şimdi! Sonra çoktan unuttuğunu sandığı bir doğu masalını hatırladı, ölümünden kaçan adamı: Bu Akşam Semerkant'ta! Semerkant, denize dönen sokağın köşesiydi; Güler'in yıllardır kaçtığı şey orada, lacivertlere bürünmüş beklemekteydi... Eski, morarmış, her yanından tozlar sarkan, gene de işlevini kusursuz görecek bir örümcek gibi...

Motorcu Refik gülümsedi:

"Merhaba!"

"Merhaba!"

"Karşılaşacağımızı söylemiştim."

"Evet. Çünkü burası Semerkant."

"Ne dedin?"

"Hiç."

Kollarını motorcu Refik'e uzattı.

Yağmur başlamıştı.

1978

Sıcak, Çok Sıcak Bir Yaz

Cemil "Bu programı kahvedeki renkli televizyondan izleyeceğim" dediğinde Ayşe hiçbir şey düşünmedi. Kocasının birlikte gitmelerini neden önermediğini, aslında adamın yandaki pideciden gelen ucuz şarkıların eşliğinde televizyon izlemekten hoşlanmayacağını da düşünmedi.

Beyaz, tekdüze evleri yamaçlara, kıyıya inen sivri burunlu dalgalar biçiminde serpiştirilmiş, denize, uygun eğimli alçak, uzun basamaklardan oluşan dar yollarla inilen büyük bir kıyı sitesinde oturuyorlardı.

Kadın, ellisine yakındı; uzun kolları, geniş omuzları, ince yapısı, onu, olduğundan uzun gösteriyordu. Bulaşığı bitirince yürüyüşe çıktı. Bu kez yürüyüş yolunu değiştirdi. Kahvenin önünden geçti. Masalara baktı. Kocası orada değildi. Onun nerede olabileceğini merak etmedi. Gündüzki sıcak ya da hayatının son yıllarında gözüne çarpan bir sürü ayrıntı düşünme yetisini susturmuş gibiydi. Öylece yürüdü; daha doğrusu yürürken bile canı sıkıldığından, acelesi varmış, bir yerlere yetişmesi gerekiyormuş gibi —ter içinde kalmasına aldırmadan— nerdeyse koşuyordu.

Daha sonraki geceler, Cemil, kimi zaman televizyon izleyeceğini, kimi zaman yürüyüş yapacağını söyleyerek çıkıyor, genellikle saat on bire doğru eve dönüyordu. Beşinci günün sabahı Ayşe, kahvaltısını bitirince (kahvaltısını her zaman kocasından önce bitirirdi), sofradan kalkmadan şöyle dedi:

"Evden gitmeni istiyorum."

Cemil şaşırmadı.

"Zaten üç gün sonra gidecektim, üç gün daha beklesen..."

"Bekleyemem. Hemen gitmeni istiyorum. Kahvaltıdan sonra eşyalarını topla."

"Otobüs akşamları kalkıyor, biliyorsun."

"Dört akşamdır gittiğin yere gidersin o zaman..."

O sırada ayağa kalkmış, kendi tabağını, bardağını toplamaya başlamıştı.

"Biraz konuşamaz mıyız?" diye sordu Cemil.

Ayşe, iskemlesine oturdu yeniden.

Erkek, kırık dökük cümlelerle utanarak konuşuyordu. Karısına söylemek istediklerini çoktan hazırlamıştı ama cümlelerin ya sonlarını ya da başlarını hatırlayabiliyor, bu yüzden demek istedikleri pek anlaşılmıyordu. Kadın da onu dinlemiyordu zaten. Karşıda iki büyük zeytin ağacının arkasından görünen geniş koya bakıyordu. Sonra masanın üzerindekileri tepsiye koyup mutfağa götürdü. Adam, hâlâ bir şeyler anlatmaya çabalıyordu.

Kadın tepsiyi mutfağa bıraktıktan sonra yatak odasına girip mayosunu giydi, plaj çantasını hazırladı. Kapıdan çıkarken,

"Döndüğümde seninle karşılaşmak istemiyorum," dedi.

"Paran var mı?" diye sordu erkek.

Ayşe soruyu duymamış gibi, kapıyı kapatıp çıktı.

Sokak kapısının önünde, güneş gözünü aldı birden. Daha doğrusu bir duvara toslar gibi çarptı sıcağa. Bu yaz, çok sıcak geçeceğe benzer, diye düşündü. Bu saatte güneş bu kadar yakıcı olursa... Yan taraftaki komşulardan birinin bahçeyi suladığını fark etti ama kadını, görmezlikten geldi. Kimseyle konuşmak istemiyordu, "günaydın," demek bile. Yolda bir başka kadınmış gibi yürüdü. Başka yollarda, başka bahçelerin arasında yürüyen bir başka kadın gibi. Aslında bir süredir her şeye çok uzaktan, bir yabancı gibi baktığının ayırdındaydı. Denizin laciverdi, göğün mavisi, küçücük bahçelerden taşan çiçekler bile yabancıydı, tıpkı kendisi gibi. Bir görevi yerine getirir gibi giriyordu denize, ona her zaman sevinç, coşku, gençlik veren denize...

Birden şapkasız olduğunu farketti. Bu güneşte... Kumlukta boş bir şemsiye altı buldu, oturdu. Suya girip çıkanları, kumda

oynayan çocukları, gelip gidenleri, bağrışanları görmeden, duymadan uzaklara denize baktı. Bir şeyler düşünmeye çalıştı. Kafasının içi bomboştu.

Uzaklarda yarısı mor, yarısı eflatun bir sörf süzülüp geçti.

Bir gün gelecek, bu sörfü görünce yüreğim çarpacak, ne güzel, diyeceğim, dedi kendi kendine. Uzun aylardan sonra ilk kez sevinmiş gibi oldu.

Cemil, eşyalarını toplarken düşünüyordu:

Olanların onunla hiçbir ilgisi yok, var gibi görünse de yok... Bunu anlatmaya çalıştım durdum. Ama son yıllarda olduğu gibi beni dinlemedi. Bir başka kadınla olmamın, onu doğrudan ilgilendirmeyeceğini anlatamadım. Zaten şimdiye değin hiç soru sormadı bu konularda. Hırçınlaştı o kadar. Bir de benden uzaklaştı. O zaman sevgim (mi, ne ad verilir benim karıma duyduklarıma; sevgi değilse ne, bilmiyorum, bilmek istemiyorum) acılaştı. Çünkü yüzüme bakmadı hiç; başımın ötesinde bir yerlere baktı.

Ona hiçbir şeyi gerektiği gibi anlatamadım. Konuşmayı beceremem zaten. O, bana, evden git, derken saçındaki akları görüverdim birden. Boyatsana saçlarını, her kadın boyatıyor, açık bir renk yakışır sana, demek istedim, olmadı. Yakası sağa kaymıştı. Az kalsın elimi uzatıp düzeltecektim.

Bavulunu hazırladıktan sonra, çekmecelere yeniden baktı; yatağın altına bile baktı, düşüp de unutulmuş bir şey kalmasın diye. Cüzdanını çıkarıp içinde yüz bin lira ayırdı, mutfak rafına koydu, sonra biraz düşünüp yirmi binini geri aldı. O sırada gözü kahvaltı tepsisine ilişti. Tereyağı, peynir, reçel, zeytin öylece duruyordu. Hepsini dolaba kaldırdı. Sonra bulaşıkları yıkadı. Terastaki yemek masasının üzerindeki kırıntıları bir bezle sildi. Çevresine bakındı. Kaymış bir yastığı düzeltti. Mutfak raflarına son kez göz gezdirdi. İçleri çay, kahve, şeker, tuz, baharat dolu kavanozları seyretti bir süre. Sonra karısına, bahçeyi bu sıcak havalar geçinceye değin iki günde bir sulaması için not bıraktı.

Cemil'in zaman ve mekân anlayışı başkalarınkinden çok farklıydı. Karısını bırakıp gittiğini düşünmüyordu sözgelimi. Aynı zamanda iki-üç yerde bulunabilirmiş gibi davranır, öyle sanırdı. Elinde bavulu ve çantasıyla kimselere görünmeden ara-

basına binebileceğine olan inancı da sonsuzdu. Görüldü ya da görünmedi ama kimseyle de karşılaşmadı. Valizle çantayı arabanın arka koltuğuna yerleştirdi. El frenini indirdiğinde bir zamandan ötekine çoktan atlamış bulunuyordu.

"Canım sevgilim benim," diye düşündü. "Nasıl da şaşıracak şimdi? Daha yataktan kalkmamıştır. Uzun kumral saçları yastığın üzerine yayılmış, uyuyordur. Yanakları pembe pembe... Dudakları hafifçe şiş, nemli... Uzun sabah uykularını nasıl da sever!"

Bu arada sabah uykularını seven karısına nasıl kızmış olduğunu unutuyordu.

"Evet, çok şaşıracak. Bundan sonra birlikte olmak için hiçbir engelimiz kalmadığına şaşacak. Boşanabileceğime bir türlü inanmıyordu."

Bu sevinçle gaza bastı, kıyı kentinin dar sokaklarında hız yapabilirmiş gibi.

Ayşe, şemsiyenin altında oturmaktan bıkıp yerinden kalktı, isteksiz isteksiz denize doğru yürüdü; isteksiz isteksiz suya girdi, yüzdü; çabuk kesildi. Soyunma kabininden çıkarken, biraz kahvede oturmayı düşündü. Bir paket Samsun, kibrit ve gazete aldı. Kahvesini içerken gazeteye şöyle bir göz attı. Sıcakların daha artacağı yazıyordu gazetede. Bu kez de Yunanistan üzerinden bir sıcak hava dalgası gelmekteydi. Önünden geçen garsona saati sordu. On bire çeyrek vardı. Cemil'in artık gitmiş olacağını düşündü. Hesabı ödeyip kalktı.

Yürürken en tepede bulunan evlere baktı. Damsız dört köşe çatılarıyla kale burçlarını andırıyorlardı. Genel görünüm düpedüz çirkindi de, ev sahiplerinin zevklerinin çeşitliliğini sergileyen özenli bahçeler, tekdüzeliğin oluşturduğu çirkinliği gideriyordu.

"Tepelerdeki zeytinlere dokunmayacaklardı."

"Çınar dikmek nereden akıllarına gelmiş bilmem. Deli bunlar. Görünüm engellenmesin diye fazla boy atmayan ağaçlar dikmelilerdi... Şu 97'dekilere hiç aklım ermiyor, nasıl elleri varıp da kestiler güzelim zeytini..."

Plaj dönüşlerinde her gün yinelenen bu sözleri duymaktan kurtuldum artık, diye düşündü Ayşe.

"Cemil bey nereye gitti?" diye sordu karşı komşu.

"İşi çıktı."

"Bu sıcakta araba kullanmak... Kolay değil. Ne kadar sıcak değil mi?"

"Öyle."

"Deniz nasıldı?"

"Ilık..."

Kapıyı açıp içeri girdi. Bulaşıkların yıkanmış olduğunu hemen fark etti. Duş yaptıktan sonra giyinmek üzere yatak odasına girdiğinde, yatağın da düzeltilmiş olduğunu gördü. Birden koyup giden kendisiymiş gibi geldi. Kendisiymiş ve koyup gitmenin acısını duyuyormuş gibi oldu.

Radyoyu açtı. Arka terasa, yemek yedikleri terasa çıkıp oturdu. Gözünü koya dikti. Haberler başlayınca radyoyu kapattı. Sonra gelip gene eski yerine oturdu.

Komşusunun seslendiğini duydu. İsteksizce kalktı yerinden. Hep öyle olurdu. İçine gömüldüğü sessizliğinden uyandırılmayı istemez, ama kendisine yöneltilen ilk soruyla ölümünden uyanır, yaşamaya başlamanın tadını duyardı; tabii seslenen Cemil değilse...

"Rahatsız etmiyorum ya."

"Yoo, hayır."

"İşiniz yoksa kahve içmeye buyurun diyecektim."

"Denize gitmediniz mi bugün?"

"Beni bilirsiniz, bu sıcakta böbreklerimi üşüttüm. Valla bıktım kendimden."

"Geçmiş olsun, geliyorum hemen."

Terasın merdivenlerinden inip bitişik evin merdivenlerine doğru yürüdü. Evler, beş sıralık bitişik düzenlerde yapılmıştı ama hem ön hem de arka teraslar birbirini görmediğinden, ailelerin mahremiyetleri korunuyordu. Arka terasların denize bakan yanlarında geniş beton çiçeklikler vardı.

"Ne zaman gelsem bir sürprizle karşılaşıyorum," dedi küçük bir çığlık atmaktan kendini alamayarak. "Bu beyaz çiçekler nereden çıktı şimdi?"

"Daha yeni çiçeğe durdular. Su zambağı bunlar. Salkımsaçak da diyorlar ama öyle çiçek adı mı olurmuş? Hiç yakışmıyor. Ben gerçek adlarını söylüyorum: Su zambağı..."

"Çiçekler de sizi seviyor anlaşılan. Çok güzel çiçekleriniz var."

"Hayatım, sizin çiçekliği de ekiverelim. Buradakilerden birer ikişer kök ektik mi, tamam. Cemil bey sağolsun, çiçekten anlamıyor. O, çirkin kaktüsleri sökün, atın. Hepsini değil tabii. Azı, güzel olur. Bir de güzelce sulayın. Ben gelir, ekiveririm size. Şimdiye kadar söyleseydiniz, ben çoktaan... Durun, önce kahvelerimizi yapayım da... Bir de sigara tüttürelim denize karşı."

Ayşe, çiçeklere baktı, okşadı, kendine Cemilsiz ama çiçekli bir hayat düşledi. Yoo, kolay bir hayat değil. Çiçekler de bakım ister, özen, bağlılık, sevgi... Sonra koyun, denizin bu terastan başka türlü göründüğünü düşündü. Daha güzel değil belki ama değişik.

Sigaralarını yaktıktan sonra,

"Kızınızı yanınıza çağırsanız," diye önerdi komşu Sema hanım.

"Onların tatillerine daha çok var. Hem kampa gitmeyi yeğleyecekler sanıyorum."

"Olsun, kızınız bir ara gelir giderdi."

"Yalnızlık duyacağımı sanmıyorum," diye gülümsedi Ayşe, komşusunun sözü getirmek istediği noktayı sezinleyerek. Yoksa bu kahve çağrısı boşuna değildi. Sema hanım her şeyi biliyordu. Ama söze nereden başlayacağını bilemiyordu. Haddini aşmaktan korkuyordu. Ona yardımcı olmayı denedi Ayşe. "Cemil'le kavga bile etmedik," dedi gülümseyerek, "Nereden anladınız? Cemil'i giderken mi gördünüz?"

"Gittiğini gördüm," dedi Sema hanım. "Ama olanı biteni zaten biliyordum. Cemil beyin şeyi... Yani işte o kadının evi, şu bizim hısmımız Zehra var ya, onların bitişiğiymiş. Onlar anlattılar. Hani dedikodu filan sanmayın, bizden başkasına anlatmamışlardır inanın. İşte o evi kiralamışlar... Bakın ben size öğüt vermeyi kendime yakıştırmam. Gene de düşünün siz. Sıkılınca da lütfen bana gelin. Üstelik canınızı da fazla sıkmayın. Erkekler için değmez." "İçiniz rahat olsun, çok sıkılırsam elbette gelirim. Sizden başka dostum mu var? Ama günün birinde nasıl olsa atlatacağım, atlatmak zorundayım. Sizde iskambil kâğıdı vardı, değil mi?"

"Var ya. İstiyor musunuz?"

"Evet, pasyans açmak için."

"O da ne?

"Şu bildiğimiz fal. Ama yanlış anlamayın, amacım fal bakmak filan değil, yalnızca oyalanmak. Başka bir şeyi dert etmek, sinirlenmek belki. Çünkü açılması çok zordur pasyansın, eğer küçük hilelere başvurmazsanız..."

"Aa, bak ben tek başınaysam istediğim gibi hile yaparım. Hani konken filan oynarken değil de... Ama ben sizi bilirim, o dediğiniz neyse, onda bile hile yapmazsınız siz."

"İzninizle, kalksam artık."

"Yemeği birlikte yeseydik.."

"Sağ olun, başka zaman. Bu sıcaklarda canım yemek istemiyor. Hem şimdi şu pasyansa taktım aklımı. Bir an önce başlasam, diyorum."

"Bir saniye, kâğıtları getireyim... Buyurun. İstediğiniz kadar durabilir sizde. Çocuklar geldiğinde oynuyoruz, biliyorsunuz. Şu sıcaklar bir geçse artık, değil mi?"

"Evet, geçse artık. Dayanılır gibi değil."

Sıcağın buğulandırdığı, beyaza dönüşmüş göğün altında herkes kötü bir şeyler bekliyordu. Sıcağın sindirdiği ağaçları, yaprakları, çatı aralarına sığınmış kuşları, artık ortalıkta dolanmayan kedileri, devinimi azalmış insanları birden depreştirecek, darmadağın savunacak, sessizliği, gürültüye dönüştürecek yeğinlikte bir patlama... deprem!

Avludaki gürültüyü duyunca, tamam, diye düşündü Ayşe. Oldu işte. Ama o, ötekilerin beklediğini beklemiyordu. Çünkü yıllarca süren, sonra yavaş yavaş dinen depremi yaşamıştı. Öyle ki, dindiğini fark edememiş, bir süre yürüdüğü zeminin hâlâ sallandığını sanmıştı.

Sokak kapısını açtı; çardağın üst ve yan dikmelerinden birkaçının kırılarak, üzerlerindeki asmalarla, üzümlerle birlikte yerlere saçılmış olduklarını gördü. Başını kaldırıp yukarı baktı; belki çardaktan arta kalanların işe yarayıp yaramayacaklarını görmek için, ufak bir onarımla çardağı kurtarıp kurtaramayacağını anlamak için. Sonra daha büyük bir çatırdama oldu, tüm dikmeler, kirişler parçalanarak Ayşe'nin üzerine indiler. İçlerin-

den bir tanesi tam başının üzerine düştü, bu arada omzunu da zedeledi. Ayşe, elleriyle yokladı, büyükçe bir şiş vardı başında ama yaralanmamıştı.

Komşular geldiler. Ona bir köşeye çekilmesini, hatta eve girip yatmasını söylediler. Onların bekledikleri gürültü, yıkım –bir bakıma– gerçekleşmiş sayılabilirdi. Şimdi üzerlerine düşeni yapacak, avluyu temizleyeceklerdi. Ayşe, kapı eşiğinin yanındaki tabureye çöktü, kollarını kucağında çaprazlayıp. Hayır, çaresizliği simgelediği söylenemezdi. O uzun kolları, uzun parmakları giderek daha da uzuyor, devingenleşiyor, ondan habersiz bir yerlere varıyordu.

Birbiri üstüne yığılmış çürük kirişler... Kimileri henüz yerde, kimileri kaldırılıp bir köşeye konmuş bile. Ayşe Max Beckmann'ın tablolarını düşündü birden, iç kapayıcı, karmaşık ruhsal durumları simgeleyen kara çizgilerini... Denizin güzelim laciverdini, karşısındaki çamların onduran yeşilini bir çırpıda gideriveren o kara çizgiler... Yerlere saçılmış asmalar, –bereketlerinin ödülü, yerlerde sürünen üzümler olan–; bunu düşündü, kendi yaşamıyla kurduğu koşutluk, yüreğinde hiçbir kıpırtıya neden olmadı. Yalnızca düşündü, o kadar.

Ona sorular sordular. Uzun kollarını, uzun ellerini sallayarak yanıtlar verdi. Komşular avluyu süpürdükten sonra gittiler. Ayşe oturduğu yerde kaldı bir süre daha. Açık kapıdan, radyodan gelen müziği dinledi. Sıcağın geçmesini bekledi, zamanın geçmesini... Bıktığı, yakındığı için değil; sıcakların sonunda gelecek olanı merak ediyordu. Zamanın omuzlarına koyup gideceklerini merak ediyordu.

Çünkü zaman geçmiş ve çardak çökmüştü. Ürünler ziyan olmuş, atılmıştı. Bütün bunların duygularıyla ilgisi yoktu. Kendi depremini de duygularının katkısı olmadan geçiştirmişti zaten. Zamanın getirdiği ve nasıl olsa götüreceği bir olguydu depremi.

Tepeye topladığı kara saçlarıyla, ak duvar önündeki profiliyle, çarpıcı gözaklarıyla, uzun kolları, ince bedeniyle, yerlere uzanan dar giysisiyle eski Mısır fresklerindeki kadınlar gibiydi.

Ayşe, parlak lacivert denize, yeşil ağaçlara ve üç kırmızı benek gibi duran güllere; sonra onlardaki dingin mutluluğu yasa

dönüştüren bozguna uğramış asmalara, kara çizgilere bakarken, bir başkası onda eski Mısır fresklerindeki kadını gözleyebilirdi, o başka dünyanın kadınını...

Ayşe, belki de müziği daha iyi duyabilmek ve uzanıp dinlenmek için içeri girdi. Kapıyı ardından kapadı.

1987

Miras

Semra, Haşim Doğan beyin ölümünden tam yirmi sekiz gün sonra kocasından kalan arabayı oğluna armağan etti. Kızının arabası vardı nasıl olsa. Ona da Çekoslovak porseleninden yemek takımını verdi. Kızıyla gelini, pirinç çerçeveli aynayı, birkaç parça gümüşle kristali Semra'yı sevindiren bir anlayış havası içinde bölüştüler. Daha sonra Semra, Kula seccadelerle Bünyan halıları da çocuklarına verdi.

Bu yüzden kız kardeşinden de, ağabeyinden de azar işitti.

"Değerli neyin var, neyin yoksa çocuklarına dağıttın," dediler.

"Bana yetecek kadar malım var," diye cevap verdi Semra elinden geldiğince yumuşak bir sesle.

"Geriye ne kaldı ki? Malım diye övüneceğin ne kaldı geriye?"

"İşte bunlar... Hepsi," dedi Semra ve evin bütün duvarlarını kaplayan yüklükleri, gömme dolapları, ağzına kadar dolu sandık odasını gösterdi.

"Bunların hepsi döküntü ayol," diye karşı çıktı kız kardeşi. "At hepsini, kurtul!"

"Doğru," diye tekrarladı ağabeyi de. "At hepsini, kurtul!" "Atayım mı?" dedi Semra her zamanki uysallığıyla, kardeşlerine karşı çıkıyor gibi görünmekten son kertede çekinerek. "Tabii ki atmayacağım. Ama satacağım."

Ağabeyi Suat, gürültülü bir kahkaha salıverdi:

"Kim para verir onlara? Sen aklını kaçırmışsın! İşin yoksa eskici takımıyla uğraş dur. Değmez!"

"Sokaktaki eskicilerden mi söz ediyorsun? Hayır, onlarla işim yok benim. Bir ardiye kiralamayı düşünüyorum. Eşyalarımı orada satacağım."

"Ardiye mi? Ne ardiyesi?"

"Basbayağı ardiye canım. Bu konuda bana yardımcı olursan sevinirim."

Suat ne diyeceğini bilemeden kekelemeye başladı:

"Yani şimdi sen... ama ardiye... ciddi misin... Bulurum bulmasına da... Yahu, sen biliyor musun bir ardiye kaça tutulur?"

"O kadar param var. Sen merak etme."

"Aman Tanrım," diye bağırdı kız kardeşi Sevinç "Demek çaresiz, zavallı bir kadın gibi eskilerini satacaksın. Âlem ne der sonra? Bizim için neler diyecekler kimbilir? Bari onurumuzu düşün!"

Kardeşinin ani çıkışı, telaşı Semra'nın suskusunu sarsmadı; Söylenilen sözlere aldırmadığı gibi, alınmadı da; herhangi bir duyarlık göstermedi. Yalnızca tüm uysallığıyla direndi:

"Kocam hiçbir şeyi atmazdı, atmaya kıyamazdı. Ne yüzü patlamış pabucunu ne de bir kibrit kutusunu... Anıları da girer miydi bu düşkünlüğün içine bilemem. Daha doğrusu anılar da eşyadan sayılır mı, bilmiyorum. Haşim'in aklı fikri ömrünün tüm varlığını biriktirmekti. Bu, bir bakıma akla yakın gibi geliyor bana. Herkesin bir varolma anlayışı edinmeye hakkı vardır, diyorum. Aslında eşyadan tiksinirim ben... Mülkiyet duygusundan da..."

Burada soluğu kesildiğinden durdu. Hayatında hiç bu kadar uzun konuşmamıştı belki de; bu kadar önemli laflar etmemişti.

"Gene de," diye sürdürdü konuşmasını derin bir soluk aldıktan sonra, "eskilerini atmaya kıyamadığı için kocama kızmamaya çalıştım. Evi böcekler, fareler basmasın diye bütün bu... bu –ne demiştin sen Sevinç– evet, *döküntüleri* sık sık temizlemek, ilaçlamak, havalandırmak zorunda kaldım gerçi, ama her şeye ses çıkarmadan katlandım. Dolapları dolduran onca eşya kocamındı, şimdi benim oldu. Çünkü çok emek verdim onlara: baktım, temizledim, sildim, sabır gösterdim. Kendi emeğimin ürünüdür onlar. Şimdi kendi emeğimin ürünlerini satacağım. Kimse alıkoyamaz beni."

Böyle söyledi ve ayağa kalktı. Konuklarının kendisini yalnız bırakmasını istediğini belirtmiş oldu böylece. İki kardeş kapıdan çıkarlarken Suat,

"Sana kısa zamanda bir ardiye bulmaya çalışacağım," dedi.

Semra, evliliklerinin ilk yıllarında bahçe içinde iki katlı bir evde oturmaktan büyük mutluluk duymuştu. Evet, evlerinde kalorifer yoktu; kışın her sabah soba yakmak, gündüzleri kömürlükten kova kova kömür taşımak zorunda kalıyordu ama olsun, evlerinin bahçesi, ağaçları, çiçekleri vardı ya, yeterdi. Bahçe bakımlı sayılmazdı. Çünkü Haşim Doğan bahçeyle uğraşmaktan hoşlanmıyordu, kiracılar da öyle. Semra'nınsa ev işlerinden bahçeye bakacak zamanı olmuyordu. Ama bakımsız da olsalar birtakım çiçek fideleri, fidanları direniyor, mevsimleri gelince açıyorlardı. Bahçeye rastgele atılmış bir çekirdek, bir de bakıyordunuz, nazlı bir fidan olup boy atıyor. Sonra baharları tüm bahçe kır çiçekleriyle şenleniyordu. Semra büyük bir sevinçle ağaçlar arasına gerdiği iplerle çamaşırlarını kuruttu. Doğurduğu çocukları arabalarının içinde rahatça bahçeye bırakıp kendisi evinin işini gördü. Sonra çocuklar oyun çağına gelince arkadaşlarıyla birlikte aynı bahçede koşuşturup çığlıklar atarak ortalığı bayram yerine çevirdiler.

Çocuklar büyüdükçe evin işleri ağırlaştı. Semra yaşlanıyor ya da bıkıyordu. Artık kovalarla kömür taşımak zor geliyordu. Kocasının *döküntüleri* de eve sığmamaya başlamıştı. Bu yüzden Haşim, doğru dürüst kira getirmeyen bodrum katını depo olarak kullanmaya karar verdi. Bodrum katın tüm odalarına raflar çakıldı, dolaplar yerleştirildi. Bodrum katta kimse oturmayınca, böylelikle soba da yanmayınca Semra'lar ısınamadılar bir türlü. Hoş, Haşim de aşağıdaki eşyalarını terk ettiğini düşünüp üzülüyordu. Bu yüzden bodruma bir gaz sobası olsun kurulmalıydı ki, terk edilmenin, unutulmanın üzüntüsü içinde bulunan eşyacıklar hiç değilse üşümesinler...

Başına, yakılıp denetlenecek iki soba, temizlenecek iki ev çıkmıştı ama yakınmıyordu Semra. Odun, kömür, gaz taşıyor; yerleri, pencereleri siliyor; bulaşık, çamaşır yıkıyor; alışverişe çıkıp dolu fileleri güçlükle taşıyor; ütü yapıyor, sökük dikiyor, zaman buldukça da döküntü dolaplarından birini boşaltıp ha-

valandırıyor, temizliyor, ilaçlıyordu. Kısacası sabahın yedisinden gecenin dokuzuna kadar koşuşturup duruyordu, ama hiç yakınmadan... Tabii arada oturduğu oluyordu. Çok yorulduğu zamanlar balkonunun yanındaki koltuğa çöküp bir fincan kahve ya da çay içer, biraz sokağı, sokaktan geçenleri gözler, bu arada bir de sigara tüttürürdü sözgelimi.

Başka ev kadınları gibi saçlarını yaptırıp çaylı, pastalı, börekli toplantılara gitmezdi. Böyle şeyler için zamanı yoktu. Evinin, kocası olan Haşim Doğan'ın ona bahşettiği, lutfettiği evinin (ama elbette ki –hele iki çocuğu sözkonusu olduğunda– sevdiği evinin) işleriyle oyalanıp gidiyordu işte.

Kendine başka, bambaşka bir hayat düşlediği çocukluk, gençlik yıllarını unutmuş değildi tabii. İlk gençlik yıllarında evde kimsenin, ne anasının, babasının ne de kardeşinin dinledikleri yabancı müzikleri dinlerken önünde geniş ufukların açıldığını hissetmiş, hep geniş ufuklu yerlerde, geniş ufuklu bir hayat yaşamayı düşlemişti. Çünkü "herkes aynı gökkubbenin altında yaşardı ama herkesin ufku başkaydı." Bu yüzden liseyi bitirince akademiye girip resim yapmayı bile istemişti.

Sonunda payına raflarla, dolaplarla, yüklüklerle odaları bile daraltılmış, ışığı boğulmuş bir evde yaşamak ve didinip durmak düşmüştü. Zaman zaman bütün bunları düşünüyor ama yakınmayı aklına getirmiyordu. Çok şükür, çocukları sağlıklıydılar; iyi okumuş, geçerli meslekler edinmiş, sırası geldiğinde iyi evlenmeler yapmışlardı. Kocası biraz erken de olsa, her şeye karşın uygun bir yaşta ölmüş sayılabilirdi.

Ama tabii sabırsızlığın şakaklarına şakaklarına vurduğu günler hep olmuştu. Hele otuzunu geçtikten sonra... O zaman pencerenin önündeki koltuğa oturup bir fincan kahveyle birlikte sigara içmek yetmemeye başlamıştı. Kahveyle birlikte içilen sigara da yetmeyince... Hayatın içinde değil de, kıyısında yaşadığını, kıyıda yaşamanın acısını bir diş ağrısı gibi beyninde zonklamalarla algılayınca...

Çocukluğunda olduğu gibi müzik dinlemek iyi geliyordu gelmesine. Ağabeyinin Almanya'dan getirdiği transistörlü bir radyosu vardı. Pil için yaptığı harcamalar kocasıyla arasındaki tek tartışma konusuydu. Hele eskiyen pilleri çöp kovasına attığı

zaman tartışma, kavgaya dönüşüyordu. Yoo, hayır! Radyo gibi, bitmiş piller de Semra'nındı. Canı istiyorsa onları çöpe atmak hakkını kimse elinden alamazdı.

Evet, evde başkaca kimsenin dinlemediği, ilgilenmediği, anlamadığı bu yabancı müziği seviyordu.

Peer Gynt, kuzeyin sisli dağlarında ceylanların peşinden uçurumlar aşıyor, uzun sarı saçlarına bulut parçaları takılıyordu. Semra, adını bilmediği bir serüvenci olarak, Tibet'ten, dünyanın damından aşağılara bakıyordu: Çölü geçen bir deve kervanı görüyordu. Kervan, grilerin bitimsizliğinde, sarıların sonsuzluğunda gizemli bir yavaşlıkla kum tepelerinin arasından kıvrıla kıvrıla doğuya doğru yol alıyordu. İrlanda'nın yüksek granit kıyılarını döven dalgaları, uçsuz bucaksız okyanusu görüyordu. Moldau, yaşının, görüp geçirmişliğinin verdiği olgunluğa karşın, her zaman keyifli, her zaman şen-şakrak olarak, yüksek kuleli kentlerden ya da çayırlarında düğünlerin, bayramların kutlandığı köylerden geçiyordu. İnsanoğlu kimi zaman öz benliğini aramanın peşinde ülkeler dolaşıyor, kimi zaman bir köy düğününde hayatının sevincini kutluyordu.

Ama gene de o geniş ufuklu hayatın içinde bulunmuyordu Semra. Gene kıyıdaydı, gene seyirciydi.

Bunu anladığında şarkı söylemeye başladı.

Peki, nasıl şarkılardı bunlar? Selâhattin Pınar'dan içli bir şarkı mı, yoksa Veysel'den bir türkü mü? Yoksa, –haydi pop'u bir yana bırakalım, ama neden Frankie Laine ya da Jacqueline François olmasın? Hayır, hayır, hiçbiri değildi. Bunlar duygulu ezgiler, güzel sevda sözleriydi kuşkusuz. Ama Semra'nın çocukluğunda bile duyduğu geniş ufuk özlemini ya da evliliği süresince dayanmak, geçiştirmek zorunda kaldığı o şakaklarına şakaklarına vuran sabırsızlığı gideremezdi.

Semra kendi şarkılarını söylemeye başladı.

Neyin nesiydi bu şarkılar? Bir adı ya da türü var mıydı? Elbette... Semra ufuklarını genişleten o yabancı müzikten –deyim yerindeyse eğer– birtakım doğaçlamalar söylüyordu. Sözgelimi, Bach'tan, Mozart'tan, Verdi'den doğaçlamalar yapıyordu. Artık o gün hangisi özlemlerini en iyi biçimde giderebilecekse... Kulağında nasıl kalmışsa kalmış, anlamını bilmediği ve belki de –

kuşkusuz– yanlış söylediği yabancı dildeki bir cümleyi (sözcükleri de olabilir) gün boyu yineleyerek, belli bir müziğin biçiminde, gamdan gama atlayarak şakıyıp duruyordu. "*Que dolore*"* diyordu sözgelimi bin kez, bin kez "*que dolore*" diyor ve sözüm ona Verdi'den bir arya söylüyordu. "*Ces les roses importentes*"** diyordu bir başka gün, gene hiç anlamını bilmeden ve gün boyu yineleyerek; ve de barokçulara öykünerek...

O zaman öz benliğini bulmaya uğraşan Semra'nın kendisi oluyordu; köy düğününde dans ederek hayatının bitimsiz sevincini kutlayan da... Zorlu bir savaş sonunda yenik düşen kentin halkı da kendisiydi; yenginin ardından kente giren ordunun buruk zaferini kutlayan şanlı komutan da... Dağların tepesinde, bodur çamların gölgesindeki kulübeye çekilip dönmeyen sevgiliyi bekleyen kadın oydu; sevdiği genç kızın mezarı başında ölesiye bağlılık andları yakan delikanlı da... Uzayın ve hayatın gizlerini merak eden, bilinmeyen karşısında ürken kendisiydi; bütün doğa gizlerini çözen, sonsuz erince varan gene kendisi...

Suat bey, oldukça kısa bir süre içinde kirası uygun, şehirden de fazla uzak olmayan bir ardiye buldu. Bu konudaki ivecenliğinin nedeni, kardeşinin isteğini yerine getirmekten çok, başlarına gelecek felaketi, Semra'nın zavallı yoksul bir dul gibi varını yoğunu satışa çıkarmasını, bütün ömrünü evinde geçirmiş durmuşken şimdi zincirden boşalmışçasına kendini ortalara atmaya kalkmasını bir an önce geçiştirmek, aile hakkında çıkacak dedikoduları bir an önce göğüsleyebilmekti.

"Ardiyeyi buldum," diye telefon etti kardeşine, "Görmek ister miydin?"

"Yoo," dedi Semra düşünmek için zaman yitirmeden. "Sen uygun diyorsan uygundur."

"Bahçe içinde, harap ama büyük bir yapı. Kış gelmeden işini bitirsen iyi olur. Çünkü ısınma düzeni yok. Üstelik dam akabilir."

"Sağ ol!" dedi Semra yalnızca ve telefonu kapattı.

Semra üç büyük kamyonla merhum Haşim Doğan'ın döküntülerini ardiyeye taşıttığında aylardan mayıstı. Ardiyenin

* Ne acı!

** Güldür önemli olan.

bahçesindeki iki elma ağacı çiçeğe durmuş, kavaklar gövermişlerdi. Eşyaları zemine boşalttıktan sonra Semra, sürücülerin, hamalların paralarını ödedi. Hamallardan yirmi yaşlarında mavi gözlü, yaşına yakışmayacak kadar asık suratlı olanına,

"Bir yere bağlı mısın?" diye sordu. "Bir süre yanımda kalıp işim bitene kadar benimle çalışmak ister misin?"

Oğlan sesini çıkarmadı ama başını salladı. Ondan sonra bir ay kadar birlikte çalıştılar. Dolapları, sandıkları açtılar; eşyaları cinslerine göre oraya, buraya taşıdılar. Semra yeni baştan her şeyi sabunladı, ovdu, vimledi ya da eşyanın türü öyle gerektirdiğinden yalnızca kuru kuruya silmekle yetindi.

Son on-onbeş yıldır bodruma inmemişti. Kocası, "orasını bana bırak," diyordu. "Ben gereken temizliği yapar, fare, böcek ilaçlarını korum. Sobayı da yakarım. Sen yorulma. Yat, uzan, keyfine bak!"

Bu yüzden bodrum döküntüleri çok kirliydi. İyice elden geçmeleri gerekiyordu. Üstüne üstlük genç bir çocuğu yardımcı olarak yanına aldığı için pek utanmıştı Semra. Çünkü bodrumdan çıkan döküntüler arasında bir delikanlının görmemesi gereken şeyler de vardı. Ama Semra bunu önceden bilemezdi tabii. Gene de çok utanıyor, kendini suçlayıp duruyordu. Sözgelimi eski bir pirinç karyola vardı (pirinç parlatabilmek için dört kutu kaol gerekmişti; durup dururken al sana bir ek harcama; şükür Haşim bilmeyecek!): Pembe ketenden, dantelli çarşaflarla örtülü, kocaman kuştüyü yastıkları, kırlentleri olan bir karyola. Bunlar o kadar önemli değildi ama yatağın içinde unutulup kalmış yarı çıplak tombul kadına ne demeli! Kızıl-sarı buklelerini pembe kuştüyü yastıkların üzerine yaymış uyuyor. Bundan başka Semra'nın –daha sonra adının keçiboynuzu olduğunu öğrendiği– devasa bir ağacın altında bacaklarını açmış, resimli roman okuyan kıza ne demeliydi? Keçiboynuzu ağacını bahçeye taşımak için yoldan beş adam çevirmek zorunda kalmışlardı. Tabii Semra o iki kadını da eski bir leğenin içine sokup yıkadı; yanında sabun bulunmadığından deterjanla üstelik...

Temizlik işleri bittikten sonra, döküntüler yerli yerine yerleştirildikten sonra Semra delikanlıya yol verdi. Gerçi ona hâlâ ihtiyacı vardı ama çocukçağızın gözünün ikide bir karyolaya

ya da ağaca kaymasından tedirgin olmuştu. Mallarına bir zarar gelsin istemezdi, ayrıca delikanlıya da...

Son gündeliğini de verip işçisini savdıktan sonra Semra, yapıtını görmek için ardiyenin tüm katlarını, sıra sıra rafların arasında oluşan koridorları dolaştı. Sonra gene kocasından kalma bir yazı masasının başına oturup malvarlığının dökümünü yaptı, fiyatları saptadı.

Her şeyi elinden çıkarmak istiyordu. Bunun için kurnazca bir yöntem uyguladı. Kadınları isteyen mutlaka çıkardı; onların uğruna pirinç karyolayı, keçiboynuzu ağacını bile yüksek fiyatla almakta sakınca görmezlerdi. Bu yetmezdi ama. Onları alabilmek için, örneğin tanesi bir lira olan üç bin sekiz yüz doksan iki kibrit kutusunu ya da elli çift eski pabucu almak zorunda kalmalıydılar ki, Semra tüm döküntüleri elinden çıkarabilsin... Şişe mantarları kuşkusuz hemen alıcı bulurdu, şişeler, kavanozlar da... Ama kırık bardakları, kapağı açılır açılmaz içinden esmer, sarışın, buğday tenli ya da kızıl saçlı dilberler fırlayan sigara kutusunun (arada bir takıldığı için olacak, sarışın bir türlü çıkamıyordu) yanına koymalıydı. Gerçi kutu –daha önce de belirttiğimiz gibi bozuktu; yoksa neden ötürü döküntülerin arasında yer alsındı– iyi işlemiyordu; Paris'te Son Tango'yu bile öylesine yavaş (ya da hızlı, olabilir) çalıyordu ki, etkisi kalmıyordu ama çıplak kadınlar yeterince kışkırtıcıydı (sarışın gizlense de). Paslanmış üç torba –çeşitli boyda– çiviyi Playboy'larla; sigara paketlerini, şeker kutularını Penthouse'larla birlikte satacaktı.

Bir de Semra'nın ne olduğunu kestiremediği garip döküntüler vardı: Onlara kesinlikle eski eşya diyemezdiniz... Hiçbir şey diyemezdiniz. Ucuna manolya yaprağı takılı pembemsi bir bulut sözgelimi ya da durmaksızın şırıldayıp duran bir tencere su (gerçi suyu, kalayı kaçmış bakır tencereye Semra koymuştu; çünkü su nerede saklanır ve neyin içinde satılabilirdi ki?) –içindeki iribaşlara bakılırsa bir dereye ait olmalıydı– çeşitli renk ve büyüklükte kaya parçaları, yosunlar, papatyalar, gelincikler, çimenler ve şenlikli bir piknikten arta kalanlar: Boş konserve kutuları, birtakım kırıntılar, rujlu mendiller, kopuk bir gümüş bilezik... Gene de insanı pirinç karyolada uyuyan tombul kadın gibi, keçiboynuzu ağacının altında kitap okuyan kız gibi sarsan

duygu (ya da her neyse o) yüklü şeyler... Semra, bunların da, anlayamadığı bir nedenden ötürü çok para getireceğini düşünüp, yanlarına delik kovalar, paslı tenekeler, yırtık plastik kaplar koydu. Yaz boyunca satış işiyle uğraştı Semra. Satış, umduğundan da iyi gidiyordu. Bir öğle sonu son döküntüyü de sattı. Eski portakal sandıklarıydı bunlar. Yoksul bir kadın, fiyatlarını uygun bulduğundan sobada yakmak için almıştı. Kadıncağız öyle yoksuldu ki, Semra sandıkların paralarını aldı ama artık işine yaramayacak olan rafları, birtakım sandıkları dolapları kadına bedavadan verdi. Kadın da akşama doğru komşusu bir seyyar satıcının arabasıyla geldi, armağanlarını yükledi, gitti.

Artık sonbahar gelmişti. Güneş henüz batmıştı ama akşamla birlikte serinlik çökmüş, hafiften bir esinti başlamıştı. Bahçede birtakım kâğıt parçaları, yeni yeni dökülmeye başlamış sarı yapraklar uçuşup duruyordu.

Semra, çantası elinde ardiyenin kapısı önünde ayakta duruyordu. İçinde bir boşluk vardı. Otuz yıllık evliliğinin tüm kalıntılarını satmış, dağıtmıştı. Hiçbir şey kalmamıştı geriye. Hayır, boşluğun nedeni bu değildi. Çünkü onlardan –*şu döküntülerden* kısacası– kurtulmayı eskiden beri isteyip durmuştu. Şimdi istediği olmuştu. Öyleyse içinde duyduğu boşluk neydi? Bir zamanlar ufuklarını genişletmek istemiş, bu isteğin şakaklarını zorladığını duymuştu. Gene de belirsiz bir istek olmalıydı bu; çoktandır duymuyordu çünkü, unutmuş gibiydi. Oysa şimdi gene aynı belirsizlik içinde garip boşluğa yuvarlanmaktaydı.

Kapının eşiğinde durmuş, savrulan yapraklara, kâğıt parçalarına bakıyordu hâlâ. Esinti artmış, daha doğrusu rüzgâr çıkmıştı. Şimdi daha çok yaprak dökülüyordu ağaçlardan. Boşluk duygusu büyüyordu. Ürperdi: Rüzgâr, ölümün kurutucu soluğuna benziyordu.

Esintinin arasında hafif bir ses duyar gibi oldu. Bildiği bir ezgi sanki, bildiği bir kadın sesi... Giderek yaklaşıyordu.

Non aver d'amore[*]

diyordu ses ve boyuna yineliyordu. Ne demek oluyordu bu;

* Aşksız olmak.

sözcükler ne anlama geliyordu ki? Daha sonra aynı ses, bu kez sevinç içinde başka şeyler söylemeye başladı:

Somewhere over the rainbow

Ama Semra bu kadar İngilizce biliyordu. Hiç değilse bu kez sözcükleri anlamıştı:

Gökkuşağından ötede bir yerlerde
Gök hep mavidir.
Gökkuşağından ötede bir yerlerde
Düşler hep gerçekleşir.

Gözlerinden inen yaşlar da neyin nesiydi? Durup dururken neden ağlamaya başlamıştı? Şarkıları söyleyen ses neden bu kadar yakındı ona?

Birden tanıdı: Kendi sesiydi bu. İnsanın kendi sesini tanımasının güç olduğunu söylemişlerdi, biliyordu. Sonra şarkı söylemeyeli yıllar oluyordu; kendi şarkılarını çoktan unutmuştu.

İyi ama nasıl olmuştu da... Kim saklamıştı şarkılarını? İş görürken sebze ayıklarken, bulaşık yıkarken, cam silerken söylediği şarkıları kimse duymamıştı ki. Hem bütün bu şarkıların, Semra'nın kendi şarkılarının Haşim'in dökümtüleri arasında ne işi vardı?

*Zum Ende geht nun Alles**

diyordu şimdi Semra'nın sesi, kontraltoluğa özenip, bu yüzden biraz boğuklaşarak.

Rüzgâr, gittikçe hızlanıyor. Semra'nın saçları, etekleri havalanıyordu ama artık ölümün soluğu gibi değildi; ardiye yapısının önündeki geniş alanı dolduran, giderek güçlenen müziğe eşlik ediyordu sanki.

Ne kadar güzel bir sesti bu kendi sesi... Görünmeyen yükselticiden olanca coşkunluğuyla yayılan kendi sesi... Hayat dolu, özlem dolu ve *genç*... Dipdiri.

* Her şey sona yaklaşıyor.

Semra kapının önünden ayrıldı. Alanın ortasına doğru yürüdü; rüzgârların, şarkıların, kocasının ve kendi hayatının, birlikte bölüştükleri tüm geçmişin ortasında durdu.

Çantasının yere düşmesine aldırmadan, kollarını iki yana açtı; bir zafer kazanmış gibi övünçle ya da dünyayı kucaklar gibi coşkuluydu...

1982

Firavun'un Mezarı

Onunla nasıl, nerede tanıştığımızı kesinlikle bilemeyeceğim. Daha doğrusu yıllar önce tanışmışız, birlikte –nedense– belleğimin sislerine gömdüğün bir şeyle yaşamışız (hatta hep birlikte –ailelerimizle–) gibi bir duygu var içimde. Aslında böyle bir duyguya kapılmam saçma. Çünkü yaşı yirmi var yok. O kadar uzun zaman önce ancak bir çocuk olabilirdi. Oysa çok çok eskiden bile hep yirmisindeydi sanki. Belki bir başkasıyla karıştırıyorum. Gene de hayatımda önemli rol oynamış, üstelik bu rolü aradan bunca zaman geçtikten sonra gene oynayacak biri gibiydi; ortayı aşmayan boyuna, sıskalığına, göze çarpan herhangi bir özelliğinin olmayışına karşın.

Durup dururken tuttu, okuduğu üniversiteye çağırdı beni.

"Eski okulunuzu görmek ister misiniz," diye sordu. "Belki öğrencilik günlerinizi anımsamak hoşunuza gider."

Öğrencilik günlerini çoktan unuttuğumu, eskiye dönmekten de tat alacağımı sanmadığımı söyledim.

"Olsun," dedi. "Orası benim için çok önemli. Okulumu seviyorum. Sizi bu sevdiğim yere götürmek isterim. Bir cumartesi gelin. Öğlen vakti. Birlikte sandviç yeriz."

Ona karşı koymak, böylece kırmak aklımdan bile geçmezdi. İstemeyerek de olsa çağrısını kabul ettim.

Cumartesi geldiğinde, üniversiteye gitmek için o kadar istekli değildim. Yirmi yıldır, üniversiteyi bitireli kısacası, yapının yakınından bile geçmemiştim. Şimdi bunca yıl sonra oraya gitmek zor gelecekti. İçimde tuhaf bir huzursuzlukla yola çık-

tım. Otobüsten indiğimde ilk gözüme çarpan merdivenler oldu. Yüksek, geniş merdivenlerin ötesinden yapının ancak çatısı görünüyordu. Şaşırdım. O anda tedirginliğim geçti. Eski üniversite ile yenisi arasında hiçbir benzerlik kalmamıştı. Yirmi yıl öncesini anımsayıp tedirgin olmama gerek yoktu kısacası.

Bu yüzden biraz da sevinçle tırmandım o uzun merdivenleri. Yapıya doğru geniş, boş sayılabilecek (bahçe denecek yanı kalmamıştı artık) yarı toprak yarı beton bir düzlük uzanıyordu. Yapı ise eski kaba taştan görünümünü saklamaktaydı. Ama o zamanlar bu taştan görünüş göze çarpmazdı. Şimdi ise yapıyı genişletmek, araba park yerleri yapmak için o güzelim at kestanelerini, gezinti yollarının iki yanında sıralanan söğütleri kestiklerinden, morumsu serpmeyle kaplı beton sütunları, cepheyi çevreleyen terasların mazgal deliklerini andıran taş korkulukları ve sekiz yüksek katı ile iyi restore edilmiş bir eski zaman kalesini andırıyordu. Yapının yanındaki tepelerin üzerindeki bodur kara çamlar arazinin çıplaklığını örtmüyordu. Geniş açıklıkta hiçbir engele rastlamayan rüzgâr rahatça esiyordu. Eteklerim havalandı, saçlarım dağıldı. Bir an için kapıldığım yabancı duygudan, avluda, yapının merdivenlerinde gidip gelen öğrencileri görünce kurtuldum.

Genç arkadaşım beni bekliyordu. Elinde plastik bir torba, bir de büyükçe çanta vardı. Etekleri uçuşan bol eteklik, mavi bir gömlek, V yakalı bir kazak giymişti. Uzun saçları rastgele omuzlarına dökülüyordu.

Yapının içi beni pek ilgilendirmiyordu ama bıraktım bana kendince önemli bulduğu yerleri göstersin, gerekli sandığı açıklamaları yapsın...

"Şurası konferans salonu; bakın... Sizin zamanınızda yapılmamıştı daha. Yazık, kapısı kilitli. Hep böyle yaparlar zaten. Öyle büyük ki konferans salonumuz, içerde piyano bile var. Burası laboratuvar. Kantin aşağıda kaldı."

Ben dinler gibi göründüm. Söylediklerinin hepsi aklımda kalmadı. Sonra sekizinci katın terasına çıktık. Burada esinti daha fazlaydı. Kulaklarım uğulduyordu. Ama o halinden memnundu. Saçları, kızarmış yanaklarına çarparaktan bir sağa bir sola uçuşmaktaydı. Terasın kenarındaki geniş çıkıntılara daya-

nıp bir süre çevreyi seyrettik. Kent uzaklarda kalmıştı; her zamanki gibi sisler içinde silinmişti. Ötelerde yer yer yeşermeye başlayan bozkır uzanıyordu. Ama güneş bulutların arkasında olduğundan, bozkırın morumsuluğu baskın çıkıyordu.

Arkadaşım, bütün bu genişlik kendisininmiş, onunla övünüyormuş gibi kollarını iki yana açtı; gözleri parlayarak sordu:

"Nasıl, güzel değil mi?"

Hayır, bence güzel değildi; yabanıl belki. Gene de sessizce onayladım. Öyle gençti ki, bir şeyler öğretmek için bile duygularını incitmeye değmezdi. Yüzünden gülümseme eksik olmuyordu. Bu güzelim iyimserliği nasıl yok etmeye kalkışabilirdiniz! Hep iyi şeyler söylüyordu:

"Ah, bahar! Ne güzel! Rüzgâr... Ne dersiniz rüzgâra? Ben bayılıyorum."

Böyle söylerken sırtını korkuluklara dayayıp başını aşağı sarkıtıyor, yüzünü rüzgâra teslim ediyordu.

"Evet," diyordum ben de, hiçbir şey demek istemeyerek.

Daha sonra kuytu bir köşe bulup naylon torbadan çıkarttığı sandviçleri yedik. İki şişe de ayran çıkmıştı torbadan.

"Çok değişmiş mi eski okulunuz?"

"Bizim zamanımızda bu kadar büyük değildi."

"O zamanlar üç katlıydı, değil mi?"

"Evet."

"Başka? Başka neler değişmiş?"

"Her şey çok büyük. Sarmaşıklar da var sonra. Eskiden yoktu."

"Sevdiniz mi sarmaşıkları?"

"Bilmem ki... Yapıya güzellikten çok eski bir hava veriyor. Bilmem anlatabildim mi? Üniversite değil de sanki bir kale kalıntısı... Kızmadınız ya?"

"Neden kızayım? Hem elimizden bir şey gelmez. Firavun anıtları sever."

"Firavun mu?"

"Öyle diyoruz biz. Ölümsüzlüğüne inanıyor. Sizin anlayacağınız ruhunun ölümsüzlüğüne... Rektörden söz ediyorum. Aşağıda, bodrumda bir mezar odası mutlaka vardır, diyoruz. Çok aradık, bulamadık. Ama biliyorsunuz, mezar odaları gizli-

dir. Yerini ancak Firavun bilir. Mimar ve ustabaşılar zaten çoktan öldürülmüşlerdir; sır veremezler."

"Sahiden aradınız mı mezar odasını? Şaka ediyorsunuz."

"Şaka mı? Yok canım. Neden şaka olsun? Çok aradık diyorum size. Üçer kişilik ekipler oluşturduk. Boş zamanlarımızda iki katlı bodrumu alt üst ettik. Kilitli kapıları binbir yöntem kullanarak açmayı başardık. Bu işte hırsızlardan bile yararlandık."

"Hırsızlar mı? Tanrım, neler söylüyorsunuz!"

"İçimizde hırsız arkadaşları olanlar var. Neden şaşırdınız? Yoksa siz hırsızları sevmez misiniz?"

"Hırsızları sevsem ne olacak, sevmesem ne olacak. Hiç önemi yok. Ama bütün bu anlattıklarınız gerçek olamaz."

"Serüven tutkusu deyin isterseniz. Ama ben gerçeğin araştırılmasından yanayım."

"Ne gerçeği?"

"Kendi gerçeğimiz. Yüzüme öyle şaşkın şaşkın bakmayın. Bir zamanlar siz de bizim gibiydiniz, kuşkusuz. Yoksa şimdi burada olmazdınız. Sonra birden korkuverdiniz. Oysa insan düşgücünü kullanmaktan korkmamalı. Düşgücünü kullanmaktan korkanlar günün birinde gerçeklik duygusunu da yitirirler; başkalarının da gerçek diye sundukları yalanları kabullenirler. Bu yüzden kıyıcı olurlar. Tıpkı bizim rektör gibi."

"Ama onun kendisine mezar odası kazdırttığını söylemiştiniz."

"Eee?..."

"Gerçekleriniz uyuşmuş olmuyor mu böylece? Düşgücü olmayan rektörün gerçeğiyle sizin gerçeğiniz yani..."

"Firavun'un kendisine bir mezar yaptırttığı doğru. Ama o, bunu bilmiyor ki. Farkında bile değil."

Söyleyecek söz bulamadım. Kafam karışmıştı.

"Sandviçinizi yemiyorsunuz," dedi, belki beni uyarmak istiyordu. "Yoksa beğenmediniz mi?"

"Yo, beğendim beğenmesine. Çok güzel."

"Durun, size bir turşu daha vereyim. Hatta iki tane vereyim. Bende fazla turşular var: Aşırdım sizin anlayacağınız."

"Aşırdınız mı?"

"Aşırdım ya. Sandviçin içine tek turşu koyuyorlar, yetmiyor.

Biz de aşırıyoruz. Kötü bir şey yapmıyoruz. Yalnızca şaka. Turşu çalıyoruz diye bize kızmadınız umarım."

"Hayır, sanmıyorum."

"Okulu gezmeye devam edelim mi?"

"Hayır, gerek yok."

"Neden ama? Sizin eski okulunuz üstelik."

"Ben... Mezar odalarını, öteki gizli şeyleri bulamamaktan korkuyorum. Galiba çok korkuyorum."

"Korkacak ne var? Biz de bulamadık zaten."

"Günün birinde bulursunuz. Madem o kadar istiyorsunuz. Benimse artık zamanım kalmadı... Sabrım da."

"Buraya geldiğinize pişman mı oldunuz yoksa?"

"Tam tersi. Güzel bir öğle sonu geçirdim. Sizinle olmak... konuşmak, çok güzel."

"Sağ olun. Madem sıkılmadınız, gelecek hafta gene gelin. Gelirsiniz değil mi? Ne olur, evet deyin, kırmayın beni."

"Peki, gelirim. Ama gelecek haftaya sandviçler benden."

"Olur. Ayranları ben alacağım ama. Bu kez turp çalarım sizin için."

"İlle de bir şey çalmak zorunda mısınız?"

"Her şeyin suç sayılmayacağını kanıtlamak zorundayız. Öyle değil mi?"

"Bilmiyorum."

"Belki tekniğin ilerlemesinden, toplumsal hayatın karmaşıklığından, her şeyiyle örgütlenmiş bir dünyanın temelini oluşturan kargaşanın ancak amansız suç tanımları ve ceza yöntemleriyle unutulabileceğinden dem vuracaksınız."

"Yoo hayır! Hiçbir şeyden söz edecek değilim... Artık gitsem... Beni kapıya kadar geçirmeniz gerekmez. Yolu biliyorum nasıl olsa."

"Haftaya bekliyorum."

"Gelirim, söz!"

Çıkış kapısına geldiğimde başımı çevirip baktım; merdivenlerin üst başında durmuş, bana el sallıyordu.

Ertesi hafta üniversiteye gittiğimde merdivenlerden dalgın dalgın, belki de genç arkadaşımı düşünerek çıkarken birden sessizliği duydum. Bahçeye varınca çevreme bakındım: kimsecikler

yoktu. Rüzgâr da insan engelinden kurtulduğundan mıdır nedir, daha güçlü esiyordu; daha özgürce. Saçlarım birbirine karıştı. Kabaran eteklerimi tutmaya kalkışmadım. Bana bakan kimse yoktu ortalıkta.

Kimsesizlik duygusunun yarattığı huzursuzluk içinde büyük kapıdan girdim. İç avluda bir perişanlık vardı. Büyük bidonlar, çuvallar, tahta sandıklar... Duvarlara iskeleler kurulmaktaydı. Oraya buraya halılar, perdeler atılmıştı. Avlu çöplüğe dönmüştü. Açık kapıdan, pencerelerden giren rüzgâr, yerlerdeki kâğıtları, plastik yoğurt, süt kaplarını, sigara izmaritlerini, boş kibrit kutularını oradan oraya sürüklüyordu. Dış avlunun sessizliğinin yerine bir hışırtıdır gidiyordu.

Hademeye benzer birini durdurup sordum:

"Neredeler? Öğrenciler yani..."

"Herkes gitti. Çoktan boşaldı okul. Tatile girdik. Onarım var. Badana, boya..."

İşçilere yardım etmek üzere yanımdan ayrıldı.

Merdivenleri çıktım. En üst kata kadar koridorları dolaştım; her katın terasına ayrı ayrı baktım. Arkadaşım da ötekiler gibi gitmiş olamazdı. Mutlaka beni bekliyordu. Ama kurallara pek aldırmayan, o hoş, uçarı haliyle kim bilir nerede bekliyordu, o anda aklına esen hangi yerde? Belki beni böyle peşinden koşturması da şakanın bir bölümüydü. Elinde ayran şişeleri ve turplarla...

En üst kata çıktığımda soluk soluğaydım. Terasın korkuluğuna dayanıp çevreme baktım. Tıpkı bir hafta önce yaptığım, yaptığımız gibi.

Kollarımı açtım, tüm görünümü kucakladım. Gözümün alabildiğine uzanan her şey benimdi şimdi. Benim olmadığını kim söyleyecekti üstelik. Kimseler yoktu çevremde. Rüzgârın sesinden başka ses bile yoktu. Uzaktan, anayoldan geçen taşıtların gürültüleri de rüzgâra karışmaktaydı. Hayır, beni düşkırıklığına uğratmamıştı; bana yalan söylememişti; habersizce bırakıp gitmemişti. Biliyordum, emindim. Aşağılarda bir yerlerde, o iki katlı bodrumda Firavun'un mezar odasını arıyordu belki de. Belki de bulmuştu da heyecandan artık beni unutmuştu. İşi bitince mutlaka gelecekti ama. O zaman da ben çoktan gitmiş olacaktım.

Kısacası birbirimizi bir daha göremeyecektik. Bir daha görüşmeyeceğimizi biliyordum. Biliyordum da, üzülmüyordum. Bu yüzden sandviçimi yedim, onunkini rüzgârın uçuramayacağı bir köşeye koydum. İşini bitirince karnı acıkmış olacaktı. Kantin de şimdi kapalı olduğundan...

Ayransız, turpsuz, turşusuz sandviç o kadar güzel değildi. Zor yutuyordum. Ama ne de olsa acıkmıştım.

Sandviçimi bitirince aralanan bulutların arasından sızan günışığıyla canlanan bozkıra son kez baktım: Tarlaların yeşili sevinç içinde parlıyordu. Ama ben pek o kadar sevinçli sayılmazdım.

Ne var ki, sevincimi hüzne dönüştüren yaşımı da, artık benim dışımda oluşan, büyüyen çağı da yadırgamıyordum.

1978

Ayak Sesleri

"İşte artık kendi evimde, hoş ve kalabalıktan uzak bir yuvada, ömrümü, kendisi için doğmuş olduğumu sezdiğim bu bağımsız, kararlı ve dingin hayat içinde geçirmekte özgürdüm."

Bacaklarımı iki yana açmış, kollarımı da hasır koltuğumun kolluklarından boşluğa sarkıtmış olarak oturuyorum. Günün en güzel saati bu. Dinginlik, sessizlik... Bu sessizliği daha iyi duyabilmek için kitabımı bir süre için kapatıyorum. bacaklarımı şöyle bir kıpırdattım mı, pantolonumun paçaları kuru yapraklara sürünüyor. Avlu, çardağı saran asmadan düşen kuru yapraklarla dolu. Onları süpürmeye kalkışmam hiç. Yapraklar, avlunun yer yer çatlamış çimento tabanını örtüyorlar da ondan.

Hava güzel, çok güzel... Nefis. Kasım ortasına geldik, daha yağmurlar başlamadı. Avlu, inatçı, dur durak bilmeyen sonbahar yağmurlarıyla örtülünce hasır koltuğuma oturamam artık. Soğuğa aldırmıyorum; olmazsa üstüme bir battaniye çekiveririm. Yeter ki yağmurlar geciksin!

Güneş batmış olmalı. Buralardan batı yakası hiç görülmez. Bu yüzden gün batımını unuttum diyebilirim. Gündoğumunu da yıllardır göremedim; evin üst katını bırakıp alt kata taşınalı beri. Çünkü üst kat iyice harap, oturulacak gibi değil (mahallemizde evlerin üst katları ahşaptır, alt katlar gibi taştan yapılmamıştır), onarım için dünyanın parası gerekli. Arada damı aktarmam, baca kenarlarını sıvatmam, rüzgârın ya da kuşların kırdığı camları taktırtmam gerekiyor ama önemsiz giderler bunlar.

Bir tanıdığım, herkes gibi üst kat pencerelerini çapraz tahtalarla örtmemi önerdi. Nasıl razı olurdum! Bana armağan ettiğiniz bu evi Ali Naim Bey (size bir türlü amca diyememem, annem gibi Ali Naim Bey demem ne tuhaf değil mi?); nasıl öyle çirkinleştirebilirim? Çocukluğum, gençliğim boyunca buraya, sizi görmeye geldim. Ben sessizce otururdum, siz konuşurdunuz. Annemle aranızdaki gizi bir türlü çözemedim. Ancak sezinlediğim bu giz, beni annemden soğuttu, size bağladı. Bu da tuhaf. Evet, işte camcıya para ödeyip durmam o kadar da önemli değil. Hayır, camları anlatmıyorum. Gündoğumundan söz edecektim. İnsan gerek duyarsa üst kat pencerelerinden güneşin doğuşunu seyredebilir; zaten erken kalkıyoruz. Önümüz sıra uzanan yüzlerce damın arkasından ince minareler, güzelim kubbeler seçilir. Ama üst kata çıktığımız yok. Alt kat yetiyor bize. Alt katı bile tam kullanmıyoruz. Sofa bomboş, tozlu duruyor. Mutfak, bir oda bir de helâ oğlumla bana yetiyor.

Her şey durgun. Akşam esintisi daha çıkmadı. Henüz aydınlık ortalık. Güvercinlerim gurulduyor. Başkaca ses yok. Komşu bahçeden ince bir duman yükseliyor diklemesine. Mangalı yakmışlar, üzerine de küçük bir boru koymuşlardır. Köfte için hazırlık... Hazretin niyeti bozuk anlaşılan. Rakı kokusu bahçeme kadar erişir artık. Ben biraz önce, öğleyin yediğimiz etin suyuna bolca patates biraz da havuç doğrayıp ocağa koydum.

"Bir felaket, ne olursa olsun, neye dayandığını bildikçe, beni hiçbir zaman şaşırtmaz, yıkmaz; ama benim doğal eğilimim, bilgisizliklerden korku duymaktır; onların karanlık havasından korkar ve nefret ederim; gizem beni her zaman tedirgin eder."

Kendimi hiçbir şey düşünmeden hasır koltuğuma oturmanın erincine bırakmak istiyorum. Ne var ki, sevdiğim, korumaya çalıştığım dinginliği sürdürmenin gün geçtikçe zorlaştığının farkındayım. Belki böyle bir sevince hakkım yoktur ya da bilmediğim nedenler (belki birileri, biri) sevinmeyi yasaklamıştır bana çoktan da, ben anlamazlıktan geliyorumdur. Yoksa o birisi siz misiniz Ali Naim Bey? Düşünüyorum da, size duyduğum anlaşılmaz yakınlık, ağırbaşlı öğütlerinize kulak vermemi engelleye-

cek kadar sarsıntılarla yüklüydü. Büyülü bir şarkı gibi sesinizi dinler, söylediklerinizin anlamına aldırmazdım. Yoksa sizi düşkırıklığına uğrattım da...

Hayır, hayır! Akşamın ya da ikindi vaktinin (her neyse) eşsiz dinginliğine kapılıp gitmek için direnmeliyim. Ancak direnirsem, yıllardır alıştığım ve yalnız benim olan, kendim için hazırladığım sevinçleri terk etmek zorunda kalmam.

Dikdörtgen bahçemin sağ yanındaki, komşu bahçeyle kümesler arasındaki üçgen aydınlık daralıyor. Az sonra aydınlık yavaşça duvara tırmanacak ve kaybolacak. Biliyorum. O zaman akşam bastıracak.

Sakın, Ali Naim Bey sakın, dinginlikten söz ettiğime bakıp şimdilerde aylaklığa vurduğumu sanmayın! Görevine çok bağlı, oldukça başarılı bir Türkçe öğretmeni olduğumu biliyorsunuz. Yaptığım işe inanırım. Bu inanç yüceltir beni.

Mesleğimi sevmişimdir hep. Edebiyatı da... Edebiyatın, şu bilinen deyişle ak üstüne kara ile yazılan her cümlenin insan hayatındaki ağırlığı, önemi anlatılmakla bitmez. Bu güzelliği duyma gerekliliğini öğrencilerime açıklarken ak üstüne kara yazılı satırların büyüsünü onlara aktarırken, görevimi yerine getirmenin mutluğunu yaşarım. Okuduğum parçayı açıklarken kimi zaman öylesine kapıp koyuveririm ki kendimi, sesim titrer, gözlerim yaşarır; yazarın yapıtını yeniden yaratıyormuşçasına bir esinle derinden sarsılır; sonra da dar, kısıtlı, önemsiz hayatımı renklendiren bu yeteneği bana verdiği için Tanrı'ya şükrederim. Böyle anlarda ölçüyü kaçırdığımı sanmayın sakın! Asla! Sınıfta garip bir sessizlik olur. Sessizlik ve nerdeyse elle tutulacak bir yoğunluk... Öğrencilerimin küçücük yüreklerini, biçimlendirilmeye hazır beyinciklerini avuçlarımın arasına almışımdır. Bunu başarabilmenin gururu, bana teslim edilen bu değerli emanete alçakgönüllülükle hizmet etmenin gururu içinde, artık daha az coşarak, bilinçle konuşmamı sürdürürüm.

Bütün bunları size anlatmışımdır Ali Naim Bey, bilirsiniz. Yazık ders saatlerinin eski güzelliği kalmadı. Öğrencilerimle kurduğum sağlam köprü yıkıldı. Ben bir yakada, öğrencilerim öteki yakada, aramızdaki korkutucu uçurumun bir ucundan ötekine seslenip duruyoruz. Daha doğrusu ben bağırıyorum, onlar

duymazlıktan geliyorlar, tehdit yüklü bir suskunlukla önlerine bakıyorlar. Bu kopuş birdenbire olmadı tabii. Durumu, tüm açıklığıyla ancak dört-beş aydır görebilmekteyim. Sözünü ettiğim köprü de belki yıllar önce yıkıldı; ben yeni yeni fark ediyorum.

Kitaplardaki metinler, öğrencilerimi ilgilendirmiyor artık. Geometri derslerindeki noktalar, çizgiler, açılar kadar soyut, hatta anlamsız geliyor sözcükler; onları hayatları boyunca nereye koyacaklarını bilemedikleri, asla kullanamayacakları eski eşyalardan farksız buluyorlar. Sanki bir şiirde, bir öyküde insan hayatı, insana özgü duygular yok da, onlara yabancı gelen soyut bir uzay var.

Dizelerinde unutulmaz musikiler gizleyen, geçmiş özlemiyle yüklü şiirler... İlle de atalarımızın değil ama herhangi bir savaşçı ruhun, yücelmeye, aşkınlığa adanmış ruhun şahlanışını nasıl olur da duymazlar? Ya doğa görüntülerini anlatan satırlar... Surlar arasına sıkışmışa benzeyen şu mahallede (artık eski mahalle değil Ali Naim Bey, kent de eski kent değil) kimi arsalar vardır; oradan kenti çevreleyen denizin bir ucu görünür: İğrenç bir bataklığa benzer. Üst üste yığılmış hurdalar, paslı gemi döküntüleri... Doğa betimlemeleriyle avunmak istemez mi insan?

"Ey doğa! Ey anam! İşte sadece senin kanatların altındayım; burada seninle benim arama girecek becerikli ya da kalleş, kimseler yok."

Çok uğraştım; öğrencilerimin değişen çağımızda ne gibi gereksinmeler içinde olduklarını, neyin eksikliğini duyduklarını anlayamadım bir türlü. Geçmişimize, eskiden yüreğimizi titreten özverilere kayıtsızlar; derelerin şırıltısı, gölgeli ağaçlıklardaki dinginlik, bozkırın yüce sessizliği duygulandırmıyor onları... Diyelim haklılar. İyi ama bütün bunların yerine neyi koyuyorlar, bir bilebilseydim...

Oğlumun da öğrencilerimden farkı yok. Eskiden annesinin okuduğu bir kitap gözlerini yaşlarla doldurabilirdi ya da kendisi gibi içine kapanık bir çocuktan beklenmeyecek kertede kahkahalar salardı. Uzun süredir ne gözleri doluyor ne gülüyor. Zaten elinde doğru dürüst bir kitap da görmüş değilim. Gerçi dersleri-

ne çalışıyor. Hele liseye başlayalı daha çok çalışıyor; sessizce, inat eder gibi –abartmış olmayayım ama– öç alır gibi...

Bir gün ders kitaplarının arasında bir defter buldum: Defterin içinde birtakım kâğıt şeritler vardı. Şeritlerin üzerinde de oğlumun el yazısıyla yazılmış bir şeyler, sözüm ona dizeler:

"Sonra ölüm, sonra aşk, sonra dirim!", "Bir kefen –kırmızı güllerden– ölümüm için...", "Yağmurlar yaralar açtı bedenimde / Gördüklerim üşütüyor beni", "Suçlu erkenin çağında, güçsüz suçlular olmayı seçelim!"

Hayattan bu yaşta böylesine tiksinmek, ondan vazgeçmek... Acaba ne için, ne uğruna, Ali Naim Bey, bir bilebilseydim...

Az sonra gelir. İnanmazsınız belki ama baba-oğul gibi değil, iki düşman gibi yaşarız birlikte. Anası sekiz yaşındayken ölünce tüm sorumluluğu bana kaldı. O ölmeden önce çocukla pek ilgilendiğim yoktu. Önceleri küçük bir çocukla ne yapılır, bilemezdim. Hiç değilse elinden tutup gezdireceğim, karşılıklı konuşabileceğimiz yaşa gelmeliydi. Çocukların yarım yarım konuşmalarından pek hoşlanmam da. Öte yandan çocuğa ısınamayışımın asıl nedeni, karımın ona ille de ölmüş babasının adını vermek isteyişidir. Bildiğiniz gibi lise müdürü olan babasına çok bağlıydı; kendini bana değil, babasına ait sayardı. Benim babamsa mahallenin bakkalıydı (ah, siz uyarmıştınız beni Ali Naim Bey, onunla evlenmemi hiç istemedinizdi, ama işte size duyduğum gizemli bağlılık, öğütlerinizi dinlememi sağlamadı nedense). Neyse, işte ben Hulki adını taşıyan küçük bir çocuk düşünemiyordum ama bu adı hakkıyla taşıyacak yaşa gelince kendisiyle ilgilenecektimbuna kararlıydım. Gene de iyi niyetim, elimden geleni yaptığım yadsınamaz. Onu parklara, otobüse binmeye filan götürürdüm götürmesine de, o, hep somurturdu.

Annesinin, Hulki sekiz yaşındayken ölmesi çok kötü oldu. İkimiz baş başa, çekilmez bir hayatı sürdürmek zorunda kaldık. Elimizden geldiğince, tatsızlıkla sonuçlanacak olaylar yaratmamaya çalıştık. Çünkü aramıza girecek, gerektiğinde dengeyi sağlayacak insandan yoksunduk artık. Ama birbirimizi sevmeye de hiç yanaşmadık. O biraz kolaylık gösterseydi...

"... çocuk ebe tarafından, alışılmış biçimde, Kimsesiz Çocuklar Bürosu'na bırakıldı."

Yerimden kalkıyorum. Kümesi kapamalı. Bakıyorum, tavuklarımın hepsi kümese girmişler bile. Yalnız Hacı Kadın kararsızlık içinde tel kafesin önünde dolanıyor. Sonra dönüp çevreme bakıyorum. Paçalı'ya güven olmaz, aklı bir karış havada onun. Dolanır durur, güneşin battığını unutur. Gülibrişimin altında buluyorum Paçalı'yı, kışalayıp kümese sokuyorum. Artık zamanı geldi. Bu hayvanı kesmeli. Evde gene bir karabasan yaşanacak Ali Naim Bey. Tavuğu kestim diye oğlum bana küsecek. Sonra etinden öldürsen yemeyeceğinden, işin yoksa ona ayrıca köfte filan yap. Valla bıktım, Ali Naim Bey. Evin içinde bir kapı sesi... Sonra çekingen adımlar. Bu oğlanın eve hırsız gibi girmesine, bir suçlu gibi yürümesine bozuluyorum. Ama kızgınlığım, sevinmemi engellemiyor. Hulki akşamları eve döndüğünde hep sevinirim. Öyle ki, bu zamana kadar nerelerde kaldığını, nerelerde, ne haltlar, karıştırdığını sormayı unuturum. Sonunda geldi ya, derim, döndü ya. Bir oğlum olduğunu, varlığının içimi ılıttığını, onsuz yaşamın bir anlamı kalmayacağını ancak o zaman anlarım. Ya dönmeseydi... Dönmeyebilirdi de. Oğlumun sağ salim her akşam eve döneceği konusunda güvence veren biri mi var? Onu bir daha görememe olasılığının, her akşam eve dönmesindeki olağanlık payından daha yüksek olduğunu düşünmemi engelleyemiyorum.

Bu korkuyla nasıl yaşar insan?

Aman Tanrım, Hulki acıkmıştır şimdi. O, hep açtır zaten. Bir baba olarak belki beceremiyorum. Annesi olsaydı... Hemen mutfağa girip yemeği hazırlamalı.

Hulki, tabağına bolca patates, havuç doldurdu, suyundan almadı. (Et suyunun sağlık için önemli olduğunu söylüyorum ya, işte bana inat... Ya da nerden çıkarttı bilmem, et yememek için elinden geleni yapıyor. Zaten etle arası pek yok, farkındayım.) Çatalının ucuna taktığı ceviz büyüklüğündeki tereyağını dumanı tüten patateslerin, havuçların üzerinde gezdirdi. Sonra hiç konuşmadan atıştırmaya başladı bizimki. Tıpkı bir hayvan gibi yemek yemekten vazgeçemedi. Elleri de kirli. Ellerini, ben uyarmazsam yıkamaz.

Ellerini yıkadın mı?

Ağır ağır kalktı. Dışarı çıktı. Ellerini mutfak musluğunda yıkamaması gerektiğini hiç unutmaz. Çünkü annesi mutfak musluğunda el yıkamayı yasaklamıştı.

Ben, patatesten bıçağımla küçük bir lokma kesip ağzıma attım ve ağır ağır çiğnedim. Patatesin tadının ağzıma yayılmasını bekledim. Çünkü yiyeceklerin tadı hemen duyulmaz. En duyarlı bölge dilin yanlarıdır ki, oraya da geç varır tat. Patatesin tadı tükürükle iyice birleşip de artık daha az duyulmaya başlayınca yuttum lokmamı. Sonra bir kaşık et suyu aldım. Biraz limon ve biber gerekli. Et suyuna limon sıktım ve karabiber ektim. Şöyle kokusu duyulacak kadar. Bu yaştan sonra baharatı azaltmalı. Hulki her zamanki hantal yürüyüşle gelip karşıma oturdu. Ona zorla yaptırdığım işin (ellerini yıkamanın) gerekliliğini kavramış değil. Zaten Hulki'ye hiçbir şey öğretemedim. Karşısında, öğretmeni olarak bile başarısızdım. O tiksindirici devrik cümleleri kullanmasını bir türlü engelleyememiştim.

Ne yaptın okulda?

Hiçbir şey yapmamış.

Derse kalkmadın mı?

Kalkmamış. Kompozisyondan sekiz almış.

Aferin! Devrik cümlelere karşın sekiz, aferin!

Soğukluk olarak erik marmelâdı yedik. Ben bıçağımın ucuna aldığım marmeladı ekmeğimin üzerine sürerken, bakıyorum o tabağı yarılamış bile (tatlıya bayılır). Eskiden olsa böyle hayvan gibi tıkınmamasını, başkasının da kullanacağı çanağa, ağzına soktuğu kaşığı daldırmamasını söylerdim. Ama bir süredir onu elimden geldiğince az azarlıyorum. Eve döndü ya, geldi ya, diye düşünüyor olmalıyım.

Oğlum diliyle dudaklarını bir güzel yaladıktan sonra bahçeye çıktı. Sofrayı toplamayı, bulaşıkları yıkamayı bana bıraktı yine. Hoş, bulaşıkları yıkamasını zaten isteyemem ondan. Her şeyi kırar çünkü. İşin yoksa bardağa, tabağa bir sürü para harca. Gene de umursamazlığı hoşuma gitmiyor.

Şimdi odamdayım. Hulki mutfakta. Mutfak öyle büyük ki, –üstelik kışın soba da yandığından sıcacık olur– oğlumun orada çalışmasında, yatmasında bir sakınca yok. Tam kapıyı açıp

oğluma ayaklarını yıkayıp yıkamadığını soracaktım, vazgeçtim. Günlüğümün başına geçecekken ne gerek var dedim.

Bugün Ali Naim Bey'le konuştum. Neden durup dururken, yıllardan sonra hem de... Bilmiyorum. Onu özledim mi acaba? Gene de ona söyleyeceklerimi söylemek içimi rahatlandırdı. Az sonra tertemiz ütülü çarşaflarıma, iki kişilik pirinç karyolama kavuşacağım. Eski çelik somya altımda yaylanacak. Aplikten yayılan beyaz, sert ışıkta kitabımı okuyacağım. Zaman zaman yatağımın içinde kıpırdandıkça başucumdaki pirinçten üzüm salkımı şangırdayacak. Sanki çok güzel şeyler olacakmış gibi sevineceğim.

Elimde değil, birden bağırıverdim: Hulki! Bir daha bağırdım. Duyan, aldıran yok. Duvarı yumrukladım. Sonunda duydu, geldi.

Ne var?

Radyoyu kapat! bir saat sonra nasıl olsa uyuyacağım, o zaman açarsın. Uyurken radyodan rahatsız olmam.

Oysa uyuyamayacağımı biliyorum. Cıgara içmediğim için, gece geçmek bilmez. Lambamı açık bırakırım. Çünkü karanlık ürkütür beni. Ama lambanın ışığı, odaya ilk girdiğim zamanki gibi tatlı-sert değildir artık. Gittikçe sarılaşarak yorgun, huzursuz beynimin içine pis bir sıcaklık yayar. Yatağımın genişliği bana yalnızca kimsesizliğimi, olabilecekler karşısındaki güçsüzlüğümü, çaresizliğimi duyurur. O zaman mutfaktan gelen müzik sesiyle avunurum. Adını bilmediğim sazlar bir savaş çığlığı salıverirler. Benim değildir bu çığlık, bilirim; savaş benim değildir, bunu da bilirim.

Yaklaşan ayak seslerini duymamak için avuçlarımı kulaklarıma bastırırım.

Gecenin bu saatinde yaşama sevincimin ve huzurumun son anlarını yaşamış, bitirmiş olduğumu düşünmekten ve acı duymaktan kendimi alamam.

Akşamüstü sevinçlerimse –hiç kuşkusuz– bir aldatmacadır artık.

1987

Gorilim ve Ben

Akıllı uslu bir çocuktum, söz dinlerdim. Olur olmaz tutaraklarım, büyüklere karşı silah olarak kullandığım korkularım yoktu. Şunu demek istiyorum: Bazı geceler annemle babam, sinemaya ya da dostlarına gitmek istediklerinde bana rahatça sorabilirlerdi:

"Biz bu gece çıkacağız. Sen evde yalnız kalabilir misin acaba?"

Onlara bu izni her seferinde seve seve verirdim. Zaten beni yatağa yatırmadan evden çıkmazlardı. Ayrıca sanki ilk kez benden izin istiyorlarmışçasına, karşımda ezilip büzülmeleri de hoşuma gider, gururumu okşardı.

Yazık ki, günün birinde büyük bir yanlışlık yaptılar, daha doğrusu gafil avlandılar; beni "Morgue Sokağı Cinayeti" adlı filme götürdüler. Filmde –eğer aklımda yanlış kalmadıysa– hayvanat bahçesinden –ya da her neresiyse oradan– kaçan goril bir aileyi parça parça doğruyor, her yanı kana buluyordu. Ayrıntıları anımsamıyorum; elimden geldiğince çabuk unutmuş olmalıyım.

Sinemadan çıktığımızda anneme de babama da korkumu, duyduğun dehşeti, tiksintiyi sezdirmemeye çalıştım. Boş yere üzülmelerini istemiyordum. Onlar da bir şey sormadılar. Yalnızca yol boyunca sustular, birbirleriyle bile konuşmadılar.

Bir ara annem,

"Kebapçıya gitsek bari," dedi. Kebabı ne kadar sevdiğimi bilirdi.

"Eğer ille de kebapçı, diyorsan," diye karşılık verdi babam," Yokuşun başındakine gidelim. Orada hiç değilse bira bulunur."

Aradan iki üç hafta geçti. Annemle babam bir gece gene benden izin istediler.

"Bu gece Fatih amcanlara gidecektik. Evde yalnız kalabilir misin?"

Durdum, düşündüm. Çok uzun düşünmüş olacağım ki, annemin yüzü sararıverdi.

"Sonra," dedim, "daha sonra gidersiniz. Şimdi gorilim geldi, o gitsin öyle."

Ondan sonra annem-babam, ben büyüyüp de gerçek bir delikanlı oluncaya değin benden gece için izin istemediler. Ama onların bu davranışları pek işe yaramamıştı galiba.

Neden derseniz, goril gene gelmeye başladı.

Aradan yirmi beş yıl geçmişti. Bu yirmi beş yıl boyunca hiç görünmemişti. Derken bir de baktım karşımda. Üstelik eskiden aramızda saygılı bir uzaklık olurdu. Her goril gibi beni korkutmaya çalışır, olağanüstü büyük; üstü-başı kurbanlarının kanlarıyla kirlendiğinden daha iğrenç görünerek ödümü patlatır, sonra da çeker giderdi. Zaten pek öyle sık da gelmezdi.

Şimdi ise hemen her gün aklına estiği saatte çıkıp çıkıp geliyor; üstelik birtakım garipliklere de başvuruyor: Örneğin, "görünmeyen adam" –adam değil tabii, goril– olmanın yolunu bulmuş. Bu arada okuma-yazma öğrenip Wells'i okuduğuna eminim. Yalnız Wells değil, anlaşılan okumadığı nane, öğrenmediği oyun kalmamış yeryüzünde Dr. Jekyll'in sonradan tutturamadığı formülü bulmuş, iksiri içip içip kılık değiştiriyor; ama Dr. Jekyll olmaya hiç kalkışmıyor.

Görünmeyen'i oynadığı zamanlarda korkunç soluğunu duyuyorum. Kimi geceler o canhıraş solumayla uyanıyorum; biliyorum ki, karımla yattığım yatağın altındadır. Bu yüzden karımla sevişemiyorum. Bu yüzden gece yarısı tuvalete gitmem gerektiğinde karımı uyandırıyorum. Ben çişimi edersen karım, aralık duran kapının önünde bekliyor. Öylesine korkuyorum ki, bu durumun çirkinliği, bir erkek olarak korkaklığımı sergilemem, onuruma dokunmuyor.

Goril bütün bunları yapıyor; kısacası, yüreğimi eline alıp mıncıklıyor, benimle bir top gibi oynuyor, sonra karşıma geçip dostum olduğunu söylüyor.

Mr. Hyde rolünde, zilzurna sarhoş, o sefil gözlerini yüzüme dikmiş, Londra'nın arka sokaklarındaki pub'lardan birinden aşırıp getirdiği tezgâha abanmış, dostluk'tan dem vuruyordu. Korkuma karşın, dayanamayıp bir kahkaha attım. Sonra kendi sesimden kendim ürktüm.

"Neden o kadar şaşırdın?" diye sordu bira bardağıyla oynayarak. Yarım litrelik bardak elinde likör kadehi gibi duruyordu. "Aslında kendiliğinden doğma, soylu bir dostluk denemez buna, biliyorum. Belki haklısın!"

Sahne dersleri de mi almıştı neydi; birinci sınıf bir oyuncu gibi konuşuyor, gözlerini deviriyor, şöyle bir gülümseyerek insanın kanını dondurmayı iyi beceriyordu.

"Bizim dostluğumuz bir tür kaçınılmazlıktan doğuyor. Bir arada olmak zorundayız. Bu zorunluluk, birlikteliğimizin temel nedeni olduğuna göre, birbirimizden ayrılmamız olasılığını değil düşünmek, aklımızdan bile geçiremeyiz."

Bütün bunlardan hiçbir şey anlamamıştım. Bir gorilin mantığına akıl erdirmek zorunda da değilim zaten. Gene de bıraktım konuşsun. Ona karşı koyacak ya da soru soracak kadar yürekli değildim. Sessizliğime aldırmadı. Boşalan bardağını Londra'daki pub'dan aşırdığı bira fıçısından doldururken,

"Dostluğumuza inanıp inanmaman bana vız gelir," dedi. "Nasıl olsa ben hep seninle olacağım. Beni sen yarattın. Bunu hiç, ama hiç aklından çıkarma."

Yüzüme kötü kötü baktı; öyle ki yüreğim ağzıma geldi, az kalsın bayılıyordum. Neyse ki fazla uzatmadı; Londra'nın bir pub'ından yürüttüğü tezgâhı, bira fıçısını koltuğunun altına sıkıştırıp çekti, gitti.

Bu anlattıklarım gene de onunla geçirdiğim en zararsız anlar. Hiç konuşmadığı zamanlar daha fena oluyordum. Gece yarısı yatağımın altına girip solumalarıyla beni kan uykularımdan uyandırdığı ya da karşıma geçip hiçbir şey söylemeden yüzüme baktığı zamanlar en kötüsü... Bana bir şeyler imliyor o zaman. Demek ki ben en saf, en çocuk, en tertemiz, en uslu günlerimde

böyle bir yaratığa can vermiştim. Evin genç kızının boynunu kırıp ocak bacasına tıkıştıran... ve...

O zaman ben...

Yoksa?

Bütün bu olanlar... şey miydi?

Hayır hiçbir soruyu cevaplamayacaktım. Soru bile sormayacaktım. Bu yüzden içkiye başladım.

Perişan halim, yuvalarından fırlamış gözlerim, dudaklarımın kenarından taştıklarını fark edemediğim tükürüklerim ev halkının gözünden kaçmıyordu. İyice zayıflamıştım, avurdum avurduma çökmüştü; aynadaki görüntümden tiksiniyordum. Karım kaygıyla yüzüme bakıyor,

"Bir doktora görünsen," diyordu.

Kapı kapı dolaşıp arkadaşlarından hekim adları almaya, daha doğrusu görünmem gereken doktorun uzmanlık dalı konusunda bilgi edinmeye başladığı sırada ve ille de bir hekime gitmem konusunda başımın etini yemesine ramak kala bir iş yolculuğuna çıkmam gerekti. On beş gün kadar sürecek olan yolculuğu sevinçle kabul ettim. Gorilim benimle gelir miydi, gelmez miydi bilmiyordum ama hiç değilse karımın ve çocuklarımın kaygı dolu bakışlarından, doktora gitmem konusundaki üstelemelerinden kurtulmuş olacaktım.

Harika bir on gün geçirdim. Taşraydı, maşraydı ya bayağı güzel kentti, iş gereği bulunduğum yer. Böyle güzel bir yeri karımın ve çocuklarımın da görmesini isterdim elbette ama yorucu bir çalışmayla da geçse, bana dinlence gibi gelen bu günleri hak ettiğimi düşünüp kendimi avuttum.

Sizin de anladığınız gibi gorilim peşimden gelmemişti.

On beş günde sağlığım düzelmişti. Hava değişikliği ne de olsa, diye düşünmeyi yeğliyordum. Dönüşümü eve haber vermedim; aileme sürpriz yapacaktım. Asıl bana sürpriz –hem de ne sürpriz– hazırlandığını nereden bilebilirdim!

Kapıyı açıp içeri girdim. Çocuklarıma rahatça sarılabilmek için bavulumu girişte bırakmıştım. Girişin, salona açılan kapısında durdum: On beş günlük yolculuktan kilo almış ve güçlenmiş olarak dönmeseydim, her halde oracığa yığılıverirdim.

Goril, masanın başına oturmuş, oğluma modern matematik

çalıştırıyordu (ben şahsen modern matematikten hiçbir şey anlamam; bu yüzden oğlumun gözünde saygınlığımdan bir hayli yitirmişimdir). Karım sallanır koltuğunda örgü örüyor, kızım halının üzerinde bebeğiyle oynuyordu. O sırada kucağında salladığı bebeğinin üstünü, gorilin kuyruğunun püskülüyle örttüğünü dehşetle farkettim: Gözlerimin önüne ocak bacasına tıkılan genç kızın cesedinin gelmesine yazık ki engel olamadım ve dehşetle haykırdım.

Nasıl bir ses çıkarmış olacağım ki, ev halkı da aynı korku çığlıklarıyla yerlerinden sıçradılar. Goril, hiç istifini bozmadan dersi sürdürüyordu:

"A kümesi birleşim B kümesi eşittir ABC yıldız ve daire, kare, üçgen." Karım sakin bir kadındır. İlk çığlığı attıktan sonra kendini topladı. Yerinden kalkıp beni karşılamaya koştu:

"Ne kadar iyi görünüyorsun," dedi önce. "Peki ama neden öyle bağırdın? Bizi yalancıktan korkutmak mı istedin yoksa? Kusura bakma ama hiç de hoş bir şaka değildi. Ödümüz patladı. Baksana, şu çocukların haline... Eee, çocuklar, ne diye aptal aptal bakınıp duruyorsunuz? Babanızı öpsenize!"

Çocuklara sarıldım mı sarılmadım mı bilmiyorum. Ama ilk işim gorilin üzerine yürümek oldu, elimin ayağımın korkudan sapır sapır titremesine aldırmadan.

"Ne işin var burada?" diye haykırdım.

İlk kez büründüğü Dr. Jekyll haliyle ayağa kalktı.

"Oğluna matematik çalıştırıyordum," dedi. "Zavallıcığa bu konuda hiç yardımcı olmamışsın. Dün yazılıdan kötü not almış. Ama ben kendisine söz verdim. Bundan sonraki yazılıdan tam not alacak. Öyle değil mi arslanım?"

Bunları söylerken o pis pençelerinden birini oğlumun başının üzerine koymaz mı? Birden gözüm karardı. Adeta masanın üzerinden uçarak oğlumun başına koyduğu pençesini yakaladım. Yakaladım ama o bileğini şöyle bir döndürerek benim elimi kavradı; acıdan bayılmışım.

Gözlerimi açtığımda kendimi yatağımda buldum. Besbelli beni yatağa o taşımıştı. Böyle düşünür düşünmez az kaldı yeniden bayılacaktım. Karımın gülümseyen yüzü beni kendime getirdi.

"Suç bende" diye anlatıyordu karım. "Mektuplarımda Hayrullah'tan söz etmeliydim sana."

"Hayrullah mı, o da kim?" diye sordum şaşkınlıkla.

"Canım işte gördün ya..."

"Kimi gördüm?"

"Oğlumuza modern matematik çalıştırıyordu ya... Valla ben de bilmiyorum, ona neyimiz desek. Dost mu, yardımcı mı, öğretmen mi? Ama çok iyi bir insan... Zavallıcık!"

Böyle deyip içini çekti karım. Gorilin nesine acımıştı acaba? Hoş, sefil yaratık kim bilir ne yalanlar atıp kandırmıştı karımı? Kendine acındırmak için neler söylemişti? Hayrullah'mış! Hıh.

Sonra oğlum,

"Sana ne oldu, anlayamadım," dedi.

Yüzü asık gibiydi. Onu bir baba olarak düşkırıklığına uğratmıştım. Modern matematikten anlamadığım gibi düşüp bayılmıştım bir de.

Kızım hiç değilse yanaklarımı okşadı ve,

"Yoksa kaza mı geçirdin," diye sordu."Sen şimdi kaza geçirmiş sayılır mısın baba? Öyleyse neden yaralı değilsin? Yaralı olsaydın bir yerlerin kanardı ama değil mi? Gene de bence kan olmaması iyi. Çünkü kandan korkuyorum."

Böylece gorilim evimize yerleşmiş oldu. Onun Hayrullah adını taşıması, çocuklarım, karım tarafından sevilmesi, duyduğum dehşeti azaltmamış, tersine dayanılmaz bir hale getirmişti. Onların duymadıkları korkuları da üstlenmiştim; onlar adına daha beter titriyor, zangırdıyor, yerlere dökülüyordum. Öyle ya, ilk zamanlar yalnız bana yapacağı kötülükleri düşünüp korkuyordum. Şimdi ise karımın, çocuklarımın başına gelmesi mümkün (Tanrı korusun! Tanrım lütfen koru onları! Yalvarırım, istersen beni bırak ama onları koru! Bunu özellikle rica ediyorum.) belalardan ötürü dehşet içindeydim. Üstelik oları uyaramazdım da. Hiçbir şey söyleyemezdim. Hem bana inanmazlardı, hem kendi korkumu onlara bulaştırmak istemiyordum.

Gorilimiz her eve gerekli bir varlık olup çıkmıştı. Odanın ortasına dikiliyor; dizini, dirseğini büküyor, kızım böylece tepesine değin tırmanıyor, sonra oradan sesleniyordu: "Bakın, nasıl da çıktım ağaca? Ne uzun ağaç bu böyle!"

Goril yüzüstü yere uzanıyordu. Çocuklar üstüne binip kürek çekiyorlar,

"Hindistan'a gidiyoruz!" diye bağırıyorlardı.

"Hayır," diyordum, "Hindistan olmaz. Orada ne işiniz var!"

Goril, hınzır hınzır gülüyor,

"İyi ama," diyordu, "Hindistan'da goril yoktur ki."

Bir gün oğlum sordu:

"Orangutan mı büyüktür, goril mi? Bu hayvanlar yırtıcı mıdır? İkisinden hangisi daha kötüdür?,"

Karım bezelye ayıklarken araya girdi:

"Böyle çirkin hayvanlardan ne diye söz edip duruyorsun? Eğer o kadar meraklıysan, sözüngelişi kuşları sor. Gorilden sana ne." Yüzümün sapsarı olduğunu görünce de çıkıştı oğlana: "Böyle saçma sapan sorularla babanın canını sıkma! Odana gir, dersini çalış."

Karım beni korumaya çalışıyordu ama aslında hiçbir mutluluk vermiyordum, veremiyordum aileme. Öyle ya, ne modern matematik biliyordum ne coğrafya ne de zooloji. Hatta satranç bile bilmiyordum. Oysa karım henüz on dört yaşındayken abisinden öğrendiği bu Tanrı'nın cezası oyunu gorille oynuyor ve satrançtan ölümüne tat alıyordu.

Sonunda gene içkiye başladım. Onlar (gorille birlikte) salonda otururlarken, elim ayağım birbirine dolanarak, titreye titreye mutfağa gidiyor çünkü artık yalnız helâda değil, mutfakta bile yalnız kalmaktan korkuyordum), kendime bir bardak votka ya da konyak doldurup bir solukta dikiyordum.

Gene zayıflamıştım, gene avurdum avurduma çökmüştü. Boyuna içiyordum. İçince daha az korkuyordum çünkü. Karım gene tutturmaya başlamıştı:

"Bir doktora gitsen..."

Daha sonra,

"Senin hastaneye yatman gerek," demeye başladı.

Karım doktor, hastane diye tutturduğu zamanlarda Hayrullah – yani goril– de bana dönerek sesini yükseltiyor,

"Karın doğru söylüyor," diyordu, "içkiyi bırakmalısın."

Bana ikide bir içkiyi bırakmamı söylüyordu ama öte yanda

karımın sakladığı içkileri bulup getiriyor ya da içki şişelerini saklamama yardım ediyor, boşalan şişeleri gizlice aşağıdaki çöp bidonuna atıyordu. Ay sonlarına doğru param bittiğinde, yabancı ülkelerden yabancı içkiler alıp gitiriyordu.

Gorilin evde olmadığı bir gün karıma,

"Ben onu bunu bilmem," dedim, "Bu goril bu evden gidecek. Bir daha gelmeye kalkışırsa kovarsın olur biter."

"Ne gorili?" diye sordu karım, yüzüme büyük bir şaşkınlıkla bakarak.

"Goril!... Goril!..." diye bağırmaya başladım, babası tutmuş Araplar gibi tepinerek. "Şu Hayrullah adını verdiğimiz maymun bozuntusu var ya..."

"Ne olmuş Hayrullah'a? Neden böyle deli gibi bağırıyorsun?"

"Onu kovacaksın! Kov dedim, anladın mı?"

Karımın yüzü sapsarı kesildi. Kolları kucağına düştü. Gözleri dolu dolu olarak yüzüme baktı.

"Demek onu kovmamı istiyorsun?" dedi dudakları titreyerek. "İyi ama zavallıcık ne yaptı ki sana? O olmazsa oğlumuza kim matematik çalıştırır? Kim çocuklarımızı böyle neşelendirir? Kim benimle satranç oynar? Ona öyle alıştık ki. Çünkü sen bize aldırmıyorsun bile. Yalnızca içiyorsun. Hem düşünsene, sen hastaneye yatınca bize kim bakar o olmazsa?"

Demek ille hastaneye yatıracaklardı beni. Hastane laf tabii, besbelli delilerevine tıkacaklardı. Hoş, ha hastane ha delilerevi fark etmezdi benim için. Kuzu kuzu giderdim gitmesine de... Evet, güçsüzdüm ben, belki kötülüğü tuttuğunda canavara karşı koymak elimden gelmezdi ama ona inanmayan, güvenmeyen, üstelik onu iyi tanıyan birinin evde olması işe yarardı; bu yüzden hastaneye, delilerevine ya da bilmem hangi deliğe kaçmam uygun olmazdı. Yani böyle bir şey yapmamalıydım.

"Hastaneye filan gidecek değilim," dedim.

"Ama zorunlusun. Bu böyle sürüp gidemez."

"Sürüp gitmeyecek olan neymiş?"

"Şu haline baksana: Hastasın, üstelik çok içiyorsun."

"Hasta değilim. İçki içmeme gelince artık içmeyeceğim."

"Emin misin?"

"Eminim."

"O zaman... O zaman iyi. Gene de Hayrullah'ı kovmamı isteme benden."

"Peki, istemem," dedim uysal uysal.

Çünkü nasıl olsa biliyordum, karım onu kovmaya kalkışsa bile canavar gitmeyecekti. Onun gitmediğini gören karım sonunda korkmaya başlayacaktı. Onunla birlikte çocuklar da korkacaklardı. Belki karımın korkması iyi olurdu. Gene de biraz daha bekleyeyim diyorum. Yalnızca kendim korkarak birtakım önlemler almış sayılırım. Sırası gelince karıma söylerim.

Ama daha erken... Vakit var daha.

Böyle düşünüp kendimi avutuyorum.

1982

Al Küheylan

Evlenmekten başka çaremiz yok, demiştim ona, yalvarmıştım. Yoksa birbirimizi sevmiyor muyduk?

Sevginin yeteceğini sanmıyorum, dedi. Daha doğrusu bize yeter elbette. Yetiyor zaten, biliyoruz bunu. Ama dünya bizim sevgimizi ne yapsın? Dünyanın sevgimize ihtiyacı yok. Dünyanın hiçbir sevgiye ihtiyacı yok.

Dünyadan bize ne; ikimiz birbirimize yeteriz.

Dünya, hep bir şeyler ister insanlardan. Bu yüzden tıklım tıklım oldu. Ama güçlüdür dünya. Orada öyle koskocaman duruyor. Ürküntü veren duvarları, bitmek tükenmek bilmeyen istekleri... İsteklerini zorla almak için kullandığı silahları, her şeyiyle...

Ne silahı? Hangi silah? Ben silah filan görmüyorum.

Dünyanınn silahı çok. Sana karşı kullanmadıysa bile –ki hiç sanmıyorum, çünkü sen fazla iyimsersin, yaralarını bile fark etmezsin– zamanı gelince doğrultulacak, böylece göreceksin.

Biz birbirimizi seviyoruz. Bu yüzden birlikte yaşamalıyız. Sana yemek pişirmek istiyorum. Çamaşırlarını yıkamak, gömleklerini ütülemek istiyorum. Geceleri sana sarılıp yatmak istiyorum. Sensiz yapamam. Öyle güçsüz ve zavallıyım ki. Yani eskiden öyleydim. Seni sevince güçlendim. Sevgi güçlendirdi beni. Eğer evlenmek istemiyorsan, o zaman başka. İlle nikâh da istemem. Birlikte aynı evde oturalım yeter.

O kadar çok yalvardım ki, sonunda razı oldu. Yoksa hiç iste-

miyordu. Beni seviyordu ama –bilmem neden– evlenmek istemiyordu. Katlandı gene de. Bu yüzden suçlu muyum, bilmiyorum.

Ne güzel olacaktı her şey! Her şeyin çok güzel olacağına inanıyordum ben. Kendi yatağımızda uyanmak, kahvaltı etmek, birlikte evden çıkıp yürüyerek işe gitmek (aynı yerde çalışıyorduk, öyle tanışmıştık, sonra her şey birden hızla gelişmişti)... Başkaca ne isteyebilirdim ki? Ama o istiyordu. Bilmediği bir şeyler istiyordu. Özellikle korkularının dinmesini kesinlikle istiyordu ki, korkularına her gün yenileri eklenmekteydi.

Benim yüzümden, dedim, benim yüzümden... Ben sebep oldum.

Hayır, dedi, hiç ilgisi yok. Ben eskiden de korkardım. Korkumun her gün arttığını, çoğaldığını biliyordum. Birlikte oluşumuz bir şey değiştirmedi. Gene eskisi gibi korkuyorum. Kısacası değişen bir şey yok. Yalnızca korkumu sen de görüyorsun şimdi. Bunu hiç istemezdim.

Demek sevgimiz işe yaramadı. Bunu mu söylemek istiyorsun?

Seni de mutsuz etmekten başka işe yaramadı.

Böyle söyleme!

Ne diyebilirim!

Sonra ona çalıştığımız bankadan izin vermek zorunda kaldılar. Süre bitiminde, gerektiğinde yenilenmek üzere üç aylık bir izin. Düşünecek zamanım olsaydı bu duruma katlanamazdım. Ne kadar onur kırıcıydı, salt sevdiğim adama acıdıkları için böyle yapmadıklarına kim inandırabilirdi beni? Aylığını da ödüyorlardı. Koskoca banka personelinin bana nasıl acıyarak baktığını da biliyordum; görmüyordum, yüzlerine bakmıyordum çünkü, ama biliyordum. Soluduğum hava, acıma, utanç aşağılama ile doluydu. Kendimi bağışlatmak için deli gibi çalışıyordum. Personel şefi, kendimi harap etmememi söyledi ama aldırmadım. Başka türlü yapamazdım.

Akşamları iş dönüşü onu parktan alıyordum. Bankın üzerine tek başına (bankta başkası olmazdı hiç; yanına oturmaya çekiniyorlardı besbelli) oturuyor olurdu; kamburunu çıkarmış, bakışları toprağa çevrik, yüzünde bir yerlerde ödünç alınmış garip bir gülümseme... Kendi kendine gülümsüyor ya, ben yanına

geldiğimde karanlığına çekiliveriyor. Ben de onun karanlığının bir parçasıyım. Öyle sanıyorum.

Canım, diyorum, benim canım, bir tanem... Sen yanımda olmayınca hiç gülemiyorum. Sen bensiz mutlu mu oluyorsun yoksa. Kendi kendine gülümsediğine bakılırsa...

Bekliyorum, kimi zaman beklemek sabırsızlık vermiyor bana.

Neyi bekliyorsun? Beklediğin ben olmayınca...

Yaşamaya başlamayı bekliyorum.

Yaşamıyor musun sen şimdi?

Hayır. Eğer bir gün yaşamaya başlarsam... Şey olacak... Şimdi korkmaya alıştım. Yaşamak nasıl bir şeydir, bilmiyorum, unutmuş olacağım. Yaşamaya nasıl alışacağım, onu da bilmiyorum. Korkudan, şu alıştığım korkudan kurtulunca dayanamam sanıyorum. O zaman ölümü isteyeceğim.

Neler söylüyorsun sevgilim? Nasıl istersin ölümü? Ben ne yaparım sonra?

Bankadan diyorlar ki, bankanın doktoruna güvenmemeli, bir başkasını denemeliymişiz. Hiçbiri aklımda kalmayan yığınla doktor adı saydılar. O hasta değil ki... Yalnızca mutsuz, dertli. Zaten doktorun verdiği ilaçları da almıyor.

Doktor dediğin ne, diyor, bir insan. Bir insan ne yapabilir. Dünyanın boşalmasını önleyemez.

Dünya boşalıyor mu?

Evet, hızla hem de.

İyi ama sen dünyadaki nesnelerin çokluğundan yakınıyordun.

Dünya boşalırken çok canım yanıyor, dedi yüzü acıyla kasılarak. Sanki dünya benim, boşalan benim. Dille anlatılmaz acılar çekiyorum.

Ama parka geldiğimde seni gülümserken buluyorum.

O zaman işim bitmiş oluyor. Boşalma işi. Acılarım diniyor. Ben de gülüyorum.

Sonra?

Sonra her şey yeniden başlıyor. Dünya, kendini doldurmak için öyle usta ki. Açlıktan ölen binlerce insanın yerine onbinlerce çocuk doğuyor. Savaşlarda tüketilen silahların yerini yenileri

alıyor. Araba mezarları ne ki. Her gün binlerce yeni araba çıkıyor fabrikalardan. Benim al küheylanıma yer kalmıyor bu yüzden.

Al küheylan mı? O da ne?

Al bir küheylan. O gelince her şey düzelecek. Cümle eksikler bitecek. Ama gelemez. Onu kışkırtacak geniş çayırlar, otlaklar yok bu kentte.

Geniş otlakların, çayırların bulunduğu yerlere gidemeyiz ki, dedim çaresizlikten yüreğim daralarak. Biliyorsun, para kazanmak zorundayım.

Evet, para, dedi hepten mutsuz, bungun, tükenmiş yüzü ve bedeniyle öne doğru eğilerek.

Akşamları birlikte oyun oynuyoruz. Bir tek oyunumuz var. Kâğıtları büküp büküp her bölüme önceden belirlenmiş soruların cevaplarını yazıyoruz. Sorular şunlar: Bir kadının sıfatı, bir kadın adı, bir erkeğin sıfatı, bir erkeğin adı, nerede, ne yapıyorlar, kim gördü, ne dedi ya da ne yaptı?

Tabii iki kişiyle oynanacak oyun değil bu. Bu yüzden ikişer kez dolduruyoruz kâğıtları; kurallara boş verip kendimizce birtakım hoşluklar ekliyoruz. Başlangıçta hiçbir özelliği olmayan sonuçlar aldık. Sonunda tüm isteksizliğime, içimdeki o anlatılmaz boşalma duygusuna karşı koyup düşgücümü kullandım. Şöyle cümleler çıktı ortaya:

"Helâ temizleyicisi zenci kadınla maliye bakanı John Smith, bodrum katında buluşup gün boyu topladıkları fısıltıları bölüşürlerken, bir yankesici tarafından görülüp Kosta Rika'ya sürüldüler."

"Çok bilmiş Nancy Reagan pala bıyıklı Afgan partizanlarından biriyle Adana'da kebap yedi. Bunu gören Prenses Diana kıskançlığından 'çat' diye çatladı."

Filan.

Bütün bunlar kocamı çok güldürdü.

Ama aradan bir ay geçti geçmedi, oyun tatsızlaştı. Kadınla erkeği gören mutlaka al küheylan oluyordu. Ya da kadınla erkekten biri al küheylandı. Ya da yapılan iş küheylanın sırtına binmekti. Onun al küheylan tutkusu oyunu bozuyordu; çünkü düşgücümü sınırlamak zorunda kalıyordum.

Bana karşı ilk kez saldırgandı. Saldırgan olmakla da kalmı-

yor, beni dışlıyordu. Dışlanmaya karşı hiçbir şey yapamazdım. Bu, evde çoğalan hamam böceklerinden korunmaktan daha zordu. Zamanımın çoğunu, hemen hepsini, işim ve kocam aldığından hamam böcekleriyle ilgilenemiyordum. Onlar da çoğaldıkça çoğalıyorlar, rahatça oturma odamızda geziniyorlardı.

Ben de oyuna hamam böceklerini soktum.

Belki bir şirinlik olur, diye.

Kıyamet koptu. Onu hiç böyle öfkeli görmemiştim. Küheylana karşı hamam böceği nasıl bir hakaretti? Aklımı mı kaçırmıştım ben. Yoksa düpedüz bir düşman mıydım?

Ayaklarına kapandım. Bir hata işlediğimi, herkesin hata yapabileceğini, hele benim gibi ona karşı hiç hata işlememiş birinin –bu doğruydu çünkü– hatasının her zaman bağışlanabileceğini, bundan sonra geceleri daha az uyuyup hamam böcekleriyle savaşacağımı söyledim.

Sonunda hamam böceklerinin kökünü kurutmama karşın, benden bir şey istemiyordu artık.Ben çaresizdim, yılgındım, çok mutsuzdum. Bu yüzden benden nefret ediyordu. Ben de kendimden nefret ediyordum. Boyuna ağlıyordum, parkta bile. Herkes bize bakıyordu. Aldırmıyordum. Onun nefreti yanında başkalarının şaşkınlığı ne anlam taşırdı?

Sonra bir gün parkta bir kadının görmediği bir başkasına şöyle seslendiğini duydum: Kendini bırakma! Bir çaresini bulursun nasıl olsa...

Oyun oynamayı önerdim. Parkta da oyun oynayabilirdik pekâlâ. Parkta kavga ettiğimize, ben ağladığıma göre... Oyunu kurallarına göre oynamamaya karar verdim. Nasıl olsa oyundu. Tekrar tekrar oynadık. Sonunda şöyle bir sonuç çıktı:

Mutsuz B. ile çaresiz A. ıssız kırların ortasında buluştular. Al küheylanı aradılar. Onları çoban gördü. Al küheylan şu kayalığın arkasında, dedi ve hemen uzaklaştı.

Kocam yerinden kalktı. Sırtı dikleşmiş, kamburu, yorgunluğu, yılgınlığı kalmamıştı. Yüzünde gerçek bir gülümseme vardı. Kayalığa doğru kararlı adımlarla yürüdü.

1987

Karacalar Su İçmeye İndiler (mi?)

Tomris Uyar'a

Hayatıma girenlerin hepsi geldikleri gibi gittiler. Uçsuz bucaksız bir boşluğa doğru, dolu dizgin... Ben yanlarında olmayınca kavuştukları dar dünyalara, dar çağlara varmak için ne kadar da ivecendiler! (Yalnız ölmek üzere olan birini hatırlıyorum –bu kargaşayı sezmiş gibiydi– son sözü "bu nedir," oldu, "Nedir bu Tanrı aşkına?" Ruhu acı çekiyordu, yüzünün kısılmasından belliydi. Ama benim adıma mı yoksa kendi adına mı acı çektiğini bilemeyeceğim. Onu şaşırtan, ilk kez yüz yüze geldiği için şaşırtan, kargaşa mıydı yoksa ölümün kendisi miydi, onu da bilemeyeceğim. Bildiğim, hayatımda en önemli yere yerleşmiş olduğuydu).

Sonra ince bacaklı (ya da hiç bacaksız) karacalar, beyaz, uzun otların arasında... (beyaz uzun otların arasında ne yapmış olabilirler?) O zaman keşke yüreğim de ölü olsaydı, dedim, ölüm işime yarayabilirdi. Karacalar, dedim, karacalar, karacalar, kızıl bacaklı, çevik, oynak, günahsız karacalar... Dünyada en son ve tek, karaca kaldığı için (çünkü dünyadaki nesnelerin nerdeyse tümü, anlamlarından boşalarak yerlerini adlara bırakmışlardı –çünkü nedense her sözcüğü yinelemekten kendimi alamıyordum ve yinelediğim her şey yok oluyordu, ardında bir tek ad bırakarak–) karaca deyip duruyordum. Sonra tüm karacalar ivecen ayaklarının üzerinde sıçrayarak yok oldular. Sonra güneş battı; ben karanlıktaydım.

Nerdesin ölüm, dedim. Ölüm... ölüm... ölüm... o zaman ölüm de yok oldu, ardında adını bırakarak.

Suna'da Rasim beye rastladığımda nasıl da sevinmiştim! Soutin'in horozlarından (resimlerini yapıp bitirene kadar kokarmış ölü horozlar... Kimse atölyesine giremezmiş; o, o kokuda uyur, kokmuş horozları, tavukları atmasını söyleyenlere kızarmış: Yenisini alacak parası var mıymış bakalım; hem ne diye bu kadar savurgan olmalı?) sanki o sıralar yanındaymış, Soutin de yakın arkadaşıymış gibi söz ederken; Paris'in o büyük yapılarla çirkinleşmeden önceki kahvelerini anlatırken...

Birden nedense Rasim beye olan hayranlığımı açıklamak gereğini duydum. Sergilerinin nasıl şaşmaz bir izleyicisi olduğumu filan. Yalnız Şahmeran'ı andıran o şişman, sürmeli, karanfil dudaklı, giysileri el kadar büyük çiçeklerle bezeli kadınlarına, ille de karaca adını vermekte direttiği şişman geyiklerine bayılıyordum da... nü'leri... Nü yapmasa olmaz mıydı?

"Haklısınız," dedi terbiyesizliğime aldırmadan bilgece gülümseyerek. "Çıplak modelle hiç çalışmadım, ondandır. Çıplak modellerden nefret ederim. Bilmediğim, tanımadığım bir kadın, sanki cansızmış gibi, bir eşya gibi oraya oturmuş... Fenama gider. Tanıdığım bir kadın benim için soyunmalı ki... biri de pek yok." "Ben size çıplak poz veririm," dedim, birden nasıl olduysa.

Şaşırmadı, fazla sevinmedi de...

"Olur," dedi sakin sakin. "Yalnız havalar ısınsın da öyle. Atölyem soğuk oluyor, üşümenizi istemem."

Havalar ısınınca atölyesine gittim. Rahatça soyunmam için beni uzun süre yalnız bıraktı. Daha doğrusu ben öyle sanmışım. Aslında kahve pişiriyormuş.

"Sizi fazla yormayacağım," dedi, kahvelerimizi içerken. "Yani öylece saatlerce poz vermenizi isteyecek değilim. Birkaç eskiz, o kadar. Önemli olan benim için soyunmayı göze almanız... Nasıl anlatsam, şimdiye kadar kimse böyle bir armağan sunmadı bana. Gene de kimsenin hakkını yemiş olmak istemem; eskilerde bana çok armağanlar sunulmuştur da unutmuşumdur; aradan o kadar çok zaman geçti ki. Yaşlılıkta insanı en çok kahreden bu zaman kavramı. Zaman, kendini ya daha dün-

müş gibi gösterip oyun oynar size, ya da sahip olduğunuz en güzel, en değerli şeyleri artık göremeyeceğiniz kadar uzaklara fırlatır atar. Onun için yaşlılıkta unutmak en iyisi. Anılarımdan söz edip durduğuma bakmayın siz. Belki çoğunu uyduruyorumdur. Ya da okuduğum bir kitabın içindekileri kendim yaşamışım gibi anlatıveririm. Yaşlılığın ayrıcalıkları işte. Yaşlı olmasaydım, karşımda soyunmazdınız. Ya da belki kendi yaşınızın size bu cesareti verdiğini yeğlemek istersiniz."

Rasim bey nerdedir şimdi? Hâlâ yaşıyor mudur?

On-on iki yaşlarımda ne kadar az şey biliyordum; gene de her şeyi biliyor gibiydim. O zamanlar karaca resmi bile görmemiş olabilirdim. Ama karacanın adı vardı, bu ad önemliydi. Doğduğum kentten başka bir yere gitmemiştim. Ama binlerce kent adı biliyordum; yalnızca adlarıyla vardılar, gene de öylesine gerçektiler ki benim için. Aşkı nasıl tatmış olabilirdim, ama aşkı çok iyi biliyordum. Adlar takıldıkları nesnelerden çok daha gerçek, inandırıcı ve güzeldiler.

Bu yüzden adlar yetiyordu. Aşkın adı yetiyordu. Çünkü geceleri küçük balkonumuzda serdiğim seccadeye uzanıp aya, yıldızlara ya da tüm gökyüzüne (geceleri, bozkır kentleri göz alabildiğine bir gökkubbeydi o zamanlar), tüm hayata, fısıldayabildiğim tüm adlara âşık olarak saatlerce uykum gelmeden, bozkırdan kopup gelen serin okşayıcı esintileri tenimde duya duya yatıştırırdım cinselliğimi, yatıştırdığımı sanırdım.

Böyle yatarak eylemsiz beklemek yerine, günün birinde karacaların günahsız koşullarına katılarak serin bir pınarbaşında ya da kızgın ovaların otlaklarında, doruklara ulaşmayı isteyeceğimi bilemezdim.

Karacalar... karacalar... Sizler için, peşinizden koşmak için çok yaşlıyım artık.

Sonra o salkım saçak güney kentine indim. Kendine bir kimlik edinememiş, edinmeyi asla beceremeyecek, sesini yükseltmeyen arabesk bir şarkı gibi de süklüm püklüm.

Orada sıcağı, teri, tuzu keşfettim. Yeşil yeşil ya da uzaklardaki adaların çevrelerindeki gibi mor ışıltıların süslediği laciverdiyle büyülü, görkemli uzanan denize dokundum.

Kıyıda, kumların üzerinde uyuduğum gecelerden birinde,

üstüme başıma yıldızlar serpilirken, karacaların su içmeye indiklerini duydum. (Tuzlu su mu içiyordu karacalar yoksa?) Kaç taneydiler bilmiyorum. Çünkü gözlerim kapalıydı, gözlerime yıldız kaçmasın diye.

Hayır, karacalar su içmediler. Tansökümünün kızıl aydınlığını beklediler: Uzun, kızıl, günahsız bacaklarının üzerinde öylece kıpırtısız durarak. Dalgaların, kumsala vuran gümüşsü şarkılarını dinledim.

Yüreğimde güzelim ölümü duydum.

1987

Arjantin Tangoları

Bahardı... Yağmurun her ikindi üzeri yağdığı bir mayıs ayıydı. Yağmur sağanaklar halinde boşanıyor, iki saat sonra güneş açıyordu. Bahçede su dolu çukurlara ıslak yapraklardan, güneş ışığında parlayıp kocamanlaşan damlalar iniyordu arada. Yağmurun coşkunca inişi, göğün tüm doluluğunu boşaltışı ve arınıp durulması; sonra pırıl pırıl masmavi, dingin, rahatlamış uzanışı; su birikintilerinde oynaşan günışığı bir şeyler söylüyordu: Durmaksızın her gün yeniden, şimdiye kadar duymadığım, duymaktan korktuğum, kendimden gizlediğim, hep gizlediğim bir şeyler... Sanki çocukluğumdan beri biliyordum, taa o zamandan beri... Neden saklıyorum, saklamışım kendimden?

Sağanağın dindiği bir ikindi zamanıydı, radyoyu açmıştım: Birden sarsılıverdim. Bir flüt sesiydi duyduğum. Sonradan öğrenecektim; Debussy'nindi müzik: Prélude a l'après-midi d'un Faune... Başta duyulan flüt sesi, Pan'ın bakkaları aşka çağıran çifte kavalıydı. Ve –olacak şey mi?– bana yağmurun anlatmak istediklerini söylüyordu.

Yağmurun anlattıklarına şimdi bir de çağrı eklenmişti.

Yere diz çöktüm; yüzümü sedirin sert örtüsüne gömdüm, gözlerimi kapadım.

Müzik sürüp gidiyordu... Dalga dalga yükselen katıksız sevinç, binlerce, belki milyonlarca yıllık en yüce, en ilk ve en son düşün (gerçeğin) sevinci... Sevinç: Birleşmeyi, yalın duygu ve ten bütünlüğünü muştulayan gösterişsiz bir utku çığlığına dönüşüyordu. Saçlarımın telleri arasında dolaşan, ılık esintilere

benzeyen okşayışlar vardı ve durmaksızın –taa uzaklardan da olsa– inatçı, buyurgan çağırışlar... Karşı koymak elimde olmadığından, sanki yerimden kalkıp çağrıya boyun eğiyordum. Bir bakış, yalvarış, ardından kükreyen bir çarpışma... Sonra tükeniş... Ulu ormanların karanlığına doğru bir anlık çekiliş...

Sonra ışık... ışık... Gözbebeklerim yanıyor. Sarsıntılarla yüklü coşkunluğa doğru çığlık çığlığa bir koşu... Birleşmeye, bütünleşmeye doğru yok olurcasına bir atılış... Yaradılışın anlamını gerçekleştirmek istercesine bilmem kaç milyonuncu kez...

Burada, günışığının sere serpe dolaştığı aydınlık ağaçlıklarda karanlık, loş odaların gizemi yok. Şimdiye kadar aşkı, birleşme, bütünleşme duygusunu hep gizem tamamlar sanıyordum. Tutkuların, kat kat örtülerin altına gizlenmesi yetmiyordu da serin loşluklara, servi karanlıklarına bırakılmalıydı gerçek: Sisler, buğular, tüller ardına.

Hayır, artık hiçbir şey suyun renksizliğinde değil. Güneşin altındaki tüm renkleri görüyorum... Kör eden parlaklıklarıyla... Öğle sıcağını özlüyorum. Renklerin kuytulara gizlenmeden açılıp saçıldığı öğle güneşinin renklerini özlüyorum. Güneş ışınları gözlerime sinsin, canımı acıtsın.

İşte şimdi çırılçıplak arzuyu duyuyorum. Sıcağın, doyuran tadın, güneşin, renklerin, kulağımı dolduran doğa seslerinin özü o. Kendi kendime yasakladığım ama hep özlediğim yaşamın özü.

Artık her şey yolunda. Birisini, birilerini, başkalarını bekliyorum. Beni kutsal sevince çekecek olanları, güneşin, aydınlığın, gölgesiz gerçeğin içine, içlerine, yakıcı gözbebeğine doğru... Sahip olunmaya hazırım. Gücümü bana sahip olandan, olacak olandan almaya, çocukluğumun hain korkularını sarsıntılı bir sevinç kucaklaması içinde yok etmeye hazırım.

Hazırım, evet. Eğer beni çağıran bir flüt sesi olacaksa! Pan'ın çifte kavalını duyacaksam. O zaman tüm çabalarım hükümsüz olacak. Kendime bir ad yaratmak, adımın çevresinde hayranlar, boyun eğenler, tutsaklar toplamak için giriştiğim tüm çabalarım geçersiz olacak.

Hak edilmiş yorgunluğumla sıcak öğle sonunun mağrur, dolgun sessizliğine bırakacağım kendimi.

Hiç pişmanlık duymadan.

Hiçbir şey gece kadar düşman olamaz. Düşlerim, her gece bin kez öldürür beni. Sabahlarsa her gün yeniden doğuşun sancılarını çektirtir.

Bana düğün armağanı olarak verilen gümüş tencerede yemek pişirmeye kalkışmışım. Her zamanki dalgınlığımla ocakta unuttuğumdan dibi tutmuş. Uğraşıyorum, uğraşıyorum; ancak yarısını temizleyebiliyorum; yarısı kapkara duruyor. Çok üzülüyorum. Kaldırıp çöpe atsam, gümüş; yazık değil mi? Gözümün önünde durması da öyle fenama gidiyor ki.

"Tanrı'ya şükür, biz birbirimizi kısa bir süre için de olsa çok sevdik," diye mırıldanarak uyandım.

Değerli şeyler mutfakta, ev işlerinde kullanılmaz. Gümüş tencerede ne demeye yemek pişirirsin? Aşk, evlilik için kullanılmaz. Gümüş yerine bakırda pişir yemeğini. Ve âşık olmadığın adamla evlen.

Böyle yorumladım düşümü.

Sonra annem geldi. Sen ölmüştün hani, neden ikide bir gelip duruyorsun, demeyi bıraktım artık. Nasıl olsa gelmekten vazgeçmiyor. Bu dünyadaki işini bitiremedin bir türlü, dedim yalnızca.

Bana, yardımıma ihtiyacın var. Şu evin haline bak. Hiç değilse bulaşıkları yıkarım, iki-üç kap yemek pişirir, atarım dolaba.

Yalnız annem mi? İzmir'deki kızım da çıkıp çıkıp geliyor.

Kocanın yanında olmalısın kızım. Daha yeni evlisiniz. Onu yalnız bırakmamalısın. Nasıl izin veriyor kocan, hayret!

Evimi özlüyorum. Burası hâlâ evim benim.

Öyle apar topar evlendin ki, bu evden kaçmak istediğini sandım. Haklıydın da... Böyle kasvetli ev görülmemiştir. Gençlere göre değil hiç. Nesini özlüyorsun?

Anneannem gelince hiç dayanamıyorum. Aranızda iki-üç gün geçirmemin ne sakıncası var?

İyi ki nineni de özlemiyorsun. Bir de o çıkıp gelirse tamam.

Korkma, gelmez, diyor annem. O akıllıdır, mantıklıdır. Benim gibi duygusal değildir. Bir ölüye yaraşan neyse onu yapar. Bir şey bitmişse bitmiştir onun için. Sağken kızardım, sık sık dolaşırdık; ama şimdi keşke ben de annem gibi olsaydım, diyorum.

Ben de senin gibi olmayı isterdim anne. Sen öleli böyle düşünmeye başladım. Ailemizde kadın kuşağı gittikçe daha duygusal oluyor, üstelik bozuluyor mu ne, boyuna saçmalıyor. Ben ölünce kızım da aynı şeyi düşünecek; belki o da keşke anneme benzeseydim diyecek.

Saçmalamasana anne! Neden sana benzemek isteyeyim!

Şamdanlarım, diyor sonra. Arjantin işi gümüş şamdanları bana armağan etmiştin, babam verdirtmedi. O ne karışıyor? Sevdiğim plakların birkaçını, fazlalarını evime götüremez miyim? Babamın kasetlerinden de yok. Arjantin tangolarını kasete çekip vereceğini söylemişti. Hani? Evde, babamın sesini dinlemek istemez miyim? Onu özleme hakkını bile tanımıyor bana. Babadan gel, babadan.

Böyle konuşma!

İstediğim gibi konuşurum. Şu küçük tabloyu ne kadar sevdiğimi bilirsiniz. Onu da istiyorum.

Ama onu babana ressamı armağan ettiydi, biliyorsun, Arjantin tangolarını bu kadar güzel söylediği için.

Babam o tabloyu sevmiyor ki. Sevmediğini kendisi söyledi. Bu yüzden tuttu, şu loş köşeye astı. Bense seviyorum. Kız, o pembe buluta sarılıp sarmalanıp uçuverecekmiş gibi... Ama pencere kapalı. Hoş, pencerenin kapalı olması bir aldatmaca aslında... Kız uçacak, uçacak mutlaka.

Senin penceren de öyle sımsıkı kapalı mı?

Ne demek istiyorsun anne? Beni iğneleyip durmaktan ne zaman vazgeçeceksin? Taa İzmir'den kalkıp geliyorum. Madem öyle, ben de giderim.

Bir yere gidecek değilsin, diye araya giriyor annem.

Benim yanımda olsun üzme kadıncağızı. Hadi sakinleş bakalım, kimse sana kötü bir söz söylemedi.

Babam, ressam kalkar gelir de, resmi göremezse ayıp olur, demişti. Bu eve gelen giden varmış gibi. Babam kendisi bile sanki şöyle bir uğruyor akşamları. Dinlenmek, uyumak, çalışmak için.

Biz ölünce hepsi senin olacak; şamdanlar, resimler, babanın dünyanın dört bucağından toplayıp getirdiği onca güzel, değerli şey... Biraz sabret.

Ölmenizi mi bekliyeyim? Yani bunu mu istiyorsun? Ne ayıp! Bu evle, çocukluğumla ilgili anılarımı kendi evimde de yaşatmak istemem çok mu saçma geliyor size?

Ben ne yapabilirim ki?

Sen hiçbir zaman hiçbir şey yapamazsın zaten. Babama boyun eğer, otururşun.

Başka çarem yok. Babanı biliyorsun.

Biliyorum tabii. Senden iyi tanıyorum babamı. Bana, biricik kızına düğün bile yapmadı.

Düğünü erkek tarafı yapar, diye atılıyor annem.

İki taraf birleşip ufak bir düğün yapabilirlerdi. Gelinliğimi doya doya giyemedim. Babam düğünümde tango söylesin isterdim. Benim için... Gelinin onuruna... Beyaz frağını giyip tango söylesin. Sonra teybe Arjantin tangoları konsun; babamın sesini dinleyerek babamla dansedeyim. Ağlayan bandoneon'unu çalsın, damatla dansedeyim. Bütün dünyaya bu adam babamdır, diyeyim, onunla övüneyim.

Kocanla övün yavrum, kocanla.

Elbette övünüyorum kocamla. Seninkine benzemeyen bir evliliğim olacak benim, başarılı bir evlilik. Bir erkeği sevmeyi, onu elimde tutmayı senden iyi beceririm ben. Ama babamla görülecek bir hesabım var. İrkilmene gerek yok. Kötü bir şey söylemedim. Bana bir şeyleri geri vermesi gerek. Yoksa başaramam. Önce vermesi gerekenleri vermeli. Bana olan ilgisizliğini, ikimizi bırakıp bırakıp yabancı ülkelere gidişini... Avrupa'yı görmek istediğimi biliyordu. Birlikte, üçümüz bir arada ne güzel olurdu değil mi? Bütün esirgediklerini geri vermeli bana. O zaman... O zaman kocamı bırakıp gelmem buraya. Ağlama anne, ağlamasana! Ağladığın zaman sana nasıl kızıyorum bilemezsin.

Bırak ağlasın, diyor annem. Gözyaşları insanın içini yıkar.

Sen öyle zannet. Annem ağladıkça kendini zehirliyor, beni de.

Bu kadar hırçın olma! Annene karşı bu kadar hırçın olma!

Babama karşı benden yana olmalıydı. Düğün için direnmeliydi. Sen evlenirken neden düğün yapmadınız anne?

Bilmem ki, aklımıza bile gelmedi. Bizim zamanımızda ancak zenginler düğün yaparlardı. Hem istemedik işte. Bilmiyo-

rum. Biz baloya gitmiştik bir kez, o kadar. Fakülteyi bitirdiğim yıldı.

Yıllardır kodamanların, parti aristokrasisinin özel kulübü olan bu ünlü otel, büyük salonuyla hukuk fakültesi son sınıf öğrencilerinin. Ev sahibi de konuk da biziz. Kısacası kendi evrenimizde kendi çağrımıza çağrılıyız. İşte yıllardan sonra kankardeşi oluverdik; yalnız bir gece için belki ama ne çıkar? Bu bir gece iyi yaşanırsa bir ömür demek olabilir. Ankara Palas'ın merdivenlerinden çıkıyoruz; bizim için ışıklandırılmış kapılardan, küçük salonlardan geçiyoruz. Demek ki benliklerimizi koyamayacağımız yer yoktur: Başkentin, ülkenin, dünyanın kendine özgü ayrıcalıkları bulunan tüm yapıları bizim sayılabilir bundan böyle.

Ağızlarımızdan çıkan sözcüklerin bir değeri yok. Bedenlerimiz konuşuyor, tüm varlığımız... Birlikte geçirdiğimiz dört yılımız ve geleceğimiz; mutlu ışıklı, sağlam geleceğimiz... Ah! Sık sık el ele tutuşuyoruz. Ne güzel, beraberiz, hep birlikteyiz. Zafer bu!

Kokuları duyuyor musun? İçimizde Nesrin'den başkası parfüm kullanmaz. Büyük vazolar içindeki glayyöller, bakara gülleri nasıl olsa kokmaz. Ama bir koku, çiçek, orman, parfüm kokusu var gene de. Pembe, mavi, sarı, yeşil giysiler çiçekler gibi oradan oraya uçuşuyor. Erkekler duman renkleri, lacivertler içindeler. Koyu renk ceketlerinin içindeki ak gömlekleri ışıldıyor. Herkes dünyaya karşı iyi bir izlenim bırakmak istiyor.

Dünya sahnesine yeni adım atan gençleriz biz. Görünmeyen seyircilerimizi selamlıyor, kendimizi alkışlıyor, alkışları hafif bir baş eğişle ve vakarla kabul ediyoruz.

Orhan'a bakıyorum. Orhan onlardan değil. Daha iyi ya, özel bir seyircim var demektir. Gözlerimi kalabalıktan ayırıp ona bakıyorum. Çekinmeden gözlerinin içine bakıyorum. Şimdiye kadar yaşadığım en coşkun an bu belki. Ayaklarım yerden kesiliyor, cilalı parkede kayıyor, bir sağa bir sola. Yaprak yeşili taftadan giysimle... Etekleri uzun, bol, üzerinde daha açık yeşilden tüllerle... Hafif bir yaprak gibiyim Orhan'ın kollarında. Çılgınız, coşkuluyuz, nedense hüzün doluyuz, ağlayabiliriz de... Ama gülüyoruz. Ne kadar yakışıklı o, Orhan! Kendimi aynada görüyorum birden: Ne kadar da güzelim! Orhan'ı herkesle ta-

nıştırıyorum, övünç duyuyorum. Haluk orkestra şefine gidip bir şeyler söylüyor; orkestra sambayı bırakıp tangolara başlıyor. Çocuklar, Orhan'ın tango söylemesini istiyorlar anlaşılan. O, oralı olmuyor; beni kollarına alıp piste götürüyor, dansediyoruz: La Paloma. Orhan'ın ılık soluğu kulaklarımda: *"Günün birinde bir güvercin gelir, konarsa pencerene..."*

Ellerim, bardağın ince gövdesini kavrıyor, al yakut içime akıyor, içimi dolduruyor. Boyuna konuşuyorum. Ne söylediğim önemli değil, Orhan dinliyor ya. Sonra kırmızı bir karanfil uzatıyor bana. Çılgınlıklar yapmak istiyorum; karanfili saçlarıma iliştiriyorum. Orhan, sapı gözüne girecek, dikkat et diyor, düzeltiyor. Elinin tersiyle yüzüme dokunuyor. Bütün gece ve ertesi gün bu dokunuşu unutamıyorum. Dans ederken belimi kavramıştı, elim avucundaydı. Başka türlü dans edilmez ki. Ama elinin tersiyle yüzüme dokunuşu yok mu?.. Tam belimin ortasında omurgam sızlıyor. Yüreğim bir şarkı söylüyor. Tarla kuşuyum ben. Kırmızı bir laleyim, ters çevrilmişim. Bu yeşil tüllere aldırma. Kırmızıyım ben.

Piyango masasına doğru yürüyoruz. Bugün her şeyi yapmalıyız diyor Orhan. Bana bir diş fırçası, Orhan'a yemeni çıkıyor. Yemeniyi bana uzatıyor, senin olsun, diyor. Bugün her şeyi yapmalıyız! Masaların üzerine çıkıp oturuyoruz, ayaklarımızı sallandırıyoruz. Erol, Haluk, Ali şakalar yapıyorlar; gözlerimizden yaş gelene değin gülüyoruz.

Saat bire doğru hep birlikte mermer merdivenleri iniyoruz. Arkamızda bıraktığımız tozlu salon, solmuş çiçekler, kirli bardaklar hüzün vermiyor hiçbirimize. Başkentin tenha yollarında güzel giysilerimiz, coşkumuz, sayısız yeteneklerimizle yürüyoruz.

Bu kent tümüyle bizim olacak yakında, az kaldı.

Hiç değilse şamdanları ver anne!

Üzme beni!

Babamdan korkuyorsun!

(Evet, ondan korkuyorum. Onunla kavga etmek istemem. Kavga edince çok inciniyorum. Öyle ki, o zaman ölmek istiyorum. İçinde neler gizlediğini bilmiyorum. Suskunluğunun arkasında neler gizli. Artık tanımıyorum onu, bir zamanlar kocam

olan adamı. Bu yüzden korkuyorum. Ne yapabilir bana? Hiçbir kötülüğün ulaşamayacağı bir yerdeyim. Ölümün tam ortasında. Gene de korkuyorum. Oysa bana hiçbir şey yapamaz. Belki bir yabancı oluşu ürkütüyor beni. Bir yabancı ile günler, aylar, yıllar boyu aynı evde, birlikte yaşamak... İçinde neler vardır? Neler gizlidir? Bundan korkuyorum.)

Babamla bir kavga edersin, olur biter. Şamdanları alırsın. Ama üzülmek istemiyorsun. Ya ben, ben ne yapacağım?

Senin için yeterince üzülmedim mi?

Boşu boşuna üzüldün, işe yaramadı. Hem zaten...

Ne?

Dedim ya, hesabım babamla benim. Bir gün bu hesap görülecek, kaygılanma. İçime öyle doğuyor. Bir gün her şey kendiliğinden olacak. Olması gerek. Başka türlü rahat edemem, mutlu olamam, mutluluğumun bilincine varamam.

Artık evine dön. Kocanla elinden geldiğince baş başa yaşamanı söylemiştim; ayrılıklar sevgileri soğutur, öldürür demiştim.

Ya şamdanları, ya resmi...

Arjantin tangolarını çalar mısın kızım? Şu dırıltılarınıza da bir son verin bakalım.

Seni kasetlerle birlikte gömmeliymiş anne. O zaman mezarında rahat ederdin belki.

O kadar bıktın mı benden?

Bilmiyorum. Hiçbir şey bilmiyorum. Canım hiçbir şey istemiyor ki. İstemesini unuttum. O kadar özlediğim kızım geliyor –şamdanlar için bile olsa– gelişine sevinemiyorum. (Hiçbiriniz içimde büyüyen ilgisizliği, sevinçsizliği görmüyorsunuz. Burada, bu karanlık, ruhsuz, kimsesiz evde, Arjantin tangolarından başka sesin duyulmadığı bu evde yapmam gereken nedir? Bunu bilemediğim için hep oturuyorum, şu şarap rengi eski koltukta. Önce kiremit kırmızıydı, eskiyince yüzünü değiştirttim; taba oldu. Gene değiştirtmek gerekecek. İşte böyle... Kendi karanlığımdayım hep.) Hangisini çalayım anne?

Caminito ... Bilirsin Claudia Mares'i severim. Şu "tango, tango," diye bağırdığı şarkı da aynı kasetteydi değil mi?

Bir çocuğum olacak anne.

Atıyorsun.

Neden, istemiyor musun?

Erken gibi geliyor bana.

Sevinmedin mi?

Bilmiyorum. Hiçbir şeyin beni sevindirmediğini söylemiştim ya.

Çocuk da mı, torun da mı?

Bağırma. Annem duymasın, üzülür sonra.

Neden?

Bilirsin, her şey telaşlandırır onu.

Senin gibi soğuk duracağına...

Sus, o duymasın! Tanrım, birden korktum: Ninen, anneannen, ben, sen ve kızın... Bu kadar çok kadın olmasaydık. Bu kadar çok mutsuz kadın...

Bakalım kız mı olacak? Hem ben mutsuz değilim ki. Sen kendine bak.

Kız olur, kız. Mutlaka. Acı çekenlerden bıktım. Zincirin halkası sende kopsa bari. Artık acı çeken kadın görmek istemiyorum.

Kısır mı olmamı isterdin yoksa? Üstelik ben acı filan çekmiyorum.

Umarım oğlan olur.

Sana geliyorum, çocuğumun olacağını söylüyorum, sense... Ne biçim annesin? Ben doğunca sevinmemiş miydin?

Sevinmiştim elbette.

Öyle bir söylüyorsun ki, hiç sevinmemiş gibi... Zaten beni gerçekten sevdiğine hiçbir zaman inanmadım.

Bana bak yeter artık. Anneni üzme. Gene tartışmaya mı başladınız? Şuraya sevdiğim tangoları dinlemeye geldim, pişman oldum.

Anne olmak nasıl bir duygudur anlatsana...

Anlatılmaz ki...

Doğru, diye onaylıyor annem de.

Elden düşme bir arabada yatardın. Pembe örtülerin altında kimi zaman öfkeli, kimi zaman keyifli kollar, bacaklar kımıldanırdı. Pembe teninin yumuşaklığına, çıldırtıcı kokusuna doğru eğilirdim. Gülümser, iştahla elini emmeye başlardın. Yüreğim

titreyerek, kendi içimde solan yaşama inancının, duru bir sevinç çağlayanı halinde, senin daha hiçbir yaşantının çizgilemediği yüzünde canlanışını seyrederdim. Böyle anlarda kendi gövdemin, içimden ağan sıcak bir esinti gibi algıladığım gizi, mutluluk verirdi bana. İçimde yaşayan ölümlülüğü, o bir anlık ürküden çok, sürekli, yerleşmiş çaresiz durumu unuturdum. Seni kollarıma alırdım. Gülyaprağı serinliğiyle birlikte o delicesine küçük, pembe, yumuşacık varlık, tüm benimi dolduruverirdi. Kendi içimden çıkıp o minicik gövdeye sığınan ortak gizi, dirimle ölümün iç içeliğini duyardım.

"Benim kızım... Kızım benim, kızım..."

Sanki yeryüzünün ilk sözcüklerini fısıldıyordum, kendi bulduğum bir ninniyi söylüyordum.

Yavrumu yatağına her bırakışım, yitirilmiş, bir daha elde edilemeyecek bir fırsatı kaçırmak gibiydi. Bir türlü kanamadığım sonsuz sevincin, ancak başlangıç anılarını yaşayabildiğim bu büyük coşkunun güçsüzlüğü, acı ve korku salardı ruhuma. O yorgun mucize sanki doğduğu anda ölmüştü. Çünkü her kadın, yeni doğmuş çocuğuna benim baktığım gibi bakmışsa... Bebeklerin ruhları öyle lekesiz, durudur ki, onlara bakmak, pırıl pırıl olmak demektir. Oysa dünyada pırıl pırıl olan ne kalmış ki? Hele insanlar...

Ve onlar bir kez olsun taze çocuk yüzlerine eğilmişlerse, bu katıksız saflıkla, bu katıksız durulukla bir kez olsun karşılaşmışlarsa... Ve hâlâ kıyıcı, hoyrat, hâlâ bayağı olmayı sürdürüyorlarsa... Ruhları, Tanrı'dan gelmeyen bir lanetse (çünkü Tanrı hep bağışlar) sonsuz karanlığa yargılanmış demektir. Onların ruhlarıyla birlikte hayat da... Ve şu saf, suçsuz, güzelim çocuğun, kızımın hayatı....

Geriye ne kaldı, ne kaldı öyleyse, diye bırakırdım sessiz çığlıklarımdan birini daha boşluğa. Bütün bunlar niçin? Yaşamak niçin?

Sonra çocuğumun mamasını hazırlamak üzere mutfağa girerdim. Mamayı hazırlamak, soğumasını beklemek yarım saatimi alırdı. Bebeğin altını temizlemek, bezlerini yıkamak da bir saat. Geriye akşam yemeğini hazırlamak, akşama, Orhan'a hazırlanmak içinse bir saat kalırdı.

Sık sık yorulmak bilmeyen, dayanıklı, verimli doğurgan bedenime bakıyorum. Nasıl da itmek istiyorum bedenimi, itip kurtulmak. Bu güçlü irileşmiş bedeni giydirip kuşatıp başka gözlerin yargısına bırakmaktan ödüm kopuyor. Ama yatakta, onu, kocamın sevecen, istekli, güçlü ellerine bırakınca kaygılarım son buluyor. Çünkü doğurganlığıyla benim olan gövdem yük oluyor artık. Bu yüzden eskisinden de istekli gibi her gece, her gece onu Orhan'a sunmak istiyorum, kurtulmak için... Her şeyden, geleceğe değgin genç kızlık düşlerimden, öğrendiğim ama kullanamadığım, kullanamayacağım onca bilgiden, inceliklerden kurtulmak için. Kocamın, sevdiği gövdeden taşan dirimle başı dönüyor. Benim umutsuz çabalarımı hiçbir zaman sezinlemiyor. Gerçeğin farkında olmayan yalnızca o mu? Ruhum, kafam, bir zamanki düşlerim yitik, ulaşılamayan karanlık bir oyuğun içinde saklı. Oralara kimseler ulaşamaz. Kızım uyurken sedirde oturuyorum. Ayaklarımı altıma alarak ıspanak ayıklıyor, örgü örüyor, sökük dikiyorum. Elimle yüreğimi bir yana itiyorum. Hayır, her şey yerli yerinde, sıkıca bastırılmış, güven içinde. Hiçbir esinti sızamaz içeri; şu güneşli pencereyi hiçbir yabancı görüntü gölgeleyemez.

Akşam yaklaşırken ağlıyorum gene de. Orhan ağladığımı biliyor ama soru sormuyor.

Sofra hazır oluncaya kadar, akort tutmayan piyanoda Arjantin tangolarını çalışıyor ya da İspanyolcaya hiç uymayan tango sözlerini, lunfardoları bellemeye uğraşıyor.

Nereye gitti bu kız, diye soruyor annem telaşla. Yoksa sahiden döndü mü İzmir'e?

Yok canım, eski odasına girdi, yatıyor. Öfkelendi mi uykusu gelir hemen, bilirsin.

Sana böyle davranmasına izin verme. Nasıl kız bu böyle?

Bırak, içini döksün. Eskiden ağzını bile açmazdı. Şimdi konuşuyor. Bir konuşsa, içini dökse diye az mı bekledim? Mutlu ki, anlatıyor. İçinin zehrini hep bana boşaltır böyle. Babasıyla birlikteyken de şakır durur.

Sen bilirsin... Üzülmüyorsan... Hadi, şimdi de Orhan'ın kasetlerini dinleyelim bakalım.

Annem, *"Lo han visto con otra,"* diye mırıldanmaya çalışıyor, güzelim tangoyu alaturka bir piyasa şarkısı haline sokuyor.

İstanbul'a gitmiştik, diye anlatmaya başlıyor sonra, gittikçe coşarak, nerdeyse kendinden geçerek. Babanın bir arkadaşı bizi Park Otel'e çağırdı. Biz kendi kendimize dünyada gidemezdik. Paramız yoktu böyle eğlenceler için. Orada, Park Otel'de gerçek bir Arjantin orkestrası gerçek Arjantin tangoları çalıyordu. İlk kez şampanya içtim hayatımda, ilk kez peşmelba yedim. İlk kez böyle seçkin bir yerde, seçkin insanlar arasındaydım. Kadınları görecektin: Hepsi uçuk pembeler, sarılar, maviler içindeler... Muslinler, markizetler Boğaz'dan gelen esintide uçuşu uçuşuveriyor, bol kollar sessiz bir zarafet içinde dalgalanıyor; kahkahalar kulağı tırmalamıyor, neşenin cömertçe sunuluşunu düşündürtüyor insana.

Sonra orkestra başladı. Önce sözsüz tangolar çalındı, dans edildi. Ardından Eduardo Bianco... Tanrım neydi o, o ne sesti! İlk kez âşık oluyordum. Hayatımda ilk kez başıma korkunç, anlatılmaz, başdöndürücü, akıl almaz bir şey geliyordu. Tino Rossi'yi, Richard Tauber'i filmlerinden biliyordum; onlara da biraz âşıktım. Ama şimdi bu gerçekten yaşanan bir şeydi. Babana hep saygı duymuşumdur. Onun kadar iyi bir insan tanımadım dünyada. Ama ona âşık değildim. Zaten bizler âşık olmayı filan bilmezdik ki. Ama Arjantin tangoları.... Aşkın yerini tuttu. Sen Orhan'la evlenince... O Arjantin tangolarını söylerken, gençlik yıllarımın en güzel duyguları geri verildi bana. Bunun için sana hep minnet duydum. Orhan'a minnet duydum. Oysa ondan, son yıllarda olsun nefret etmem gerekirdi. Ama ne yapsın? İçinde kötülük olduğunu sanmıyorum.

Düşümü başka türlü yorumluyorum şimdi anne. Gümüş tencere kocam... Onu ben bozdum. Onu herhangi bir koca gibi yargıladım. Gümüşü, bakır yerine, alüminyum yerine kullanıp bozduğuma pişmanım.

Saçmalama, evlilik, her zaman evliliktir. Evlilikten beklenen şeyler hep aynıdır. Kendini suçluma. Eh, ben de gideyim artık. Etin altını iyice kıstım, dalgınlığına gelse de yanmaz. Çay

da demlenmek üzere. Kızın kalkınca karşılıklı için. Yatıştırır çay, dinlendirir. Hadi, hoşça kal!

Anne, anne diye bağırıyorum arkasından. İyisin ya... Boş ver diyor annem. Kaygılanma. Ölüler acı çekmezler.

Ne çok çay içerdim o zamanlar! Sabahları, kahvaltıda iki bardak... Önemsiz. Herkes içer o kadarını. Ama bankada, işimin başında öğleden önce iki-üç, öğleden sonra iki, akşama doğru gene... Neden bu kadar çok çay içiyordum? O kadar çok mu seviyordum çayı? Sevdiğim çay mıydı, çayın yerini tuttuğu bir başka şey mi? Taa o zamandan bilemezdim tabii.

İşe girmiştim işte, çalışıyordum... Yeri doldurulamayan biri olmak için fırsat vardı önümde artık. Ne iyi! Ama ben bankaya o doldurulmaz yerimi hazırlamak için değil, Orhan işini bıraksın, tangolarına, tıngırdayan piyanosunu satıp aldığı parayla getirttiği bandoneon'una, lunfardo'yla karışık İspanyolcasına daha çok zaman ayırsın diye girmiştim.

Bir bardak çay, çayla birlikte yakılan sigara, bitmesi gereken bir anı noktalardı. Önümde duran dosyalar, yıllardır kovuşturulan davaların duruşma tutanakları, icra takipleri... Ah, benim hayatım, bizim hayatımız bunlar olmamalıydı. Bir bardak çay, bir de sigara; birden korkunçlaşıveren, günü yaşanmaz hale getiren sessizliği noktalar, sona erdirirdi. Ondan, o bitişten, tükenişten –kısa bir süre için bile olsa– bir başka yaşantıya geçebilirdiniz artık; geçtiğinizi sanırdınız. Ya da gömüldüğüm yerde, kuşatıldığım, teslim alındığım insanlarca (hukuk müşavirim, öteki avukatlar, sekreterler ya da beni görmeye gelen bir arkadaş, farketmez) ayaklarıma ağırlıklar bağlanarak ölüm bir suya bırakılmışım. Çevremdeki yosunları seyrediyor, bıkkın kıpırdanışlarını hayat belirtisi sanıyorum. Kurtulmam gerek ama. Çünkü daha erken. Gencim daha... Çok gencim, bunu biliyorum. Öyleyse bir bardak çay daha... Yaşamaya bir başlangıç... Yani bekleme gücünü yeniden kazanmak.

İşten eve dönünce de çayı demlerdim. Kızımı, benimle biraz olsun konuşabilmek için türlü bahaneler icat eden annemden güçlükle teslim alırdım. O kapıdan çıkınca... Tanrım ne mutlu-

luk! Kızımla birlikte sobanın yanındaki sedire oturur, çayımı içerken annecilik oynardım. Şimdi düşünüyorum da, hayatımın en mutlu anlarıydı onlar... Bir saat ya da yarım saat süren o zaman süresi... Annemsiz, Orhan'ı beklemeden, özlemeden geçen, tüm bıkkınlıklarımı, düşkırıklıklarımı unutturan o süre.

Gene de beklerdim. İkinci çayımı onunla içmek için Orhan'ı beklememek elimde değildi. Oysa o çayı sevmezdi pek. Ancak sevmediği bir şeye benim için katlanabilirdi, o zamanlar bunu yapabilirdi. Belki çay içerken benimle konuşur, kızıyla oynardı. Güzel şeylerden söz ederdik birlikte. Güzel şeylerden söz etmek için bıkıp usanmadan bekliyorum. Ama beklenen şey'den sürekli olarak sapmaktayız. Çünkü Orhan'ın gelecek tasarımlarında ben yokum. Bunu çok sonra anlayacaktım.

Geçmiş günler (oysa daha ne kadar oldu ki, daha üç yıllık evliyiz) karanlıklarını sürüyerek yükseliyor, yükseliyor. Ortaklaşa anılarımız mı bunlar? Sil onları, sil, çabuk ol diyorum. Ötelere bak. Gelecek... Gelecekten her şeyi, tüm zenginlikleri dileyebilirsin. Hakkım bu benim. Henüz çok gencim. İkimiz de genciz. Hayat, dünya bir şeyler borçlu bize. Dilekler... Dilekler...

Ev vardı bir de... Hiç başa çıkamadım. Her şeyin çekmecelerden sarkmasını (sutyen askıları, don paçaları, çorap konçları, kazak kolları) önleyemedim. Makbuzları, önemli kâğıtları, cevap verilecek mektupları sıraya koymayı beceremedim. Aybaşlarında toptan yağ, pirinç, sabun, kuru fasulye satın alıp ikide bir bakkala koşmaktan kurtulmayı da... Ne berbere gitmeye, ne terzilerde oyalanmaya, vitrinlerde gönül gezdirerek alış verişe çıkmaya zaman bulabildim. Kocamın birden gömleksiz, kızımın çamaşırsız kalmasını önleyemedim. Her şeye son anda yetiştim. Yetişemediğim zamanlar çok oldu.

Orhan'ın sonunda başarıya ulaştığı zamanlara da yetişemedim. Ünlü, paralı, doygun bir erkeğin karısı olmayı beceremedim. Şimdi Orhan'ı suçlamayalım burada. O kaçarken ben kovalamayı beceremedimse... Suçlu kim?

Orhan'ın başarısından, başarısını kutlayan çok iyi giyimli belki salt bu yüzden güzel kadınlardan ve kocalarından, yabancı dil konuşarak hiç anlamadığım sözleri söylemekten çekinmeyenlerden (kimden ve neden çekinmeleri gerekiyordu acaba?),

en sonunda da artık büyümeye başlayan kızımdan bile korktuğumda içkiyi *keşfettim*.

Akşama doğru (Orhan yeterince kazanıyordu –yeterinden fazla kazanıyordu; yabancı ülkelerden edinilen döviz filan– artık çalışmam gerekmiyordu kısacası; bu yüzden işimi bırakmıştım, kocamın izini yabancı ülkelerde yitirmemek için. Ama o beni yanında götürmemeye kararlıydı; kızımızın yanında olmam gerektiğini ileri sürüyordu. Bu konuda ne direttim ne de isteksizliğinin nedenini sorabildim; çünkü en çok ondan korkuyordum) bir duble votka, limon suyuyla... Kendime büyük bir koltuk edinmiştim (şu sözünü ettiğim); koltuğuma sığınıyordum.

Öylesine büzülüyordum ki, kimseler göremezdi beni, kısacası korkutamazdı. Kızıma, beni rahatsız etmemesini, odasında bir süre tek başına oynamasını, yani beni korkutmamasını söylüyordum. Bir-iki saatlik bir akşamım oluyordu: Tanrısal, coşkulu, açık deniz kokulu, uçsuz bucaksız... Sonra bir hırs basıyordu: Nemli ot, çürük yaprak kokularıyla dolu anılar (hiç olmayan anılar) çılgın atların, yarları bir sıçrayışta aştıkları dağ dorukları; mor rengi, ses uğultularıyla kulağıma ulaşan derin vadi ırmakları, çıplak ayakla yürünen ve göz alabildiğine uzanan kumsallar, gözlerde oynaşan bir güneş maviliği ve saf sarı kum...

Günlük yaşantımın, bütün bu düşleri aşması gerektiğini düşünürken beynimde bir buruşma, yani alkolün sonu... Mutfağa girerdim. Kurallar, yasalar, demir kapıların sımsıkı kapandığı kurşun renkli düzen yeniden başlardı.

Gece karanlığında güneşin doğuşunu, günışığında nesnelerin, kullandığım gündelik eşyanın açık seçik sırıtmasından sıkılıp geceyi beklemek; sevinçlerimi, güvenimi, korkumu, sevgi ve nefretlerimi, kendimden bıkınca çevremdekilerinkileri –ama çok ince bir şeyle– psikolojiyle değerlendirmeye çalışmak... Bu düşünmekse eğer... Her değerlendirme bir bunalımla son bulurdu. Ve oturduğum yerde, durumuma hiç uymayan cümlecikler (Orhan'ın seslenişleri yani) bir kurtarıcı olarak gelmeye hazırdı. Farkında olmadan kurtarılmamı beklerdim. Çünkü geleneğe bağlıyızdır. Geleneği atardamarlarımızda, yabancı bir uygarlık-

tan aktarma kitapları da ellerinde taşıyan aydınların kolaylığına sahibiz.

"Geliyorum Orhan,"

"Peki canım, şimdi."

Ben tango dinlerken eve geliyor kocam.

Bıkmadın mı şu tangolardan, diyor. Ama sesini, söylediği tangoları dinlediğim için sevindiğini biliyorum. Salonun ortasında ayakta durup kendi sesini dinliyor. Güvenli, övünç dolu, omuzları daha dik şimdi, yüz çizgileri yumuşamış. Bir ara kaşlarını çatıyor: Burası olmamış, diye düşünüyor. Daha düz söylemeliydim. Böylesi iç bayıltıyor. Kısa bir süre için mutluluğu tadıyor.

Sezai'nin televizyonu canıma okudu, diye yakınıyor sonra ve yıkanmak için banyoya giriyor.

Acıyorum ona... Tanrım, hem nasıl acıyorum! O kadar güzel tango söyleyen adam, şimdi radyo, televizyon onarımcısı oldu. Başka türlü para kazanamaz. On yıldır Arjantin tangoları söylüyor diye kimse beş kuruş ödemedi ona. Çabuk bıktılar tangodan ve ondan. Bir dönemdi o: Orhan, tangoları yeniden gündeme getirmişti. Üstelik bariton sesiyle o baygın ezgilere erkeklik vererekten... Yeniden moda oldu tangolar onun sayesinde. Yedisekiz yıl fırtına gibi esti; Viejo Almacen'de, Cafe Coriente'de, Splendit'de, Londra'da Savoy Oteli'nde, Olympia'da çılgınca alkışlandı. Sonra bıktılar. Başka şeyler söylemesini istediler: Hafif müzik, pop şarkıları... Oysa dünyaya tango söylemek üzere gelmiş gibiydi Orhan. Bu hakkı elinden almak istemelerine, daha doğrusu gerçek işlevini yerine getirmesine engel olmalarına akıl erdiremiyordu. Bir peygamber sanıyordu kendini; insan beğenisine doğru yolu gösterecek bir peygamber. Hem sonra daha kim bilir neler isteyeceklerdi ardından: Alaturkayı, arabeski de denemesini belki. Türkiye bıkmıştı tangolardan, Avrupa da, Latin Amerika da. Yoksulluk, hüzün, düşkırıklığı yüklü mahalle edebiyatından –ne kadar gerçeği söylese de, belki de asıl böylesine gerçek oldukları için– usanmışlardı. Zaten soylu müziklerin çalındığı, dinleyicilerin seçkinlerin oluşturduğu kulüpler yok artık; varsa yoksa gazinolar. Çatal-bıçak sesleri, rakı kokuları içinde bir Orhan... Olacak iş mi?

O zaman bu hikâye burada biter, dedi ve atölyesini açtı. Şimdi birtakım dostları evlerine çağırıyorlar onu, özel konserler versin diye. "Senin sesin, kadın bedeni için afyon gibidir," diye yazmıştı bu dostlardan biri. Bu tür dostlukları kıskanmam da onlara aldırmamayı öğrenmem de aynı sonucu doğurdu: Orhan'ın öfkesini. "Hastasın," diyordu bana, "Hastasın sen!" Olabilir de, hasta bir kadına neden kızılır, onu anlamıyorum.

Dostların sayısı da azalıyor giderek. Kimileri ölüyor, kimileri de... İnsanların zamanı mı azalıyor, nedir?

Gümüş tencereyi yalnız ben kullanmadım bakır yerine. Herkes kullanmaya kalkıştı, en başta emprezaryolar.

"Tanrı'ya şükür, biz birbirimizi, kısa bir süre için de olsa, çok sevdik."

Yalnız adam... Kendini taşıdı durdu. Önceleri dünyanın dört bir yanına... Yalnızca bariton sesiyle değil, kendine özgü bir teknikle çaldığı bandoneon'uyla da bir taneydi: Ağlayan bandoneon, yalnız bandoneon diyorlardı. Ününün doruğunda yalnız olmak istedi hep, gereksiz yüklerden arınmış olarak.

Yalnız olmak, bizsiz olmak demeye geliyordu. Kalabalıkların ortasında tek başınalığını, yeteneğini, ününü, duyduğu, duyurduğu güzelliklerin esrikliğini tek başına yaşama tutkusunu bizsiz tatmanın doğal hakkı olduğuna da inandı. Ama kötü günlerini, yenilgisini bizimle bölüşmekten çekinmedi. Daha doğrusu yenilgiyi bizim sırtımıza yükleyip radyo-televizyon onarım atölyesinde ellerinin becerisinden aldığı tadı, güveni, yeni yaşama sevincini kendine sakladı.

Bir lanet gibi bağrıma saplanmış bu aşkla... Evet, onu sevdim. Sevdim ve sanki suç işledim. Tanrım, o benim gerçekten ilk aşkımdı. Gerçek aşkımdı. Ve son aşkımdı. Çünkü hiçbir kadını öyle sevmedim ben. Kimse böylesine başımı döndürmedi. Gövdesine sarıldığımda, omurgalarının çevresinden parmaklarıma yayılan titreşimleri beynimin içinde, ta yüreğimde duyduğum kadındı o. Hiçbir kadını böyle sevmedim. Çünkü ötekilerin hepsi tutkuydu, yalnızca *pasión*, o kadar. Belki değildi, tutku bile değildi. İlgilendiğim kadının varlığı bir tür güven oluştururdu belki, vazgeçemediğim bir güven duygusu. Karım da bu

güveni gereksiniyorsa ona sahip olabilirdi kolayca. Yüzüne gözüne bulaştırmadan, ona buna rezil olmadan dilediğince güven içinde olabilirdi. Sesimi çıkarmazdım, aldatıldım diye düşünmezdim bile.

Çünkü hayatı düşünmeden kabul ederim ben, yargılamadan. Kimsenin osunu, busunu araştırmadım; kendimi de öyle pek iyi tanımam. Birçokları gibi, aaa, bak ben hiç öyle düşünmem ya da şu şu şu davranışları hiç sevmem, diyemem.

Çok kez sordular bana, neden Arjantin tangoları? Cevap veremedim. Ama onları seçmek, yaşamayı seçmek gibiydi.

Aşkım hiç bitmeyecek,
Bil ki o dönmeyecek

diyemezdim ben. Bu yaşama aykırıdır çünkü. Ama

Adios muchachos, companeros de mi vida

diyebilirim rahatlıkla. Böyle söylemek yaşama aykırı değildir, yaşamın kendisidir.

Bütün bunları anlatmak zorunda mıyım? Hesaplaşmak... Yok böyle bir şey sözlüğümde. Diyelim: Açıklamak. Bu da gereksiz. Ben bir müzisyen olarak... Ne miyim? Bilmiyorum. Belki sözle anlatılamayanın peşindeyim. Eğer her şey yalnızca söze dökülebilseydi, bu mümkün olsaydı, müzik, şarkı doğmazdı. Karım, iyi konuşur. Herkes dinler onu. Yani yıllar önce iyi konuşurdu, yıllar önce herkes onu dinlerdi demek istiyorum. Bir söz ustasıydı, kısacası kandırırdı çevresindekileri. (Ah, gene konuşsaydı keşke, konuşsaydı da kandırsaydı... Avuçları şakaklarına dayalı, gözlerini bataklık buğularına dikmese... Kimsenin görmeye dayanamayacağı çürümüş, kokuşmuş, ürkünç görüntülere dalıp gitmese... Yüzü, tüm kanı akıp gitmişçesine bembeyaz...) Çünkü sözler düşünceleri yansıtmaz, düşünceleri değiştirir. Söz, insanı aldatır, aldatmak içindir. Ama müzikte aldatmak olmaz. Çok ince, gene de bilinen ölçülere sığmayan ulu bir şeydir müzik.

Ben müziği seçtim, konuşmayı unuttum. Ah, sözler, *palab-*

ras... Müziği başlatır, sonra sessizce çekilir. Müzik varken söz susar. Karım bunu anlamadı.

Oysa gerçekten sevmiştim onu. Geçti ama olsun. Biz birbirimizi kısa bir süre için de olsa çok sevmiştik ya... Hatırlamasak da olur. Çünkü günlük hayat, anılardan daha güçlüdür. Benim tangolarım gündelik hayatı, gündelik sevinçleri dile getirir. Sonra biter. Bir başkası başlar. Sonra gün gelir, tangolar da biter. Yalnız hayat sürer.

Pardone me si alguna vez te ho dado dolor

Anlamadı.

Bırak beni!

Ya da sakın bırakma, ne olur!

Aşk bir Arjantin tangosudur; anlamlı, coşkun, gerçek, acı dolu ve güzeldir, gene de geçici. Kısa sürdüğü için onca yoğun olan duygularımızdan neden bir hayat yaratmaya kalktın? İşini bıraktın, zekâna yaraşan bir koltuğun olmadı?

Hayır, vazgeçiyorum. Kimseyi deşmeye hakkım yok. Gerçeklere boyun eğmekle yetinmeli.

"Sen bir ağacı sever, bir kadını unutursun!"

Böyle söylemiştin bir zamanlar. Bir zamanlar konuşurdun benimle. Suskunluğun, fırtınayla sarsılmış, sonra öylece, o dağınıklık içinde kala kalmış çıplak ağaçların, ölü yaprakların, çürük bir suyun durgunluğuna benzemese, suskunluğundan hoşlanabilirdim.

Şimdi işimi seviyorum. Radyoların, televizyonların yüreklerine kulağımı verdiğimde Arjantin tangolarını unutuyorum. Sen işimi aşağılık buluyorsundur belki. Belki neden bu yüzden acı çekmediğimi kendi kendine açıklamışsındır çoktan. İyi. Ama açıklamanı kendine sakla, bana bir şey söyleme.

Bencil miyim? Hak etmedim mi, eğer adı bencillik bile olsa... Bu durumumla yetin, yetinmek zorundasın. Çünkü ben kendim zaten yetiniyorum.

Kendime acımıyorum, yetiniyorum.

İşte bu kadar. Siz, sizler... Kayınvalidem, karım, kızım olarak sizler... Duyuyor musunuz? Hepsi bu kadar. Bana olan sevginizi, benden hakkınız olduğunu sandığınız haklar koparmak için kullanmayın. Benimle yetinmekten başka çareniz olmadığını anlayın.

Kaset bitti. O zaman banyodan çılgınca sesler geldiğini duydum, koştum.

Deminden beri sesleniyorum. Havluları almış, yerine yenilerini koymamışsın. Her zamanki gibi.

Ah bu annem, ne diye karışır evimin havlularına.

On yıl oluyor. Belki daha az... Zamanı karıştırmaya başladım artık. Yalancı umutlara paydos, dedim. Cennet hayallerinden bıktım. Cehennemi kabul ediyorum. Nefreti kabul ediyorum. Sevgimi istemiyorsan, sevgime, benimki gibi bir sevgiyle karşılık verecek gücün yoksa iyi... O zaman nefreti denerim ben de. Nefretimin soğukluğunda don... Üşüyerek, titreyerek, donarak öl. Ölüşünü seyredeyim.

Sevgisi güçlü olanın nefreti de daha güçlü olur, sanırdım. Oysa onun nefreti baskın çıktı. İçimdeki tüm sıcaklığı aldı; güzelliğimi, gençliğimi, ışığımı aldı. Çevrem, çevremdeki dünya karanlıklara büründü. Toz kokusundan boğuluyorum. Temizlikçi kadını çağırıyorum; her yeri sabunlu sularla ovdurup, ıslak bezle toz aldırtıyorum. O gidiyor, ben tozda, toz kokusunda boğuluyorum.

Kızım uyandı, babasıyla konuşuyor. Daha doğrusu konuşmayı deniyor. Çünkü Orhan, kızıyla konuşmayı beceremez. Gene de kısık kahkahaları geliyor kulağıma.

Kızım, gümüş şamdanlardan, tablodan, yapılmayan düğünden hiç söz etmiyor babasına.

1983

PORSELEN BEBEK

1996

Porselen Bebek

— Hani o eski, küçük evimiz vardı ya, onu anlatsana, dedim ablama.

— Hangi eski, küçük evimiz, diye sordu ablam.

— Canım, hani vardı ya, ormanda.

— Saçmalamasana! Ormanda falan oturmadık biz. Son günlerde ha bire saçmalıyorsun. Bir sürü uyduruk şey anlatıyorsun.

Bir süre düşündüm. Ablamın beni başından savmasını istemiyordum.

— Belki ormanda oturmadık ama iyi biliyorum, bir sürü ağaç vardı. Bizim küçük evimiz de işte bu ağaçların ortasındaydı.

— Öyle bir evde de oturmadık. Dedim ya, uyduruyorsun.

— Ama sen anlatmıştın. Nasıl unutursun? Küçük, küçücük bir evdi, demiştin. Evimizin arkasından dere geçiyordu. Üzerinde tahtadan bir köprü bile vardı. Şöyle yay gibi...

— Biz öyle bir evde oturmadık hiç. Hep bu kentteydik. Kentte bahçesinde dere geçen bir ev görülmüş şey mi?

— Ama ben biliyorum. Hatta küçük evimiz duvarda asılı duruyordu. Her yanı tahtadandı.

— Tanrı iyiliğini versin senin. O bir duvar süsüydü. Tahtadan yapılma küçük bir ev... Evet, şimdi hatırladım.

— Nerede peki o şimdi?

— Bir gün çivisinden düştü. Parçalandı. Annem de çöpe attı.

— Ya, dedim.

Doğrusu çok üzülmüştüm. Demek ki küçük evimiz parçalanmıştı. Acaba hiç onarılamaz mıydı? Annem neden kırılan her şeyi çöpe atar bilmem ki. Babamsa hiç anneme benzemez. O bizim olan bir şeyi, eskise bile, kırılıp parçalansa bile çöpe atmaya kıyamaz. Sözgelimi bir kahve fincanı kırılsa hemen yapıştırmak ister. Ama annem hemen karşı çıkar:

Kırılan bir şey, der, onarıldı mı eskisinin yerini hiçbir zaman tutmaz. En iyisi atmalı onu. Hiç değilse gözümüz görmez. Gözümüz görmeyince de unutur, gideriz.

Ama işte ben küçük evimizi unutmamıştım. Yani onu çöpe atmak işe yaramamıştı. Birkaç gün sonra gene ablamın yanına gittim.

— Olsun, dedim, sen gene küçük evimizi anlat bana.

— Valla kafa şişirdin artık.

— Bak, küçük küçücük bir evdi. Ne de güzeldi. Yukarda çatıda küçük bir de odası vardı. Bizim odamız. İkimiz orada yatardık. Derenin sesini duyardık. Derenin sesini dinleye dinleye uyurduk hani.

— İşte hepsini biliyorsun ya.. Bana anlattırıp ne olacak?

— Sen anlatınca başka oluyor ama. Dinlemek hoşuma gidiyor.

— Rahat bırak beni. Görüyorsun ders çalışıyorum. Hem bütün bunları çoktan unuttum. Canın o kadar sıkılıyorsa, git, pencereden bak.

"Git pencereden bak," demesi kolay. Pencereden bakınca canımın sıkıntısı geçiyor mu sanki? Karşımda apartmanlar.. apartmanlar... apartmanlar... Bir gün üşenmedim saydım: tam yüz tane pencere vardı. Belki daha fazla pencere vardı ama ben ancak yüze kadar sayabiliyordum. Bazen pencerelerin birinden bir çocuk bakıyor... Yüzü gülmeyen bir çocuk. Belki o da bizim blokların pencerelerini sayıyor. Pencereden bakınca ağaçlar, ormanlar, dereler, tahta köprüler görünmüyor ki. Demek bizim küçük, tahtadan bir evimiz olmamış hiç. O yalnızca bir oyuncakmış. Kırılınca da çöpe atılmış.

Bir gün babamın arkadaşı bir resim getirdi. Onu duvara, büfenin üzerine astılar. Ablam,

— Bu ne biçim resim, dedi. Çok kötü yapılmış. Üstelik eski moda.

— Yabancı bir ülke olmalı burası, dedi ninem. Baksanıza kuleler falan... Yabancı bir ülkeden bize ne canım? Cami resmi olsaydı bak, o zaman anlardım.

— Büfenin üzerine meyve resmi daha yakışırdı, dedi annem de.

— Arkadaşımın armağanına el süreyim demeyin sakın, diye kestirip attı babam.

Gittim, babamın elini tuttum. Çünkü ben resmi sevmiştim.

Sonra artık hiç pencereden bakmadım. Hep resmi seyrettim.

— Abla bak, dumanı tüten kavakları görüyor musun?

— Nerede?

— İşte bak, orada.

— Benimle alay mı ediyorsun sen? O sadece çit.

— Ama orası yabancı bir ülke. Orada "çit"e "dumanı tüten kavak" diyorlar.

Ablam kahkahalarla güldü.

— Demek yabancı dil de biliyorsun sen, dedi.

— Elbette. Şuna da "saat yelkovanlı merdiven" diyorlar.

Böyle deyip ağaç kümelerinin ardından seçilen bacaya benzer bir şeyi gösterdim.

— Peki, senin bildiğin bu yabancı dilde suya ne diyorlar. Hani şurada akan suya?

— Üç başlı kızıl turna.

— Amma da uzunmuş bu dilde kelimeler. Çok zor olmalı bellemesi.

— Ne demezsin, dedim şişinerek.

— Az kısaltsan olmuyor mu?

— Benim elimden ne gelir? Onlar öyle konuşuyorlar.

Sonra bir gün yemekte,

— Ben yabancı ülkelere gitmek istiyorum, dedim.

— Öyle ya, dedi ablam da, nasıl olsa dillerini de öğrendin.

Kimi zaman böyle anlayışlı oluyordu da, şaşırtıyordu beni.

— Neden ille de yabancı ülkeler ama, diye sordu babam.

— Oralarda hep ağaçlar, ormanlar var. Pek ev yok. Hele apartman hiç yok.

Nedense herkes güldü. Ninemden başka. O,

— Yabancı ülkelerde işin ne? dedi kaşlarını çatarak.

Yabancı ülkelere gitmeme ninemden başka karşı çıkan olmamıştı. Ama o her yeniliğe karşı çıkardı zaten. Ne de olsa yaşlıydı. Yolculuktan korkmakta haklıydı. Böyle düşünüp rahatladım. Şimdi bütün sorun, yola çıkacağım günü saptamaya kalıyordu. En iyisi güneşli bir günde yola çıkmaktı. Gerçi resimde yağmur falan yoktu. Ama oraya varana dek ıslanmak işime gelmezdi doğrusu. Çünkü bisikletle yolculuk yapacaktım. Param olmadığına göre başka bir taşıt aracı seçmem olanak dışıydı. Bir sabah uyandığımda havanın açık olduğunu gördüm. Hemen kalkıp giyindim. Ne olur ne olmaz, diye düşünerek yanıma kazağımı da aldım. Kendime bir de yiyecek çıkını hazırladım. İçine ekmek, peynir, domates bir de elma koydum.

Ve yola koyuldum. İyi bir çocuk olarak evdekilere haber vermem gerekirdi tabii. Ama ne de olsa onlara yabancı ülkelere gitmek istediğimi söylemiştim. Ayrıca ablam, gideceğim ülkenin dilini öğrendiğimi biliyordu. Bu kadarı yeterdi. Beni merak etmezlerdi.

Bir süre bozkırın ortasında yol aldım. Çevremde hiç ağaç yoktu. Sonra kapkara bir çizgiye ulaştım. Bu, her halde sınır çizgisiydi. Çizginin bizim ülkeye ait olan yanında birkaç uzun kavak, kavakların dibinde çiçek açmış hindibalar vardı. Sınır çizgisinin öte yanı ise bomboştu. "Tıpkı uzay gibi," diye düşündüm. Ama ben uzaya gitmek istemiyordum. Yanımdan hiç eksik etmediğim boya kalemlerim geldi aklıma. Kutuyu cebimden çıkardım. Kahverengi kalemle üzerinden geçebileceğim güzel bir yol çizdim. Asfalt değil tabii, toprak bir yol. Sağa sola, üzerinde renk renk çiçekler açmış yemyeşil bir çayır çizdim. Göğü maviye boyamayı unutmadım. Ama hiç bulut koymadığımdan, göğü boyarken mavi kalemim yarıya indi. İnsan resmi çizmeye kalkışmadım. Bir kez beceremem, sonra da bana "buralarda ne dolanıyorsun? Hadi git evine," diyenler çıkabilirdi. Büyüklere güven olmuyor pek. Çocuklar da bisikletime binmek isterlerdi belki. Binsinler ne çıkar, ama yolumdan alıkoyarlar beni sonra. Kısacası insan resmi çizmedim.

Kendi çizmiş olduğum yolda, kendi çizdiğim çayırlara ba-

karak neşeyle yol alırken bir de baktım, otlar uzuyor, uzuyor, rüzgâra kapılıp bir güzel dalgalanıyor. Derken çayırlar bitti, küçük çalılıklar, fidanlar başladı. Ötelerde bir ulu orman vardı. Bütün bunları ben çizmiş değildim. Yoksa resimdeki kasabaya mı yaklaşıyordum?

O sırada yorulduğumu fark ettim. Bisikletimi bir ağaca dayadım, kendim de ağacın gölgesine oturdum. Çıkınımı açıp karnımı doyurdum. Ne var ki bir tek elma susuzluğumu gidermemişti. Başımı kaldırıp altında oturduğum ağaca baktım. Ve sevinçten bir çığlık attım. Ağacın üzerinde iri iri, olgun armutlar vardı. Üstelik ağaç da pek yüksek değildi. Hemen ağaca tırmanıp birkaç armut topladım. Yere inince nedense bizim manavın çırağı gibi yapmak geldi içimden. Armutlardan birini gömleğimin koluna sürtüp parlatmak istedim. Tam o sırada birtakım sesler duymayayım mı? Çevreme bakındım: Karşımda tek katlı kırmızı damlı evleri, tıpkı bizim evde, büfenin üzerine asılı resimdekine benzeyen soğan biçimindeki kulesiyle bir kasaba duruyordu. Tarlaların arasından geçen dar yolda beş-altı adam yürüyordu. Bağıra çağıra. Adamlar yaklaştıkça yüzlerini de seçmeye başladım. En önde kısa boylu, gaga burunlu, sıska bir adam vardı. En çok o bağırıyordu. Sıska olmasına sıskaydı, gene de kendine göre bir göbeği vardı. Göbeğinin üzerinde altın zincirlere bağlı kocaman bir de saat asılıydı. Siyah beyaz kareli ceket pantolonla kırmızı bir yelek giyinmişti. Şapkası elindeydi. Çıplak başını ikide bir mendiline siliyordu. Ötekilerin giyimi onunki kadar iyi değildi. Çoraplarının içine soktukları bezden pantolonlar, soluk gömlekler giymişlerdi. İkisinin elinde tüfek bulunuyordu.

Tam karşıma gelince durdular. Hâlâ konuşuyorlardı. Çok da kızgın görünüyorlardı. Ne dediklerini bir türlü anlamıyordum. Demek ki dillerini doğru dürüst öğrenememiştim. Üstelik o kadar dikkat ettim, ne "dumanı tüten kavak" ne "saat yelkovanlı merdiven" ne de "üç başlı kızıl turna" dediler. Sonunda dillerini anlamadığımı fark edip ellerini, kollarını sallamaya başladılar. O zaman kendileriyle gelmemi istediklerini anladım. Canım onlarla gitmek istemiyordu, ama elimden ne gelirdi? Onlar altı kişiydiler, bense küçük bir çocuk. Bisikletimi bile al-

madan düştüm önlerine. Üstelik o iki silahlı adamı iki yanıma diktiler. Demek ki benden korkuyorlardı. O sırada aklıma nedense bizim mahallenin oğlanları geldi. "Beni böyle görselerdi," dedim içimden.

Kasabanın girişinde oldukça büyük bir kalabalık tarafından karşılandık. Orada bizim için, yani benim için toplanmış olmalılardı. Çünkü hemen peşimize takıldılar. Biz yürürken evlerden insanlar çıkıyor, peşimdeki kalabalığa katılıyorlardı. Evde kalanlar da hiç değilse pencerelerden, balkonlardan yarı bellerine kadar sarkıp bize bakıyorlardı. Böyle bir şey ilk kez başıma geliyordu. İlk kez onca insan benimle ilgileniyordu. Oysa ben ancak politikacılarla, sporcularla, bir de şarkıcılarla böyle ilgilenilir sanırdım. Babam kocaman bir adamdı, ama başına şimdiye dek böyle bir iş gelmemişti kuşkusuz. Çünkü "ben küçük bir memurum," der durur hep. Ama işte şimdi herkes benimle ilgileniyordu. Bir ara öylesine kendimden geçtim ki, pencerelerden bakanlara el sallayacaktım nerdeyse. Bereket versin, gözüm yanımda yürüyen adamların tüfeklerine takıldı da vazgeçtim. Öyle ya, yalnız politikacılar, şarkıcılar, sporcular ünlü değillerdi. Yanında jandarmayla, polisle yürüyen suçlularla da ilgilenirdi herkes.

Derken kasabanın alanına geldik. Tabii burası yabancı bir ülke olduğu için, bizim kasabalarımızın alanlarına benzemiyordu. Ortada küçük bir havuz vardı. Çevresinde de kıpkırmızı çiçekler. Alanın çevresine iki-üç katlı, beyaz duvarlı, balkonlu evler sıralanmıştı. Biz bu evlerden en büyüğüne girdik. Altın saatli sıska, silahlı adamlar, bir de ben. Ötekiler dışarda kalıp yüksek sesle konuşmaya başladılar.

Tırabzanları oymalı, koyu renk tahta merdivenlerden yukarı çıktık. Genişçe bir sahanlığa geldik. Orada bekçi gibi giyinmiş bir adam karşıladı bizi ve sağdaki ilk kapıyı açtı. Yalnız başıma içeri girdim. Arkamdan kapıyı kapadılar, sonra da kilitlediler. Güneş batmak üzereydi. Loş ışıkta çevreme göz gezdirdim. Odada, dört köşesinde burgulu sütunlar yükselen tahta bir karyola, sallanır bir koltuk, iskemle, masa, bir de dolap bulunuyordu. Pencerede mor yapraklı perdeler asılıydı. Soldaki dar kapıyı yokladım; küçük bir banyoya açılıyordu. O zaman rahatladım. Burası tutukevi falan değildi. Düpedüz bir oteldi işte.

Yatağın üzerine oturdum. Oturmamla birlikte yatak altımda yaylanıverdi. Bu, çok hoşuma gitmişti. Keyifle zıpladım durdum. Sonra aklıma geldi: Pencereden ağaçlar, orman, dere görünüyor muydu acaba? Perdeleri çektim, baktım: Gerçekten her şey tam da küçük evimizde olduğu gibiydi. Ağaçlar, ağaçların arkasında küçük bir dere, derenin üzerinde de tahtadan bir köprü. "Yarın bahçeyi dolaşırım," diye düşündüm. "Sonra köprünün üzerinden geçerim." Derenin sesini duyarak uyumak için pencereyi açık bıraktım.

Sabah sabah gözlerime dolan güneşle uyandım. Ayrıca odada yalnız değildim. Sarı saçlı bir kız bana kahvaltı hazırlıyordu. Yataktan kalktığımı görünce gülümsedi. Pembe yanaklı, pırıl pırıl parlayan bir kızdı bu. Yeşilli, pembeli, mavili eteği, pembe yeleği, beyaz gömleği, çorapları, kolları, saçları, yanakları, kısacası her şeyi parlıyordu. Tıpkı porselenden yapılmış bir bebek gibi. Durmadan da gülümsüyordu. Üstelik akıllı bir kız olmalıydı. Ötekiler gibi dillerini anlamadığımı bile bile konuşmaya yeltenmiyordu benimle. Yalnızca gülüyordu. Gülerek sofrayı gösterdi. Sonra giysilerimi alarak dışarı çıktı. Hâlâ gülümsediğine göre giysilerime kötü bir şey yapmayacaktı kuşkusuz. Sözgelimi getirdiği kahvaltıya karşılık onları çalmayacaktı.

Karnım çok acıkmıştı. Sütlü kahveyi, balı, kaymağı, tulum peynirini silip süpürdüm. Annem, kaymak yediğimi görse ne kadar şaşırırdı, diye düşündüm. Kaymaktan hiç hoşlanmam da...

O sırada porselen abla giysilerimle içeri girdi. Onları fırçalamış, ütülemiş, pabuçlarımı da boyamıştı. Onunla konuşmadan edemedim:

— Sağ ol, porselen abla, dedim.

O da:

— Porselen, diye tekrarladı. Sonra eliyle ağzını kapatıp gülerek dışarı kaçtı. Demek ki "porselen" sözcüğünü buralılar da kullanıyorlardı.

Porselen abla gider gitmez içeri dünkü sıska ile silahlı adamlar girdiler. Sıska hâlâ öfkeliydi. Hâlâ konuşuyordu. Sert bir el işareti yapınca peşine düştüm. Merdivenlerden inip alana vardık. Kasaba halkı alanın çevresine sıralanmıştı. Alanı boy-

dan boya geçip karşıdaki yapıya girdik. Burası sinema ya da tiyatro salonunu andırıyordu. Halk, okul sıralarına benzeyen yerlere kadınlı erkekli doluşmuştu. Aralarında çocuklar bile vardı. Sahnenin yeşil kadife perdeleri kapatılmış, üzerine arslan resimleri, yıldızlar ve kartallarla süslü bir bayrak asılmıştı. Perdenin önündeki kürsüye iri yarı, göbekli, pos bıyıklı bir adam geçti oturdu. Beni de en öndeki sıranın orta ucuna oturttular. Yanımdaki delikanlı eğilip eğilip yüzüme bakıyordu. Sıska adam da tam karşımda kürsünün önünde duruyordu.

Kürsüdeki adam, yumruğunu masaya indirip gürültü edenleri susturunca, sıska, bir-iki öksürüp boğazını temizledi ve konuşmaya başladı. Ondan sonra da susmak bilmedi. Öyle ki, yutkunmaya zaman bulamadığından, ağzının iki yanında biriken tükürükler kabarıp taşmaya başladılar. Salondakilerin başları önlerine düşüyor, iki silahlı adamın dürtüklemeleriyle uyanabiliyorlardı ancak. Bu yüzden o silahlı iki adam salonda oradan oraya koşup duruyorlardı. Sonunda sıskanın bile uykusu geldi. Gözlerini var gücüyle belertmeye çalışıyordu ama ne fayda. Artık ayakta iki yana sallana sallana konuşmaya başlamıştı. Benim de canım çok sıkılmıştı. Patlayacaktım nerdeyse. Dünden beri herkes konuşuyor, susuyordum. Sonunda konuşmaya, hem de komik bir öykü anlatmaya karar verdim.

Aslında komik öykü anlatmayı hiç beceremem. Daha öykünün yarısına bile gelmeden başlarım gülmeye. Ben karnımı tuta tuta yerlerde yuvarlanırken, karşımdakiler garip garip yüzüme bakarlar. Kısacası rezil olurum. Ama burada daha öyküyü bitirmeden gülmeye başladığımı kimseler anlamayacaktı nasıl olsa. Bu fırsat da bir daha elime geçmezdi.

Ben söze başlayınca bizim sıska susmasın mı? O uykulu gözlerini alabildiğine açıp yüzüme dikti. Ben de öykümü hiç gülmeden sonuna dek anlatmayayım mı? İşte o zaman çok garip bir şey oldu. Sıska iki büklüm olup, katıla katıla gülmeye başladı. Güldü, güldü... Sonunda da pattadak yere düştü. Kolları iki yana açık, bir bacağı havada katıldı kaldı.

O düşer düşmez bir uğultudur koptu. Halk bana doğru koşuşuyordu. Kimi sırtımı okşadı, kimi omzumu yumrukladı, kadınlar şapur şupur yanaklarımdan öptüler. Daha sonra omuz-

larına alıp dışarı çıkardılar. Artık ne kadar öpüldüm, ne kadar yumruklandım bilmiyorum. Sonunda onlar da yoruldular ben de. Ve birer birer çekilip gittiler. Kasabanın alanında tek başıma kaldım.

Birden aklıma dün kaldığım odadan gördüğüm bahçe, dere, derenin üzerindeki köprü geldi. Oraya gitmeyi ne kadar istiyordum. Ama çevremde kimse kalmamıştı. Üstelik derdimi onlara anlatabilecek miydim bakalım? Üstelik bu ülkede belki de bahçede dolaşmak da suç sayılabilirdi pekalâ. Çaresiz kasabadan çıkmaya ve bisikletimi bulmaya karar verdim.

Köyden çıkarken porselen ablamı görmeyeyim mi? Sahi, o ne alandaki, ne de salondaki insanların arasındaydı. Bana onca gösteriyi yapanların arasında da yoktu. Demek ki beni yalnız görmek istemişti. O güzelim gülüşüyle bana yaklaştı. Elime bir paket verdi. Sonra arkasını dönüp gitti.

Armut ağacının altına varana değin paketi açmadım. Orada armut ağacının altında açtığımda bir de ne göreyim? Küçük porselen bir bebek. Tıpkı porselen ablaya benzeyen bir bebek. Aynı sarı saçlar, aynı gülüş, aynı giysiler... Çok ama çok sevindiğimi söylemeye gerek var mı?

Yolculuğumun istediğim gibi geçmediğinden kimseye söz etmedim. Kimseye ait olmayan armutları aldım diye tutuklanmış, sonra da bir adamın ölümüne sebep olmuştum. Gerçi adamın ölümüne herkes sevinmişti ya, olsun. Hoş, belki de adam ölmemişti de, yalnızca bayılmıştı. Gülmekten kimsenin öldüğü görülmemiştir benim bildiğim. Gene de bunları kimselere anlatamazdım.

Porselen ablayı da anlatamazdım kimselere. Bu yüzden onun bana armağan ettiği bebeği elimden geldiğince sakladım. Ama sık sık ona bakmaktan kendimi alamıyordum. Çünkü onun gülüşü kimsede yoktu. Kimse onun gibi gülümsemiyordu bana. Annem, çok işi olduğundan çok yoruluyordu. Bazan gülmeyi unutuyordu. Ablam, "dersim var, git başımdan" diyordu. Ninem namaz kılıyor, Tanrı'yı düşünüyordu. Babamı zaten az görüyordum. O da ikide bir, "ben önemsiz bir memurum," diyordu. Porselen abla yorgun değildi. "Git başımdan," demiyordu. Önemsiz biri olduğunu da sanmıyordu.

Ama bir gün ablam porselen bebekle yakaladı beni.

— Bu ne, diye sordu. Cevap ver.

Cevap vermedim.

— Çaldın öyleyse, dedi.

Sonra babamın annemin karşısına sürükledi beni.

— Bu çocukla ilgilenmiyorsunuz, dedi. Bakın, bir biblo çalmış işte.

— O biblo değil, diye bağırdım. Hem çalmadım ben. Bir armağan o.

Babam,

— Bak, armağan diyor, dedi.

— Laf işte, armağanmış. Peki sorun, kim armağan etmiş öyleyse!

— Gerek yok, dedi babam, madem armağan diyor, armağandır. İlerde canı ister de bir şeyler anlatmak isterse anlatır. Şimdi bırakın.

Gene gidip babamın elini tutmak istedim. Çok istedim bunu. Ama yapamadım. Gidip konuk odasının karanlığına, sessizliğine sığındım.

Arnavutlar

Oturma odamızda yağlı boya bir resim asılıydı. Ona nedense 'tablo' derdik. Evimizde başka resimler de vardı. Annemizin, babamızın yatak odalarında, bizim yatak odamızda, mutfakta, koridorlarda resimler asılıydı. Ama onlar yalnızca resimdi. Eski takvimlerden koparılmışlardı. Kiminde karlı dağlar, kiminde ağaçların arasından geçen ince bir su olurdu. Duvarlar badanalanırken bu resimleri çıkartmak gerekirdi. Annem, badana bittikten sonra onları yeniden asmaya kalktığında, tertemiz duvarlarda resimlerin fazla kirli ve yıpranmış göründüğünü düşünür, üzülürdü. Yerine koyacak yeni resimler varsa onları asardı. Yoksa eskilerini asardı gene. Ama her gün söylenirdi:

"İyice eskimiş bu resimler," derdi.

Tablo'nun yıprandığından, eskidiğinden kimse yakınmazdı ama. Çünkü tablo sararmaz, kirlenmezdi. Ve hep o eski yerinde, sedirin karşısında asılı dururdu. Bacaklarını iki yana açmış, pos bıyıklı bir adamın resmiydi bu. Sağ kolunu yana doğru açmıştı, kabzası yere dayalı uzun bir tüfek tutuyordu sağ elinde. Sol elini ise belindeki kalın kuşağa sokmuştu. Başında beyaz bir fes vardı. Mavi renkteki ceketinin üzerinde çapraz fişekliği asılıydı. Pantolonu bacaklarını sımsıkı sarıyor, daracık paçaları uzun yün çoraplarının içine giriyordu. Babam, evimize gelen herkese tabloyu gösterir,

"Dedem," derdi. "Tirana eşrafından. Kendisi Arnavuttur."

Dedesinin Tirana eşrafından Arnavut Ali Rıza bey olduğunu bize de pek çok kez anlatmıştı. Ne var ki biz (yani ablam,

abim, annem ve ben) babama hiçbir zaman dedesi hakkında soru sormamıştık. Evimize gelen tanışlarımız da babamın dedesi Tiran eşrafından Ali Rıza beyle ilgilenmezlerdi.

Bir gün okulda, öğrencilerden biri tarihi bir öykü okudu. Öyküde Arnavut Yahya Paşa'nın kahramanlıklarından söz ediliyordu. O akşam babam eve gelince sordum:

"Baba," dedim, "şu senin deden paşa mıydı?"

Babam, nedense, cevap vermeden önce bir süre duvardaki resme baktı.

"Hayır," dedi sonra, "paşa değildi. Bu resimde görüldüğü gibi mülazımdı. Tabii zamanla yükseldi. Bir şarapnel parçasıyla vurulup şehit edildiğinde kolağasıydı."

Annem takıldı:

"Senin deden seksen yaşında ölmemiş miydi? Hem yatağında ölmemiş miydi?"

"Kim?"

"Deden."

"Dedem kahraman bir askerdi," dedi babam yalnızca.

Tabii bu, annemin sorusunun yanıtı değildi. Zaten biz annemin daha fazla konuşmasına fırsat vermedik. Hepimiz bir ağızdan soru sormaya başladık:

"Dedenin beline sardığı şeye ne denir?"

"Arnavutlar hep böyle bıyıklı mı olur?"

"Sen de Arnavut musun?"

"Peki, biz de Arnavut sayılır mıyız şimdi?"

Daha sonra da babama Arnavutça bilip bilmediğini sorduk.

"Elbetta bilırım," dedi.

"Konuşsana biraz. Arnavutça konuşsana. Arnavutça 'kedi' desene..."

"Kedı."

"Çocuk de..."

"Çocok."

"Masa?"

"Maso."

"Bizimle eğlenmiyorsun ya baba? Bu kadar kolay mıdır Arnavutça?"

"Kolaydır elbetta."

"Bize de öğretsene, ne olur!..."

"Sözcüklerin ilk sesli harflerini olduğu gibi bırakacaksınız. Sonra gelenleri değiştireceksiniz. İ'leri ı, e'leri a, a'ları o yapacaksınız. Tabii ö yapmanız da gerekebilir. Bazan kurala uyulmadığı da olur."

Annem,

"Neler saçmalıyorsun!" diye çıkıştı babama.

Anneme aldırmadık.

"Hadi Arnavutça konuşalım," dedik babama.

"Olor."

"Önce sen başla ama."

"Ekmök yer misın?"

"Yemöm."

"Aferın. Pöki ne yersın?"

"Tatli yerım."

"Çok güzal."

Derken ablamla abim de bize katıldılar. Hep birlikte Arnavutça konuşmaya başladık. Artık her akşam Arnavutça konuşuyorduk. Arnavutça'yı öğrenmiştik. Arada yanlışlar yaptığımız oluyordu tabii. Babam da bu yanlışları hemen düzeltiyordu. Yazık ki annem bize katılmıyordu. Annem, Arnavutça öğrenmek istemiyordu. Üstelik Arnavutça anlamıyordu. Hızımızı alamayıp onunla da Arnavutça konuşmaya kalkıştık mı, hemen azar işitiyorduk.

"Doğru dürüst konuşun!" diyordu.

Babam ayrıca Arnavutlar hakkında da bilgi veriyordu bize. Arnavutlar kahraman, temiz yürekli, akıllı ve iyilik yapmayı seven kişilerdi. Arnavutluğumuzla ne kadar övünsek azdı doğrusu. Ayrıca Arnavutluk da güzel bir ülkeydi. Dağları çam ormanlarıyla kaplıydı. Köyler, küçük derelerin suladığı vadilerde kurulmuştu. Bazı Arnavutlar bu güzel ülkeyi isteyerek bırakıp, savaşlarda padişaha yardım için İstanbul'a gelip orada yerleşmişlerdi.

Ne var ki, babamın Arnavutlar hakkında anlattıkları her zaman birbirini tutmuyordu. Bir gün Arnavutların paraya hiç önem vermediklerini söylemişti. Gözü tok insanlardı bu Arnavutlar. Savaşlarda kahramanca vuruşmaktan, barış zamanı

da komşularına yardım etmekten başka bir şey düşünmezlerdi. Komşularına yardım ederken öylesine dalarlardı ki, işlerine gitmeyi bile unuturlardı. Zaten az para kazanmaları da bu yüzdendi. İşte Arnavutlar paraya önem vermediklerinden, az kazanmaktan da yakınmazlardı. Derken babam gazetede, hamallıktan petrol krallığına yükselerek milyarder olmuş bir Amerikalı'nın yaşamöyküsünü okurdu. Gazeteyi katlayıp masanın üzerine koyarken,

"Arnavutlar çok çalışkan insanlardır çocuklar," diye anlatmaya başlardı ve bu kez annem de anlasın diye Arnavutça değil, Türkçe konuşurdu. "Çok çalışırlar, çok kazanırlar Arnavutlar. Bizim mahallede (tabii biz hepimiz Arnavut'tuk orada) herkesin üç katlı ve yirmi odalı evi vardı. Bahçelerinde havuzları bile vardı. İçlerinde kırmızı balıklar oynaşırdı. Kısacası herkes, her Arnavut çok zengindi."

Babamın Arnavutlar hakkında anlattıklarının hepsi çok güzel, çok ilginçti. Bu yüzden Arnavutların gerçekte zengin mi, yoksa yoksul mu oldukları konusunda ille de kesin bir karara varmak gereğini duymazdık. Zengin de olsalar, fakir de, hoş insanlardı vesselâm! Arnavutları çok seviyorduk. Arnavut oluşumuzla övünüyorduk. Ayrıca asıl önemlisi, babamın bütün gece bıkmadan, usanmadan bizimle konuşmasıydı. Bu Arnavutluk işi çıkmadan önce babam hemen hemen hiç konuşmazdı. Suskun bir adamdı. Öte yandan Arnavutça güzel bir dildi. Kendi dilimizden bıkmıştık çoktandır. Belki babam da Türkçe konuşmaktan usanmıştı da, onun için böyle suskun bir adam olmuştu. Arnavutça bir yenilikti. Hem komik bir dildi Arnavutça. Bizi güldürüyor, eğlendiriyordu.

"Kirmızı kazogini bano versana."

"Olor."

Çok önemsiz, ağıza almaya bile deymeyecek olaylar, gerçekler, Arnavutça'da önem kazanıveriyordu. Sözgelimi insan çizgili bir gömlek giymekte olduğunu söylemek gereğini duymaz. Çünkü herkes nasıl olsa sırtınızda çizgili gömlek olduğunu görmektedir. Ama Arnavutça söyleyince iş değişiyordu.

"Benım gömlegım çizgılı."

Harika! Artık günlük yaşantımızda önemli olayların ol-

masını beklemiyorduk. Arnavutça söylendiğinde zaten her şey önemliydi. Hep birlikte Arnavutça olarak görkemli, serüven dolu bir hayat yaşamaktaydık. Gece yatarken birbirimize "iyi gecalar," dilediğimizde, yatağa girmiyorduk da, bir eğlenceler ülkesine göçüyorduk sanki.

Sokakta da Arnavutça konuşuyorduk. Arkadaşlarımız çok eğleniyorlar, bizi eskisinden fazla seviyorlardı. Bizden söz ederken "Arnavutlar" demeyi alışkanlık edinmişlerdi. "Arnavutlar" gelmeden hiçbir oyuna başlanmazdı. Her konuda Arnavutların düşüncesi sorulurdu.

Yazık ki bir gün geldi, bütün bu güzelim yaşantı sona erdi. Öğretmenimiz aritmetik dersinde beni tahtaya kaldırdı, çarpım tablosunu sormaya başladı:

"Beş kere beş?"

"Yirmı bej"

"Efendim?"

"Yirmi beş."

"Altı kere yedi?"

"Altı kera yedı, kırkıkı."

Öğretmen yanıma geldi, kulağıma yapıştı.

"Sen kendinle alay et," dedi. "Eve gidince annene söyle, gelip benimle konuşsun!"

Ertesi gün babam eve geldiğinde her zamanki gibi onu karşılamaya koştuk.

"Babocık, hoj geldin," dedik.

"Hoj bulduk," dedi o da. "Ne yapdıniz bakolım?"

Annem yumruğunu masaya vurdu ve bağırdı:

"Bu evde arnavutça marnavutça istemiyorum artık, tamam mı? Yeter bütün bu saçmalıklar! Herkese gülünç oluyoruz. Bu Arnavutlara özenmek de neyin nesi?"

Sonra babama döndü:

"Bu adam senin deden filan değil. Bu resmi biz evlendiğimizde ikibuçuk liraya bit pazarından aldın. O zamanlar 'dedemin gençliği' der, alay ederdin yalnızca. Arnavutlarla hiçbir ilgin yok. Safranbolu'lusun sen... Anan, baban, dedelerin de Safranbolu'luydu hep. Elin adamına, şu resimdekine demek istiyorum, durup dururken neden sahip çıktın, anlaşılır gibi değil.

Eğer o kadar Arnavutsan, terziliği bırak, git sokaklarda ciğer sat!"

Hepimiz babama bakıyorduk. Onun bir şeyler söylemesini bekliyorduk. Anneme karşı çıkmasını bekliyorduk. Öyle bir şey olmadı. Babam kerevete oturup gazetesini açtı, okumaya başladı. Biz de sustuk, hiç konuşmadık. Yemek yerken sofrada da konuşmadık. Aslında annem de üzüntülüydü. Oturduğum yerden, mutfağa girdikçe gözlerini önlüğüne sildiğini görüyordum.

Sonra sonra yaslı, üzgün bir aile olduk. Sanki evimizden ölü çıkmıştı. Gülmeyi unuttuk. Babam eskisinden de suskundu şimdi. Okuldan geldiğimizde annemin gözlerini kızarmış buluyorduk kimi zaman. Evet, annemiz de bizim kadar üzgündü besbelli. Anlaşılan kendi koyduğu yasağa güçlükle boyun eğiyordu.

Arnavutça konuşma yasağının konduğu günün ertesinde, babam annemin mutfağa girmesini fırsat bilip bir ara,

"Anneniz haklı," demişti.

Uzun günler boyunca bu, babamın bize dönerek söylediği tek cümle olmuştu.

Bir gün nasılsa aklıma esti, babamın dükkânına uğramak istedim. Önce dükkânın karşısındaki kaldırımda dikelip, bir süre babamı uzaktan seyrettim. Kamburunu çıkartmış, önündeki koyu renk kumaşa iğnesini sokup çıkarıyordu. Başını kaldırıp çevresine bakmıyor, yanındakilerle konuşmuyordu. Kalfayla çırak da suskundu. Babama acımıştım. Ağlamak istiyordum. Ağlamamak için dükkâna girdim.

"Koloy gelsın babo," dedim.

Babam yüzüme baka kaldı. Sonra kucağındaki pantolonu ütü masasının üzerine koydu. Kolundaki iğneliği çıkardı. Üstünü başını süpürüp ceketini giydi. Elimden tuttu. Dışarı çıktık. Beni az ilerdeki pastaneye götürdü. Bir masaya karşılıklı oturduk.

"Ne içersin?" diye sordu.

"Limonoto," dedim sırıtarak.

"Ne yersin peki?"

"Yogli simıt," dedim, gene sırıtarak.

"Boş ver," dedi babam, "unut artık. Arnavutça yok!"

Kendisi bir şey yemedi, içmedi. Benim yağlı simidi ısırışımı, limonata bardağını ağzıma götürüşümü gözlüyordu.

"Baba," dedim bir ara, "sen de babanla Arnavutça konuşur muydun?"

"Yoo," dedi babam şaşırarak.

"Ne konuşurdun peki? Baban nasıl bir adamdı? Bize dedemizi anlatsana."

"Dedeniz de benim gibi terziydi. Ben terziliği ondan öğrendim. Memlekette, Safranbolu'da aynı dükkânda birlikte çalıştık."

"Ne güzel!" dedim bağırarak, "Ben de terzi olmak istiyorum, baba. O zaman ikimiz birlikte çalışırız..."

Babamın yüzü kızardı, gülümsedi.

"Ama önce liseyi bitirmelisin," dedi.

"Liseyi bitirince terzi olabilir miyim? Birlikte çalışabilir miyiz?"

"O zaman hâlâ terziliği istiyor olursan... tabii."

"Anlatsana baba... Eski günleri anlat... Babanla neler yaptığınızı, neler konuştuğunuzu filan anlat..."

"Akşama anlatırım. Şimdi dükkâna dönmeliyim. Dur, önce birkaç tane yağlı simit alayım da, evdekilere götürüver."

O akşamdan sonra gene Arnavutluk günlerimizdeki gibi mutlu, neşeli bir aile olduk. Babam hep konuşuyordu. Safranbolu'yu, Safranbolu'daki havuzlu evleri, bağları, bahçeleri, yaptığı yaramazlıkları, gördüğü cezaları bir bir anlattı. Arkasından annem başladı anlatmaya. Günlerce, haftalarca anlattılar. Anlatacakları bir şey kalmayınca bu kez baştan başlatıyorduk:

"Teyze kızının düğününü anlatsana, hani baklavaları nasıl bitirmiştiniz!.."

"Baba, havuza düşüşünü bir kez daha anlatır mısın? Ne olur, çok gülmüştük hani..."

"Helvacı, onu kızdırdığınızda ne demişti?"

Artık birbirimizi çok iyi tanıyorduk. Bana sorarsanız, aile içinde bu çok önemli bir şeydir. Günlerimiz de mutlu ve sevinçli geçiyordu. Mahallede bize "Arnavutlar" demiyorlardı artık. Biz "Safranbolular" olmamızla övünüyorduk gerçi ama arkadaşlarımız "Safranbolulu" olmayı nedense önemsemiyorlardı.

Ama biz buna pek de aldırmıyorduk.

Acı

Ben ailemin en büyük çocuğuyum. Bir ailenin en büyük çocuğu olmak iyi bir şey değildir, bana sorarsanız. İnsanın ablasının, hele erkekseniz eğer, abisinin bulunmaması çok kötüdür.

Gerçi insan abisinden dayak yer. Orası öyle... Ne abiler bilirim, vara yoğa kızarlar. Hani ille de abi olduklarından ötürü kızmış bile görünürler. Sonra da basarlar dayağı. "Pabucunun burnunu neden toprağa sürtüp duruyorsun," derler. "Bakkaldan paranın üstünü eksik almışsın, salak," derler. "Ben konuşurken neden havada uçan kuşlara bakıyordun," derler, basarlar dayağı. Kısacası dövmek için her zaman, her yerde haklı bir neden bulabilirler. Daha olmadı, canları sıkıldığı için, öyle, keyif olsun diye döverler adamı. Oysa annem de babam da, ne para yüzünden ne de pabuçlarımı toprağa sürttüm diye dövmüşlerdir beni. Hele canları sıkıldı, bir şeye bozuldular diye hiç.

Ben de kardeşimi hiç dövmedim. Çünkü kardeşim kız. Ve kızları dövmek erkekliğe yakışmaz. Evet, başka abiler kardeşlerini ha babam, de babam dövüyorlar. Ben gene de "keşke benim de bir abim olsaydı da, vara yoğa kızıp beni dövseydi," diyorum. İnsanın abisi olması iyidir. Çünkü her bir şeyi ondan öğrenirsiniz. Onlar bir çok şeyi biz küçüklerden önce öğrenmiş bulunurlar da ondan. Deneyimli olurlar yani. Oysa ben her şeyi tek başıma öğrenmek zorundayım.

Sözgelimi şu topaç yüzünden az üzülmedim. Bir abim olsaydı topaç çevirmeyi öğretirdi bana. Oysa ben evimizin önündeki küçük bahçede günlerce uğraşıp durmuştum. Allah-

tan bahçenin üç bir yanı tahta perdeyle çevriliydi de sokaktan geçenler beceriksizliğimi görmüyorlardı. Kimi zaman annem pencereden bakıyor, hüzünle gülümsüyor, başını iki yana sallıyordu.

Topaç çevirmeyi öğrenince sokağa fırladım hemen. Gerçi benim topacım öteki çocuklarınki gibi renk renk boyalı değildi. Çünkü ne abim vardı benim ne ablam. İnsanın abisi, ablası yoksa, topacını boyayacak sulu boyası da yok demektir. Gene de pek üzülmüyordum. Çünkü topacım yeniydi. Çevresindeki yeşil çizgi de hiç yoktan iyiydi. Ona bakıp avunuyordum. Tabii zamanla silinirdi ama ne yapalım? Çaresizlik diye bir şey vardır şu dünyada.

Biz, yani mahallenin çocukları, evimizin az ötesindeki arsada oynardık. Bu bahar arsanın bir ucuna, çınarın altına eski bir otobüs karoseri koydular. Karoserinin içine bir ayakkabı tamircisi yerleşti. Dükkânını kurdu, çalışmaya başladı. Annemlerin "eskici" dedikleri ayakkabıcı (o da kendisinden öyle söz edilmesini istiyordu nedense) hoş bir adam. Bir kez yakışıklı, esaslı bıyıkları var. Çok çalışkan bir adam olmasına, başını kaşıyacak zamanının bulunmamasına karşın, sık sık cebinden çıkardığı aynaya bakıp bıyıklarını burmadan edemezdi. Küçücük, yuvarlak bir aynadır bu. Arkası pembe boyalı tenekeden. Teneke dedimse pırıl pırıl parlıyor. Üzerinde kabartma bir gemi resmi vardı. Büyüyünce ben de kendime böyle bir ayna almayı düşünüyordum. Bu düşüncemi ayakkabıcı Durmuş Usta'ya da söyledim.

Sonra çocukları çok sever Durmuş Usta. Bizimle konuşmaktan hoşlanır. Bakkala, manava, kasaba, manava benzemez hiç. Onlar kapılarının önünde oynamamızdan hoşlanmazlar, hemen kovalarlar bizi. Bu, Durmuş Usta ise başkadır. Esaslı adamdır sizin anlıyacağınız.

Dükkânın önünde hasır bir iskemle durur. Bu iskemlede yaşlı bir adam oturur. Kimin nesiydi bilmeyiz. Belki Durmuş Ustanın bir hısmıdır, belki de sokağımızın tek ağacının gölgesinden yararlanmak isteyen herhangi biri. Durmuş Usta gelene dek onu mahallemizde gördüğümü hatırlamıyorum. Çok yaşlı bir adam. Bastonuna dayanarak yürüyor. Üzerinde her yanı ya-

malı bir kaput var. Yaz günlerinde bile çıkartmazdı üstünden. Belki çok üşüyor, belki kaputunu koyacağı güvenilir bir yeri yok. Arada o çok yamalı kaputun cebinden gümüş bir tabaka çıkarır. Şaşırdınız değil mi? Adam onca yoksul ama, işte cebinde gümüş bir tabaka taşıyor.

Babam önce benimle eğlenmişti:

— Hadi canım sen de, demişti. Sen gümüş nedir, nereden bileceksin.

Ama kutuyu görünce onun gümüş olduğunu onayladı. Demek ki bu adam vaktiyle güngörmüştü de sonradan yoksul düşmüştü. Kutunun da bir anısı falan olmalıydı. Ya da böyle değerli bir mala sahip olmaktan gurur duyuyordu.

Her neyse, işte bu gümüş kutunun içi de çok güzeldir. Kapağı da gene öyle, dışı gibi pırıl pırıldır. İçi ise cilalı koyu kahverengi tahtadandır. İkiye bölünmüştür. Bir bölümünde tütün durur, öteki bölümünde incecik kâğıtlar. İhtiyar kutuyu kucağına koyar, parmaklarını tükürükleyip ince kâğıtlardan bir tabaka alır. İçine bir tutam tütün koyup özenle yayar, sonra titreyen elleriyle ağır ağır büker kâğıdı. Bu iş bitti mi, artık kaşlarını çatmaz, rahatlar, yüzüne bir gülümseme yayılır. Sonra kâğıdın ucunu diliyle hafifçe tükürükler. Artık sigara tamamlanmış, iş onu içmeye gelmiştir. Kutunun kapağını kapatır, cebine yerleştirir. O zaman Durmuş Usta, o çok önem verdiği işini bırakır, çekicini, örsünü, yama vurduğu pabucu bir yana kor, yerinden kalkıp ihtiyarın sigarasını yakar. Böyle zamanlarda yalnızca ağzına doldurduğu çivileri çıkarmayı unutur. Bunun da bir sakıncası yoktu zaten. İhtiyar "sağ ol," dediğinde, Durmuş Usta'nın ille de bir cevap vermesi gerekmez.

İhtiyarın tütün sarmasını seyretmek hoşuma gider. Bu iş çok uzun sürer, gene de sıkılmam. Neden uzun sürer acaba? Belki ihtiyarın elleri titriyor da ondan. Belki de mahsus acele etmiyordur, zamanı çok nasıl olsa. Belki tütün sarmayı seviyor, bu hoş işin süresini uzatmak istiyor elinden geldiğince. Çünkü günde ancak iki kez sigara içebiliyor. Belki tütün dokunuyor ona. Belki de günde ancak iki sigara içebilecek kadar parası var.

İhtiyar hakkında böyle varsayımlarda bulunmak hoşuma gidiyordu. Birden fazla olasılık düşünmek artık büyümekte ol-

duğumu göstermez mi? Gelgelelim, ihtiyar benim büyüdüğümü kabule yanaşmıyordu. Nasıl mı? Anlatayım:

Sözgelimi şimdi şu topacı çevirme işini ele alalım: Artık topaç çevirmede ustalaştığımı anlayınca doğru arsaya koşmuştum. İhtiyar da, Durmuş Usta da marifetimi görsünler istiyordum. Bütün hünerlerimi döktüm ortaya. Bir ara gözucuyla ihtiyara baktım.

— Sen daha hiçbir şey bilmiyorsun, dedi bana.

O sıralarda ikinci sınıfa gidiyordum. Çarpım tablosunu en iyi ben biliyordum sınıfta. Bununla da övünüyordum. Bir gün nedense Durmuş'a gösteriş yapmak istedim:

— Öğretmen kürsüye beni oturtuyor, dedim. Çarpım tablosunu ben soruyorum çocuklara. Öğretmenimiz bana öyle güveniyor ki, kendisi ben öğretmenlik yaparken pencereden dışarısını seyrediyor.

— Vay, dedi Durmuş.

Fazla konuştuğu pek görülmemiştir zaten. "Vay," dedi mi her bir şeyi anlatmış olur. Bu huyuna hepimiz alıştık. Ama o gün biraz fazladan konuştu. Bilgimi sınamak istedi. Ben de tüm sorularını cevapladım. Durmuş gene "vay," dedi. Övünerek ihtiyara döndüm. O, yüzüme bile bakmadan:

— Sen daha hiçbir şey bilmiyorsun, dedi.

Bir gün de arkadaşlarla Durmuş Usta'nın orda toplanmış konuşuyorduk. Hasan:

— Pazar günü hayvanat bahçesine gitmişsiniz ha, dedi.

— Hım, dedim yalnızca, şişinmemeye çalışarak.

— Yuuuh, diye bağırdı Erol. Şuna bak!

— Amcamlar gelmişlerdi de Beypazarı'ndan, dedim.

İşi büyütmemeye çalışıyordum. Sanki ortada bir suç vardı da, onu amcamlara yüklüyordum. Aslında böyle yapmakta haklıydım. Bizim mahallede alçakgönüllü olmak gerekir. Övünmeye kalkışırsanız hapı yutarsınız. Bir tek arkadaşınız kalmaz sonra. Öyle bir alaya alırlar ki sizi, sokağa çıkmaya korkarsınız.

— Yuuh, dedi gene Erol, üstelik bir de amcası varmış.

Karnıma bir yumruk indirdi. Hasan arkama geçti, omuzlarıma bindi. Turgut koynuma ölü bir kertenkele soktu. Tabii canım acımadı hiç. Bütün bunlar sevgidendi. Hayvanat bahçesine

gitmemi kutluyorlardı. Ben ölü kertenkeleyi koynumdan çıkardıktan sonra Hasan:

— Ne bekliyorsun lan, anlatsana, dedi.

— Valla, dedim, ne bileyim? Hani çok da bir şey yoktu öyle. Aslan çok yorgundu. Öylece yatıyordu. Kurtlar da bayağı korkunçtular. Ayılar oynaşıp duruyorlardı ya, çok pis kokuyorlardı. Ne derseniz deyin, en çok yılanlardan korktum.

— Deme.

— Yılandan da korkulur muymuş, kafesteki yılandan? Hanım evladı sen de.

— Ama zehirliydi. Kafasını dikip dilini çıkarıyordu, bir de ıslığı vardı ki!

— Vay! dedi Durmuş Usta.

— Sonra maymunlara leblebi verdik.

İhtiyarla göz göze geldik.

— Sen daha hiçbir şey bilmiyorsun, dedi bana.

Sonra tatile girdik. Çocukların arsada olmadıkları bir saati kollayıp Durmuş Usta'nın oraya yollandım. Evet, arkadaşlar arasında alçakgönüllü olmak zorundaydım ama Durmuş'a istediğim kadar kasılabilirdim. O büyüktü. Halden anlardı. Ama asıl şişinmek istediğim ihtiyar adamdı tabii. İlle de kendimi göstermek istiyordum.

— O elindeki ne? diye sordu Durmuş, hayatının en uzun cümlelerinden birini yaparak.

— Kitap.

— Ya.

— Adı da var üstelik.

— Ya!

— Tom Sovyer'in Serüvenleri.

— Ya!

Durmuş Usta böyle deyip kesti. Oysa ben daha bir çok sorular sormasını istiyordum. Baktım ki sormuyor, çaresiz anlattım:

— Sınıfın üçüncüsü oldum da, dedim. Öğretmenimiz birinciye, ikinciye, üçüncüye armağan verdi.

— Vay, dedi gene Durmuş. Demek bu bir armağan şimdi?

Dinlenmek için bir süre sustu. Sonra hamle edip gene konuştu:

— Demek ki şimdi sen çok bilgilisin.

— Eh, dedim.

— Demek böyle. Demek çok şey biliyorsun?

— Ohooo, dedim ihtiyara bakarak. Artık iyice kendimden geçmiştim.

— Hele anlat.

— Ülkemizin en büyük akarsuyu Kızılırmak'tır. Bazıları yanlış biliyorlar, Dicle ya da Fırat diyorlar. Tabii bu ırmaklar gerçekten çok büyük, ama akılsızlar işte, ne olacak? Onlar bizim topraklarımızda denize dökülmüyorlar ki.

— Topraklarımızda denize dökülmüyorlar!..

— Evet. Sonra İngiltere'nin başkenti Londra'dır. Çocuklar için en yararlı besin süttür. Limon ve portakalda C vitamini vardır. Dişler ve kemikler için C vitamini çok yararlıdır.

— C vitamini?..

— Evet. Sonra İstanbul'u Fatih Sultan Mehmet aldı. Gemilerini karadan yürüttü. Tıpkı araba gibi.

— Karadan. Tıpkı araba gibi.

— İstanbul'a o zamanlar Bizans derlerdi... Dört tarafı su ile çevrili kara parçasına ada denir. Deniz suyu tuzludur.

— Bak bunu ben de bilirim, dedi Durmuş sevinerek. Deniz suyu bu yüzden içilmez.

— Ama plastik nasıl elde edilir? Ha, bunu biliyor musun bakalım?

Göz ucuyla ihtiyara baktım.

— Sen daha hiçbir şey bilmiyorsun, dedi.

Güneşli, güzel bir haziran başlıyordu. Önümüzde uzun bir tatil vardı. Tatil çok güzel geçecekti. Arsa tozluydu, ama aldıran kim? Tozlarda yuvarlanmak hoşumuza gidiyordu.

Sabahları küçük kardeşime bakıyordum, küçük oğlan kardeşime. Çünkü annem sabahları ya ev işi görüyor, ya da asfalt yoldaki apartımanlara temizliğe gidiyordu. Kızkardeşimi de amcam alıp Beypazarı'na götürmüştü. Annem çamaşır sepetine yastıklar yerleştiriyor, kardeşimi içine oturtuyordu. Sonra sepeti bahçemizdeki dut ağacının gölgesine koyuyordu. Ben de orada yanında bekliyordum.

Turgut, Erol, Hasan, tahta perdenin arkasından sesleniyorlardı:

— Gelsene lan.

— Kardeşime bakıyorum.

— İyi.

Sokağı, sokakta oynamayı çok seviyordum; ama kardeşim yüzünden sabahlarımı bahçede geçirdiğim için üzülmüyordum. Çünkü kardeşimi daha çok seviyordum. Çok güzel bir bebekti kardeşim. Pamuk gibi ak, yumuşacıktı. Uzun, kara kirpikleri vardı. Büyüdükçe daha da güzelleşiyordu. Kardeşimle övünüyordum. Arada oğlanları çağırıyordum, kardeşimi göstermek için. Ama onu okşamalarına izin vermiyordum.

— Elleriniz pis, diyordum.

Aslında pisliğe aldırdığım yoktu. Temizlik de pislik de aynı şeydi benim için. Hatta pislik biraz daha iyidir. Çünkü temizlenmek zor bir iş, pislikse rahatlık... Oğlanların kardeşime dokunmamalarını istemem, düpedüz kıskançlıktan ötürüydü. Yoksa dediğim gibi ben de pistim. Annem, "köpek eniği gibi kokuyorsun," derdi. Tırnaklarımın içi kapkara olurdu. Kardeşimse tertemizdi. Bu yüzden seviyordum onu. Temiz olduğu için. Ellerim, ayaklarım onunkilerin yanında ne kadar da hantaldı! İşte bu yüzden seviyordum onu. Minicik olduğu için hep gülüyordu. Biz oğlanlar, gülmeyi pek öyle geçerli saymazdık. Bu yüzden elimizden geldiğince ciddiydik. Kardeşimse hiçbir şeye aldırmadan rahatça gülüveriyordu. Onu belki de asıl bu yüzden seviyordum.

Kardeşim bir sabah sepetin içinde erkenden uyuyuverdi. Yanakları da pembe pembeydi. Bu haliyle pek güzeldi. Hepten güzeldi. Ona bakıp durmak hoşuma gidiyordu ya, Turgut çağırınca dayanamadım, arsaya gittim. Orada oyuna dalmışım. Annem seslenince aklım başıma geldi.

Eve geldiğimde annem, kardeşimi bırakıp gittiğimi yüzüme vurmadı.

— Sofra hazır, dedi yalnızca.

Ama "ellerini yıka," demeyi unutmuştu. Buna çok şaştım. Masada da tek tabak vardı. Yemeğimi bir başıma yedim. Anneme neden yemek yemediğini soramadım. Yemeğimi bitirdiğimde annem:

— Bir koşu Naciye hanıma git, dedi. Söyle geliversin. Kardeşim hastalanmış de.

Ben Naciye hanım teyzeyi çağırdım, geldi. Başkaları da geldi. Daha sonra mahallenin büyük oğlanlarından birini, babamı çağırmaya yolladılar. Beni de Naciye hanım teyzegillere gönderdiler. Naciye hanım teyzenin torunuyla yahudi tavlası oynadık. Sokağa çıkmak aklımıza gelmedi hiç. Akşam yemeğini onlarda yedim. Gece onlarda yattım. Sabahleyin kahvaltıdan sonra eve gitmek istedim.

— Evde ne işin var? Otur oturduğun yerde haylaz sen de, diye terslediler beni.

Eve ancak akşama doğru döndüm. Babam evdeydi. Sofrada bir sürü kadın vardı. Annem ortalıkta görünmüyordu. Bunca kalabalığa karşın, ev sessizdi. Ben içeri girdiğimde herkes başını kaldırıp bana baktı. Bir kabahat yapmış gibi tedirgin oldum.

O sırada iki komşu yemek getirdi. Çok güzel yemeklerdi bunlar. Domates çorbası, salçalı köfte, salata... Tatlı bile vardı. Bol bol yedim. Babam yalnız çorba içti.

O yaz hep dutun altında oturdum. Kendi kendime bilye oynadım, kuru dalları birbirine çatıp evler yaptım. Annem:

— Çıksana sokağa, diyordu.

Canım istemiyordu. Oğlanlar gelip çağırıyorlardı. Canım istemiyordu. Annem ikide bir "çıksana sokağa," diyordu. Bir gün, sokağa çıkmıyorum diye dövdü beni. Hem de çok dövdü. Canım çok yanmıştı, ama başka zaman olsa sesimi çıkarmazdım. Bu sefer ağladım. Hem de çok ağladım. Canım yandı diye değil, dayak yedim diye değil, bilmediğim bir nedenden ötürü uzun uzun, hıçkıra hıçkıra, avazım çıktığı kadar bağıra bağıra ağladım. Annem birden bana sarıldı. O da ağladı. Tıpkı benim gibi bağıra bağıra. Sesimize komşular geldiler. Annemi yatırıp kollarını, alnını sirkeyle ovdular. Bana da şeker verdiler.

Okulların açılmasına az kalmıştı. Annem:

— Durmuş Ustaya git de, dedi, pabucumun şurasını diktiriver. Aceleymiş, de. Başında bekle, al getir.

Durmuş Usta beni görünce gülümsedi:

— Vay, dedi, n'aber lan?

— İyilik, dedim.

— Hiç görünmedin. Şey... Ne derler ona? Bak...

Cebinden çıkardığı aynayı bana uzattı.

— Al, dedi, senin olsun.

— Artık büyüdün, dedi ihtiyar da.

Durmuş Usta, annemin pabucunu dikmeye başlamıştı bile. Bir yandan da konuşuyordu:

— Hep aklıma bir şeyler takılıyor. Bizim oğlan gelse de sorsam diyorum kendi kendime. Sözgelimi İngiltere kıralının adı neydi? Ha?

Önce cevap vermedim. Omuzlarımı silktim.

— Hadi canım, dedi ihtiyar, bunu ancak sen bilebilirsin.

Yüzüne baktım. Hayır, çok ciddiydi. Alay etmiyordu benimle. Gözlerini gene bana dikmişti, ama başka türlü bakıyordu. O zaman gözlerinin renginin yeşil olduğunu gördüm. Birden yüreklendim.

— İngiltere'de kral yoktur, dedim usulca, kraliçe vardır. Adı da Elizabet... İkinci Elizabet.

İhtiyar adam:

— Bak, nasıl da her şeyi biliyor, dedi.

Artık bir abimin olmayışına o kadar üzülmüyorum. Çünkü insan nasıl olsa günün birinde büyüyüveriyor.

Ama büyümek bir işe yarıyor mu? İşte bunu daha öğrenemedim.

İnci

İhtiyar kadın pencerenin önünde oturuyordu. İhtiyar kadın bütün gün pencerenin önünde oturur, sokağa bakardı. Sokaktan geçenlere bakardı. Önce yeşil başörtülü yaşlıca bir kadın geçerdi sokaktan. Elinde zembiliyle. Sonra kırmızı ceketli genç kadın geçerdi. Bir elinde sarı deriden bir torba olurdu. Öbür eliyle beş yaşlarında bir kız çocuğunun elinden tutardı. Kızın uzun sarı saçları vardı. Annesi her gün bir başka renk kurdele bağlardı kızının saçlarına. İhtiyar kadın pencerenin önünde oturur, "bugün bakarsın mor kurdele takmıştır," diye geçirirdi aklından sözgelimi. Ve kızın saçında gerçekten mor kurdele varsa, ihtiyar kadın çok sevinirdi. Daha sonra yaşlı bir adam bastonuna dayanarak geçerdi, çok ağır yürüyerek. Kadınlar alışverişe, yaşlı adam kahveye giderdi.

İhtiyar kadın pencerenin önünde uzun süre oturdu. Uzun süre sokağa baktı. Yeşil başörtülü kadın sokaktan geçmedi. Kırmızı ceketli kadın da geçmedi. Yaşlı adam da. Sokaktan kimse geçmedi. Gürültüler çıkaran kocaman bir kamyondan başka. Onun da içi boştu. İçi boş olduğu için çok gürültü çıkarıyordu. Sokaktan kimse geçmedi, çünkü yağmur yağıyordu. Sonbahar gelmişti. Karşı arsada oynayan çocuklar bile yoktu artık.

Sokaktan kimseler geçmeyince, kadının canı sıkıldı. İhtiyar bir kadındı. Kimsesi yoktu. Evinde tek başına oturuyordu.

Az sonra yağmur damlaları pencerenin yüzünü kapladı. Sokak görünmez oldu. İhtiyar kadın pencerenin önünden kalktı. Güneş olmadığından evin içi karanlıktı. Zaten eski eşyalarla

dolu bir evdi burası. İhtiyar kadın bu eski eşyalarla dolu evden bıktığı için pencereden bakıyordu. "Şimdi yağmur yağıyor," diye düşündü, "pencereden bakamam artık." Evin içindeki eşyalara arkasını dönerek pencereden baktığından, kendi eşyalarını bile unutmuştu. Belki eşyaları da onu unutmuşlardı. Yeniden tanışmaları gerekiyordu.

İhtiyar kadın, yuvarlak yemek masasına "iyi günler," dedi, "bir ayağın kırık, biliyorum. Umarım sana acı vermiyordur." Yuvarlak masanın çevresindeki dört iskemleye de "iyi günler," dedi. "Renginiz uçmuş. Belki de üşüyorsunuz." Köşedeki koltuğa, elbise askılığına, dolaplara "iyi günler," dedi. Yatağına bile "iyi günler," dedi. Onlarla konuşurken hepsinin ne kadar eski ve yıpranmış olduklarını gördü. Acıdı eşyalarına. "Ben onlardan daha iyi durumdayım," dedi. "Hem bunlar benim eşyalarım. Bana yardım ettiler. İşime yaradılar. Vaktiyle çoluk çocuk, hep birlikte ne neşeli günler geçirmiştik!" Eski günleri düşünmeye çalıştı. Yapamadı. Yalnızca hüzünlenmişti. İçini çekti. Sonra: "Şimdi onlara yardım etmeliyim," dedi. "Çünkü onlar tek başlarına bir şey yapamazlar. Tek başına bir şey yapamayanlara yardım etmek gerekir."

İhtiyar kadın eşyalarına yardım etmek istiyordu, ama bu işi nasıl yapacağını bilemiyordu. Gözü o sırada sandığına takıldı. Onunla ilgilenmeyi unutmuştu nasılsa. Ona da "iyi günler," dedi. Sonra sandığın kapağını açtı. İçine baktı. Pembe renkli bir pazen parçasıyla çiçekli bir eteklik çıkarttı.. Pazen parçayla toz aldı, eski eteklikle yerleri sildi. Elbise fırçasıyla koltukları fırçaladı. İhtiyar olduğundan çok yavaş iş görüyor, hemen yoruluveriyordu. Evi temizleyip bitirdiğinde gece olmuştu. Hemen yattı, uyudu.

Ertesi gün ihtiyar kadın, masaya, iskemlelere, dolaplara, koltuklara baktı. Şimdi daha iyi, daha sağlıklı görünüyorlardı. "Yakında kış bastıracak," dedi, "üşürler o zaman da. Yalnız sobayla ısınamazlar ki. Hepsi de çok yaşlı. Ben sobanın ateşiyle ısınabiliyor muyum? Pantufla yün çorap giyiyorum. Sırtıma şalımı alıyorum."

Gene sandığı karıştırdı. Renkli yün yumaklar, tığlar, şişler çıkardı. Renk renk yünlerden örtüler ördü. Masanın, iskemle-

lerin, koltukların, dolapların üzerine bu örtüleri örttü. Elektrik ampulleri için bile file torbalar işledi tığla. Tabii elektrikleri yakması gerektiği zaman bu torbaları çıkartmak zorunda kalıyordu. Çünkü ampuller kızınca, yün yanıveriyordu.

İhtiyar kadın eşyalarını soğuktan koruduğu için seviniyordu, ama eşyalar sevinçlerini belli etmesini bilmiyorlardı. Hiç konuşmuyorlardı. Hepsi de cansızdı.

Derken kar yağmaya başladı. İhtiyar kadın karı çok sevdiği için gene pencerenin önüne oturdu. Gökten düşen iri kar parçalarını seyretti. Saatlerce pencerenin önünde oturdu. Derken karşıki bakkalın önünde bir kız gördü. Kızın üzerinde incecik, kısa kollu bir elbise vardı. Çorapsızdı. Moraran elleriyle karların arasında bir şeyler arıyordu. İhtiyar kadın pencereyi açtı:

— Ne arıyorsun orada, diye seslendi kıza.

— Para, dedi kız başını kaldırmadan, ihtiyar kadına bakmadan.

— Ne parası?

— Ekmek paramı düşürdüm de...

— Donacaksın orada. Gel buraya... Ben sana ekmek veririm.

İhtiyar kadın, kıza kapıyı açtı. Kız içeri girdi. Oda sıcaktı ama kız gene de titriyordu. Dışarda çok üşümüş olmalıydı. İhtiyar kadın, masanın üzerindeki örtüyü alıp kıza örttü. Sımsıkı sardı onu örtüye. On iki yaşlarında çok zayıf bir kızdı bu. Uzun saçları omuzlarından aşağı sarkıyordu. Hiç taranmamış gibiydi. İnce bir yüzü vardı kızın. Kocaman kara gözleri... Kıpkırmızı dudakları...

— Dur da sana bir kazak öreyim, dedi ihtiyar kadın, çorap öreyim, başlık öreyim. Ama önce karnını doyur.

Kız yemeğini yerken, ihtiyar kadın sordu:

— Evden merak etmezler mi seni?

— Beni kimse merak etmez, dedi kız omuzlarını silkerek.

— Ya!

— Bir sürü kardeşiz biz. Belki on kardeşiz, belki daha fazla. Anamız babamız da bilmez kaç kardeş olduğumuzu. Bu yüzden benim yokluğumu fark etmezler.

— Öyleyse benim kızım olur musun? Benimle oturur musun?

Kız cevap vermedi. Belki de ihtiyar kadının söylediklerini duymamıştı.

İhtiyar kadın arta kalan yünlerden bir kazak, bir çift çorap, bir de başlık ördü. Ama bunları artık yünlerden ördüğünden kazak da, çorap da, başlık da renk renk çizgilerden oluşmuştu. Onları giyince kızın yüzü canlandı.

— Adın ne senin, diye sordu ihtiyar kadın. Hay Allah, adını sormayı unuttum bak. Dur, ne yapıyorsun?

Kız giysilerini o kadar çok sevmişti ki, sevinçten çılgına dönmüştü. Masanın, koltukların üzerinde sıçrıyor, eline geçeni yere atıyordu.

— Dur, dur, dedim ama. Yaramazlık yapma. Ben yaramaz çocukları sevmem.

Kız sıçramaktan vazgeçti. Birden durgunlaşmıştı.

— Demek sevinmemi istemiyorsun, dedi.

— Yoo, hayır, öyle değil. Ama ihtiyar bir kadınım ben. Anlaman gerek.

Kız tuhaf bir biçimde güldü. Büyük bir insan gibi.

— Ben de canım ne istiyorsa onu yapmak isterim, dedi.

İhtiyar kadın ne yapacağını bilemeden kıza bakıyordu. Kız önce bir şey söylemedi. Sonra kahkahalarla gülerek sokak kapısını açtı, çıktı gitti. Merdivenlerden inerken şarkı söylüyordu.

Soğuk, çok soğuk bir gündü. Pencereler bile buz tutmuştu. İhtiyar kadın sırtına iki şal birden örtmüştü. Kapı çalındı. İhtiyar kadın kapıyı açtı. karşısında küçük kız duruyordu. Üzerinde ne kazağı vardı ne de çorapları. O incecik giysisi vardı yalnızca.

— Çabuk içeri gir, dedi ihtiyar kadın.

Onu sobanın yanına oturttu. Üzerine gene masa örtüsünü örttü.

— Ne oldu giysilerine, diye sordu.

Kız omuzlarını silkti.

— Annem onları küçük kardeşlerime bölüştürdü. Onların benden daha çok üşüdüklerini söyledi. Öyleydi de.

— Eh, ben sana gene örerim. Merak etme.

— Ben de öyle düşünmüştüm. Öyle düşündüğüm için geldim.

— Benimle oturmaya mı geldin, diye sordu ihtiyar kadın umutla.

Ama kız cevap vermedi. Yalnızca sobaya biraz daha sokuldu.

— Biliyor musun, diye anlattı az sonra, eve gidince kardeşlerimi saydım. Tam on dört kardeşim varmış benim. Gene de pek emin değilim.

— Nasıl?

— Belki bazılarını iki kez saymışımdır. İnsan bilemiyor ki.

İhtiyar kadın yünleri ve şişleri çıkarmıştı bile. Ama örgüye başlamadan sordu:

— Karnın açtır, değil mi?

— Hem de nasıl!

— Dur, öyleyse önce çorba ısıtayım sana. Peynirim, reçelim de var. Reçel seversin değil mi?

— Tatlı şeylere bayılırım.

— Sana tam bir kâse reçel vereyim. Hem de vişne reçeli. Yazdan kalma.

Mutfağa giderken geri döndü, sordu:

— Doğru söyle, benimle oturmaya geldin değil mi?

— Olabilir, dedi kız yalnızca.

— Evden bir şey demezler, değil mi? Geçen geldiğinde öyle söylemiştin hani.

Kız cevap vermedi.

— Demek artık uslu olmaya da karar verdin.

İhtiyar kadın mutfakta çorbayı ısıtıyor, bir yandan da ekmek kesiyordu.

— Soruma cevap vermedin, dedi.

— Sanmıyorum.

— Ne dedin?

— Sanmıyorum, dedim.

— Yani uslu durmayacak mısın?

— Hayır.

Kadın ekmek kesmeyi bırakıp mutfağın kapısına geldi.

— Ama uslu durmazsan ne yaparım ben, dedi. İhtiyar bir kadınım işte. Sen de görüyorsun.

Kız cevap vermedi. Usulca, oturduğu iskemlenin örtüsünü sökmeye başladı. İhtiyar kadın ilk günden tatsızlık çıkartma-

mak için ses etmedi. Sofrayı hazırladı, üstelik sobanın üzerinde ekmek bile kızarttı.

— Adın ne senin, diye sordu bir ara.

— Bilmem.

— Nasıl yani? Adın yok mu senin?

— Bizim evde o kadar çok ad var ki, hangisi benim bilmiyorum.

— Peki annen ne diye çağırır seni.

— Annem beni çağırmaz ki.

— Baban?

— O da çağırmaz. Gerekirse hepimize birden "çocuklar," diye seslenirler. Ama sen ille de bir adım olmasını istiyorsan, "İnci" de bana.

— İnci mi?

— Neden şaşırdın? Yoksa İnci diye bir ad yok mudur?

Birden düş kırıklığına uğramıştı.

— Var, var, dedi ihtiyar kadın aceleyle, kızın üzülmesini istemediğinden.

— İyi öyleyse, benim adım da İnci.

İhtiyar kadın bir süre onun yemek yemesini seyretti. Sonra birden soruverdi:

— Beni seviyor musun?

İnci başını kaldırıp kadına şöyle bir baktı. Şaşkınlıktan olacak, ağzındaki lokmayı çiğnemeyi unutmuştu. Oysa çok kocaman bir lokma vardı ağzında. Sağ yanağını şişirmiş duruyordu. İnci, ihtiyar kadının sorusunu cevaplamamak için lokmasını çiğnemiyordu sanki. Ama bütün gece de öyle duramazdı ya. Sonunda lokmasını çiğnedi ve yuttu. O zaman ihtiyar kadın gene sordu:

— Beni seviyor musun?

— Ne olacak?

— Bilmem. Şey... Görüyorsun işte, çok yalnızım ben. Beni sevmeni isterim elbette.

— Çok şey istiyorsun sen.

— Ben mi? Ne istedim ki şimdiye dek?

— Uslu olmamı istedin ya... Şimdi de seni sevmemi istiyorsun.

— Sevmeni ille de istemiyorum. Öyle sordumdu.

— Sen eşyalarını çok seviyorsun, değil mi?

— Elbette. Benim eşyalarım onlar. Elbette severim hepsini.

— Biz evde eşya falan sevmeyiz. Zaten eşyamız da yoktur. Biliyorsun işte, adımız bile yok bizim.

Kadın örgü örmeye başlamıştı bile.

— Kazağını gene eskisi gibi mi öreyim, diye sordu. İstersen bu kez cep de koyarım. Şöyle kocaman bir cep. İçine istediklerini koyarsın.

İnci cevap vermedi.

— Kazağına cep koyayım mı, diye sormuştum. Neden sorularıma hiç cevap vermiyorsun?

— İşte gene bir şey istiyorsun benden. Sorularına cevap vermemi... Sözünü dinlememi...

Durdu. Başını ellerinin arasına alıp düşündü bir süre. İhtiyar kadın onun artık bir çocuk olmadığını gördü. Nedense içi burkuldu. Kendini düşündüğünden değil belki. Belki yalnızca İnci için üzülüyordu. O sırada İnci ayağa kalkmıştı bile.

— Yemek için teşekkür ederim, dedi. Reçel sahiden çok güzel olmuş. Eline sağlık. Artık gideyim. Ancak yetişirim çünkü.

— Nereye gidiyorsun? Hani benimle oturacaktın? Daha kazağını bile bitirmedim.

— Bekleyecek vaktim yok. Bizimkiler çoktan yola çıkmışlardır. Acele edersem yetişebilirim.

— Yola mı çıktılar, dedin? Nereye gidiyorsunuz?

— Bak, gene soru soruyorsun.

— Kazağını bitirseydim.

— Bu örtü soğuktan korur beni. Hoşça kal. Tekrar teşekkür ederim.

İhtiyar kadının başka bir şey söylemesine fırsat vermeden, sırtında masa örtüsüyle çıktı, gitti.

İnci gittikten sonra ev bomboş geldi ihtiyar kadına. Gözleri hep onu arıyor, koltukların, masanın üzerinde nasıl sıçradığını düşünüyordu. Saçları yüzüne döküldüğünde onları eliyle nasıl geriye ittiğini düşünüyordu. Canı sıkıldığı zaman üst dişleriyle alt dudağını nasıl çiğnediğini düşünüyordu. Kızarmış ekmekleri reçele nasıl batırdığını düşünüyordu.

Yalnız İnci'yi düşünmekle, onu aramakla da kalmıyordu. Canı çok, ama çok sıkılıyordu. Oysa İnci'yi tanımadan önce can sıkıntısı nedir bilmezdi. Bir gün İnci'nin yarı yarıya söktüğü iskemle örtüsünü aldı eline. Dalgınlıkla o da başladı sökmeye. Sonra yerde biriken iplikleri bir yumak haline getirdi. Elindeki yumakla bir çift çorap ördü.

Daha sonra sırayla bütün örtüleri söktü. İskemlelerin, koltukların, dolapların örtülerini söktü. Yalnız masa örtüsünü sökemedi. Çünkü onu İnci götürmüştü. Söktüğü yünlerden çocuklar için kazaklar, eldivenler, çoraplar, başlıklar ördü. Bu işleri yaparken gene pencerenin önünde oturuyor; yağan kara, dışardan geçenlere bakıyordu. Pencerenin önü, sobanın yanı gibi sıcak değildi gerçi ama, ihtiyar kadın şimdi belki de çok çok üşümekte olan İnci'yi ve on dört kardeşini, anasını, babasını düşünüyordu. Kendisinin de biraz üşümesi gerektiğine karar veriyordu.

İhtiyar kadın bir gün sokaktan geçen iki çocuk gördü. İnci kadar çıplak değillerdi ama ellerinde eldivenleri, başlarında başlıkları yoktu. Çocuklara seslendi. Onlara başlık ve eldiven verdi. Daha sonra sokakta gördüğü bütün üşüyen çocuklara bir şeyler verdi. Kazağı olmayanlara kazak, çorabı olmayanlara çorap... Üşüyen çocukları bulabilmek için dışarı çıktığı, uzun süre kar altında yürüdüğü bile oluyordu.

Derken yünler bitti. Elindeki parayla yün aldı. Gene kazaklar, çoraplar, eldivenler, başlıklar ördü. Onları da dağıttı. Yün alacak parayı biriktirebilmek için çay-ekmek yiyordu yalnızca. Kömürü bitince kömür de almadı. Üşüdü, çok üşüdü, ama evinde sobası olmayan İnci'yi düşünüp dayandı. Daha sonra eşyalarını da sattı. Onların parasıyla da yün aldı.

İhtiyar kadın doğru dürüst yemek yemediğinden iyice zayıflamıştı. O kadar halsizdi ki, yatağından çıkamıyordu. Örgüsünü bile yattığı yerde örmeye çalışıyordu ama çabuk yoruluyordu. Zaten artık boyuna kazak, eldiven örmesi de gerekmiyordu. Havalar ısınmaya başlamıştı. Bir gün ihtiyar kadının penceresinin önünde kuşlar öttü. İhtiyar kadın kuşların seslerini daha yakından dinlemek için pencereyi açmak istedi ama yatağından kalkamadı. Derken evin içinde tuhaf bir ses işitti. Biri

mi dansediyordu ne? Yoksa şarkı mı söylüyordu? Yatak odasının kapısı açıldı.

Gelen İnci'ydi.

Gene o kısa kollu giysi vardı üzerinde. Saçları daha bir karışmış, daha bir kirlenmişti. Ama belliydi, artık üşümüyordu. Yanaklarında hoş bir pembelik vardı.

— Demek döndün İnci, dedi ihtiyar kadın.

— Evet, dedi İnci, döndüm. Biliyor musun, bana İnci diyen tek insan sensin.

— Bunun için mi döndün?

İnci cevap vermedi. Yalnızca dudağını ısırdı. "Tıpkı eskisi gibi," diye düşündü ihtiyar kadın "kendisine soru sorulmasından hoşlanmıyor." Ama her şeyin eskisi gibi olması ihtiyar kadını mutlu ediyordu. Gülümsedi.

— Karnın açtır senin, dedi sonra, soru sormamış olmak için. Dur da kahvaltını hazırlayayım. Ama yazık ki ne peynirim var ne de reçelim. Ama karşıki bakkala gidersen eğer...

— İstemez, dedi İnci. İçerisi bomboş. Hiç eşyan kalmamış.

— Aldırma. Onlara hiç ihtiyacım yoktu. Hem şimdi istediğin gibi koşabilirsin evin içinde.

İhtiyar kadın yorulmuştu. Konuşmak bile yoruyordu onu. Bir süre sustu. Dinlendi. Sonra:

— İnci, dedi.

— Efendim.

İhtiyar kadın onu duymamıştı. Çok uzaklardaydı şimdi. Çok uzaklardan sesleniyordu. Bir kaç kez "İnci" dedi gene öyle çok uzaklardan.

Sonra gözlerini kapadı.

Mariya Çelesta

Eski çağlarda gemiciler, gemileriyle denizlerin, okyanusların ortasında ne kadar da yalnızdılar. Azgın dalgalara, kudurmuş fırtınalara karşı ufacık bir teknenin sağlamlığına sığınmaktan başka çareleri yoktu. Fırtınalar da en umulmadık zamanlarda patlayıverirdi üstelik. Açık denizin ortasında, altlarındaki tekne oradan oraya savrulurken, onlar nereye sığınabilirlerdi ki? Bir teknede yüz kişi de olsalar, o kadar kalabalık da olsalar yani, o anda yüzü de tek başına bırakılıvermiş hissederdi kendini. Ve ölüm korkusu, korkuların en güçlüsü, kişioğlunu tek başına yakalayıverirdi böylece.

O korkunç kasırgalara, gemilerin boyunu beş kat aşan dalgalara karşı koymak her zaman kolay olmuyordu. Gerçi gemiciler güçlü elleriyle küreklere asılırlar, dümeni tutmaya çalışırlar, yelkenleri tam zamanında indirmeyi başarırlardı. Ama doğa, çoğunlukla gemicileri yenerdi. Doğanın bu kudurmuş, bu acımasız güçlerine karşı koyamayacaklarını anlayınca, insanlar, doğaüstü güçlere başvurmak zorunda kaldılar. Gemilerinin başlarına tahtadan ejderha heykelleri, arslan heykelleri, tanrı heykelleri koydular. Bunlar korkunç yüzlü canavarlardı. Fırtınayı, dalgaları, kasırganın getirdiği ölümü bu korkunç canavarların korkutacağına inanıyordu insanlar.

Ama ne deniz ne fırtına, bu korkunç yaratıklara aldırmadılar. Rüzgâr keyfince esti, dalgalar keyfince kudurdu. El ele verip tekneleri devirmeyi, gemicileri de suların dibine göndermeyi sürdürdüler. Ne var ki, gemiciler korunduklarına inanıyorlar-

dı. Bu yüzden yola çıkarlarken içleri rahat oluyordu. Kasırga koptuğunda, bütün o korkunç çalkantı, patırtı-gürültü arasında kendilerini deniz üstünde o denli yalnız, o denli bırakılmış hissetmiyorlar, başbodoslamadaki o korkunç yüzlü canavara güveniyorlardı. Gemi alabora olup da kendilerini denizin ortasında dalgalar tarafından yutulmaya hazır buluncaya dek ölümü akıllarına bile getirmiyor, "bizim gemi aslanı işini bilir," diye düşünüyorlardı.

Daha sonra kasırgayı, denizi korkutmaktan vazgeçtiler. Daha iyi bir yol bulduklarını sandılar. Gemi aslanı yerine bir kadın heykeli koydular. Geminin ve gemicilerin anası oluyordu bu kadın. Çünkü onları hep anaları koruyup büyütmemiş miydi? Kocaman adamlar olduklarında bile, anaları onları hâlâ korumaya hazır değil miydi? Hangi kıyıcı, kudurmuş güç, bir ananın yakarışlarına dayanabilirdi?

Kadın heykellerini, doğaya daha yakın olsun diye çıplak bedenli, doğanın kötü amaçlarını bozsun diye güzel yüzlü yaptılar. Kandırıcı olması için dudaklarına en içten, en dokunaklı gülümsemeyi koydular.

Bu heykellerin en güzelini bir İtalyan usta yaptı. Heykel öyle güzeldi ki, usta dayanamadı, ona bir de ad koydu: Mariya Çelesta. Mariya Çelesta'nın eşsiz bir güzelliği vardı. Bu güzellik burnunun, ağzının, yanaklarının biçiminden ileri gelmiyordu yalnızca. Yaşayan bir varlık gibi anlamlıydı o. Güzel yüzünde gurur, başkaldırma, yakarış ve gemici oğullarına duyduğu sınırsız sevgi vardı. Göğüslerini alabildiğine ileri doğru uzatmış, sonsuzca meydan okuyordu. "Gücünüz varsa gelin, önce beni alt edin," diyordu. Rüzgârlara kapılmış gibi uçuşan saçları başının iki yanında, iki aslan yelesiydi. Çılgınlığın ve sevginin garip bir karışımıydı Mariya Çelesta.

Mariya Çelesta'nın gemisi gerçekten batmadı. Gemici oğullarından hiçbiri denizlerde boğulup ölmediler. Mariya Çelesta yıllar yılı denizlerde, okyanuslar üzerinde korkusuzca dolaştı. Sayısı unutulmuş seferler yaptı. Ne var ki, doğanın alt edemediğini zaman yendi. Buharlı gemiler ortaya çıktığında, Mariya Çelesta (sonunda gemiye de bu ad verilmişti) küçük bir körfezde kızağa alındı. Mariya Çelesta başına gelenlerden habersizdi.

Günün birinde nasıl olsa sefere çıkacağına inanıyordu. Aradan uzun yılların geçmesi onu hiç kaygılandırmıyordu. Çünkü zaman denen şeyden pek anlamazdı.

Bir gün sanat yapıtlarına meraklı biri, Mariya Çelesta'yı gördü. Şaşkınlıktan, sevinçten, hayranlıktan aklını kaçıracaktı nerdeyse. Kentten birtakım işbilir adamlar getirtti. Mariya Çelesta'yı bulunduğu yerden söktürttü. İş, iyi başarılmıştı. Mariya Çelesta hiç zedelenmeden gemiden sökülüp ayrılmıştı. Ama ne işçiler ne de sanatsever kişi, o sırada Mariya Çelesta'nın yüreğinin ortadan ikiye ayrıldığını görmemişlerdi. Sanatsever yalnızca Mariya Çelesta'nın gözlerinden inen yaşları gördü. Ve çok şaşırdı. Ona sonsuz saygısı vardı. Cebinden beyaz kolalı mendilini çıkarıp bu yaşları sildi. Ne var ki Mariya Çelesta'nın gözyaşları dinmek bilmiyordu. Sanatsever "Allah Allah," dedi. Sırılsıklam olan mendiline baktı. Bu yaşların nedenleri üzerinde uzun uzun düşündü. Gerçekliğini kanıtlayamadığı bir sürü varsayım sıraladı durdu kendi kendine.

Mariya Çelesta daha sonra Detroit Tarih Müzesi'ne verildi. Şimdi abanozdan bir sütun üzerinde durmaktadır. Sütunun alt ve üst başlarında altın yapraklardan süsler vardır. Yüzlerce, binlerce kişi Mariya Çelesta'yı hayran hayran seyreder; yüzündeki anlatımın sırrını çözmeye çalışır. Hele yılda bir kez (gemiden sökülüp alınışının yıldönümlerinde) gözlerinden akan yaşları hepten anlayamazlar.

Şimdi artık gemileri bir yana bırakalım da bir başka taşıt aracına, "otomobil"e gelelim. Tarih Müzesi'nin bulunduğu Detroit kenti, Amerikan araba endüstrisinin geliştiği yerdir. Pek çok ünlü araba fabrikası bulunur Detroit'de. İlk zamanlar bu arabalar pek zararsızdı. Çünkü hızları fazla değildi. Hızları arttıkça yarattıkları tehlike oranı da büyümeye başladı. Bu kez tehlike, doğanın başa çıkılmaz güçlerinden değil, doğrudan doğruya araba sürücüsünün hız yapmaktan duyduğu keyiften ileri geliyordu. Gene de eski alışkanlık sürdürüldü. Otomobillerin önüne de tıpkı gemilerdeki gibi birtakım işaretler konmaya başlandı.

O sıralarda araba modeli çizmekle görevli ressamlardan birine, piyasaya az sayıda sürülecek yeni bir tip lüks Limuzin çizme görevi verildi. Ressam böyle pahalı, bu yüzden de ancak

önemli kişilerin kullanabileceği bir arabaya "koruyucu" koymadan edemezdi tabii. Aklına Mariya Çelesta geldi. Müzeye gitti. Gereken izni aldı. Heykeli ölçtü biçti. Sonra bir kalıp yaptırttı. Bu kalıpla gerçek Mariya Çelesta'nın yüzde biri küçüklüğünde beşbin tane Mariya Çelesta döktürttü. Sonra onları nikelaja verdi. Mariya Çelesta'nın beş bin kızı, o yıl piyasaya sürülen özel Limuzinlerin kaportalarında hayata atıldılar.

Doğrusunu isterseniz, bu yavru-Mariya Çelestalarla ilgilenen olmadı. Çünkü özel Limuzinler büyük iş adamları ya da bakanlar tarafından kullanılıyordu. Böyle büyük adamlarınsa önemsiz ayrıntılara ayıracak zamanları yoktur. Onlara en pahalı, en lüks arabayı almak yeterdi. Bir sanat yapıtıyla ya da ona benzer güzelliklerle ilgilenmeleri için sözüne güvendikleri birinin onları uyarması gerekirdi: "Bakın efendim, şu yapıt büyük usta falancanındır" demesi gerekirdi. O zaman, "yaa, sahi gerçekten bir harika" derlerdi. Önemli kişiler hevesle başlarını sallarlardı. Çünkü bir güzelliği tek başlarına keşfetme alışkanlığını edinememişlerdi. Ayrıca sözkonusu sanat yapıtını satın alıp da kilit altına sokmaları olanak dışıysa eğer, bu ilgileri de uzun sürmezdi.

İşte bu Limuzinlerden biri de ülkemize geldi. Ve bir bakanın makam arabası oldu. Tabii bakan bey, yavru-Mariya Çelesta'ya gözünün ucuyla bakma zahmetine bile katlanmadı. O da ünlü ve çok meşgul biriydi çünkü. Ama araba eskir gibi olunca (zaten o sıralarda iktidar da değişmişti ve yeni kabine üyeleri ucuz arabalar kullanarak halktan yana olmayı savunuyorlardı), Limuzin satılığa çıkarıldı. Zengin bir tüccar tarafından satın alındı. Zengin tüccar Mariya Çelesta ile ilgilendi. Ve onu bulunduğu yerden söküp çıkartmak istedi. Çünkü çıplak bir kadın heykeliyle kent sokaklarında dolaşmaktan utanıyordu. Ama tüm kaportayı sökmek olurdu da, Mariya Çelesta'yı yerinden oynatmak olmazdı. Zengin tüccar, çaresizlikten Mariya Çelesta'nın bedenini mavi katır boncuklarıyla sardı.

Yavru Mariya Çelesta'yı seven tek kişi vardı. Zengin adamın şoförünün kızı Zeynep. Zeynep, babası görmeden katır boncuklarını çıkarıyor ve Mariya Çelesta'nın saçlarını okşuyordu. Ama korka korka yapıyordu bunu. Heykelin yüzündeki an-

lamın, bir çocuğun sevgisine karşılık verecek türden olmadığını o da anlıyordu. Detroit Tarih Müzesi'nin onbinlerce ziyaretçisinin çözemediği sırrı bu küçük çocuk çözecek değildi ya. Zaten o sıralarda zengin adamın kızı, eski bebeğini Zeynep'e armağan etmişti. Bebeğin duru mavi gözleri, pembe yanakları, kırmızı dudakları Mariya Çelesta'nın o ürkütücü güzelliğinin yanında ne kadar kolay kalıyordu. Zeynep, katır boncuklarını yavru-Mariya Çelesta'nın boynundan bir daha çıkartmadı.

Limuzin işe yaramaz hale gelince bir tamirciye satıldı. Tamirci işine yarayan parçaları, sırası geldikçe söktü. Bu arada Mariya Çelesta, dükkânın önünde yağmurda, karda, güneşte günlerce, aylarca bekledi. Daha sonra tamircilerin bulunduğu sokağın az ötesindeki araba mezarlığına, işe yaramayan kaportasıyla birlikte atıldı. Bu mezarlık, çevre çocukları için doğal bir oyuncakçı dükkânıydı. Araba iskeletlerinin üzerinde kalmış işe yarar parçaları sökmeye pek meraklıydılar. Mariya Çelesta'nın da üzerine üşüştüler hep birlikte. Günlerce uğraştılar. Ama tıpkı zengin adam gibi, onu yerinden oynatamadılar.

Bu birbiri üzerine çıkıp, bağırıp çağıran yavru-Mariya Çelesta'ya sahip çıkmak isteyen çocukların arasına karışmayan birisi vardı: Küçük Ali... İtilip kakılmak korkusuyla kendinden büyük olan çocukların yanına yanaşamıyordu. Ama uzakta kalmasının asıl nedeni şuydu: Mariya Çelesta'nın büyüsüne kapılmıştı. Ona saygısızca yanaşmak istemiyordu. Büyük oğlanlar, Mariya Çelesta'yı sökme işini başaramayacaklarını anlayıp mezarlıktan çekildiler. Ali ise bulunduğu yerden ayrılmadı. Uzun süre Mariya Çelesta'ya baktı durdu.

Sonra bir gece araba mezarlığına gitti. Ay vardı. Ayışığında Mariya Çelesta pırıl pırıl parlıyordu. Üçüncü gece Ali dayanamadı, heykele yaklaştı. Saçlarına dokundu. O anda garip bir şey oldu. Mariya Çelesta kıpırdadı. Ali korkmadı. Yalnız Mariya Çelesta'yı incitmeden şöyle bir sarstı. Ve birden avucunun içinde buluverdi onu. Şaşkınlığı, sevinci, sakınımlı olmayı unutturtmadı Ali'ye. Hazinesini avuçları arasında saklayıp eve döndü. Bahçe duvarının bir köşesindeki gizli yerine, on beş kuruşunun, üç cam bilyesinin ve bir kurt dişinin bulunduğu oyuğa koyup üzerini tekrar kapattı.

Evde kimselerin bulunmadığı günlerde Ali, yavru-Mariya Çelesta'yı bulunduğu yerden çıkarıyor, saatlerce bakıyordu ona. Bu arada söylemeyi unuttuğumuz bir yönü de ekleyelim: Yavru Mariya Çelesta ile Ana Mariya Çelesta arasında ruhsal yönden önemli ayrılıklar vardı. Ana Mariya Çelesta usta bir sanatçının elinden çıkma tek yapıttı. Bu yüzden istediği gibi övünebilir, kendine güvenebilirdi. Üstelik yüzlerce oğlu olan bir anaydı o. Bu yüzlerce oğulu ölümden kurtarmayı da başarmıştı. Gülümsemesi güven doluydu. Tek kalıptan dökülme yavru-Mariya Çelesta ise beş binin içinde bir taneydi. Kocaman bir efsanenin önemsiz bir kopyasıydı. Ve şimdiye dek bir işe yaradığı da söylenemezdi.

Sevgiye, güzelliğe ayıracak bol zamanı olan Ali, kopya Mariya Çelesta'nın derdini anlamadıysa da sezinledi:

— Neyin var, diye sordu.

— Hiç, dedi Mariya Çelesta'nın beş bin kızından bir tanesi.

— Üzgünsün sen. Oysa o kadar güzelsin ki! Bunca güzelken nasıl olur da sevinmezsin, güzelliğinle övünmezsin? Seni çok seviyorum. Üzülmeni istemiyorum. Adını söylesene bana.

— Adım yok benim.

— Nasıl olur? Senin gibi biri... Nasıl adın olmaz?

— Adım var ama çok uzun bir ad bu: "Mariya Çelesta'nın beş bin kızından biri." Beni böyle çağırmak ister misin?

— Mariya Çelesta da kim?

— Denizler kıraliçesi, gemiciler tanrıçası, güzeller güzeli. Büyük koruyucu... Şimdi kapkara abanozdan, altın yapraklarla süslü, yüksek tahtından dünyaya bakmaktadır. Binlerce kişi onun gücünü, güzelliğini, soyluluğunu ve görkemini seyre gelir.

Sonra Ali'ye anasının ve kendisinin öyküsünü anlattı. Ve:

— İşte, dedi, ben onun aynı kalıptan çıkma beşbin kızından biriyim. Ona, on binlerce kişi hayrandır. Benimle ilgilenen bir sen varsın. Karanlık bir gemi ambarında okyanusu aştım. Anamsa o okyanusu çıplak göğsünü rüzgârlara, dalgalara vererek yüzlerce kez aştı. Sonra buraya geldim. Belki başkentin sokaklarında çok şey görmüşümdür. Ama ne önemi var? Kasırgalara meydan okumadım ben. Korku bilmez gemicileri ölümden kurtarmadım. En sonunda da çöplükten çöplüğe atıldım.

— Binlerce kişi annene hayran olabilir, dedi Ali. Ama seni yalnız ben seviyorum. Bu daha önemli değil mi sence?

Mariya Çelesta'nın beş bin kızından biri cevap vermedi.

— Bir ad koysak sana... Sana Mariya Çelesta desem sevinir misin?

— Yok, olmaz.

— Gördün mü? Demek, annenden başka olduğunu kabul ediyorsun.

— Ama biz beş bin taneyiz. Aynı kalıptan çıkmışız.

— Ben yalnız seni tanıyorum. Seni seviyorum. Ülkemizde başka Mariya Çelesta yok. Bir adın olursa onu yalnız sen taşıyacaksın. Sana sultanlara yaraşır bir ad bulacağım.

— İstemem. Sultanlara yaraşır adı ne yapayım ben? Çünkü beş binin biriyim ancak. İstersen Zeynep de bana. Senden önce kısa bir süre için beni seven küçük bir kızdı o.

— Peki, dedi Ali. Peki Zeynep. Benim Zeynebim. Seni sevdiğimi hiç aklından çıkarma ama, e mi?

— Olur dedi, artık adı Zeynep olan yavru-Mariya Çelesta.

Ve gözlerinden yaşlar boşandı.